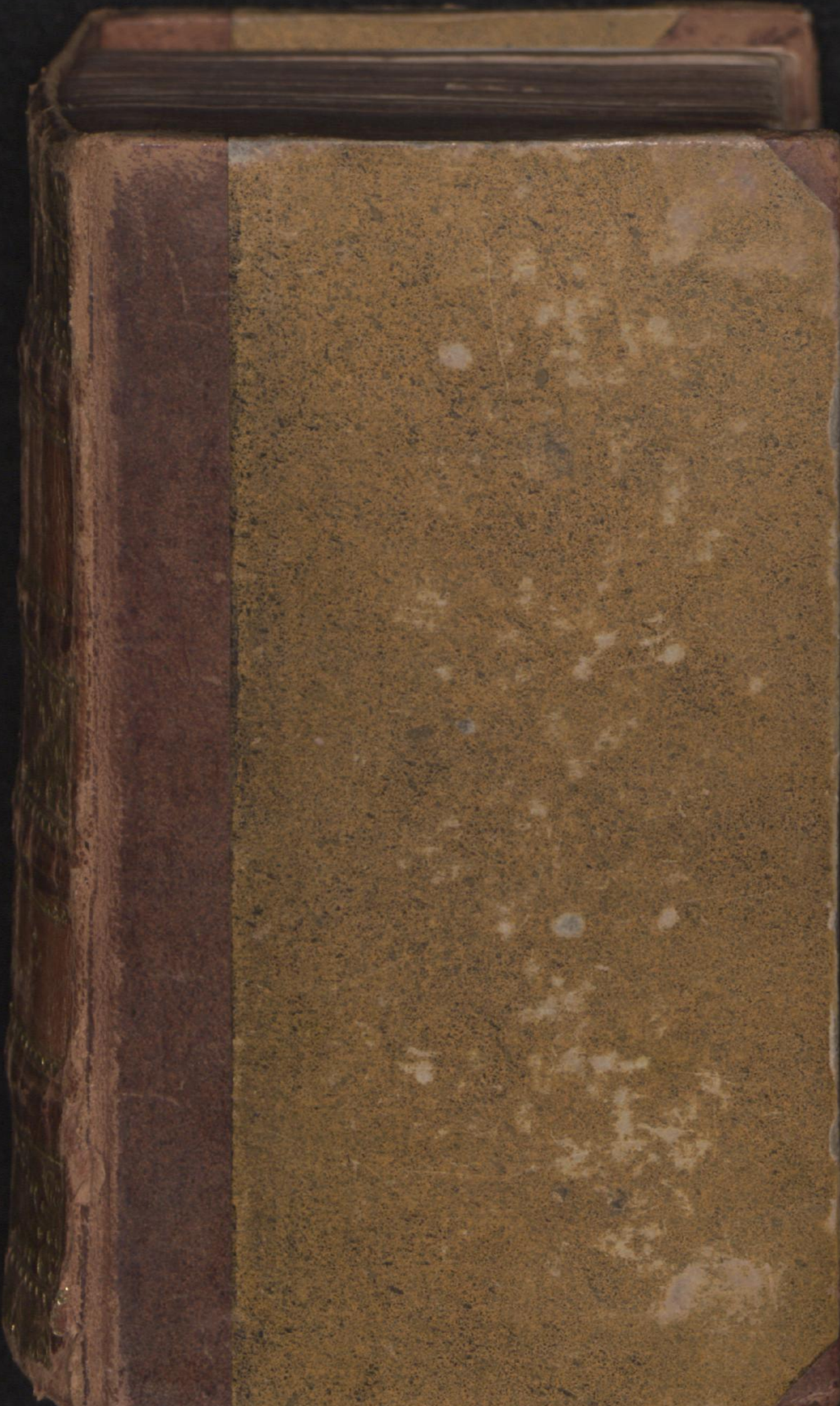
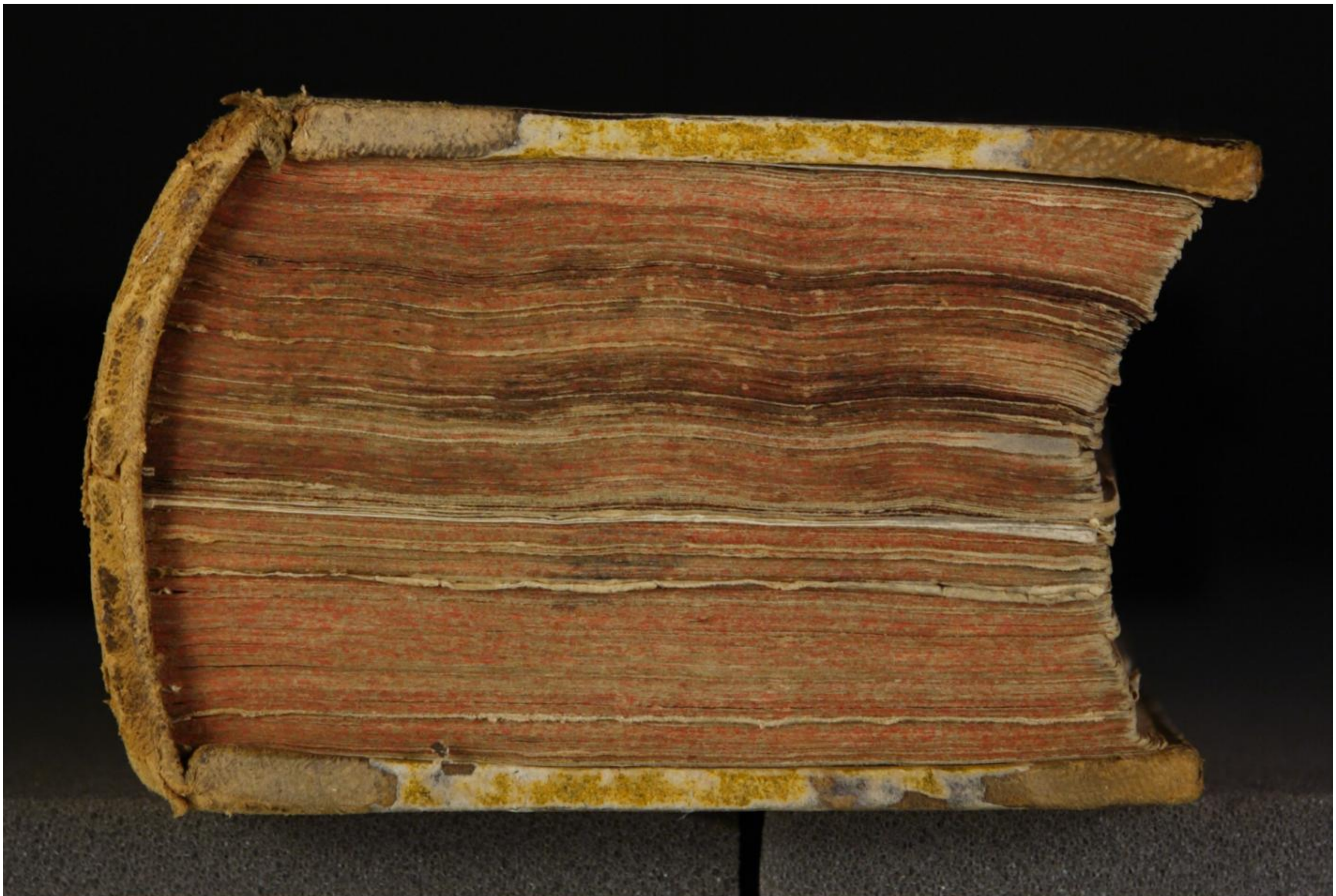
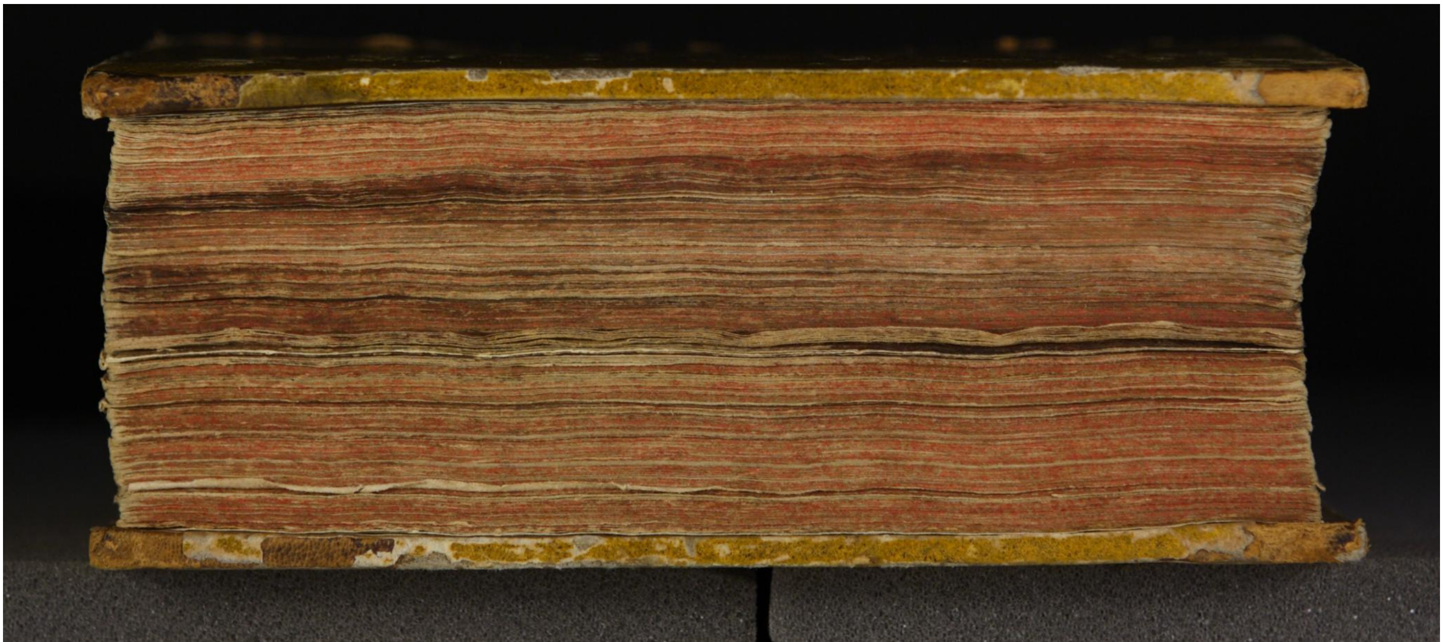

F Sprog Urtagaard, engl. 3 Blade (10; 15 og 16.) /

11, – 112.

DA BOX

HINRICK SMIDS

Lægebog/

indholdendis.

I.

Mange skøne oc vdvalde Lægedoms stycker/ for atskillige Siugdomme / offuer det ganske Legeme/ fra Hoffuedet til Føderne.

II.

Lægedom for Quindfolcks oc Børns Siugdomme.

III.

Mange atskillige Lægedoms stycker for Barskære. Item / om Areladelse/ Bad oc Koppesættelse.

IIII.

Præseruatiff, Foruaring oc Lægedom imod Pestilentze.

V.

Om Menniskens Vand at besee/ oc der om dømme.

VI.

Om atskillige Vrter som her vdi Riget vaaxe / Huorledis de til Lægedom skulle brugis/ vduaartis oc induaartis.

Nu nylige Prentet.

CHRISTIERNUS MORSIANI
Doctor i Lægekonst/ oc Professo
i Kiøbenhaffns Vniuersitet/ til den Christne Læsere.

HAffuer ieg aff Kongelige Ma iestats vor Kiæreste naadig Herris/ Høymectigheds befa ning / offuerseet oc offuerlæ denne Bog/ som Erlig Man Henrick Smid/ Børger vdi Malmø / haffu vddraget aff lærde Mends Bøger i Lægedom konst/ oc end aff de vijsiste oc forstandigste.

Saadanne Bøger vdi huad Tungema de bliffue vdprentede/ da ere de icke der behof som de haffue mange lærde Mend vdi Læg doms konst/ oc mange Apotecker/ som i andr Land/ besynderlige i Franckerige oc Vallan der som huer Kiøbsted haffuer sine Doctores Apoteckere. Icke er heller Lægedoms konst sa ringe/ at hun staar til at læris oc begribis v en liden Bog/ saa kand hun icke heller fuldkom melige læris paa try eller fire Aars tid.

Thi lige som Gud haffuer skafft oc skicke alt andet gaat ved bogelige konster / til Men niskens nytte oc gaffn/ saa haffuer hand ocsa skafft oc skicket Lægedoms konst/ oc forseet o forskicket dem/ som skulle lære oc bruge Læge dom/ hos alle dem/ som det haffue behoff / son

Jhesu

Jhesus Syrach scriffuer/ Cap. 38. Oc lige som Paulus siger/ at der icke vduellis mange mectige oc friborene til det hellige Predicke Embede/saa vduellis der icke heller mange rige oc mectige/ men fattige oc ringe Personer til Lægekonst/ huor met huert Menniske kand tienis paa sit Legems vegne/ lige som det tienis met Euangelij Predicken paa Siælens vegne.

Som ieg ocsaa maa bekiende oc bestaa met Sandhed oc all tacknemmelighed/ at Gud almectigste aff sin euige forsiun oc godhed/ haffuer vdualt mig / oc ladet mig opføde oc fremholde/ Først inden Lands vdi Scholen/ ved mine kiere oc salige Forældris flitighed/ vdi all min Barndoms oc første Vngdoms tid/ Siden haffuer fremdraget mig vden Lands ved fremmet hielp/frem oc tilbage vdi Tydskland/Franckerige oc Valland/ vdi de beste Scholer oc Vniuersiteter/ mere end vdi fire oc tiue Aar/ som den fromme Edel mand Peder Oxe/ der nogle Aar vaar vden Lands med mig / oc andre flere baade aff Adelen oc Almues folck / de andre Aaringe/ vel vitterligt er.

Thi der vil stunder / Vandring / Studering / ia møde oc Arbeyde til vdi Lægedoms konst / at haffue idelige omgengelse met lærde Mend/ at lære oc kiende Vrter oc anden Lægedom/som Gud lader opuaaxe aff Jorden/Mennisken til gaffn oc gode / at see mange døde

Menniskis Legeme opskæris/ Led fra Led/ oc lære der aff diss bedre at kiende it Menniskis skickelse induaartis/ oc vide huad Lægedom der behoffgiøris/ til huilcken sted vdi Menniskens Legeme som findis at haffue nogen brøst oc breck i sig.

Oc end vil ieg dette sige vore vnge Mend oc Studenter/ saa mange som oc saa ere vdualde aff Gud / at Studere oc bruge Lægedoms konst til it Exempel oc Efftersiun/ At det sidste Vniuersitet/ der ieg Studerede vdi/ aff Guds naadis hielp/ ved naffn *Mumpelier*, liggendis vdi Franckerige/ tu Hundrede Mile offuen for Paris/ er den ypperste høye Schole vdi Lægedoms konst/ som findis vdi Christenheden. Der stedis ingen Bissekremmere met deris Knapsack/ at giffue sig vd for det som de aldrig lærde. Ja der er saa stor oc merckelig tilsiun met Lægedom oc Lægedoms konst / at ingen maa fordriste sig til/ at giffue nogen/ nogen induaartis Lægedom / vden de ere saa fremkomne i Lægedoms viisdom oc forfarenhed / at de ere bleffne *Doctores*, oc der til betrode oc kiende gode der faar/ aff de aller ypperste oc lærdiste Mend vdi Lægekonsten/ som der mange findis.

Huo der ellers fordrister sig der til/ da bliffuer hand paagreben/ oc sættis paa it Asen/ oc driffuis aff Staden met raadne æg oc anden vreenlighed/med Aarloff sagt/ som mand kaster

paa

paa hannem/ saa lenge til hand met stor Haanhed kommer igiennem Byen / oc maa forsee sig. Saadan flitig tilsiuen er der paa færde/ som andre flere her vdi Riget / de der haffue veret oc studeret/ vel vitterligt er:

Derfaare siger ieg/ er icke saadanne smaa Bøger behoff vdi de Land oc Steder / som ere aff Gud saa riglige oc saa rundelige forseet met lærde Mend i Lægedoms konst. Men her i disse Riger som icke ere saa mange lærde Mend vdi Lægedoms konst / oc ey heller saa mange Apotecker/ kand denne Bog vere nytte-lig oc gaffnlig for den Menige mand. Thi her ere mange atskillige oc store Siugdomme i disse Land/ som Lægedoms hielp giøris behoff til/ oc her dø alle Aar mange bort / for brøst oc forsømmelsis skyld / som end i flere Aar kunde leffue/ om de finge hielp vdi tide.

Her findis mange raad i denne Bog / for atskillige Siuger/ huo de kunde faa det som der til hør. Oc efftherdi at disse Rigers leylighed sig saa begiffue/ at her kunde icke mange Doctores i Læge konst nære sig/ baade for vnderholdings skyld / oc Lægekonstens foractelsis skyld/ som er stor vdi disse Riger/frem for ander steds/ da er det vel giort at lade saadanne smaa Bøger vdgaa paa Danske / som mangen Mand kand faa hielp aff / Om hand den vil rettelige bruge. Ja det er io tusindemaal

bedre at haffue oc bruge saadanne Bøger/ som ere offuerseet aff lærde Mend / end at tilstede hine *Empericos*, som mand. saa kalder / eller Bisselæger at komme vdi Riget/ som dog tit oc offte skeer met den Menige mands skade oc forderffuelse.

De giffue dem vd/ som før er sagt/ før det som de aldrig haffue lært/oc der met tage Guld oc Penninge/ for de forderffue Folck / oc sla mange thiel/eller vide at dempe atskillige Siugdomme en tidlang/ oc legge mange ned tilhobe/ indtil de haffue Penninge borte / oc fare saa deris Vey/ saa bliffuer det langt verre met den Siuge end det vaar tilforn. Saadant er klarlige skeet faar Øyen ocsaa her vdi Kiøbenhaffn tit oc offte/naar mand haffuer tilsted saadanne Bedragere at handle met de Siuge.

Oc naar sandhed skal sigis / da er det deris fortiente løn / som icke vende at kaaste paa lærde Personer i Lægekonsten / alligeuel at de ere Rige oc kunde det saa vel bekommessom vdi andre Land/der huer Herre som rig er, eller noget formaar / haffuer sin *Doctorem*, som hand giffuer Aarlig løn derfaare / at hand skal vere redebon naar som hannem giøris for sig oc sine hans hielp behoff/ som ocsaa alle rige Herre Claaster haffue deris *Doctores*, som de bruge i Lægekonst.

Kiere

Kiere christne Læsere/ giøre dig vmage oc læs det 38. Capittel vdi Jhesu Syrachis Bog/ oc mange andre steder vdi den hellige Scrifft/ om den Guds gaffue/ som kaldis Læge konst/ huor aff du kant vide/ huad det er for en Guds stor fortørnelse oc Menniskens skade/ at forsmaa oc foracte/ forhaane oc fortale Lægedoms konst oc hendis rette brug. Her met dig Gud befalendis. Screffuet i Kiøbenhaffn/ den 9. dag Nouembris/ som vaar S. Martini dag.

Anno 1556.

Erlig oc Velbyrdig Mand / Anthonius Bryske til Langesø / Dannemarckis Rigis Cantzeler / ynsker teg Henrick Smid i Malmø Naade oc Fred aff Gud vor Fader / oc aff vor Herre Jhesu Christo / Disligeste min ydmyge villige tieniste aff min fattige formue / nu oc altid.

Kiere Anthonius Bryske / Cantzeler / Herre oc Ven / Wi læse i den første Mose Bogs første Capittel. At der Gud vor kiere Himmleske Fader haffde skafft allis vor første Fader Adam effter sit eget Billede. Da giorde hand hannem til en Herre offuer alle Creatur / vere sig vdi Haffuet / paa Jorden oc alle de som vaare vnder Himmelen. Hand begaffuede hannem oc met en høy oc wsigelig Viisdom oc Forstand / vdi det naturlige skel oc vidskaff / saa at hand offuergick alle andre Creatur / aff huilcken forstand / hand saae oc viste / alle Planeters oc Stiernernis løb oc deris betyding oc bemerckelse. Sameledis alle Diurs / Vrters / dyrebare Stenis dyder oc krafft / Saa at hand / oc de som leffde vdi den første Verdens alder / vaare simpel oc enfaaldige Menniske / oc icke saa trædske som denne sidste Verdens alders Børn ere. De viste huad de skulde bruge oc icke bruge / til deris Mad oc

Drick /

Drick/ De lode dem oc nøye/ met føye oc ringe Mad oc Drick/ oc leffde visselige foruden Brød/ Kiød/ Fisk/ oc Vin/ oc anden saadan offuerflødig fortæring/ oc aade alleniste Træ=enis Fruct/ oc Rødder aff Jorden/ oc drucke Vand. Thi Vandet/ Eble/ Pærer/ oc Rød=der/ vaare den tid fast bedre oc sundre/ end alle vore Apotheckeri nu ere/ Derfor vaare de gamle Forfædre icke tit Siuge/ oc de leffde lenge i mange Aar. Men for Syndens skyld bleffue alle ting forderffuede aff Vandet vdi Syndfloden.

Men der Mennisken foractede deris Gud oc Skabere/ oc begynte at leffue i Fraadseri/ oc i Offuerflødighed/ baade i Mad oc Drick/ oc hulde dem her til mere end til Arbeyde/ Da ere der siden komne mange vtallige oc atskillige Siugdomme. Saa at der tagis (som Jesus Syrach oc S. Augustinus siger) mange flere aff dage aff Fradseri oc Druckenskaff/ end der ihiel slaes met Suerd/ Thi lige saadant som vort Leffnet er/ saa er oc vort Endeligt. Oc der som wi holde oss ret skickelige vdi vor Vng=dom/ da ginge det oss bedre vdi Alderdom=men. Derfaare skulle de som lenge ville leff=ue/ oc bliffue gamle her i Verden/ giøre all deris flit der til vdi deris Vngdom/ at de leffue skickelige oc ædruelige. Vdi Alderdommen kand mand vel see/ huorledis Vngedommen er fortæret. Der faare skulle alle vdi Vnge=dommen holdis til Arbeyde/ oc icke til Fraad=seri oc Druckenskaff/ eller til anden Løsactig=

 hed.

hed. Oc huer bør at skicke sig saa / at hand kand indlegge pris oc ære / baade faar Gud oc Menniskẽn. Fader oc Moder skulle giff=ue Gud regenskaff derfaare / om de lade deris Børn mißbruge deris Vngdom / oc leffue i Synd / oc holde dem icke vdi Guds fryct / oc lære dem at giøre det som Guds Ord befaler dem / der som de saaledis optuctis oc læris / da giffuer Gud den Gudfryctige Vngdom en karsk oc hederlig Alderdom / saa som wi man=ge steder finde screffuet i den hellige Scrifft.

Kiere Anthoni Herre oc Ven / De Lou=kiøne Mend haffue it almindeligt Ordsprock oc Tale vdi brug / huilcket saa liuder. Aff onde Seder ere komne gode Louer / det er / fordi at mand haffuer leffuet vhøffueskelige oc ilde / oc giort det som ont oc wtilbørligt haffuer veret / Derfaare ere paafundne oc ski=ckede gode Louer oc Paalegninger / til de ondis straff. Saaledis er det oc skeet met denne kaastelige oc dyrebare Lægedoms konst. Sot oc Siugdom haffue veret en Aarsage her til / at Lægedoms konst er optenckt oc paafundet / met huilcken at huer kunde hielpe sig / som wi klarlige finde bescreffuet om den dyrebare Læ=ge Hypocrate. At den tid der vaar en stor oc suar Pestilentze vdi Grekerland / aff huilcken mange døde. Da optenckt oc paafant hand en subtilig Lægedoms konst / met huilcken mange bleffue hiulpne oc komme til deris hel=brede oc sundhed igien. Dog vaar det en besynderlig Guds naade oc obenbaring / J det

at hand

at hand vilde icke at hans ypperste Creatur oc Skabning her paa Jorden / som er Mennisken/ skulde aldelis forderffuis oc ødeleggis. Huad er dyrebarer her paa Jorden end Mennisken/ som skabt er effter Guds eget Billede/ oc er begaffuet met Skel/ Vittighed / oc Forstand/ hues Billede oc Skabning Guds eniste Søn/ vor Herre JHEsus CHRistus (der hand kom ned aff hans Maiestetis Trone) anammede/ oc føddis aff Jomfru Maria / oc omgicks her vdi Verden met oss/ icke vdi nogen Englis lignelse/ men vdi Menniskens lignelse oc nature. At denne dyrebare Lægedoms konst er obenbaret aff Gud/ see wi klarlige vdi det gamle Testamente. Der som Gud gaff Jøderne tilkiende/ huad Diur de skulde bruge/ oc icke bruge til deris Mad/ paa det de skulde icke falde vdi nogen Siugdom/ om de aade aff dem. / Sammeledis ocsaa her vdaff/ at Gud sende sin Engel Raphaelem til den vnge Tobiam/ oc lod sige hannem/ at hand skulde tage Galden/ Leffueren/ oc Hiertet aff en Fisk / oc skulde bruge det til øynenis Siugdom oc Breck. Thi loffuis oc prisis Lægedoms konst høyelige aff Jhesu Syrach i det 38. Cap. Ja vor HERRE JEsus CHristus haffuer selff loffuet hende/ der hand vaar her paa Jorden/ som wi kunde see i de hillige Euangelister.

Kiere Her Cantzeler/ Wi finde screffuet/ at huilcken Stad som er begaffuet met en Christelig oc from Offrighed/ met gode Sogneherrer eller Predickere/ som retteligelære oc

vndere

vnderuise Almuen vdi Guds Ord. Sam-
meledis oc met fromme oc lærde Scholeme-
stere / som rettelige lære oc optucte de vnge
Børn vdi Guds fryct / vdi bogelige Konster
oc gode Seder. Disligeste oc met gode lær-
de oc trofaste Læger oc Jordemodere / som
kunde hielpe den Menige mand vdi deris
Siugdom / trang oc nød / den Stad er lyckfa-
lig oc saare vel forseet. Disse første trende /
som ere / Christelig øffrighed / gode Sogne-
herrer eller Predickere / oc fromme oc lærde
Scholemestere / haffue wi nu Gud skee loff /
meste parten vdi alle Steder her vdi Riget /
Men lærde oc trofaste Læger oc Jordemodre
fattis her vdi mange Steder / oc vdi deris sted
haffue wi forløbne Muncke / Nunder / wlærde
Prester / forderffuede Kiøbmend / gamle Kier-
linger / ia Sudere oc Smede / Traaldkarle oc
Traaldkoner / oc andet saadant ørckeløst Folck /
som icke ville Arbeyde / oc søge deris føde næ-
ring oc biæring / met det de aff rette skulde /
men vilde heller gaa ørckeløse / oc føde sig met
det de haffue icke lært / som er Lægedoms
konst / oc vide icke huad dyd oc krafft Læge-
dommen haffuer met sig / om hand er aff varm
eller aff kaald nature. Saadanne Næse-
uise selff giorde Læger / kunde oc see vdi den
Siugis vand / huor mange Grise Soen skal
faa / oc huor mange Kalffue Koen er met.
Men huorledis mand skal see den Siugis
vand / oc der om rettelige dome / vil ieg yder-
mere handle / naar Gud vil / at ieg lader min
Bog

Bog vdgaa paa Prenten / huilcken ieg ocſaa
haffuer fordanſket. Huorledis Menni-
ſkens vand ſkal rettelige beſees/ oc der paa dø-
mis. Diſſe Bedragere oc forderffuelige
Menniſke/ naar ſom de haffue læſt eller lært it
ſtycke eller tu vdi Lægedoms konſt / met det
ſamme vnderſtaa de at hielpe huer Mand/
huad ſom heldſt Sot oc Siugdom mand
haffuer. De handle oc giøre lige ſom den Sko-
magere/ der haffuer icke vden it par Leſter/ oc
vil giøre Sko offuer dem ſom ſkulle tiene til
huer mands Fødder. De ſtiele Liffuet / Hel-
breden / Gods oc Penninge fra mangen
Mand. Thi vaare det nytteligt at Offrig-
heden vdi huer Kiøbſted haffde her act oppaa/
oc lode ingen bruge Lægedoms konſt vdi deris
Steder / før end hand haffde veret forhøre
aff Lægedoms Doctoribus / vdi Kiøben-
haffns høye Schole/ oc haffde deris Breff oc
Scriffuelſe met ſig / at maatte bruge ſin
Konſt her vdi Riget / huor hand komme.
Thi at en ret Læge bør/ at hielpe Naturen/ oc
icke forderffue hende.

Kiere Her Cantzeler/ Paa det at ſaadan
vanbrug vdi den dyrebare Lægedoms kaanſt/
oc den menige Siugis forderffuelſe maatte
affleggis oc borttagis/ oc de fattige Siuge ſom
met Siugdom ere beladne/ kunde hielpis vdi
deris nød oc trang/ om de ingen god ret for-
ſtandig Læge kunde bekomme (Men der ſom
hand kand bekommis / da raader ieg alle oc
huer ſerdelis at de ingelunde foracte hannem)

Da haffuer ieg nu atter aff en besynderlig Guds naade oc bistand / met stor flitighed oc vmage igiennem vandret (lige som ieg oc giorde / Anno 1546. der ieg tilsammen læste mine Vrtegaard / som ved Prenten er vdgaaet) de gamle vise oc forfarne Læggers Bøger / oc haffuer tilsammen lest oc opsancket de beste Vrter / Røder / oc Blomster / oc andre saadanne som ieg vdi dem kunde finde / huilcket som Mend / Quinder / oc Børn kunde tiene / som met nogen Sot oc Siugdom er beladne. Oc haffuer ieg giort oc plantet aff disse en anden Haffue eller Vrtegaard / fast anderledis skicket end de andre mine tuende Vrtegaarde haffue veret. Den første haffde ieg tilsammen lest for de vnge Børn som til Schole gaa / oc den der vdgaen ved Prenten / Anno 1520. Den anden min Vrtegaard er Prentet sō her offuen faare staar / huilcken oc nu vdi menige Mands hender er / oc den er saare nyttelig til denne min tredie Vrtegaard / som ieg acter nu nest Guds hielp at lade vdgaa paa Prenten.

Kiere Her Cantzeler / Herre oc besynderlige gode Ven / Jeg haffuer tit oc offte met mig selff betenckt oc offueruelet den store Velgierning / ære oc dyd / som mig aff eders Velbyrdighed nogle Aar forledne / vdi Vittenberg er hent oc vederfaren / huilcken velgierning ieg to gierne vilde findis villig at forskylde effter min fattige formue / met Guld / Sølff / eller Penninger kand ieg det icke giøre / Derfaare tilscriffuer oc skencker ieg eders Velbyrdighed /

denne

denne min tredie Vrtegaards Bog oc Arbey-
de/ huilcken ieg vil nu lade vdgaa vnder eders
Velbyrdigheds naffn oc beskermelse / paa det
at menige Danmarckis Indbyggere kunde
diss lættere oc bedre hielpe sig vdi deris tilfal-
dendis Siugdom oc Kranckhed. Oc beder
ieg derfaare gantske ydmygelige/ at eders Vel-
byrdighed vilde dette mit Arbeyde paa denne
tid for en venlig skenck oc gaffue til tacke anam-
me / Oc der som den almectigste Gud vnder
mig Liffuet/ Helbreden oc stunder/ da vil ieg
oc saa sticke andre Bøger til eders Velbyrdig-
heds Hender/ som ieg oc haffuer draget til-
sammen/ oc paa vort danske Tungemaal vd-
sæt / oc besynderlige en Taffle eller Register
offuer vor danske Bibel / indeholdendis de
merckeligste Hoffuet Artickle/ aff den hellige
Scrifft/ som Menniskene ere trøstelige/ gaffn-
lige / oc bør at vide. Desligeste de
merckeligste Menniskis / Steders naffn
oc gierninger som den hellige Bibel indehol-
der oc omtal. Desligeste vil ieg oc sticke til
eders Velbyrdigheds Hender / en Chronica/
som ieg tilsammen draget haffuer / aff lærde
Mends Bøger/ indeholdendis de merckeligste
Mend oc deris gierninger som noget mercke-
ligt giort haffue fra Verdens begyndelse/ oc
indtil dette Aar/ vere sig Aandelige eller Verd-
slige/ som ere/ Patriarcher/ Propheter / Key-
sere/Konger/ ypperste Prester/ Leuiter / Pha-
riseer/ falske Propheter/ Doctores/ Mestere/
Poeter / Philosophi / Oratores / Historie
Scriff-

Scriffuere / Loukiøne Mend / Traaldkarle / Paffuer / Bisper / Prester / Fædre / Concilij / Secter / Kettere / Muncke / Ordens paafin-dere oc stifftere / etc. Her met eders Vel-byrdighed den euige Gud / nu oc altid befalendis / hand styrcke / liuse oc be-holde eders Velbyrdighed vdi sin Søns vor HERris JHEsu CHRisti bekiendelse A-MEN.

Screffuet i Malmø / den 2. dag Januarij Anno 1555.

Forta-

DEn allsommectigste euige Gud haffuer met besynderlig flit skafft oc giort Menniskens Hoffuet trint / oc tilsammen sæt det met stercke Been / saa at det lættelige icke kand faa nogeu skade/ Oc er det giort aff mange haande ting/ som ere / Haarhullene/ Huden / Kiødet / Den hinde som kaldis Ceser/ Hiernepanden/ De inderste Hinder/ Hiernens garn/ det vnderste Been som Hiernen vdi ligger. Gud haffuer oc sæt det aller øffuerst paa Menni-sket / paa det at alle Lemmer skulle stedse haffue act oc Øyen op til Hoffuedet. Aff Hoffuedet kommer vdi alle Lemmer (igiennem Liffsens Aarer Nerui kaldede) Følelse/ Siun/ Hørelse / Smagelse / Tagelse oc Rørelse. For vdi Hoffuedet ere de almindelige Sind/ Betenckelse oc Fantesie/ Bag vdi Hoffuedet er Hukommelsen / Alt dette seer mand klarlige vdi de Figurer som giorde oc prentede ere om Menniskens Legemis skickelighed/ etc. Her vil ieg nu begynde/ Først om de Siuger oc Breck som Hoffuedet er anrørendis.

Om atskillig Hoffuetuerck oc Siugdomme.

Det første Capittel.

HOffuedens pine oc verck / kommer aff mange haande atskillige ting / som ere disse / aff Blodet / aff Cholera / aff Phlegma / aff Melancholia / aff Veder / Stundem oc aff Soelsens store hede oc brønde / eller oc aff kuld. Stundem kommer hand oc aff Lemmerne / som ere: aff Maffuen / aff Moderne / etc.

Paa det at mand kand diss bedre vide oc offuerueye / aff huad Complexie oc vædske Hoffuetuercken kommer / da skal mand vide / at Hoffuedet delis vdi fire Parter. Faare vdi Hoffuedet regerer Blodet / Vdi den høyre side Cholera / Vdi den venstre Melancholia / Oc bag vdi Hoffuedet Phlegma.

Hoffuetuerck aff Blodet.

KOmmer Hoffuedens pine oc verck aff Blodet / da er Vercken faar i Hoffuedet met Hede / Oynene ere røde / Aarerne i Tindingerne ere store

oc fulde / røre dem saare meget / Pulsen er
stor / rører sig fast / hans Vand er røt oc
tyckt/ oc haffuer almindelige Løsen i Liffuet/
alle Lemmer ere tunge / oc Mundens spyt er
søt/ Disse ere Blodsens tegn.

Lægedom.

Paa den side som heden oc pinen mest
oc størst er / skal mand lade sla Hoffuet
Aaren (Cephalica aff Lægerne kaldet)
hos Tommelfingeren / om tiden / tegnet och
alderen/ saa sig skicke vil.

Siden skal mand tage lit Rosen-
olie / Edicke oc Rosen vand / oc blende
disse vel tilsammen / her i skal mand vaad-
giøre en Linetklud / eller reen Hør / oc den
legge paa steden der som pinen staar.

Oleum Rosarum.
Acetum.
Aqua Rosarum.

Eller tag Rosenolie / oc den Smø-
relse Populeon / lige meget aff huert / brug
disse som her fore er sage.

Oleum Rosarum.
Populeon.

Tag rent Bygmel it Lodt / Campher
it Quintin / Olie aff Aakaneblomster 2.
Lodt / rør disse vel tilsammen / och handle
der met lige som for er sagt.

Farina hordei.
Camphora.
Oleum Nenupharis.

Panden och Tindingerne smurde met
Osen aff Portulace urt / lesker heden saare
vel.

Succus Portulacæ.

Om du kant icke faa oc bekomme nogen

aff forsagde Lægedomme/ da brug en aff disse efterfølgendis. Tag Nellefrø aff røde Neller/ stød det til Puluer/ oc blæs lit aff dette frø igiennem en Gaasepen op i Næsen/ da bløder Næsen vden alle fare eller pine.

Semen vrtice.

Rølicke i Næsen stungen/ oc Næsen vduaartis sactelige klaact/ kommer hende til at bløde.

Millefolium.

Om mand paa den sted vaare/ som mand icke kunde faa naagen aff foresagde lægedomme/ oc der icke naagen Barskere vaare som kunde Aarelade/ oc mand vilde neddrage blodet aff Hoffuedet/ da skal mand saaledis handle: Mand skal taage tu stercke bond/ oc binde met dem offuen faar knæene vel hart til/ oc lade dem vere saal edis til bundne/ saa lenge mand kand læse en kiere Fader/ oc ey lenger/ saa skulle de opløssis igen/ och atter tilbindis lige som førre/ dette skal mand lige saaledis brugis fierde parten aff en time. Siden skal mand lige saaledis binde begge arme offuen faare albuerne/ oc lige saaledis der met handle som sagt er/ saaledis kand mand neddrage alt Blodet aff hoffuedet. Her met skal handlis skickelige oc vijslige/ saa at mand lader det icke bliffue forlenge tilbundet til lige / paa det at Lemmerne icke skulle faa nogen skade der aff.

En

En Regel.

Merck oc / at i denne och vdi de andre Hoffuedens Siugdomme skal mand vel see til / at den siuge haffuer god Stolegang / haffuer hand hannem icke / da giør hannem den met de Lægedomme som løsen oc Stolegang giøre / eller giff hannem denne Purgatz.

Purgatz.

Denne Lægedom giør god Stolgang. Tag Rhabarbarum it Quintin. Esulam / Ingefær / aff huert it halfft Quintin / giff den Siuge det met en drick luncket Vin eller met Øll.

Rhabarbarum. Esula. Zinziber.

Det andet Capittel.

Hoffuetuerck aff Cholera.

Stundem faar mand Hoffuetuerck oc Pine aff den vedske Cholera / det er / aff hed oc tør Complexie / oc det kand forfaris aff disse Tegn.

Tegn.

Den Siugis Næse er hed / oc giør hannem ont aff hede / hans Mund er besk / Tungen er stor oc tør / tørster saare / hans Vand

er gult och klart | oc er guldactig vnder Ansictet| hans Gern suse eller pibe gierne| hand soffuer føye | er wrolig oc slaes vdi Søffnen | Pulsarerne ere smaa | Pinen oc stingene ere mest i den høyre side. Hand tør icke snyde syn Næse | Thi der kommer ingen vedske aff hende | faar den store offuerflødige hede skyld| och hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Syrupus. Violarum. Aqua Endiuiæ.

Mand skal giffue den Siuge afften och morgen en drick Fiole Syrup biendet met Endiuievand.

Haffuer mand icke Syrupen| da maa mand giffue den Siuge afften och morgen en drick Saadet kilde Vand | som noget er kølet igien.

Digestiuũ. Syrupus Violarum. Aqua Endiuiæ. Verbene.

Giff den siuge vdi vj eller vij. dage Fiole Syrup|huer gang iiij. Lodt|met Endiuie och Jernvrte vand aff huert iij Lodt.

Naar som mand dette forsagde bruget haffuer | da skal mand giffue den siuge om Afftenen oc om Midnats tide | it Quintin aff de Piller | Sine quibus esse nolo.

Pillule sine quibus.

Purgatz.

Purgatz.

Om mand icke kand faa forscreffne Piller | da maa mand bruge vdi deris sted Aarle om Morgenen | en time før end Solen gaar op denne Lægedom.

Tag

Tag Electuarium giort aff Roſen Deſſ it Lodt / blent den met iiij. Lodt Endiuie vand/drick denne Lægedom paa en tid.

Electuarium, Roſarum.

Eller giff hannem Ellectuarium aff Blommer it Lodt / met Endiuie vand ſom ſagt er.

Diaprunis. Aqua Endiuie.

Men om ſaa vaare / at den ſiuge forſkrøbelig oc aff Siugdom forſotet vaare / da ſkal mand aleniſte giffue hannem helten aff forſcreffne Lægedom eller Purgatz.

Huorledis pinen ſtilles oc ſactes.

Tag Roſenuand/ weybrede vand/ Rahels vrtis vand/oc lit gaat Edicke/ blent diſſe tilſammen/ vaad giør her vdi en Linklud/ leg den paa ſteden der ſom pinen ſtaar.

Aqua Roſarum. Plantaginis. Prunelle aretum.

Lectyge oc Roſen ſaadne vdi Vand oc lit Edicke / Linklude her i vaad / giorde / oc Linklæde paa ſteden lagde / der ſom vercken oc pinen ſtaar / ſtiller oc ſacter hende.

Lactuca Roſa.

Tag det huide aff tu Eg / oc lidet Roſenuand/rør diſſe tilſammen/ vaadgiør het i en Linet klud eller oc ſren Hør / brug det ſom ſagt er.

Albumen oui. Aqua Roſarum.

Lad aff rage Haaret / ſmør Hoffuedet met Quinde melck ſom giffuer it vngt Drenge barn at di.

Lac mulieris.

Tag Roſen/Amur/Cammilleblomſter/

Roſa.

siud disse i Vand/ sæt den Siugis Fødder oc Been her i/ klaa oc gnid dem vel nedat/ da obnis Suedehullene/ oc den onde vedske vddragis/ oc naar som mand Fødderne aff dette Vand vdtager/ skulle de dyppis vdi kalt Vand/ oc den Siuge skal nedleggis til huile vdi en Seng. Mand maa oc vaadgiøre tuende Linede klude vdi Rosen olie/ eller vdi Fiole olie/ som met Edicke blendede ere/ oc faa den Siuge en aff dem i huer sin Haand/ da vddragis den onde hede.

Melelotum. Chamomilla. Oleum Rosarum. Oleum Violarum.

Eller mand maa tage Bladene aff Vintræ/ Pileløff/ Aakandeblomster/ Rosen/ oc siude disse vdi Vand/ her met skal Hoffuedet/ begge Arme/ Been oc Fødder naar det er lit lunckt/ toes/ Det hielper oc saare vel faar denne Hoffuetuerck.

Folia vitis. Folia Salicis. Flores Nenupharis. Rosa.

En Regel.

Om den Siuge haffde Snuffue/ da skal der intet kalt eller vedskactigt brugis til hans Hoffuet. Den Siuge skal icke heller dricke nogen Vin/ vden saa er/ at hand met Vand blendet er. Byguand oc hues som kølet skal hand bruge. Hand skal oc iblant met holde it stycke Sucker Candie i sin Mund. Eller oc Electuarium aff Kirseber/ hand skal icke heller æde salt Mad/

Høns maa hand æde/ oc bruge lit Edick vdi sin mund/ hand skal ingen hede Vrter bruge/ mand skal oc vel see til / at hand haffuer god Stolegang / som oc offuen faare sagt ꝛc.

Det tredie Capittel.

Hoffuetuerck aff Phlegmate.

ER Vercken aff den vedske Phlegma / det er / aff kalt oc vaad vedske/ det kand mand vide oc forfare aff disse Tegn.

Tegn.

Den siugis Hoffuet er kalt oc tungt/ serdelis vdi Tindingerne/ oc Vercken er bag vdi Hoffuedet/ der kommer ingen vedske aff hans Næse / rysper offte / oc spytter meget/ oc noget hans Vand det er huit oc bleg/ Pulsaarerne de ere store/ oc de sla langsomelig/ oc hand er huid oc bleg vnder Ansictet/ Ledemoderne oc Lemmerne de ere tunge / oc soffuer gierne/ haffuer icke stor tørst/ de hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Giff den siuge vdi tre eller fire dage

Oximel compositum.

Aarke om Morgenen huer gang try Lodt Oximel Compositum, blendet met Fenickel vand/ eller met Vand huor vdi Fenickel oc Anis saadne ere.

Syrupus absynthei. Saluia. Maiorana.

Eller giff hannem Malurte Syrupt blendet met Vand huor vdi Salvie / eller Meyran saadne ere.

Purgatz.

Pilulæ Cochiæ. Aureæ. De Hiera. De Agarico.

Siden rense oc purgere Hoffuedet met it Quintin aff Pillulis Cochijs / eller met Aureis/eller Pillulis de Hiera/eller de Agarico / saa store at de gaa fem paa it Quintin / oc aff disse skal mand tage til sig om Afftenen / eller om Midnatztid.

Eller mand maa bruge vdi disse Pillers sted / denne Purgatz / oc den skal mand tage til sig Aarke om Morgenen / oc der saa paa faste vdi fem Timer.

Purgatz. Dyacartamum.

Tag Diacartamum it Lodt/ fonderrør den vel met fire eller sex Bethonie Vand/ drick saa det vd met en drick.

Gargarismus. Origanum Gulcinum. Zinziber. Piper. Pyrethrum

Naa som Hoffuedet saaledis er renset/ tag saa/vild Meyran/Pollleye/Ingefær/Peber/Bertram/ aff huert it Lodt/ siud disse vdi halfftredie Pot god Vin/ indtil tredie delen indsaaden er/tag huert dag aff samme Vin vdi din Mund / oc klucke oc squalse her met/ dette saaledis bruget / det drager megen vedske

ke ned aff Hoffuedet/ oc beſkiermer Hiernen
or mange atſkillige Siugdommer.

Mand maa oc ſmøre ſteden der ſom
Verck er ſtor met Chomelleblomſters Olie/
haffuer mand icke Olien / da brug dette eff-
erfølgendis. Tag Chomelleblomſters tør-
:e eller ferſke/ to Egge ſkaler fulde/ ſiud diſſe
ɔdi Vin oc Vand tilſammen blende/ ind-
il det er indſaadet paa helten/ kryſt det ſaa
giennem en Klud/ lad ſaa ſtort it ſtycke
mør der vdi ſom it Gaaſe Eg/ ſiud det ſaa
gien indtil Vinen oc Vandet/ indſaadne
re/ Smør ſteden der ſom Vercken ſtaar
ned denne Smørelſe.

Oleum Chamæmel. Cammille. Smørelſe.

Den ſiuge maa brugis ſylter Ingefær.

Zinziber conditum.

Coriander ſkulle beredis.

Den ſiuge maa oc bruge Coriander ſom
ere beredde/ huilcke ſaaledis ſkulle beredis.
Tag Coriander/ leg dem Dag oc Nat vdi
god ſterck Edicke/ lad ſaa Edicken her aff oc
lad Corianderne tørris igien. Den ſiugis
hoffuet oc Maffue ſtyrckis her aff/ oc den
onde vedſke ſom aff Maffuen vdi Hoffue-
det opfar/ fortæris.

Coriandrum.

Om mand icke kand faa forſcreffne
Lægedommer/ da giff den ſiuge Aarle om
Morgenen denne Lægedom/ och lad han-
nem der paa faſte vdi iiij eller v. Timer.

Tag

Aqua vitæ. Crocus. Macis. Aqua Buglosse.

Tag Brendeuin it halfft Lodt / Saffran saa tungt som en huid veyer Muskatteblomster it halfft Quintin / Vand brent aff Oxetungis vrt it Lodt/om du kand det faa / lad det saa staa dag oc nat / da forenis det sig tilsammen / denne Lægedom oc drick vermer Maffuen / oc opfar vdi Hoffuedet oc tører Hiernens vedske huor aff Hoffuetuercken kommer.

Cinnamomum.

Om Hoffuedet forstoppet vaare / saa at der ingen vedske vdflyder aff Næsen / da tag it Lodt Canelebarck/ æd lit her aff iblantmet / eller stød den til Puluer / strø her aff paa it stycke Brød / som første er vaadgiort vdi Vin / æd det / da forgaar forstoppelsen oc slimen / som forstoppelsen kommer vdaff.

Maiorana.

Grøn oc fersk Meyeran / lit tilsammen gneden imellem Henderne/ oc vdi Næsen stungen / neddrager aff Hoffuedet all ond vedske.

Radix Betæ.

Eller tag en fersk Bederod / saa lang som halffandet Ledemod aff en Finger/banck eller stød den lille ende lit/ sting den saa op i Næsen/ lad den side der vdi helten aff fierde parten aff en Time/ da vdragis all ond vedske aff Hoffuedet.

Næse Puluer.

Tag

Tag frø aff Klinte som voxe vdi Korn/ giør det til Puluer / lad her aff vdi Næsen/ det renser Hoffuedet saare vel.

Sternutamentum.

Semen. Zizanie.

Dette Puluer vdi Nasen lat / renser Hoffuedet saare vel. Tag Vatter karse/ tør hannem vdi Lueten / oc icke imod Solen/ stød hannem til Puluer / lat her aff vdi Næsen / mand maa oc vel tørre hannem vdi en Bagere offn / naar so Brødit er vdtaget.

Nasturtium aquaticum.

Bertram til Puluer støt / oc vdi Næsen lat / renser oc saare vel.

Pyrethrum

Den siugis Hoffuet skal oc holdis varmt / thi skal hand lade giøre sig en daabelt Huffue / sticker met Bomvld / oc hand skal lade strø dette efftersølgendis Puluer vdi blant Bomvlden naar som Huffuen syes.

Tag Cammilleblombster / Meyran/ Neglicker / Muskater / Muskateblomster/ Paradissekorn / Canelebarck / disse Vrter styrcke Hoffuedet oc fortærer den offuerflødige vedske.

Chamemilla. Maiorana. Garyophilli. Nux myristica. Macis. Grana paradise. Cinamomum.

It Vand at Klucke met.

Saluie søden vdi Vin / oc der met klucket/vddrager megen ond vedske aff Hoffuedet. Oc huer Morgen aff samme Vin en

Saluia.

Aqua Buglosse.

en god drick drucket / oc der vdi lat lit Oxetungis Vrtis vand / det fortære vel den vedske Phlegma.

Denne Lægedom renser oc Hoffuedet saare vel / oc vddrager Phlegmam.

Origanum Hyssopus.

Tag vild Meyran oc Jsop siud dem i Vin / vermgiør om Morgenen en drick her aff / oc holt den i Munden oc klucke her met.

Sinapis.

Eller tag Sennip støt til Puluer / blende hannem met Miød / eller met saadet Honniguand / verm det saa / oc brug det som offuenfaare sagt er.

Det er saare gaat / at mand gnider Hoffuedet vel met verme Linklude / da bliffuer den Phlegmatiske vedske tynd oc flyder diss lættere / Hoffuedet skal oc vel klaaes.

Det fierde Capittel.

Hoffuetuerck aff Melancholia.

DEn Hoffuetuerck som kommer aff Melancholia / det er / aff Kulde oc tørhed / kand kiendis oc forfaris aff disse Tegn.

Tegn.

Den siuge er tungsindig / oc haffuer dybe tancker oc forfærdelige Drømme / er stedse sorgefuld oc bedrøffuet / hand kand

icke

cke soffue/ hans Vand er klart oc tynt/ eller
e farffuet som Bly/ oc er bleg vnder Ansic-
et/ Pulsen er liden oc slar langsommelig/
uo som denne Hoffuetuerck haffuer/ hand
kal saaledis hielpis.

Lægedom.

Giff den Siuge huer Morgen iiij.
odt Oximel compositum, met Vand
rent aff Oxetungis vrt.

Oximel compositum.

Eller giff den Siuge Borase Syrup/
Hiortetungis Syrup/ oc Jordrøgis vrtis
Syrup/ met vand aff Oxetungis vrt/ eller
aff Hiortetungis vrt.

Aqua Buglossæ. Syrupus Boraginis. Syrupus Scolopendriæ.

Eller giør hannem denne Syrup.

Tag Sene/ Engesøde/ Fioler/ tørre
Blommer/aff huert ij. Lodt/Rhabarbarum
halfft Lodt/ Kebule/ halff andet Lodt/ siud
isse i iij Pund ferske Kildevand indtil tre-
ie delen indsøden er/kryst det saa igiennem
en klud/ lad der i fire Lodt rent skummet
Honning/siud det saa til en Syrup/giff den
Siuge offte her aff/ huer gang iij. skeder
ulde/ met iiij. skeder fulde aff Vand huor
di Thimus oc Epethimum saadne ere.

Syrupus Fumiterræ. Sene Polipodium. Viola. Pruna damascene. Rhabarbarum. Kebule. Thimus. Epethimus

Purgatz.

Giør hannem siden disse Piller/huilcke
m fordriffue all gammel Hoffuetuerck.

Tag

Aloe Succocitrinum. Mastix. Cubebæ.

Tag Aloe Succocitrinum / Mastix / aff huert it halfft Lodt / Kobeber it Quintin / stød disse smaa / oc blende dem vel tilsammen met Malurte oeff / eller met Vin oc giør Piller her aff / huer saa stor som iij. Erter / her aff giff den Siuge Morgen oc Afften huer gang iij.

Pilule de lapide Lazuli. Pilule de lapide Armeno. De fumo terræ. Dyasene. Dyacartamum.

Pilule de lapide Lazuli / eller Pilule de lapide Armeno / eller de Fumo terre / disse ere oc gode vor denne Hoffuetuerck.

Mand maa oc vel giffue den siuge vdi forscreffne Pillers sted / tre Quintin eller it Lodt Diasene. Eller mand maa giffue hannem it halfft Lodt eller tre Quintin Dyacartamum / vel sønder reffuet vdi Borrasurtis vand.

Oleũ Chamomelini. Oleum laurinum.

Mand maa oc smøre den siugis Hoffuet met Olie aff Chamilleblomster / Eller met Laurolie.

Dette Puluer styrcker Maffuen / Hoffuedet / oc alle Lemmer / om mand giffuer den siuge her aff Morgen oc Afften / huer gang saa meget som en føye Valnød.

Cinnamomum. Zinziber. Cubebæ. Coriandrum. Gariophili. Crocus.

Tag Canelebarck / Ingefær / aff huert to Lodt / Cobeber it Lodt / Coriander / Neglker / aff huert it Quentin / Saffran it halfft Quintin / stød disse til Puluer / tag saa her

ti

til it halfft Pund gaat rent huit Sucker/ brug det som sagt er.

Melck velt met Eg / om Morgenen den drucket/ styrck er den siugis nature saare vel.

Bad.

Den sige maa oc vel iblant met Bade vdi Karbad beredt met Vand/ huor vdi Fenickel oc Haffre næger saadne ere / men hand skal icke bade for hit eller forlenge. Oc om den siuge icke Suedis strax lit effter at hand i saadant Bad kommer / da skal hand gaa aff Badet / Thi at saadant bad tiener hannem da icke. Oc effter hand haffuer Badet/ skal hand holde sig varm / oc fly all den Mad som køler oc tørrer.

Det femte Capittel.

Hoffuetuerck aff Veder oc suselse/ Ex causa ventosa kaldet.

AF disse Tegn kand denne Hoffuetuerck forfaris. Den Siuge hører stedse noget buldre oc suse faar hans Øern / oc foruendis fra en sted til den anden.

Lægedom.

Den Siugis hoffuet skal mand vel vride oc gnide met varme linede Klude. Mand skal oc stege Hunnig oc Salt tilsammen vdi en Pande / oc siden legge det vdi en linet Pose / oc legge hannem saa varm paa Houeffdet. Men giøris det behoff / at mand skal bruge hedere Lægedomme / da skal mand tage Rosmarin / Meyran / Rude / Lauerber oc Eneber / lige meget aff huert / disse skulle støbis oc leggis i en linet Pose / den skal mand legge paa Hoffuedet.

Rosmarinus. Maiorana. Ruta. Bacci lauri. Grana Iuniperi.

Eller mand maa siude forscreffne Vrter i Vand / oc vodgiøre her vdi Linklude / oc dem saa varme paa Hoffuedet legge.

Eller mand maa lade røgen oc dampen aff samme Vrter gaa op til den sted der som pinen er / oc den saaledis bade oc røge.

Smørelse.

Mand maa oc smøre Hoffuedet met Olie aff Camilleblomster / Eller met Olie aff Dil / Eller met Lilie Olie. Eller menge dem alle tilsammen / oc bruge dem som sagt er.

Oleū Chamomelinum. Oleum Anetinum. Oleum Lilij.

Om saare sagde Lægedomme icke hielpe

ye ville/ da tag Olie aff Rude/ Olie aff Spica / Olie aff Bibergel / menge dem tilsammen / oc smør Hoffuedet der met. Men om mand tager lidet støt Peber / eller Senip / oc blender hannem i forsagde Olier/ da bliffuer de sterckere/ oc verme disbedre.

Oleum de Ruta. de Spica. de Castorea.

Det er oc saare gaat / at den siuge opdrager i Hoffuedet igiennem Næsen / vand brent aff Honnig / Osen aff Meyran oc Fennickel oeff / huor i lidet støt puluer aff Muskater eller aff Aloes træ er blendet vdi.

Aqua Mellis. Succus Maiorani. Succus Feniculi. Nux Muscata. Aloes.

Den merckelige oc vellærde læge Rasis siger / at Olien aff Meyran offte i Næsen opdragen / borttager all Hoffuedens verck oc pine.

Oleum Maiorana.

Disse Piller ere gode for den Hoffuetuerck som kommer aff kuld / oc for Brenis suselse/ oc for den onde damp som aff Maffuen op i Hoffuedet far / de rense Hoffuedet oc styrcke det saare vel / her aff skal mand giffue den siuge it Quintin / eller halffandet Quintin: Oc de skulle saaledis giøris.

Piller.

Tag Aloes/ Mastix/ Coloquint/ Scamonea/ aff huert iij. Quintin/ Mirabolani citrini. Kebule Indi/ it Quintin aff huert/ giør Piller her aff met osen aff Scariola.

Aloes. Mastix. Colocyntida. Scamonea. Mirabolani citrini. Kebule. Succus Scariolæ.

Det siette Capittel.

Hoffuetuerck aff Solsens hede.

DEn Lægedom som offuen faare screffuet staar om Hoffuetuerck aff Cholera/ den skal oc brugis for denne Hoffuetuerck som kommer aff Solens hede oc brønde.

Det siuende Capittel.

Hoffuetuerck som kommer aff kuld oc kalt Veder.

TIl denne Hoffuetuerck brugis alle de Lægedomme / som brugis til den Hoffuetuerck som kommer aff Phlegmate / lige som offuen faare screffuet staar.

Det Ottende Capittel.

Hoffuetuerck Lethargia kaldet.

DEr er en siugdom bag vdi Hoffuedet Lethargia kaldet aff Lægerne / huilcken gamle Menni-

ske gierne mest faa/ som ere aff kaald oc vedskactig nature/ eller de som bo i kaaldet vedskactige Lande. Oc denne Siugdom kiendis ved disse Tegn. Vorder den siuge saar giort bag vdi Hoffuedet/ falder eller slaes der paa/ da mister hand sin Siun/ skel oc forstand/ oc veed intet huad hannem vederfaris.

Tegn.

Lægedom.

Huo denne breck haffuer/ hans hoffuet skal rensis oc purgeris met Syrupus de Stecade/ oc met Piller Cochie.

Syrupus de Stecade. Pillule Cochie.

Eller mand maa bruge faar denne Hoffuetuerck/ de Lægedomme som offuenfaare staa om den Hoffuetuerck som kommer aff kuld. Eller oc nogle aff de som ieg end her effter sætter vil.

Det niende Capittel om Slumme sot.

DEnne Siugdom/ at mand ligger oc slummer/ lige som mand soffue/ oc Soffuer dog intet/ den faar oc gammelt Folck aldermest/ oc den kommer almindelige gierne aff megen kuld oc vedske/ Thi den naturlige værme er vigет

Tegn. bort fra dem. Ved disse Tegn kiendis denne Siugdom / Den siuge haffuer stedse ster hede / oc den kommer fra en Byld som er bag i Hoffuedet / hans Vand er blegt oc tyckt / oc hand ligger oc slummer lige som hand Soffue / hand soffuer dog intet / for den store verck oc pine som hand i Hoffuedet haffuedet / oc naar som mand taler eller raaber til hannem / da suarer hand intet / om hand end noget suarer / da haffuer hand det strax glemt / oc veed icke huad hand suarede eller sagde / men slummer strax igien / oc hand vender sig bort oc igien / oc legger stundem Hoffuedet ned til Fodestælen / Den Siuge skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Sternutatoria. *Helleborus albus.* *Piper.* Mand skal komme den Siuge til at pruste eller nyse offte / met den huide nyse Vrt oc Peber til Puluer støt.

Zezania. Eller kom hannem til at pruste met Klinte frø som voxer vdi Kornet.

Sinapis. Eller met Sennip smaa støt til Puluer.

Maiorana. Eller stød Meyran / sting den op i Næsen / brug det offte / lige som offuen faare sagt er.

Mand skal oc tage Vand / Edicke oc Salt /

Salt / disse skulle blendis vermis / her vdi skal vaad giøris en Vlden klud / met den skal mand offte gnide oc vride den Siugis Fødder vnderneden / oc hans Hender inden vdi.

Haffuer den Siuge icke god Stolegang / da giør hannem den / met en aff de Tappe som løsen oc Stolegang giøre. Den Siuge skal leggis vdi en liusser sted / oc mand skal stedse snacke met hannem / paa det at hand skal icke soffue / men bliffue vaagendis.

Haffuer den Siuge icke formegen stor hede / da maa hand bade oc suedis / paa det at Vedsken oc wrene Hede kunde mindskis. Den siugis Hoffuet skal toes met Vand huor vdi Chomelleblomster / Dil / Rosen / ferske eller tørre / oc Malurt / saadne ere / men mand skal tage en føye ting aff forsagde Vrter / paa det / at Vandet bliffuer icke forsterckt / Houeffedet saaledis toet / styrckis saare vel.

Chamomilla. Anetum. Absinthium.

Mand maa oc giffue den Siuge en aff disse Electuarijs / som ere / Diagalanga / eller oc Dyapliris cum Musco.

Diagalanga. Dyapliris.

Men er den Siugis Vand røt / oc hans Puls slaar langsommelige / da er siugen aff hede / oc da skal mand giffue hannem

Saccharum Rosarum. Violarum.

kolde Lægedomme / lige som Rosen Sucker/ eller Fiolesucker ere. Mand skal oc brende Menniske haar for hans Næse.

Petrus Hispanus (vdi den Bog Thesaurus Pauperum kaldet) siger/ Sammaledis oc den Læge Kirat: Om mand binder Hoffuedet aff en Afftenbacke vdi en sorter Klude / oc binder det siden vnder it Menniskis høyre Arm / da soffuer det icke før end det borttagis igien.

Denne Lægedom holder en vel vaagendis.

Ruta. Acetum.

Siud Rude i god Edicke / vdi it dubbelt Kar/ bint saa Ruden vdi en liden Linklud / oc leg hende saa vdi Edicken igien / oc naar som du vilt holde nogen vaagendis/ da stryg met samme Linklud den Siugis Tindinger/ Næsebor/ oc offuer hans Øyen/ da vaagner hand strax oc soffuer icke.

Acetum.

Det samme giør oc god sterck Edicke/ om den holdis faar Næsen/ oc Lucter der aff far op i Hoffuedet / oc serlestis om mand vaadgiør en Fier vdi Edicken / oc stinger hende op vdi Næsen / saa at hand prusler eller nyser der aff.

Pulegium.

Polleye vdi Edicke lagt / oc for Næsen holdet/ giør det samme.

Det

Det tiende Capittel.

faar Raseri oc Vildelse.

Om Hoffuedens siuge/Phrenesis kaldet/ det er / Raseri oc Vildelse.

DEnne Hoffuedens breck oc Siugdom Phrenesis aff Lægerne kaldet/ er den huilcken wi kalde Raseri eller Vildelse paa vort Danske Tungemaal/ oc hun kommer aff en hed Byld/ som voxer saare vdi Hiernens hinde/ huilcken stunden kommer aff den Mad oc Drick/ som er aff saare hed Nature / oc vædskelige brugis/ oc Maffuen kand icke fordøffue eller fortære hannem/ men ligger oc røder vdi Maffuen/ oc opfar vdi Hoffuedet / huor aff Hoffuedet oc Hiernen bliffuer skrøbelig. Stundem kommer saadan siugdom aff Hiertens eller Leffuerens hede Blod / huilcket som vdi Hiernen opfar. Stundem kommer hun oc aff den Choleriske hede vædske / som er vdi Hiernen. Stundem kommer hun oc aff Hiertens hede Blod/ som vdi Hiernen opfar. Oc aff disse Tegn kand hun forfaris.

Tegn.

Den siugis Mund er induaartis tør/

oc hans Tunge er sort / Ansictet røt / dißligeste meste parten aff Næsen / Hans Vand er grønt / oc kand icke soffue / Puls Aarerne de ere fulde oc sla hastelige / oc om hand end soffuer da vorder hand vild / oc skicker sig vnderlige / taler stedse / oc kand icke vere rolig oc stille vdi en sted. Somme ere vrede / trætte oc slaes stedse. Somme de ere glade oc siunge eller quede stedse. Somme de græde / oc saadanne vnderlige oc forfærdelige Tegn seer mand paa dem.

Lægedom.

Huo som denne Siugdom haffuer / hand skal strax met det første inden tre Dage lade sla hoffuet Aaren / hand skal oc ladis strax faare vdi hans Pande. Eller mand skal sætte i hans Tindinger Egle / som tagne ere vdi ferske Søer / oc om de ville icke henge vid oc bide er sue / da skal mand to Tindingene met Vin / saa hengede strax ved.

Den Siuge skal leggis vdi it mørckt Herbere / oc mand skal haffue god tilsiun til hannem / oc intet tale eller snacke met hannem / oc mand skal intet giffue hannem at æde eller at dricke vden aleniste Brød som bløt er vdi Mandele Melck / eller i

Soddet aff de tørre Blommer / som med
Sucker tilrede ere / som mand kalder
Suetsker. Hand skal oc dricke Byguand.
Oc hans Hoffuet skal toes met Vand/
uor vdi Pile Løff saadne ere. Siden
al mand tage Rosen Olie / Edicke / oc O-
en aff Bøncke / lige saa meget som Edi-
ken er / disse skulle blendis vel tilsammen/
er met skal mand smøre Panden oc Tin-
ungerne.

Om den Siuge kand icke soffue / da
øy hans Hoffuet tilbage den stund hand
nd fastendis er / oc lad i hans Næse met
n Pen Fiole olie / som blende er met Quin-
emelck / her aff pruster hand eller nyser. Oc
aar som hand soffue vil / da skal der strøes
mkring hans Seng Rosen eller Lilier / saa
aa hand Søffn næst Guds hielp.

Mandel Melck æd / giør den Siuge
meget gaat / oc all Mad som hed er skal hand
ly oc icke bruge.

Denne Siuge kommer oc gierne eff-
er at nogen haffuer leget nogen stund siug/
c den kand mand saaledis forfare: Den
iugis Vand er tynt / bleg oc wfarffuet/
ans Øyne de løbe omkring hid oc did/

oc hand er wstadig / oc plocket omkring sig met Henderne / lige som hand haffde noget at plocke.

Lad aff rage den Siugis Haar / oc tag saa Peberrod stød hende smaa / oc giør plaster her aff / oc leg det imod Natten paa den Siugis Hoffuet / oc om Morgenen naar som mand det afftager / da findis der en hinde paa Hoffuedet / tag den bort / oc toe saa Hoffuedet met Edicke / oc nedleg siden den Siuge til ro oc huile. Den anden Afften der effter / giør lige saadant i ferske plaster / oc handle der met lige som met det første. Dette skal saaledis brugis indtil den Siuge faar bedre igien.

Solatum. Barba ionis. Acetum.

Eller mand skal strax at mand fornemmer nogen for denne Siuge / tage Natskade / Husløg / oc Edicke / oc disse tilsammen støde / her vdi skulle Linklude vaade giøris / oc bindis om den Siugis Hoffuet. Mand skal oc komme den Siuge til at pruste eller at nyse / met de Lægedomme som giøre at nyse / om huilcke offuen faare sagt er. Eller mand maa lade vdi Næsen Nysevrt oc Campher smaa støt til Puluer.

Helleborus albus. Camphora

Men haffuer nogen hafft denne siugdom nogen stund / da skal mand tage vnge

Høns /

Høns / oc vdtage induollerne aff dem / oc em saa binde paa den Siugis pande / oc ette skal offte fornyes met andre Høns.

Om mand tager en varm Suine Naffue / saa varm som hand aff Suinet ommer / oc binder hannem om den Siugis hoffuet / det hielper oc saare vel.

Vox blendet met Terpentin oc Quinmelck / oc offuen paa Hoffuedet lagt / vdtager den onde vædske aff Hoffuedet.

Ceræ. Terebinthyna. Lac Mulieris.

Det ellevffte Capittel.

Cothomia oc vertigo, er oc en Hoffuetuerck / oc kiendis aff disse Tegn / Huo nne Hoffuetuerck haffuer suimler saare / nnem siunes at Jorden løber omkring et hannem / Hand haffuer ont vdi Øyne / oc siunes hannem at der flyge Myg faar yene / oc den Siuge skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Tag Aloes citrini it Lodt / Mastix it uintin / giør Piller her aff huer saa stor n en føie Bøn / aff disse skal mand giffue n Siuge fem om Afftenen.

Aloes citrini. Mastix.

Der effter giff hannem / Diamargariton /

Diamargariton.

riton/ eller Diapliris/ eller Diaanthos/ diss
Electuaria styrcke Hoffuedet oc Maffuen
Mand skal oc smøre den Siugis hoffue
met Chomelleblomsters olie / eller met den
smørelse Dialthea kaldet.

Diapliris. Diaanthos. Oleum Chamæmelinum. Dialthea. Bethonica.

Bethome tiurt / oc til Puluer stø
her aff om Morgenen oc Afftenen strø
paa it stycke Brød/ huilcket som før er vaad
giort vdi Vin / oc det samme ædet / det styr
cker Hiernen / oc kommer hannem til la
igien.

Cerefolium.

Kørel saaden i Vand/ oc paa Pande
vdi Tindingerne lagt / vermer Hoffuedet o
Hiernen.

Aff Blodet.

Men er denne Hoffuedens suimmel
aff Blodsens affuerflødighed/ da skal Hoff
uet Aaren hos Tommerfingeren ladis / V
den saa er at vngdommen / Alderen/ eller t
den det forbiuder.

Men kommer hun aff nogen ande
vædske / huilcket mand see oc forfare kan
aff den Siugis vand / da skal hand holdis
met Mad oc Dricke/ som sig det bør.

Hoffuedens Suimelse kommer
stundem aff det sorte forblende Blod / ell
aff andet ønd Blod / oc gammelt Folck

oc

rfaris det meste/ oc de kunde nøye hielpis/
i de almindelige gierne bliffuer rørde.

Aff Maffuen.

Hoffuedens Suimelse kommer oc aff
n onde luct oc Veder / som aff Maffuen
vdi Hoffuedet til Hiernen faar/ oc løper
nkring hannem.

Oc naar som saadan Hoffuedens
uimelse her aff kommer / da skal mand
ffue den Siuge om Afftenen naar hand
l sig nedlegge til Søffns iij. Pillulas
ochias / her met skal hans Maffue rensis/
en skal mand giffue hannem om Morge-
n oc om Afftenen Diamargariton eller it
f de andre Electuaria som offuenfaare
effne staa / her aff styrckis Hoffuedet oc
iernen.

Pillule Cochiæ.

Diamargariton.

Kommer Hoffuedens Suimmelse
f offuerflødig kald Vædske / da rense den
iugis met tre Quintin Diacartami. Oc
a den femte dag der effter giff hannem om
fftenen / naar hand vil sig nedlegge til
ffns fem Pillulas de Hierapicra. Mand
il oc sætte den Siugis Fødder i varmt
and i huilcket Chomelleblomster eller
picanardus saadne ere / Hans Hoffuet
l holdis varmt / da vermis Hiernen oc
uimelsen forgaar. Tag

Diacartamum.

Pillule de Hierapicra.

Chamæmelon.

Spicanardus.

Cubebæ.
Macis.
Pulegium.

Tag Cubeber/ Muskatteblomster/ Po-
leye / lige meget aff huert / Stød dem t
Puluer / Blende dem met Sucker / æd d
aff Morgen oc Afften.

Cubebæ.

Tag halffandet Lodt Cubeber støtte t
Puluer / oc tre Lodt Suckercandie oc sm
støt / Blende disse tilsammen. Her a
skal mand tage om Morgenen fastendis sa
meget som der kand ligge paa en Firehui
dette skal vel tyggis i Munden / oc den stun
mand det saa tygger skal mand holde Mun
den oc Næsen vel ret til / saa at lucten kan
fare op i Hoffuedet / her aff styrckis Hoffu
det oc Hiernen saare vel.

Cuminum.

Tag Spisekommen / oc leg hannem
vdi tre Dage oc Nætter i god sterck Edick
lad saa Edicken der aff och tør Spisekom
met igien / her aff Morgen oc Afften tygd
oc det saa nogen stund vdi Munden holde
for end det nedsiunckis / stercker Hoffued
oc Hiernen saare vel.

Cuminum
Grana Peoniæ.
Pulegium.

Tag aff forscreffne Spisekomme
som saaledis beredt er / Peoniæ kerner / Po
leye / lige meget aff huert / Stød disse t
Puluer / Steg saa Hiernen aff it Sui
oc strø aff forsagde Puluer der paa / oc gi
den Siuge fire eller fem gange her aff

ælde/det værmer Hiernen/oc den offuerflø-
dige Vædske tørris.

Tag aff forscreffne Spisekommen oc Peber/lige meget aff huert/Brug det lige som offuenfaare sagt er. *Cuminum. Piper.*

Haffregryn om Morgenen oc Afftenen tørre ædne/tørre Hiernen/om mand idelige bruger dem.

Kaal beredt aff Kørel/oc dem ædt styrcker Hiernin saare vel. *Cerefolium.*

Kruseminte saaden i Øll/oc der aff om Morgenen oc om Afftenen en drick drucket førre luncket giort/er oc god for Hoffuedens suimelse. *Mentha crispa.*

Det tolffte Capittel.

Hoffuetuerck som kommer aff Maffuen/eller aff de andre Lemmer.

KOmmer Hoffuetuercken aff Maffuen/der kand mand her aff vide oc forfare: Den Siuge haffuer ont omkring Nafflen/oc vdi Maffuen. Kommer hand aff Quindefolckis Moder/da fornemmer Quinden vred oc sting vdi

samme sted. Haffuer mand sting oc ont i den høyre Side / nedre hos de smaa Reb-ben/da kommer hand fra Leffueren. Er den sting vdi den venstre Side/da kommer hand fra Nyrerne oc Milten. Til denne Hoffuetuerck skulle brugis de Lægedomme som ieg end her effter sætte vil/naar som ieg kommer tilsamme Lemmers sted.

Det trettende Capittel

En almindelig skick oc Regimente/ som skal holdis aff alle som plagis met Hoffuetuerck.

DEn som Hoffuetuerck haffuer aff offuerflødig Blod / eller oc aff den vædske Cholera / hand skal icke æde salter eller røget Kiød / men vnge Høns / Byguelling / Mandelmelck / oc Mad som beredis aff de tørre Blommer oc Suetsker maa hand æde / Disligiste oc Eblemos aff sure Eble giort / Kaal giort aff Lectyge maa hand oc æde / men ingen Melck skal hand bruge. Hans drick skal vere tynt Øll eller oc Bygnand. Den Mad som køler oc tørre tien hannem best.

Men er Hoffuetuercken aff kaald vædske / da skal den Siuge icke dricke nogen Vin vdi de første tre dage / endog at Vinen styrcker

cker den naturlige hede/oc vederqueger han-
nem: Men i denne Siugdom er hand for-
sterck oc hedmer for saare Hoffuedens/ Hi-
ernens/ oc Senernis naturlige krafft.

Den som Hoffuetuerck haffuer/ vere sig
i huor aff hand vere kand/ hand skal æde li-
det om Afftenen/oc de ting huilcke som læt-
telige fordøffuis/oc den Mad som opfar
vdi Hoffuedet/skal hand icke bruge/lige som
disse giøre: Rødløg/ Purløg/ Huideløg/
Erter/ Bønner/Roer/ Kabusekaal/røget
Kiød/salt Fisk/ Senip/oc alt andet det som
icke lættelige fordøffuis eller fortæris vdi
Maffuen. Hand skal icke heller soffue om
dagen / oc ey heller om Afftenen strax effter
Maaltid/Men vdi det mindste to Timer ef-
ter Afftens maaltid. Hand skal ey heller om
Afftenen handle eller giøre noget/ huor aff
Hoffuedet kand besuaris/oc ey strax effter
Maaltid/Studere/Scriffue/Speculere/
eller offuerueye dybe Sager oc ting.

Det fiortende Capittel.

Om mand kand icke soffue.

TJt oc offte hender det sig saa / at
mand kand icke soffue/ huilcket kom-
mer stundem aff Hiernens hedmis
rørelse/Stundem aff den røde Cholera/
som er hed oc tør. Stundem aff den sorte

 Chole-

Cholera/som er kaald oc tør/ oc er opfaren vdi Hoffuedet/ oc saadant vederfaris gierne Melancholicis. Stundem aff den store Hede som kommer aff den salte rødske. Stundem aff Sorrig oc Modgang.

Tegn.

Aff Sorrig.

Om mand icke soffue kand for Sorrig oc Modgang/kand her aff forfaris/den Stugis farffue foruandlis / Hand bliffuer trangbrystet/oc haffuer en tør hede.

Aff den røde Cholera.

Kommer det aff den røde Cholera/ da faar hans Hud en rødactig farffue/oc den Cholera kommer aff megen Vect/Huo som denne breck haffuer/hannem skal mand giffue Byguand at dricke/oc Sirupus aff Aakande blomster.

Prisana. Syrupus Nenuphari

Aff sorte Cholera.

Kommer denne Vect aff den sorte Cholera/da er hans Hud faruet som Bly/ hand haffuer stor angest/Sorrig oc suare Tancker.

Aff salte Phlegma.

Kommer denne Vect aff den salte Phlegma / da er hand lad oc tungfærdig. Aff megen Vect bliffue Menniske lade oc tungfærdige/ fordi at Ledemodernis vædske fortørris / huor aff de skulle haffue deris styrcke oc krafft/ oc den onde vædske som vdi Maffuen er/opfar vdi Hoffuedet.

Kommer denne Vect aff Cholera/da skal mand siude Fioler/ eller Lectyge frø vdi Vand/ her met skal den Siugis Hoffuet toes. *Viola. Lactuca.*

Eller mand maa smørie den Siugis Hoffuet met Quinde Melck. *Lac mulieris.*

Eller giff den Siuge om Afftenen naar hand vil legge sig til Søffns / Dille frø støt til Puluer met en drick Vin at dricke. *Seminis Anethini.*

Alun nogen stund vdi Munden holdet/ neddrager megen ond vædske aff Hoffuedet / oc naar som mand tager Alunet aff Munden / da skal Munden toes met fersk Vand. Alt hues som hedmer skal icke brugis. *Alumen.*

Aff Hede.

Kommer Vecten aff hede / da skal mand giffue den Siuge at dricke Vand *Seminis Papaueris.*

eller Melck huor vdi huit/eller sort Valmue frø saaden er. Eller mand maa giffue hannem Walmue frø at æde.

Eller mand maa tage en god hob aff den sorte Valmues frø/oc støde det vel met noget lunket Vand/saa at det bliffuer tyckt som Melck/ her vdi skal mand vaadgiøre en linet Klud to Alne lang/oc bred som en Haand/den skal vindis omkring den Siugis Hoffuet / om Tindingerne og Panden/ da kølis Hoffuedet / oc den Siuge faar Søffn oc Rolighed. Oc om den Siuge op vogner om Midnatstid/ da vaadgiør samme Linede klud igien / vind hannem om Hoffuedet som føre.

Syrupus. Violarum.

Om den Siuge icke kand gaa til Stols/ da giff hannem om Afftenē/naar som hand vil sig nedlegge til Søffns / it Lodt Fiole Syrup / met tu Lodt varmt Vand/der i vel sønder gnedet/Men lad det kølis igien før en du hannem det giffuer.

Den Siuge skal saaledis nedleggis vdi Sengen/saa at Hiertet ligger vel høyt / oc skal holdis vel varm. Oc mand skal giffue hannem om morgenen Erte saad/ huor vdi intet Fet eller Salt er kommet/ Oc her paa skal hand faste vdi sex Timer. Men om saa skeer at hand bliffuer saare vanmectig oc mactløs / da maa mand giffue hannem lit at æde oc dricke.

Om mand icke haffuer Fiole Syrup/ da maa mand giøre hannem Løsen oc Stolgang/met andre Lægedomme som læt Stolgang giøre/ huilcke bescreffuet staa vdi det Capittel/om Stolgang at giøre. Saaledis skal den vædske som vdi Hoffuedet opfar rensis/ da faar den Siuge Søffn.

Anden dag her effter/naar den Siuge vil legge sig ned til Søffns/da skal mand sætte hans Fødder oc Been vdi varme Vand/huor vdi Chomelleblomster oc Amur ere saadne/ De skulle oc gnidis oc klaaes vel ned at/ Oc naar som hand tager Benene aff dette Vand/ da skulle de døppis vdi kalt Vand/ saaledis kand mand den onde hede neden vddrage/saa at den Siuge kand komme til rolig Søffn.

Chamæmelon. Melilotum.

Man skal oc handle skickelige oc vijslige met den Siuge/ oc icke Hoffuedet formeget køle/ paa det/ at den naturlige Hede icke aldelis vdsløckis oc forgaar/oc stor Skade der aff kunde komme.

Aff tør Complexie.

Om saadan Veet kommer aff tør Complexie/da skal mand giffue de ting som køle/ lige som Byguand oc Byguelling giøre.

Mand maa oc vaadgiøre en Linet klud vdi Vand huor vdi Lectyge saaden er/vind

Lactuca.

Hannem om Hoffuedet/lige som offuen faa-
re sagt er.

Saccharum Rosarum.

Eller mand maa giffue den siuge Ro-
sen Sucker.

Lactuca.

Kaal aff Lectyge giort oc den ædet/
hielper oc saare vel.

Papauer.

Valmuer saadne vdi Melck / oc siden
Byggryn/ saadne vdi samme Melck/oc den
æd giør rolig Søffn. Denne velling eller
grød/maa oc vel redis met støtte Risen-
gryn eller met Haffregryn/eller oc met reff-
net huede Brød.

Huo som offte oc idelige meget drøm-
mer/oc om hand er aff hed nature/ da skal
hand Aareladis/eller hand skal iblant met
lade sætte Kopper/oc skal bruge Lectige vdi
sin Mad. Men er hand aff kaald nature da
skal hand rensis met en aff de Lægedomme
som giøre løsen oc Stolegang.

Hedera terrestris.

Denne Lægedom giør god rolig
Søffn : om den bindis paa Panden oc vdi
Tindingerne / Tag Vedbende som voxer
paa Jorden/ lidet Salt oc Edicke/ stød disse
tilsammen/oc brug det som sagt er.

Betonica.

Bethonie paa Hoffuedet lagt giør
Søffn.

Det

Det femtende Capittel.

Om nogen røris aff Poplesie.

DEnne Siugdom er aff tuende haand slags. Den ene kaldis aff Lægerne Apoplexia, det er den store Poplesie / oc er naar som Mennisket nedfalder hastelige oc mister sit Maal / oc icke rører nogen aff sine Lemmer / oc føl icke heller at mand tager paa hannem / oc ey heller drager sin Aande vd eller ind / Oc huo som saaledis bliffuer rørt hielpis nøye / men døer almindelige gierne. Denne Siugdom foruandlis vel stundem inden fyrretiue Timer / vdi den lilde Poplesie Paralisis aff Lægerne kaldet. Oc huo som vorder rørt aff den store Poplesie / hand skal icke iordis før end tysinds tiue Timer ere forløbne / thi det skeer tit at de som røris faa til Liffs igten / inden forsagde Timer.

Denne lilde Poplesie Paralisis aff Lægerne kaldet / kiendis saaledis fra den store Poplesie. Den Siuge mister sit Maal / følelsen / oc Lemmernis rørelse / oc ligger icke saa død som offuen faare sagt er. Oc naar som hans Mand opbrydis / da er der megen

 huid

huid skum der inde/oc haffuer en suar Aande / oc om mand taler til hannem da glemmer hand det strax. Stundem røris aleniste en Side. Stundē en Lem eller Ledemod.

Tegn.

Aff disse Tegn kand mand forfare/at en skal vorde rørt/som er/om mand tit oc offte haffuer Bugløb/ vden nogen merckelig Sag/ oc Hoffuedet er tungt oc suimler meget/oc det siunis faar Øynene at vere mørckt.

Det kand komme aff mange Aarsager at en røris aff Poplesie. Stundem aff hastighed oc fortørnelse. Stundem aff Kuld. Stundem aff Mad oc Drick/oc Fraadseri/aff huilcken megen slim eller blod voxer/huilcket Hiertet beløber/Aarerne oc Lemmerne tilstoppis/ huor aff de wrolige bliffue/ saa røris da Mennisket.

Stundem røris en/ fordi at hand haffuer veret saare meget wkysk/ huor aff Marren induortis ydi Benene forkølis oc forsuinder. Alle Lemmer foruermis aff Marren/oc haffuer aff hannem deris styrcke oc krafft. Thi skeer det stundem at en døer ydi sin Seng hoss Hustru/hende wuitterlige/thi at Marren ydi Benene er bortsuunden eller forkølet/All hans krafft oc

mact

mact er forsuundet/ saa at hand det ick føler/oc døer saa.

Det er skeet vdi Sandhed/at en Læge fant en Død liggendis vdi en Seng/huilcken som i en lang tid haffde leffuet saare wkyskelige / hand opskar hannem/oc vdtog hans Rygbeen/da fantz der ingen Marre vdi/men vaar all forsuunden/for hues skyld hand vaar bleffuen død.

Stumdem røris oc en der aff/naar nogle Legemens Aarer/paa Benene/Armene eller halsen haffue veret sønderhugne/ oc er icke rettelige tilsammen lægte igien/ Derfor kand icke det naturlige Blod oc Vædske haffue sin rette gang til oc fra Hiertet/thi røris den Siuge eller oc døer. Dette kand mand lættelige see oc forfare vdi it Rør som mit tilstoppet er/ ladis der noget vdi/da kand det icke løbe der igiennem. Lige saaledis skeer det oc/naar som nogen Lem kand icke faa sin naturlige Verme fra Hiertet / da røris den oc forsuinder køris oc tilsammen krømpis / Thi de Aarer oc Sener som skulde komme Ledemod til hielp/ de ere forkølede/oc haffue ingen mact.

Stundem røris it Ledemod eller lem allena/ Stundem helfften aff Legemet/ lige som naar Tungen røris / oc mand

icke

icke kand tale. Stundem røris en Haand/
Stundem it Been eller Fod. Saadan breck
oc siugdom kommer stundem aff stor glæde/
aff Sorrig oc Modgang/ aff madens oc dri-
ckens Offuerflødighed oc Froadseri / aff
stort oc suart Arbeyde/ aff Aarckeløshed/ aff
læde/ forfærdelse/aff vansmectelse/aff Hier-
tens idelig slaelse eller rørelse/aff det øffuer-
flødige Blod/aff Phlegmate/ aff Cholera
rubea, oc aff offuerflødig Melancholia.
Denne Siugdom kommer gierne almin-
delige aff en eller tuende forneffnde Sager/
thi der gaar tuende Aarer fra Hiernen ned
igiennem Rygbenet ned vdi Benene eller
vdi Fødderne/ Igiennem den ene gaar den
naturlige værme/oc igiennem den anden
kulden/ Oc naar en aff disse eller at begge
tilstoppis oc haffuer icke deris rette gang/
til den Lem som de skulle gaa til / da foruis-
nis den Lem/saa at Mennisken kand den
icke røre eller bruge.

Den Læge Auicenna siger: All den
stund den naturlige værme oc krafft icke
rører nogen Lem/da kand den icke brugis
oc giøre hues den skulde giøre/ Oc effterdi
at saa er/at denne Siugdom oc breck/ kom-
mer aff Aarernis forstoppelse som gaa fra
Hiernen

Hiernen igiennem Rygbenet/ Da er det
nytteligt / at mand giffuer grandgibelige
act der paa/aff huad Sag siugen kommē er/
da kand mand diß bedre komme den Siuge
til hielp met Lægedom som det sig bør.

Paa det/at mand kand diß bedre forfare/
Huor aff denne Siugdom kommen er/ skal
mand saaledis handle met den Siuge.
Mand skal flitelige oc grandgibelige for-
fare aff den Siuge/Huad for it Embede
hand øffuet oc brugt haffuer/før end Siu-
gen hannem tog / om hand haffuer veret en
Smed/Tømmermand/Skomagere etc.
Om hand haffuer gaaet Aarckeløß / om
hand haffuer veret saare meget wkysk/oc
huad hans Mad almindelige haffuer veret/
varm eller kaald/om hand haffuer veret ha-
stig/redt eller forfærdet. Her aff kand for-
faris om den naturlige værme er gaaet fra
Hiertet op til Hiernen / eller om hand er
nedfalden fra Hiernen/ oc haffuer tilluct
oc forstoppet de Aarer som førre om sagt
er.

Lægedom.

Kommer denne Siuge oc breck aff
legemens øffuerflødige vædske/ da skal den
fordriffuis met Lægedomme / som saadan
vædske

vdske kand fortære / styrck oc værme Legemet/ Oc det skal saaledis skee.

Lauendula. Saluia imperialis. Herba paralisis. Grana Iuniperi. Aqua uitæ. Vinum.

Tag Lauendel/ Ørcken Saluie: Kodrøbles ort/ Eneber / aff huert en Haand fuld. Brendeuin tre parter aff en Pott/ god klar Rinsk Vin lidet mere end en Pott/ Lad dem vdi en stor Tinkande som offuen til vil tæt er / Sæt hende vdi en Kedel met Vand / oc lad det saa vel tilsammen siude/ Her met skal mand gnide oc vride de Lemmer som rørde ere to gange om dagen/ Her aff skal den Siuge oc dricke Morgen oc Afften/ huer gang saa meget som der kand gaa vdi en Eggeskal.

Hieralogodium.

Mand maa oc purgere den Siuge met it Quintin eller lidet mere Hieralogodium.

Munduand.

Piper. Pirethrum. Sinapium. Castoreum Zinziber. Pulegium.

Den Siuge skal offte holde vdi sin Mund aff denne efterfølgendis drick/ oc met den klucke eller skualpe.

Tag Peber/ Bertram / Senip / Bebergel / Ingefær / Polleye / aff huert tu Lodt stwaa støt/ siud dem i to Potter Vin/ indtil tredie delen indsaaden er.

Aff Blodet.

Kommer denne Siuge aff det offuerflødige Blod/ da lad sla en Aare. Er den høyre Side rørt / da lad hannem paa den

venstre

enstre Side. Er den venstre Side rørt/ a lad hannem paa den høyre Arm.

Saluia. Sabina. Rosmarina. Mentha. Morsus Gallinæ. Betonica. Chamomilla. Hypericon. Bacce lauri.

Bad.

Siden skal den siuge bade vdi Karad met Vand/huor disse Vrter ere saadne di. Tag Saluie/ Seuenbom/ Rosman/ Mynte/Arffue/ Bethonie/ Chamillesommer/Jordhumle/ Lauerbær/ aff huert n Haand fuld/brug disse som sagt er.

Theriaca. Castoreum. Lauendula.

Før end den Siuge indgaar vdi forgde Bad/ skal mand giffue hannem it Quintin god Theragelse met en drick varm Vin/ vdi huilcken Bibergel oc Lauendel adne ere.

Der effter naar som den Siuge saadis haffuer badt/ da giff hannem to gange n Dagen aff denne efterfølgendis Lægeom saaledis tilgiort.

Saluia Imperialis. Lauendula.

Tag Orcken Salvie/ Lauendel/ aff uert tre Hender fulde/leg disse i blød vdi orten dage/ vdi halfftredie Pott Rinsk Vin/ brent siden Vand her aff in Balneo Mariæ. Om mand icke haffuer saadant edskaff/da skal dette siudis vdi en Tinnde vdi en Kædel som offuensaare føre gt er.

Røris det hele Legeme.

Om det hele Legeme røris/ saa at den iuge det icke føler/at mand tager paa

hans

hans Lemmer/da skal hand saaledis hielpis
Hand skal badis vdi det Karbad som off-
uen faare screffuet staar/ oc til samme Ba
skal oc brugis gode gloendis Kamperstene
oc de skulle leggis besynderlige vdi en Kæ
del eller vdi it andet Kar/oc paa samme glo
endis Stene/skal mand lade aff dette efter
følgendis saaledis tilgiort.

Grana Iuniperi. Tapsus barbatus. Origanum.

Tag Eneber/ Liusebrands Vrt/ vil
Meyran/Tost eller Kong kaldet/aff huer
tre Hender fulde/ vij Potter Rinsk vin
siud disse vdi en Tinkande vdi en Kæd
som offuenfaare førre sagt er/her skal man
lade paa de gloendis Stene / saa at den
Siuge vel kand suedis/oc lad hannem saa
ledis bade det lengste hand kand tollet/ Det
te Bad giør den Siuge meget gaat/ Lem-
merne foruærmis igien. Oc naar som hand
kommer aff Baddet/skal mand nederlegge
hannem vdi en Seng/oc hølle vel paa han
nem/saa at hand kunde suedis igien/ oc ska
voctis vel faar Kuld/oc naar som hand
saaledis nogen stund haffuer ligget/oc hans
Legeme er bleffuet tiurt/da skulle hans Lem
mer vel gnidis met Lauendele vand eller
met Vin / huor vdi Lauendel oc Salui
saadne ere/ Saaledis skal den Siuge hu

Aqua Lauendul.

da

dag tre gange baade vdi iij samfelde dage / om hand er ellers sterck / at hand kand det tolle oc fordrage. Den Siugis Lemmer skulle oc smøris tre gange om Dagen met Lissebons Olie / huor vdi Bibergel saaden er. Til iiij. Lodt Olie skal tagis it Lodt Bibergel.

Oleum Castoris.

Den Olie som kaldis Oleum Philosophorum, er saare god for den Breck oc Siuge.

Oleum Philosophorum.

Røris en Lem.

Røris en Lem eller Ledemod aleniste / vere sig paa Haand eller Fod / det skal saaledis hielpis.

Siud Saluie i en Potte / eller vdi it andet Kar / holdt Ledemodet der offuer (offuen til vel tet stoppet) saa at Sualmen der aff kand vel komme til samme Lem / saa hed som hand hedist tolle kand / saa at det bliffuer igiennem varmt oc vel suedis.

Saluia.

Siden tag Brendevin it halfft Pundt / Saluie oc Rude aff huert en halfft Haand fuld smaat skaaret / siud disse vdi en Tinkande i en Kædel / lige som offuen faare førre sagt er / Om Vinen siuder formeget ind / da lad mere der paa / oc lad det siude igien / Siden skal det glemmis vdi it Krus vel tilstoppet / oc naar som mand vil her aff

Aqua uitæ. Saluia. Ruta.

bruge/da skal det værmis / oc saa Linklude der vdi vaadgiøris/ met dem skal mand vel gnide oc vrige samme Lem imod en god Ild / det hediste som den Siuge det tolle kand. Naar som dette saa skeet er / da skal mand tage Olie aff Chammelleblommer oc Brendeuin/lige meget aff huert/her vdi skal en Klud vaadgiøris som er saa stor/at hand kand tecke oc skiule Lemmen / oc den skal vindis omkring Lemmen/ och saa der paa it stycke aff it sort Lamskind/Dette skal brugis Morgen oc Afften vdi fiorten dage.

Oleum Chæmomillæ. Aqua uitæ.

Røris Been/Arm eller Knæ.

Om it Been / Arm eller Knæ røris / da skal mand lade faaresagde Vrter i en Balie / oc sætte Ledemodet der vdi / oc Balien skal vel tætis trint omkring/ paa det/at Ledemodet kand vel værmis / oc naar som Vandet kølis / skal mand kaste der vdi gloendis Kamperstene/som oc førre sagt er.

Røris Axel eller Lend.

Om Axel eller Lend røris / da skal mand giøre en Linpose en halff Alne bred oc lang / oc legge hannem vdi faaresagde Vrter oc dem siude / Leg dem offte paa Ledemodet vel varme / Naar som Lemmen saaledis badet/ oc foruermet er / smør hannem met den Smørelse som offuen-

faare

faare staar / oc samme Lem skal stedse holdis varm.

Røris Tungen.

Bliffuer nogens Tunge rørt/oc den Siuge mister Maalet / da leg vnder hans Tunge lidet Confect Anacardine / da tal den Siuge igien.

Confectio Anacardine.

Piller giorde aff Bebergel / Saluie / oc Honnig / lagde vnder den Siugis Tunge / komme den Siuge til at tale igien.

Castoreum Saluia. Mel.

Piller aff Opopneaco / saaledis brugte/giøre det samme.

Pillule de Oppopenaco.

De som rørde aff Poplesie / skulle stedse oc idelige bruge vdi deris Mad oc Dricke / Saffran / Canelebarck / Oxetungis vrt oc blomster.

Crocus. Cinnamomum. Buglossa.

Den høylærede Læge Cornelius Celsus sider / om nogen røris aff Poplesie paa alle Lemmer / oc hand lader strax sla en Aare / da kommer den Siuge til sin helbrede oc Sundhed igien/ eller oc døer.

Røris Hender.

Om nogens Hender ryste / da skal hand toe dem i kalt Vand / vdi huilcket Saluie nogen stund haffuer ligget / oc lade dem tørris aff den selff.

Det siettende Capittel.

for Krampe.

KRampe er Senernis tilsammen dragelse / eller oc deris vdsterckelse. Oc dette kommer stundem aff Ledemodernis tomhed/eller oc aff deris fuldhed/Stundem aff kuld/aff suart Arbeyde/aff Sorg / Modgang oc Bedrøffuelse. Oc denne Siuge er aff trende haande slags. Den første kaldis Anthoitenus, oc hun er naar som de Aarer oc Sener som for til sidde/bliffue lange/ oc de som bag side/tilsammen dragis oc bliffue forstackede. Den anden kaldis Prothostenus, oc hun er naar som de Aarer eller Sener som bag side bliffue forlange/ oc de som faar side forstackede. Den tredie kaldis Thetthanus, oc hun er naar som Aarerne eller Senerne / baade bag oc faare tilsammen dragis oc de bliffue forstackede / saa at den Siuge kand icke røre sig / huercken til den høyre eller venstre Side. Oc den Krampe som kommer aff thomhed er den verste.

Lægedom.

Kommer denne Siuge aff Aarernis fuldhed / da rens oc purgere den Siuge / som

om du her offuensaare om Poplesie hørt
haffuer.

Der effter tag Bertram / Euphorbium / Peber oc Lauer Olie / aff huert it Quintin / giør her aff en Smørelse / smør der met Nafflen / Aarerne vdi Tindingerne / oc Puls Aarerne paa begge Arme.

Pytethrum
Euphorbium.
Piper.
Oleum laurinæ.

Mand maa vel giffue den Siuge Aarle om Morgenen it Quintin Theragelse. Det giør oc den Siuge meget gaat / at mand legger bag i hans Nacke en Linpose met varmt Salt.

Theriaca.

Om mand giør en Røg op i Næsen aff Aloe træ / saadan Røg hielper alle Aarer / oc Sener vnderlige.

Aloe.

Om Aarerne eller Senerne smøris met en aff disse smørelse / som ere Dialthea / Marciaton / Arogon / Oleum vulpinum, de hielpe oc saare vel.

Dialthea.
Marciaton
Agoron.
Oleum uulpinum.

Det syttende Capittel.

OM Munden vorder kroget / huilcket Lægerne kalde Torturam oris.

Munden eller Kindbenene bliffue oc unden krogede / saa at de gaa afflaue / oc

ſaadant giør Krampe/ huilcket Aarerne eller Senerne tilſammen drager / lige ſom it ſtycke Læer tilſammen krumpis / naar ſom det holdis mod en Ild. Stundem kommer dit aff Popleſie / oc naar det ſaa ſkeer da ſkal der met handlis lige ſom ſagt er om Popleſie. Men kommer det aff Krampe/ da ſkal der met handlis ſom om Krampe ſagt er.

Saluia.
Betonica.
Morſus Gallinæ.
Origanum
Oleum uulpinum.
Oleum Coſtinum.

Tag Saluie / Bethonie / Arre / vild Meyran / ſiud diſſe vdi Vand / læg oc bad Nacken vel her met. Naar ſom det er ſkeet / ſmør ſaa Nacken met Olie Vulpino, eller met Olio Coſtino. Mand maa oc lade vdi den Siugis Næſe/ it aff de Puluer ſom om Hoffuedens ſuimelſe ſcreffne ſtaa.

Det attende Capittel.

Om Druckenſkab.

SOmme Menniſke faa oc ſaadan breck vdi Hoffuedet lige ſom de vaare druckne / oc dette kommer aff den vfordøffuelige vædſke ſom vdi Hoffuedet opfar omkring Hiernen. Somme der aff / at de haffue gaaet i het Solſkin. Somme oc der aff / at de haffue talet eller raabt meget / huor aff Hiernen bliffuer ſkrøbe-

ſkrøbelig / oc naar ſom de dricke en føye ting / da er det ſtrax vdi deris Hoffuet. Somme ere aff Naturen ſaa ſkrøbelige / at der ſom de komme vdi en varm Stue / huor ſom andre ſide oc raabe eller quæde / ſaa faa de ſtrax ont i Hoffuedet / oc ere lige ſom de vaare druckne / oc huo ſom ſaadan Breck haffuer / hand ſkal ſaaledis hielpis.

Lægedom.

Er ſaadan Druckenſkaff aff hede Nature / da ſmør hans Hoffuet oc Tindinger met Roſenolie / Fiole Olie / eller met oſen aff Byncke / eller blende dem tilſammen.

Oleum Roſarum. Violarum. Succus arthemiſis.

Siden ſkal mand giffue den Siuge at dricke / ſtøt Valmuefrø / blendet met Roſenuand / ſaa at det er ſom en Melck. Her effter ſkal den Siuge ſætte ſine Fødder vdi varmt Vand / huor vdi Chammilleblommer oc Amur ſaadne ere / oc de ſkulle gnidis vel vnderneden met Salt oc en Vlden klud / oc ſiden ſkulle de ſmøris met Fiole olie / ſaa dragis vædſke neden aff Hoffuedet. Mand ſkal oc komme den Siuge til at gaa til Stols / met de ting ſom giør lidet Løſen oc Stolgang.

Chamomilla. Melilotum. Oleum Violarum.

Det nittende Capittel.

for den Faldendesot.

DEnne Sot oc Siugdom er aff trendehaande slags. Den første kaldis Epilepsia, huo den haffuer/ hand føler intet ont for end hand nedfalder / oc naar hand nedfalden er / da fraaes Munden paa hannem / huilcket aff Hiernens forstoppelse kommer.

Aualepsia.

Den anden kaldis Analepsia, oc den kiendis saaledis / Den Siuge føler noget som gnaffuer vdi hans Maffue / oc noget som suser faar hans Øern / oc effter at hand er nedfalden / da spyer hand / oc denne kommer aff den onde vædske / som er vdi Maffuens Aarer oc Sener / huilcken som opfar vdi Hoffuedet / tillycker oc forstopper Hiernens Aarer.

Catalepsia.

Den tredie kaldis Catalepsia, oc den kommer aff den vædske som vdi Lemmerne faareholdis. Oc før end hand nedfalder / føler hand noget som løber igiennem Ledemodene ind vdi Hoffuedet / som Galenus siger om sin Scriffuere / huilcken stedse følde noget / naar som Siugen hannem tog / som løb aff den ene Fod oc op vdi hans Hoff-

uet

net / Thi lod hand binde samme Fod hart
met it Bond.

Denne Siugdom kommer oc stun-
dem aff Tarmene/oc da giør hand sig wreen
som nedfalden er.

Quinde folck faa offte denne Siug-
dom / aff den wrene vædske som vdi Mode-
ren er/oc saadant vederfaris mest Nunder
som vdi Kloster indgiffue ere. Men denne
Siugdom er dog mere hos Mandkiøn end
hos Quindekion / oc er gierne languarig til
døde Dag / men hun er icke farlig paa Liff-
sens vegne. Men det skeer vel stundem/at
hun tager nogle aff dage/vdi det første naar
mand hende faar. Denne Siugdom for-
gaar offte paa Mandkiøn / naar som de
først benare sig met noget Quinde folck oc
Legemens lyst bedriffua / oc forlader denne
Siuge vnge Quind folck / naar som de
først faa deris Tid oc legemlige Blom-
ster.

Quind folck.

Tegn.

Aff disse Tegn kand forfaris / at en
skal faa den Faldende sot / eller Poplesie /
eller Vildelse. Naar som mand soffuer / da
siunis at der falder noget tungt paa han-
nem / oc kryster hannem saare / huilcket wi

Mare ride. paa/vort Tungemaal kalde/ at Maren rider hannem.

Om den Siuge kand hielpis.

Vilt du forfare oc vide om den Siuge som den Faldende sot haffuer kand hielpis eller ey/ da tag en Synaal sting met hende vdi hans Øren/ Føler hand det da kand hand hielpis/ Men føler hand det icke/ da kand hand icke hielpis.

Den høylærde Læge Gilbertus siger/ at naar som nogen denne Siugdom først faar oc nedfalder/ da skal mand strax lade sla en Aare paa den Siuge/ huilcken Aare mand vil/ och saa giffue den Siuge it Lodt aff samme vdladne Blod met it bløt Eg at dricke/ det skal hielpe saare vel faar denne Siugdom.

Eller naar som Mennisket første gang nedfalder/skal mand strax ihielsla en Hund oc vdtage Galden/ oc giffue den Siuge den at dricke/ da faar hand denne Siuge icke meer. Fel Canis.

aff Maffuen.

Om denne Siuge kommer aff Maffuen/ da kom den Siuge til at spy/ met en aff de Lægedomme som giør at spy/ som her effter findis vdi dit Capittel om at giøre at spy.

Denne er en krafftig Lægedom faar denne sot / som offte forsøgt er.

Tag Bebergel / Spitsglas / Drage blod / lige meget aff huert / stød disse til Puluer / giff den Siuge her aff huer Dag it Quintin met en drick varm Vin/oc dette skal brugis indtil den Siuge bliffuer helbred igien.

Castoreum Antimoneum. Sanguis Draconis.

Eller tag en Frø / sker hende op at ryggen / vdtag Leffueren / oc vint it Kaalblad om hende / brent hende til Puluer vdi en ny Leerpotte / giff den Siuge aff hende at dricke met en drick Vin/dette skal oc brugis indtil den Siuge faar bedre.

Epar Ranæ

Eller mand maa giffue den Siuge ret god Theragelse met en drick varm Vin at dricke / huor vdi Bebergel saaden er / denne er oc en forsøgt Lægedom.

Theriaca. Castoreum

Diacastoreum er oc en viss oc forsøgt Lægedom / om mand giffuer den Siuge her aff tre gange om Vgen/vdi det mindste/ oc huer gang it Quintin.

Diacastoreum.

Electuarium Diaanthos / eller Diamusci / brugt som sagt er / de ere oc gode for denne breck oc Siuge.

Diaanthos. Diamusci.

Er det en Mands persone som haffuer denne Siugdom / da giør Hiertet aff en Vlffue til Puluer/oc giff den Siuge heraff

Cor Lupi.

it

it Quintin tillige. Er det it Quindis Persone / da skal mand tage Hiertet aff en Vlffinde / oc giffue hende her aff som sagt er.

CaroLupi.

Vlffue kiød tørrer vdi en Bager Oen / oc støt til Puluer / oc det den Siuge giffuet som offuenfaare sagt er / hielper oc saare vel faar denne Siugdom.

Huo som denne Siugdom haffuer / hand skal bære it Belte giort aff Vlffskind paa sin bare Krop / det hielper vnderlige.

Opoponax Castoreum Sanguis Draconis. Antimoneum.

Tag den Gummi Oppoponax / Bibergel / Drageblod / Spisglas / lige meget aff huert / støt disse til Puluer / oc giff den Siuge her aff met Vin som sagt er / huer gang it Quintin / met denne Lægedom ere oc mange hulpne.

Caput uiri mortui.

Tag Hoffuet panden aff en død Mands Persone / sæt hende vdi en hed Bager Oen / oc brent hende indtil hun bliffuer aldelis huid / stød hende saa til puluer / tag saa aff samme Puluer it Quintin / oc tre Peoniers stene oc smaa støtte / giff den Siuge det at dricke met en varm drick Vin.

Grana Peoniæ.

Ruta.

De som haffue denne Siugdom / de skulle stedse oc idelige lucte til Rude / det hielper dem meget.

Dio-

Dioscorides Læge siger / at Løbet aff en Hare drucket / er gaat faar denne Siugdom

Coagulum leporis.

Naar som nogen nedfalden er / da skal mand blæse op i den Siugis næse / Bibergel oc Rude støtte til Puluer / da staar den Siuge strax op igien.

Castoreum Ruta.

Det samme giør oc det Gummi Aze fetida / om det leggis paa Gløer / oc lader Røgen opgaa i den Siugis Næse.

Aza fetida

Aff dette Puluer vdi Næsen lat / beskermer Mennisken faar denne breck.

Piper. Ruta.

Tag Peber it Quintin / tør Rude / Sennip / aff huert halffandet Quintin / Luseurt / Nigellam / aff huert it halfft Lodt / Sal Armoniacum it halfft Quintin / giør disse til Puluer / brug her aff som sagt er.

Senapium. Staphisagria. Nigella. Sal armoniacum.

Den Læge Macer siger / at Roden aff Peonier om Halsen bunden / er saare god faar denne Siuge.

Radix Peoniæ.

Den Læge Galenus siger / at hand haffuer bundet Roden aff Peonie om it Barns halff / ote Aar gammelt som haffde denne Siugdom / det stod strax op oc vaar helbrede. Siden forsøgte hand ydermere denne Rods krafft oc dyd / oc tog samme

Rod aff Barnsens halss igien / da nedfale det strax / Siden bant hand samme Rod om Barnsens halss igien / da opstod det strax igien.

Tag Puluet ij Lodt. Det Gummi Euphorbium oc Bibergel aff huert it Quintin / stød disse til Puluer / oc sind dem vdi Lilliebons olie / her met skal den Siuggis Rygbeen smøris fra Hoffuedet och saa ned at.

Ordinantz.

Aristolo-
gia.
Euphor-
bium.
Castoreum
Ol um
oliuarum.

Huo som den Faldende sot haffuer / hand skal icke gaa vd aff sit Hus / naar som det er taaget Veder / oc ey heller naar som stor Hede er / eller oc stor kuld. Hand skal oc bruge den Mad / som snarlige oc lætteli-ge fordøffuis eller fortæris i Maffuen / lige som disse efterfølgendis: Høns / Haner / smaa Fule / vnge Kid / grisse Kiød / Erte saaden met Brød / Eggesubbe / hand skal intet bruge som surt er / oc ey heller Huide-løg eller anden Løg / hand skal oc dricke fø-te / oc serdelis effter Maaltid / oc ingen sterck drick. Efft r Maaltid skal hand æde Quæer / eller oc aff Electuario som aff Queer er giort / da nedtryckis den onde vadske som vdi Maffuen er / saa at hun icke opfaar vdi Hoffuedet. Hand skal oc see vel

til /

[V]il / at hand kand vel lade sit Vand fra sig
[o]c haffue god Stolgang / Hand skal icke
[s]offue om dagen / oc ey heller gaa orckeløs /
[m]en iblant met lidet arbeyde / Hand skal
[e]y heller haffue stor omhu / Oc ey vere for-
[m]eget sorgefuld.

Det tiuende Capitel.

Kommer nogen fra sine Sind oc bliffuer vilder.

MAnia, kaldis aff Lægerne Vil-
delse / oc er den Siugdom som haff-
uer sin værelse vdi Hiernens første rom aff
den onde vædske som der inde forsamlet er.
Oc samme Siugdom kommer stundem
aff Hoffuedens onde Complexie Stun-
dem aff ond Mad dricke / aff huilcke vdi
Maffuen forsamlis en ond offuerflødig
vædske som op vdi Hoffuedet faar.
Stundem oc der aff at en er hed / oc dri-
cker hastelige det som kalt er. Stundem
aff den Mad som hedmer oc formeget pe-
bret er / oc aff Huideløg / huor aff væd-
sken forbrendis. Stundem kommer den-
ne Siugdom aff vduertis ting / som er /
som nogen bidis aff en galen Hund.
Stun-

Stundem aff wsunt oc forgifftig vær. Stundem aff stor Sorg oc Modgang aff megen studering / aff megen Vect/ aff megen Faste. Stundem aff nogen flydelse/som icke haffuer sin rette gang/ saa som det skeer naar som Quind folck icke haffue deris Tid oc Blomsters rette flydelse Stundem der aff/ at mand haffuer icke god Stolgang/ men det ligger oc raadner / ocsaa apfar vdi Hoffuedet Stundem oc aff det offuerflødigt Blodt.

Aff Blodet.

Kommer denne Siugdom aff Blodet/det kand mand saaledis forfare. Hand taler stedse / Dantzer/ Springer / Siunger oc er glad / Mener at haud er rig oc haffuer meget Gods / oc at all Verden hører hannem til/Hand hører gierne Trompe / Harpe/oc andre subtilige Lœge / Hans Puls er stor oc slar fast/Hans vand er tyckt oc røt.

Aff Cholera.

Kommer denne Siugdom aff den røde Cholera / det er / aff det forbrende tørre Blod/da kiffuis oc trœttis den Siuge gierne / raaber oc skriger / oc slar sig selff/ oc andre som ere hos hannem / oc er meget wstyrig / Hans Puls er liden / oc slar hastelige/Hans Vand er røt oc skønt/ Hans complexie er varm oc tør.

Aff kuld oc tørhed.

Kommer denne Siugdom aff kuld oc tørhed / da er hand altid bedrøffuet / græder stedse / rædis faar huer mand / Naar som hand seer Ris eller Straa / siunis hannem at det er Hugorme oc Taadser / Oc hand vil gierne vere i den sted som mørckt er / oc knytter sine Hender tilsammen / oc reddis at mand vil tage noget aff dem / hand galer oc stundem som en Hane / eller klucker som en Høne / Stundem giør hand som en Hund / er stedse redt at mand vil gribe oc fange hannem / Hans Vand er huit oc skønt met en Kreetz faruet som Bly.

Aff Phlegmate.

Er denne Siugdom aff Phlegma, da siunis den Siuge at hand er vdi it Vand / oc soffuer gierne / Tal oc paakalder Dieffuelen / oc denne Siugdom kommer aff kaald forfulet vædske / som sig vdi Hiernen forsamlet haffuer / Hans Vand er huit oc blegt / oc Puls Aaren slar langsommelige.

aff Sorge.

Haffuer nogen faaet denne Siugdom aff Sorg oc bedrøffuelse / da skal mand tale oc handle venlige oc kierlige met hannem / glæde hannem oc loffue hannem

meget gaar. Er det en Mands Persone / da skal mand sætte hos hannem smucke oc subtilige Quinde folck / oc loffue hannem it aff dem / her aff stillis hand til fridz. Er det it Quindekiøn / da skal hun glædis met Mend / Mand skal loffue hende en aff dem / Her aff vederquegis hun / oc kommer til sit skel igien. Oc huo som denne Siugdom haffuer / met hannem skal mand saaledis handle.

Mand skal giffue hannem den Mad som køler oc lættelige fordøffuis oc fortæris / vngt grisse Kiød / vnge Høns / ferske Æg. Ingen sterck drick skal mand giffue hannem Haffuer hand icke god Stolgang / da skal mand giffue hannem om Afftenen / naar hand vil sig nedlegge til Søffns / it Quintin Pillulas Cochias, de rense den Siuge hoffuet. Den Siuge skal oc leggis vdi en kolder sted / saa at Været kand blæse paa hannem. Haffuer den Siuge megde Blod vdi sig / da skal mand lade den mellemste Aare som sidder saare vdi hans Pande / oc paa den siette dag der effter skal hoffuet Aaren ladis / paa begge Hender hos Tommelfingerne.

Pillule Cochiæ.

Denne drick tiener saare vel til dem som denne Siugdom haffue.

Tag it lidet Kaalfad fuld aff Byg / Skersøde iij. Lodt Veybrede en Haand

fuld / siud disse vdi tre Potter freskt Vand / sie det igiennem en Klud / oc lad det kølis / oc giff saa den Siuge her aff at dricke.

Hordeum. Glyciriza. Plantago.

Den siugis Hoffuet skal oc toes met vand huor i Chammelleblommer oc Jernurt saadne ere.

Chamomilla. Verbena.

aff Phlegmate.

Er denne Siugdom aff Phlegma, eller aff offuerflødig Kuld/ da giff den Siuge den Mad som hannem verme kand/ oc lad hannem holde sig varm / rens oc purgere hannem saaledis:

Purgatz.

Tag Seneblad smaa støtte til Puluer it halfft Lodt/ Sucker it Lodt/ god Brendeuin en Eggeskal fuld/ Vand aff Oxetungis vrt/ lige saa meget/ sam̄eledis oc god Rinsk Vin/ erte saad sō intet salt eller Fet i kōmet er/ saa meget sō alt dette forneffnde er / tør disse vel tilsam̄en/ oc giff den Siuge her aff Aarle om Morgenē fastendis/ førre lidet varmt giort.

Folia Senæ. Saccharum. Aqua uitæ. Aqua Bugiossæ. Vinum.

Den tredie Dag der effter omAfftenen / naar som den Siuge vil sig nedlegge til ro oc huile / da giff hannem Pillus Cochias it Quintin. Den siuge skal leggis paa den sted som intet Væder kand komme til hannem Er det om Vinteren / da lad hannem bliffue vdi Stuen dag oc nat. Men er det om Sommeren / da giør en god Ild vdi hans Herberge oc Kammer aff Eneber risß/ som bærrene end siden paa/ det giør den

Pillulæ Cochiæ.

Siuge saare gaat. Den Siugis Mad oc Dricke skal redis met Saffran / gamle Høner oc Duer vel saadne tiene hannem saare vel / de giffue stor Krafft oc Værme.

Haffuer den Siuge stor hede vdi sit Hoffuet / da leg dette efterscreffne paa hans Pande oc vdi hans Tinding er.

Barbalouis Folia Rosarum. Lac mulieris.

Tag Husløg / Rosen blad / lige meget aff huert / stød oc blend disse met Quindemelck / brug dette som sagt er / her aff køllis Blodet / oc Pinen mindskis.

Mand maa tage en sort Høne oc Flecke hende vdi tu / oc binde hende saa varm om den Siugis hoffuet.

Mand maa giffue den Siuge Afften oc Morgen aff denne Drick / en god Drick at dricke.

Crocus. Cinnamomum.

Tag Saffran / Canelebarck / aff huert it halfft Quintin / stød dem smaa / oc bint dem vdi en Klud / Heng hannem vdi en Potte Vin / huor vdi it Lodt god Brendeuin er lagt.

Dette efterfølgendis styrcker Hoffuedet oc Hiernen saare vel om det brugis vdi Madden.

Crocus. Cinamomum. Gariophili

Tag Saffran it Quintin / Canelebarck it halfft Lodt / Neglicker it halfft Quin-

Quintin Sucker tu Lodt. Saccharnm

Om mand giffuer den Siuge Peonie Kierner smaa støtte til Puluer met Vin at dricke / da kommer den Siuge til sig igien. Grana Peoniæ.

Aff Cholera.

Naar som denne Siugdom kommer aff den offuerflødige sorte Cholera / hun er den alsomuærste / Thi den Materia gaar til Milten oc Hiernen / Oc huo som denne Siugdom haffuer / hand haffuer ingen ro huercken Dag eller Nat / hand taler met sig selff / lige som der talede nogen met hannem / oc almindelige gierne plagis hand aff den onde Aand / oc hand kand saaledis hielpis / vden saa er at Gud hannem besynderlige straffe vil.

Purgatz.

Tag Seneblad it halfft Lodt / smaa støt til Puluer / god Brendeuin saa meget som der kand gaa vdi to Eggeskaler / oc tre gange saa meget anden god Vin / rør den vel tilsammen / oc giff den Siuge her aff vdi tre Morgen fastendis. Folia Senæ Aqua vitæ. Vinum.

Eller mand maa giffue den Siuge Brendeuin met anden Vin som sagt er / huor vdi Engelsøde / Jordrøg / eller den Steen Lapis Lazuli, vdi legit haffuer / Polipodium. Fumus terræ. Lapis Lazuli.

Disse renie oc purgere den sorte Choleram/ oc Melancholiam / Oc naar som disse Vædsker saaledis ere vddreffne/ da rensis Milten / oc Hiernen kommer til lauue igien / oc de vnderlige Tancker oc Fantesier forsuinde.

Bidis en aff en Gallen Hund.

Theriaca. Er nogen bleffuen vilter der aff / at hand er biden aff en Gallen Hund / da skal mand giffue den Siuge en god Theragelse/ oc sammeledis Saaret der met smørre / ocsaa aff denne Smørelse der paa legge

Mentha. Gentiana. Oculi Cancri. Bolus armenus. Aqua Rosarum. Tag Mynte / Entzian / Kreffueters Øyen / Bolus Armenus / lige meget aff huert / Disse skulle blendis met Theragelse oc Rosen vand / oc paa Saaret leggis.

Bliffuer nogen vilter oc kommer fra sine Sind oc Forstand / aff Hoffnedens suare Fantesie / saa at hans Skal / Sind oc Vid ere atsprede / den skal mand saaledis hielpe.

Leg den Siuge vdi it mørckt Herberge / saa at hand sætte icke Dagen / Tag saa en stor Mullu eller Becken / sæt det mod Veggen / saa at det heller / saa at huad der vdi kommer / kand strax springe vd igien/tag saa it Løffuekar eller Handfad som

haffuer

haffuer en liden kaaber Hane / henge samme Løffuekar høyt offuen for Benckenet/ oc fyld samme Løffuekar fult aff Vand/ Vrid Hanen lit op / saa at den ene taar effter den anden kand drøppe ned paa Muluen eller paa Beckenet / oc springer vd igien/ oc naar som det saaledis nedløber/ saa ligger den Siuge oc tencker der paa huad det monne vere / oc kommer saa til sig igien. Oc naar som Vandet vddrøppet er / skal Løffuekaret opfyldis igien / oc der met handlis som førre.

Er nogen vilter oc kommen

fra sine Sind / oc mand icke veed eller forfare kand / huor aff det kommet er / oc om det er en Mands Persone / da tag Lungen aff en Buck / fleck hende vdi thu / oc bint den saa varm om Hoffuedet. Er det en Quindis Persone / da tag Lungen aff it Kid / oc brug den som sagt er.

Eller Fleck en sort Hont mit at Ryggen / bint hende saa varm om Hoffuedet.

Det xxj. Capittel.

Om Haar det vdfalder.

Fimus aolumbarum.

Falder noget Haar aff Hoffuedet | da brent Duemøg til aske | Oc giør en Lud her aff oc to Hoffuedet her met | dette er it forsøgt stycke | siger den Læge Petrus Hispanus.

Folia Quercit.

Eller tag Egeløff | oc imellem barcken aff Ege træ | siud disse i Lud eller i Vand | oc to Hoffuedet offte her met | oc lad det tørris aff sig selff.

Hoffuetskel at fordriffue.

Radices Maluæ.

Mand skal offte to Hoffuedet met Vand eller met Lud | huor vdi Katteosterødder saadne ere.

Eller tag Huedekled | lad der paa siuendis het Vand | oc lad det saa staa dag oc nat | sie det saa igiennem en Klud | oc lad der lit Edicke vdi | her met to Hoffuedet offte.

Cinis ranarum.

Tag smaa Frøer | brent dem til Aske | oc giør Lud her aff | oc to Hoffuedet offte der met.

Absynthium. Abrotanum.

Malurt oc Abrod saadne i Lud eller i Vand | Hoffuedet her met toet | holder Haaret paa Hoffuedet | saa at det icke vdfalder.

Haaret

Haaret smurt met osen aff Huideløg giør det samme.

Succus Allij

Vedbende som voxer op til Træ / oc Abrod vdi Lud saadne / oc Hoffuedet her met toet giør det samme.

Hedera arborea. Abrotanum.

Det xxij. Capittel.

Huorledis mand skal komme Haar til at voxe.

DEnne Smørelse kommer Haaret til at voxe / huor som mand dette haffue vil / om steden der met smøris / om Afftenen naar som mand vil sig nedlegge til Søffns oc steden skal førre vel gnidis met en groff linet Klud.

Tag Rosen olie oc lad hende vdi en Mortere som er giort aff Bly / vrid oc gnid hende vel met en Stempel som ocsaa giort aff Bly / her met smør steden / oc om Morgenen skal steden vel toes met varmt Vand.

Oleum Rosarum.

Om Mulduarper siudis vdi Vand / oc Hoffuedet smøris met de Fede som der aff siudis / kommer Haaret til at voxe.

Talpæ.

Denne efftersølgendis Smørelse

F v giør

giør langt oc sort Haar om steden der met smøris.

Anguilla. Axungij Gallinacei. & Anserine Mel.

Tag en fersk Aal / sind hannem vdi Vand / tag saa det Fede som aff Aalen saadet er / sammeledis Hønse ister oc Gaase ister lige meget aff huert / Honnig helfften saa meget / siud disse oc giør her aff en Smørelse / brug hende som sagt er.

Taxus barbatus.

Konge linssis Vrt saadan vdi Vand eller i Lud / Hoffuedet der met toet kommer Haaret til at voxe.

Spicanardus.

Spicanardi vrt vdi Lud saadan / Hoffuedet her met toet kommer Haaret til at voxe / oc at sidde fast saa at det icke vdfalder.

Det xxiij. Capittel.

For Orm som affæder Haar.

DEtte giør gult oc langt skønt Haar / oc fordriffuer Ormen som Haaret affæder / om Hoffuedet her met toes.

Fenum Grecum.

Siud Fenum Grecum vdi Vand oc toe Hoffuedet her met.

Sinapium.

Senip smaa støt / oc met Honnig blendet / Hoffuedet her met smurt fordriffuer Ormen som Haaret affæder.

Det

Det xxiiij. Capittel.

Haar at fordriffue.

Vilt du fordriffue Haar / saa at det skal icke vaare igien / da giør denne Smørelse. Tag vsluctet Kalck it Lodt / Auripigmentum it halff Lodt / Sind dem i Edicke / oc lad der siden noget Vox vdi / oc giør her aff en Smørelse / gnid oc vrld steden vel met denne Smørelse. der som Haaret sidder som du fordriffue vilt / saa at steden vel sueder / Brug dette saaledis tre gange / Der effter gack i en Badstue at du kant vel sutdis / da kant du vddrage det Haar som du vilt vddrage vden alle Pine / Smør saa steden igien der som Haarene ere vddragne / met Osen aff Vedbende som vaaxer op til Træ.

Calx uiua. Auripigmentum. Acetum.

Succus hedræ arbore

Det xxv. Capitel.

For it bullet oc skurffnet Hoffuet.

ER Hoffuedet bullet eller skurffuet / da lad affrage Haaret / saa at Hoffuedet bløder / Tag saa tyck Flød aff sød Melck / smør oc gnid

Hoffuedet

Hoffuedet vel her met Affren oc Morgen | toe ſaa Hoffuedet huer tredie dag met god varm Lud | ſaa at Hoffuedet vel værmis | Lad ſiden kaald Lud i Nacken oc ſkyl Hoffuedet vel | oc lad det ſaa tørris | Der effter ſmør det igien lige ſom førre | det ſkal ſaaledis brugis i tre Vger da lægis det | vdi huor ſkurffet oc bullet det er.

Om nogens Hoffuet haffde veret lægt | oc der vaaxte huit Skab paa | ſaa at mand redis at det ſkulde vdſlaes oc opbrydis igien | Da ſkal mand ſmøre Hoffuedet met Linolie | ſaa bliffuer Huden ſlæt oc faſt | oc opbrydis icke igien.

Oleum lini

Tag Holtzurt oc ſiud den i god ſterck Edicke | ſie oc kryſt det ſiden igiennem en Klud | Oc til huer fire Lodt aff ſamme Edicke ſaaledis ſaaden | ſkal mand tage it halfft Pund Suine iſter | oc tu Lodt Vinſten ſmaa ſtøt til Puluer | oc it Lodt Quigſølff | diſſe ſkulle blendis tilſammen | oc her aff ſkal giøris en Smørelſe | Her met ſkal Hoffuedet ſmøris.

Enula campana.

Axungia Porcina.

Tartarum.

Argentum uiuum.

Katt Oſt ſaaden vdi Piſſ | oc Hoffuedet her met toet læger ſaare vel. Mand maa oc tage her til Suine iſter | oc giøre her aff en Smørelſe | oc her met ſkal Hoffuedet ſmøris.

Malua.

Tag

Tag wslucter Kalck tu Pund / Auripigmentum citrinum tu Lodt / Lad her paa siu Pund Vand / Siud disse tilsammen / Sting en Feer her vdi / gaar det laane aff Feeren / da er det nock saadet / Sie det saa igiennem en Klud / Toe steden her met / da falde de onde Haar vd / siden smør Hoffuedet met denne Smørelse.

Calx uiua. Auripigmentum.

Tag Honnig / Suine ister / Gaase ister / aff huert fire Lodt / Giør her aff en Smørelse / oc brug hende som sagt er. Denne smørelse kommer Haaret vel til at voxe.

Mel. Axungia Porcina. & Anserina

Tag rent aff klaret Suine ister it halt Pund / lad der vdi fire Æg / oc en god Haand fuld aff Salt / Sæt det saa paa en Ild indtil Æggene bliffue aldelis sorte / Tag det saa fra Ilden oc lad det kølis / rør der i fire smaa Nyseurts Poser som vdi Krammen skal fall findis / Suogel tu Lodt / Alun it halfft Lodt smaa støt / Smør Hoffuedet her met / da lægis det inden er stacket tid.

Axungia porcina. Helleborus albus. Sulphur. Alumen.

Tag Honnig / Suine ister / Suoel / Eneber / wsaltet Smør / Spansgrønt / Brendeuin / aff huert it Lodt / giør her aff en Smørelse / smær Hoffuedet her met.

Sulphur. Grana Iuniperi. Mel. Axungia porcina. Viridæ æris.

Tag Edicke / Linolie / eller Lissebons Olie /

Acetum.

Oleum lini. Sapo. Piper.

Olie / sort Sebe / aff huert en skee fuld / Peber it Quintin smaat støt / rør disse tilsammen / oc brug det som sagt er / det fordriffue Lusene.

Sapo alba. Staphisagria. Axungia porcina. Argentum uiuum.

Tag huid Sebe / Luseurt / Suine ister oc lidet Quigsølff / Giør her aff en Smørelse / oc brug den som sagt er.

Tartarum.

Naar som vnge oc smaa Børns Hoffuet vdslagne ere / da toe den rent met Øll eller Kaauente / strø saa der paa Vinsten smaa støt til Puluer.

Radix Lilij. Mel.

Eller stød huid Lilie rod met Honnig / oc leg her aff paa Hoffuedet.

Chamomilla.

Naar som Knaarter oc Knuder opløbe paa Hoffuedet / da toe Hoffuedet offte met Edicke / huor i Chamelleblommer saadne ere.

Mel. Aristolochia. Viridæ æris.

Tag Honnig / Hulurt / oc Spansgrønt / lige meget aff huert / Tag ocsaa her tillige saa meget Suine ister som det andet er / Giør her aff en Smørelse.

Det xxvj. Capittel.

Lus oc Gnedder at fordriffne.

Sapo. Axungia porcina. Staphisagria. Oleum lini.

TAg Sebe / Suine ister / Luseurt / smaa støt aff huert fire Lodt / Linolie try Lodt / Quigsølff som dødet

dødet er met fastendis rege / it halt Lodt / giør her aff en Smørelse / Denne Smørelse læger det bulne Hoffuet / oc døder Lusene allesteder paa Legemet.

Argentum uiuum.

Tag Luseurt / Alun / Linolie / giør her aff en Smørelse / smør Hoffuedet der met.

Staphisagria. Alumen. Oleum lini

Stød Aloes til Puluer / blende den met Edicke / Smør Hoffuedet der met / da dø Lusene inden en stacket tid.

Aloes.

Tag Lissebons Olie tre Lodt / Vox it halfft Lodt / Quigsølff it Lodt / giør her aff en Smørelse / brug dem som sagt er.

Oleum oliuarum. Cera. Argentum uiuum.

Om mand tager it linet Bendel / bret som halffanden Finger / oc smør det met denne forscreffne Smørelse / oc binder det inde paa sin bare Krop / da fly Lusene fra hannem.

Hoffuet aff Rytter brende til Puluer / oc samme Puluer blendet met Suine ister / Hoffuedet her met smurt / fordriffuer baade Lus oc Gnedder.

Roden aff dansk Saffran stør oc Oesen vdkryst / oc met den Oess paa Hoffuedet eller Klæder smurt / døder Lus oc Gnedder / ocsaa Fladlus.

Succus carthamiæ.

Tag Rude / Malurt / huid Nyseurt / Lauerbær / Luseurt lige meget aff huert / stød disse smaa / giør her aff en Smørelse met Suine

Ruta. Absyuthium. Helleborus alcus.

Baccæ lauri Staphisagria.

Suine ister / eller bint disse vdi en linet Klud / oc siud dem vdi Lud / oc brug det som sagt er.

Succus Allij

Hoffuedet smurt met Oesen aff Huideløg / døder baade Lus oc Gnedder.

Agrimonia.

Agrimonie saaden i Lud / Hoffuedet der met toet / døder baade Lus oc Gnedder.

Alumen.

Alun smelt vdi Vand / oc Hoffuedet her met toet / giør det samme.

Lauendula

Lauendel saaden vdi Lud eller Vand / Hoffuedet her met toet / giør det samme.

Sinapium.

Sennip støt til Puluer oc blendet met Honnig / Hoffuedet her met smurt / giør det samme.

Den lin Klud som Guldsmeder bruge / naar som de noget forgylde / tien saare vel faar Luss / oc serlestis for Fladens naar som de side vdi Oynene / om mand gnider steden som de side paa met it stycke aff samme lin Klud / Men it lidet stycke / kunde tiue Menniske hielpis met / Aar oc Dag er samme lin Klud lige god.

Argentum uiuum. Oleum laurini.

Quigsølff blendet met Lauerolie / Hoffuedet her met smurt / døder Lus oc Gnedder.

Abrothanum.

Abrød oc Kørrel saadne vdi Lud / oc

der

der siden nogen Edicke vdi lat / Hoffuedet her met toet / giør det samme.

Fortalen.

Dynene ere giorde aff siu Hinder/ den ene er omkring den anden / lige som der er omkring en Løg / Samme hinder kaldis paa Latine aff Lægerne / Corne, Coniunctiua, Vuea, Seliretica, Secundina, Aranea, Retina, Oc imellem samme Hinder ere trende vædsker / kaldede Cristallinus, Vitreus, Albugineus. Vdi disse Hinder oc Vædsker komme atskillige Siugdom oc Breck / Thi Oynene ere tilbundne Hiernen / met mange Aarer oc Sener / igiennem huilcke Aandsens siun gaar i Oynene / Oc at Oynene faa Breck / kommer almindelige gierne aff de fire Complexier / huilcke aff Hiernen nedfalde i Oynene. De faa oc stundem Breck aff vduaartis ting / lige som aff Støff / Væder / Røg etc.

Ordinantz oc skick som holdis skal aff dem som Oynenis Breck haffue.

De som haffue ont i deris Oyen / de skulle icke gaa imod skarpt Veder eller Vind de skulle ey heller vere vdi dampige Stuer / oc ey heller bade vdi Suedbad / oc ey heller bruge noget varmt til deris Oyen / De skulle icke heller æde Løg / Huide løg / Sennip / Peberrod / Nødder / Ost / oc ey heller den Mad som meget saltet er / De skulle icke soffue effter Middag / icke see imod Solen / oc ey dricke dem druckne / oc de skulle fly alt Fraadzeri / De skulle icke græde / oc dem vel vaacte for Hastighed oc Fortørnelse / de skulle ey heller lide for stor Hunger / Aff alt dette faarescreffne faa Oynene stor Skade oc Breck. De som Oynenis Breck haffue / de skulle offte æde Fennicke frø / oc effter Maaltid Coriander frø / som er beredt oc tilgiort som det bør at vere.

Det xxvij. Capittel.

Oynenis Breck aff Blodet.

Om Oynenis Breck oc brøst kommer aff Blodet / det kand mand saaledis forfare oc vide. Oynenis Aarer ere røde / opblæste oc bulne / Oc det som aff dem vdrinder er saare

wreent /

twreent / oc Aarerne i Tindingerne giøre hannem ont. Oc huo som denne Breck haffuer/ hand skal lade sla sin hoffuet Aare/ paa samme side der som Pinen mest er.

Øynenis breck aff Cholera.

Kommer Øynenis breck aff Cholera / da kløde saare / oc den Siuge siunis / at mand stinger vdi dem met Naale / oc haffuer stor Pine / De ere røde oc fulde aff hede / Oc disse tuende haande slags Øynenis breck/ de hielpis fuldnær met en haande slags Lægedommer.

Lægedom.

Den Siugis Hoffuet skal rensis met Pillulis de hierapicra. Den første Afften skal mand tage fem Pillulas til sig. Den anden Afften siu / oc den tredie ni. Pillulæ Cochiæ ere oc gode for denne Breck / Men mand skal icke tage mere til sig end tre tillige aff dem paa en tid. Pillulæ sine quibus esse nolo / eller Pillulæ lucis / Disse Piller ere oc gode for samme Breck/ de rense Hiernen oc styrcke Siunen.

Pillulæ de Hierapicra

Pillulæ Cochiæ.

pillulæ sine quibus.
Pillulæ lucis.

Hede vdi Øynene.

Denne er en god Lægedom faar onde Øyen som hede vdi er / oc den maa mand bruge om mand er paa nogen sted / der som mand icke kand bekomme anden Lægedom.

Den Siuge skal dricke en god drick ferskt Kildeuand | oc siden der paa fast vdi fire Timer.

AlbumOui

Eller tag det huide aff it ferskt Æg | Sla det saa lenge indtil du kant| sætte it lidet Halmstraa offuer ende der vdi | saa at det icke falder omkring | Holt saa Karet huor i det huide aff Ægget er paa den ene Side | sie oc klare det rene der fra | oc blende det met Quindemelck som giffuer it Drengebarn at di | oc met lidet fersk Vand | rør dem vel tilsammen| Vaadgiør her i en Linklud | oc kryst den lit vd | Leg hannem offuer Oynene | indtil hand tørris | her aff leskis Heden strax | saa forgaar Pinen oc Verckn | Her aff skal oc strygis om Afftenen | naar mand vil sig nedlegge til Søffns noget i Oynene met en Feer | oc saa skal Linkluden vaadgiøris oc leggis paa dem lige som førre.

Lac Mulieris.

Hoffuet oc Oyneuerck tillige.

Haffuer nogen stor suar Hoffuet oc Oyneuerck tillige | met hannem skal mand saaledis handle: Mand skal sætte den Siugis Been eller Fødder i en balie met varmt Vand indtil Knæene | oc dem vel tæt omkring teppe met Klæder | saa at den Siuge kand vel værmis oc suedis | Be-

nene

nene oc Fødderne skulle vel klaaes / ned at / den stunden hand saaledis i Vandet sidder / Oc naar som de tagis aff Vandet / oc ere bleffne til tørre / skulle de sættis i kalt Vand offuer Anckelkoden / oc strax vddragis igien / Der effter skal den Siuge nedleggis vdi en Seng / oc Fødderne skulle ligge bare vden faar Klæderne. Mand skal oc tage det huide aff it Æg / ferskt Kildeuand oc Edicke / disse skulle slaes oc rørris vel tilsammen / Her vdi skal vaadgiøris en Linklud / lang som en spand / oc bred som en Haand / den skalt du legge i Nacken / den Linklud som offuerfor om talet er / hannem skalt du legge offuer Øynene / Dette skal saaledis brugis tre gange om dagen / Morgen / Middag / oc om Afftenen / oc huor sinde skal den Siuge tygge paa it stycke Bertram / eller paa nogen Sennep / Oc huer gang hand dette saaledis bruget haffuer / skal hand skylle sin Mund met Vand oc Edicke tilsammen blendet / Her aff dragis heden ned aff Hoffuedet oc aff Øynene vdi Munden oc forgaar / oc denne er en forsøgt Kaanst oc Lægedom.

Album Oui. Aqua fontis. Acetum.

Pyrethrum Sinapium.

Rødde vdi Øynene.

Om der bleffue igien nogen Rødde i

Oynene / da tag aff det Vand som drypper aff Vintræ/ naar som de skæris i Tormaanet / oc tredie delen saa meget aff det huide aff Egget / rør oc sla disse vel tilsammen / Lad saa her aff vdi Oynene.

Aqua uitis

Albumen Oui.

Blod vdi Oyen.

Om der vaare noget Blod vdi Oyne/ vere sig kommet aff stød / slag / eller aff andet.

Tag en vng Due / sting hende vnder Vingen met en Naal / oc lad aff samme varme Blod som aff Duen kommer vdi Oyen / brug dette to eller tre gange/ da faar du bedre.

Sanguis Columbæ.

Eller tag Osen aff Jernurt / oc aff Malurt / lige meget aff huert / vaadgiør en linet Klud her vdi / leg hannem som sagt er.

Succus uerbene. Succus Absynthei.

Eller mand maa siude Rosen / oc Fenum Grecum vdi Vand / oc her vdi vaadgiøre en linet Klud/ oc bruge hannem som sagt er.

Rosa. Fenum Græcum.

Bomuld vaad giort vdi Osen aff Sanct Peders vrt/ oc offuer Oynene lagt/ fordriffuer det leffrede blod.

Succus Paritariæ.

Denne Smørelse er saare god til de Oyen som Blod er i om den leggis offuer Oynene.

Tag

Tag Vox iiij. Lodt / Spisekommen støt til Puluer fem Lodt / Campher it Quintin / smelt dem tilsammen oc giør her aff en Smørelse.

Cera.
Cuminum.
Camphora.

Om Øynene haffue lenge veret røde aff Blodet / da tag Aloe Succotrini saa meget som tiue Bygkorn kunde veye / Leg det paa en Ild oc lad det smeltis / siden lad Dampen eller Røgen her aff opfare vdi Øynene.

Aloe Succotrini.

Mand maa oc om mand icke haffuer Campher / tage Vox oc Spisekommen / oc smelte dem tilsammen / oc bruge det saa / som tilforn sagt er.

Eller tag røde Rosenblad / Saluie / Rude / Chelidonie / Fenickel / oc lit Salt / brent her aff Vand / lad saa aff samme Vand om Morgenen oc om Afftenen en Taar eller to vdi Øyene.

Folia Rosarum.
Saluia.
Ruta.
Chelidonia.
Feniculum.
Sal.

Eller mand maa tage Rude vand / Jernurt vand / oc Rosen vand / oc blende dem tilsammen / oc dem bruge som sagt er.

Aqua Rutæ Verbenæ.

Om mand vaare paa den sted / saa at mand kunde icke bekomme oc faa negle aff forscreffne Lægedomme / da maa mand tage Icten som sidder inde vdi Æggeblommer / oc her aff vdi Øynene lade Afftenen oc Morgen.

Electrum, Karaffe,

Eller mand maa tage huid Brendesten eller huid Raff saa stort som en Ert smaa støt til Puluer / oc lade det i it halfft Lodt Regen vand / oc brug det som sagt er.

Øyneuerck aff Phlegma.

Huo som haffuer ont i Øynene aff Phlegma / det er aff kaald vædske / kand mand/forfare aff disse Tegn. Hans Hoffuet er fult aff vædske / Øynene rinde oc flyde / oc Øynene susse / Hand kand oc stunden ey vel høre / oc soffuer bedre end den som Øyneuerck haffuer aff hede / Der flyder aff hans Øyen en sey slimactig vædske / De bage icke heller saa/saare tilsammen / som de giøre paa den som ont i dem haffuer aff hede / De ere ey heller saa meget røde / Huo som saadan Breck haffuer / hand skal saaledis hielpis.

Lægedom oc Purgatz.

Mand skal giffue de Siuge Aarle om Morgenen paa det lag / at Klocken er ved try / Diachartamum tre Quintin / oc lade hannem saa gaa inde vdi Huset / at spatzere bort oc igien i to eller tre Timer / da faar hand Løsen oc Stolgang / oc den onde Slim oc Vædske som er vdi Maffuen / huor aff Hoffuedet er forkølet / vddriffuis.

Diachartamum.

Mand skal oc lade vdi den Siugis Næse noget aff de Lægedom / som komme hannem til at nyse eller at pruste / om huilcke offuenfaare screffuet staar. Oc om de icke ville hielpe / da maa mand kiøbe vdi Apotecken Nasalia, oc stinge aff dem vdi Næsen Aarle om Morgenen. Nasalia.

Eller mand maa lade vdi den Siugis Næse / tre eller fire taare aff Bedeoeſſ / da obnis Næsebørrene / oc den onde vædske vdflyder. Succus Betæ

Øyen som rinde.

Om nogens Øyen stedse rinde oc ere fulde aff Vand / da skulle de saaledis hielpis.

Tag Mastix / Røgelse / Bolus / oc den Gummi Dragantum, lige meget aff huert / stød disse til Puluer / oc blent dem met det huide aff it Æg / oc giør Plaaster her aff / oc leg det vdi Tindingerne hos Ørnerne. Mastix. Thus album. Bolus. Dragantum. Thucia. Hematites. Aloes.

For denne Breck maa mand oc vel lade sætte Kopper bag paa Halsen / men der skal ingen Hul huggis paa steden met aare Jernet.

Eller tag Thuciam som er beredt vdi Apotecken / oc Blodsten // aff huert it halfft

Camphora Vinones.

Quintin/ Aloes/ it hålfft Quintin/ Campher / Perler / aff huer tredie delen aff it Quintin / stød disse til it rent Puluer / oc blent dem met Rosen väd/ Stryg her aff vdi Øynene. Oc om mand lader dette forscreffne Puluer vdi Vand / huor vdi huid Røgelse saaden er/da stiller det allehaande slags Øyens flydelse / om der aff ladis i Øynene.

Olibarum.

Om mand binder dette efterfølgendis faare vdi Panden / da stiller det Hiernens oc Øynenis flydelse.

Myrrha. Cuminum/ Thus album. Aloes. Mastix. Bolus. Armoniacum. Crocus.

Tag Myrrhe / Spitsekommen / huid Røgelse / Aloes / Mastix / Bolus / den Gummi Armoniacum aff huert it Lodt / Saffran it halfft Lodt / stød disse til Puluer / oc blent dem met det huide aff Ægget.

Argentum

Eller lad den Guldsmid stycke it stycke Sølff offte vdi god klar Vin / oc toe offte Øynene her met / saa stillis saadan Øynenis flydelse.

Folia hederæ. Mel. Ruta.

Eller tag it eller tu Vedbende blad / smør Honnig paa dem / oc strø saa paa Honniget Rude / stød til Puluer / oc leg dem offuer Øynenis Ledemod / da stillis rindelse inden faa dage.

Folia arboris Iuglandis.

Eller tag Blad aff Valnøde Træ/ oc leg dem vdi kalt Vand / oc om Afftenen

naar

naar som mand vil sig nedlegge til Søffns da skal mand ryste Vandet aff samme Blad / oc legge dem offuer de rindede Øyen indtil de tørris / oc naar som de ere bleffne tørre / da skal mand legge andre saadanne Valnødde blad paa steden igien / da vddragis Heden / oc Øynene bliffue klare.

Eller mand maa lade sætte Kopper paa Brystet offuen faare Pattene.

Eller mand maa skædre den Siuge vdi hans Ørelepper met it Aare iern / oc det saa paalegge det huide aff it Æg.

Aff Melancholia.

Kommer Øynenis breck oc brøst aff Melancholia, det er / aff kaald oc tør Natture / Da et Blodet sort / oc der vaaxe Bylder oc Kertler paa Øynenis Ledemod / Oc huo som saadan Brøst oc Breck hielpe vil / hand skal vijslige oc skickelige der met handle saaledis:

Lægedom.

Mand skal opløffte den Siugis Øyens Ledemod oc affskære Bylden eller Kertelen / oc naar som saa skeet er / da skal mand tage Bolus oc Aleopaticum, aff huert it Quintin / smaa støt til Puluer / oc strø der aff vdi Saaret / oc binde saa steden til / met

Bolus. Aleopaticum.

en linet Klud / som førre raadgiort er vdi varm Vin / Oc huer dag skal Saaret saaledis forbindis en gang / da læggis det inden en stacket tid / om den Siuge ellers er rolig oc stille. Men om der bliffuer noget aff Kertelen igien sidendis effter at det er lægt / da skal der paa leggis it Plaaster aff den Smørelse Diaquilon giort. Huo som saadan breck haffuer / hand skal icke dricke Vin / eller nogen andet sterck Drick / oc ey heller det som formeget køler / Hand skal æde Kiød aff vnge Oxen / oc vnge Høns.

Diaquilon

Om nogen er Starblind.

Haffuer nogen faaet den Oyen breck / at hand er bleffuen Starblind / kand her aff forfaris. Den Siugis Oyne ere skøne oc klare / saa at mand nøye kand see at de haffue nogen Breck / Men den Siuge seer føie eller oc intet met dem / Om hand end noget seer / da finnis hannem det at vere daabelt / Denne breck oc brøst forøger sig dag fra dag / Oc de Quindefolck som haffue it kalt vødskactigt Hoffuedet faa almindelige gierne denne breck / oc serdelis om de miste deris Tid oc Blomster / før end dem bør met rette at miste det.

Læge-

Lægedom.

Huo som denne breck haffuer / hand skal saaledis hielpis. Først skal mand rense hans Hoffuet met Piller de Hierapicra, eller oc met nogle aff de andre som her offuen faare førre sagt er. Der effter tag it Quintin ret god Theragelse / sønder gnid hende vdi god klar Vin / lad her aff vdi Øynene to gange om dagen.

Pilculæ de Hierapica. Theriaca.

Hinde offuer Øynene.

Voxer der nogen Hinde offuer Øynene / oc mand haffuer icke lenge hafft den / men er nyligen voxen / da fordriffuis den met Lægedom paa somme / Men bliffuer hun gammel oc tyck / da kand hun icke hielpis met Lægedom. Men der ere nogle Læger til / som kunde den subtilige oc kaanstelige affskære.

Lægedom.

Først skal Hoffuedet rensis saa som offuen faare sagt er / Sammeledis skulle de badis oc røgis met dette efterfølgendis Bad.

Tag Chamelleblommer / Amur / Chelidonie blad / siud dem vdi Vand / lad saa dampen oc røgen her aff / naar som de ere saadne gaa op vdi Øynene / Her aff blø-

Chamomilla. Melitotum Chelidonia.

dis

dis Hinden. Siden lad aff dette efftersølgendis Puluer vdi Øynene saaledis beredt.

Saccharum Candie Sal gemme

Taa Sucker Candie / Sal gemme, brende Æggeskaler lige meget aff huert / giør dem til it subtilige Puluer / oc brug det som sagt er. Mand skal oc lade met en Spøyte saadan som Baskerne bruge / i Øynene / Vand huor vdi Fenum Grecum saaden er / oc siden met Quindemelck blendet

Fenum Grecum.

Eller tag huid Kaaberrøg / Sucker Candie / Rosen vand / det huide aff it hart saadet Æg / lad dem tilsammen oc kryst det saa igiennem en sterck linet Klud / lad her aff om Morgenen / Middag oc om Afftenen lidet i Øynene.

Dette er it dyrebare Øyen vand / faar dumme oc mørcke Øyen / faar Mael / oc for den Hinde som offuer Øynene vaaxer / om Hoffuedet førre rensis som offuenfaare førre sagt er / oc om mand siden om Morgenen oc om Afftenen lader der aff vdi Øynene / oc det skal saaledis giøris oc beredis.

Nux Mirestica. Gariophili Galanga. Zinziber.

Tag Muskater / Neglicker / Galiga / Jngefær / Aloe / Thucia som bereder er vdi Apotecken / aff huert it Quintin / Campher it halt Quintin / stød dem til Puluer

oc

oc lad her paa en halff Potte aff den beste
huide Vin / som mand kand bekomme oc
saa / vdi it Glas / oc sæt det mod Solen
vdi fiorten dage eller oc lenger / rør det om-
kring en gang eller tøsser huer dag / sie saa
Vinen her fra oc giem hannem / oc brug
hannem som sagt er.

Aloe.
Thucia.
Camphora

It andet faar dumme oc mørcke.

Tag Osen aff Fennicke / aff Rude/aff
Chelidonia / aff Eufrasia / aff huert fire
Lodt / Aloes / Thucia /den Gummi Sarco-
colla aff huert it Lodt / Galden aff en Kop-
pone / Hane oc Høns / it halfft Lodt aff alle
disse / Muskater / Negliker / Saffran / aff
huert it Quintin / Sucker Candie halff
andet Lodt / lad dem alle vdi it Glas kolue
som mand brender Vand met / oc brent
Vand her aff / om mand tager Leffueren aff
en Gud her til / da bliffuer samme Øyen
Vand diss bedre / her aff skal ladis vdi Øy-
nene/ lige som offuenfaare sagt er.

Succus
Fenciuli.
Ruta.
Chelidonia
Eufragia.
Aloes.
Thucia.
Sarcocolla
Fel Caponæ.
Nux
Muschata.
Gariophili
Crocus.

Bulne Øyen.

Ere Øynene bulne / da tag huid Kaa-
berrøg / Alun aff huert it halfft Lodt /
Spansgrønt it Quintin / Campher/ Su-
cker Candie / aff huert it halfft Quintin /
Siud dem vdi en Potte god Rinsker Vin
vdi

vdi en Kande / som skal sættis vdi en Kædel eller Gryde met Vand / Naar som det saadet er / skal det aff klaris oc giemmis vde it tæt Glas / brug her som øffuen faare sagt er.

Blegner i Oynene.

Vaaxer der nogen Blegn i Oynene / da tag rent Papir brent det vdi it rent Messings becken / da bliffuer her aff en Olie / smør her aff paa Blegnen.

Eller tag nyt rent Lærret brent det paa it rent Suerd / eller paa en rent Oxe eller it Becken / saa findis her oc en Olie / Brug den som sagt er.

Grand vdi Oynene.

Er noget Grand eller støff blæst eller kommet vdi Oynene / da skal den som der vederfaret er / legge sig ned paa Ryggen / oc lad vdi Oyet tre eller fire Korn aff Skarlagis vrtis Frø / oc tillicke Oynene / da løbe samme Frø omkring Oyet / oc vdtage met dem den vrenhed som vdi dem er.

Semen Hormiæ.

Det

Det xxviij. Capittel.

For Døffuelse.

HAffuer nogen breck oc brøst paa sin Hørelse / saa at hand bliffuer døff / oc kand icke vel høre da / skal mand forfare aff den Siuge / om hand saadan Breck lenge haffuer hafft / haffuer hand lenge hafft den / da kand hand icke vel hielpis / oc serdelis om samme Menniske er gemmelt / Men er det vngt / oc haffuer icke lenger hafft den breck / da kand det hielpis.

Huor aff Døffuelse kommer.

At nogen vorder døff oc mister sin Hørelse kommer aff atskillige ting. Stundem voxer Blyder eller Blegner vdi Ørnene. Stundem falder der nogen vædske faar dem. Stundem kryber der Orm i dem. Stundem aff induaartis Væder som indelyckis vdi dem / siunger oc piber der inde / oc lader som der inde vaare Vandmøller eller Klaacker. Oc saadan breck kommer stundem aff Hiernen / oc aff Maffuens onde damp som op vdi Hoffuedet far.

Ordinantz.

De som breck paa Hørelsen haffue/ skulle icke bruge hed oc dampactig Mad / oc ey heller offte bade / oc de skulle intet bruge til deris Øyen det som kalt er/ oc fly Fraadseri oc Druckenskaff / de skulle icke heller ligge høyt met deris Hoffuet

Merck her / at om nogen lader sla sin Hoffuet Aare i it ont Tegen / hand bliffuer døff.

Lægedom.

Huo som breck paa sin Hørelse haffuer / hand skal saaledis hielpis. Først skal den Siugis Hoffuet rensis oc Purgeris met Piller Cochiæ, eller met Hierapicra, eller oc met nogle aff de andre som offuenfaar om talet er.

Pillulæ Cochiæ. Pillulæ de HieraPicra

Der effter skal mand tage Chammilleblommer / Katteost / Isop / Meyran/Rosemarin / aff huert en Haandfuld / Salt to Hender fulde / Disse skulle siudis i Vand i en leer Potte vnder lucter sød / Siden skal mand sætte en Tract paa samme Leerpotte met en lang Pibe / oc til tecke leerpotten vel offuen til / oc lade den Damp oc Røg opfare i Hoffuedet eller Øret / oc det saaledis røge oc bade / Oc naar som dette skeet er/ da

Chamomilla. Malua Hyssopus. Maiorana. Rosmarinus. Sal.

da skal mand lade i Øret aff dette efterfølgendis.

Tag Husiløge oeff / Quindemelck / huid Vin / aff huert it Lodt / huid Nyseurt / Bibergel / Bertram / Salpeter aff huert it Quintin / disse skulle stødis til Puluer / oc saa blendis tilsammen / siden skal det staa tilsammen en dag oc nat / der effter skal det sies igiennem en Klod / oc brugis som sagt er.

Succus sempervive. Lac Mulieris. Vinum: Helleborus albus. Castoreum Pyrethrum Sal Nitri.

Mand skal oc tage frø aff Klinte / Piber / Nyseurt oc støde dem til Puluer / oc lade her aff i Næsen / oc komme den Siuge til at nyse eller at pruste / oc hand skal holde Næsen vel tæt til / saa at der kand intet komme aff hende / saa obnis Øret igien / oc der ere mange hiulpne met denne Lægedom.

Semen Zizaniæ. Piper. Helleborus

Eller smelte Aloes vdi Vin eller vdi Vand / oc drøp her aff vdi Ørnene Mand skal oc komme den Siuge til at nyse met lidet Euforbium, som oc førre sagt er.

Aloes. Euforbium

Denne er oc en god forsøgt Lægedom / met huilcken mange ere hiulpne / oc haffue faaet deris Hørelse igien.

Tag Aloes it Quintin / Mastix / Rudefrø / Senep / Saffran / Neglicker / aff huert it halfft Quintin / vel rent skummet

Aloes. Mastix. Semen Rutæ. Sinapium.

Honnig / saa meget som mand her til behøffuer / Her vdi skal vaadgiøris en vœle aff Bomuld / oc hand skal stingis vdi Øret.

Crocus. Gariophili. Mel. Cuminum. Oleum Amigdalarum amarum. Helleborus albus. Castoreum.

Eller tag Spisekommen / Olie aff de beske Mandele / aff huert it halfft Lodt / huid Nyseurt halffandet Quintin / Bibergel tre Quintin / Vin edicke / saa meget som her til behoff giøris / Disse skulle blendis tilsammen / Her aff skal ladis vdi Øret tre eller fire taare / Oc denne er / oc en forsøgt Lœgedom.

Succus. Barbi Iouis Cepæ. Oleum Oliuarum. Zinziber. Lac Mulieris.

Eller tag Husløge oeff / Osen aff Rødløg / Liffebons olie / lidet smaa støt Ingefœr / oc Quindemelck / blend disse tilsammen / oc lad her aff vdi Øret.

Succus Rutæ.

Osen aff Rude blendet met Børnepiss / oc vdi Øret lat hielper oc saare vel.

Oleum Iuniperi.

Eneber Olie vdi Øret lat / hielper oc saare vel fordøffuelse.

Succus Hedrearborex. Fel Leporis.

Osen aff Vedbende som voxer op til Trœ / blendet met Hare Galde / oc vdi Øret lat hielper oc saare vel.

Bacca lauri. Oleum Liliæ.

Lauerber støt til Puluer / oc saadne vdi Lilie Olie / her aff vdi Øret lat / det hedeste mand taalle kand / hielper oc faar Døffuelse.

Naar som Hoffuedet renset eller Purgeret er / maa mand sætte en Koppe paa Øret / oc der met vddrage den onde vædske.

Det xxix. Capittel.

Øre verck som kommer aff Hede/ aff Kuld / eller aff nogen Byld.

HVOI Ørnene kommer offte brøst oc breck / Stundem aff Hede / Stundem aff Kuld / oc stundem aff Blod / Stundem aff nogen Byld som der inde vaaxer

Aff Hede.

Kommer saadan brøst oc breck aff Hoffuedens oc Hiernens hede / da haffuer den Siuge stedse oc idelige pine vdi Øret / oc hand er rød vnder Ansictet / oc den skal saa hielpis.

Lægedom.

Tag Rosen Olie / oc lidet Vinedicke / blende dem vel tilsammen / lad her aff vdi Ørnene / mand skal oc legge en varm Pose Ørnene / vdi huilcken Chammilleblommer oc Amur ligge.

Oleum Rosarum. Acetum Vini. Chamomilla. Melilotum

Malua. Oleum Violarum.

Eller mand maa siude Kattecst vd
Vand / oc lade nogen Fiol Olie der vdi
oc saa her aff giøre Plaster oc det offue
Ørnene legge.

Succus semper. Viuæ. Oleum Rosarum. Lac Mulieris.

Eller tag Osen aff Husløg / Rose
olie oc Quindemelck / Blend disse tilsam
men / vaadgiør Bomuld her vdi / oc le
den offuer Ørnene.

Aff Kuld.

Men kommer saadan brøst oc breck a
Kuld / da hielp den Siuge saaledis.

Cepæ. Oleum Nucis.

Tag en Rødløg vdhulden / oc lad de
i Olie giort aff Nødder / Tillyck hullet igier
oc steg saa samme Løg vdi hed Aske / Kry
siden Osen der aff igiennem en linet Klud
lad den i Ørnene / det hielper saare vel.

Byld vdi Øret.

Vaaxer der nogen Byld induaarti
vdi Øret / oc der vil icke gaa hul paa han
nem aff sig selff. Da tag det Sal Arm
niacum / Osen aff Rødløg / oc Honnig
blende disse tilsammen / lad her aff vdi Ø
nene / da gaar der hul paa hannem.

Sal Armoniacum. Succus Cepæ. Mel.

Røde vdi Øret.

Om der rinder eller flyder Røde a
Øret / Da skal mand tage Myrrha / hui
Røgelse / oc stød dem til Puluer / oc h
paa Vin lat / Naar som det haffuer n
ge

Mirrha. Thus album.

gen stund staaet / skal det krystis igiennem en lin Klud / oc saa her affladis i Øret to eller tre taare.

Hulurt saaden i Vand oc Honnig / her aff i Øret lat / renser oc læger Bulden. Aristolochia rotunda.

Anis støt til Pulver / oc blendet met Rosen olie / her aff vdi Øret lat / læger hues der inde Bullet eller saar giort er. de. Mel. Anisum. Mel.

Osen aff Humle lidet lunckt giort / oc i Øret lat / renser oc læger Ørnenis Bylder. Succus Lupulæ.

Om nogen Byld vaaxte vduaartis paa Øret eller hos Øret.

Tag Honnig / Figen / Huedemel oc Smør / giør her aff en Smørelse / leg her aff paa steden. Mel. Ficus. Far Tritici. Butyrum

Eller tag Figen / Rasiner / Kernene vdtagne / Honnig / Suine ister / giør her aff en Smørelse / leg aff den paa Bulden / oc denne Smørelse bløder allehaande slags Bulder / oc giør dem mode. Ficus. Passulæ. Mel. Axungia porcina.

Det xxx. Capittel.

Om nogen er faldet eller krøbet i Ørnene.

DEt skeer oc stunden at noget falder eller kryber i Ørnene / oc giør da Mennisket stor pine / bider oc killer hannem idelige / Er det nogen Orm eller Sten / det kand mand see i Øret om mand holder det mod Solen.

Lægedom.

Er der nogen Orm eller Loppe i Øret / da tag Bulmefrø oc Vox / giør her aff it Lius / Tend det / oc lad røgen der aff opfare i Øret / da giffuer det som der inde er / sig vd / vere sig Orm eller Loppe.

Semen Hyoscianius. Cera.

Mallurte oeſſ i Øret lat døder Orme / oc driffuer hannem vd.

Succus absynthei.

Olie aff de beske Mandele / oc Alcopaticum tilsammen blende / oc i Øret lat / døder Ormen.

Oleum Anigdalarum amarum. Alcopaticum.

Rudefrø støt til Puluer / oc met Edicke blendet / oc vdi Øret lat / døder Ormen.

Seminis Rutæ. Acetum.

Huid

Huid Nyseurt støt met Edicke / oc i Øret lat / døder Orme.

Helleborus albus.

Marubium i Vin saaden / oc i Øret lat / døder Ormen / oc kommer hannem til at hand giffuer sig vd / saa at hand kand vdtagis.

Marubium vinum.

Er der nogen Loppe eller Lus krøbet i Øret / da giør en Vege aff Bomuld oc sting hannem i Øret / ville de icke krybe der i / da vaadgiør samme Vege i Terpentin / oc sting hannem i Øret igien / oc rør den bort oc igien / da henge de ved samme Vege / saaledis kand Sten vddragis som der i falden er.

Cotum.

Terebinthina.

Er det Sten / Træ / eller andet faldet i Øret / da smør trint omkring Øret met den Smørelse som kaldis Dialthea, eller met den som kaldis Marciaton, siden skal mand lade i Næsen huid Nyseurt / oc holde hende vel tæt til / saa at hand kand nyse eller pruste / da vdfalder det som i Øret er.

Dialthea. Marciaton Helleborus albus.

Er der Orm i Øret / da maa mand holde it stycke Surdey op til Øret / da giffuer Ormen sig frem oc vil æde aff Surdeyen / oc da kand hand vdtagis met en Tang.

Fermentum.

Men om saa skede / at forscreffne

Lægedomme ville icke hielpe / da skal mand den vddrage met it subtilige Redskaff / som Badskerne der til besynderlige haffue.

Det xxxj. Capittel.

Faar Orernis suselse.

AT det suser oc piber faar Orne-ne / det kommer aff Væder som sig i Hoffuedet forsamlet haffuer aff Phlegma / oc den Siuge skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Purgere oc rense den Siugis Hoffuet met it Quintin Pillulis Cochijs, eller Aureis, eller met Fetide, eller met Hierapicra. Oc naar som Hoffuedet renset er / da skal mand dricke vdi fier eller fem dage fastendis / huer gang sex Lodt Fennickel vand / oc der paa faste vdi tre eller fire Timer. Oc naar som dette saaledis skeet oc fuldkommet er / da skal mand vaadgiøre en Vege vdi Rude olie / eller vdi Olie aff Bibergel / eller vdi Olie Spica / til disse Olier skal mand oc tage Osen aff Rødløg / oc den met Olien blendet / oc stinge saa Vegen vdi Oret.

Pillulæ Cochiæ. Aureæ. Fetidæ. Hierapiera

Oleum de Ruta. De Castorea. Oleum de Spica.

Mand

Mand skal oc offte om Morgenen fastendis nedbøye Hoffuedet / oc holde Øret offuer en Potte met vand huor vdi Meyran / Rude / Malurt / Chammille-blommer / oc Amur saadne ere / oc her met skal mand handle lige som offuen faare om Døffuelse sagt er. Det er oc gaat / at mand hopper oc springer op oc ned paa det ene Been / paa den side som Pinen mest er / Thi aff saadan hoppelse nedfalder det som faar Øret er.

Maiorānum. Ruta. Absynthium. Chamomilla. Melilotum.

Met denne efftersølgendis Kaanst ere oc mange hulpne / som føre mange Penninge haffue kaastet paa Lægedom.

Tag it Handfad eller Løukar som haffuer en liden Kaaberhaane / oc opfyld samme Løukar met varmt Vand / vrid hannem lit op / saa at en taar effter den anden kand drøppe der vd / holt Hoffuedet her vnder / oc lad det varme Vand drøppe ned vdi Nacken / oc naar som Vandit vddrøppet er / fyld saa Løukaret igien / oc brug dette offte.

Eller bor it hul paa it Askertræ vdi Maymaanet / oc sæt en Pibe der vdi / oc det vnder it Kar / oc lad det saa staa vdi fem eller sex dage / saa drøpper der it Vand vdi / Tag samme Vand / oc lad det vdi en

Gryde

Gryde eller Leerpotte / verm det / HoltØret der offuer / saa at Røgen oc Dampen kand gaa vdi Øret / Giør saa en vege aff it stycke aff en Suamp som Badskere bruge / vaadgiør hannem i samme Vand / oc toc Øret her met vel induaartis.

Somme faa oc denne breck om Sommeren aff stor hede / de skulle saaledis hielpis:

Tag Olie giort aff Hampefrø oc Quindemelck / blend dem tilsammen / oc lad der aff vdi Øret.

Ordinantz.

Oleum Canabi.

Huo som Ørnenis susel se haffuer / hand skal holde sig met Mad oc Dricke sparsommelig / Den stund hand end fastendis er / skal hand arbeyde lidet oc røre sit Legeme / Hand skal oc bade / saa at hand vel kand suedis / Tit oc offte nyse eller pruste / Hand skal icke æde Rødløg / Huidløg / Erter / Bøner / Roer oc ey heller dricke Vin / eller anden sterck drick.

Det xxxij. Capittel.

Faar Snue oc Hoffuedens flydelse.

Fra

FRA Hiernen kommer trende flod / Det første flyder igiennem Næsen oc kaldis Coriza. Den anden igiennem Halsen / oc nedflyder paa Lungen oc i Brystet / oc det kaldis Catarrus. Den tredie flyder ned vdi Munden oc vdi Struben / oc kaldis Branchus. Stundem kommer saadan breck aff hed vædske oc damp som i Hoffuedet opfar / huor aff Hiernens vædske flyder. Stundem kommer den aff Hiernens skrøbelighed / som icke kand holde vædsken hos sig. Fordi at Hiernen er en blød flydendis materie. Stundem kommer den oc aff Væder oc aff Tidens leylighed/aff huilcke Hiernens vædske atskillis/ oc det kand mand her affmercke/at den mere flyder en tid mere end en anden. Stundem kom̃er den aff Mad oc Dricke/oc aff Fraadseri. Stundem der aff/at mand soffuer effter Middag. Stundem aff Alder / Thi gammelt Folck faa saadan breck mere end de vnge Folck / oc dem kand mand icke vel hielpe. Stundem aff Bad / naar som mand aff Badet vdgaar vdi Kulden met bart Hoffuet. Stundem kommer den aff Blodet.

Ceriza.

Catarrus.

Branchus.

Lægedom.

Kommer denne breck aff Blodet / da lad sla Leffuer Aaren / oc rens Hoffuedet

met

met nogle aff de Piller om huilcke du offte offuenfaare hørt haffuer.

Pillule de Cinoglossa

De Piller som giøris aff Cinoglossa brugede / de stille allehaande slags Hoffuedens stydelse

Thus album.

HuidRøgelse saa stort som tre Erther nogen stund i Munden holdt / oc saa helt nedsencket / tørrer saare vel Hiernens vædske.

Aff Kuld.

Theriaca. Oleum laurine. Chamomillæ.

Kommer denne breck aff Kuld / da giff den Siuge it halfft Quintin Theragelse met en drick Regnuand / oc smør hans Pande met Lauerolie / eller Chamilleblommers olie / eller oc met Dialthea.

Seminis Nigelle.

Nigelfrø bundet i en linet Klud / oc ideligen der til luctet / styrcker oc renser Hiernen vnderlige.

Basilicon.

Basilicon ædt / eller oc Osen aff den vdi Næsen opdragen / renser Hoffuedens forstoppelse oc. fordriffuer Snue.

Cuminum Baccalauri.

Spisekommen oc Lauerber støtte til Puluer / oc dem lagde vdi en linet Pose giort aff smaa Lærit / oc den paa Hoffuedet lagt fordriffuer Snue.

Seminis Rutæ.

Rudefrø støt til Puluer / oc opdraget vdi Næsen / renser Hoffuedet / oc fordriffuer Snue.

Hør-

Hørfrø langt paa gløer / oc her aff en Røg giort op vdi Næsen / giør det samme.

Semiuis lini.

Polleye saaden vdi Vin / oc den drucket fordriffuer Snue.

Pulegium.

Fortalen om Næsen.

NÆsen er it subtilige Aandsens redskaff / igiennem huilcket mand forfarer huad god eller ont luct haffuer.

Der er oc it redskaff / igiennem huilcke Hiernen rensis aff den offuerflødige vædske som omkring hannem er kommer fra de andre Lemmer. Næsen faar oc stundem atskillig Breck oc Siugdomme / om huilcke ieg her nu handle vil.

Det xxxiij. Capittel.

Om Næsen bloer.

DEt kommer aff atskillige ting / at Næsen bløer / Stundem aff Hoffuedens offuerflødige Blod / huilcket Naturen vddriffuer. Stundem oc f nogẽ Siuge naar som den sig foruandle vil / oc da skal hun icke stillis / vden faa skede / at hun

hun for saare bløer | saa at den Siuge bleffue saare vanmectig oc skrøbelig der aff. Stundem kommer Blodet fra Leffueren | oc da haffuer den Siuge ont i den høyre Side. Stundem kommer det fra Milten | oc da er Blodet almindelige gierne sortactigt | oc den Siuge haffuer ont i den venstre Side. Auicenna siger | at hues Næse tit oc offte bløer | er befryctendis at samme Menniske faar Vatersot eller oc Leffuersot. Næsens bløelse komme sig huor aff den komme kand | da skal hun stillis i tide | paa det at der skal icke komme verre aff | huilcket saaledis skee skal.

Lægedom.

Først skal mand giffue act der paa | aff huilcket Næsebore Blodet kommer. Kommer det aff den høyre | da lad hoffuet Aaren paa den høyre Haand hos Tommelfingeren. Kommer det aff den venstre | da lad Milt Aaren paa samme side hos den lille Finger | Oc bint saa offuen for Knæene met it sterckt Bond | da giffuer Blodet sig ned vdi Benene | oc den Siugis lønlige Lem skal hengis vdi kalt Vand | huilcket som blendet er met Edicke. Eller

vaad-

vaadgiør en lin Klud i Edicke / oc vint den der omkring. Er det it Qvindekiøn / da leg denſaare paa hendis lønlige ſted / eller vint den omkring hendis Bryſt / Mand ſkal oc vinde en omkring om Panden / oc en om Halſen vaadgiorde vdi forſagde Vand oc Edicke / oc naar ſom de ere tørre / da vaadgiør dem igien / oc brug den ſom ſagt er.

Kommer det fra Leffueren eller fra Milten / da leg oc en Klud der offuer / oc giff den ſom bløer denne Drick ſaaledis tilgiort.

Tag Bolus it Quintin toe oc ſmelte det vdi Roſenuand eller vdi Veybrede vand / oc giff hannem den.

Bolus. Aqua Roſarum. AquaPlantaginis.

Eller tag ſaff de Eggeſkaler / ſom Kyllinge haffue ligget vdi / om mand kand faa dem / da ere de beſt / Kand mand icke / da tag andre Eggeſkaler / oc ſtød dem til Puluer / lad her aff vdi Næſen / da ſtillis hun.

Teſta ouorum.

Eller giør en Vege aff de ſmaa Edernellet / oc ſting den vdi Næſen / oc faa ſaa den ſom bløer vdi ſin Haand Argrimonie met Rod oc alt / da ſtillis hun.

Vrtica greca. Agrimonia.

Eller tag Nellerødder / oc Rødderne aff Rude / toe dem rene / oc heng dem om Halſen/

Radices vrtice & Rutæ.

Halsen / paa den som bløer.

Folia Scambuci. Hylde løff eller Blad tiurde oc Puluer støtte / oc vdi Næsen lat / stiller hendis bløelse.

Mentha. Acetum. Eller stød Mynte met Edicke / oc lad den som bløer lucte der til.

Bursa pastoris. Vaadgiør en Vege i Osen aff Hønsebane / sting den vdi Næsen / Mand skal oc faa den som bløer samme Urt vdi sin Haand at holde indtil hun vermis / Mand skal oc binde aff den om hans Hals / oc paa hans Puls / da stillis hun.

Paa den side som Blodet vdløber / bint den Finger som sider næst den lilde Finger hart / saa at hand hoffnis / da stillis Blodet.

Faba. Tag en Bøn som er it Aar gammel / sleck den mit vdi thu / holt den faar Næsen / eller stød den til Puluer oc sting der aff op vdi Næsen.

Stercus. Porci. Tag en varm Suine Lort / helst aff dem som gaa vdi Marcken / bind den vdi en linet Klud / holt hannem op vnder Næsen / Er hand icke varm / da verm hannem / det hielper.

Argilla combusta. Tag brent Leer aff en gammel bage Oen / eller aff en Aern / stød det smaa / oc blende det met Edicke / oc giør her aff en Dey / oc sting her aff op vdi Næsen. Leg

Leg den som bløer vdi en kaald Kel-
dere / oc før hannem aff alle sine Klæder/
Tag saa to Kamperstene / oc leg dem vdi
en Balie met kaald Vand / Oc om Næsen
bløer paa den høyre Side / da leg en sam-
me Stene paa Leffueren vdi den høyre
Side / Kommer Blodet aff den venstre
Næseboer / leg Stenen offuer Milten / paa
den venstre Side.

Doctor Hieronimus Brunsuick
scriffuer / huorledis at hand vaar en tid
kaldet til en / hues Næse offuermaade blød-
de / saa at ingen kunde stille hende / oc der
vaar intet andet forhaanden end Døden/
oc det vaar om Vinteren om S: Martens
dags tid der dette skede. Da tog samme
Docter Hieronimus it Sengelagen oc
giorde det vaat vdi kalt Vand / oc vant
samme vaade Lagen omkring hans Krop
som saa blødde / oc nedlagde hannem saa
vdi it Tru / oc øste kalt Vand paa hannem
indtil alt hans Blod bleff kalt oc leffret/
Siden vant hand hannem vdi it luncket
Sengelagen / oc lagde hannem saa ned vdi
en luncket Seng / oc lit der efter lagde hand
hannem vdi en varmere / oc lod saa hølle
paa hannem met Tiden / io mere oc
mere / saa lenge indtil hand kom til sin

naturlige verme igien / Saaledis stillede hand Blodet / oc den Siuge kom til sig igien / leffde siden mangen god dag.

Merck her / Om nogen er befengt met Pestilentze / oc hans Næse bløer / oc vil icke stillis / da er det Dødsens visse Tegn.

Ordinantz.

Naar som nogens Næse bløer / da skal hand løse Beltet aff sig / Sammeledis oc Klæderne opløsse / hand skal icke heller helde eller bucke ned met sit Hoffuet / men skal sidde ret offuer ende/ oc alt hues som røt er skal tagis fra hannem / vere sig Sengeklæder / Sperlagen / eller andet.

Det xxxiiij. Capittel.

Om Lucteelse.

MEnnisken faar oc stundem breck i Næsen oc paa sin luctelse/ saa at det føye / eller oc aldelis intet lucter / huilcket som kommer aff Hiernens onde Complexie / som varm oc kaald er / Men almindelige gierne stoppis hun aff Kuld. Stundem oc aff den vædske Cholera / naar som den faar megen opfart udi Hoffuedet / oc da siunis den Siuge at

alt hues hand tager vdi sin Mund at det er beske. Stundem kommer oc saadan breck aff Slag eller aff fald. Huo denne Breck haffuer hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Kommer saadan Bryst oc Breck aff nogen Vædske / da skal den Siugis Hoffuet rensis / met nogen aff de Lægedomme/ om huilcke offte offuenfaare sagt er. Mand skal oc lade vdi den Siugis Næse aff dette efterfølgendis Puluer.

Tag Nigellefrø / huid Nyseurt / huit Ingefær / Peber / lige meget aff huert.

Seminis Nigellæ. Helleborus albus, Zinziber, Piper.

Det xxxv. Capittel.

For Næse Byld / oc det onde Kiød som vaaxer i hende.

DEr vaaxer stundem vdi Næsen en byld eller it stycke Kiød aff Lægerne kaldet Polippus, huilcket Kiød stundem er røt / stundem huit / oc henger induaartis vædske Næsebørernis Been / det henger oc stundem ned paa Læberne. Stundem giffuer det sig op vdi det hul igiennem huilcket Aanden aff Næsen vdi Struben gaar / det bliffuer stundem

saa stort / at mand kand see det vdi Halsen hos Drøbelen / Oc huo som denne Breck haffuer / hand haffuer stor Plage oc Pine der aff / oc serdelis naar som Østen eller Vesten væder blæser / Oc almindelige gierne er samme Kiød bløt / sielden hart / Oc det tillycker Næsen / saa at Aanden kand icke haffue sin rette gang / oc giffuer en ond Lucct fra sig / oc det lægis met stor nød. Badskererne de vide best huorledis de her met handle oc omgaa skulle / Dog vil ieg her om oc noget scriffue.

Lægedom.

Aristologia rotunda. Aleopaticum. Calx uiua.

Først skal samme Kiød vddragis met en Tang / oc affskæris met en Ragekniff. Siden skal mand tage trint Hulurt / Aleopaticum, wslucter Kalck / oc stød dem til Puluer / dem met Honnig blende / oc en Vege her vdi vaadgiøre / oc den vdi Næsen stinge.

Calamus aromaticus. Myrrha.

For den onde lucct. Tag Kalmus oc Myrrhe / lige meget aff huert / stød dem til Puluer oc blæs her aff op vdi Næsen.

Tag victril oc Spansgrønt / lige meget aff huert / oc stød disse til Puluer / stryg her aff vdi Næsen som før sagt er.

Fistel.

Fistel.

Om der vaarer nogen Fistel hos Næsen / da tag Slim aff Sunne Tarme / brent det til Puluer / lad her aff vdi Saaret / da lægis det / Oc denne skal vere en viss Lægedom.

Byld.

Vdi Ansictet eller hos Næsen vaarer stundem en haard trind Byld / oc er fuld nær lig en Vaarte / oc den er blegactig / oc verecker saare / oc bliffuer samme Byld omsier til en Krefft / oc kaldis aff Lægerne Noli me tangere, oc den skal saaledis hielpis.

Tag Campher / Vnguentum album, aff huert sex Lodt / Veybrede oes thu Lodt / Thutia, som er beredt / lidet mere end en halff Gylden veyer / Blend disse tilsammen / oc smør steden her met. Badskerene vide oc best huorledis her met handlis skal.

Camphora
Vnguentum album
Succus plantaginis.
Thucia

Det xxxvj. Capittel.

For Ansictens wreenhed.

Mig siunis gaat at vere / at ieg oc noget scriffuer om Ansictens wreenhed / oc om røde Blegner

som der vdi vaaxe / for atskillige Sagers skyld / endog at saadan Breck er ingen Singe / men dog kommer der offte meget ont aff.

Lægedom.

Naar som mand faar røde Blegner paa Ansictet / eller oc anden Hudens wreenhed / da skal mand Afften oc Morgen smøre steden met osen aff Arons Vrt / huilcken aff somme kaldis Munckesantz / Mand skal oc vaadgiøre en linet Klud i samme oes / oc legge den paa steden.

Succus Aroniæ.

Eller tag Vinsten / stød hannem til Pulver / oc bind hannem i en linet Klud / heng hannem saa i en vædskactig Kieldere / oc sæt it Kar der vnder / da drypper der it Vand aff Kluden / stryg aff samme Vand paa den vrene sted / da bliffuer Huden huid oc skøn / men see vel til / at der kommer icke aff samme Vand i dine Øyen.

Tartarum.

Ansictet smurt met det Vand som drypper aff Vintræ naar som de skæris / det fordriffuer all Ansictens wrenhed.

Aqua uitis.

Det samme giør oc Osen aff de Valske Roer / om Ansictet offte smøris her met.

Succus Grioniæ.

It kaastelig Vand for Ansictens røde Blegner / oc for Hudens wreenhed / oc det skal saaledis giøris.

Tag Gedemelck halffandet Pund / Krummen aff to eller aff tre varme Huedeleffue eller aff varme Semler / det huide aff sex Æg / Campher it halfft Lodt / Osen aff sex Citrinatres Ebler / blend disse forsagde vel tilsammen / tag saa aff bygge Veybrede / hack dem smaa / oc brend aff alt forsagde it Vand / oc naar som det brend er / tag saa atter en god hob Veybrede / smaa hack dem / oc lad dem i det Vand som brend er / oc brend det en gang / met en sacter Ild / lad det siden vdi it Glas vel tæt tilstoppet / oc sæt det mod Solen vdi femten dage eller lenger / oc naar som mand her aff bruge vil / skal mand giøre en linet Klud vaad vdi samme Vand / oc den paa steden lagt / da bliffuer Ansictet skønt oc klart.

Lac Caprinum. Albumen oui. Camphora. Citrum. Plantago.

Eller tag Aakanne Vand / blend det met Oxeblod / oc lit Campher / oc brend her aff it Vand / brug det som sagt er.

Aqua Nenupharia. Sanguis. Tauri. Camphora.

Dette giør oc en skøn reen oc klar Hud / oc renser Ansictet om det her met toes.

Cornu Cerui
Aqua floris Fabarum.
Album oui
Gummi arabici.
Dragantum.
Amidum.
Cerusa.
Aqua Rosarum.

Brend Hiorte horn vdi en Degel til it huid Puluer / blend det met Vand brend aff Bønneblomster.

Eller tag det huide aff Æg sønderslaa det vel / oc Gummi Arabici, Dragantum, Amedam eller Stiffuelse / Blihuit / lige meget aff huert / Giør her aff smaa Kager oc lad dem tørris / oc naar som du vilt bruge nogen aff dem / da leg den vdi Rosen vand / Riff eller gnid dem vel sønder der vdi / oc toe saa Ansictet met samme Vand / oc lad det tørris aff sig selff / der efter skal Ansictet gnidis met Huedekled.

Her vil ieg oc bescriffue en kaastelig Smørelse for de Quindfolck som haffue it wreent Ansict / huilcket Ansictet renser / fordriffuer rynckerne oc giør det klart / saa at de stedse siunis at vere Vnge / paa det at de skulle icke foractis eller forsmaas aff deris Husbonder / oc miste deris rettighed / oc den skulle de lade giøre vdi Apotecken saaledis.

Recipe Cerusæ, frumenti Lib. 1. Auenæ vncias ij. Margaritarum Christalli combusti, Coralli albi. Ana vncia semis, Nitri albi, drach ij. Marmoris gypsi, & temperentur cum aqua Rosarum,

rum, & aromatizetur cum musco.

Spisekommen støt til Puluer oc blendet met Vinedicke / Ansictet der met toet / fordriffuer allehaande Ansictens w-renhed.

Cuminum

Eller tag Suogel it halfft Lodt / huid Røgelse tu Lodt / Myrrhe it Quintin / Campher it halfft Quintin / stød dem til Puluer / oc lad det vdi ott Lodt Rosenuand oc rør dem vel tilsammen / Her met skal Ansictet smøris Afften oc Morgen / Oc siden skal det afftoes met rindende Vand.

Sulphur. Thus album. Myrrha. Camphora

Bullet Kindbeen.

Om Kindbenene ere bulne / vdslagne oc skabbede / Da tag Rødløg / oc huid Lilierod / aff huert lige meget / steg disse vdi hed Aske / giør dem siden rene / oc kryst dem igiennem en linet Klud / blend det som vdkrystet er met Rosenolie / smør her aff paa steden.

Cepe. Radices lilij albi. Oleum Rosarum.

Det xxxvij. Capittel.

Om Mundens Siugdomme.

HER effter vil ieg scriffue oc lære om Mundens Siugdomme oc Breck / huilcken som er Smagelsens oc Talens redskaff.

For reffne Læber.

Læberne de reffne offte baade offuen oc neden / oc det kommer aff en hed Vædske som i dem flyder. Stundem vaaxer der en Roe paa dem / lege som paa en Byld / oc huo som her aff Breck haffuer / hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Oleum Rosarum, Violarum, Cerusa.

Mand skal sætte Kopper bag vdi Nacken / och saaledis drage vædsken fra Læberne / oc Læberne skulle smøris met Rosen olie / eller met Fiole olie / oc siden lægis met Rosen olie oc Blihuit tilsammen blendet.

Vnguentum album Camphora

Eller mand maa tage den smørelse Vnguentum album kaldet / oc blende den met lit Campher / oc der met Læberne smøre. Men er der nogen Røde eller anden wrenhed vdi Læberne / da skal mand smelte lit Alun vdi Veybreff Vand / oc det lit varmt giøre / oc steden der met toe / oc der effter smøre dem.

Alumen. Aqua plantaginis.

Eller mand maa blende Veybreff Vand oc Byguand tilsammen / oc steden der met toe.

Aqua plantaginis. Aqua Hordij.

Thutia blendet met Eggeolie / oc steden der met smurt læger oc saare vel.

Thutia. Oleum de ouo.

Eller

Eller tag Huedekled oc Heſte haar / aff huert en haandfuld / brend dem til Puluer vdi en Jernſked / oc giør der ſaa aff en Smørelſe met Honnig / ſmør ſteden her met.

Furfur Tritici. Crines Equi.

Tag Gallas / Blihuit / aff huert tu Lodt / den Gummi Dragantum, Amedam eller / Stiffuelſe. aff huert it Loet / blend den met Hønſe iſter / oc giør her aff en Smørelſe.

Gallas. Cerusa. Dragantum. Amidum.

Læberne ſmurde met Eneber olie / læger oc ſaare vel.

Mand maa oc toe ſteden met Vand eller met Vin. Huor vdi Saluie ſaaden er / oc ſiden legge der paa aff denne Smørelſe / ſaaledis tilgiort.

Oleum Iuniperi.

Tag Sølff glæde / Myrrhe / Ingefeer / ſtød dem til Puluer / oc giør her aff en Smørelſe met nyt Vœx / Honnig oc Olie / ſmør her aff paa en Klud / brug den ſom ſagt er.

Litargirum. Argenti. Myrrha. Zinziber.

Eller tag Buck Telle / Hiorte Telle / Gaaſe iſter / Harpex / Terpentin / oc Vox / giør her aff en Smørelſe.

Cepum Hircinium Ceruinum.

Denne er en god Smørelſe for reffne Læber / Hender eller Fødder.

Tag huid Røgelſe / Maſtix / aff huert til

Olibanum Mastix. Zinziber.

Oleum Rosarum. Pinguedo Gallinacia.

tu Lodt | huid Ingefær it Quintin | stød dem til Puluer | Rosen olie | Gøse ister oc Vox | aff huert tu Lodt | giør her aff en Smørelse.

Det xxxviij. Capittel.

For Tanduerck.

TEnderne ere aff Been / oc d lide Pine igiennem de Aarer som vdi dem gaa | oc saadan Pine kommer aff atskillige ting. Stundem aff Hiernens offuerflødige vædske som vdi dem flyder | Stundem aff Hede | oc stundem aff Kuld.

Tegn.

Aff Hede

Kommer Tenduercken aff Hede | d kand mand det aff disse Tegn vide oc forfare | Den Siuge haffuer suare sting verc eller pine vdi dem | oc om hand holder n get det som kalt er vdi Munden | da stun hannem at det giør gaat.

Aff Kuld.

Men kommer hand aff Kuld / da pinen eller vercken icke saa stor | Ansicte Tendernis Kiød oc Kindbeen | ere hoffn oc opblæste.

Aff Maffuen.

Tenduerck kommer oc stundem a Maffuen | aff den onde Røg oc damp sor

vdi dem far / oc aff disse Tegn kand det forfaris. Om pinen oc vercken formindskis eller sactis den stund mand er fastendis / eller om den forøgis oc bliffuer større effter mand haffuer ædt.

Ordinantz.

De som Tenduerck haffuer / de skulle icke æde Figen / Dadeler / Eble eller Pærer / Melck / oc ey heller bruge det som surt er / oc icke heller bide paa det som hart er / ey spy / Om Morgenen den stund de fastendis ere skulle de toe deris Mund / oc gnide Tenderne vel met Salvie / eller met Skaler aff Pommeranser / met Neglicker oc Muskatteblommer. Oc huo som Tanduerck haffuer / hand skal saaledis hielpis.

Først skal mand giffue act paa / aff huilcken vædske den kommer / Siden skal Vædsken fordriffuis met Piller / Purgatz / Aareladelse oc Koppesættelse Saaledis skal pinen met det første stillis (Thi de som her aff plagis haffue sandelige føye glæde) oc siden met disse Lægedomme.

Lægedom.

Kommer Tanduercken aff hede / da skal den Siugis Kindbeen smøris met Rosen olie / eller met Populeons smørelse / oc

Aff Hede. Oleum Rosarum. Vngentum Populeonis.

oc hand skal holde vdi sin Mund Endiuie oes/ eller Portulace vrtis oes.

Eller siud Rosen / Katteoste rødder / oc Gallas vdi Vand holt her aff vdi Munden.

Campher smeltet i Vand / eller ce saadet vdi Edicke her aff vdi Munden holdet stiller vercken oc pinen.

Eller mand maa siude Bulmeurtis rod i Rosenuand / oc her aff vdi Munden holde.

Slaan torne rødder vdi Vin saadne / oc dem vdi Munden holdne / stille oc saare vel Tandeuerck.

Succus Endiuiæ. Succus Portulacæ. Rosa. Radix Maluæ. Gallas. Camphora. Radix Hyosquiami. Radix pruni syluestris.

Aff Kuld.

Naar som Tendernis pine oc verck kommer aff Kuld / kand mand forfare aff disse Tegn / Den Siugis Mand er stedse vaad oc fuld aff Vædske / oc den Siuge skal saaledis hielpis / Hand skal rensis eller purgeris met Pillulis Cochijs, eller met nogen aff de andre Lægedomme som purgere / om huilcke offuen saare offte sagt er. Der effter skal mand smøre Kindbenet met Olie aff Chammelleblommer / eller Olie aff Mastix / Hand skal oc holde vdi sin Mund aff dette efterfølgendis Lægedomme.

Pillulæ Cochiæ. Oleum Chamomillum. Oleum Masticinū.

Tag

Tag Bertram / Mynthe oc Rude / lige meget aff huert / Siud disse vdi Vin / holt her aff varmt vdi Munden.

Pyrethrum
Mentha.
Ruta.
Vinum.

Eller siud Saluie oc Bertram vdi Vin / holt her aff varmt vdi Munden.

Saluia.
Pyrethrum

Denne Lægedom stiller pinen oc vercken / om her aff leggis paa Tenderne der som pinen staar.

Tag Peber / Bibergel / Myrrhe / den Gummi Aze fetida / lige meget aff huert / Stød disse til Puluer / oc blend dem met Honnig oc handle der met som sagt er.

Piper.
Castoreum
Myrrha.
Aza fœtida.

Om mand legger paa den onde Tand / it stycke aff de gule Lilie rødder som voxe vdi Vand / stiller oc Pinen.

Radix
Asari.

It stycke Bibergel paa Tanden lagt / giør det samme.

Castoreum

Denne er oc en forsøgt Lægedom.

Tag Ingefær / Zedefær / Bertram / Neglicker / Femfingris Vrt / Rude / Saluie / Bethonie / Hiorte horn smaa Filet / aff huert it Lodt / Siud disse vdi huid Vin ind paa helfften / sie det siden igiennem en linet Klud / oc naar som mand vil holde her aff i Munden / da skal mand tage lidet Theragelse her til / da stillis Pinen oc vercken visselige.

Zinziber.
Zeduaria.
Pyrethrum
Gariophili
Pentaphilon.
Ruta.
Saluia.
Betonica.
Cornu Cerui.
Theriaca.

Eller tag Nelderødder / toe dem rene it Lodt / Bertram it Quintin / Ingefær it halfft Quintin / siud disse i Vin / holt her aff i Munden / oc leg samme Rødder vd-uaartis paa Kindbenet / Eller tag Luseurt / lang oc trint Peber / lige meget aff huert / Muskateblommer / Galiga / helfften saa meget / stød disse til Puluer / oc blent dem met Vin / oc gnid Tenderne her met.

Radices urticæ. Pyrethrum Zinziber. Staphisagria. Piper Macis. Galanga.

En Vege vaadgiort vdi Olie aff Spica, oc den paa Tanden lagt / stiller Pinen oc vercken.

Oleum de Spica.

Tag en Huideløg oc skale den reen / stød den lidet vdi en Mortere / saa at hand bliffuer vædskactig / bint den paa Armen ved Haanden paa den samme side / som vercken oc Pinen er / dog saa at den icke rø-rer Musen / leg en Valnødeskal offuer Lø-gen / saa at hand icke breder sig formeget vd / lad den saaledis ligge en Nat / da vaax-er en Blegn eller Blere der vnder / brøster den icke aff sig selff / saa sting hul paa den / da stillis Tandeuercken / oc om du vilt at der skal flyde megen Vædske aff den / da leg der paa it Blad aff den vrt Sommer hyld kaldet / oc neduent det laane / da flyder den / men vilt du til læge Bleg-nen / da vent den slætte Side aff samme Blad

Allium. Folium Ebuli.

Blad ned til Blegnen / da lægis den snart.

Om disse forscreffne Lægedomme ville icke hielpe/da skal mand giffue act oc grandgibelige vel tilsee / om Pinen oc vercken er i Tanden / eller i Aarerne / er hun i Tanden da skal den vdbrydis/Men er hun i Aarerne oc Tanden vdbrydis / da hielper det intet.

Her vil ieg sætte nogle Lægedomme / met huilcke mand kand vdbryde den onde Tand foruden Jern / oc de skulle giøris vdi Apotecken saaledis. Recipe Pyrethri, Coloquintidis, Cortices radicum Capparis, Cortices radicis Mori, Almazereon, Arsenicæ citrini, Lactis Esulæ, tereantur cum aceto, & stent per tres dies, Deinde proiiciantur super ea Bedelli Ase, ana, Par. & fiant trochisci, Lad her aff iblant met paa den onde Tand / da falder hand vd / Oc see vel til at du icke rører nogle aff de gode Tender met denne Lægedom / ellers falde de vd.

Eller du maat lade giøre denne Lægedom i Apotecken / oc om mand lader her aff i Tanden / da falder hand vd / vden alle Pine. Recipe Baurach. Corti. Mori. ana. Partes æquales, Arsenici citrini, Partes, ij. confice cum melle.

Det xxxix. Capittel.

Om Tenderne ere løſe.

Acetum ſquilliticum.

ACetum ſquilliticum vdi Munden holdet / ſtadfeſter Tenderne oc kommer dem til at ſide faſt.

Galla. Myrrha. Cortex quærci. Ireos.

Tag Gallas tu Lodt / Myrrhe it Lodt / Egebarck it Lodt / blaa Lilierod it halfft Lodt / Stud diſſe vdi Edicke / oc holt aff i Munden / da bliffue de faſt ſidendis.

Alumen combuſtum. Mel. Acetum.

Brent Alun blendet met Honnig oc Edicke / Tenderne her met gnedne / kommer dem til at ſide faſt.

Pyrethrum Thus album.

Bertram oc Røgelſe ſaadne i Edicke / oc den vdi Munden holdne / hielper oc ſaare vel.

Staphiſagria. Helleborus albus. Acetum.

Luſeurt oc huid Nyſeurt i Edicke ſaadne / oc aff den vdi Munden holdet / kommer dem til at ſide faſt.

Det xl. Capittel.

For Orm ſom er vdi Tenderne.

Vdi

Vi Tenderne voxer oc Orm aff den onde fule Vædske som vdi dem flyder / Thi skal mand vædsken rense oc fordriffue / met en aff de Lægedomme som rense oc purgere / Om huilcke du offuenfaare offte hørt haffuer / Naar som det skeet er / da skal mand bruge nogen aff disse Lægedomme.

Lægedom.

Tag Spansgrønt it Quintin / Honnig it Lodt / blent dem tilsammen / smør her aff paa Tanden som Ormen vdi er / da døer hand strax. *Viride æs. Mel.*

Aloes støt til Puluer / oc vdi Tenderne lat / døder Ormen. *Aloes.*

Tag Bulmefrø / eller Olie aff Bulmefrø / blent dem met Vox / oc giør her aff it Liuß / tend det / oc lad Røgen her aff gaa paa Tanden / holt her vnder it Becken eller Mullu met Vand / da falder Ormen der vdi. *Seminis Hyosquiami. Oleum Hyosquiami.*

Det xlj. Capittel.

Huorledis Tenderne skulle giøris huide.

Pomphelix
Pyrethrum
Tartarum.

TAg huid Pomis sten / it Lode Bertram/ blaa Kilterod/ huid Vinsten / aff huert it halfft Lodt / støde dem til Puluer / oc gnid eller vrid Tenderne her met.

Marmor.
Os Cæpie.
Corallium
Sal gemme

Tag huid Malmersten / Fiskeben / huid Korrelsten/ Sal gemme / brent Salt/ lige meget aff huert / stød disse til Puluer/ oc gnid Tenderne her met huer Morgen / siden toe Munden met Blanck Vin / huor vdi Kanelebarck saaden er.

Acetum
squilliticū.

En linet Klud vaadgiort i den Edicke (Acetum squilliticum, kaldet) Tenderne her met gnedne / giør dem huide / oc kommer dem til at sidde fast / oc giør en god velluctendis Aande.

Aqua
fortis.

Tag Skedeuand / oc blend det met ferskt Vand / saa at skarpheden aff det noget fortagis / stryg her aff met en Feer paa Tenderne / oc gnid dem der effter vel met en vlden Klud / da bliffue de huide.

Os Cæpie
Mastix.

Stød Fiskeben oc Mastix tilsammen/ oc gnid Tenderne her vdi.

Det xlij. Capittel.

Om Tendernis Kiød er Bullet.

ER Tendernis Kiød bullet / da giff act paa om det er aff Blodet / eller aff nogen anden Vædske. Kommer det aff Blodet / da lad sætte Koppe bag paa Skulderne. Kommer det aff nogen Vædske / da vddrag hende met disse Lægedomme.

Lægedom.

Siud Bertram i Vin / holt her aff i Munden det hedeste du taale kant / oc spyt det saa vd / oc tag mere igien i Munden / da vddragis den onde Vædske. Pyrethrum

Tag Tormentille / Rod Rosen / aff huert it Lodt / Siud dem i Vin / oc holt her aff i Munden Tormentilla. Rosa.

Siud Jernurt vdi Vin / oc holt her aff i Munden. Verbena.

Er Tendernis Kiød hart oc hoffuet / da tag Neldərødder it Lodt / Ingefær it halfft Quintin / Bertram it Quintin / stød dem til Puluer / oc siud dem i Vin / Holt her aff i Munden. Radices urticæ. Zinziber. Pyrethrum

Tag hulurt / Alun / aff huert it Lodt / Honnig tu Lodt / giør her aff en Smørelse / oc smør steder her met. Aristolochia. Alumen. Mel.

Det xliij. Capittel.

For Bulde paa Tungen.

NAar mand nogen Blegn eller Bulde paa sin Tunge / da skal mand lade sla de to Aarer som side vnder Tungen / eller oc Hoffuet Aaren hos Tommel fingeren Cephalica aff Lægerne kaldet. Mand maa oc for denne Breck lade sætte Kopper vnder Kindbenet.

Lægedom.

Aqua Rosarum. Acetum. Succus Solatri.

Tag Rosenuand / Edicke / lige meget aff huert / Natskade oes / helfften saa meget / Blend disse tilsammen / Holt her aff i Munden / oc spyt det siden vd igien.

Diamorum.

Naar som mand formercker at Bylden er moet / da skal mand holde vdi Munden Electuarium giort aff Morber sønder gneden met Edicke.

Mel Rosarum.

Eller mand skal holde vdi Munden Rosen Honnig / vel sønder gneden met Vand oc Edicke.

Radix Tormentillæ. Saluia. Hypericon Radices prunæ syluestris.

Oc naar som Bylden saaledis vel renset er / da tag Tormentille Rod / Salnie / Jordhumle / Slaantorne Rod / aff huert it Lodt / Siud dem i Vin / holt her aff i Munden / da lægis hun snart.

Om Tungen hoffuen er / oc samme Menniske ingen anden Siugdom eller Hede haffuer / da skal hand holde i sin Mund denne efterfølgendis Lægedom / oc der met klucke op oc ned / da vddragis den onde Vædske aff Hoffuedet oc aff Tungen.

Sal Armoniacum. Piper. Zinziber. Sinapium. Pyrethrum Staphisagria.

Tag Sal Armoniacum / Peber / Ingefær / Sennip / Bertram / Luseurt / vild Meyran / lige meget aff huert / Stød dem i Vand / oc brug det som sagt er.

Origanum

Sal Armoniacum. Pyrethrum Staphisagria. Piper. Sinapium.

Eller tag Sal Armoniacum / Bertram / Luseurt / Peber / Sennip / lige meget aff huert / Stød dem til Puluer / oc gnid Tungen her met.

Aloe.

Aloe støt til Puluer / oc met Vin oc Honnig blendet / oc den i Munden holdet / hielper oc saare vel.

Gummi Arabicum.

Gummi Arabicum vdi Vand smeltet / oc paa Tungen smurt / hielper saare vel.

Om Tungen bliffuer Lam.

Tungen bliffuer oc stundem lam oc forstiffuis / huilcket her aff kommer / at de Aarer som hende røre skulde / ere skrøbelige oc forbløde / Oc om saadant lenge varer oc bliffuer gammelt / da kand hand icke hielpis. Oc denne Breck kommer almindelige

gierne aff Blodens onde Vædske / Huilcken som aff Hoffuedet nedfalder vdi Tungens Aarer oc Sener. Huo som denne Breck haffuer / skal hielpis met de Lægedomme / som offuenfaare om Poplesie screffne staa.

Det xliiij. Capittel.

For en ond Aande.

AT Munden eller Aanden lucter ilde / det kommer aff atskillige Ting. Stundem aff Næsens Tendernis / eller oc aff Mundens Bylder / som wreene oc fule ere. Huorledis disse skulle hielpis haffuer ieg førre her tilforn sagt. Stundem kommer saadan Breck aff Lungen / oc da haffuer den Siuge en stacket Aande / oc Hoster meget. Stundem kommer hun fra Leffueren / oc da haffuer den Siuge stor Hede oc Pine vdi den høyre Side. Saadan breck kommer oc offte aff Maffuen. Om den Breck vil ieg her effter handle. Men her vil ieg alenist sætte nogle Lægedomme / som giøre en god vellnctendis Aande.

Lægedom.

Første skal Munden vel skyllis met

Vand

Vand oc Edicke tilsammen blendet. Siden skal mand tygge Mastix vel lenge / oc stedse vdspytte vædsken som kommer vdi Munden / der efter skal Munden toes igien met Vin / huor i Anis oc Neglicker saadne ere.

Mastix. Semen Anisi. Gariophili.

Neglicker oc Aloe træ tygde vdi Munden / giøre en god Aande / oc det gantske Legeme velluctendis.

Gariophili. Aloe.

Aromaticum Rosatum Gabrielis vdi Munden holdet / giør Aanden velluctendis / oc fordriffuer Tendernis onde luct.

Aromaticum Rosatum.

Diamoschum dulce vdi Munden holdet / giør det samme.

Diamoschum dulce.

Zedefær nogen stund vdi Munden holdet / oc siden nedsiuncket giør en god Aande.

Zeduaria.

Coriander tygde / oc siden nedsiuncket / giør en god Aande.

Coriandrum.

Fenum Grecum saadet vdi Vand / oc Munden her met toet / giør det samme.

Fenum grecum.

Kommer saadan ond Luct aff Mundens twreenhed / da maa mand toe Munden met Vin huor i Salute saaden er / oc siden skal mand holde nogen Myrrhe vdi Munden nogen stund / och saa atter skylle Munden igien som før / oc der efter tage it stycke Galliga vdi Munden.

Saluia. Myrrha. Galliga.

Mentha crispa. Krusemynte saaden vdi Vin oc den drucket / fordriffuer Mundens onde luct/ oc giør en god Aande.

Ruta. Acetum. Kommer Mundens oc Aandens onde Luct der aff / at mand haffuer ædt Huideløg / da skal mand æde Rude / oc der paa dricke lit Edicke.

Her effterfølger om Halsens oc Brystens Siugdomme.

Fortalen.

MEnniskens Legeme delis aff Lægerne vdi trende dele. Den første er Hoffuedet/ oc kaldis Venter superior, om huilcket du her tilforn hørt haffuer. Den anden part kaldis Venter medius, oc den gaar ned at Struben vdi Brystet ved det garn som Lungen oc Hiertet / oc de andre ting tilhenge. Den tredie/ part er det nederste Garn / til huilcket Leffueren / Maffuen / Milten / Tarmerne oc Blæren henge oc tilbundne ere.

Det xlv. Capittel.

For den Byld som vaaxer vdi Halsen Squinantia kaldet.

ER nogens Hals eller Strube hoffuen / saa at hand kand intet ned-siuncke eller suelge / da haffuer hand en Byld vdi Halsen / huilcken Lægerne kalde Squinantia. Stundem kand mand den see vduaartis / oc det er it ont Tegn / Thi huo som saadan Byld faar / døer almindelige gierne her aff. Men seer mand den icke / da er det diss bedre. Oc samme Byld kommer aff Blodens offuerflødige flydelse / eller aff Phlegmatis eller Cholere offuerflødige Vædsker / Om det saa er / kand du forfare aff de Tegn som ieg tilforn lært haffuer om samme Vædske.

Kommer denne Byld aff Blodet / da er den Siugis Legeme vel skicket / hans Ansict er rød / oc Munden induaartis vædskactig / oc siunis hannem / at den Vædske er lig Vin vdi hans Hals / Aarerne de ere fulde / Hans Vand er rød oc noget blegactigt.

Aff Blodet.

Kommer den aff Cholera / det er / aff Hede oc tør Vædske / da er hans Ansict rød oc blendet met Guld / hand haffuer stor

Aff Cholera.

Hede

Hede oc Tørst/ oc i hans Hals opfar en sur Vædske / oc hans Vand er røt oc tynt / Oc den Lægedom som er aff hed Nature / skal icke brugis til denne Breck.

Aff Phlegma.

Kommer den aff Phlegma / da er hand bleg vnder Ansictet / hand haffuer icke stor Pine/oc hans Tunge er stor oc blød/ Hans vand er huid oc blegactigt / oc hand haffuer ont faare vdi Panden. Men kommer den aff den salte Phlegma / da er det som vdi hans Mund oc Hals er beskt / oc er lige som det vaare saltet met Salt / oc hans Aande piber lige som en Kielling.

Denne Breck oc Siuge kommer icke aff Melancholia.

Lægedom.

Denne Byld komme sig huor aff den komme kand / Naar som mand den føler eller fornemmer / skal mand strax lade sla Hoffuet Aaren / om Alderen / Tegnet / oc Tiden / sig saa skicke vil. Oc den Siugis Bug / skal smøris met den Smørelse

Vnguentũ. Aprippe.

Vnguentum Agrippe, saa kaldet vdi Apotecken. Mand skal oc lade hannem nedsiuncke ni eller ti Piller Cochiæ. Den Siuge skal oc klucke met dette efterscreffne Vand / oc det igien vdspytte.

Tag

Tag Jordhumle / Rude / Salute / Raels vrt / aff huert en Haand fuld / Siud dem vdi tre Potter ferst Vand / oc naar som det saadet er / sie det igiennem en Klud / oc lad i det som er aff siet ote Lodt Morbere ocs / oc brug det som sagt er.

Hypericon. Ruta. Saluia. Brunella.

Eller den Siuge skal offte klucke met Electuario / giort aff Morbere ocs / vel sønder gneden i Vand huor vdi Raels vrt oc Salute saadne ere.

Dyamorum. Brunella. Saluia.

Om mand kand icke faa oc bekomme forsagde Lægedomme / da maa mand vdi den sted bruge sød Melck som vermet er / Her aff blødis oc moes Bylden.

Lac.

Eller den Siuge maa klucke met Vand huor vdi den vrt Dieffuels bid saaden er.

Morsus Diaboli.

Eller mand maa tage / Skersøde smaa skorne fire Lodt / Sucker tu Lodt / oc siud disse vdi ferst Vand / oc det bruge som sagt er.

Glyciriza. Saccharum.

Mand skal oc giøre Plaaster aff dette efterfølgendis / oc det vduaartis paa Halsen varmt legge / Oc der ere mange hulpne met samme Plaaster. Tag huid Hundelort smaa støt sex Lodt / Spisekommen tu Lodt / fersk oc grøn Malurt til moes støt it Lodt / Bygmel it Lodt / giør her aff en Smørelse met Honnig / oc brug hende som sagt er. Om mand saaledis

Album grecum. Cuminum. Absynthium. Farina hordei. Mel.

met

met den Singe handler / da bedris det met hannem / eller hand døer oc paa den femte dag.

Folia Maluæ. Semen Maluæ. Oleum Violarum. Oleum Chamomelinum.

Men kommer denne Byld aff Cholera / da skal mand siude Bladene aff Katteost / oc samme Vrtis frø vdi Vand / oc dem siden blende met Fiole Olie / oc met Chammilleblommers Olie/ oc det saa varmt paa Halsen legge.

Folia Sambuci. Folia Cambræ.

Eller mand maa tage Hyldeblad / røde Kaalblad / aff huert en Haand fuld / dem smaa hacke / oc dem siude i smør oc Honnig / oc Plaaster her aff giøre / oc det paa Halsen varmt legge / met denne Lægedom ere mange hulpne.

Denne er oc en god Lægedom met huilcken mange ere hulpne.

Nidus Hirundinis.

Tag en Sualerede met Straa / Fieret Jord / oc alt hues i hannem er / smaa stød hannem / oc sicte det igiennem it grofft Saald / eller huor igiennem du kant/ Giør her aff en Smørelse met Suine ister oc Honnig / Smør her aff paa en Klud / oc vint hannem om Halsen. Somme siude denne Rede saaledis smaa støt vdi Vand/ oc brug hannem som sagt er.

Axungia porcina. Mel.

Jernurt saaden vdi Vin oc her met

klucket / hielper saare vel.

Eller tag Katteost oc Bede / aff huert en Haandfuld / Siud dem i Vand / Stød dem siden oc giør her aff Plaaster / Brug det som sagt er.

Verbena. Malua. Beta.

Mand skal oc offte giffue den Siuge aff denne Lægedom saaledis tilgiort. Tag Skersøde smaa skaaren / Anis / Figen / Rosiner / aff huert tu Lodt / Siud dem i tre potter Vand / her aff lægis Halsen oc Bylden.

Glyciriza. Anisum. Carice. Passulæ. Radix Altheæ. Seminis lini.

Althee rod oc Hørfrø i Vand saadne / oc Plaaster her aff giort oc om Halsen vundet / blødner Bylden.

Naar som Bylden brøsten er / skal mand giffue den Siuge Eggeblommer aff blødsaadne Æg / oc Byguelling at æde / oc Byguand at dricke / her aff rensis oc lægis Bylden.

Det xlvj. Capittel.

Om Drøbelen.

DRøbelen bliffuer stundem lang / oc nedfalder paa Tungen / saa at mand kand icke tale / oc ey heller drage sin Aande / huor aff mange

quellis oc tagis aff dage / vden saa er at de hielpis i tide. Oc denne Breck kommer stundem aff kaald slimactig Vædske / Stundem aff det offuerflødige Blod.

Tegn oc Lægedom.

Aff Blodet. Kommer det aff Blodet / da er Drøbelen rød / lang oc stor / Aarerne faare Panden de ere oc store. Kommer denne Breck her aff / da skal Hoffuet Aaren hos Tommel fingeren ladis.

Kaald vædske. Men kommer det aff kaald Vædske / da brug denne Lægedom.

Sal ustum. Album grecum. Tag brent Salt / oc huid Hundelort som vel tør er / stød dem til Puluer / oc blend dem tilsammen / oc opløfft Drøbelen her met.

Thus album. Eller tag huid Røgelse / leg det paa Gløer / Lad røgen her aff opgaa igiennem en Trat til Drøbelen / Met denne Lægedom er mange hulpne.

Alumen. Zinziber. Pyrethrum Tag Alun it Quintin / Jngefær / Bertram / aff huert tredie delen aff it Quintin / stød dem til Puluer / oc løfft Drøbelen her met op.

Sinapium. Pyrethrum Zinziber. Tag Sennip / Bertram / Jngefær / lige meget aff huert / Stød disse til Puluer / oc blende det met Honnig / Holt her aff i Munden / spyt det saa vd igien.

Tag Salt / Honnig oc Edicke / Lad disse lidet siude tilsammen / kluck oc squalse her met.

Mel.
Sal.
Acetum.

Tag Peber / Ingefær / Bertram / Celedonie / Muskatteblommer / Neglicker aff huert it halfft Quintin / Rosiner halff-andet Quintin / femten Figen / siud disse i Vin oc squolpe her met.

Piper.
Zinziber.
Pyrethrum
Chelido-nia.
Gariophili

Slaantorne blad saaden vdi Vin / oc vdi Mundene holdne / hielper saare vel.

Electuarium aff Morber giort / hielper oc saare vel for denne Breck / om mand her aff vdi Munden holder.

Diamo-rum.

En læt Kaanst til at opløffte Drøbelen met / naar som hand er nedfalden: Mand skal tag den Siugis begge Ørelepper oc drage dem hart ned at / met begge Hender tillige / da gaar hand op igien / Dette er it forføgt oc forfaret stycke.

Men om Drøbelen er saa ilde faren / at hand skal aff skæris / da skal hand icke affskæris for nær Gummen / men mit vdi mellem / Naar som hand er affskaaren / da da skal den Siuge holde vdi sin Muud huid Røgelse / da lægis hand snart igien.

Thus album.

Det xlvij. Capittel.

Om nogen er Hees.

AT mand bliffuer Hees oc faar Breck paa Røsten / det kommer aff atskillige ting. Stundem aff Halsens tørhed. Stundem aff Lungens Fistel/ Oc det Menniske som her aff Breck haffuer er mauffuert oc tørt / haffuer oc sting faar Brystet. Stundem aff offuerflødig Vædske som blandet er met stor Hede. Stundem aff Blodet / som formeget er vdi Halsens Aarer / huor aff Struben bliffuer trang oc sneffuer / Om det saa er / kand mand forfare aff Blodsens offuerflødige Tegn. Om alle disse vil ieg her effter ydermere handle.

Ordinantz.

Huo som Hese haffuer / hand skal icke æde den Mad som hedmer / oc ey heller den som met Edicke redt er / oc ey heller æde eller dricke det som kalt er / oc ey æde Eble eller Pærer / Hand skal holde sig varm / Om dagen skal hand icke soffue / oc ey heller formeget vaage / Hand skal ey heller tale oc snacke formeget tillige / oc ey heller raabe høyt. Alt huad som søt er tiener vel vdi denne Breck / saadne oc stegte Eble met

Sucker / Rosiner / Figen / Mandelmelck / Sucker Candie / Skersøde / oc andre ting som disse lige ere / tiene saare vel vdi denne Breck.

Lægedom.

Tag Rosiner / oc vdtag Kiernerne aff dem / Figen / Skersøde / aff huert try Quintin / Siud dem vdi sex Pund ferskt Vand / Indsiud det paa helfften / Lad saa lige saa meget rent skummet Sucker her vdi / oc fire Lodt Mandele smaa støtte / huid Valmue frø tre Quintin / Hørfrø it halfft Lodt siud det saa at det bliffuer til it Electuarium / Her aff skal mand tage til den Siuge Afften oc Morgen / huer gang saa meget som en føye Valnød / da rensis Brystet oc Hesen forgaar.

Passulæ. Ficus. Liquiritia. Amigdali. Seminis papaueris. Seminis lini.

Eller tag Rosiner / oc vdtag Stenene eller Kiernerne / Figen / Kanclebarck / Neglicker / Sucker / lige meget aff huert / Siud disse vdi god Vin / Her aff skal mand dricke Afften oc Morgen / huer gang fire Lodt / Om det saa er at mand icke haffuer den Kaaldesiuge / Denne Lægedom renser Brystet oc fordriffuer Hesen.

Passulæ. Ficus. Cinamomum. Gariophili Saccharum

Varm Melck Afften oc Morgen drucket / hielper oc saare vel faar Hese.

Oleum oliuarum. Vinum.

Eller tag Lissebons Olie / oc lige saa megen Vin / Verm dem / Drick her aff om Afftenen naar som du vilt dig nedlegge til Søffns / Haffuer mand icke Olien / da maa mand tage i den sted helfften saa meget Smør / som Vinen er / Oc er denne en god forsøgt oc velforfaren Lægedom for Hese.

Ficus. Liquiritia. Anisum. Seminis Feniculi. Hyssopus.

Eller tag Figen / Skersøde aff huert tu Lodt / Anis / Fenickelfrø / aff huert it Lodt / Jsop en halff Haand fuld / Siud disse vdi halffanden Potte vand indtil tredie delen indsaaden er / Lad saa her vdi reent skummet Honnig eller Sucker / oc giør her aff en Syrup / drick her aff Afften oc Morgen.

Cinamomum. Sinapium. pyrethrum

Eller tag Kanelebarck / Sennip / aff huert to Lodt / Bertram it Lodt / stød dem til Puluer / oc siud dem met Honnig / brug her aff Afften oc Morgen.

Rapa.

Met denne Bonde Lægedom ere oc mange hiulpne. Steg en Roe vel vdi hed Aske / eller oc paa en Røst / skale hende reent oc æd hende om Afftenen naar som du dig vilt nedlegge til Søffns / det hedeste du taalle kand / Sammeledis oc en om Morgenen / Tag saa en linet Klud / vaadgiør hannem vdi kalt Vand / oc kryst Vandet

det aff hannem / oc vint hannem om Halsen / Verm saa en anden linet Klud / oc vint hannem der offuen paa.

Diairis simplicis it Quintin til sig tagen huer gang Morgen oc Afften / er oc god for Hese.

Diairis.

Det xlviij. Capittel.

Om mand spytter Blod.

AT mand spytter eller spyer Blod / er en farlig Siugdom / Men dog stundem mere end stundem / Fordi det kommer aff atskillig Lemmer. Stundem kommer det aff Hoffuedens offuerflødige Blod / oc mand kand føle det huorledis det nedflyder / Oc huo som denne Breck vederfaris / hans Legeme er rød oc er vel sticket / Aarerne de ere store oc fulde / Hans Næse bløder oc stundem. Stundem kommer det der aff / at nogle Aarer i Halsen ere sønderbrødne / aff stor suar Hoste / eller mand haffuer saare spyt / oc det er farligt. Stundem kommer det fra Lungen / det er oc farligt / Thi her efterfølger almindelige Døden. Oc om denne Breck her aff kommer / kand forfaris aff disse Tegn. Den siuge haffuer en

stacket Aande / oc en snar Hoste / oc Blodet som vdspyttis er skønt / oc haffuer en huid Skum paa sig. Stundem kommer denne Breck aff Brystens Aarer/det er oc farligt/ men dog icke saa som det fra Lungen kommer. Stundem kommer denne breck fra Leffueren / da er Blodet sort / Den siugis Ansict er røt / oc hand haffuer ont i den høyre Side. Stundem kommer denne Breck aff Maffuen / da spyer den Siuge offte / oc det som hand vdspyer haffuer atskillig Farffue / det er grønt oc blandet met sort. Stundem kommer det aff Fald oc Slag / eller mand haffuer løfft noget som tungt haffuer veret / eller mand haffuer raabt forhøygt. Stundem oc der aff / at mand haffuer hafft formeget legemlig Samquem met Quindfolck. Quindfolck spy oc offte Blod / naar som de icke haffue deris rette Tid.

Aff Brystens Aarer.

Fra Leffueren.

Aff Maffuen.

Aff Fald.

Quindfolck.

At mand spytter Blod / det komme sig huor aff det komme kand / da er det stedse farligt / almindelige gierne faa de som saa spy Suindesot (Ptisis aff Lægerne kaldet) oc dø saa.

Ordinantz.

Huo

Huo som denne Siuge oc Breck haff-
uer / hand skal icke gaa formeget imod So-
len / oc icke heller faste forlenge / oc huad
som surt oc beskt er skal hand icke bruge /
hand skal oc fly Fraadseri oc Druckenskaff /
hand skal oc ey formeget soffue tillige /
Høns / Lam oc Kalffuekiød maa hand æde.

Lægedom.

Den Siuge skal saaledis hielpis:
Mand skal giffue act paa / aff huad Lem
saadant Blod kommer / oc kommer samme
Lem til hielp met Lægedomme som der til
høre saaledis: Om det kommer aff Leffue-
ren / da skal mand lade Leffuer Aaren paa
den høyre Haand. Kommer det aff Lun-
gen / da skal mand lade Lunge Aaren paa
den venstre Haand om Tiden / Tegnet oc
Alderen sig saa skicke vil / oc siden skal mand
giffue den Siuge denne Lægedom.

Tag Gedemelck / slyck ni gange gloen-
dis Staal vdi hende / giff den Siuge her
aff Afften oc Morgen at dricke. *Lac Caprinum.*

Eller giff den Siuge Afften oc Mor-
gen tørre Morber støtte til Puluer.

Eller tag Veybrede / Hønsegres /
Hønsebane / lige meget aff huert / siud dem
i Regnuand / stød dem siden vel / oc kryst *Plantago. Proserpinaca. Brusa pastoris.*

 det

det ſaa igiennem en linet Klud / Her aff ſkal mand giffue den Siuge at dricke tre gange om dagen / oc huer gang en god Drick.

Stercus porci.

Eller tag en ferſk Suinelort aff en Aarne/ oc bint hannem i en linet Klud / oc leg hannem i en Potte met varmt Vand / kryſt hannem vel vd / oc giff den Siuge det at dricke faſtendis / ſaa ſtillis Blodet.

Bolus armenus. Gummi arabicum. Maſtix. Olibanum Aqua Roſarum. Album oui.

Om mand legger dette Plaaſter paa den Siugis Bug / det hielper oc ſaare vel. Tag Bolus Armenus, Gummi Arabici, Maſtix/ huid Røgelſe/ lige meget aff huert/ ſtød dem til Puluer oc blend dem met Roſenuand oc det huide aff Ægget.

Gummi arabicum. Sanguis Draconis. Olibanum Succus Menthæ. Trochiſci de ſpodio.

Tag Gummi Arabicum, oc Drageblod / lige meget aff huert / ſtød dem til Puluer/ giff den Siuge her aff met Roſenuand at dricke.

Huid Røgelſe ſtøt til Puluer oc met Vin drucket / ſtiller Blodſpyelſe.

Oſen aff Kruſemynte met Vin drucket/ ſtiller Blodſpyelſe

Eller mand maa giffue den Siuge it Quintin tillige aff de ſmaa Kager vdi Apotecken kaldede Trochiſci de ſpodio.

Eller Trochisci de Terra sigillata met Vand aff Portulake vrt brend.

Eller mand maa giffue den Siuge it Lodt aff Electuario dia papaueris.

Corelsten til Puluer støtte oc den Siuge giffuet met Regnuand stiller oc Blodspyelse.

En Velling giort aff Stiffuelse oc Gedemelck / den ædt stiller oc Blodspyelse.

Trochisci de Terra. sigillata. Aqua portulacæ. Dia papauer. Corallum. Amilum.

Det xlix. Capittel.

For Hoste.

HOste er intet andet end en naturlig rørelse / huilcken som vddriffuer Brystens offuerflødighed / lige som Næsen vddriffuer Hoffuedens / Oc denne Breck kommer aff atskillige ting. Stundem aff Kuld / Aff ont oc tørt Veder / Aff Støff / Aff den Søffn som om dagen skeer / Aff groff slimactig Mad: Stundem aff Hoffuedet. Stundem aff Halsen. Stundem aff Lungens bylder / eller oc aff hendis forstoppelse. Stundem aff nogen Byld som vaaxer i Brystet / Pleuresis aff Lægerne kaldet. Stundem aff den Hinde Diafrag-

Diafragma, at den krumpis tilsammen/ eller om der vaaxer nogen Byld paa hende. Stundem aff Maffuen. Stundem aff Leffueren. Stundem aff Milten. aff huilcken sted denne Breck kommer / kand saaledis forfaris.

Aff Hoffuedet.

Kommer Hosten aff Hoffuedens flydelse / da føler mand i Halsen en skarp hed slimactig Vædske / som nedflyder aff Hoffuedet / den Siuge haffuer oc breck paa Sinnen oc Hørelsen / desligeste oc Hoffuetuerck.

Iff Maffuen.

Kommer Hosten aff Maffuen / da haffuer den Siuge ont i hannem / Maffuen opstøder eller opfar / oc bryder sig meget / lige som hand vilde spy.

Aff Leffueren.

Kommer Hosten aff Leffueren / da haffuer den Siuge ont vdi den høyre Side.

Fra Milten.

Kommer Hosten fra Milten / da haffuer den Siuge ont i den venstre Side vnder Riffbenene.

Aff Hede.

Kommer hun aff Hede / da er den Siugis Strube eller Halss induaartis meget tør / oc giør hannem ont / haffuer stor tørst oc er trangbrystet / Oc naar som hand gaar vdi Lucten eller imod kalt Væder/

der / da ſiunis hannem at hans Hierte vederquægis / Oc aff hede ting faar hand ont / Hans Vand er røt.

Om Hoſten kommer aff vduaartis ting / kand lættelige forfaris aff den Siuge / naar ſom mand ſpør hannem / at huad for it Embede eller Haanduerck hand haffuer brugt.

Aff vduaartis ting

Om Hoſten kommer aff Kuld / kand forfaris aff Aarens oc Tidens leylighed.

Aff Kuld.

Merck oc her / om nogen bliffuer hoffuen / oc faar ſaa Hoſte / det er dødſens Tegn.

Hoſtemet heffuelſe.

Den Hoſte ſom gammelt Folck faa / oc lenge hafft haffue / hun fordriffuis icke lættelige / Thi de faa almindelige gierne Suindeſot Ptiſis aff Lægerne kaldet.

Ordinantz.

Huo ſom Hoſte haffuer hand ſkal intet æde det ſom ſurt eller meget ſaltet er / ey heller Vrter eller nogen Raa / eller vmoder Fruct / eller nogen ſlimactig Fiſk / oc ey æde formeget tillige / Hand ſkal ingen Vin effter Maltid dricke / oc ey heller ſoffue om dagen / Kuld oc Væder ſkal hand fly / Hand ſkal ey heller meget tale oc ſnacke / Det hand dricker ſkal vere luncket oc icke kalt /

Hoſte vil icke haffue ſurt oc ſalt.

kalt / Hand skal oc icke lenge vere fastendis/ Oc hand skal indeholde sin Aande det lengste det hannem muligt er.

Lægedom.

Huo som Hoste haffuer / hand skal saaledis hielpis.

Aff Hede.

Kommer Hosten aff Hede / oc om den Siuge saa sterck oc helbrede er/ at hand kand Aareladis / da skal hand Leuer Aare ladis. Er hand icke saa sterck / da skal mand giffue vel act der paa / hueden vædsken kommer oc flyder / oc sætte Kopper paa samme sted / Oc siden giffue den Siuge aff disse Lægedomme.

Giff den Siuge Byguelling at ædel Byguand met Skersøde saadet at dricke.

Lactuca.

En Kaal giort aff Lectyge / oc vel fed giort met Smør / Den ædt fordriffuer Hosten vden all Pine.

Eller giff den Siuge offte om dagen Fiol Syrup blendet met Byguand / eller met andet saadet Vand / denne drick styrcker det Hede oc tørre Hierte / slycker Tørsten / køler Blodet / oc sønderbryder Bylden / oc giør vel vd at spytte.

Syrupus Violarum.

Eller mand maa giffue den Siuge Afften oc Morgen / huer gang it Quintin

Diamar-

Diamargaritum, met en god drick Bygnand.

Diamargaritum.

Kommer Hosten aff kald Vædske oc er tør / saa at mand kand intet vdspytte.

Aff Kuld

Tag Katteurt / aff somme Marru kaldet / saa megen som en god Valnød er stor til / sker hende smaa oc stød hende vel / Tag oc her til tu Æg / oc bag her aff en Kage / æd hende naarsomheldst dig selff lyster.

Eller tag Lissebons Olie oc Vin / lige meget aff huert / Siud dem tilsammen vnder lucter sød / Giff den Siuge her aff Afften oc Morgen / det hediske hand taalle kand / Oc denne Lægedom skal brugis vdi tre samfelde dage / da sønderbrydis Skarnet oc flyder vden all fare. Samme Lægedom er oc god faar Hese.

Oleum Oliuarum.

Om mand kand icke faa Lissebons Olie / da maa mand tage rent / aff klaret Smør oc Honnig / oc den som sagt er bruge.

Butyrum. Mel.

Om den tørre Hoste kommer aff dampuren oc sey Vædske / som hos Lungen oc vdi Lungens rør sig forsamlet haffuer / oc vdi Halsen opfar / oc der inde sey bliffuer / saa at den kand icke vdspyttis / saa bliffuer her aff en Byld / huilcken som er saare farlig / Oc naar som mand

Tør Hoste.

saadan

ſaadan Byld føler oc fornemmer / da ſkal mand giffue god act der paa / huor aff hand kommen er / paa det at mand kand met Lægedom diſſ bedre hannem hielpe / och ſaa bruge aff diſſe efterfølgendis Lægedomme.

Faar den tørre Hoſte oc for Bryſtens Bylder.

Vaadgiør it huid lin Klæde vdi kalt Vand / kryſt Vandet vel aff hannem / oc vint hannem om Helſen / Tag ſaa en anden linet Klud / verm den vel / oc vint den tre eller fire gange omkring Halſen / offuen opaa den vaade Klud / oc dette ſkal brugis / om Morgenen / Middagen / oc om Afftenen. Siden ſkal mand giffue den Siuge Afften oc Morgen / och ſaa offte ſom mand vil aff denne efterfølgendis Lægedom / den blødner Bylden / rømmer Bryſtet / læger Halſens Saar / oc giør vel vd at ſpytte.

Hordeum. Ficus. Paſſulæ.

Tag it Fad fult aff reent Byg / Sønder ſtød det / Tolff Figen rene tone i varmt Vand / Ryſindr / Kiernerne aff dem vdtagne ote Lodt / Firepotter ferſkt Kildeuand / Siud dem i en ny Leerpotte vnder lucter ſaad / indtil en Potte eller mere indſaaden er / Der efter ſie det igiennem en Klud / Lad

Lad saa det som affsict er i en Potte igien / oc tolff Lodt Sucker / Lad det atter lidet siude igien tag det saa fra Ilden oc lad det kølis / bliffuer det formeget tyckt / da lad mere Vand der vdi / oc lad det siude lig som førre.

Saccharum

Denne efterfølgendis er oc en god Lægedom for den tørre Hoste / lesker Tørsten / læger Halsens Saar / oc mand maa bruge denne Lægedom naar mand vil dricke aff den / huor meget mand selff vil. Tag tu Lodt Sucker / siud dem i en Potte ferskt Vand ind paa tredie delen / sie det igiennem en lin Klud / oc lad det kølis.

Saccharum

Electuarium Diapyrethrum, er saare god for den Hoste som kommer aff kald vædske / det fordriffuer allehaande Brystens / Miltens oc Lendernis siugdom / bryder steden / oc det beredis saaledis. Tag Bertram sex Lodt / Spicanardus / Anis / Fenickel / Squinantum / aff huert halffandet Lodt / stød disse til Puluer / oc giør her aff it Electuarium.

Diapyrethrum.

Pyrethrum. Spicanardus. Anisum. Feniculum. Squinantum.

Eller mand maa tage Isop / Rosin / Figen / aff huert en Haand fuld / Skersøde tu Lodt / Anis / Fennickelfrø / Neldefrø / aff huert it Lodt / oc siud disse vdi

Hyssopus. Vuę passę. Ficus. Liquiritia.

Seminis Anisi & Feniculi. Diarliis. Diapenidion.	Vand / oc her aff skal den Siuge dricke Afften oc Morgen. Mand skal oc giffue den Siuge / naar som hand aff denne Lægedom brucket haffuer / it Quintin Diairis / eller Diapentdlon.
Myrrha.	Om den Siuge daglige nedsiuncker i sig it stycke Myrrhe saa stor som en Bøn / hielper oc vel for denne Hoste.
Diairis simplicis.	Eller mand maa tage Diairis simplicis, Skersøde / Peber / aff huert it Quintin / Sucker otte Lodt / giør her aff it Electuarium / Her aff skal den Siuge offte æde om Morgenen oc om Afftenen.
Loch sanum.	Mand maa oc giffue den Siuge Loch sanum & expertum met Vand / huor i Skersøde saaden er.
Loch de Pino	Loch de Pino brugt / er oc gaat faar denne breck.
Electuarium Enulæ.	It Electuarium giort aff Holtzurt eller S: Elline Rod / her aff til sig tagt hielper oc saare vel.
Oleum de Lilio. De amigdalis. Butyrum Mailea.	Mand maa oc smøre den Siugis bryst Afften oc Morgen met Lilie olie / eller met Mandel olie / Haffuer mand icke disse / da maa mand bruge vdi deris sted Maymaanet Smør / som vsaltet er.
Saccharum penidiarū.	For den tørre Hoste som icke flyde vil / maa mand giffue den Siuge it Lodt Sucker Penidiarum tillige / oc haffuer den

Siuge

Siuge icke god Stolgang / da skal mand giøre hannem Stolgang met de ting som Stolgang giøre / oc den Siuge skal bade i dette Bad saaledis tilgiort.

It Bad.

Tag try Bond aff it Kramfad/eller aff it Vinfad / saa at det ene er større end det andet / Bint det offuer det andet / lige som det skulde henge offuer it badt Kar / Bint saa samme Bond met en Snor vnder Lofftet i en varm Stue / Heng der trint omkring Sengeklæder / dog saa at de komme icke nærmere Jorden end en Fod er høy til / Sæt vnder samme tecke en Stol met it hul / oc sæt den Siuge paa samme Stol nøgen / saa at hand sidder ret offuer ende met sit Hoffuet. Tag saa Valerianam / Kaateost/ Haffrestraa / aff huert en Haand fuld / siud dem i en Kedel met vand vnder lucter Saad / lad saa dette i tuende Kar eller Balier / Sæt den ene vnder Stolen met hullet / oc den anden for den Siuge/ saa at hand sætter sine Fødder i hende / oc Vandet skal vere saa het / som den Siuge det hedeste taale kand / oc skal den Siuge saaledis bade oc suedis det lengste hand taale kand / Oc naar som Vandet offuer huilcket hand sidder bliffner

Valeriana.
Malua.
Stramen Auenæ.

 kalt/

kalt / da skal mand kaste i det gloendis Stene. Oc om den Siuge vaare for skrøbelig oc forsotet / da skal hand icke for lenge saaledis bade / paa det at hand icke bliffuer forsaare mactløs oc naar som hand saaledis haffuer badet oc suet / skal hand nedleggis i en Seng i samme varme Stue / oc skal saa bliffue liggendis om Natten / paa det at hand icke forkølis igien / oc naar som hand saaledis ligger / kunde hand end da suedis igien / det giorde hannem saare gaat / Dette Bad skal brugis vdi tre dage effter hinanden / oc da forgaar Hosten vden all Pine oc fare. Oc om der staar nogen vædske i Hoffuedet som icke vil flyde / da flyder hun aff dette Bad. Thi maa samme Bad brugis til dem om nogen ond vædske i Hoffuedet haffue som icke flyde vil. Den Siuge skal offte tygge paa Bertram / eller paa Sennip / oc dette vdspytte igien. Oc om den Siuge saa sterck er at hand det taale oc fordrage kand / da skal mand komme hannem til at nyse met Nyseurt / eller met andre ting som gøre at nyse.

Pyrethrum Sinapium. Helleborus

Vil Hosten icke flyde.

Om Hosten icke vil flyde / da skal mand siude Eble / Pærer / eller oc Roer / i Vand vdi en Leerpotte / Offuer samme

Potte

Potte skal den Siuge holde Munden oben/ saa at den Dampt eller Røg som aff samme Saad gaar/ kand komme i hannem oc Hoffuedet kand vel suedis.

Eller mand maa giøre aff Suoel ni smaa Lius/ oc legge dem i en Leerpotte oc tende dem/ oc vinde en Kaabe eller Kiortel om Hoffuedet/ oc holde saa Munden oben offuer Potten/ oc lade samme Røg indgaa vdi Halsen/ da løsnis Hosten om mand det bruger Morgen oc Afften.

Aff Lungen.

Kommer Hosten aff Lungen/ da skal mand giffue den Siuge at æde Melgrød/ giort aff Huedemel/ red met Vand oc Smør/ vdi huilcken mand skal lade lit Krusemynte støt til Puluer.

Mentha crispa.

Eller mand maa tage it lidet Fad fult aff Huede/ oc toe hannem reen/ oc der paa lade fem Potter fersk Vand/ oc lad det saa siude indtil tredie delen indsaaden er/ Aff dette Saad varmt drucket/ renser Lungen oc Lungens rør/ oc fordriffuer Hosten.

Aff Hoffuedens flydelse.

Kommer Hosten aff Hoffuedens eller aff nogen anden Vædskis flydelse/ som vdi Brystet nedfalder/ da brug denne Lægedom.

Tag saa meget Honnig som it Hønse Eg kand vere/ Sønder gnid det vdi varmt

Mel.

Vand / oc drick her aff Morgen oc Afftent det hedistе du taalle kand.

Rapa. Eller mand maa stege en stor Roe bløð vdi hed Aske / oc hende æde om Morgenen oc om Afftenen det hediste mand taalle kand.

Blaa Lilterod vdi Vin saaden/ oc aff hende om Morgenen oc om Afftenen drucket renser Brystet / oc giør Aanden lang.

Aff Væder. Diaciminum. Er Hosten aff Veder / da maa mand giffue den Diaciminum her aff styrckis Hoffuedet / Maffuen oc Brystet / oc Hosten forgaar.

Du skalt oc her mercke / at Hosten kommer almindelige gierne aff kaald Vædske som falder ned paa Lungen / Thi tiene her til alle søde oc varme Lægedomme / som giøre vel at spytte oc opkaste.

Det l. Capittel.

For en stacket oc trang Aande,

AT nogen er trangbrystet oc haffuer en stacket Aande / det er aff Lungens Siugdomme / Oc den kommer almindelige gierne aff den

slimacti-

slimactige vædske phlegma Viscosum kaldet / huilcken som sig haffuer forsamlet vdi Lungen. Stundem kommer den aff Snue/ eller aff anden Hoffuedens vædsker / som aff Hoffuedet nedfalder paa Lungen oc vdi Brystet / huor aff mand bliffuer trangbrystet oc faaer en stacket Aande / oc denne Breck oc Siugdom kaldis aff Lægerne Dyspneam. Men naar som Aanden suarlige inddragis kalde de Asthmam. Oc naar som den suarlige ind oc vddragis / kalde de Orthophoeam. For alle disse trende haande slags vil ieg her effter sætte gode Lægedomme. Oc paa det at mand diss bedre kand komme den Lem til hielp / aff huilcket denne Breck oc Siugdom aff Lungen / eller aff nogen anden Lem kommer.

Tegn.

Aff disse Tegn kand mand forfare huor aff denne Breck oc Siugdom komer: Kommer denne Breck aff Lungens Rørs forstoppelse / da bliffuer Aanden staeckt inden faa dage / oc hand føler ont eller pine hos steden som forstoppet er / oc hand kand icke vel vdspytte

Aff Lungen.

Kommer den aff nogen Vædske fra Hoffuedet / da drager den Siuge sin Aande fast oc hastelige.

Aff Hoffuedet.

Aff Lungen oc Hiertet. Kommer den aff Lungens oc Hiertens Rør / da beffuer oc skelffuer Puls Aaren/ oc Hiertet rystis stundem / Endog at Pulsen almindelige gierne skelffuer oc rystis paa dem som ere trangbrystige / oc haffue en stacket Aande.

Aff Byld. Kommer den aff nogens Bylds røde som vdi Brystet er / oc samme Røde sig sæt haffuer vdi Lungens rør / det kand forfaris aff den sted som mand Bylden før følde.

Aff Lungens Tørhed. Kommer den aff Lungen oc hendis induaartis tørhed / da haffuer den Siuge stor tørst / oc vdspytter intet.

Aff Lungens Kuld. Kommer den aff Lungens kaalde Complex (huilcket som almindelige gierne vederfaris gamle Menniske) da kommer den langsommelige oc fordriffuis intet.

Merck. Du skalt oc vide at denne Siuge oc Breck fordriffuis snarlige paa de vnge Mennisker / om de den nogen stund haffue hafft / oc nøie hielpis de gamle.

Ordinantz.

Huo som denne Breck haffuer / hand skal sig saaledis skicke oc holde / Hand skal haffue sin bølig oc verelse vdi en tør sted/ langt

langt fra Vand oc vædſkactige ſteder /
Hans Kammer vdi huilcket hand ſin Seng
haffuer / ſkal oc vere tiurt oc icke vædſkac-
tigt / Hand ſkal oc haffue om Vinteren en
god ſkorſteens Ildfor ſig / oc om Somme-
ren / naar ſom det kalt Veder er / Det Brød
ſom hand ſkal æde ſkal vere lit ſaltet / ſurt /
oc vel baget / Oc om mand bager vdi det
Anis oc Fenickelfrø da er det diſſ bedre.
Men Kager / Paaſteg oc alt andet hues
ſaaledis baget er / ſkal hand icke æde / Oc ey
heller det ſom opblæſer oc meget Vær giør /
ſaa ſom Erter / Bønner / Caſtanier / etc.
Giøre Velling ſom aff Riſengryn red er /
maa den Siuge bruge / diſligeſte Høns /
Caponer / Æg ſom tilredde ere met Roſi-
ner / Figen / Mandele / Iſop / oc Saffran /
tien hannem ſaare vel. Hand maa oc æde
den Fiſk ſom ſkel haffuer oc vdi ferſke Sø-
er tageu er / Hand ſkal intet æde vden hand
ret hungrig er / oc ey formeget tillige / Men
dog maa hand æde mere om Middagen end
om Afftenen / Hand maa oc dricke god
klar Vin / men føye tillige / Om dagen
ſkal den Siuge icke ſoffue / oc ſerdelis effter
Middag / Men vil hand ſoffue / da ſkal
hand ſidde ret offuer ende vdi en Stoel /

Hand skal oc vel tage sig vare for Hastighed / Vrede oc Fortørnelse / Oc om Middags tide før end hand æder noget / skal hand gaa oc spatzere lit bort oc igien / oc sig saaledis røre / Men naar som Middags maaltid skeet er / skal hand aldelis vere stille / Hand skal oc icke Bade / men skal lade gnide sit Bryst vel met varme lin Klude.

Du skalt oc vide at Lægedom som tiene for Hoste/de ere oc gode for denne Breck oc Siugdom / endog vil ieg her sætte nogle forsøgte oc forfarne Lægedomme for denne Breck.

Loch de Pulmone uulpis.

Det Electuarium som kaldis vdi Apotecken Loch de Pulmone Vulpis, hielper vnderlige for denne Siugdom.

Diapenidion. Diadragantum.

Diapenidion, dißligeste oc Diadragantum, de ere oc gode.

Pulmo uulpis.

Mand maa oc giffue den Siuge it Quintin aff en tør Reffuelunge til Pulner støt / met Fiole Syrup.

Marubium Capillus ueneris. Hyssopus. Liquiritia.

Denne Lægedom renser Brystet / oc giør Aanden lang/ om mand tager aff hannem til sig om Morgenen/ oc den skal saaledis giøris Tag Marubium / Stenrude / Isop Aff huert en Haand fuld / Skersøde eller søt Træ / Dadelen / Stenene vdtagne/

Figen

Figen / Anis / Fennickelfrø / aff huert it Lodt / Siud dem vdi halffandet pund Vand indtil fuldnær helfften indsaaden er / oc brug det som sagt er.

Dactali. Ficus. Seminis Anisi & Feniculi.

Agerum saaden vdi Vand eller Vin / oc den drucket er god for en stacket Aande.

Centaurium.

Denne er en god Smørelse til dem som trangbrystige ere / oc haffue en stacket Aande / om mand smør Brystet her met Afften oc Morgen. Tag Olie aff de søde Mandele fire Lodt / Maymaanets Smør som er vsaltet it Lodt / lit Saffran oc Vox / smelt dem tilsammen oc giør her aff en blød Smørelse.

Oleum de Amigdalis dulcibus. Butyrum Maiale. Crocus.

Eller mand maa smøre Brystet met den Smørelse Dialthea kaldet.

Dialthea.

Mand skal oc tage Chammilleblommer / Polleie / Amur oc Isop / lige meget aff huert / oc legge dem vdi en lin Pose / och saa siude dem vdi Vand / oc Brystet her met saa varmt bade.

Chamomilla. Pulegium. Melilotum. Hyssopus.

Hofzurt eller S: Ellinerod / i Vin saaden / oc den drucket er god for en stacket Aande / men tager mand noget Sucker her til / da er denne Lægedom diss bedre.

Enula campana.

Chamo-milla. Chammilleblommer ſaadne vdi Vin oc drucket ere oc gode for denne Breck.

Lupulus. Humle ſaaden i Vin / oc drucket er oc god for denne Breck.

Det lj. Capittel.

Om nogen ſpyer eller ſpytter Røde.

Empiema. EMpiema kaldis aff Lægerne den Siugdom / naar ſom mand ſpytter Røde. Oc ſamme Siugdom oc Breck kommer aff Hoffuedens vædſkis ſlydelſe / huilcken ſom nedflyder i Lungen oc bliffuer til Røde. Denne Breck kommer oc ſtundem der aff / at Lungen eller andre induaartis Bylder ere ſønder brødne / aff huilcke Røden flyder i Lungens bryſt. Denne Breck oc Siugdom komme ſig huor aff den komme kand / ſaa kand mand forfare oc vide aff det ſom her efterfølger / om den Siuge ſtaar til at hielpis eller ey.

Naar ſom nogen ſpytter Blod oc Røde / er it ont Tegn.

Haffuer nogen Suindeſot / oc haffuer megen Stolgang oc kand icke vel vdſpytte

te Røden / er det befryctendis at hand døer aff samme Siuge.

Om det som vdspyttis / er grønt eller sort / lucter ilde / da er det Dødsens Tegn.

Om den Siuge icke haffuer nogen suar Kaaldesiuge / oc hans Legeme er vel skicket / oc gider æt / oc det som vdspyttis er huit oc klart / da staar hand til at hielpis.

Ydermere skal mand vide / at det offte skeer / at nogen groff Phlegmatiske Vædske sætter sig i Lungen / Om saa er / det kand mand saaledis forfare: Leg aff det som vdspyttis / paa gloendis Gløder / giffuer det er ond Luct aff sig / da er den Siugdom aff Phlegmatis Vædske. Eller mand kand det oc saaledis forfare oc vide: Mand skal lade de Siuge spytte paa Vand / oc om det nedfalder paa Bonden / da er det icke aff Phlegmate. Oc om den Siuge bliffuer maffuer / da er det icke heller.

Lægedom.

Da giørs intet behoff at ieg her nogle besynderlige Lægedomme sætter / Thi de Lægedomme som tiene for Hoste / de ere oc gode for denne Siuge oc Breck. Oc den Siuge skal holde samme skick oc Ordi-

nantze

nantze som holdis aff dem som Hoste haffue. Oc om Tiden | Tegnet | oc Alderen sig saa skicke vil | skal den Siuge Aareladis. Siden skal mand giffue den Siuge at dricke Byguand | blendet met Rosen Honnig.

Ptisana, Mel Rosarum.

Eller mand maa giøre en Syrup som her efterfølger | oc der aff giffue den Siuge Afften oc Morgen | huer gang sex Lodt. Tag rent Byg en halff Haand fuld/ Stenrude | en Haand fuld | Fenum Grecum, tu Lodt | Figen | Rosiner | aff huert fire Lodt | siud disse vel vdi Vand | oc sie dem siden igiennem en Klud | Siden lad her vdi halff andet Pund rent skummet Honnig | brug den som sagt er.

Hordeum. Capillj ueneris. Fenum Grecum. Ficus. Vuæ passæ

Den Siugis Bryst skal oc smøris met nogen aff de Smørelser | om huilcke offuenfaare sagt er.

It Electuarium giort aff Hulurt | oc der aff æde | er oc gaat faar denne Breck | Om saa er at den Siuge icke haffuer den Kaaldesiuge.

Electuarium. Aristologiæ.

Det lij. Capittel.

For Brystens Bylder som vaaxer vdi Siden.

Pleuresis

PLeuresis er en hed Byld/ huilcken stundem kommer aff det hede Blod / som blandet er met Cholera / oc sætter sig vdi den Hinde som skiuler Riffbenerne. Oc denne Siugdom er aff tuende haande slag. Den ene kaldis Pleuresis vera, oc den anden Pleuresis non vera, Pleuresis vera, den er induaartis vdi Hinden. Men Pleuresis non vera, den er vdi Riffbenenis kiød / oc gaar stundem ned vnder den Hinde Diaphragma kaldet. Oc saadan Byld vaaxer stundem paa den høyre Side / oc stundem paa den venstre Side / Oc den som er i den venstre Side / er verre end den som er vdi den høyre Side/ Oc den hielpis bedre end den som er vdi den venstre Side. Saadanne Byld komme oc vel stundem aff de andre vædsker / som ere aff Phlegma, aff Bladet / oc Melancholia, naar som de sætte dem vdi forsagde sted oc det raadne.

Tegn.

Denne Byld kiendis vff disse Tegn: Den Siug haffuer stor Hede / oc faar almindelige gierne den Kaaldesiuge / Hand haffuer oc suar pine oc sting i Siden / oc stinger der inde lige som mand stunge der inde met en Naal / Hand haffuer

oc en stacket Aande oc stor Hoste | Oc disse ere den rette Pleuresis Tegn.

Men den Byld Pleuresis non vera, er icke saa ond oc farlig som den anden | Oc huo som den haffuer | hand haffuer icke den Kaaldesiuge | oc icke heller saa stor Hede | som den anden.

Ordinantz.

Huo som denne Byld haffuer | hand skal intet Kiød æde | oc ey heller dricke nogen Vin | vden at hand er vel blandet met Vand | Men hand skal lade sig nøye met Byggrød | Byguelling | Mandelemelck / stegte Eble | Rosiner | Byguand | eller Vand saadet met Sucker | skal vere hans drick | om hand haffuer den Kaaldesiuge | oc paa det at hand kand diß bedre vdspytte | da skal mand bruge de Lægedomme til hannem | huilcke som offuenfaare om Hoste screffne staa.

Lægedom.

Huo som haffuer denne Byld Pleuresis aff Lægerne kaldet | hand skal saaledis hielpis: Naar som mand fornemmer denne Byld | da skal mand strax lade slaa Me-

dianen eller Leffuer Aaren paa den Siugis Arm / tuert offuer paa den anden side som Pinen er. Oc om det sig saa skicke til / at den Siuge det taale oc fordrage kand / da skal hand inden faa dage atter Aareladis / paa den side som Pinen er / Siden skal der sættis paa steden der som Pinen er / it Stenkrus eller en Leerpotte / som næden til slæt er / met varmt Vand / oc steden saaledis værme. Oc samme sted skal siden smøris Afften oc Morgen met Olie aff Chammilleblommer / eller met den smørelse Dialthea, oc met Fiole Olie. Oc der effter skal mand legge dette Plaaster paa steden / saaledis tilgiort:

Olenm Chamomillæ.
Dialthea.
Oleum Violarum.

Tag Chammilleblommer / Bygmel aff huert en Haand fuld / blend disse met Rosen olie / oc brug det som sagt er.

Flores Chamomille.
Farrina Hordei.

Mand skal oc vel tilsee at den Siuge haffuer god Stolgang / Haffuer hand icke / da skal mand giøre hannem den met de ting som god Stolgang giøre.

Denne er oc en god Lægedom for samme Breck. Tag Vand brent aff Genisteblommer / Scabiose Vand / Cardebenedicte Vand / lige meget aff huert / Her aff skal mand giffue den Siuge huer Morgen en passelig drick / Steden huor som

Aqua Genistæ.
Scabinsæ.
Cardebenedictæ.

Pinen staar skal oc smøris met Olie giort aff Genisteblomster.

Aqua Cardobenedicti. Vinum. Albumen oui.

Eller mand maa tage Cordebenedicte Vand sex Lodt / oc to skeder fulde aff god huid Vin / oc det huide aff sex ferske Hønse Æg / Oc disse skulle røris vel tilsammen oc værmis/ Och saa skal den Siuge det dricke.

Eller mand maa tage Hestemøg aff de Heste som æde Haffre / to Hender fulde/ oc it halfft Lodt Jngefær / eller lit mere støt til Puluer / oc disse binde vdi en linet Klud / oc saa der til tage tre Potter god Vin / oc det saa siude indtil tredie delen indsaaden er / Her aff skal mand giffue den Siuge huer Morgen en god drick luncket/ Siden skal hand nedleggis i en Seng / oc vel høllis paa hannem / saa at hand kand suedis / da bedris det met hannem.

Ficus. Liquiritia. Vue passæ. Seminis Anisi. Seminis Feniculi. Hyssopus.

Eller mand maa tage ni Figen / Sker søde eller Søt træ tu Lodt / Rosiner/ Anis/ Fenickelfrø / aff huert it Lodt/ Jsop en halff Haand fuld / Disse skulle skæris i stycker / oc siden siudis vdi ote Potter fersk Vand/ indtil tredie delen indsaaden er / siden skal det sies igiennem en linet Klud / oc der saa Sucker vdi ladis / och saa det opsiude igien/ Her aff skal den Siuge offte dricke.

Wsaltet Smør blendet met Honnig/ oc det ædt/ er gaat for Brystens Bylder.

Pleuresis non vera.

Der kommer stundem sting i Siden aff Væder oc Opblæselse/ huilcken Breck Lægerne kalde/ Pleuresis non vera, eller Mendosa Pleureus, oc huo denne Breck haffuer/ hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Mand skal tage Skaarpen aff it stort trint Rubrød/ oc den skal stegis paa en Røst/ oc saa varm leggis paa steden der som pinen staar.

Eller mand maa tage Haffre oc Salt/ oc dem vdi en Pande verme/ oc legge dem saa varmt i en linet Pose/ oc dem paa steden legge. *Auena. Sal.*

Eller mand maa giøre Plaaster aff varm Honnig oc det paa steden legge. *Mel.*

Eller mand maa tage Marubium/ Rude/ Jsop/ Meyran/ Chammilleblommer/ oc siude dem i Vand/ oc dem legge paa steden den stund de varme ere. *Marubium. Ruta. Hyssopus. Maiorana. Chamo. millla.*

Eller mand maa støde forsagde Vrter met Vin/ oc kryste dem saa igiennem en Klud/ oc giffue den Siuge her aff fastendis en god drick/ oc siden skal hand der paa faste vdi tre eller fire Timer.

Det liiij. Capittel.

For Lungens Byld Peripneumonia kaldet.

DEr vaaxer vdi Lungen en hed Byld / aff Hoffuedens / eller aff anden vædskis flydelse oc allermest aff Phlegmatis vædske / oc denne Byld kaldis aff Lægerne Peripneumonia, oc aff disse Tegn kiendis den.

Tegn.

Huo som haffuer denne Byld / hans Puls Aare sidder dybt / oc haffuer en suar Kaaldesiuge / oc naar hand drager sin Aande / siunis hannem at hand skal quellis / Hans Kindben de ere røde oc Øynene hoffne / oc haffuer Pine bag vdi Herderne eller imellem Skulderne.

Om denne Byld staar til at hielpis eller ey / kand mand saaledis forfare oc vide: Er denne Byld kommen aff Pleuresis Byld / da døer samme Menniske inden sin dage / eller hand faar Ptisin, det er Suindesot. Men om mand seer vdi den Siugis Vand at materien rensis / det er it gaat Tegn. Er den siugis Tunge sort oc tør / oc hand haffuer lyst til Vin / da døer hand.

Onde Tegn.

Denne

Denne Siuge oc Breck fordriffuis met stor nød / oc helst paa gammelt Folck/ Thi at Lungen røris stedse / oc tager icke gierne ved nogen Lægedom. Men dog skal den som denne Byld haffuer / holde den Ordinantz som offuenfaare screffuen staar om den Byld Pleuresis. Oc sammeledis bruge de Lægedomme som brngis tilsamme Byld. Mand maa oc vel her bruge sterckere Lægedomme end hine ere.

Lægedom.

For denne Byld er denne en god Lægedom / oc mand skal giffue den Siuge aff den tøsser om Dagen. Tag Isop / Agermonie / Marubium / aff huert en halff Haand fuld / Skersøde / halffandet Quintin/ rent skummet Honnig it Pund / Sucker it halfft Pund / Her aff skal giøris en Syrup.

Hyssopus. Agrimonia. Marubium Liquiritia. Mel- Saccharum

Der effter skal mand legge dette Plaaster paa steden. Tag Fenum Grecum oc Hørfrø lige meget aff huert / Siud disse i Vand / oc brug det som sagt er.

Fenum Grecum. Seminis Lini.

Eller mand maa siude Katteost / oc den Katteost Altea kaldet / sammeledis Biørne kløffuis vrt i Vand/ oc siden skulle de vel stødis oc blendis met Smør oc paa steden leggis.

Malua. Altea. Brancaursina. Oleum de Spica.

Eller mand maa smøre steden met Olie aff Spica | Sammeledis skal mand oc giffue den Siuge aff samme Olie at dricke met Vin.

Om den Siuge haffuer icke god Stolgang | da skal mand gjøre hannem den met Lægedom som Stolgang giør.

Det liiij. Capittel.

For Suindesot/Ptisis kaldet.

DEn Siugdom at Menniskeden borttørris oc forsuinder | lige som hand visnede bort | saa at der er intet mere igien end Hud oc Been | kaldis aff Lægerne Ptisis. Oc den kommer aff en Byld som vaaxer paa Lungen. Samme Byld vaaxer stundem aff Hede | Stundem aff Kuld | aff stor Storm oc Vueder. Stundem der aff | at mand haffuer hafft sin Bolig oc Verelse i de Bierge som Malm i er. Stundem vaaxer den aff Legemens offuerflødige Vædske | huilcken vddriffuis skulde | oc icke vddriffuis. Stundem vaaxer den aff Hoffuedens flydelse | som er aff Blodsens | aff den salte Phlegma, aff Cholera, eller aff nogen induaartis Byld | som sønderbrøden er | Disse vædsker nedfalde oc dryppe

paa Lungen / oc giøre hende saar.

Tegn.

Denne Siugdom kiendis oc forfaris aff disse Tegn. Denne Siugdom forøgis dag fra dag / io lengre oc mere borttørris oc forsuinder den Siuge / Hans Haar de falde vd / oc hoster / Oc det som hand vdspytter / det er blegt / oc blandet met røt / lige som der laae røde traade i / Oc naar som den Siuge spytter i it Becken eller i it andet Kar met vand / da falder Spyttet ned paa Bonden / Eller om mand legger aff samme Spyt paa gloendis Glyer / da lucter det ilde. Den Siuge kand icke heller ligge paa nogen Side / hand haffuer oc pine i det venstre Bryst / oc bag i Skulderne. Den Vise oc Høylærde læge Galenus siger / at hand kundig aldrig hielpe nogen som haffde denne Siuge / Men dog haffuer hand nogen stund met Lægedoms Kaanst holdet dem i Liffue. Sagen huorfaare de icke kunde hielpis er denne: Thi ingen Byld kand lægis / vden saa er at hand er stille oc icke røris / Saaledis er det icke met Lungen / Thi hun røris stedse. Lungens Byld bliffuer almindelige gierne Dyb oc til en Fistel / Der ere oc vdi samme sted mange store Aarer oc Sener / Denne

Byld kand ey heller rensis vden aleniste ved Hosten / oc aff Hosten bliffuer Saaret dag fra dag større oc større/ Oc om Hosten forgaar/ da døer den Siuge. Disligeste kand ey heller Lægedommen komme til Saaret/ for Saarens dybheds skyld. Mand kand ey heller vel faa oc bekomme nogen Lægedom som tien til saadant Saar. Er Lægedommen aff hed Natur / da forøgis den hede Kaaldesiuge / oc det siuge Menniske døer der aff. Er hand aff kaald Natur / da kand hand icke komme ind / oc om Lægedommen er aff tør Natur / da fortærer hand Legemet mere / huilcket som før tiurt er. Er Lægedommen vædskactig / da forøgis Røden io mere oc mere.

Ordinantz.

Huo som denne Siugdom haffuer / hand skal holde denne Skick oc Ordinantz: Hand skal haffue sin bolig oc værelse vdi tørre steder langt fra Vandet oc dampactige steder om Vinteren / Disligeste oc om Sommeren / naar som det er kalt / skal der giøris en god Ild aff tør Ved vdi den siugis Bolig eller Kammer / Hand maa æde Kalffuekiød / Lammekiød / vnge Kiød / oc Griffsekiød / Disligeste vilde Fule / Men de

Fule som deris værelse paa Vandet haffue/ aff dem skal hand intet æde. Hand maa oc æde den Grød oc Velling som redis aff Byggryn / Risengryn / oc aff Huedemel. Hand maa oc æde den Kaal som kaagis oc beredis aff Spinas, Bede / Lectyge / aff Portulake vrt / oc aff Borras. Hand maa oc æde Figen / Mandele / Rosiner / Dadeler / oc blødsaadne Æg. Alle de Vrter som ere aff hed Nature oc hedme / aff dem skal hand icke æde / oc ey heller det som surt er. Hand maa oc æde den Fisk som skel paa sig haffuer / oc tagen er vdi fersk Vand. Krabber som tagne ere vdi ferske Søer / ere serdelis gode vdi denne Siugdom. Hand maa oc bruge Honnig oc Miød / Men den Siugis almindelige Drick skal vere Byg-uand saadet met Rosiner. Om den Siuge bliffuer forsotet oc mactløs / da maa hand dricke lit klar Vin. Den Siuge skal ey heller æde formeget / oc ey heller lide formeget Hunger / Oc hand skal stedse vere glad / oc ey sorgefuld oc bedrøffuet / saa meget som mueligt er. Hand skal ey heller bruge nogen Lægedom som Løsen oc Stolgang giør / vden saa skede / at hand saare forstiffuer eller forstoppet bleffue. God Melck aff de Kiør som gaa der som god Gress-

gang er / er saare god vdi denne Breck oc Siugdom.

Endog mand kand icke fordriffue denne Siugdom / Alligeuel skal mand den Siuge opholde oc til hielp komme met Lægedom/ saaledis som her nu efterfølger.

Lægedom.

Lac capræ. Saccharum rosatum.

Mand skal giffue den Siuge huer Morgen en god drick nymalcken Gedemelck oc siden der paa noget Rosen Sucker.

Diapenidion. Diahyssopus. Diacalamentum. Diaprassium. Diadragantum

Den Siuge maa oc bruge iblant met Diapenidion eller Diahyssopum, Diacalamentum, Diaprassium, eller oc Diadragantum, huilcken aff disse hand faa oc bekomme kand.

Pimpinella

Denne er oc en god forsøgt Lægedom for denne Breck. Tag Queseurte rod fire lodt / stød hende smaa til Puluer / oc giør der aff it Electuarium met Sucker / Aff dette Electuario skal den Siuge tage til sig it halfft lodt huer Morgen / met sex lodt Vand som brent er aff Queseurte rødder.

Aqua pimpinellæ.

Oleum Amigdalarum. Butyrum Maiale.

Mand skal oc smøre den Siugis Bryst met Olie giort aff de søde Mandelet eller met vsaltet Maymaanets Smør.

Om den Siuge haffuer den hede Kaaldesiuge / da skal hand icke bruge Vin eller Melck / Men de Electuaria oc Sirupper

per som her offuenfaare screffne staa oc dem skal mand bruge met Endiuie / Eller met Lectyge Vand.

Om den Siuge kand icke soffue / da skal / mand giffue hannem Dia papauer eller oc Sirupus de Papauere.

Dia papauer. Syrupus de papauere.

Om den Siuge bliffuer saare forstiffuet / oc kand icke gaa til Stols / da skal mand giffue hannem Fiole Sirup / met Casšia Fistula.

Syrupus Violarum. Casšia Fistula.

Om den Siuge er formeget løs i Liffuet / oc gaar offte til Stols / da skal den stellis i tide / met Trochisci de Spodio, Oc dem skal mand giffue met Regenuand / som Veybrede frø er saadet i / eller den Siuge døer.

Trochisci de Spodio

Det lv. Capittel.

For Hiertens Vee oc Sting.

HJertet er skafft oc giort aff sterckt Kiød / oc subtilige beuaret / saa at det skal icke haffue nogen Nød aff de andre induaartis Lemmer / oc i det Liffsens begyndelse oc ende / Oc det er flettet met mange Aarer oc Sener / Sommetre i Lengden / som tilsammen drage / Somme i Vijdheden / som vddriffue / Somme ere tuert / til at beholde. Vdi Hiertet ere oc

trende

trende rom / tu ſtore / oc it lidet / i huilcket Liffſens Aand ſin begyndelſe haffuer / Puls Aarerne de komme oc fra Hiertet. Oc Menniſkens Hierte kand icke taale eller lide nogen ſtor eller lang Siugdom.

Men det faar dog tit oc offte Brøſt oc Breck / aff den Vædſke ſom ſig forſamlet haffuer i den Hinde / ſom gaar omkring Hiertet / ſaa at det beffrer oc ryſtis / ſaa at Menniſket tycker at det ſlar bort oc igien / Och ſaadant vederfaris vel karſke / ſunde oc helbrede Menniſke / Huilcket ſtundem ſkeer aff ſtor Redſel / oc Sorrig / oc ſtundem aff ſtor Haſtighed / aff ſtor Hede / aff Kaaldeſiuge / oc aff anden induaartis Siugdom / aff huilcke der komme ſuare Sting til Hiertet / ſaa at mand tyckis at mand ſkal dø der aff / Stundem oc naar ſom nogen bidis aff noget forgifftigt Diur.

Lægedom.

Aff Cholera.

Er den Vedſke ſom omkring Hiertet er aff Cholera / det er / aff offuerflødig Hede / da beffrer oc ryſtis Hiertet / oc Styrcken forgaar / oc den Siugt lider ſtor Tørſt / oc drager Aaden met ſtor nød / Oc huo denne Breck haffuer / hand ſkal ſaaledis hielpis. Mand ſkal lade den Siugis leffuer Aare/

Caſsia fiſtula. Aqua Boraginis. Aqua Bugloſſæ.

Aare oc hannem siden giffue Cassiam fistulam, met Vand aff Borrase vrt/eller met Van daff Oxetungis vrt brent.

Er den Vædske blandet met det Melancholiske blod / da beffrer oc rystis Hiertet / men den Siuge tørster intet / oc den skal saaledis hielpis. Mand skal giffue den Siuge Aarle om Morgenen tre Quintin Diacarthamum. oc siden skal den Siuge gaa oc spadsere der paa nogen stund. Oc paa den tredie dag der effter om Afftenen naar som den Siuge vil sig nedlegge til Søffns / skal mand giffue hannem siu Piller de Hierapicra, da rensis Vædsken fra Hiertet. Det giør den Siuge oc meget gaat / at hand bader i Karbad / Dog skal det icke vere for het / paa det at hand skal icke Daane eller besuime.

Aff Melancholia.

Diacarthamum.

Pillulæ de hierapicra.

Hiertet lider oc stundem Pine aff det onde Blod oc hede vædske / oc da suedis den Siuge meget / Oc den Siuge skal saaledis hielpis. Mand skal lade sla Miltaaren paa den venstre Haand / och saa giffue den Siuge Rosen Sucker / oc smøre hannem met Populeons smørelse oc met Fiole olie.

Aff hede vædske.

Saccharum Rosarum.
Vnguentū populeum
Oleūm Violarum.

Eller tag en god fed Høne oc død den / oc lad hende ligge i to dage at hun

bliffuer

bliffuer mør / Tag saa fierde Parten aff hende / oc siud hende met Vand i en Tinkande som offuen til vel tæt er / saa at ingen Damp eller Røg kand komme aff hende / Oc naar som den saaledis er saaden / skal mand holde samme fierde Part for den Siugis Mund oc Näse / Aff den lucet styrckis Hiertet saare vel. Mand skal oc giffue den siuge lidet aff Saaddet oc sube. Men er den Siuge forkølet / da skal der ladis lidet Kanelebarck vdi Kanden til Hønset naar det siudis / Oc denne Kand skal staa i en Kædel eller Gryde met Vand / den stund at det saaledis siudis.

Aff Blodet.

Aqua pimpinellæ. Aqua Borraginis. Borrago.

Er Hiertens Vee oc Sting aff Blodet / eller aff nogen hed Vædske / eller aff Fald oc slag / da skal mand giffue den Siuge Queseurte Vand / eller Borrasis vrtis Vand.

Eller mand maa smaa hacke Borras vrt / oc giøre aff hende en Kaal met Smør / oc den æde fastendis / oc denne Kaal er serlestis god til dem som haffue faldet oc slaget dem / fordi den fordriffuer Hiertens Vee oc sting / oc det onde Blod neden vd ved Stolgang.

Saccharum Borraginis

Saa offte som nogen føler oc fornemmer Hiertens Vee oc Sting / da skal mand

brug

bruge Borrase blomsters Sucker / Eller mand maa siude hende vdi Vin / eller brende Vand aff hende oc dricke det / Thi hun styrcker Hiertet / oc giør Mennisket lætsindig oc glad.

Kommer Hiertens Vee oc sting aff Maffuen vædske / det kand mand her aff forfare / Den Siuge ræber meget / bryder sig eller spyer / oc haffuer Hoffueuerck / hand skal saaledis hielpis / Mand skal giffue den Siuge Afften oc Morgen / huer gang it halfft Lodt Seneblad støt til Puluer / met luncket Ertesaad / vdi huilcket intet Feet eller Salt er kommet / da rensis Maffuen / oc den onde Vædske vddriffuis. Oc om den Siuge saa sterck er / at hand det taale oc fordrage kand / da skal hand anden dagen her effter sættis it Karbad / som tilredt er met Vand huor vdi Valeriana, Katost / oc Haffre straa saadne ere. Mand skal oc giffue den siuge Byguelling at æde tilredt met lit Saffran / Her aff styrckis Hiertet. Mand maa oc komme den Siuge til at spy / om hand det taale oc fordrage kand.

Aff Maffuen.

Folia Senæ

Valeriana. Malua. Stramen Auenæ.

Hiertet lider oc stundom Vee oc sting aff Legemens tomhed / saa som skeer / naar som mand haffuer formegen Løsen oc Stolgang / eller meget spyer / Eller oc at

Aff Tomhed.

Næsen

Næsen formeget bløer / at Quindfolckis tid formeget flyder aff megen Aareladelse / Aff alle forsagde Breck krenckis Legemet / bliffuer siugt / oc den naturlige værme forgaar oc vdslyckis / oc Hiertet faar her aff Vee oc sting. Lige saaledis skeer det oc aff Legemens offuerflødige fuldhed.

Aff Sued

Disligeste lider Hiertet Vee oc sting / naar som mand suedis / oc kølis hastelige / fordi at Suedehullerne tillyckis / oc den onde Vedske bliffuer der inde / oc slar til Hiertet.

Forfærdelse.

Hiertet lider Vee oc Sting aff forfærdelse / aff stor Redsel / aff hastig Glæde / oc saadant vederfaris gammelt Folck mest. Aff forfærelse / Sorg / oc Modgang / giffuer Hiertet sig tilsammen. Men aff stor glæde opnis Hiertet vijt / saa at den naturlige Værme viger fra det oc forkølis / saa at mangen døer aff stor Glæde.

Aff glæde

Hiertet lider oc stundem Vee oc Pine / aff de andre Lemmers pine / som giffue sig til Hiertet.

Aff tomhed.

Lider Hiertet Vee oc Sting aff Legemens tomhed som offuenfaare sagt er. Da skal den siugis Ansict kølis met kalt Vand / oc hans Næsebor skulle lit tilholdis / oc

oc hand skal klaaes omkring Maffuens mund eller indgang. Oc om tomheden kommer aff de øffuerste Lemmer / da skulle de nederste offte bindis met it Bond / oc strax opladis igien. Er den aff de nederste / da skulle de øffuerste tilbindis.

Denne er en god Lægedom for Hiertens Vee oc Sting / at mand bruger idelige Saffran vdi sin Mad / oc at mand henger vstøt Saffran vdi sin Drick / her aff vermis det Menniske som er forkølet / oc Hiertet styrckis. Crocus.

Brendeuin huor vdi noget vstøt Saffran ligget haffuer / oc aff den drucket / foruermer Legemet oc styrcker Hiertet. Aqua Vitæ

Denne Lægedom styrcker det ganske Legeme oc Hiertet. Mand skal tage huer dag effter Middag / naar Klocken er ved it eller tu / it fersk Æg / oc legge det hos en Ild / saa at det huide bliffuer lit hart / Saa skal mand sla hul paa samme Æg / oc lade Blommen løbe der aff vdi it Kar / oc lade saa til samme Blomme en god skee fuld aff Oxekiøds Saad / oc lit støt Saffran / oc lit Salt / Rør disse vel tilsammen / oc drick den saa.

Om den som Hiertens Vee oc Sting haffuer / haffde stor Hoffuetuerck / saa at

hand meen / at hand skal bliffue fra sine Sind / den skal saaledis hielpis: Den Siuge skal bade lit vdi Karbad / oc hans Fødder skulle sættis vdi varmt Vand / oc klaaes vel ned at / Oc naar som de tagis aff det varme Vand / skulle de dyppis vdi kalt Vand / Siden skal den Siuge nedleggis til ro / oc neden paa hans Fødder skal intet leggis / Men de skulle ligge bare / saa giffuer sig den onde hede ned aff Hoffuedet. Mand skal oc iblant met smøre den Siugis Hoffuet met denne Lægedom.

Oleum Rosarum. Acetum.

Tag Rosen olie tu Lodt / Edicke it Lodt / Rør disse tilsammen / oc brug den som sagt er. Mand skal oc offte giffue den Siuge noget at æde / Huor aff hand kand styrckis / men føie til lige. Oc om det er en Mands Persone / da skal hand ingen legemlig samquem met Quindfolck haffue / Thi hand faar der aff stor Skade.

Aff Hede

Kommer Hiertens Vee oc Sting aff Hede / da er den siugis Bryst saare het / oc hand lider stor tørst / oc huo denne Breck haffuer / hand skal saaledis hielpis: Mand skal tage Rosen Sucker / Fiole Sucker / Aakandeblomsters Sucker lige meget aff huert / oc blande dem tilsammen / met Vand aff Surer brent / Her aff skal

Saccharum Rosarum. Violarum. Nenupharis.

mand

mand giffue den Siuge at dricke / Mand skal oc tage Rosen Edicke / Aakandeblomsters Edicke / oc Rosen vand / lige meget aff huert / oc blende dem tilsammen / Her met skal den Siugis Næse smøris indvaartis.

Aqua Acetosæ. Acetum Rosarum. Nenuphbaris. Aqua Rosarum.

Om Hiertens Vee oc Sting kommer aff Kuld oc tør Vædske / oc den Siuge haffuer icke den kaaldesiuge / men stor Redsel oc Sorrig / da skal denne Lægedom brugis.

Aff kald oc tør Vædske.

Tag Saffran / Kanelebarck / Neglicker/ aff huert it Quintin/ Sucker fire Lodt/ Brendevin it Lodt / Oxetungis vrtis Vand / tu Lodt / huid Vin / it halfft Lodt / Lad disse vdi it Glas / Lad dem saa staa Nat oc Dag / Her aff skal mand giffue den Siuge tre samfelde dage efter huer andre/ Aarle om Morgenen / oc om Afftenen at dricke / Her aff styrckis Hiertet oc Marren vdi Benene. Den siuge skal oc holde sig varm saa at hand icke forkølis.

Crocus. Cinnamomum. Gariophili Saccharum Aqua uitæ. Aqua Buglossæ.

Om mand giffuer den Siuge huer Morgen it Quintin aff Electuario Diamoschi, eller Diapliris, eller Diamargariton, hielper saare vel for denne Breck.

Diamoschum. Diapliris. Diamargariton.

Om den Siuge tager til sig en gang/ huer Vge it Quintin Theragelse eller oc

Teriaca.

Mithridatum. Maltix.

Mithridatum, met Vin huor vdi Mastix saaden er / hielper oc saare vel for Hiertens Vee oc sting.

Gariophili Cinnamomum. Macis. Zeduaria.

Eller mand maa tage Neglicker / Kanelebarck / Muskatteblommer / Zedefær / lige meget aff huert / Her aff maa mand giffue den Siuge offte oc lit tillige.

Cor porci.

En god oc vnderlig Lægedom for allehaande Hiertens Vee oc sting. Tag Hiertet aff it Suin / saa blodigt som det tagis aff Suinet / sting det fult aff Neglicker oc steg det / oc giff siden den Siuge her aff at æde / Giff hannem her til Vil som blandet er met Oxetungis vrtis Vand at dricke.

Merck her oc / at alle Diurs Hierter ædne / ere gode for denne Breck.

Det Quindfolck som icke haffuer sin rette tid / men er forstoppet / hun haffuer offte Hiertens Vee oc sting / Thi vædsken giffuer sig op til Hiertet / oc hun bliffuer der aff aldelis mactløs. Den bæste Lægedom for denne Breck er / at hun lader slaa en Aare paa den høyre Fod neden for Anckelen / oc at hun siden bruger de Lægedomme som komme hendis tid til at flyde / saa faar hun bedre igien. Men hielpis hun icke i tide / da følger her meget ont effter. Det er hende oc saare nytteligt oc gaat / at hun

haffuer

haffuer legemlig samquem met sin kiære Husbonde / oc bedriffuer Naturens Leg met hannem.

Det lvj. Capittel.

For Daanelse oc besuimelse.

DAanelse eller besuimelse kaldis aff Lægernes Syncopæ, oc det er ingen besynderlige Siugdom for sig selff / Men den kommer aff andre Siugdommers tilfald / oc gaar til Hiertet oc til den Aand som til oc fra Hiertet gaar / huor aff Lemmers rørelse oc følelse forgaar / och saa daane oc besuime / oc bliffue lige som de vaore døde / Thi kalde Philosophi oc Lægerne denne Breck / den lilde Død / Oc denne breck vederfaris Mennisken aff megen Sued / Oc at mand bader for het / aff ond forgifftig Drick / Oc aff offuerflødig Mad oc Dricke / ocsaa der aff at nogen bliffuer beden eller stungen aff noget forgifftigt Diur Stundem aff stor glæde / eller forfærdelse. Stundem aff stor Hoffuetuerck. Stundem aff Maffuens fuldhed / eller tomhed. Stundem aff Moderens opstødelse / oc aff den onde luct oc stanck som opfar til Hiertet / huor aff Liffsens Aand giøris siug.

Onde Tegn.

Haffuer nogen hafft nogen stund Hiertens beuelse oc rystelse / oc samme Mennisker hastelige daaner eller besuimer / oc bliffuer sort vnder Ansictet / da døer samme Mennisker.

Daaner nogen hastelige vden nogen obenbare Aarsage / oc samme Daanelse varer lenge da døer den oc.

Er nogen Daanet eller besuimet / da skal mand sla vnder hans Ansict kald Vand / som met Rosenuand blandet er / om mand det haffuer / Mand skal oc met en skarper lin Klud/eller oc met Henderne/ vel gnide den Siugis Lemmer eller Ledemod met Salt oc Edicke tilsammen blandet / Oc mand skal raabe i den Siugis øern oc neffne hans Naffn.

Aff Kuld. Gariophili Cubebæ. Lignum Aloes.

Kommer Daanelsen eller Besuimelsen aff øffuerfløđig Kuld/ da skal mand lade i den Siugis Næse vellucten dis Lægedomme / lige som aff disse / Negliker / Cubeber / Paradise træ oc aff andre saadanne.

Aff Hede Camphora Sandalum.

Men kommer Daanelsen aff Hede / da skal mand lade Campher / eller Sandel i Næsen.

Mand maa giffue den Siuge en god drick

drick Vin at dricke der aff styrckis Hiertet. Mand skal oc opbryde den Siugis Mund| oc gnide hans Tunge vel met Vin oc Theragelse tilsammen blandede. Mand skal oc komme den Siuge til at nyse| met Nyseurt| met Euphorbio| met Peber| eller met Bebergel| nyser eller pruster hand der aff| da bedris det met den Siuge| Men om hand icke nyser da døer hand.

Theriaca. Helleborus albus. Euphorbium. Piper. Castoreum.

Naar som den Siuge komme til sin Forstand igien| oc Siugen hannem forlat haffuer| da skal mand fordriffue det met Lægedom huor aff Daanelsen sin begyndelse haffuer.

Kommer Daanelsen aff Moderens opstødelse| da skal mand holde for Næsen| alt hues som en sterck oc ond luct giffuer fra sig| lige som disse| Bibergel| Asa Fœtida, Fiere aff Agerhøns.

Aff Moderen.

Mand skal oc vide| at om nogen Daaner eller Besuimer| fordi at hand haffuer taget nogen sterck Lægedom til sig som purgerer oc renser| Eller at hand haffuer suet formeget eller blødt| eller aff megen Bugløb oc Stolgang. Huo som her aff Breck haffuer| til den skal intet kalt Vand brugis| Men hand skal vere rolig oc

stille | Mand skal giffue hannem at æde den Mad | som lætterlige førtæris eller fordøffnis | lige som aff disse : unge Høns | Kaponer | Agerhøns | Kalffuekiød | Lammekiød | unge Kid | oc aff Saadet skal hand oc sube. Mand maa oc giffue den Siuge god Vin at dricke | eller oc Vand som aff gode Vrter brent er | som styrcker oc krafft giffuer.

Det lvij. Capittel.

Vor Vansmectighed.

DEnne Siuge kommer almindelige gierne effter | at naar som nogen haffuer hafft den Kaaldesiuge / eller oc nogen anden languarendis Siuge | huor aff Mennisket bliffuer forsotet / vansmectigt oc mactløs.

It gaat Bad til dem som forsotede | oc vansmectige ere bleffne vdi nogen Siugdom | oc til dem som Marren induaartis vdi Benene | eller oc Blodet i Aarerne forderuert er aff Kuld | Det styrcker alle Lemmer. Tag Saluie | Rude | Malurt | Bethonie | Mynthe | rød Byncke | Jordberre vrt | Nellerøder | oc Nellefrø | Locsticke | Eneber riss | paa huilcke Berrerne end sidde |

Saluia.
Ruta.
Absynthiũ
Betonica.
Mentha.
Arthemisia
Fragaria.
Vrtica.

aff

aff huert en god Haand fuld / Disse skulle hackis smaa / oc leggis i tuende Linposer / oc her til skal mand tage it halfft Pund støtte Lauerber oc it Pund Suogel smaa støtte / Disse skulle siudis vdi Vand / oc den Siuge oc forsotede skal bade vdi samme Vand vdi tre samfelde dage fastendis / det lengste hand taale oc fordrage kand.

Libisticum
Iuniperus.
BacceLauri
Sulphur.

Mand skal oc giffue de Siuge aff denne effterfølgendis Lægedom. Tag den beste Brendeuin som mand kand faa oc bekomme / slyck it stycke gloendis Guld ni gange vdi den / io offtere det skeer / io bedre er Brendeuinen / sammeledis oc Guldet / Lad saa vdi samme Brendeuin it halfft Quintin Saffran / oc it Quintin Kanelebarck / Alt dette forscreffne skal ladis vdi it Glas / oc stoppis vel tæt til / oc skal det saaledis staa vdi fire dage / Oc mand skal huer dag omkring røre samme Glas met Vinen oc Vrterne to eller tre gange / Men huilcken dag naar mand vil bruge aff samme Vin / da skal Glasset icke omkring røris / Men det skal vere klart det som den Siuge dricke skal.

Aqua uitæ.
Crocus.
Cinnamomum.

En anden Lægedom som oc vel styrcker det forsotede oc vansmectige Legeme.

Aqua Vitæ

Tag aff den Brendeuin som ni gange er brent / leg vdi hannem nogen Chelidonie / oc lad hannem staa vdi it Glas vel tæt tilstoppet vdi sex dage eller oc lenger / Her aff skal mand giffue den Siuge Afften oc Morgen huer gang saa meget som der kand gaa vdi en halff Æggeskal / met tysser saa megen god huid Vin.

Aqua uitæ. Helleborus

Denne Lægedom styrcker oc renser Legemet saare vel. Tag Brendeuin fire Lodt / huid Nyseurt smaa støt it Quintin / Lad disse vdi it Glas / oc lad det saa staa vdi fiorten dage vel tæt tilstoppet / men huer dag skal det røris bort oc igien / siden skal hand krystis igiennem en huid Filt / Her aff skal den Siuge giffuis huer gang it halfft Lodt / met tu Lodt god huid Vin.

Hiera picra

Eller mand maa tage Hieram picram it Quintin / ot legge den vdi Brendeuin vdi it Glas / lige som før sagt er vdi fiorten dage / Siden skal mand giffue den Siuge huer dag fastendis tre Taare at dricke. Aff samme Lægedom skal mand oc lade lit vdi Haanden / oc opdrage den vdi Næsen / saa at lucten der aff kand komme op i Hoffuedet.

Oxetungis vrt saaden vdi Vin oc drucken /

drucken / styrcker oc saare vel / Dißligeste gjør oc det Vand som aff hendis brendis. *Buglossa.*

Gamle Høner saadne vdi Vand / oc det Vand drucket Morgen/oc Afften / styrcker oc saare vel dem som forsotede ere.

Om disse Diurs Fødder / som ere Hiortefødder / Raafødder / Tiure eller Oxefødder siudis i Vand / indtil Kiødet falder fra Benene / oc om samme Kiød siden tilredis met støt Saffran / oc den forsotede oc vansmectige æder aff samme Kiød / da styrckis hand saare vel / oc io ældre disse Diur ere/ io bedre er deris Fødders Kiød.

It Bad huilcket saare vel styrcker forsotede Menniske / oc vddrager den onde Hede. Tag Pors / Poleie / Malurt / Saluie / Fenickel / aff huert en Haand fuld / Leg disse vdi en Linpose / oc siud dem vdi Vand / Oc lad den Siuge sidde paa hannem vdi Badet. *Mirtus. Pulegium. Absynthiũ Saluia. Fœniculum.*

Er nogen bleffuen vansmectig oc mactløs vdi nogen Siuge som aff Kuld kommen er. Da skal mand tage en gammel Høne / oc siude hende vdi Vand indtil Kiødet falder fra Benene / saa skal den Siuge æde aff samme Høne / oc dricke aff Saaddet. Men om saa vaare at den

Siuge vaare saa forsotet oc mactløs / at hand gade intet ædt / da skal samme Hønis Kiød oc Been stødis i en Mortere / oc siden krystis igiennem en sterck lin Klud / Saa skal mand lade vdi det som vdkrystet er Amedam eller Stiffuelse / oc siude det paa Ilden igien / saa at det bliffuer som en tynd Velling / Oc stedse skal det røris / paa det at icke tilbrendis / Her aff skal mand giffue den Siuge.

Amilum.

En anden for den samme Breck som aff Kuld kommen er. Tag en gammel Høne eller en Due / vrid Halsen sønder paa hende / oc lad hende henge met Fiere oc alt (om det er om Sommeren) i tre dage / er det om Vinteren / da maa hun vel lenger henge / Siden skal hun skaaldis oc reengiøris / Oc naar som hun er renset / skal der strøis lidet Salt paa hende / Saaledis skal hun staa en dag eller to / indtil hun bliffuer vel mør / Der eff ter skal hun siudis i Vand / indtil Kiødet gaar fra Benene / och saa stødis i en Mortere / som offuenfaare sagt er / Naar saa skeet er / skal hun atter siudis igien / Oc mand skal lade noget støt Saffran i Saaddet / oc giffue den Siuge dat at subе.

Risen-

Risengryn smaa støtte / oc en Velling aff dem giort met Melck / oc den ædt styrcker saare vel.

En Kaal giort aff Persille oc saaden i ferskt Oxekiøds Saad / oc den ædt styrcker saare vel.

Er nogen vansmectig oc forsotet / saa at hand icke taale eller fordrage kand nogle haande slags Mad / da skal den Siuge den stund hand fastendis er / dricke eller selff di Quindemelck / Hiertet oc alle Lemmer styrckis her aff vnderlige / oc giør gaat Blod.

Mand maa oc tage en gammel Høne / oc naar som hun er renset som sig bør / skal mand legge hende i en stor Tinkande som offuen til vel tæt er / oc lade Vand paa den oc it Glas Vin / Dislige ste oc it halff Quintin støt Saffran / siden skal den sættis i en Kædel eller Gryde met Vand oc siudis indtil Kiødet falder fra Benene / Her aff skal den Siuge æde oc dricke. Crocus.

Om nogens Lemmer vere sig Arm / Been / eller Fod aff Siugdom forkølet vaare / da skal mand tage en Otting aff en Skeppe / eller oc lidet mere Haffre oc siude

hannem

hannem vdi fire Potter Vand oc i en Pott Vin / Oc det ſkal ſtedſe røris / paa det at det ſkal icke tilbrendis / Naar ſom hand vel ſaaden er / ſkal hand leggis i en Linpoſe / lang oc bred effter Lemmens leylighed / Oc ſkal hand vindis om den Lem ſom forkølet er / ſaa hed ſom den Siuge hediſt taale kand / Oc dette ſkal brugis tre gange om dagen vdi tre ſamfelde dage effter hin anden / da vermis Lemmen igien vden alle fare oc ſkade.

Om Vſammectighed er kommen aff Kuld.

Cinamomum. Macis. Coriandrum. Pimpinella Gariophili Rosa Purpurea. Zinziber.

Tag Kanelebarck it Lodt / Muſkateblommer it halfft Lodt / Coriander ſom ere beredde / Queſurterød / Negliker / røde Roſen / eller oc aff de huide i aff huert it Lodt / Ingeſær it halfft Lodt / Stød diſſe til Puluer / oc bland dem met fire Lodt Sucker / Her aff ſkal mand giffue den Siuge at æde met it ſtegt Eble / Men gidder hand icke ædt / da ſkal mand giffue den Siuge her aff met Vin at dricke.

Flores Borraginis

Høns eller oc andet ferſt Kiød / ſaaddet met Blomſterne aff Borras det ædt ſtyrcker oc ſaare vel.

Her

Her efftersølger alle de Lemmers Siugdomme som ere vnder Paniculo oc Diaphragma.

Fortalen.

HEr tilhaffuer ieg hādelt om Menniskens Legemis øffuerste parter. Venter superior kaldet/ oc om deris Lemers Siugdomme: Her effter vil ieg handle oc lære om den nederste Bugs de merckeligste Lemmer Siugdomme/ oc denne part kaldis aff Lægerne Venter inferior. oc vdi den skeer oc fuldkommis den største oc den anden digestio, Oc ieg vil først begynde om Strubens rør/ huilcket Meri aff Lægerne kaldis/ oc den er Maffuens Port eller Indgang. Oc Struben er lang oc induaartis hul lige som it Rør/ oc tilsammen sæt aff tuende Hinder/ oc de nedgaa hos Lungens Rør/ oc i den kommer stundem atskillige Siugdomme oc Breck/ om huilcke ieg nu her nogle sætte vil.

Det

Det lviij. Capittel.

Om Strubens onde Complexie.

STruben lider stundem indsuaartis Breck aff en ond Complexie / vden nogen wreen Materie eller anden Vædske / Oc naar som saa skeer / da føler samme Menniske ingen wreen Vædske paa Tungen eller vdi Struben / lige som det skeer / naar som mand haffuer Hese. Stundem lider hand Breck aff nogen hed eller kaald vædske / som nedfalder i hannem aff Hoffuedet / eller aff nogen anden sted / Oc da føler mand vdi Struben megen wreenhed / disligeste paa Tungen. Huad for en Vædske det er / kand mand forfare aff den Siuge / naar som mand spør hannem at / huad for en Smag hand vdi Munden føler Er hand sød / da er det Phlegma. Er hand salt / da er det Phlegma salsum. Er hand besk / da er det Cholera.

Aff Hede

Er Strubens onde Complexie allene aff Hede vden nogen anden vædske / da haffuer den Siuge stor Hede vdi Halsen / oc tørster saare.

Er

Er den aff Kuld / det kand lættelige forfaris aff de Tegn som Kuld met sig haffue/ om huilcke offuenfaare offte sagt er. Huorledis mand met den Siuge handle skal oc hannem hielpe / vil ieg her effter scriffue der som ieg handler om Maffuens indgang.

Struben bliffuer oc stundem sneffuer/ saa at mand kand icke vel suelge eller nedsiuncke/ och saadan Breck kommer stundem aff Byld / eller aff noget andet som vaaxer inde i Struben. Stundem aff Hoffuedens vædske / eller aff Næsens blod / som nedfalder vdi Struben. Stundem aff de Bylder som vaaxe i Aarer eller Senerne / huor aff Struben tilsammen dragis oc bliffuer sneffuer/ Oc huo som her aff Breck haffuer / hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Tag Amur / Katteost / Mercke / Fenum Grecum, lige meget aff huert / Siud dem i Vand / oc lad saa den værme Røg oc Damp her aff indgaa vdi Halsen. Siden skal mand smøre Halsen / baade bag oc for met Olie aff Chammilleblommer / eller met den Smørelse Dialthea, oc der saa paalegge it Plaaster aff Diaquilon, eller oc Cerotum de Hissopo. Den Siuge skal spisis met Mad som værmer / Hand skal oc nedsluge store stycker Kiød eller Brød/

Melilotum
Malua.
Apium.
Fenum Grecum.
Oleum Chamomillæ.
Dialthea.
Diaquilon
Cerotum deHyssopo

oc drage Aanden ind at sig.

Fortalen om Maffuen.

Du haffuer nu hørt aff Maffuens indgang / som er / Struben: Nu vil ig oc noget handle om Maffuen / som er bunden til alle Lemmer / lige som Roden aff it Træ til alle Grene. Maffuen hand er oc alle Lemmers tiænere / Met rette maa hand kaldis alle andre Lemmers Madfader / Thi at hand anammer først til sig all Føde / oc vddeler den siden siden iblant alle Lemmer / lige som en Madfader giør ved alle sine Tienere eller Tiund. Gud haffuer giort hannem met besynderlig flid. Først er hand trind / paa det at hand kand diß bedre til ieffns anamme Mad oc Dricke / oc haffue diß bedre Samquem met de andre Lemmer. Hand er oc giort aff sterck Hud oc Sener / paa det at hand diß bedre kand beskermis for Brøst oc Breck / som hannem kunde vederfaris / Oc samme Maffuens Hud er indxaartis fuld aff Kiød / oc holder diß bedre Vermen / saa at hues det kommer i hannem / kand diß bedre fortæris eller fordøffues / Hand lider dog iblant met nød aff atskillig Breck oc Siugdomme / om huilcke ieg nu her effter scriffue vil.

Det lix. Capittel

For Maffue sot som kommer aff Wnaturlig hed Vædske.

MAffuen lider stundem Breck aff Wnaturlig hed vædske / huilcken der aff kommer / at mand idelige bruger hed Mad / Stundem oc der aff / at mand noget giør oc handler / den stund Maden er end wfordøffuet / eller oc om der er vdi Maffuen den Mad som hand icke fortære eller fordøffue kand / Men ligger oc raadner der vdi. Stundem oc aff Solsens eller anden vduaartis Hede. Stundem lider hand Breck aff de andre Lemmer / saa som aff Hiertet / aff Leffueren / oc aff sterck oc stor Kaalde siuge.

Tegn.

Aff disse Tegn kand denne Maffuens Siugdom oc Breck kiendis oc forfaris. Den Siuge haffuer stor Hede oc Tørst / oc ingen Hunger / Aff de ting som Hede aff Naturen ere faar hand ont / Aff de kaalde faar hand leskelse / Hand haffuer oc Hoffuetuerck / oc Leffuerens store Hede / Disligeste oc den Kaalde siuge vdi atskillige Tider / Hans Vand er røt oc klart /

oc Stolgangen tør | Legemens farffue er Gulactig | Hans Blod er fiøe | oc lucter ilde | oc det er forstoppet vdi Aarerne | Oc huo denne Breck haffuer/hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Radices Feniculi. Capillus ueneris. Buglossa. Borrago.

Tag reent Byg it halfft Pund | Siud det vdi tre Potter fersk Vand | indtil fierde delen indsaaden er | Sie det igiennem en lin Klud | tag saa Fenicke rødder | Stenrude | aff huert tu Lodt | Oxetungis vrt | Borrases vrt | aff huert it Lodt | Leg dem vdi forneffnde Vand | Siud det attet ind paa fierde parten | Sie det igiennem en lin Klud | lige som føre | der skal oc vdi ladis to eller tre Lodt Sucker | Her aff skal mand giffue den Siuge Afften oc Morgen en passelige drick | Her aff løsis Maffuens vædske. Oc siden skal den Siuge rensis oc purgeris met denne Lægedom.

Purgatz.

Electuariũ de Succo Rosarum. Diaprunis. laxatiuum. Casia Fistula. Mel Rosarum.

Tag Electuarium de Succo Rosarum tre Quintin | Diaprumis laxatiuum it Quintin | Casia Fistula extracta to Quintin | Rosen Honnig it Lodt | Oxetungis vrtis Vand | Borrase vrtis Vand | aff huert tre Lodt | Giff den Siuge helfften her aff Aarle om Morgenen | oc lad hannem

nem der paa faste vdi fem eller sex Timer/
Oc den anden del aff samme Purgatz skal
mand giffue hannem om Afftenen / naar
som den Siuge vil sig nedlegge til søffns/
Oc naar som hand tager denne Purgatz til
sig / vere sig Morgen eller Afften / da skal
hand icke legge sig strax ned / Men hand skal
gaa oc spadsere bort oc igien / om hand eller
saa sterck er at hand det giøre kand / da vd-
driffuis vædsken lættelige.

Aqua Buglossæ. Borraginis

Eller mand maa giffue den Siuge
tysser om dagen aff den Syrup som giøris
aff Surer.

Syrupus Acetosus.

Eller mand maa giffue hannem aff
Electuario Triasandali.

Electuariũ. Triasandali.

Den Siugis Maffue skal oc smøris
met Rosen olie / eller met Populeons smø-
relse.

Oleum Rosarum. Vnguentum. Populeonis.

Huo som denne Breck haffuer / oc
fornemmer megen vædske i Munden / huil-
cken som offuen vd vil / Hannem skal mand
giffue halffandet Quintin Hieram picram
met Ertesaad / eller met Malurte vand.
Den Siuge skal føie dricke / oc ey soffue
effter Middagen / Hand skal oc bruge Co-
riander som ere beredde.

Hicra picra.

Mand maa giffue den Siuge at æde
Byguelling som met Edicke er tilredt.

Det lx. Capittel

For Maffuesot aff kaald Vædske.

MAffuen lider oc stundem breck aff kaald Vædske / huilcken stundem kommer aff Kuld/ Stundem aff kaalder Mad / Stundem aff ørckeløsshed / Stundem aff Hoffuedens kaalde flød som ned i Maffuen falder / Stundem oc aff Leffueren. Denne breck kiendis aff disse Tegn.

Tegn.

Hand haffuer lit ont / oc føler Kuld omkring Maffuen / oc kand icke fortære eller fordøffue Maden / Oc æder hand det som kaalt er / da giør det hannem ont / Hans vand det er huit oc tynt / eller oc lit Gult / hand er bleg vnder Ansictet / Puls Aaren slaer langsommelige / Der opfar i hans Hals oc vdi hans Mund en røg oc vædske / aff den Mad som i hans Maffue wfordøffuet er.

Ordinantz.

Huo som denne Breck oc Singdom haffuer/ hand skal bruge den Mad som lættelige fortæris eller fordøffuis/ oc aff varm Comp-

Complexie er / lige som ere Caponer/ Høns / vngt Oxekiød / Æg / Honnig/ Ingefær / Neglicker / Kanelebarck / Galliga / Zedefær / Muskater. Den Siuge skal icke æde Fisk / ey heller Edicke / eller det som surt er / Hand maa dricke god Vin / Oc huo som denne Maffuesotis breck oc siuge haffuer / hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Først skal mand rense oc purgere den Siugeis Maffue / saa at mand skal giffue hannem Aarle om Morgenen tre Piller de Hiera simplici.

Pillulæ de Hiera simplici.

Eller mand maa tage Fenickel rødder / Mercke rødder aff huert it Lodt / Persilie frø / Mercke frø / aff huert it halfft Lodt / Disse skulle siudis i to Potter ferskt Vand indtil fierde delen indsaaden er / och saa sies igiennem en lin Klud / Her aff skal mand giffue den Siuge en passelig drick at dricke / Denne Lægedom bløder oc løser den kaalde vædske. Oc naar som den Siuge haffuer taget til sig denne Lægedom / skal mand giffue hannem i tre dage om Afftennen / naar som hand vil legge sig ned til Søffns / huer Afften it Quintin aff de Piller Aureæ kaldede.

Radies Feniculi. Radies Apij Seminis Petroselini. Seminis Apij.

Pillulæ Aureæ.

Oc naar som Maffuens onde oc

kaalde Vædske formindsket er / skal mand giffue den Siuge aff dette Electuario saaledis tilgiort.

Mentha crispa.

Tag Krusemynte try Lodt støt til Puluer / oc fire Lodt Honig / giør her aff it Electuarium.

Syrupus absynthij.

Eller mand maa siude Krusemynte i Vin oc giffue den Siuge der aff at dricke.

Syrupus de Mentha. Aqua Feniculi.

Eller mand maa giffue den Siuge Malurte Syrup / eller Syrup aff Mynte / bland met Fenickel vand.

Diagalanga. Diaciminũm. Diacinamomum. Diarrion piperion.

Mand maa oc vel giffue den Siuge Diagalangam, Diaciminum, Diacinamomum eller Diatrion piperion, huilcket aff disse Electuariis mand faa oc bekomme kand.

Mastix.

Om mand støder Mastix smaa / oc strøer der aff paa it stycke Brød / huilcket som førre bløt er i Vin / oc æder det da styrckis Maffuen.

Aqua uitæ. Crocus.

Eller mand maa giffue den Siuge tillige / saa megen Brendeuin som det kand gaa i en halff Eggeskal met lit Saffran.

Calamus aromaticus

Syltet Kalmus Morgen oc Afften ædt / renser oc styrcker Maffuen.

Syltet

Sylter Ingefær ædt er oc gaat for ſamme Breck.

Zinzibes conditum.

En Kaal giort aff vnge Nelder oc den ædt / værmer Maſſuen oc fortærer den onde vædſke.

Vrtica.

Mand maa oc bløde it ſtycke Brød vdi Vin / oc der paa ſtræ Anis oc det æde / Her aff renſis oc ſtyrckis Maſſuen.

Anis oc Fenickel effter Maaltid ædt / ſtyrcker Maſſuen.

Aniſum. Feniculum

Maſſuen hand ſkal oc vduaartis ſmøris met Olie aff Spica / eller met Chammilleblommers Olie / Eller met Olie aff Maſtix.

Oleum de Spica. Oleum Chamomillæ. Oleum Maſticinũ.

Mand ſkal oc tage Chammilleblommer / Polleie / Mynthe / Fenickel / Rude / Dil / Meyran / oc den ſiude i Vin / oc legge dem vduaartis paa Maſſuen.

Chamomilla. Pulegium. Mentha. Feniculum Ruta. Anetum, Maiorana.

Mand maa oc vel giøre en Smørelſe aff forſagde Vrter met Hønſe iſter oc Vox / oc Maſſuen ſkal her met ſmøris.

Eller mand maa tage Skaarpen aff it trint Rubrød / oc værme hende paa en Ryſt / oc ſtrø paa Skaarpen nogen Vin / ſaa at hun bliffuer lit blød / oc gnide der vdi Muſkater oc Neglicker ſtøtte til Puluer / oc legge den ſaa varm paa Maſſuen.

Nux Miriſtica. Gariodhili

Mastix. Thus albũ. Mentha. Absynthiũ.

Eller tag Mastix / huid Røgelse / aff huert tu Lodt / Mynthe / Malurt / aff huert it Quintin / Stød disse til Puluer / oc giør her aff en Smørelse met Terpentin / Smør her aff paa it stycke Lær / oc leg det vduaartis paa Maffuen.

Zinziber. Galanga. Bacce lauri.

Eller mand maa tage Ingefær / Galliga / Lauerber / lige meget aff huert / oc støde dem til Puluer / oc lad dem vdi it Glas / oc der paa lade god Brendeuin / oc lade det saa staa vdi tre dage vel tæt tilstoppet / oc huer dag skal Glasset en gang eller tysser omkring røris / Oc siden skal mand giffue den Stuge her aff Afften oc Morgen / huer gang en skee fuld / Her aff rensis Maffuen aff kaald Vædske.

Nuces Muscatæ. Gariophili. Zinziber. Macis. Galanga. Calamus Aromaticus. Cinamomum. Seminis Anisi. Seminis Feniculi. Coriandrũ Zeduaria. Saccharum

Denne Lægedom styrcker den kaalde Maffue saare vel. Tag Muskater / Neglicker / Ingefær / aff huert it halfft Lodt / Muskateblommer tre Quintin / Galliga / Calmus / Kanelebarck / aff huert it Quintin / Anis / Fenickelfrø / aff huert it halfft Lodt / Coriander som ere beredde / try Quintin / Stød alle disse til Puluer / oc blande dem vel tilsammen met it Pund gaat Sucker / Dyp it stycke Brød vdi Vin / oc strø aff forscreffne Puluer paa samme blødte Brød / oc giff den Stuge det at æde Afften oc Morgen.

Denne

Denne Lægedom styrcker Maffuen / vordriffuer Sten / oc giør vel at pisse / om den Siuge bruger den Afften oc Morgen / lige som om den anden her offuenfaare sagt er. Tag Krusemynte / Muskater / Kanelebarck / Jngefær / Spisekommen / Persiliefrø / Fenickelfrø / Loestickefrø / Veybredefrø / Neglicker / lige meget aff huert / brug denne som sagt er.

Eller mand maa tage Jngefær try Lodt / Zedefær / Calmus / Galiga / aff huert it Lodt / Neglicker try Quintin / Anis tu Lodt / Sterføde tu Lodt / Rosemarinis vrtis Blomster / aff huert it Lodt Cubeber it halfft Lodt / disse skulle stødis til Puluer / oc blandis met otte Lodt gaat Sucker / oc her aff skal brugis Afften oc Morgen paa it stycke bløt Brød / som førre sagt er / Och saa skal mand der paa faste i tre eller fire Timer / Mand maa oc vel / om mand vil / lade paa forscreffne Vrter to Potter god Brendeuin i it Glas / oc lade det saa staa vdi fiorten dage / vel tæt tilstoppet / Men samme Glas skal røris huer dag tre eller fire gange bort oc igien / da drager Brendeuinen vrternis krafft til sig. Der effter skal det sies vdi it andet Glas / Eller mand maa brende

Mentha Crispa. Nuces Muscatæ. Cinamomum. Zinziber. Cuminum. Seminis Petrosilini. Seminis Feniculi. Seminis Libystici. Seminis Plantaginis Gariophili.

Zinziber. Zeduaria. Calamus. aromaticus Galanga. Gariophili.

Seminis Anisi. Liquiritia. Flores Roris Marini. Cubebæ.

den

Zinziber. Gariophili Cinamomum. Zeduaria. Cardamomum. minus.

den end en gang / in Balneo Mariæ per Alembicum.

Eller mand maa tage Ingefœr / Neglicker / Kanelebarck / Zedefœr / aff huert it halfft Lodt / Paradise Korn it Quintin / Sucker tu Lodt / Disse skulle stødis oc blandis tilsammen / Her aff maa mand giffue den Siuge it Quintin met en drick luncket Vin / Eller hand maa giøre en Vinsube / oc lade vdi den aff forscreffne Vrter

Abrotanũ

Abrud saaden vdi Vin oc met Sucker / oc den drucket / vermer den kaalde Maffue.

Berhonica. Gariophili Saccharum

Bethonie saaden vdi Vin met nogle faa Neglicker oc Sucker / oc den drucket / vermer den kaalde Maffue.

Basilicon.

Basilieon saaden vdi Vin oc den drucket / giør det samme.

Maiorana. Mentha crispa.

Meyran oc Krusemynte saadne vdi Vin / oc den drucket / vermer den kaalde Maffue.

Det lxj. Capittel.

For Vemmelse til Maden aff Lœgerne / Fastidilum cibi kaldet.

Maffuen faar oc stundem saadan breck / saa at mand faar stor Vemmelse til Maden / oc hader den / Saa at mand huercken gider seet eller lucktet den / Och saadant kommer der aff / at Maffuen er fuld aff Choleræ, eller Phlegmatis groffue vædsker. Oc aff disse Tegn kiendis denne Breck.

Tegn.

Den Siuge tørster saare / oc hans Tunge er tør / oc vædsken vdi Munden er besk / Stundem vdspyer hand den gule Galde / Oc huo som her aff Breck haffuer hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Først skal mand maa rense / purgere oc vddriffue Cholere vædske / saaledis som offuenfaare offte sagt er / Oc om den som denne Breck haffuer er fuld aff Blod / da skal Leffuer Aaren paa den høyre Arm ladis / Oc mand skal lade den Siuge æde / huad som helst hannem lyster at æde (paa det at hand kand faa lyst til Mad) endog at allehaande slags mad hannem icke tien / oc ere ret imod hans Siugdom / Mand skal oc lade nogle som karske oc sunde ere oc gide vel ædt / staa hos hannem / oc lade dem

dem der giøre deris Maaltid / paa det at den Siuge kand saaledis laackis til Ma-den.

Purgatz.
Esula.

Mand maa oc vel purgere oc rense den Siuge / saa at mand giffuer hannem it Quintin Skideurt / som er brent met en drick Vin at dricke.

Denne Lægedom giffuer lyst til Mad om den Mad dyppis her vdi som mand æde vil. Tag Krusemynte / Kanelebarck / Pe-ber / lige meget aff huert stød disse til Pul-uer / oc bland dem met got sterck Edicke / o brug den som sagt er.

Mentha
Crispa.
Cinamo-
mum.
Piper.
Galanga.
Zeduaria.

Eller mand maa tage Galliga / Zede-fær / oc støde dem til Puluer / oc lade her paa god Edicke / oc her i dyppe Maden som mand æde vil.

Trifolium
acutum.

Vor danske Nardisfrø / aff samme sin tider kaldet / saadet vdi Vin oc den dru-cket / giffuer lyst til Mad.

Sirupus de
Ribes.

Syrup giort aff Ribes / oc aff den ti sig taget / slycker Tørsten / oc giffuer lyst t Mad.

Det lxij. Capittel.

Appetitus
caninus.

For den Vnaturlige lyst oc begiering til Mad / aff samme Hunde-lyst kaldet.

MAdens Vnaturlige begierelse/ er aff trende haande slag. Den første kaldis appetitus Caninus. Den anden Bolismus, oc den tredie Fames Sincopalis. Appetitus, Caninus, den lignis ved en Hund / Thi lige som Hunden stedse oc idelig haffuer lyst til at æde / mere end hans Nature fortære eller fordøffue kand: Lige saaledis skeer det oc stunden met somme Menniske / io mere de æde io mere begiere de at æde / at dette saa skeer det kommer aff en ond Hede oc sur Vædske / huilcken som er vdi Maffuens munds indgang / huor aff Maffuen siunis stedse at vere tom. Saadant kommer oc stundem aff het Væder / dissligeste oc aff stort suart Arbeyde / oc aff megen Vect. Stundem kommer det aff Orm som ere vdi Maffuen oc vdi Tarmerne. Stundem oc aff Maffuens munds indgangs Kaaldhed / huor aff hand tilsammen krystis / saa at der bliffuer intet vdi hannem / Oc her aff forøgis da den Vnaturlige lyst / io mere oc mere. Huor aff denne Breck kommer / kand forfaris aff disse Tegn.

Tegn.

Kommer Siugdom oc Breck aff Hede / da tørster den Siuge saare / hand haffuer oc

Aff Hede

oc de andre Tegn som Hede met sig haffuer/ Hand er maffuer / oc hans Stolgang er føie.

Er denne Breck oc Siugdom aff Kuld / da er hand løs vdi Liffuet oc gaar offte til Stols / oc Maden gaar oc siunden wfordøuet eller wfortæret fra hannem.

Aff Kuld.

Om denne Breck kommer aff Orm/ da haffuer hand de Tegn som de haffue/ som Orm i dem haffue / om huilcke du end her effter skalt høre.

Aff Orm.

Oc om mand kommer icke den Siuge til hielp i tide met Lægedom som der til høre / da gaar den bolismum i Sincopalem, och saa døer samme Siuge.

Lægedom.

Aff Hede.

Kommer denne Breck oc Siugdom aff Hede / da skal mand giffue den Siuge groff Mad at æde / lige som denne er/ Bønner / salt Fisk / Oxe kiød / haard saadne Æg / wsuret Brød / Fødder oc induaaler aff Diur/ rød oc tyck Vin maa hand dricke/ Den siugis Maffue skal oc vduaartis smøris met Rosen olie.

Oleum Rosarum.

Men kommer denne Breck oc Siugdom aff Kuld / da skal mand giffue den Siuge

Aff Kuld.

Siuge fed Mad at æde / stegte Gies tien hannem vel / mand maa oc giffue hannem god klar Vin at dricke. Mand skal oc giffue den Siuge aff disse Electuarijs / huilcket aff dem mand kand faa oc bekomme / som ere / Diacalamentum, Diaprassium, alypta Muscata, Pliris cum Musco, Eller oc syltet Jngefær.

Diacalamentum. Diaprassium. Alypta Muscata.

Haffuer den Siuge nogen Phlegmatiske vædske vdi sig / da skal mãd giffue den Siuge at æde Rødløg / eller Huideløg met Salt / Her aff fortæris Maffuens onde Vædske / fordi er Huideløg god til dem som suart Arbeyde giøre / oc stedse kaalder Mad oc Drick bruge.

Aff Phlegmate. Cepe. Allium.

Den Phlegmatiske vædske skal bløddis met Drick oc Lægedom / huor vdi vor Frouis Sengehalm / Polleie / Anis oc Fenickelfrø saadne ere. Oc siden skal mand vædsken vddriffue met Hiera Picra, eller met andre Piller / om huilcke offte offuenfaare sagt er. Oc effter denne Purgatz skal den Siugis Maffue styrckis met Diaciminum.

Digestiuũ. Serpillum. Pulegium. Anisum. Seminis Feniculi. **Purgatz.** Diaciminum.

Men kommer denne Breck aff Melancholies eller aff Miltens vædske / da skulle de Lægedomme brugis / huilcke saadanne vædsker fordriffue / om huilcke offte føre

Aff Melanckolia. Aff Miltens.

sagt er / oc ieg end her effter ydermere sige vil / der som ieg handler om Miltens breck oc siugdom.

Den anden Madens wnaturlige begiering kaldis aff Læg erne Bolismus, oc den er intet andet / end at alle Lemmer lide Hunger / Maffuen aleniste vndertaget / Huilcken som intet begieres / for sin offuerflødige fuldheds skyld. Huo som denne breck haffuer / hand skal rensis oc purgeris som førre sagt er / oc mand skal giffue den Siuge velluctendis Lægedomme / som giffue god luct aff dem.

Bolismus.

Den tredie Madens Wnaturlige begiering oc lyst / Syncopalis fames aff Lægerne kaldet / Er en Siugdom / huilcken som er vdi Maffuens munds ingang / Oc naar som Maffuen tom oc vden Mad er / da daaner eller besuimer den Siuge / oc det skeer for den store hedis skyld / som er vdi Maffuens mund. Huo som denne Breck haffuer / hand skal hielpis met de Lægedomme som offuenfaare screffne staa om Daanelse eller Besuimelse / vdi det halfftrediesinds tiue oc fierde Capittel.

Syncopalis fames.

Det skeer oc stundem at somme Menniske haffue lyst til at æde Tiære / Kul / och andet saadant / Oc saadant hender de fede Quinde

Denne Breck kaldis Pica aff Lægerne

Quindfolck offte / heldst naar som de ere bleffne Siuglige oc haffue vndfanget Foster / fordi at deris tid oc Legemlige Blomster stoppet er / Thi naar som hun vndfanger da stoppis det / Men stundem skeer det vel/at de det haffue/oc da er samme Quindfolck icke karske oc helbrede. Oc naar som deris tid saaledis forstoppet er / da opfarer en ond vædske vdi Maffuen / aff huilcken atskillig lyst oc begæring kommer til atskillige vnderlige ting.

Det lxiij. Capittel.

For Tørst Sitis aff Lægerne kaldet.

AT it Menniske lider stor Tørst / det kommer stundem aff Solsens store Hede / oc der aff / at mand haffuer løbet eller gaaet fast. Stundem aff stort Arbeyde / Stundem kommer den aff hed oc tør Mad / eller at nogen bidis aff noget forgifftigt Diur / Stundem aff Maffuens hede Complexie / som plagis aff Cholera, eller aff Phlegmate salso, Stundem aff andre Lemmers Hede / som ere aff Struben / Leffueren / Lungen/Hiertet / eller aff Tarmerne / Stundem oc aff suart Bugløb / huor aff vædsken gaar fra Lemmerne.

Merck her at Tørſten vdi ſig ſelff er ingen Sigdom | men er en begyndelſe til andre Sigdomme. Fordi ſkal mand ſtedſe komme den Lem til hielp met Lægedom | huor aff Tørſten kommer oc ſin begyndelſe haffuer.

Lægedom.

Diſſe Syruper ſlycke Tørſten | om mand tager en Skeefuld eller to til ſig. Sirupus de Pomis, Sirupus de Ribes, Diaprunis Oxizachara, Fiole Syrup.

Ferſkt Kildeuand ſaadet met lit Edicke | oc her aff om Morgenen | den ſtund den Singe end faſtendis er | tre eller fire Skeder fulde giffne | ſlycker tørſten ſaare vel.

Anis ſaaden vdi Vand oc den drucket | ſlycker Tørſten.

Det lxiiij. Capittel.

For Ræbelſe.

DEnne Siuge Eructatio aff Lægerne kaldet | er intet andet end Maffuens opblæſde Væder | huilcket ſom vddriffuis aff Munden | oc det kommer aff Maffuens kaalde Complexie oc onde Vædſke | eller aff det Væder ſom er i Maffuen | Oc den Siuge ſkal holde denne Ordinantze.

Ordinantze.

Den Siuge skal fly allehaande wsaadne Vrter oc Fruct | Hand skal icke heller æde Erther | Bønner | Roer | Huideløg | Rødløg | Purløg | Redicke / Castaner | oc ey heller saltet eller røget Kiød | Hand skal ey heller æde formeget tillige.

Lægedom.

Mand skal giffue den Siuge aff denne Lægedom paa it stycke Brød | som vdi Vin bløt er fastendis.

Tag Anis | Fenickel | Danskkommen-frø | Kanelebarck | lige meget aff huert | stød dem til Puluer | oc bland dem met Sucker.

Seminis Anisi. Feniculi. Carui. Cinamomum.

Eller mand maa giffue den Siuge huer Morgen fastendis it Quintin aff Electuario Dianisi, eller aff Diacimino, eller oc Aromaticum Rosatum, oc siden maa hand dricke lit Vin her paa.

Dianisum. Diaciminũ Aromaticum Rosatum.

Mand maa giffue den Siuge it Quintin Galliga støt til Puluer | met Vin | eller mand maa giffue hannem it Quintin Kanelebarck støt til Puluer | lige som sagt er.

Galanga. Cinamomum.

Eller mand maa tage Lauerber | Anis | oc Danskkommen | lige meget aff huert | oc

Bacce lauri. Seminis Anisi.

Seminis Carui.

siude disse i Vin / Oc aff samme Vin skal mand giffue den Siuge huer Morgen fire Lodt.

Chamomilla. Ruta. Absynthiū. Maiorana.

Det er oc gaat at mand giør en Linpose oc legger vdi hannem Chammilleblommer / Rude / Malurt / oc Meyran / oc at mand den siuder i Vin eller i gaat Øll / oc bader Maffuen der met vduaartis / Oc naar som det er skeet / skal hand oc smøris met en aff disse Olier / huilcken aff dem mand kand faa oc bekomme / som ere: Lauer Olie / Malurte Olie / Rude Olie / eller met Spicanardi Olie. Olie aff Mastix oc Olie aff Lilier ere oc gode.

Oleum laurini. Oleum Absynthij. Oleum Rutæ. Oleum de Spica. Oleum Mastiches.

Det skeer oc stundem at en Ræber den stund hand end fastendis er. Oc det kommer aff den seye Phlegma, eller aff anden ond vædske som i Maffuen er / Huad det er for en vædske / kand mand forfare aff den vædske som de Siuge føle vdi Munden / oc hand skal saaledis hielpis.

Digestiuū. Syrupus absynthij. Syrupus de Menthæ Pillula Cochiæ. Diachartamum.

Mand skal giffue den Siuge i tre eller fire dage / Aarle om Morgenen / to skeder fulde aff Malurte Syrup / eller Syrup aff Mynthe. Siden skal den Siugis Maffue rensis met Piller Cochiæ, eller met Electuario Diachartami. Det hielper oc saare vel for denne Breck / at mand

Bader oc smør Maffuen vduaartis som offuenfaare sagt er. Maffuen skal oc siden styrckis met nogle aff de Lægedomme som offuenfaare screffne staa.

Men om saa skede at nogens Maffue vaare saa fuld aff wreenhed / saa at hand icke kunde taale oc fordrage forscreffne Purgatz / da skal mand sætte den Siuge bag ind it Clistere / och saa giffue den Siuge effter Afftens Maaltid / lit aff Hiera simplici, eller oc nogle aff de Piller Elephangine kaldet.

Hiera simplex.
Pillulæ Alephagine.

Føler nogen ont i sin Maffue den stund hand fastendis er / da maa hand bruge aff forsagde Piller / oc der paa faste vdi tre eller fire Timer.

Det lxv. Capittel.

For Hickelse.

HIckelse kaldis aff Lægerne Singultus, oc er intet andet end Maffuens naturlige rørelse oc vddriffuende Krafft / huilcken som vil vddriffue det som hannem er skadeligt / lige som Hosten gjør ved Lungen / Och saadant kommer aff Maffuens tomhed / Stundem aff lang Sot oc Siugdom / Stundem kom̃er

Singultus.

den aff Blodsot / eller nogen anden Bugens slidelse. Stundem der aff / at Maffuen er op fylt met offuerflødig Mad oc Dricke / Stundem aff den offuerflødige vædske / som i Maffuen er forsamlet.

Onde Tegn.

Om nogen haffuer spyet / oc faar der effter Hickelse / oc om den vil icke ophold eller forgaa / det er Dødsens Tegn. Om der vaaxer eller opløber nogen Byld paa den høyre eller venstre Axel / effter at mand haffuer faaet Hickelsen / da døer det Menniske inden en stacket tid. Saar giøris nogen oc faar saa Hickelse / hand døer oc. Faar nogen Hickelse effter at mand haffuer taget nogen Purgatz eller Lægedom til sig / det er och saare farligt.

Lægedom.

Aff Maffuens tomhed.

Kommer Hickelsen aff Maffuens tomhed / da skal mand giffue den Siuge den Mad som hannem styrcke kand / oc lættelige fordøffuis eller fortæris / saa som blødsaadne Æg / Mandelemelck / Byg-ueling / Høns / Kaponer.

Gallina. Macis. Cinamomum. Mastix.

Mand skal siude en gammel Høne i Vand / oc vdi Saaddet skal ladis Muskatteblommer it Quintin / Kanelebarck it halfft Quintin / Mastix it halfft Lodt /

Den

Den siuge skal æde aff Kiødet / oc sube aff Saaddet.

Mand maa oc vel giffue den Siuge it Quintin aff Electuario Resumptiuo.

Kommer Hickelsen aff Maffuens fuldhed / da skal mand giffue den Siuge den Lægedom huor aff hand kand spy / om hand ellers saa sterck er / at hand det taale oc fordrage kand / Oc hand skal idelige bruge Zedefær / oc holde sig sparsommelige met Mad oc Drick. Mand maa tage Rosen Kager oc Malurt / oc dem siude i Rød Vin / oc dem vduaartis paa Maffuen legge / oc siden skal hand smøris met en aff disse Olier / huilcken aff dem mand faa kand / Olie aff Dild / aff Mastix / aff Malurt / Olie aff Bibergel.

Kommer Hickelsen aff Maffuens offuerflødige vædske / da skal mand rense oc purgere den siugis Maffue met Hiera picra, oc den skal mand giffue hannem Aarle om Morgenen den stund hand en fastendis er / oc skal der paa faste vdi fire eller fem Timer.

Electuarium Dianisi, eller Diacimini, huer gang it Quintin giffuet den Siuge / styrcker Maffuen saare vel / oc serlestis vdi denne Breck.

Electuariū. Resumptiuum.

Aff fuldhed.

Zeduaria.

Oleum de Aneto. Oleum Mastiches. Oleum Absynthij. Oleum de Castoreo.

Hiera picra

Dianisium Diacimınum.

Saccharum Roſatum. Violarum. Diadragantum.

Haffuer den Siuge hede / da ſkal mand giffue hannem Roſen Sucker / Fiole Sucker / eller oc Diadragantum. Men haffuer hand icke Hede / da maa mand giffue hannem Diamargariton, Diacitoniton, Eller oc ſyltet Ingefær.

Diamargariton. Diacitoniton. Zinziber conditum.

Seminis aquilegij. Macis. Crocus.

Denne er en forſøgt Lægedom for denne Breck. Tag Ackaleyefrø / Muſkatteblommer / Saffran / lige meget aff huert / ſtød dem til Puluer / oc giff den Siuge her aff it Quintin met en drick lunckel Vin / om hand haffuer icke Hede / men haffuer hand Hede / da giff hannem den met Roſenuand.

Aniſum. Carui.

Anis eller Danſkkommen brugt / ere gode for denne Breck.

For allehaande ſlags Hickelſe / ſkal mand indeholde Aanden det lengſte mand kand oc det mueligt er / Oc mand ſkal komme den Siuge til at nyſe eller at pruſte / oc hand ſkal ſig vel røre / oc lide Tørſt oc ſoffue lenge. Det gjør hannem gaat / at mand ſlar kalt Vand vnder hans Anſict / oc at mand haſtelige fortørner / eller forfærder hannem / Her aff giffuer ſig den naturlige Hede til Hiertet oc ſtyrcker det.

Det

Det lxvj. Capittel.

Hvo som haffuer stor Vemmelse i Maffuen oc bryder sig meget/ oc kand icke spy.

För end ieg noget scriffuer om Spyelse / vil ieg end noget handle om den Maffuens breck som kaldis Vemmelse / oc den er aff tuende haande slag. Den første kaldis Nausea, oc den er Maffuens Vemmelse oc rørelse/ kommendis aff Maffuens onde vædske / eller oc aff den vædske som er bleffuen i Maffuen igien / effter at en haffuer spyt. Den anden Vemmelse / kaldis Subuersio, oc er den / at naar som der er noget nedre i Maffuen/ oc mand vil det offuen vddriffue / oc mand kand det icke giøre / fordi det falder ned tilbage igien i Maffuen.

Nausea.

Sub[illegible]

Disse tuende Maffuens Breck oc Siugdomme komme stundem der aff / at mand gaar ørckeløs oc intet Arbeyder eller sig rører. Stundem aff megen Søffn. Stundem aff Madens oc Drickens offuerflødighed / eller mand holder sig vskickelige der met / saa at mand æder groff eller vsaaden Mad / oc siden der paa æder den

Mad

Mad huilcke som lættelige fordøffuis eller fortæris | Eller mand æder noget | før end Maden fortæret er vdi Maffuen. Stundem der aff | at mand æder den Mad huilcken hand icke gidder ædt. Stundem kommer den aff Maffuens eller aff de andre Lemmers onde vædske | som i Maffuen flyder. Oc det kand mand forfare oc vide | aff Maffuens pine oc sting | oc aff hans tørhed | aff Tørst | aff Hede | aff den wrolige Søffn oc Drømme | oc aff Skuldernis pine. Oc om mand icke komme den Siuge til hielp vdi tide | da bliffuer alt hans Legeme fuld aff wnaturlig vædske | hans Ansict oc Been heffuis | eller hand bliffuer Vattersotig. Oc huo som denne Breck haffuer | hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Den Siuge skal holde sig skickelige vdi all ting som offuenfaare sagde ere. Siden skal hand rensis eller purgeris met en aff de Lægedomme som offuenfaare screffne staa | oc der effter skal Maffuen styrckis met en aff disse effterfølgendis Lægedomme.

Diambra.

Mand maa giffue den Siuge om Morgen fastendis | it halfft Lodt Diambre,

Dianisum,

Dianisum, eller Dacironiton, huilcken mand kand faa aff disse.

Dianisum. Diacitoniton.

Eller mand maa tage Kanelebarck oc Mastix / lige meget aff huert / oc støde dem tilsammen / Her aff skal mand giffue den Siuge offte.

Cinamomum. Mastix.

Det lxvij. Capittel.

Om Spyelse / aff Lægerne Vomitus kaldet.

Vomitus.

SOmme Menniskis Maffue er saaledis aff Nature skicket / at den lættelig vden all pine oc farlighed offuen vd kaster oc spyer all Cholere oc Phlegmatis offuerflødige onde vædsker / oc renser oc purgerer sig oc alle øffuerste Lemmer saaledis. Saa at spyelsen loffuis aff Legerne / om den saa skeer en gang eller tysser huer Maanet / oc derfaare skal icke forhindris met nogen Lægedom.

Men spyer nogen idelige oc offte aff Maffuens onde Breck / da skal den hielpis met Lægedom / fordi at her aff forderffuis Stunen / Munden induaartis / Tenderne / Brystet / Leffuer oc Lunge / oc det ganske

Legeme

Legeme forsuinder oc borttørris.

Aff Choleta. Spyer nogen for den skyld / at Maffuen er for hed / eller aff den røde Cholera, det kand mand forfare aff Farffuen och beeskheden / oc aff de andre Cholere, Tegn / Oc huo denne Breck haffuer / hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Syrupus Rosarum. Syrupus de Cydonijs. Syrupus de Ribes.

Mand skal giffue den Sinuge / Afften oc Morgen / Rosen Syrup / eller Syrup aff Queer / eller oc aff Ribe / Mand maa oc giffue hannem Fiole Syrup / met saadet Vand.

Electuarium de Mentha.

Eller mand maa giffue hannem Aarle om Morgenen Electuarium / som giort er aff Krusemynte.

Oleum Rosarum. Oleum de Cydonijs. Succus Menthe.

Den Siugis Maffue skal oc smøris Afften oc Morgen met denne Smørelse. Tag Rosenolie / Olie aff Queer / Osen aff Mynte / lige meget aff huert / oc lit Vox / giør her aff en bløđ Smørelse.

Rosa. Mentha. Oleum Rosarum.

Eller mand maa giøre Plaaster aff røde Rosen / Mynte oc Rosenolie / oc det legge paa Maffuen.

Thus albũ Mastix.

Eller mand maa tage huid Røgelse / Mastix / aff huert it Lodt / oc støde dem til Puluer

Puluer oc blande dem met lit Bygmel / oc det huide aff Ægget / oc her vdi skal mand paadgiøre lit Hør eller Hamp / oc det paa Maffuens ind gang legge.

Holder mand en kaald Kampersten paa Struben / da stillis Spyelsen.

Om mand legger Ild i it Kar / oc kaster der paa en Haand fuld aff Feire / oc lader Røgen der aff indgaa i Munden / da stillis Spyelsen.

Spyer nogen aff den sorte Cholera, da skal mand lade sætte en Koppe paa huer side aff Halsen.

Spyer nogen aff Phlegmate, eller aff Maffuens kaalde vædske / hand skal saaledis hielpis. Mand skal tage Spicanardi Olie / oc Olie aff Mastix lige meget aff huert / her met skal Maffuen smøris fire Finger bret offuen for Nafflen.

Aff Phlegmate.

Oleum de Spica. Oleum Mastiches.

Eller mand maa giøre en Smørelse aff forscreffne olier / met lit Mastix oc Korrelsten smaa støtte / her met skal Maffuen smøris Afften oc Morgen.

Eller mand maa tage Malurt / Meyran / tør Mynthe / aff huert en Haand fuld / Neglicker / Galliga / Muskatter / aff huert it halfft Quintin / oc stød disse smaa / Saa skal mand tage en Linpose / oc

Absynthiũ. Maiorana. Mentha.

spre

Gariophili
Galanga.
Nux Miristica.

spre Bomuld vdi den / oc forscreffne Vrter skulle strøis paa Bomulden / oc siden skal samme Linpose syis met Traad her oc der bort / oc igien lige som it Sildegarn er bundet / och saa leggis paa Maffuen.

Panis Siliginis.
Succus Menthæ.
Mastix.

Eller mand maa tage Rubrød oc stege det vel paa en Ryst / oc bryde det siden sønder oc legge det saa i Osen aff Mynte / oc nogen Mastix smaa støt / Disse skulle stødis oc eltis vel tilsammen / oc der aff giøris en Kage / huilcken som skal leggis varm paa Maffuen.

Mentha.
Rosa.

Eller mand maa tage stegt Rubrød fire Lodt / oc bløde det i Vin / oc elte det iblant nogen Mastix / oc giøre en Kage her aff oc den bruge som sagt er.

Eller tag Mynthe to Hender fulde / Rosen en Haandfuld / siud disse vdi Vin / oc leg disse varme paa Maffuen.

Absynthiũ
Arthemisia
Milium.

Eller mand maa tage Malurt / Byncke / Hirsegryn aff huert ote Lodt / oc legge dem i en Linpose / oc sy den bort oc igien / lige som førre sagt er / siden skal mand tage Vin oc Vand lige meget aff huert / oc siude Posen der vdi met Vrterne / oc hannem lit vdkryste oc legge hannem paa Maffuen. Denne Lægedoms kaanst maa oc brugis til de Siuglige Quindfolck / som

Siuglige Quindfolck.

Vnge Børn.

met Foster ere / naar som de haffue megen Vemmelse oc Spyelse / Disligeste oc til vnge Børn / naar som de icke kunde holde Maden i dem.

Eller mand maa giøre fire Linposer/ huer en spand lang oc bred / oc i huer legge tu Lodt Spisekommen / och saa huer Linpose sy bort oc igien som før sagt er / oc siden skal hand siudis i Edicke / oc en aff dem skal leggis paa huert Haandled / oc de andre to nedre paa Føddernis Ledemod hos Anckelen / saa varm som den Siuge det hediste taale kand / Oc naar som de bliffue kaalde / skulle de vœrmis igien oc brugis som førre.

Eller mand maa giøre en Linpose en halff Alen lang oc bred / oc i den legge Spisekommen/ och saa Posen sy met traad bort oc igien som sagt er / oc siude hannem i Edicke / oc legge hannem saa varm paa Nafflen. Denne Linpose maa oc brugis saaledis til dem som plauis aff Tarmernis vred.

Tarmernis vred.

Bladene aff Quœtetrœ paa handledene bundne stille vemmelse oc spyelse.

Folia arboris Citonij.

Eller mand maa giffue den Siuge Saaddet aff de Erter Cicer, met Spisekommen oc lit Saffran smaa støtte.

Cicer. Cuminum. Crocus.

Electuarium giort aff Bethonie / Her aff om Morgenen fastendis ædt / stiller Vemmelse oc Spyelse.

Denne Lægedom giffuer lyst til Mad / oc stiller vemmelse oc spyelse. Tag Aloes træ / Cordamomer / Mastix / aff huert it Quintin / Sucker tu Lodt / Vand aff Surer brent / oc aff Scabiosa / eller aff Malurt sex Lodt / Siud disse oc giør her aff en Drick / oc giff den Siuge aff den Afften oc Morgen.

Lingnum Aloes. Cardamomum. Mastix

Den vellærde Mand oc Læge / Doctor Hieronimus Brunsuick scriffuer / at aff hans Hustrues Mund løb daglige dags ved to Eggeskaler fulde vreen Phlematiske vædske / da vaar hende lært / at hun skulde æde huer Morgen it stycke varmt Brød gnedet met Salt / huilcket hun oc giorde / oc fick der aff bedre.

Det lxviij. Capittel.

Om nogen vil spy.

JEG haffuer lært huorledis vemmelse oc spyelse stillis oc fordriffuis: Nu vil ieg oc lære / huorledis mand skal komme en til at spy / fordi det skeer tit oc offte / at Naturen vil driffue noget offuen vd / som hende er skadeligt / oc

kand det icke giøre / Thi skal mand komme hende saaledis til hielp / som her nu efftersølger.

Vil mand komme nogen til at spy / da skal mand giffue hannem en søye drick luncket Vand blandet met lit Salt / oc met en Skeefuld aff Lissebons Olie / oc siden skal hand stinge en Fier vaadgiort vdi Lissebons Olie vdi Halsen oc kilde der met / bort oc igien / da spyer hand lættelige.

Oleum oliuarum.

Eller mand maa tage en Roeredicke / oc stinge den allesteder fuld aff huid Nyseurt smaa skaaren / oc siden legge den vdi en vædskactig Kieldere en nat / om Morgenen skal mand tage Nyseurten aff Roeredicken / oc siude Roeredicken vdi Vin / oc aff den Vin skal mand giffue den som spy skal / lit eller meget / effter som mand selff vil / da spyer hand. Somme legge samme Roeredicke saaledis met Nyseurten specket / vdi fire Nætter vdi ferskt Kildeuand / siden vdtage de Nyseurten / oc siude Roeredicken vdi samme Vand / oc giffue saa den som spy skal aff samme Vand met Oximelle squillitico.

Raphanus minor. Helleborus albus.

Oximel squilliticum.

Eller mand maa tage Hylderod oc to den reen / oc skaffue den yderste Barck der fra / oc tage saa imellem Barcken smaa

Radix Sambuci.

skaaren / oc støde den vdi en Mortere / oc kryste Oßen der fra igiennem en sterck lin Klud/ aff samme Oeß skal mand giffue den som spy skal / saa meget som en Valnød kand vere stor til / met Erthesaad / vdi huilcket intet Fet eller Salt kommet er / io mere Saadet er / io lættere spyer hand. Haffuer mand icke Erthesaad / da maa mand giffue den met Øl / Somme siude denne Barck vdi Vand / oc dricke det Vand. Paa denne Drick oc Lægedom skal mand faste vdi fem eller sex Timer / oc gaa oc spatzere bort oc igien / da driffuis den onde vædske baade offuen oc neden vd.

Semen Atriplicis. Eller mand maa siude frøet aff Milder vdi Vand / oc giffue der aff at dricke / oc mand skal stinge en Fier vdi Halsen / oc handle der met som førre sagt er.

Helleborus albus. Eller mand maa giffue den som spy skal tredie delen aff it Quintin huid Nyseurt met Erthesaad.

Huo som vil bruge oc tage til sig aff den huide Nyseurt / hand skal icke tage mere til sig end som tiue Bygkorn veye til.

Castoreum Haffuer nogen taget til sig formeget aff den huide Nyseurt / oc hand fornemmer at den er hannem skadelig / da skal mand giffue hannem strax it Quintin Bibergel / met

met tu Lodt Vin førre lit varmt giort

Eller mand maa giffue hannem en aff disse Lægedomme som findis vdi Apotecken / Vomitiuum Nicolai, eller Vomitiuum Scarpelle, Eller oc Vomitiuum Patriarche, disse alle giøre at spy.

Haffuer mand noget vdi Maffuen / huilcket hand icke fordøffue kand / oc mand vil driffue det offuen vd / da skal mand tage it grønt oc ferskt Egeløff om mand kand det faa / Kand mand icke faa det som grønt oc ferske er / da maa mand tage det som tiurt er / oc legge det nogen stund vdi Vand / Siden skal det vel tyggis vdi Munden / Dette skal saaledis brugis tre eller fire gange / da kommer der megen vædske oc slim aff Maffuen.

Eller mand maa tage Vinedicke oc ferskt Vand / lige meget aff huert / oc dricke her aff en Eggeskal fuld.

Acetum Vini.

Det lxix. Capittel.

Huorledis Maffuen skal styrckis effter at mand haffuer spyet.

MAnd skal giffue den Siuge om Morgenen Malurte Syrup / eller Syrup aff Mynte.

Syrupus absynthij. Syrupus de Mentha.

Gariophilum. Eller mand maa giffue den Singe Afften oc Morgen / to Neglicker støtte til Puluer / met en skeefuld aff Krusemyntis Succus Menthæ. Oli / eller met Vin huor vdi Krusemynte er saaden.

Ruta. Eller mand maa giffue hannem en halff skeefuld aff tør Rude / støt til Puluer / met Vin at dricke.

Aloe. Gariophilum. Eller mand maa giffue den som spyet haffuer / it Quintin Aloes oc Neglicker / støtte til Puluer met Vin at dricke.

Diagalanga. Diacinamomum. Electuarium Diagalange, eller Diacinamomi, huer gang it Quintin til sig taget / styrcker Maffuen saare vel.

Det lxx. Capittel.

Naar som Maffuen er hoffuen eller opblæst.

MAffuen hoffnis oc opblæsis stundem aff Veder / som vdi hannem forsamlet er / for Fordøffuelsens skrøbelighedts skyld / huilcket som her aff kommer / at mand bruger vskicketige den Mad som glør Veder / saa som Erter / Bønner / Roer / etc. giøre. Stundem hoffner hand aff Maffuens skrøbelighed / som er met Hede / aff huilcken Hede en damp kom̃er vdi Maff-

Maffuen / oc hand er icke saa sterck at hand den fortære kand. Stundem hoffnis hand aff groff Phlegmatis hede Vædske/huilcken Maffuen icke fortære kand / oc saa kommer det aff it Væder / huilcket sig indsætter i Maffuens huller / huor aff hand da hoffnis eller opblæsis.

Tegn.

Denne Maffuens breck oc heffuelse kand mand forfare aff disse Tegn. Den Siugis Maffue er opblæst / oc hand haffuer suar pine vdi hannem/ Stundem kand mand vduaartis see at hand er hoffuen / hand føler ocsaa Tarmenis liud oc bulder/ hand haffuer oc pine eller sting imellem Skulderne / och saadan pine kommer aff den forenelse / som Maffuen oc Ryggen tilsammen haffue. Oc huo som denne Breck haffuer / hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Først skal hand icke bruge den Mad som giør Væder. Siden skal mand giffue den Siuge / Afften oc Morgen aff denne Lægedom.

Tag Anis / Fenickel / Mercke / Persilefrø / aff huert it Lodt / Spicanardus it halfft Lodt / Neglicke / Galliga / Ingefær/aff huert it Quintin/ stød dem til

Seminis Anisi. Feniculi. Apij. Petrosilini.

Spicanar-dus. Gario-phili. Ga-langa. zinziber. Ruta. Cha-momilla. Maiorana. Ruta. Cha-momilla. Origa-num. Bacce lauri. Ab-synthium. Ruta. Cha-momilla. Diacimi-num. Cinamo-mum. Nux Muscata. Macis. Gariophi-lum. Zin-ziber. Ze-duaria. Galanga. Cardamo-mum. Spicanar-dus. Cimi-num. Ani-sum. Feniculum. Crocus.

Puluer / oc siud dem vdi Vand / Lad saa Honnig her vdi oc giør der aff en Syrup.

Mand skal oc purgere eller rense Maffuen/met nogle aff de Piller / som offte nu sagt er.

Mand maa oc siude Rude oc Chammilleblommer i Vin / her vdi vaadgiøre en Suomp / oc legge den saa varm paa Maffuen.

Eller mand maa siude Meyran / Rude / Chammilleblommer / vild Meyran / Lauerber / aff huert en Haand fuld vdi Vin / oc det bruge som før sagt er.

Maffnen skal oc smøris met Olie huor vdi Malurt / Rude / oc Chammilleblommer saadne ere.

Mand maa oc vel giffue den Siuge huer Morgen it halfft Lodt Diaciminum.

Eller mand maa giffue den Siuge huer Morgen it Quintin aff denne Lægedom met en drick luncket Vin Tag Kanclebarck it Lodt / Muskater / Muskateblommer / Neglicker / Ingefær / Zedefær / Galliga / Cardamomer / aff huert tu Lodt / Spicanardus it Quintin / Spisekommen / Anis / Fenickelfrø / aff huert it Lodt / Saffran it Quintin / Disse skulle stødis smaa / oc saa her aff giøris it Electuarium met Sucker eller met Honnig.

Det

Det lxxj. Capittel.

For en bullet Maffue.

DEr vaaxer mange steder Bylder paa Maffuen / Stundem nedre paa Maffuens Baand / Stundem vdi den yderste Hud / Stundem vdi den inderste / Stnndem bag i Maffuen / Stundem faare / Stundem alle steder paa Maffuen/ Oc naar saa skeer/ da er det Dødsens Tegn / oc aff disse Tegn kand mand forfare oc kiende disse Bylder.

Tegn.

Den Siuge haffuer stor waffladelig pine paa en sted vdi Maffuen / oc der til oc saa den Kaaldesiuge. Er Bylden induaartis i Maffuen / da haffuer den Siuge suar pine/ naar som hand æder oc faar sig Mad/ Men er hun vduaartis / da haffuer den Siuge icke saa stor pine naar som hand faar sig Mad / som hand siden faar. Er Bylden faare i Maffuen / da seer mand Maffuens heffuelse / eller mand kand oc føle Bylden / Och saadanne Bylder de komme stundem met Hede / oc stundem met Kuld / Oc huo som denne Breck haffuer / hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Først skal mand vel tilsee oc act der paa giffue / om den Siuge haffuer meget Blod eller anden vædske vdi sig / Haffuer hand meget Blod / da skal mand lade slaa Leffuer Aaren paa den høyre Haand / eller oc den Aare vnder Anckelen aff Lægerne Saphena kaldet.

Kommer den aff nogen offuerflødig vædske / da blød giør den met en aff de Lægedomme som der høre til / om huilcke offte førre sagt er / oc driff den siden vd met Hiera picra, eller met Hiera piraa simplex, eller met de Piller Stomachicas kaldede.

Hiera picra

Hede.

Haffuer den Siuge hede / da skal mand giffue hannem Mandelmelck / oc vduaartis skal mand steden smøre met Rosen olie / eller met Fiole oli / oc siden legge paa steden dette Plaaster saaledis tilgiort: Tag Rosenuand / Lectygeuand / Osen aff Portulake vrt / aff huert it Lodt / Disse skulle blandis met Fiole Olie/ oc lit luncket giøris / Her vdi skal vaad giøris Bomuld/ oc leggis paa steden.

Oleum Rosarum. violarum. Aqua Rosarum. Lactucæ. Succus. Portulacæ.

Mand maa oc vel rense oc purgere de Siuge met Cassia Fistula extracta, blandet met Endiuie Vand.

Cassia fistula. Aqua Endiuiæ.

Men er Bylden aff Kuld da skal

mand

mand tage den Katost Altheam, Fenum Grecum, oc Hørfrø | lige meget aff huert | oc siude dem vdi Vin | oc siden tage her til Suine Ister | Ande Ister oc Smør | her aff skal giøris en Smørelse | oc smøre steden her met. Mand maa oc smøre steden met Olie aff Chammilleblommer | eller met Lilie Olie | eller oc men den Smørelse Dialthea.

Althea.
Fenum Grecum.
Seminis Lini.
Axungia porcina.
Anatis.
Butyrum.
Oleum Chamomillæ.
Oleum Lilij.
Dialthea.

Det lxxij. Capittel.

For Maffue sot aff Cholera.

MAffuen lider oc stundem breck oc pine aff den vædske Cholera, oc stundem aff den salte Phlegma, Denne Breck forfaris aff Maffuens spyt eller vædske | om den besk oc salt er | oc om den Siuge tørster saare oc haffuer Hede | oc det gnaffuer vdi hans Bug | Oc huo denne Breck haffuer hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Først skal vædsken bløddis saaledis: Mand skal giffue den Siuge Oxiſacharum simplex, eller oc Rosen Syrup | blandet met ferskt saadet Kildeuand.

Eller mand maa giffue den Siug vdi

deris

Oxiſacharum simplex.
Syrupus Rosarum.
Aqua Endiuie.

Aqua Endiuie. Cichoreæ. Acetosæ. Absynthij.

deris sted | Endiuie Vand | Vand aff den store blaa Bøncke | eller Vand aff Surer brent | blandet met Malurte Vand.

Siden skal mand purgere oc vddriffue Choleram, met de Lægedomme som staa screffne vdi det Capittel om Hoffuetuerck som kommer aff Cholera.

Syrupus acetosus.

Om den Siuge sterck er | da maa mand giffue hannem Syrup aff Surer giort | blandet met en drick luncket Vand | oc her met komme hannem til at spy | Hand skal oc stinge en Finger eller en Fier som vaad giort er vdi Lissebons olie vdi Halsen | och saaledis frem laacke vædsken.

Merck.

Det skeer oc stundem at mand faar suarlige ont vdi Maffuen | oc mand kand icke vide huor aff det kommer eller sin begyndelse haffuer | oc da skal mand saaledis handle met den Siuge.

Chamomilla. Melilotum. Absynthium. Malua. Paretarea. Pulegium. Seminis Lini. Fenum Grecum. Seminis Anise.

Mand skal tage Chammilleblommer | Amur | Malurt | Katost met Rødderne | den Vrt dag oc nat kaldet | Polleie | aff huert en Haand fuld | Hørfrø it Pund | Fenum Grecum it halfft Pund | Anis | Fenickelfrø | aff huert it Lodt | Alle disse skulle stødis vel tilsammen | oc siudis vdi Vand / Her vdi skal en Suomp vaadgiøris | oc lit vdkryst | oc leggis saa varm

paa Maffuen / Oc naar som hand kolner/ skal den døppis oc vermis igien / och saa brugis som sagt er. Oc der effter skal Maffuen smøris met Olie aff Chammilleblommer / eller met Olie aff Dild.

Seminis Feniculi.

Oleum Chamomillæ.

Eller mand maa tage en Suine Blære / oc fylde den fuld aff forscreffne saadne Vand / oc vinde hende vdi lin Klude / oc den legge paa Maffuen / oc naar som Vandet vdi Blæren kolner / skal det vdladis/ oc andet varmt igien der vdi ladis/ Der effter skal Maffuen smøris met en aff forscreffne Olier.

Aff Veder

Maffuen lider oc stundem Breck oc Pine aff Veder / oc da er Pinen stundem paa en sted / oc stundem paa en anden sted / oc den skal mand saaledis hielpe.

Sal. Mel.

Mand skal tage Salt oc Honnig / oc røre dem vel tilsammen / oc stege disse vdi en Pande / oc legge dem siden i en Linpose / oc den skal leggis saa varm paa steden.

Tag Krummen aff it nybaget Rubrød / saa varmt som det tagis aff Bageronen / dyb den vdi Olie / aff Chammilleblommer / eller vdi Spicanardi Olie / vint saa Krnmmen vdi en lin Klud / oc leg den paa steden.

Oleum Chamomillæ. Oleum de Spica.

Eller

Eller mand maa lade sætte en stor Koppe offuer Nafflen / oc lade den sidde der paa en Time / Men der skal ingen hul huggis.

Eller mand maa tage Krusemynte / Spisekommen / huid Røgelse / oc støde dem smaa / oc siude dem vdi Vand / Her aff skal mand giffue den Siuge at dricke / den stund hand fastendis er / Oc her paa skal hand faste vdi tre eller fire Timer.

Mentha crispa. Ciminum. Thus album.

Eller mand maa tage Osen aff Mynte it Lodt / Malurte Oes it halfft Lodt / Negliker / Aloes træ / Balsem træ / aff huert saa meget som ti Bygkørn veye / Disse skulle stødis til Puluer oc siudis met Oserne: Her aff skal mand giffue den Siuge it halfft Lodt / met en drick luncket Vin / den stund hand er fastendis / Siden skal hand der paa faste i tre eller fire Timer.

Succus Menthæ. Absynthij. Gariophili Lignum aloes. Xylobalsamum.

Eller mand maa giffue den Siuge it Quintin Galiga til Puluer støt / met en drick varm Vin.

Galanga.

It Quintin Bibergel drucket met en drick varm Vin / fordriffuer allehaande Maffuens veder.

Castoreum

Eller mand maa giffue den Siuge it halfft Lodt Diaciminum, met en drick Vin oc lad hannem eer paa faste vdi to Timer.

Diaciminum.

Eller

Eller mand maa giffue hannem Diagalangam, eller Dianisum.

Eller Aromaticum Gariophyllorum it Quintin huer Morgen.

diagalanga Dianisum. Aromaticum. cum Gariophyllorum

Fortalen om Leffueren.

JEg haffuer førre sagt at Leffueren er en aff de øffuerste Lemmer / oc er en begyndelse oc kilde / aff huilcken all naturlig krafft oc Aand vdflyder / Fordi at vdi Maffuen giøris / oc beredis alt Blod oc Vædsker. Oc Leffueren er intet andet end liffret Blod / huilcket er offuerdraget met Sener oc Aarer / oc met it subtiligt Garn / Oc hun haffuer sin Legersted i den høyre Side vnderneden de smaa Riffben. Oc Leffueren er en Lem / huilcken som arbeyder oc subtilige Vercker icke allenisste vdi Blodens oc andre vædskers Skabelse / men hun renser oc føder dem saaledis. At naar som mand i Maffuen / er vel saaden eller fordøffuet / da drager Leffueren det beste der aff til sig / igiennem fem Rør eller Aarer / som gaa fra Maffuen oc til Leffueren / oc der giøris det til Blod / oc naar som det er bleffuet Blod / da lignis det ved ferskt ny Vin / vdi huilcken trende ting ere / nedre paa Baanden er

Bermen /

Bermen / Mit i er Vinen / oc øffuerſt Skummen. Lige ſaaledis atſkil Leffueren oc ſaa Blodſens offuerflødighed fra hinanden / før end det delis iblant de andre Lemmer / Først er der ſkum / det er Cholera, den gaar ned til Galdens hinde / Bermen / det er / Melancholia til Milten / Oc ſiden det beſte til Hiertet / oc der effter anammer huert Lem ſit / huer effter ſin ſkick oc ſtat. Oc Leffueren lider ſtundem breck oc nød aff offuerflødrgt Blod / ſtundem aff Cholera, huor aff hun ſaare hed vorder / Sammeledis aff Phlegmate, huor aff Heden bliffuer ſuag oc ſkrøbelig.

Det lxxiij. Capittel.

For Leffuerens Hede.

ER Leffueren ſiug aff det Hede oc offuerflødige Blod / det kand mand forfare oc vide aff diſſe Tegn.

Tegn.

Den Siugis Vand er røt / Puls Aaren ſlar faſt / oc hand er gulactigt vnder Anſictet / lige ſaa er oc hans Stolgang / Hand tørſter ſaare / Spyer oc ſtundem / Oc det ſom hand vdſpyer / haffuer atſkillige Farffuer / ſtundem er det gult / graat eller

grønt/

grønt | Hans Næse er forstoppet / oc der flyder ingen vædske aff hende | Madens lyst forgaar | oc hand haffuer ont vdi den høyre Side.

Ordinantze

Huo som denne Breck haffuer | hand skal holde denne skick oc Ordinantze. Den Siuge skal intet saltet eller røget Kiød æde | ey heller saltet Fisk | Men vnge Lamme kiød / vnge Kid | oc Kalue kiød maa hand æde. Alt hues som hedmer skal hand fly. Hand skal icke bruge noget som er beredt met Honnig | Hand skal oc icke æde Melck | Æg | Rødløg | Purløg | Huideløg | Sennip | Meyran | eller andre saadanne hede Vrter. Men aff disse maa hand bruge til Kaal/som ere Spinas | Lectyge | Surer | Portulace vrt | Bede / Milder | oc dem tilrede met lit Edicke | Vden saa er at hand er for saare skrøbelig | Hand skal ingen Vin dricke | oc ey heller haffue Legemlig Samquem met Quindfolck | oc skal vel vaacte sig for hastighed | vrede oc fortørnelse. Oc huo denne Leffuerens hede haffuer | hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Førsk skal mand lade Leffuer Aaren (om tiden oc Alderen sig saa skicke vil) paa

den høyre Arm/ eller oc den Aare nedre hos den lille Taa / paa den høyre Fod.

Syrupus Endiuiæ. Syrupus Violarum. Syrupus Cichoreæ

Siden skal mand giffue den Siuge om Morgenen oc om Afftenen naar hand vil sig nedlegge / Endiuie Syrup tu Lodt / eller oc Fiole Syrup / met en drick Byguand. Eller aff den Syrup som giøris aff den store blaa Byncke.

Aqua Cichore.

Eller mād maa tage Endiuie vand / Vād aff den store blaa Byncke / oc Sure Vand / aff huert sex Lodt / Disse skulle blandis tilsammen / oc giffuis den Siuge.

Hordium.

Eller mand maa tage rent Byg it Pund / oc siude det i Vand vdi en ny Leerpotte / indtil det er vel saaddet / Mand skal oc tage en ny Tegelsten / oc gnide hannem met en anden Tegelsten / indtil hand bliffuer slæt / oc samme Sten skal værmis hos en Ild / oc Asken aff den blæsis / oc paa samme Sten skal mand legge forscreffne Byg indtil det tørris / Oc det siden til Puluer støde / och saa rent sicte / Aff dette Puluer eller Mel skal mand tage sex Lodt / Sucker try Lodt / Sandel til Puluer støt it Lodt / Byguand saa meget som her til behoff giøris / her aff skal giøris en

Saccharum Sandalum.

Dey / Giør saa her aff Kager huer saa tyck som en Finger / oc lad dem vel tørris / oc sker samme Kager i stycker / aff disse Kager maa mand giffue den Stuge at æde vdaff om Morgenen / Middagen / om Afftenen / eller oc om Natten naar som mand vil / Denne Lægedom styrcker / køler oc lesker Tørsten.

Eller mand maa tage aff forsagde Bygmel / som er til giort som sagt er / oc huid Valmuefrø / aff huert en Haand fuld / Byguand en halff Potte / Edicke en halff Eggeskal fuld / Her aff skal mand giøre Kager / oc aff dem bruge som sagt er / da slyckis Heden oc Tørsten.

Farrina Hordei. Seminis papaueris.

Denne Lægedom lesker Leffuerens / Maffuens oc den Kaaldesiugis hede / oc giffuer lyst til Mad: Mand skal tage gaat rent Byg ti Lodt / stød det til Puluer / Coriander som er beredde try Lodt / Anis it halfft Lodt / Sucker otte Lodt / oc dem blande met Endiuie vand / Siden skal mand bløde it stycke Brød vdi Vin oc mand skal strø aff dette forscreffne paa samme Brød / oc det æde / oc dette skal brugis om Morgenen / Middagen oc om Afftenen.

Farrina Hordei. Coriandrum. Seminis Anisi.

Eller mand maa giøre en Kost aff grøne oc ferske Egeløff / lige som en Baekost / oc

Folia queri.

den legge paa den høyre Side / oc naar som hand bliffuer hed / skal hand borttagis / oc en anden leggis i steden igien / Denne Kost offte brugt / vddrager Heden / oc køler Leffueren saare vel.

Eller mand maa vaadgiøre en lin Klud som er vessuet aff Hampegarn / i Endiuie vand / hannem lit vdkryste / oc legge hannem offuer Leffueren.

Purgatz. Den Siuge skal oc rensis eller purgeris fire eller fem dage effter at mand haffuer bruget nogen aff forscreffne Lægedomme / huilcket saaledis skee skal.

Casſia Fiſtula. Rhabarbarum. Spicanardus. Syrupus Violarum. Tag Casſiam Fiſtulam som nylige vdtagen er aff Skalen / Rhabarbarum it Quintin / oc lit Spicanardi, leg disse en Nat i bløød / vdi Endiuie vand / tag saa her til tu Lodt Fiole Syrup / rør dem vel tilsammen met Byguand / Giff den Siuge denne Purgatz Aarle om Morgenen førre lit luncket giort / denne Lægedom vddriffuer Choleram.

Purgatz. Eller mand maa giffue den Siuge denne Purgatz Tag sex Lodt vand huor vdi Blommer Damaſcene saadne ere / oc it Lodt Diaprunis laxatiui, rør disse vel tilsammen / oc giff den Siuge den Aarle om Morgenen førre lit luncket giort.

prunæ Damaſcen. Diapruus laxatiuum.

Elle

Eller mand maa giffue hannem it Lodt Diaprumis laxatiuum, met Vand aff den store blaa Byncke brent.

Eller mand maa giffue hannem it Lodt Electuarium aff Rosen Oes giort / met forscreffne Vand at drick / som sagt er.

Men om saa er / at den Siuge er fortotet oc mactløs / eller oc om hand aff sig selff lœt Stolgang haffde / da skal mand giffue hannem diss mindre aff forscreffne Purgaz.

Naar som den Siuge er renset eller purgeret / Da er det gaat at mand legger vduaartis paa Leffueren neden vnder de smaa Riffben vdi den høyre Side / en aff de Lœgedomme som offuenfaare screffne staa / Eller oc en aff disse efterfølgendis.

Vdi Apotecken er en Smørelse Cerotum sandalinum kaldet / aff den skal smøris paa it stycke Lœr / eller paa en linet Klud / fire Finger bred / leggis paa steden.

Eller mand maa tage Endiuie vand / Veybrede vand / Rosen vand / lige meget aff huert / oc lit Edicke / Disse skulle lit vermis / oc lin Klude der vdi vaade giøris / oc paa steden leggis.

Eller mand maa tage Husløge Oes / oc Rosen vand / aff huert fire Skeder fulde.

Purgatz. Diapranũ laxatiuum. Aqua Cichoræ. Electuariũ. da Succo Rosarum. Cerotum sandalinũ. Aqua Endiuiæ. Plantaginis Rosarum. Succus Barbe. Ioui.

Aqua Rosarum. Camphora

Campher it Quintin / disse skulle blandis tilsammen / oc her vdi skulle lin Klude vaade giøris oc leggis paa steden.

Oleum violarum. Oleum Populeonis.

Mand maa oc smøre steden met Fiole Olie / eller met Populeons smørelse.

Triasandali. Aqua Endiuie.

For Leffuerens hede maa mand giffue den Siuge huer Morgen it Quintin Triasandali, blandet met sex Lodt Endiuie vand.

Oxisacharum. Aqua Endiuiæ. Cichoreæ.

Eller mand maa giffue den Siuge Oxisacharum, huer gang tre Skeder fulde / met Endiuie vand / eller oc met Vand brent aff den store blaa Byncke.

Diarhodon Abbatis.

Eller mand maa giffue hannem Diarhodon Abbatis, huer gang it Lodt.

Aqua Rosarum. Aqua Endiuiæ.

Eller mand maa tage Rosen vand it halfft Pund / Endiuie vand otte Lodt / Sucker ti Lodt / Disse skulle blendis sammen / oc siden staa oc klaris / da bliffuer det en subtilig oc lystig drick / Her aff skal mand giffue den Siuge / Men om den Siuge vil bruge aff denne Lægedom / oc dricke aff hannem imellem Maaltiderne / oc der met slycke sin Tørst / da skal hand tage her aff / en deel / oc tysser saa meget ferskt Kildevand / oc det saa dricke.

Det lxxiiij. Capittel.

Om Leffueren er forkølet/

OM Leffueren er forkølet aff Phlegmate, som haffuer insæt sig i Leffueren / kand forfaris aff disse Tegn.

Tegn.

Den Siugis vand det er huit oc tyckt / Ansictet er huit / Munden oc Læberne de ere blege / hans Puls star langsomt / hans Stolegang er som slim / och Blodet formindskis i den Siuge / hand gider noget bedre æde / end den som haffuer en hed Leffuer / Men hand kand dog icke fortære eller fordøffue Maden / oc hand haffuer ont i den høyre Side / Oc huo her aff breek haffuer / hand skal holde denne Ordinantz:

Ordinantz.

Den Siuge skal æde den Mad som lættelige fortæris eller fordøffuis vdi Maffuen / oc maa dricke god Vin / oc bruge vdi sin Mad / Ingefær / Kanelebarck / Paradisekorn / Anis / Fenickelfrø / oc skal æde den Kaal som redis aff hede Vrter / lige som aff Saluie / Isop / Timian / Mey-

ran / Persilie / Hand skal ingen raa Fruct eller Vrter æde / som ere aff kaald Nature / hann maa æde Risengryn oc Huedebrød som bløt er i Hønsekiødsaad / Oc alt hues som søt er skal hand icke bruge / oc den Siuge skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Digestiuū. Først skal den vædske Phlegma bløddis saaledis / mand skal giffue den Siuge vgi fire eller fem dage Aarle om Morgenen aff den Syrup Oximel diureticum kaldet / met Vand huor i Persilie oc Petsilie rødder saadne ere. Siden skal mand Vædsken saaledis vddriffue.

Oximel diureticum

Er den Siuge aff sterck Nature / da skal mand giffue hannem halffandet Lodt Diaphenicon, Men om hand siug vaare / da skal mand giffne haunem it Lodt Aarle om Morgenen / met Vand huor i Persilie oc Persilie rødder oc Fenickel saadne ere / førre lit luncket giort.

Purgatz. Diapheni- con. Petrosili- num. Feniculum

Eller mand maa giffue hannem i den sted / it halfft Lodt Agarici trociscati, met Fenickel Vand der vdi vel sønder gneden.

Agarici trochiscati

Eller mand maa giffue den Siuge it Lodt Diacarthamum, oc hannem der met reuse. Eller

Purgatz. Diachartamum

Eller mand maa purgere hannem met it Lodt Diacitoniton laxatiuum. Eller met Electuario Dulce,

Purgatz. Diacitoniton. laxatiuum. Electuarium. dulcæ.

Mand maa rense eller pur gere den Siuge met en aff forscreffne Purgatzer / huilcken mand aff dem kand faa / oc de skulle giffuis met sex Lodt Persilie vand / Isope Vand / eller Fenickel Vand / oc den Siuge skal faste der paa i sex Timer.

Purgatz.

Eller mand maa rense oc purgere den Siuge met en aff disse efterfølgendis.

Mand maa giffue den Siuge it Lodt Hiera picra, met en drick varm Vin / Oc tredie dagen her effter skal mand giffue den Siuge Auream Alexandrinam, huer gang it Quintin.

Hiera picra

Aurea Alexandrina.

Eller nand maa giffue den Siuge it Quintin Rhabarbarum met it halfft Quintin støt Ingefær.

Rhabarbarum.

Diaturbit.

Eller mand maa giffue hannem Diaturbit met Rhabarbaro.

Oc naar som den Siuge renset eller purgeret er / maa mand giffue hannem Diagalangam, Diaciminum, eller Diamuscum dulce.

Diagolãga Diaciminum. Diamuscum.

Vduaartis paa Leffueren skal dette Plaaster leggis. Mand skal støde Malurt oc Spicanardus tilsammen / oc blande

Absynthium. Spicanardus.

dem met Olie aff Dild / oc legge det paa steden.

Oleum Aneti.

Eller mand maa tage Spicanardi Olie / oc Olie aff Dild lige meget aff huert / oc her met steden smøre.

Oleum de Spica. Oleum de Aneto.

Eller mand maa smøre steden met Laurolie.

Oleum laurium.

Syrup aff Agermonie bruget / er oc god for denne Breck.

Syrupus de Agrimonia.

Malurte Syrup / er oc god for denne Breck.

Syrupus de Absynthio

Den Læge Macer siger / at Malurt bruget styrcker oc vermer Maffuen / giffuer lyst til Mad / obner den forstoppede Leffuer / Thi er hun god for den Gulesot / oc for Vattersot / mand skal støde hende til Puluer / oc bruge aff hende Morgen / Middag / oc om Afftenen / huer gang lit til lige.

Absynthium.

Den Aare neden vnder Anckelen (Saphena, kaldet) lat / er god for allehaande Leffuerens / Miltens oc Lendernis breck oc Siugdomme.

Det lxxv. Capittel.

For Leffuerens forstoppelse

Leffue-

LEffueren forstoppis stundem / saa at den naturlige vædske forhindris / oc haffuer icke sin rette gang effter Naturens skick / oc denne Breck kommer stundem der aff / at mand bruger groff oc sød Mad / lige som naar mand æder Pærer / eller anden saadan fruct / Stundem der aff / at mand dricker mere end Naturen taale oc fordrage kand / Stundem aff Leffuerens eller aff de andre Lemmers onde Complexie / Stundem aff Tarmernis sneffuerhed / Stundem aff sey groff tyck Vædske / huilcken er blandet met Veder / Stundem der aff / at nogen Lem er affhuggen eller Lytter / Om saa er da bliffuer det Blod vdi Leffueren / som skulde gaa til samme Lem. Oc naar som Leffueren forstoppis / da er hun en Moder oc en Begyndelse til alle Siugdomme / Oc hun giffuer tilkiende / at mand skal faa Vattersot eller oc den Gulesot / Bylder / Tarmernis vred / Colica oc Iliaca kaldede.

Tegn.

Aff disse Tegn kand Leffuerens forstoppelse forfaris : Den siugis Ansict haffuer en ond farffue / Hans Vand er klart oc tynt / Hand haffuer ont vdi den høyre Side

Side / paa den sted der som Leffueren lig-
ger / Oc hand haffuer en suar Aande / oc
serdelis om hand skal gaa høyt op at en
Trappe.

Stundem er Leffuerens forstoppelse
aller øffuerst vdi hendis Aarer / Det kand
mand forfare aff disse Tegn: Den Siuge
haffuer suar pine vdi Ryggen / oc hos sine
Nyrer / oc hand skal hielpis met de Læge-
domme / som krafftige ere til at obne / lige
som disse ere.

Syrupus de Radicibus. De Bizanzijs. Capillis ueneri. Petroselinum Radices Feniculi. Cichoræi.

Sirupus de Radicibus, Sirupus de
Bizanzijs, Syrup aff Stenrude / disse
Syruper skulle giffuis met Vand huor vdi
Persile met Rødderne / Fenickelrødder /
eller rødder aff den store blaa Byncke saad-
ne ere. Vand aff samme Vrter brent oc
det drucket / obne Leffuerens forstoppelse.

Aff Melancholiske Blod.

Leffuerens forstoppelse kommer oc
stundem aff det groffue Melancholiske
Blod / huilcket som haffuer sæt sig vdi Leff-
uerens Aarer / huor aff de da forstoppis / oc
da er den Siugis vand klart / oc hand skal
saaledis hielpis:

Lægedom.

Den Siuge skal bruge den Lægedom
som forstoppelsen obener / oc den groffue
vædske subtilig giør / lige som disse effter-
følgendis giøre.

Oxisaccharum. compositũ Syrupus de Fumo terræ. Syrupus de Endiuia.

Oxisaccharum compositu, Syrup aff Jordrøgs vrt / Endiuie Syrup / Aff disse skal den Siuge tage til sig met Ertesaad som intet Salt eller Fet er kommet vdi. Oc naar som den Siuge haffuer brugt oc til sig taget aff forscreffne Syruper / da skal hans Leffuer Aare paa den høyre Arm ladis / Oc den otende dag der effter skal den Aare ladis som sidder imellem den lille Finger / oc den anden Finger dernæst. Oc siden skal mand giffue hannem huer Morgen it Quintin Triasandalum.

Triasandalum.

Giffuer mand den Siuge it Lot Diarhodon abbatis, da obnis Leffuerens Aarer oc det gantske Legeme kølis.

Diarodon abbatis.

Leffueren maa rensis met Piller de Hiera picra,

Pũrgatz. Pillulæ de Hiera picra

Eller mand maa tage Rhabarbarum it Quintin / Jngefær støt til Pnluer it halfft Quintin / oc giffue den Siuge det met saa meget Endiuie vand / som der kand gaa vdi en Æggeskal / her aff rensis den forstoppede Leffuer.

Rhabarbarum. Zinziber.

Kaal aff Persilie giort oc den ædt / renser Leffuerens forstoppelse / oc fordriffuer Lendeuerck.

Petrosilium.

Malurt saaden vdi Vin eller vdi Vand / oc drucket / renser den forstoppede Leffuer.

Absynthium.

Agerum

Centaurea. Agerum saaden vdi Vin / oc met Sucker sød giort / oc den drucket renser den forstoppede Leffuer.

Lybisti-cum. Loestilcke saaden vdi Vin oc den drucket / giør det samme.

Asparagus. Rødderne aff Asparaga brugede / som sagt er / giøre det samme.

Amigdali. Eller mand maa tage aff de søde mandele / oc legge dem vdi varmt Vand / oc skale dem rene / Oc naar som de ere rensede / skulle de leggis atter vdi varmt Vand / oc der vdi skulle de saa ligge vdi tolff Timer / da bliffue de ferske igien / lige som de vaare nytagne aff Træet / aff disse Mandele skal mand giffue den Siuge om Morgenen / Middagen oc om Afftenen huer gang tolff at æde / da obnis den forstoppede Leffuer vden all fare.

Quinds-folcks Leffuer. Leffueren forstoppis oc stundem paa de Quindfolck / som icke haffue deris rette tid / som de met rette haffue skulde huer Maanets tid / oc om saa er / kand mand forfare aff disse Tegn.

Tegn.

Hun haffuer stor oc suar Hoffuet-uerck / Thi vædsken opdrager sig vdi Hoffuedet / huor aff hun faar en flydendis Hede / Ansictet bliffuer fuld aff Plette oc Spinckler /

Spinckler / Hun haffuer oc pine vdi Bug-
en oc vdi Lenderne / oc omsier sætter sig
Pinen vdi den høyre Side / oc faar saa
mange sting vdi den / Madens lyst forgaar /
oc hun tyngis saare oc faar it leet Ansict /
ia det bliffuer aldelis blaat / Oynene tyn-
gis saa at hun nøye gider oplat dem / Næ-
sen giør-hinde ont / Oc naar som hun disse
Tegn fornemmer / oc hun da icke hielpis
i tide / da faar hun store oc suare Stinger /
saa at hun mister sin tid / oc faar den aldrig
igien / oc bliffuer saa wfructsommelig / oc
faar Vaattersot / Oc hun skal saaledis
hielpis.

Lægedom.

Lægedom.

Mand skal sla den Aare som sidder
neden for Anckelen (Saphena aff Lægerne
kaldet) met det allerførste / Siden skal
mand giffue hende den stund Maanen ten-
dis oc ny er / vdi siu eller otte dage / huer dag
it Lodt Triphora magna, met sex Lodt
Vand som aff Byncke / Isop / oc Fenickel
brent er / eller oc Vin / eller Vand huor
vdi samme Vrter ere saadne.

Triphora magna. Aqua Arthemisiae. Hissopi. Feniculi.

Eller mand maa rense oc purgere
Quinden met de Piller de Hiera picra,
første Nat skal mand giffue hende tre / an-
den nat fem / den tredie siu.

Purgatz. pillulæ de Hiera picra.

Er

De Gyldene Aares flydelse

Er nogen vant til at haffue de Gyldene Aaris flydelse / huilcke som bag i Artzen hos ende Tarmen ere / om de forstoppis / da hoffnis Leffueren / oc følger der saa effter store oc suare Siugdomme / vden saa er at der brugis raad til i tide / oc mand kommer dem til at flyde igien / huilcket saaledis skee skal.

Pillulæ de Hiera picra

Først skal mand lade sla Leffuer Aaren / oc siden skal den Siugis rensis eller purgeris met de Piller de Hiera picra, som offuenfaare sagt er.

Det lxxvj. Capittel.

Om Leffueren er bullen.

PAa Leffueren vaaxe Bylder vdi atskillige steder / Somme inde vdi Leffueren / Somme vduaartis / Somme i Leffuerens Sener oc Aarer. Och saadanne Bylder de komme stundem aff fald / slag oc stød / aff Mad oc Dricke / naar som den wskickelige brugis. Stundem aff Leffuerens egen skrøbelighed / Stundem aff den offuerflødige vædske som vdi hende forsamlet er / Stundem oc aff Galdens / Miltens / oc Nyrernis forstoppelse / Aff disse Tegn kunde saadanne Bylder forfaris oc kiendis.

Tegn.

Tegn.

Den Siuge haffuer daglige dags den Kaaldesiuge / oc stor pine vdi den høyre Side / oc hoster iblant met / bryder sig offte / Hans Vand er røt / oc Puls Aaren bløds.

Er Bylden vduaartis paa Leffueren / da seer mand en heffuelse lige som det vaare en ny Maane / oc der er saadan Skilsmisse imellem denne oc Maffuens byld / Maffuens er lang oc gaar ned at / lige som det vaare en Albue / oc den Siugis vand er blegt. *Vduaartis.*

Men er Bylden vdi Lengden oc vdi de Hiørner som gaa tuert offuer Leffueren / da er heffuelsen lige som it Kaarss. *Vdi Lengden.*

Er Bylden i Leffueren oc er brøden / kand forfaris aff Stolegangen / om den er blandet met rødde.

Men om saa skede / at nogen finge Leffuerens Byld oc Blodsot til lige / da er det saare farligt. Oc om Leffuerens Byld er haarder / oc den Siuge icke hielpis i tide / da faar hand Vattersot.

Er Bylden vduaartis paa Leffueren / kand oc forfaris aff disse Tegn. Naar som den Siuge noget æder eller nedsiuncker / eller oc drager sin Aande / da haffuer hand stor pine imellem Leffueren oc Skulderne. *Vduaartis.*

Byld aff Hede.

Er Leffuerens Byld aff Hede / da haffuer den Siuge en suar Kaaldesiuge / oc tørster saare / hans Tunge er først røt / oc siden bliffuer hun sort.

Lægedom.

Først skal mand lade sla Leffuer Aaren paa den høyre Arm / eller oc Hoffuet Aaren paa samme Side / oc siden skal mand giffue den Siuge aff denne Lægedom / huilcken som tien for allehaande Leffuerens Bylder / oc den skal saaledis giøris.

Radices Cichoreæ.

Tag fire rødder aff den store blaa Byncke / Ere Rødderne meget store / da tag to Rødder / oc toe dem rene / oc sker dem smaa / siud dem i halffanden Pot ferskt Vand / indtil tredie delen eller lit mere indsaaden er / Lad det saa bliffue kalt / Aff denne Lægedom skal mand giffue den Siuge den stund hand fastendis er en lempelig drick at dricke / da rensis Leffuerens Bylder oc lægis.

Nedre paa Leffueren. Pillulæ de Hiera picra.

Er Bylden nedre paa Leffueren / da skal den Siuge rensis eller purgeris met Piller de Hiera picra, oc mand skal vel tilsee / saa at Bylden bliffuer icke haard / Ellers faar den siuge Vattersot som førre sagt er.

Haffuer den Siuge icke Hede / da maa mand siude Leffuerurt oc Osen aff Mercke i Vin / Haffuer hand Hede / da skulle de siudis i Vand / her aff skal mand giffue den Siuge at dricke.

Epatica. Succus Apij.

Er Leffuerens Byld met Hede / da maa mand giffue den Siuge Osen aff Mercke oc Fenickel Oes / blandede met Mandele Olie / oc met Oxisacchara.

Succus Apij & Feniculi. Oleum Amigdalarum. Oxisachara

Er Bylden brøden / huilcket forfaris kand aff forsagde Tegn / da skal mand giffue den Siuge Morgen oc Afften aff denne Syrup saaledis tilgiort: Tag Malurt / Hiertetungis Vrt / Endiuiam / lige meget aff huert / siud disse vdi Vand / lad Sucker her vdi / oc giør her aff en Syrup.

Absynthium. Scolopendria. Endiuia.

Er Leffuerens Byld kommen aff slag eller fald / da skal den Siuge rensis eller purgeris met it Quintin Rhabarbare.

Byld aff slag.

Rhabarbarum.

Er Bylden met Hede / da skal mand legge vduaartis paa steden dette Plaaster. Mand skal tage Malurte Oes / Veybrede Oes / Portulake Oes / aff huert it Lodt / Rosen vand oc Edicke / aff huert halffandet Lodt / Disse skulle blandis vel til-

Succus Absynthij. Plantaginis. Portulacæ. Aqua Rosarum. Acetum.

tilsammen / oc her vdi skal vaad giøris en lient Klud / oc den leggis lit lunckel offuer steden.

Det lxxvij. Capittel.

For Blodsot som kommer fra Leffueren.

NAar som Blodet flyder fra Leffueren igiennem Tarmene eller vdi nogen anden sted / det er saare farligt / oc er Naturen saare imod / Thi at alle Lemmers føde berøffuis her aff. Oc saadan Blods flydelse kommer stundem aff slag / fald oc stød / Stundem aff Leffuerens Siugdom oc Breck / naar som hun icke kand rettelige skicke oc fuldkomme Blodet / Da anamme Lemmerne det icke / Stundem aff Leffuerens forstoppelse / saa at Blodet icke haffuer sin rette gang til de andre Lemmer som det skulde / Stundem kommer den der aff / at Aarerne ere sønder gnaffuede eller sønder skaarne / eller oc om de anderledis ere obnede.

Saadan Blodens flydelse skeer mangelunde: Stundem flyder der meget Blod / Stundem føye / Stundem er det klart / Stundem er det som Rødde / Stundem

lucter

lucter det ilde / oc stundem icke.

Tegn.

Aff disse Tegn kand mand forfare oc vide / hueden saaden Blodens flydelse kommer. Kommer den aff slag / fald / eller aff stød / det veed den Siuge best. Men kommer den aff nogen induaartis breck / da haffuer den siuge Pine hos Leffueren / oc hand er gul oc bleg vnder Ansictet. Om den kommer der aff / at Blodet vdi Leffueren er icke ret skickeligt / da er det som gaar fra den Siuge / lige som det Vand / vdi huilcket Kiød haffuer leget. Men kommer den aff Leffuerens forstoppelse / da er Blodet sort oc leffret.

Kommer den aff nogen Aaris breck / da er Blodet klart oc skønt. Kommer den fra nogen Byld / da er Blodet farffuet som rødde.

Kommer saadan Blodens flydelse foruden nogen anden Sot oc Siugdom / da skal den icke strax stillis / men langsommelige. Oc om det behoff giøris / skal Legemet rensis eller purgeris.

Ordinantz.

Huo som her aff breck haffuer / hand hand skal holde denne Skick oc Ordinantz: Hand maa æde stegt Kiød / oc serdelis

Duer / oc Æg saadne vdi Edicke / oc mand skal strø paa dem lit Sandel træ / støt til Puluer. Oc hand skal dricke rød Vin / eller Regnuand huor vdi gloendis Staal sluct er.

De andre Lægedomme huilcke som til denne Siugdom oc Breck tiene findis her effter / vdi det Capittel der som ieg ydermere handle vil om Blodsot.

Det lxxviij. Capittel.

For Vattersot.

VAttersot kommer oc aff Leffuerens breck / naar som hun icke fortære kand Blodet oc Vædsken som flyder til hende / oc kand icke for hendis Strøbeligheds skyld / skicke huer Lem det som dem bør aff Naturen at haffue met rette. Oc er Vattersoten aff trende haande slags.

Vattersot try slags.

I. Hyposarca

Den første kaldis Hyposarca, oc er den Siuge som wi her vdi vore Land kalde Størbug / oc den kommer aff Phlegmatis vædske / huilcken sig vdspreder offuer det gantske Legeme / oc aff disse Tegn kand den kiendis : Den Siugis Ansict / Bryst / Bug / Fødder eller Been ere hoffne /

Tegn.

Puls-

Pulsaaren sider dybt indkrøben | Den Siugis Vand er huit som en Melck | Oc hans Stolegang er fuld aff slim | oc om mand tager met en Finger paa Heffuelsen/ da bliffuer der en Hule sidendis igien.

II. Ascites.

Den anden Vattersot kaldis Ascites, oc den er en Vædske huilcken sig haffuer sæt nederst i Legemet | Oc den kiendis aff disse Tegn: Bugen er saare hoffuen hos Nafflen | oc er alligeuel blød.

III. Timpanites.

Den tredie kaldis Timpanites, oc den er aff Veder | huilcket som inde luct er nedre vdi Liffuet | i de steder som gaa omkring Tarmene | oc den kiendis aff disse Tegn: Bugen oc Nafflen de ere hoffne | oc intet andet mere | oc naar som mand slar paa Bugen met en Finger | da liuder den som en Tromme | oc den Siugis vand det er almindelige gierne klart | oc hans Stolegang er housomt farffuet | oc Pulsaaren er haard | slar fast eller hastelige.

Oc disse forscreffne trende haande slags Vattersot | de komme stundem aff offuerfløddig Hede | Stundem aff Kuld/ Stundem aff Fald/Slag oc Stød/Stundem aff ond vædskactig Mad | Stundem aff suart Bugløb | Stundem aff Complexiens onde Hede/ huilcken som offuergaar

den naturlige Hede | Stundem aff Leffuerens forstoppelse | oc aff Leffuerens Byld| Stundem aff kuld oc kaald Vædske | huor aff Leffuerens digestio oc fortærelse forhindris | der aff kemmer da Heffuelse.

Vattersot som icke kand hielpis.

Huo som Vattersot haffuer met disse efterfølgendis Tegn | hand kand icke hielpis met Lægedom.

Faar nogen Vattersot | oc der til en tør Hoste | den kand icke hielpis. Disligstee oc om der vaaxe Bylder paa den Vaattersotigis Legeme | eller der gaar rødde aff det| til den er it føye Haab at hand hielpis kand. Sammeledis oc om hand haffuer en sterck oc suar Kaaldesiuge. Den Vattersot som er met Leffuerens Byld | hielpis oc neppelige | vden saa er | at hand hielpis strax met det første hand den fornemmer, Om den Vattersottige faar Bugløb | oc om den icke stillis oc forgaar | da er det Dødsens tegn. Disligeste oc om hans Aande | oc det gantske Legeme lucter ilde | da døer hand oc. Om den Vattersotigis Stolgang er som det vaare leffret Blod/ oc hans Vand haffuer tuende Farffuer| neden røt oc offuen til suort | mercker oc Døden. Om den Vattersottige bliffuer trangbrystet | oc der til met haffuer megen

Bugløb|

Bugkøb / da døer hand inden tre dage.

Ordinantz.

Den Siuge ſkal holde denne Ordinantz oc Skick / hand ſkal haffue ſin Bolig oc Verelſe langt fra Vandet / oppe paa it Lofft / ſom ligger mod Øſten / eller mod Sønden / ſom aff Nature tørt er / eller met Kaanſt tiurt giort / hand ſkal oc offte lade giøre en god Røg vdi ſamme Sted ſaaledis. Mand ſkal tage Kannelebarck / Neglicker / den fremmede Spicanardus, ſom findis i Apotecken / aff huert halffandet Quintin / Styrax Calamita, it halfft Quintin / Diſſe ſkulle ſtødis til Puluer / oc blandis met god Terpentin / ſaa at det vorder ſom en Dey / her aff ſkal mand giøre ſmaa Kager / oc lade dem tørris / Oc naar ſom mand vil giøre en Røg / da ſkal mand legge en aff ſamme Kager paa Gløyer. Mand maa oc vel røge met Sandaraca, Laudano, Colophonia, oc met Aloes træ. Den Siuge ſkal oc vel vaacte ſig for Lucten eller for Veder / Om den Siuge ſaa ſterck er / at hand gider gaaet / da ſkal hand gaa om Morgenen den ſtund hand faſtendis er / oc ſpacere bort oc igien en Time / hand ſkal oc lade vel gnide ſine Leme mer met varme Linklude vel ned at / oc

Cinnamomum.
Gariophilum.
Spicanardus.
Styrax Calamita.
Sandaraca.
Laudanum
Colophonia.
Lignum Aloes.

først Leggene / siden Ryggen / der næst Armene / oc siden den hoffne Bug. Om Dagen skal hand icke soffue / oc om Natten icke lenger end vdi sex Timer. Hans Mad skal vere Harer oc Caponer / oc god Gedemelck / Rosiner oc Mandele maa hand oc bruge / Oc hand skal icke æde formeget til lige / Hand maa oc vel dricke Vin oc Miød / men føye til lige. Oc huo denne Breck haffuer / hand skal saaledis hielpis:

Lægedom.

Om Alderen / tiden oc leyligheden sig saa skicke vil / skal den Siugis Leffueraare ladis.

Radices Feniculi. Petroselini Valeriana. Seminis Feniculi & Anisi. Ebulus.

Der effter skal mand vædsken saaledis bløde met denne Lægedom. Mand skal tage Fenickel rødder / Persilie rødder / aff huert en Haand fuld / Romske Nardus met vrt oc rod / tu Lodt Fenickelfrø / Anisefrø / aff huert it Lodt / Sommer Hyld met vrt oc alt / Disse skulle stødis oc leggis i bløde / vdi tre Paatter ferskt Kildeuand en Nat / der effter skulle de siudis indtil trediedelen indsaaden er / Her aff skal mand giffue den Siuge at dricke Afften oc Morgen / huer gang sex Lodt met Vand

Vand

Vand som brent er aff Hyldeblomster.

Eller mand maa giffue den Singe aff denne Lægedom Afften oc Morgen / huer gang en god drick / Her aff rensis oc Brystet.

Tag Isop / tre Hender fulde / Meyran / Hiertensfryd / aff huert en halff Haand fuld / Fenickel rødder / Persilie rødder / aff huert en halff Haand fuld / Anis tu Lodt / Fenickelfrø it Lodt / smaa skær det som skæris skal / oc stød det som stød det som stødis skal / oc siud disse i tre Potter fersk Vand / indtil en Paat indsaaden er / sie oc kryst dem siden igiennem en Haardug / eller igiennem en Linklud / Lad det saa vdi ote skeder fulde aff reent skummet Honnig oc try Lodt Sucker / Ingefer it halfft Lodt / Peber / Canelebarck / Neglicker aff huert it Quintin / Muskateblommer it halfft Quintin / Alle disse skulle oc vere støtte til Puluer / oc lad det saa siude igien tilsammen / Der effter skal det end en gang affklaris oc sies igiennem en Haardug / Oc brug her aff som sagt er.

Hyssopus. Maiorana. Melissa. Radices Feniculi. Petroselini Seminis Anisi & Feniculi.

Zinziber. Piper. Cinnamomum. Gariophyli Macis.

Der effter skal mand rense eller purgere den Singe saaledis / at mand skal giffue hannem om Midnats tid / it Lodt

Purgatz.

Dia-

Diaprunũ laxatiuum.

Diaprunis laxatiui, oc hand maa vel her paa ſoffue.

Purgatz.

Eller mand maa giffue hannem denne Purgatz / huilcken oc god er til dem ſom ere befengdt met den hede Kaaldeſiugel, oc met Leffuerens hede. Tag Electuarium de Succo Roſarum halfftredie Quintin/ Caſsia fiſtula extracta it halfft Lodt/

Aqua Capilli ueneris.

Vand ſom brent er aff Stenrude halfftredie Lodt / blende diſſe tilſammen / oc giff den Siuge hannem Aarle om Morgenen/ paa denne Purgatz ſkal hand icke ſoffue.

Diarhodon Abbatis.

Der effter ſkal den ſiugis Hierte ſtyrckis met Diarhodon Abbatis.

Succus Enulæ Campanæ.

Mand maa oc giffue den Siuge huer Morgen Oſen aff Holtzurt.

Denne Lægedom er ſaare god for denne Vreck / oc loffuis ſaare aff Lægerne / om den brugis to eller tre gange om Vgen / oc

Succus Iridis. Mel. Serum lactis.

den ſkal ſaaledis giøris. Mand ſkal tage Oſen aff de blaa Lillie rødder it Lodt / reent ſkummet Honnig it Lodt / Oc dette ſkal mand blande met en drick Valde / oc giffue den Siuge hannem at dricke.

Ireos.

Eller mand maa ſiude blaa Lillie rødder i Vin / oc giffue den Siuge aff den at dricke Afften oc Morgen. Denne Lægedom renſer Bryſtet / oc den trange Aande / de

ſom

som denne Sot haffue / de ere almindelige gierne trangbrystige.

Dioscorides siger / at den vrt Ebulus, det er / Sommerhyld / met Rod oc alt / saaden vdi Vin / oc den drucket / er den beste Lægedom som mand kand faa for denne Siuge.

Ebulus.

Eller mand maa tage Persilie rødder / oc mellem barcken aff Hylderod / aff huert en Haand fuld / oc dem støde oc vdi Vin siude / oc aff samme Vin skal den Siuge dricke vdi ni samfelde dage / oc den stund skal hand ingen anden Vin dricke.

Radices Petrosilini. Radix Sambuci.

Er den Siuge saa sterck at hand det taale oc fordrage kand / da er det gaat at mand kommer hannem til at spy met Vand huor vdi mellem barcken aff Hyld / oc roeredickefrø saadne ere.

Cortex Sambuci. Samen Raphani.

Den Siuge skal oc huer Vge bruge tørre Karbad / to eller tre gange / effter som hand taale oc fordrage kand.

Dette Plaaster skal leggis paa den siugis Bug / det fordriffuer heffuelsen. Mand skal siude Figen vdi Vin / oc siden støde dem / oc dem blande met Bygmel oc Malurt / och saa Plaaster her aff giøre / oc det bruge som sagt er.

Det lxxix. Capittel.

For den Gulesot Ictericia aff Lægerne kaldet.

DEr henger en Blære ved Leffueren / huilcken som til sig drager den beske oc skarpe vædske Cholera kaldet / oc den flyder snart i Maffuen / oc der fra ind vdi Tarmerne / renser oc lætgiør Stolegangen. Denne Blære faar stundem Breck ret faare i Indgangen / paa den sted der som vædsken skulde gaa vdi hende. Stundem oc vdi den sted / der som hun skulde giffue vædsken fra sig igien / oc naar som samme Blære saadan Breck faar / da flyder den vædske Cholera tilbage igien ind vdi Leffueren / oc blander sig vdi samme sted met Blodet / oc giffue sig siden hen vdi alle Legemens Aarer / oc saa kommer her aff den Gulesot. Oc denne Siuge er aff trende haande slag. Den første kaldis Ictericia Citrina oc er den naar som det gantske Legeme er gult. Den anden kaldis den grøne Gulesot / oc den kommer Cholera Pasiua. Den tredie kaldis den sorte Gulesot / oc den kommer aff den sorte Cholera, huilcken som de kaldis

Try slags Gulesot. Ictericia citrina.

kaldis Melancholia oc denne haffuer sin begyndelse aff Milten. Oc ved disse Tegn kiendis denne Siuge.

Tegn.

Kommer denne Breck oc Siugdom fra Leffueren / da er den Siuge maffuer / oc hand haffuer ont vdi den høyre Side.

Fra Leffueren.

Kommer den fra Milten / da faar mand denne Breck hastelige oc snart.

Fra Milten.

Kommer den fra Tarmernis forstoppelse / da er den Siugis Stolegang huid / hand tørster saare / oc det som vdi hans Mund er det er beskt.

Fra Tarmerne.

Onde Tegn.

Haffuer nogen den Gulesot / oc hans Legeme hoffner / det mercker Døden. Sammeledis om Leffueren bliffuer haard aff Byld / eller aff andet ont / mercker oc Døden.

Haffuer nogen hafft den Kaaldesiuge / oc hand faar den siuende dag der effter den Gulesot / da er det befryctendis at den Siuge døer. Om de Gyldene Aarer som ag hos Artzen side / begynde at bløe / det er gaat Tegn.

Lægedom.

Haffuer den Siuge icke den Kaalde-siuge / oc om Tiden oc Leyligheden sig saa begiffue vil / da skal mand lade Leffuer Aaren / oc hannem siden giffue nogen aff disse Lægedomme.

Mand skal giffue den Siuge Aarle om Morgenen vdi fem dage effter hinanden / huer gang otte Lodt vand / som brent er aff Peberrod / eller oc aff Roeredicke.

Aqua Raphani.

Eller mand maa giffue den Siuge otte Lodt Vin / huor vdi Marubium saaden er.

Marubium

Eller oc den Vin huor i Rødderne aff Asparagi saadne er.

Radices Asparagi.

Eller mand maa tage Regenorme / oc toe dem rene i Vin / oc dem siden tørre / oc til Puluer støde / oc aff dem skal mand giffue den Siuge en halff ske fuld met Vin at dricke.

Lumbrici terrestres.

Somme siude Regenormene vdi sød Melck / oc kryste dem siden igiennem en linet Klud / oc giffue den Siuge den at dricke.

Eller mand maa tage Blad aff Kirseber træ to Hender fulde / oc siude dem vdi to Potter sød Melck / oc sie Melcken derfra / oc giffue den Siuge den Afften oc

Folia Cerasæ.

Morgen /

Morgen / da gaar den gule vædske neden vd ved Stolegangen.

Chelidonia saaden met Vin oc Anis / oc den Vin drucket / fordriffuer den Gulesot.

Chelidonia. Anisum.

Mand maa oc tage Chelidonie, oc hacke den smaa / oc siude hende vdi Vand vnder lucter sød / Oc sætter den i it Kar / oc lade den Siuge sidde der offuer / saa at hand kand vel suedis / da giffuer den gule vædske sig vd.

Eller mand maa tage Akaleyefrø it Quintin / Saffran fierde parten aff it Quintin / Edicke tu Lodt / Chelidonie vand fire Lodt / disse skulle blandis tilsammen / Her aff skal mand giffue den Siuge Afften oc Morgen at dricke / da vddriffuis det gule igiennem den Siugis vand / Mand maa oc (om mand vil) tage her til noget Sucker / Oc er denne en god offte forsøgt Lægedom.

Seminis aquilegij. Crocus. Acetum.

Eller mand maa tage Blomsterne oc Rødderne aff den store blaa Byncke / oc dem siude i Vin oc Vand / tilsammen blandet / Her aff skal mand giffue den Siuge Afften oc Morgen at dricke.

Cichorea.

Nuclei persicarie. Eller mand maa støde Persickege kiérner smaa / oc lade der paa Edicke / saa at det blifuer som en Velling / Her aff skal mand giffue den Siuge Afften oc Morgen at dricke.

Eller mand maa tage de Skind som sidde i Kraffuen paa Høn / som mand pleyer at skale aff dem / oc toe dem rene i Vin / oc tørre dem / de skulle stødis til Puluer / Mand skal oc Røde it stycke Brød vdi Vin / oc strø saa aff samme Puluer paa Brødet / oc det skal mand giffue den Siuge Afften oc Morgen / Oc denne Lægedom er serdelis god for den Gulesot som kommer aff Maffuen.

Digestiuum. Syrupus Violarum. Purgatz. Electuarium. de Succo Rosarum. Haffuer den Siuge hede / oc kand icke heller gaa til Stols / da skal mand giffue hannem om Afftenen it Lot Fiole Syrup / met tu Lodt kalt Vand at dricke. Om Morgenen skal mand giffue hannem Electuarium de Succo Rosarum it Lodt / met Ertesaad / eller met Hønsekiødsaad / vel der i sønder gneden / och saa der paa en god drick aff samme Saad.

Rhabarbarum. Aqua Morecelsi. Eller mand maa giffue den Siuge it Quintin Rhabarbarum met try Lodt Vand / som brent er aff Morber.

Eller

Eller mand maa siude Hiortetungis vrt i Vand / om Siugen er met Hede / oc giffue den Siuge det at dricke. Denne Lægedom er oc god for Leffuerens Hede.

Scolopendria.

Er den Siugis Tunge hed oc tør / da tag Psilium, saa stort som en Haslenød / bint det vdi en linet Klud / oc leg hannem vdi varmt Vand i tre Timer / Her aff skal mand stedse smøre lit paa Tungen / da vddragis Heden.

Psilium.

Om mand legger Saluie i kalt Vand / oc legger saa den paa Tungen / da vddragis den onde Hede. Kand mand icke faa forneffnde Lægedomme / da maa mand holde varmt Vand i Munden / oc den siden skylle met kalt Vand.

Saluia.

Haffuer nogen denne Sot oc Siugdom / saa at hand gider huercken æt eller drucket / da skal mand giffue hannem Byguelling at æde / som tilredt er met Smør / oc Byguand at dricke / Her aff fordriffuis Heden oc Soten.

Eller mand maa giffue den Siuge denne Lægedom om Morgenen / Middagen oc om Afftenen / huer gang en god drick / Thi hand lesker Heden. Tag den store blaa Byncke / Endiuia, Leffuerurt /

Cichorea.
Endiuia.

Scolopen- Liquirizia. Ebur.

Hiortetungis Vrt / aff huert en Haand fuld / Sterſøde ſmaa ſtøt tu Lodt / Filſbeen it Lodt / ſiud diſſe vdi try Pund vand / oc lad der ſiden Sucker i / oc brug hannem ſom ſagt er.

Sirupus abſynthij. Sirupus Endiuiæ.

Malurte Syrup / diſligeſte oc Endiuie Syrup / loffuis ſaare aff Læegerne vdi denne Siugdom.

Aqua Lilij Hyſſopi. Buglossæ.

Vand aff Lillter / aff Iſop / eller aff Oxetungis vrt brent oc druckne / de ere oc gode for denne breck.

Denne er oc en god forſøgt Læegedom / om mand giffuer den Siuge her aff Morgen oc Afften / huer gang ſex Lodt at dricke. Mand ſkal tage ſød Komelck oc Vin / aff huert it Pund / her aff ſkal brendis Vand / oc det ſkal giemmis vdi it Glas en Maanet / oc ſiden ſkal det brugis ſom ſagt er.

Om den Siuge haffuer den Kaaldeſiuge / ſtor Tørſt oc Hede / da ſkal mand blødgiøre Choleram met Fiole Syrup / eller met Endiuie Syrup / oc dem blande met Vand ſom brent er aff Surer / eller aff Endiuia eller oc met nogle aff de andre Vand ſom offuenſaare ſcreffne ſtaa. Der effter ſkal mand purgere oc renſe den Siuge met en aff forſcreffne Purgatzer / eller oc met en aff dem ſom ſcreffne ſtaa vdi det

Syrupus Violarum. Sirupus Endiuiæ.

Capittel

Capittel om Hoffuetuerck som kommer aff Cholera / Siden skal mand giffue den Siuge huer Morgen fastendis / huer gang it Quintin / aff de Kager Triasandali kaldede / eller oc Trochisci de Rhabarbaro, vel sønder vredne vdi Endiuie Vand / eller met Vand aff den store blaa Byncke brent. Mand skal oc legge vduaartis paa Leffueren / en aff de Lægedomme som offuenfaare screffne staa om Leffuersot. Det er oc gaat at den siugis Øyen toes met Quindemelck / oc Edicke tilsammen blandede.

Trochisci Triasandali. Trochisci de Rhabarbaro. Lac Mulieris. Acetum.

Om det saa skede / at Kaaldesiugen forlade den Siuge / oc den Gulesot vilde icke forgaa / da skal mand giffue den Siuge Oxisaccharam Compositam at dricke / blandet met Fenickel Vand / eller met Sureuand.

Oxisacchara Composita.

Denne efterfølgendis Lægedom brugis almindelige her vdi disse vore Land aff den menige Mand / oc met hannem ere mange hielpne / oc den giøris saaledis. De tage Peber / Saffran / Lauerber / Honnig / Smør / Edicke / lige meget aff huert / oc nogle leffuendis Luss / Her aff giøre de it Electuarium, oc smøre det paa it stycke Brød / oc giffue den Siuge det at æde.

piper. Crocus. Baccelauri. Mel. Butyrum. Acetum. Pediculi.

Om Siugen haffuer forlat den Siuge/ oc Øynenis gule farffue vil icke forgaa/ da skal den Siuge bade/ oc vel suedis som offuenfaare sagt er / Oc naar som hand haffuer suet/ skal hand toe sit Ansict met Rosenuand / oc met Vand som brent er aff Bønneblomster / da forgaar den onde farffue inden en stacket tid.

Lupulus. Humle saaden vdi Vin oc den drucket/ giør løsen oc fordriffuer den Gulesot.

Nepeta. vel Cattaria. Maru eller Katteurt saaden vdi Vin oc den drucket / obner Leffueren oc fordriffuer den Gulesot.

Det lxxx. Capittel.

For Miltens Siugdom.

Milten er en lang Lem / oc er bløð som en Suomp / oc haffuer sin verelse vdi den venstre Side. Den inderste del aff Milten ligger paa Maffuen / oc den anden side paa Riffbenene/ oc der ligger oc en part aff den paa Ryggen. Miltens art oc nature er / at hun drager til sig det wrene sorte melancholiske Blod / Oc renser samme Blod fra den Melancholiske vædske / oc giør det subtiligt/

subtiligt / klart oc rent / saa at det bliffuer bequemt til Legemens Lemmer / oc dette skeer igiennem de Aarer / huilcke som gaa vdi hende fra Leffueren oc Galdens hinde / Aff saadan Blodsens renselse bliffuer Mennisket lætsindigt oc glat.

Det hender sig iblant met / at Milten faar den breck / at hun stoppis / lige som om Leffueren sagt er / Oc aff hendis forstoppelse faar mand den sorte Gulesot / hoffner oc opblæsis / aff den melancholiske Vædske / som formegen er vdi den sted / huilcken som hindrer oc fordriffuer det gode Blod / saa at det bliffuer icke gaat / huor aff Lemmerne da indtørris oc krumpis / fordi at de faa icke gaat Blod til dem. Oc de som denne breck haffue / kaldis aff Lægerne Splenetici,

Tegn.

Denne Siuge oc Breck kiendis aff disse Tegn / Den stund den Siuge er fastendis / da hoffuer hand i den venstre Side / Hand er oc sorgefuld oc bedrøffuet / Hans Ansictis farffue er saa gaat som sort / Hans vand det er huit oc klart / Oc naar mand tager oc føler paa Milten / da føler mand hendis haardhed / Den siuge spyer oc stundem Melancholisk vædske op /

oc alt hans Legeme det er suart i tungt / oc hand drømmer vnderlige ting / oc haffuer ingen lyst til Mad / hãs Stolgang er sortactig. Disse ere den sorte Gulesotis visse Tegn.

Ordinantz.

Denne Ordinantz skal holdis aff dem som Miltens Siugdom haffuer. Hand skal bruge den Mad / huilcken som lættelige fortæris eller fordøffuis / oc hand skal æde lit til lige / oc Brødet skal vere vel baget oc surt. Hand skal intet æde aff det som vd nogen Pande baget er / ey heller Kager eller Posteger / saltet Kiød / røget Kiød / Flesk / Bønner / Erter / Melck / Ost / Hand skal intet dricke effter Afftens maaltid / Hand maa icke heller dricke Eble eller Pæremost / fordi alle disse forsagde giøre grofft oc vreent Blod. Hand skal ey heller strax effter Maaltid arbeyde formeget eller sig røre. Den siuge skal oc stedse bruge aff det saad / huor vdi Asparagi vrtis rødder oc de røde Cicer Erter / oc Persilie frø saadne ere. Hand maa æde smaa Fule / vnge Kid / vnge Hønner / Duer / Agerhøns / Fisk som skel haffuer / oc fangne ere vdi rindende eller flydendis Søer / som tilredt er met Persilie oc Edicke. Ferske Æg slagne paa Vand / de ere serdelis gode vdi denne breck

Asparagus. Cicer. Semen Petrosilini.

Af

Aff disse Vrter maa hand oc bruge / som ere: Karse / Salvie / Isop / Mynte / Fenickel / Persile / Bede / den store blaa Byncke Cichorea kaldet / Hand skal oc dricke en føye ting imellem begge Maaltid. Den siuge skal stedse dricke god Vin huor vdi Hiortetungis vrt er saaden. Det er oc gaat at den Siuge æder Afften oc Morgen / huer gang tu Figen met lit Ingefær / Isop oc Peber støtte til Puluer. Om den Siuge vil blande sin Vin / da skal hand det giøre met Vand / huor vdi gloendis Staal sluct er. Huo som her aff breck haffuer / hand skal saaledis hielpis.

Nasturtium. Saluia. Hyssopus. Mentha. Feniculum. Petrosilinum. Beta. Cichorea. Scolopendria: Ficus. Zinziber. Hyssopus. Piper.

Lægedom.

Miltens forstoppelse hun komme sig aff Hede / Kuld eller Byld / eller oc huor aff den komme kand / da skal mand lade Milteaaren / huilcken Saluatella aff Lægerne kaldis / oc den sidder imellen Lægefingeren oc den lille Finger / oc mand skal lade vdløbe en god deel aff Blodet.

Saluatella.

Om saa er at den Siuge haffuer stor Hede i den venstre Side / stor Tørst / oc hans Tunge er meget tør / oc haffuer ingen lyst til Mad / da ere disse visse Tegn / der til at denne breck kommer aff hed vædske / oc da skal mand den Siuge saaledis hielpe:

Aff hed vædske.

Mand

Digestiuum. Syrupus Endiuiæ. Syrupus Scolopendriæ.

Mand skal oc giffue hannem i fire eller fem dage om Morgenen aarle Endinie Syrup | Syrup aff Hiortetungis vrt | blandet met Endinie vand. Oc der effter skal den Siuge saaledis rensis eller purgeris.

Purgatz. Electuarium. de Succo Rosarum.

Mand skal giffue den Siuge it Lodt Electuarium de Succo Rosarum, met sex Lodt vand huor i Hiortetungis vrt er saaden at dricke | Oc her paa skal hand faste vdi sex Timer.

Purgatz. Cassia fistula. Diasene. Aqua Scolopendriæ.

Eller mand maa rense eller purgere den Siuge saaledis | Mand skal giffue den Siuge Cassiam fistulam, som nylige vdtagen er | it Lodt | oc Diasane try Quintin | met sex Lodt Hiortetungis vrtis Vand.

Oleum Violarum. Oleum Lilij.

Mand skal oc smøre steden vduaartis der som Pinen staar met Fiole olie | eller met Lilie olie.

Oleum Violarum. Oleum Rosarum. Dialthea.

Eller mand maa tage Fiole Olie | Rosen olie | oc den Smørelse Dialthea kaldet | oc blande disse tilsammen | oc steden her met smøre.

Aff kaald vædske.

Det hender sig oc stundem at den Siuge haffuer stor attraa oc lyst til Mad | oc tager saa mere til sig | end Naturen taale oc fordrage kand | Thi ræber hand

offte/ oc der opfar i hans Mund en vædske/ lige som det vaare Edicke/ Oc naar saa skeer da er det visse Tegn der til / at den Miltens breck kommer aff kaald Melancholisk vædske / Da skal den Siuge saa hielpis.

Mand skal giffue den Siuge Syrup aff Hiortetungis vrt/ eller Oximel Diureticum, eller Syrup de Stæchade, met Vand huor i Hiortetungis vrt/ More rødder / Persilie rødder oc Mynthe saadne ere. Der effter skal den Siuge rensis eller purgeris saaledis.

Syrupus Scolopendriæ. Oximel Diureticum. Syrupus de stæchade.

Mand skal tage Diacatholicon tu Lodt / Diasenæ it halfft Lodt / disse skulle vel sønder gnidis i sex Lodt Malurte vand / eller i Hiortetungis vrtis Vand.

Purgatz. Diacatholicon. Aqua Absynthei & Scolopendriæ.

Mand skal oc smøre stede vduaartis met denne Smørelse / Mand skal tage Lille Olie / Olie aff Dild / ferskt vsaltet Smør / Marren aff Oxeben / Hønseister eller oc Hundeister / aff alle disse skal mand giøre en Smørelse / oc den bruge som sagt er.

Oleum de Lilio. Oleum de Aneto. Butyrum. Medulla cruris tauri

Eller mand maa smøre steden met den Smørelse Dialthea kaldet.

Dialthea.

Mand maa oc legge dette Plaaster offuer steden som saaledis er tilgiort: Mand skal

skal tage Salt oc fersk Komøg / aff huert it Pund / Peber smaa støt tu Lodt / Disse skulle siudis i god sterck Edicke / oc brugis som sagt er.

Fortalen om Tarmene.

HEr til haffuer ieg handlet om de Lemmer / igiennem huilcke det gantske Legeme sin føde anammer: Nu vil ieg fremdelis handle oc scriffue om de Lemmer / igiennem huilcke Legemens offuerflødighed vddriffuis / som ere / Tarmene oc Blæren etc. Oc de samme Tarme de ere sex / tre smaa som ligge næst op til Maffuen oc Nafflen / de andre tre de ere større oc videre / oc de ligge vundne omkring huer andre indtil bagenden.

Duodenum. Den første Tarm som ligger næst Maffuen / kaldis Duodenum, hand er bred oc vid / tolff Finger lang.

Ieiunum. Den anden Tarm kaldis Ieiunum, det er tom / oc holder intet vdi sig / oc hand kaldis tom / Fordi at hand holder icke lenge Maden vdi sig / men er stedse tom.

Ileos. Den tredie kaldis Ileos, oc den rører ved Vommen paa begge sider / oc hand er fuld sex Alne lang.

Den

Den fierde Tarm / er den første som er vnder den store Tarm / oc den kaldis Monoculus, oc den er lige som en Pose eller som en Pung / Oc hand er til at see lige som hand haffde icke vden it hul / oc der faare kaldis hand Monoculus, det er E-nøyet / Oc vdi denne Tarm ere stundem Orme eller oc Væder/huor aff der kommer suar Pine vdi Bugen oc vdi den høyre Side / Oc denne breck kaldis aff Lægerne Colica non vera.

Monoculus.

Den femte Tarm kaldis Colon, oc den kommer fra den høyre Side vd met Leffueren / oc slaar sig der offuer hinanden / oc nedbøyer sig til den venstre Side / vdi huilcken sted den Siuge / Colica pasio, det er Tarmenis vred / mest er / huilcken sig vdspreder vdi den hele Bug ydermere end nogen anden Siuge oc giør der Pine.

Colon.

Den siette Tarm kaldis Intestinum rectum, saaledis kaldet / fordi at hand gaar ret ned at Rygbenet ved Nyrerne ind-til enden aff Liffuet.

Intestinum.

De første tre Tarme kaldis aff Læ-gerne / Intestina gratialia, oc den pine som vdi dem kommer / kaldis Iliaca pasio, oc det er en stor suar pine / Fordi at alt hues

Intestina gratialia. Iliaca pasio.

som skulde gaa bag vd igiennem Tarmen / det gaar offuen vd igiennem Munden. Fordi kalde somme denne Siuge/ocsaa Miserere mei Deus, Det er / Gud forbarme dig offuer mig.

Men den Pine oc Sot / som vdi de andre tre Tarme kommer / oc serdelis vdi Cola, kaldis Colica pasio, oc disse tuende forneffnde Siugdomme / de ere Brødre oc Systre tilsammen / ferdi at de haffue begyndelse fuldnær aff en ting / som er / aff Tarmenis forstoppelse / eller tilsammen dragelse.

Det lxxxi. Capittel.

For Tarmenis vred Colica oc Iliaca pasio kaldet.

TArmenis vred oc pine Colica pasio kaldet / er intet andet end en suar pine vdi den Tarm Colon kaldet. Galenus siger at naar som hand haffde denne breck / da siuntis hannem / lige som der haffde veret en der haffde boret hans Induaaler igiennem met it Baar. Oc denne Tarm er en aff de nederste Tarme paa en nær / som førre sagt er / Oc vdi samme Tarm skabis Stolegangen saa som hand vdgaar fra Mennisket.

Men

Men det Tarmenis vred oc pine Iliaca passio, er vdi den lille Tarm Ilia, huilcken som er hos Nafflen vnder Riffbenene / Oc den pine er fast større end den vdi Coliaca passione, oc det skeer for den skyld / at samme Tarm er fuld aff Aarer oc Sener / Oc det som skulde gaa neden vd / det gaar mest offuen vd aff Munden.

Iliaca passio.

Tegn.

Aff disse Tegn kand mand kiende Colicam passionem. Den Siuge haffuer stor pine oc suare sting / oc den gaar fra Nafflen ind paa begge Sider / oc haffuer indtaget en stor deel faare aff Bugen / oc den Siugis vand er stedse røt i denne Siugdom oc Pine.

Onde Tegn.

Haffuer nogen denne Siuge oc Breck / oc hans Skel oc Forstand mindskis / oc daaner eller besuimer / om Krampe drager hannem / sueder kalder Sued / oc spyer stedse / da døer den Siuge aff denne Breck. Item / om der vaaxe nogle sorte Blegner paa den Siugis Bug / da døer hand den næste dag der effter.

Lægedom.

Om

Aff Bugens forstoppelse. *Malua.* *Viola.* *Branca ursina.* *Seminis Feniculi & Anisi.* *Fænum Græcum.* *Cassia Fistula.* *Mel.* *Oleum absynthij.* *Clistere.*

Om Colica passio, det er / Tarmenis vred kommer aff Bugens forstoppelse/ da skal mand sætte den Siuge it Clistere bag ind saaledis tilgiort.

Mand skal tage Katost / Fiols vrt / Biørnekløffuers Vrt/ Fenickelfrø / Anis / Fœnum Græcum, disse skulle siudis vdi Vand/ oc siden sies igiennem en Klud/ oc der vdi ladis Cassia fistula, som nylige vdtagen er / rent skummet Honnig / oc nogen Malurte olie / Alt dette skal ladis i Posen / oc bag indsættis.

Merck her / at naar som mand vil bruge noget Clistere bag ind / da skal det icke indsættis eller brugis / den stund Maffuen end fuld er/men sex Timer effter Maaltidet / Oc naar som det indsættis / skal den Siuge ligge paa sine Knæ / oc nedbøye sit Hoffuet / oc holde Artzen høyt op / oc naar som det saa skeet er / da skal den Siuge sig sactelige nedlegge paa den høyre Side.

Forscreffne Vrter som ere saadne til Clisteret / de skulle stødis oc leggis imellem tuende Linklude / oc leggis varme paa den siugis Bug.

Bad.

Om Pinen icke stillis oc forgaar aff forscreffne Lægedom / da skal mand siude forscreffne Vrter vdi Vand / oc giøre it

Karbad aff dem / oc den Siuge skal sættis vdi samme Vand indtil Nafflen / oc efter hand saaledis haffuer badet / skal hans Naffle smøris met Smør / eller oc met den smørelse Dialthea. Oc om Clisteret vilde icke vircke / oc det vil icke gaa bag vd saa som sig bør / da skal den materie dragis tilbage igien met Alene Tappre / eller met Tappe giorde aff Honnig oc Sal gemmæ, Eller oc met andre Tappe / huilcke som skulle stingis bag ind.

Butyrum. Dialthea.

Om Tarmenis vred kommer aff Væder som vdi Liffuet indeluct er / det kand mand saaledis vide oc forfare. Om pinen er icke stedse paa en sted / men er nu her / oc siden vdi en anden sted / eller oc at mand fornemmer Bulder vdi Liffuet oc vdi Tarmene / Oc huo som her aff breck haffuer / hand skal saaledis hielpis.

Aff Væder.

Mand skal tage Kateost / blaa Kaal / Biørnekløffuers vrt / aff huert en god Haand fuld / Meyran / Rude / Lauerbær træis blad / Chammilleblommer / aff huert en Haand fuld / Anis / Spisekommen / aff huert tu Lodt / Alle disse forscreffne Vrter skulle siudis vdi Vand / siden skal mand tage aff samme Vand halffandet Pund / oc lade der vdi Casſia Fiſtula

Malua. Crambe. Branca ursina. Maiorana. Ruta. Folia lauri. Seminis Anisi. Cumini. Casſia Fiſtula.

Theriaca. Oleum de Ruta. Oleum Chamæmelin.

tu Lodt / oc Teragelse it Lodt / Rude olie eller olie aff Chammilleblommer / aff huert sex Lodt / Her aff skal giøris it Clister / oc det skal indsættis luncket / som første sagt er.

Oleum lini

Eller mand maa tage i forscreffne Clistern sted / it Pund Linolie / oc den indsætte som sagt er / denne Olie er saare god for denne Breck / oc for alle andre Bugens breck oc pine.

Oleum Cannabi.

Olie aff Hampefrø giort / saaledis brugt som sagt er / er oc saare god for Tarmenis vred oc pine.

Oleum Chamæmelin. Oleum Anetin.

For denne breck maa mand oc vel giøre Clistere aff Vin oc Olie / aff Chammilleblommer / eller Olie aff Dild.

Om pinen vilde icke stillis aff forscreffne Clister / eller om den Siuge kunde icke taale eller fordrage saadanne Clistere som saa bag indsættis. Da skal mand tage Chammilleblommer / Meyran / Anis oc Spisekommen / oc siude disse i Vin / I samme Vin skal mand vaadgiøre en stor Badskers Suomp / oc legge den paa den siugis Bug saa hed som hand hedist taale kand / oc dette skal saaledis brugis / fire eller fem gange om Dagen.

Chamomilla. Maiorana. Anisum. Cuminum

Mand skal oc giffue den Siuge Vin at dricke / huor i Rudefrø / Danskkommen oc Spisekommen ere saadne/ oc hand skal ingen anden Drick dricke vden alleniste denne.

Seminis Rutæ. Carui. Cuminum

Tappe som oc ere gode for denne Breck / oc de skulle stingis bag ind. Mand skal tage Spisekommen tu Lodt / oc Rude sex Lodt / Disse skulle stødis til Puluer oc blandis met Honnig som rent skummet er/ och saa her aff Tappe giøris.

Cuminum Ruta.

It Plaaster huilcket som oc tien for denne breck. Mand skal tage Rude to Hender fulde / Myrrhe / oc Spisekommen aff huert it Lodt / oc støde disse til Puluer / oc siden røre der vdi fire Eggeblommer oc Honnig / her aff skal giøris tuende Plaaster / det ene skal leggis paa Bugen om Morgenen / oc det andet om Afftenen.

Ruta. Myrrha. Cuminum

Vand brent aff Chammilleblommer/ eller oc Vand huor vdi de ere saadne druckent / det er oc saare gaat for denne Breck.

Aqua Chamomillæ.

Gamle oc tørre Agerne støtte til Puluer / oc met Vin druckne/ / de ere oc gode for denne Breck.

Aff Veder eller aff Vædske.

Om Tarmenis vred oc pine kommer aff Veder eller aff nogen vædske / det kand mand saaledis forfare oc vide: Mand skal sætte paa den Siugis Bug en stor Koppe (men der skal ingen hul huggis) stillis da icke pinen saa er der visselige nogen vædske der hos / huor aff Tarmenis vred / eller Colica sin begyndelse haffuer som er Phlegma eller Cholera.

Absynthium. Ruta. Maiorana. Centaurea. Seminis Anisi & Feniculi. Hiera picra Diaphænicon. Oleum de Lilio. Oleum Anethin.

Er den pine aff den vædske Phlegma, da skal mand tage Malurt / Rude / Meyran / Agetum / Anis oc Fenickelfrø / lige meget aff huert / oc siude disse vdi Vand / oc siden skal Vandet sies der fra / oc vdi samme Vand skal ladis it Lodt Hiera picra / eller oc it Lodt Diaphænicon oc sex Lodt Lilie Olie / eller Olie aff Dild / oc sættis bag ind som it Clistere skal sættis / oc Vrterne skulle leggis varme paa Bugen som før sagt er.

Mel uirginum. Sal.

Eller mand maa røre Jomfru Honnig oc Salt tilsammen / oc disse vdi en Pande verme / oc paa Bugen legge.

Om saa skede / at Pinen aff forscreffne Lægedomme icke forgaar / men sig forøger / da skal mand bruge denne Purgatz.

Purgatz.

Mand skal giffue den Siuge Aarle om Morge-

nen fem Quintin Diaphænicon, met sex Lodt Malurte vand / oc der paa skal hand faste vdi fem Timer.

Diaphænicon. Aqua Absynthij.

Om Tarmenis vred oc pine kommer aff Cholera / det kand mand saaledis forfare oc vide. Om saa er at Pinen bliffuer større oc forøgis / Naar som mand legger paa Bugen en Pose / met forscreffne varme Vrter. Oc om saa skeer / da skal mand giøre til den Siuge dette Clister.

Aff Cholera.

Mand skal siude Fioleurt oc Katost vdi Vand / oc der vdi lade Fiole Olie (naar Vandet er siet fra Vrterne) oc Olie aff Altea / oc siden der met handle som offuenfaare sagt er.

Viola. Malua. Oleum Violarum. Oleum Altheæ.

Eller mand maa purgere den Siuge / saa at mand giffuer hannem it Lodt aff Electuario de Succo Rosarum, met Byguand oc met Endiuie vand tilsammen blandede. Den anden dag der effter om Morgenen / skal mand giffue den Siuge at dricke Byguand / eller oc Vand huor vdi Blommer oc Fioleblomster saadne ere. Oc hans Bug skal smøris oc gnidis met Fiole Olie.

Purgatz. Electuarium de Succo Rosarum. Oleum Violarum.

Eller mand maa væde en Linklud vdi kalt Vand oc legge den paa Bugen.

Om Pinen icke forgaar aff forscreff-
ne Lægedomme / da skal den Siuge sættis
vdi it Kar met luncket Vand indtil offuer
Nafflen.

Aff Veder
Lac.
Oleum oliuarum.
Vitellum oui.

Om denne Breck oc Pine kommer aff
Veder / da maa mand oc vel giøre it Cli-
ster aff sød Melck / lit Olie / oc aff en Eg-
geblomme/ Oc det bag indsætte som offuen-
faare sagt er.

Hiera simplex.

Mand maa oc giffue den Siuge it
Quintin Hieræ simplicis smaa støt/
met fire Lodt Cardobenedicte vand / oc
saa legge dette Plaaster paa hans Bug /

Barba iouis.
Oleum oliuarum.
Acetum.

huilcket saaledis skal giøris. Mand skal ta-
ge Husløg / Olie oc Edicke / oc stege disse
vdi en Pande / oc det saaledis bruge som
sagt er.

Succus Enulæ Campanæ.

Osen aff Holtzurt drucket / er saare
gaat for denne breck / Eller oc Syrup aff
den giort er oc god.

Aloe. Absynthium.
Mel.

Mand maa oc giøre Plaaster aff A-
loe / Malurt oc Honnig / oc det paa Bu-
gen legge.

Dette er oc it gaat Clister for alle-
haande Tarmenis vred Mand skal tage
en gammel Capone / io ældre io bedre den
er / den skal vel siubes oc slaas mit it Rijs/
den stund den end leffuendis er / alle steder
offuer

offuer det hele Legeme / och saa skal Hoffuedet huggis aff den / oc Caponen skal leggis vdi en Spand met Vand / oc lade den saa bløe i Vandet / Siden skal hand rensis lige som hand skal siudis oc kaagis. Saa skal mand tage Anis Fenickelfrø / Spisekommen / Engelsøde / danskt Saffransfrø / aff huert it Lodt / Sene / Agaricum / aff huert it halfft Lodt / Chammilleblommer en Haand fuld / alt dette forscreffne skal stingis vdi Caponen / oc hand skal siudis indtil Kiødet falder fra Benene. Siden skal mand tage it Pund aff samme Saad / Olie aff Chammilleblommer otte Lodt / fire eller sex Eggeblommer / Disse skulle slaas oc røris vel tilsammen / saa at det bliffuer til it Clister / oc det skal mand indsætte Aarle om Morgenen / den stund den Siuge fastendis er.

Semen Anisi. Feniculi. Cuminum Polipodiū. Seminis Carthami. Senæ. Agaricus. Chamomilla.

Om saa skede / at forscreffne Clister vilde icke hielpe / da maa mand bruge vdi den sted de Piller Cochie kaldede.

Pilulæ Cochiæ.

Dianisum eller Diaciminum, it Quintin om Morgenen fastendis til sig taget / hielper oc saare vel for denne breck

Dianisum. Diaciminum.

Mithridatum it Quintin til sig taget met Vin / eller met Vand huor vdi Chammilleblommer ere saadne / hielper oc saare

Mithridatum.

vel | Oc her paa skal mand faste vdi fire eller fem Timer.

Tag it lidet Voxliuss | sker det met i tu | leg det saa offuer hin andet | saa at det bliffuer som it Kaarss | klin det saa paa it stycke Papir saa stort som en Firehuide eller lidt større | Vent enderne ret op aff Liusene | saa at de kunde tendis | leg Papiret met Liussene paa Bugen | oc tend Liussene | sæt saa it Glas offuer samme Liuss | lige som mand sætter Kaapper | da dragis det onde til den sted | Oc denne Kaanst er serdelis god for Iliaca pasio, det er | naar som Maden gaar offuen vd | som skulde gaa neden vd | som før sagt er.

Eller mand maa tage Hampegarn | oc siude det vel met en god Aske | oc legge saa samme saadne Garn saa varmt paa Bugen.

Cor Lupi.

Mand maa tage Hiertet oc Tarmene aff en Vlff | oc dem tørre | oc til Puluer støde | oc det saa legge vdi en Eske eller Budick | da vaaxer vdi samme Puluer smaa Orme | de skulle bliffue vdi samme Puluer | oc mand skal giffue den Singe her aff it Quintin met Vin at dricke | om det er en Mands Persone som denne breck haffuer | Men er det en Quindis Persone | da

da skal mand giffue hende aff en Vlffinde.

Eller mand maa støde en huid Kattelort til Puluer / oc giffue den Siuge aff den met Vin at dricke / Afften oc Morgen.

Eller mand maa tage Oleum Benedicti it Lodt / Olie aff Hiertens Fryd / Olie aff Chammilleblommer / aff huert it halfft Lodt / Disse skulle blandis tilsammen oc vermis / saa skal mand nedlegge den Siuge paa Ryggen / oc lade vdi hans Naffle fem eller sex taare met en Fier / det hediste hand taalle kand / och saa skal mand legge der paa varme Linklude / da stillis Pinen.

Oleum Benedicti. Melissæ. Chamomillæ.

Vdi den lilde Tarm Ilia kommer oc stundem vred oc pine aff Maffuens slimactige vædske / huilcken som icke gaar sin rette gang bag vd som hand skulde / Men offuen vd igiennem Munden / och saadant kommer stundem aff nogen Byld / Stundem oc aff en kaalder slimactig vædske / huilcken vdi Maffuen er forsamlet.

Iliaca passio.

Kommer denne breck aff nogen Byld / da er Bugen hoffuen / oc den Siuge haffuer oc den Kaalde siuge / oc tørster saare.

Aff Byld.

Men kommer denne breck aff nogen

Kaald vædskis Tegn.

kaald vædske / da er Bugen icke Hoffuen / oc haffuer icke heller den Kaaldesiuge / oc ey heller tørster / Hans Hender oc Føder ere kaalde / oc haffuer stor angest oc banghed / oc kand icke soffue / haffuer ingen ro / Nu vil hand vere her och saa der / Nu vil hand haffue det / och saa hint / Oc hus som denne Siuge oc Breck faar / hand døer almindelige gierne den tredie dag effter hand haffuer den faaet / Dog er det mueligt at hand kand hielpis / huilcket saaledis skee skal.

Byld.

Først skal mand giffue act der paa oc vel tilsee / huor aff denne breck kommer. Kommer den aff nogen Byld / om tiden oc den Siugis leylighed sig saa skicke vil / da skal hans Leffueraare ladis / Oc mand skal sætte hannem it aff forscreffne Clister bag ind / oc hans Bug smøre met Lin olie.

Aff kaald vædske. Benedicta. Hiera picra

Men kommer denne breck aff nogen kaald vædske / da skal den Siuge rensis eller purgeris met Benedicta, oc met Hiera picra, oc siden met dette Clister saaledis tilgiort.

Clistere. Anetum. Fænum græcum.

Mand skal tage Dild oc Fænum Græcum, lige meget aff huert / oc siude dem vdi Vand / Siden skal Vandet sies der

fra /

fra/och saa der i ladis Olie aff Chammille-blommer / oc Olie aff Hyldeblomster.

Eller mand maa tage Fænum Græcum, it Lodt / oc støde det til Pulver / oc blende det met it halfft Lodt Honnig / Her aff skal mand giffue den Siuge Afften oc Morgen at dricke met varmt Vand / da rensis Maffuen oc Tarmene / oc pinen forgaar.

Purgat. Fænum græcum.

Denne er oc en god forsøgt kaanst for Iliaca passio. Mand skal tage en Suine blære / oc fylde hende fuld aff hed Vin / oc legge den paa Nafflen saa hed som den Siuge hedist taale kand / oc dette skal oc offte brugis oc fornyes.

Abrød saaden vdi Vin eller vdi Vand / oc det drucket / renser Tarmene/ oc vddriffuer den offuerflødige vædske / huor aff Tarmenis vred kommer.

Abrothanum.

Polleye saaden vdi Vin / oc den saa varm paa Bugen lagt / stiller Tarmenis vred.

Pulegium.

Quesenrt saaden vdi Vin oc den drucket / stiller oc Tarmenis vred.

Pimpinella

Det

Det lxxxij. Capittel.

Om Stolgang oc Løsen.

Jeg haffuer offuenfaare tit oc offte vdi atskillige Capitler sagt oc lært / huorledis mand skal giøre Stolgang oc atskillige onde vædsker vddriffue / Men her vil ieg lære oc handle / om saadanne Lægedomme ville icke oc fuldkomme det som dem bør at giøre / Eller oc om de virckede formeget / huorledis mand da handle skal / paa det at den Siuge skal ingen skade faa aff saadanne Lægedomme. Oc først vil ieg her sætte ob bescriffue nogle Tappe / huilcke som Vædsken neddrage oc komme den til at flyde om den icke flyde vil / Oc samme Tappe maa mand ocsaa bruge til at giøre Løsen oc Stolgang met / om mand paa den sted vaare / som mand icke kunde faa oc bekomme nogen Lægedom som Stolgang skulde giøre / oc de Tappe skulde saaledis giøris.

Alumen. Mand skal tage Alun oc giøre en Tap aff det / en halff Finger lang / och saa tyck som den lille Finger / den skal smøris vel met Smør / oc stingis bag ind vdi Artzen vel dybt / oc der paa ist stycke raat Flesk /

Felsk / saa langt oc tyckt som om Alunet sagt er / saa skal mand nedsætte sig paa paa Artzen en halff Time / oc om mand siuntis at mand skulde faa Løsen / da skal mand icke strax gaa til Stols / men holde sig det lengste mand kand / Mand maa oc vel gaa oc spatzere der paa / da faar mand Løsen.

Eller mand maa giøre saadanne Tappe aff Sal Gemmæ, oc brug den som sagt er / oc de ere de beste som her til tiene.

Sal gemmæ.

Tappe giorde aff huid Sebe / oc smurde met lit Smør / eller met lit Sal Gemmæ, eller oc met almindeligt Salt gnedne / oc bag indstungne / giøre Stolgang ocsaa Løsen.

Sapo.

Eller mand maa vride en Bede rod met Salt / oc den bruge som sagt er.

Radix Betæ

Eller mand maa siude Salt oc Honnig til det bliffuer hart / oc her aff giøre Tappe / oc lade dem tørris / Oc naar som mand vil bruge nogen aff dem / da skulle de dyppis i Lissebons olie / eller vdi Linolie / och saa brugis som sagt er.

Sal. Mel.

Oleum Oliuarum Oleum Lini.

Eller mand maa tage Honnig oc Suineister / oc verme disse vdi en Pande / oc

oc dyppe her vdi it stycke raat Flesk / saa tyckt oc langt som offuenfaare om de andre Tappe sagt er / oc det bruge.

Farina Siliginis. Sal.

Eller mand maa tage Ru mel oc Salt / lige meget aff huert / oc Vand saa meget som her til behoff giøris / Her aff skal giøris en Dey / oc aff samme Dey skal giøris Tappe / oc de skulle tørris mod Solen / eller i en anden sted / Oc naar som mand vil bruge nogen aff dem da skal den dyppis vdi affklart Suineister.

Mand maa oc giøre saadanne Tappe aff Figen saaledis / Mand skal stecke it Figen op paa den ene Side / oc vende det saa omkring / saa at det inderste kommer vd at / saa skal det gnidis imellem Henderne met lit Salt / och saa bruge det som førre sagt er.

Vitellum oui.

Eller mand maa tage en Eggeblomme / oc sla den vel met Salt / oc binde saa her aff i en Lin klud / saa at det bliffuer saa stort som en Haslenød / oc den bruge som sagt er.

Eller mand maa tage it stycke aff it Talleliuss / saa langt som offuenfaare sagt er / oc holde det lit mod Ilden / oc vride det

det imellem Henderne fuld aff Salt / oc bruge det som sagt er.

En Regel.

En almindelig Regel som skal holdis vdi alle Lægedomme / som skulde giøre Løsen oc Stolgang. Naar som mand tager nogen Purgatz oc Lægedom til sig / som nogen ond vædske vddriffue skal / da skal den huercken vere for hed eller for kaald / paa det at den icke skal giøre nogen skade / om den for hed eller for kaald er / Oc naar som mand haffuer den til sig taget / da skal mand icke strax gaa til Stols / naar som mand fornemmer at den vil vircke / Men mand skal holde sig met det første / det lengste som muligt kand vere.

Haffuer mand taget nogen Lægedom til sig som Stolgangen oc Løsen skulde giøre / oc den fordrager sig ind til om Afftenen / oc ey vilde giøre Løsen / da skal mand siude Skersøde oc Honnig vdi Vand / Her aff skal mand dricke en god drick om Afftenen / naar som mand vil legge sig ned / och saa her paa en god drick Valde / da bløddis den haarde vædske / oc mand faar da Løsen oc Stolgang vden all fare.

Liquiritiæ Mel.

Serum lactis.

Om

Vemmelse — Om nogen faar Vemmelse eller vil spy / effter at hand haffuer taget nogen Læ-gedom til sig / da skal mand holde it stycke stegt Brød for Munden / saa hed som mand hedist taale kand / oc naar som Maff-uen saadan luct fornemmer / da stiller hand sig til freds / oc Vemmelsen for-gaar.

Haffuer mand taget nogen Lægedom til sig / oc den haffde veret for sterck / saa at mand finge for megen Løsen oc Stol-gang / da skal mand verme it bløt Senge Lagen / ob vinde det om den siugis Bug oc Lender / saa hed som hand hediste taale kand / och saa skal hand nedleggis paa Ryggen / oc saa bliffue liggendis nogen stund / da faar hand bedre igien.

Saccharum Rosarum. — Eller mand maa giffue den Siuge noget Rosensucker / oc der paa en god drick Regnvand / eller ferst Kildeuand / da stillis flydelsen.

Eller mand maa tage to Eggeblom-mer / oc gnide dem vel sønder vdi Vin / oc dem skal mand giffue den Siuge at dri-cke / Oc den Siuge skal holde sig rolig oc stille / da stillis flydelsen vden all Sorg oc fare. Men om saa skede / at der komme

Blod

Blod vd met Stolgangen / da skal mand derfaare icke forfærdis / Thi saadant skeer for den skyld / at Lægedommen haffuer veret for sterck.

Om nogen bleffue siug oc mactløs aff megen Stolgang. Da skal mand siude en gammel Høne eller en Due vdi Vand/ oc lade der vdi Gummi Arabicum, oc den Gummi Dragantum, aff huert it Quintin / Oc det skal mand giffue den Siuge at dricke / oc Kiødet at æde / Her aff styrckis Hiertet saare vel. Denne Lægedom tien oc dem som Hickelse haffue.

Gummi Arabicum. Dragantum.

Om nogen vemmer efter at hand haffuer taget nogen Lægedom til sig saa at den vil offuen vd igien. Da skal mand siude vdi en halfft Paatte fersk Vand Gummi Arabicum oc Mastix aff huert it halfft Quintin / oc lade det kølis / Oc saa giffue den Siuge det at dricke / Och saa der paa lit Sucker / eller aff Electuario, som giort er aff Queer / da forgaar Vemmelsen.

Gummi Arabicum. Mastix.

Electuarium. de Cidonijs.

Om mand haffuer taget Lægedom til sig / oc den vil icke vircke / da skal mand tage Huedekled oc Katoste met rod oc alt / aff huert try eller fire Hender fulde / Kateosten skal smaa skæris / oc disse skulle siudis vdi Vand / och saa ladis vdi it Kar / vdi

Furfures tritici. Malua.

huilcket den Siuge skal sættis offuer Nafflen/ oc Vandet skal vere saa het som hand hed ist taale kand/ da blødis den onde vædske oc vdgaar.

Men om saa vaare/ at den Siuge gade icke sidt vdi forscreffne Vand/ da skal mand tage to Linposer/ oc legge Kledene oc Katøstene vdi dem/ oc siude dem vdi Vand/ oc den ene skal leggis offuer hans Bug oc Naffle/ oc den anden offuer Lenderne/ det hediste hand taale kand/ da faar hand Løsen vden all pine oc fare.

For Hickelse.

Faar nogen Hickelse effter at mand haffuer hafft megen Stolgang oc Løsen/ det er saare farligt/ oc almindelige gierne Dødsens tegn. Oc hand skal saaledis hielpis: Mand skal siude den Katost Alteam vdi Vand/ oc samme Vand skal ladis vdi en Balie/ vdi den skal den Siuge sætte sine Fødder/ oc siden skal hans Bug oc alle Lemmer smøris met den smørelse Dialthea, Oc mand skal giffue hannem lit Diamargariton.

Althea.

Dialthea.

Diamargariton.

Det

Det lxxxiij. Capittel.
For den Bugløb Diarrhæa kaldet.

Diarrhæa er den Bugløb / naar som Maden oc Dricken som er fordøffuet vdgaar vden Blod / oc kaldis almindelige paa vort Tungemaal / met Aarloff sagt / Rendeskide / oc denne Bugløb kommer aff Tarmene / oc aff de andre Lemmer / lige som Blodsoten giør. Oc huo som denne Breck oc Siuge faar / oc om hans Nature icke for saare her aff forkrenckis / da skal den icke stillis eller stoppis før end paa den fierde dag

Diarrhæa.

Denne Breck oc Bugløb kommer stundem aff den vædske Cholera / oc aff andre Hede vædsker / Thi skal mand giffue den Siuge imellem begge Maaltid / Syrup aff Ribes / aff Rosen / eller aff Queer / met Vand huor vdi gloendis Staal ni gange slucter.

Sirupus, de Ribes. Rosarum. De Cydonijs.

Eller mand maa giffue den Siuge i Syrupernis sted denne Lægedom saaledis tilgiort. Mand skal tage Rosen vand / Vand aff Oxetungis Urt / Veybrede Vand / aff huert it halfft Pund /

Aqua Rosarum. Buglossæ. Plantaginis.

Sandalum. aff de trende haande slags Sandel træ it halfft Lodt / Sucker sex Lodt / disse skulle smaa stødis oc smeltis tilsammen / oc lade sunckis til bonden / siden skal mand giffue den Siuge her aff at dricke.

Conserua Rosarum. Mand skal oc giffue den Siuge om Morgenen fastendis / Rosen Conserua, som noget gammel er / oc icke er nylige giort / oc der paa skal hand siden dricke en aff forscreffne Syruper / eller oc aff den Lægedom som her næst offuenfaare screffuen staar.

Om den Siuge føler sting oc gnauelse vdi Tarmene / da skal mand toe oc rense Tarmene met dette Clister / oc sætte hannem det bag ind som før lært er. Mand skal tage Byg / røde Rosen / Veybrede aff huert en Haand fuld / disse skulle siudis vdi Vand / oc siden vel vdkrystis / vdi samme saadne Vand skal ladis fire Lodt Rosen olie/Rosen honnig tu Lodt / en Æggeblomme / Disse skulle røris vel tilsammen / oc lit luncket giort / och saa indsættis.

Clistere. Hordeum. Rosa citrina. Plantago. Oleum Rosaceum Mel Rosaceum.

Eller mand maa giffue den Siuge denne Lægedom offuen ind / hand renser ocsaa Tarmene saare vel. Mand skal tage Skalerne aff de gule Myrabolaner it Quintin Rhabarbarum it halfft Quintin/

Myrabolani. Rhabarbarum.

tin | Myrabolanerne de skulle stegis eller tørris paa en hed Tegelsten | oc siden stødis til Puluer | Her til skal mand oc tage Syrup aff Queer tu Lodt / Veybrede vand sex Lodt | Disse skulle blandis vel tilsammen | Oc mand skal giffue den Siuge hannem om Morgenen varm at dricke | oc der paa skal hand faste vdi fire eller fem Timer.

Syrupus de Cidonijs.

Der effter skal den beholdende krafft styrckis met dette Elister. Mand skal tage Rosen olie | Olie aff Queer | Olie aff Mastix | aff huert sex Lodt | Bolus smaa støt it halfft Lodt | Alle disse skulle blandis tilsammen | oc bag indsættis | førre lit luncket giorde.

Oleum Rosarum. Oleum de Cydonijs. Oleum Mastichinum. Bolus.

Eller mand maa tage Osen aff Hønsebane | aff Veybreder | aff Portulaca | aff huert sex Lodt | Olie aff Queer ocsaa sex Lodt | Disse skulle røris vel tilsammen | oc bag indsættis som førre sagt er.

Succus Bursæ pastoris. Plantaginis. Portulacæ.

Eller mand maa tage it halfft Pund sød Melck | vdi huilcken gloendis Staal er ni ganges sluct | Vand som er vnder en Slibesten | Veybrede Oes | Olie aff Queer | aff huert fire Lodt | Bolus it Quintin | Bucketalle tu Lodt | Dette skal sættis bag ind.

Clistere.

Casia fi-
stula.

Eller mand maa giffue den Siuge huert dag tre Skeder fulde aff denne Syrup / Huer gang mand giffuer hannem aff den / da skal mand giffue den met luncket Vand huor vdi gloendis Staal er slucht. Mand skal tage Casiam fistulam, Thamarinde / Mirabolani citrini, Engelsøde / aff huert it Lodt / Kebule halffandet Lodt / Disse skulle stødis smaa oc siudis vdi try Pund fersk Vand / siden skal mand tage Sucker her til oc giøre her aff en Syrup / Disse forscreffne Lægedomme skulle brugis indtil den onde vædske aldelis vde er / oc Tarmene ere rensede. Der effter skal mand bruge aff de Lægedomme huilcke som screffne staa om Blodsoten at fordriffue oc stille.

Syrupus.
Thamarinde.
Mirabolani.
Polipodiũ.
Kebuli.

Det lxxxiiij. Capittel.

For Bugløb Lienteria aff Lægerne kaldet.

Lienteria.

Lienteria kaldis aff Lægerne den Bugløb / naar som Maden oc Dricken gaar bag vd vfordøffuet / lige som de ere offuen til indgangne / Oc denne Bugløb kommer almindelig aff Maffuens skrøbelighed / i det at hand saa skrøbelig er/

er / at hand kand icke holde Maden vdi sig. Oc om nogen faar denne Breck oc Siugel effter hand haffuer hafft Blodsot / da døer hand her aff. Men saaledis kand hand hielpis.

Lægedom.

Mand skal giffue den Siuge vdi fire eller fem dage / Malurte Syrup / oc Rosenhonnig / met Bethonie / Fenickel / eller met Malurte vand blandet / huer gang en Skee fuld.

Syrupus absynthij. Mel Rosarum.

Eller mand maa giffue den Siuge it Lodt Hiera simplex, met fire Lodt Malurte vand blandet / Men er den Siuge aff sterck Natur / da maa mand tage her til it halfft Lodt Diaphenicon.

Hiera simplex.

Diaphenicon.

Siden skal den siugis Maffue smøris met Olie aff Mastix / eller met Spicanardi olie / eller met Olie aff Mynthe eller aff Malurt / Mand skal oc smøre paa it stycke Lær / Cerotum Galeni, oc legge det paa Maffuen.

Oleum mastichinum. Oleum de Spica. de Mentha. De Absynthio.

Eller mand maa legge vdi en Linpose / Malurt / Mynthe oc Meyran / som ere tørre / oc legge hannem paa Maffuen.

Absynthium. Mentha. Maiorana.

Mand maa oc giffue den Siuge huer Morgen it Quintin Aromaticum Rosarum.

Aromaticum Rosarum.

Electuarium aff Queer idelige ædt / er gaat for denne Breck.

Det lxxxv. Capittel.

For Blodsot.

Diarrhæa. Lienteria. Disenteria.

DER ere trende haande Blodsot til. Den tredie kaldis Disenteria, oc den er blandet met Blod / eller met Blod oc Rødde tilsammen / Oc den kaldis den røde Blodsot / oc er den verste aff disse trende / Oc om den vil ieg først handle. Oc denne Blodsot kommer stundem aff den vædske Cholera, oc stundem aff Cholera pasiua, Stundem aff Leffuerens brøst oc breck / Thi naar hun faar breck / da kand hun icke sende Blodet til de Lemmer som hun skulde / Men det nedsiuncker til Artzens port

Aff Cholera.

Kommer Blodsoten aff Cholera / da er den Siugis Stolgang blandet met Blod / oc er der til gul.

Aff Phlegmate.

Kommer den aff Phlegmate / da er Stolgangen huid / oc blandet met Blod.

Aff Leffueren.

Kommer Blodsoten fra Leffueren / da kommer der meget Blod som er røt oc klart / oc leffris snart / Thi naar som Blodet kommer fra Leffueren (Huilcken som aff Naturen hed er) ned vdi Tarmene som icke

ere saa hede | da bliffuer det blegt | tyckt oc leffret. Somme wforstandige Læger sige | naar som de saadant Blod see | at det er it stycke aff Leffueren | huor vdi de fare vild | oc sige icke sandingen. Oc den Blodsot som saaledis fra Leffueren kommer | den hielpis met stor nød oc neppelige.

Vdi de øffuerste Tarme.

Er Blodsoten vdi de øffuerste Tarme | da haffuer den Siuge stor pine hos Nafflen | oc offuen for Nafflen | oc Stolgangen er blandet met Blod | eller hand er klart Blod.

Vdi de nederste Tarme.

Men er Blodsoten vdi de nederste Tarme | da haffuer den Siuge stor pine neden faar Nafflen | vdi Lenderne | eller hos Lenderne | oc Stolgangen er sort oc blandet met Blod | eller er grøn | stundem gul oc bleg.

Fra Leffueren.

Om Blodsoten kommer fra Leffueren | da haffuer den Siuge stor pine vdi den høyre Side.

Onde Tegn.

Aff Cholera.

Den Blodsot som kommer aff Cholera, oc om Stolgangen leggis paa Jorden | oc den bliffuer sur som Edicke | eller oc om der flye Myg aff hannem / det er Dødsens Tegn.

For Blodsot.

Faar mand Blodsot eller Bugløb vdi nogen Siuge / oc Siugen icke forgaar men forøgis / det er oc Dødsens Tegn.

Om den Siuge haffuer stor tørst / oc der vaaxer nogen Blegn bag hans Ørne / da døer hand.

Ordinantz.

Den Siuge skal icke æde saltet eller røget Kiød / ey heller saltet Fisk / oc ey heller aff mange atskillige Retter / Oc det som stegt er tien hannem bedre en det som saaden er / Stegte Duer oc andre stegte Fule maa hand æde / Stegte Fiske som fangne ere i ferske Søer oc skel paa dem haffue / oc er inden til fylte met Æg / maa hand oc æde / Hans Brød skal icke vere for meget surt ey / oc heller nybaget. Hans drick skal vere rød Vin / eller oc Regn vand / huor vdi gloendis Staal ni gange slucter / om Affteuen skal hand icke nedlegge sig til Søffns / før end to Timer ere forløbne effter hans Afftens Maaltid / Hand skal icke heller soffue om Natten lenger end i siu eller ote Timer / Men dog maa hand vel bliffue liggendis nogen stund vdi Sengen / om Dagen skal hand icke heller soffue. Oc huo som denne Breck oc Siuge haffuer / hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Lægedom.

Først / om tiden oc den siugis leylighed sig saa vil begiffue / skal mand lade sla Leffuer aaren eller oc Milt aaren / oc der effter den offuerflødige vædske / huor aff Blodsoten kommer / saaledis rense oc vddriffue.

Mand skal tage Myrabolaner try Lodt / oc støde dem til Puluer / oc der paa lad Rosen vand / oc lade det saa staa en nat / om Morgenen skal det krystis igiennem en Lin klud / oc giffue den Siuge det at dricke.

Purgaz. Myrabolani.

Eller mand maa tage Myrabolaner Kebuli / it Lodt tiurde eller stegte paa en hed Tegelsten Agarici trochiscati, it halfft Quintin / Syrup aff Mynthe it Lodt / Vand aff Hiertens fryd fire Lodt / Her aff skal giøris en drick / oc den skal mand giffue den Siuge om Morgenen / oc der paa skal hand faste i fire eller fem Timer.

Myrabolani. Agaricus trochiscatus. Syrupus de Mentha. Aqua Melissæ.

Eller mand maa rense Tarmene met denne Lægedom. Mand skal tage Fiole / tøre Blommer / Cassia fistula, Thamarinde / aff huert tu Lodt / oc siude disse vdi tu Pund Regn vand / indtil tredie delen ind saaden er / saa skal det sies igiennem en Lin Klud /

Purgaz. Viola. Prune Damascene. Cassia Fistula. Thamarinde.

Klud / oc der vdi ladis it halfft Pund Sucker / Saa skal det siudis igien / saa at det bliffuer til en Syrup / der effter skal mand tage Rhabarbarum, oc Myrabolani citrini, aff huert it Quintin / støtte til Puluer / aff denne Syrup skal den Siuge dricke Afften oc Morgen / huer gang tre Skeeder fulde / met varmt Vand vel tilsammen rørt.

Rhabarbarum. Myrabolani citrini.

Mē om saa er at den siuge haffuer hafft Blodsoten lenger end vdi sex eller siu dage / da skal hand icke saaledis rensis eller purgeris som her faare sagt er / Men hans Tarme skulle saaledis rensis oc lægis. Mand skal siude Byg vand oc Honnig tilsammen / oc det vel rent skummet / och saa der vdi lade Gedemelck / oc den der vdi vel røre / oc lade det saa kolne / Her aff skal mand giffue den Siuge at dricke / om Morgenen / Middagen oc om Afftenen met anden luncket Melck.

Purgatz.

Eller mand skal tage Hørfrø / Fænum Græcum, aff huert it Lodt / Disse skulle siudis vdi fire pund Regnvand ind paa helfften / Siden skal der vdi ladis reent skummet Honnig / Oc det skal end da lit siudis / Her aff skal mand giffue den Siuge huer tredie Time om dagen / tre

Seminis lini. Fænum Græcum

Skeder fulde / Aff denne Lægedom rensis oc lægis Tarmene.

Kommer Blodsoten aff de øffuerste Tarme oc Induaaler. Da skal mand støde Hampefrø smaat / oc lade vand der paa / och saa kryste det igiennem it linet klæde / oc giøre her aff en Melck / Mand skal oc stege tu Æg vel haarde / dog saa at de icke brendis / Saa skal mand tage aff samme Hampe melck / lige saa megen som Æggene kunde veye / oc de skulle stødis vel tilsammen / Her aff skal den Siuge giffuis den stund hand fastendis er / da stillis Blodsoten oc Pinen forgaar.

Aff de øffuerste Tarme. Semen Cannabi.

Kommer Blodsoten aff de middelste Tarme / da er Stolgangen sort / eller grøn / oc er blandet met Blod / oc da skal den Siuge sættis paa en Stol met it hul / oc vel omhengis met Klæder / oc mand skal giøre en Røg vnder op saaledis: Mand skal tage Bucketel / Harpex / Vox / Spisekommen / lige meget aff huert / Disse skulle leggis i en ny Leerpaatte / oc der skal leggis it Laag paa hende / saa at hun bliffuer vel tæt / saa skal hun sættis paa en Ild / at hun bliffuer vel hed / oc siden sættis vnder den Siugis Stol / saa at dampen eller røgen aff hende kand gaa op til den Siuge.

Aff de middelste Tarme.

Seuum Hircinum. Resina. Cera. Ciminum.

Aff de nœderste Tarme.

Kommer Blodsoten aff de nœderste Tarme / da er Stolgangen gul / sort eller grøn / eller oc bleg / da skal mand giffue den Siuge gamle saadne Hønner / oc stegt Kiød aff en Veder at æde / oc Bygvand at dricke / Disligeste oc Mandele melck blandet met Rosen vand / Her aff styrckis Hieriet oc Blodsoten stillis.

Lac caprinum.

Giffuer mand den Siuge Gedemelck at dricke / huor vdi gloendis Staal ni gange er sluct / da stillis Blodsoten.

Eller mand maa slycke gloendis Staal ni gange vdi Regn vand / och saa der i rede en grød aff støtte Risengryn eller aff Byggryn / oc giffue den Siuge her aff at æde / Morgen oc Afften / Mand skal oc giffue hannem rød Vin / som met samme Vand blandet er / da stillis Blodsoten baade paa gamle oc vnge Menniske.

Sanguis Draconis.

Eller mand maa støde it halfft Lodt Dragebiod smaat / oc giffue den Siuge det met Ertesaad / eller met it bløt Æg at æde.

Haffuer den Siuge Hede / da skal mand giffue hannem denne Lægedom / huilcken som stiller Blodsoten / styrcker Hiertet / køler Leffuerens Hede / slycker

slycker Tørsten / oc giør en god vædske vdi Munden.

Saccharum rosarum. Sanguis Draconis.

Vand skal tage Rosen sucker / saa stort som en Valnød / Drageblod smaa støt it Quintin / oc giffue den Siuge denne Lægedom met Regn vand / eller met Byg vand at dricke. Haffuer mand icke Byg vand / da maa mand tage skorpen aff Rubrød / saa stort som en Neffue / oc siude det vdi en Paatte vand / oc det skal stedse røris / paa det / at det icke skal tilbrendis / Her aff skal mand giffue den siuge Morgen oc Afften. Det er oc saare gaat / at mand giffuer hannem Mandel at æde / huilcke som haffue leget vdi kalt Vand. Eller mand maa skære Brød i skiffuer / oc legge det vdi kalt Vand / oc ædet / Det stopper oc køler.

Saccharum rosarum. Sanguis Draconis. Bolus Armenus. HEmatitis. Mastix.

Eller mand maa tage Rosen sucker / Drageblod / Bolas / Blodsten / Mastix / aff huert it halfft Quintin / oc støde dem smaa / oc blande dem met Suckeret / Her aff skal mand giffue den Siuge saa meget som en Valnød kand vere / met Osen aff Veybrede / Oc samme Lægedom stiller allehaande slags Bugløb,

Caseus. Aqua pluuialis. Mel.

Eller mand maa siude en fersk Gede ost eller Faare ost vdi Regn vand oc Honnig / indtil

indtil Vandet er indsaadet / Her aff skal mand giffue den Siuge saa meget som en Valnød kand sie til / Morgen / Middag oc om Afften.

Nux Miristica. Eller mand maa tage en Muskate / oc støde eller skære den smaa / oc røre den vdi en Eggeblomme / och saa bage en Kage aff den paa en hed Tegelsten / Aff den skal mand giffue den Siuge at æde Morgen oc Afften.

Rasura cornu cerui. Eller mand maa tage Filing eller Skaffuelse aff Hiorte Horn / en Lodt Stiffuelse eller Amedam / saa megen at mand kand giøre en Grød aff met Melck / Her aff skal mand giffue den Siuge at æde Morgen oc Afften.

Pira. Pærer saadne vdi Vand / oc det Vand drucket / stiller Blodsot oc Bugens flydelse.

Cancri. Mand maa oc siude Krabber vdi sød Melck / oc saa vdtage Fisken aff Skalerne / oc støde samme Skaler til Puluer / oc siude samme Puluer oc Melcken tilsammen igien / mand skal oc lade der vdi it Quintin

Sanguis Draconis. Drageblod / støt til Puluer / Her aff skal mand giffue den Siuge Afften oc Morgen.

Eller mand maa tage to Eggeblommer / oc rent Rumel saa varmt som det kommer aff Møllen / io varmere det er / io bedre det er / saa meget aff samme Mel som it Eg kand vere / oc to Muskater / eller oc noget Valmuefrø / Her aff skal gøris en Dey / oc aff samme Dey Kager / oc de skulle bagis paa en hed Tegelsten eller paa en hed Aern / Aff disse Kager skal mand giffue den Siuge at æde / den stund de ere varme.

Vitellum oui.

Nux unguentaria.

Seminis papaueris.

Eller mand maa tage Hestelorte / oc kryste saa megen Oes aff dem / som der kand gaa vdi en Eggeskal / Her til skal mand tage Huedemel / oc to Muskatter smaa skaarne / oc her aff gjøre en Dey / oc samme Dey skal vindis omkring en Hyldepibe som er reen skalet / Saa skal det vendis hos en god Ild / indtil det bliffuer vel baget / Her aff skal den Siuge æde om Morgenen helfften / oc om Afftenen den anden Part / oc hand skal dricke der paa rød Vin / eller oc Regn vand / huor vdi gloendis Staal ni gange er sluct.

Eller mand maa lade sætte en stor Koppe paa Bugen / Men der skulle ingen hul huggis.

Turtur. Eller mand maa brende en Turtel-due met Fiere oc alt til Puluer / vdi en ny Leerpaatte / som off[illegible]n til vel tæt tilklinet er / Her aff maa mand giffue den Siuge saa meget som en Bøn kand vere / met huad vædske mand selff vil.

Eller mand maa tage en Turteldue / oc fylde hende induaartis fuld met nyt Vex oc den stege / oc hende vdvaartis vel dryppe met nysmeltet Vox / siden skal mand giffue den Siuge den at æde / da stillis Blodsoten.

Perdix. Eller mand maa tage it Agerhøns / oc der met handle lige som om Turtelduen sagt er.

Gallina nigra. Eller mand maa siude en sort Høne / vdi Suerte som Staal vdi ligger / indtil Kiødet falder fra Benene / oc det Kiød skal mand giffue den Siuge at æde.

Poma. Eller mand maa tage it Eble oc vd-skære Kiernehusset / oc opfylde steden igien met nyt Vox / oc binde det tilsammen i-gien / oc stege det hos en Ild / at Voxet kand vel inddragis vdi Eblet / Oc det Eble skal mand giffue den Siuge at æde / da stillis Blodsoten strax.

Tormentilla. Semen plantaginis. Sanguis Draconis. Eller mand maa tage Tormentillam / Veybredefrø / Drageblod / lige meget aff

huert/

huert | Mandele smaa støtte/ oc Stiffuelse eller Amedam | saa meget som her til behoff giøris | Her aff skal giøris en Grød met Melck | Den skal mand giffue den Siuge at æde.

Amigdali. Amilum.

Eller mand maa tage Veybredefrø smaa støt til Puluer fire Lodt / Drageblod it Quintin eller lit mere | Stiffuelse eller Amedam | Disse skulle blandis tilsammen met Veybrede Vand | oc her aff giøris en Dey | oc aff den Dey skulle giøris Kager | oc de skulle bagis paa en hed Tegelsten | eller paa en hed Jern | Oc mand skal giffue den Siuge at æde aff dem.

Semen plantaginis. Sanguis Draconis. Amilum.

Eller mand skal tage Huedemel en Haand fuld | Veybredefrø en Skee fuld/ en Muskatte smaa skaaren oc lit Saffran/ Her aff skal giøris en Grød met Melck | Eller mand maa bage Kager her aff.

Farina tritici. Semen plantaginis. Nux Miristica. Crocus.

Eller mand maa tage Egebarck | støt til Puluer | fem Lodt | Bolus tu Lodt | to Æggeblommer / lit Huedemel oc Vand | Her aff skal giøris en Dey | oc der aff Kager bagis | oc de skulle brugis som sagt er.

Cortex querci. Bolus. Vitellum oui.

Tormentilla. Tormentillerod til Pulver støt / oc aff den huer gang it Quintin drucket met rød Vin / huor vdi gloendis Staal ni gange sluct er / stiller Blodsoten.

Stercus porci. Eller mand maa tage en Suinelort/ oc støde hannem smaa / oc lade Miød eller Øll paa hannem / oc kryste den saa igiennem en Lin klud / oc giffue den Siuge den at dricke.

Tapsus barbatus. Eller mand maa legge Liusebrantz vrt vdi en Linpose / oc siude den vdi Vand/ oc paa samme Pose skal den Siuge sidde met sin bare Artz / det hediste hand taale kand / Hand skal oc toe samme sted vel met Vandet.

Om nogen finge Blodsot / oc hand vaare paa den sted som hand ingen Lægedom kunde faa eller bekomme / da skal hand æde Æg som ere haardsaadne eller stegte / oc der paa dricke kalt Vand.

Om mand idelige æder varme Bønner / som vdi Smør stegte ere / oc ingen anden Mad vdi tre dage / da stoppe de Blodsoten.

Det lxxxvj. Capittel.

For

179

For Bagtarmens vred kaldet aff Læ-gerne Thenasmon, kaldis oc aff somme paa vort danske Tunge-maal / Harcke.

Thenasmon.

THenasmon, er stor vred vdi den store Bagtarm/som kaldis Intestinum rectum, eller longum, saa at mand haffuer stor attraa oc begie-ring at vilde gaa til Stols / oc hand kand dog der intet giøre / Oc huo som saadan breck faar / oc hielpis icke vdi tide / da faar hand Blodsot. Oc denne breck kommer stundem der aff / at mand haffuer badet vdi kalt Vand / eller oc siddet nogen paa en kold Sten. Stundem kommer den oc der aff / at vædsken induaartis bliffuer hed oc forbrendis / oc nedgiffuer sig vdi Bag-tarmen. Stundem aff kaald slimactig vædske. Stundem aff nogen Byld eller Vaarte som vaaxer vdi den. Oc huo denne Breck haffuer / hand haffuer Pine hos den lønlige sted eller Lem / ocsaa sting vdi Bagtarmen / Oc Stolgangen som kommer fra den Siuge / den er blandet met blodige strige. Oc den Siuge skal saa-ledis hielpis:

Læge-

For Bagtarmens vred Harcke kaldet.

Lægedom.

Malua. Mand ſkal legge Katteoſt vdi en Linpoſe | ſiude den vdi Vand | ſaa ſkal mand giøre it Karbad met Vand | vdi huilcket den Siuge ſkal ſættis | oc Poſen ſkal hand ſidde paa ſaa het ſom hand hediſt taale kand | Her aff vermis hand oc faar Løſen. Effter Baddet ſkal hans Bug oc Lender vel ſmøris met den Smørelſe Dialthea, oc Lauer olie tilſammen blandede. Oc om tiden oc den Siugis leylighed ſig ſaa begiffue vil | da ſkal den Aare ſom ſidder neden for Anckelen ladis. (Dialthea. Oleum laurinum.)

Malua. Viola. Eller mand maa ſiude Katteoſt oc Fioler vdi Vand | oc ſætte ſamme Vand vnder en Stol met it hul | oc lade den røg oc damp gaa vnder op | paa den Siuge.

Tapſus barbatus. Eller mand maa ſiude Liuſebrand vdi Vin | oc lade den Siuge ſidde paa den.

Denne er oc en god forſøgt Lægedom| oc ſtiller pinen inden en Time: Mand ſkal legge Huedekled vdi en Linpoſe oc ſiude den i Edicke | oc paa den ſkal den Siuge ſidde.

Eller

Eller mand maa siude Basilicon vdi Vin met Lissebons olie oc dricke den.

Basilicon. Oleum oliuarum.

Eller mand maa giffue den Siuge it Quintin Myrrhe met en drick Osteualde.

Myrrha.

Eller mand maa siude den store Rølicke(aff somme Gaaseurt kaldet) vdi Vin/ oc legge den paa Bugen.

Serum casei. Portentilla

Eller mand maa giøre en røg vnder op/ aff den Gummi Sarcocolla.

Sarcocolla.

Det lxxvij. Capittel.

For Spolorm vdi Bug oc Tarme/ Lumbrici aff Lægerne kaldet.

Vdi Tarmene vaaxe mangehaande slags Orme/ Somme de ere brede/ Somme ere lange/ oc de vaaxe aff ond vædske/ oc serdelis aff Phlegmate. Oc naar som den vædske Phlegma, raadner vdi de øffuerste Tarme/ da vaaxer aff den lange Orme/ Lumbrici paa Latine kaldede. Oc naar som de vaaxe imellem Tarmene/ da ere de stackede oc brede/ oc kaldis Ascarides, eller oc Cucurbutini.

Tegn.

Aff disse Tegn kand mand forfare om nogen haffuer Orm vdi Tarmene: Naar som den Siuge soffuer / knapper hand Tenderne tilsammen / oc hans Læber gaa/lige som hand haffde noget vdi Munden at tygge / oc drømmer vnderlige ting / der bider hannem oc noget hos Næseborerne/ Hand faar oc it vnderligt Sind / oc Tungen er tør.

Der gaa oc stundem Orme vdaff Næsen / Stundem aff Munden / Stundem met Stolgangen. Huo som denne breck haffuer / hand skal saaledis hielpis:

Lægedom.

Mand skal giffue den Siuge at dricke vdi tre samfelde dage fastendis / sød Melck eller Miød / eller oc Vand som er saaddet met Sucker / da druckne de / Der effter skal mand giffue hannem oc vdi tre dage denne Lægedom / da dø de.

Mand skal tage en Æggeblomme/ lidt Kridt / oc god sterck Vinedicke / eller oc anden god Edicke / disse skulle røris vel tilsammen oc giffuis den Siuge.

Vitellum oui. Creta. Acetum Vini.

Oc naar som Ormene ere saaledis dødede / da skulle de vddriffuis / ellers kommer der meget ont der aff / om de raadne

vdi Tarmene. Oc om de ere døde aff Læge- dommen | det kand mand saa forfare oc vide. Den singis Bug dragis haardelige tilsammen aff en sterck rørelse | Tørsten oc de andre Tegn | om huilcke førre sagt er | de forøge dem oc bliffue sterckere end de førre vaare | Madens oc drickens lyst forgaar | oc om de met Lægedom vddriffuis / da forgaar disse Tegn oc de skulle saaledis vddriffuis.

Tegn.

Mand skal giffue den Singe it Quintin Esulam som er beredt | da driffuis de vd | oc all anden ond vædske. Denne vrt vaaxer mange steder vdi Norgis Rige | oc kaldis aff dem Skideurt. Thi vil ieg her lære dem huorledis den skal beredis | oc hendis wdyd fra hende tagis | huilcket saaledis skal giøris. Mand skal tage den yderste barck eller skal aff Roden | oc legge den vdi Endiuie Vand | eller oc vdi søđ Melck | en dag oc nat / oc siden skal den tørris igien oc brugis | de som aff sterck nature ere maa mand giffue it Quintin | oc huo som icke sterck er it halfft Quintin | eller tredie delen aff it Quintin. Men lærde Mend vdi Lægedoms kaanst bruge denne vrtis Rod | naar som de ville nogen rense eller purgere met hende | saaledis:

Purgatz. Esula maior. Norgis Skide vrt.

Purgatz. Esula. Cinnamomum Seminis Anisi & Feniculi.

Da tage Esule rod try Quintin / Canelebarck it halfft Lodt / Anis oc Fenickelfrø / aff huert it halfft Quintin / Sucker it Lodt / disse blande de tilsammen / oc giffue her aff it Quintin met Øl eller met Vin / eller hvor met mand selff vil.

Diaturbit.

Eller mand maa vddriffue de døde Orme met it Quintin Diaturbit.

Rhabarbarum.

Eller mand maa vddriffue dem met Rhabarbara.

Succus Absynthei. Fel Tauri. Aloe Cabalina.

Denne Lægedom døder Ormene om mand smør Bugen her met. Mand skal giøre en Smørelse aff Malurte Oes / Tiure Galde / oc aff Aloe Cabalina.

Succus Absynthei. Euphorbium. Cornu Cerui. Mel.

Dette Plaster paa Bugen lagt vddriffuer Ormene / huilcket saaledis skal giøris. Mand skal tage Malurte oes fire Lodt / Euforbium / brent Hiortehorn / Hare Galde / aff huert it Lodt / Disse skulle blandis met Honnig oc brugis som sagt er.

Ruta. Mel.

Eller mand maa giøre it Plaster aff Rude oc Honnig / oc legge det paa Nafflen.

Succus Absynthei. Oleum Violarum.

Osen aff Malurt blandet met Fiole olie / oc Bugen her met smurt / døder Ormene oc vddriffuer dem.

Osen

Osen aff Abrød blandet met Melck/ oc den drucket / døder Ormen.

Succus Abrothani

Osen aff Kørueldrucket met Edicke / døder Ormene.

Succus Cerefolij.

Matrum frø ædt / døder Ormene.

Semen Matricarij.

Krusemynte støt til Puluer / oc det drucket met Melck døder Ormene.

Mentha.

Regenfan blandet met Honnig oc ædt / døder Ormene.

Tanacetum.

Karsefrø støt til Puluer oc met Edicke drucket / døder Ormene.

Semen Nasturtij.

Victril støt til Puluer / blandet met Honnig oc it Quintin til sig taget / døder Ormene oc driffuer dem vd.

Det lxxviij. Capittel.

Om de Aarer som sidde bag vdi Arzen / Hemorhoides kaldede.

Hemorhoides.

NV vil ieg handle om den sidste Tarm / oc først om de Aarers flydelse som er i den / huorledis mand skal komme dem til at bløe / oc huorledis de skulle stillis. Oc paa det / at mand kand dissbedre forstaa dette / da skal mand vide / at vdi den sidste Bagtarm ere fem Aarer / aff Lægerne Hemoroides kaldede /

det

det er paa vort danske Tungemaal saa meget sagt / Blodsens Aarer. Fordi at igiennem dem / gaar meget ont Blod fra Mennisken / lige som der gaar oc fra Quindfolck / naar som de haffue deris naturlige tids flod. Disse Aarer kaldis aff somme Læger / venæ aureæ, det er de gyldene Aarer / Thi aff deris flydelse (om den retteligt skeer) beskermis Mennisket fra meget ont / oc fra atskillige Siugdomme / som ere / Vatterset / Spittals sot / oc andre saadanne / fordi haffue mange storlige behoff / at naar som de ere fulde / oc de icke obnis aff dem selffue / at mand da veed huorledis de skulle obnis / huilcket saaledis skal skee.

Lægedom.

Mentha aquatica. Panis porcinus.

En Røg vnder op giort met Horse Mynte oc Jordeble obner disse Aarer.

Denne Tap obner de gyldene Aarer visselige / om den indstingis bag vdi Artzen / oc hand der inde bliffuer sidendis om natten / Oc den skal giøris vdi Apotecken saaledis:

Recipe succi squillæ drag i. Succi Cicutæ drag ij. Succi Mercurialis drag. iij. Serpentariæ, salis communis, ana drag i. Mellis drag ij. fiat suppositorium.

Om mand haffuer stor pine aff disse Aar-

Aarers flydelse / da skal mand smøre Tarmen met Linolie / da sactis pinen.

Om mand væd Bomuld vdi Ofen aff Løg / oc stinger den bag ind / da obnis de gyldene Aarer. Succus cepe.

Eller mand maa tage det som mit inde vdi Løgen sidder / oc giøre en Tap der aff / oc sting den bag ind.

Eller mand maa væde en Vege aff Kaffuelse vdi Oxe Galle / oc stinge den bag ind. Fel bouis.

Det lxxxix. Capittel.

For de gyldene Aarers flydelse.

Lige som der kommer meget gaat aff de gyldene Aarers flydelse / saa kommer der oc meget ont aff dem / om de flyde formeget / Thi vil ieg her lære / huorledis deris offuerflødige flydelse skal stillis / huilcket saaledis skal ske.

Lægedom.

Mand maa giøre Hare haar til Pulver / oc strø det paa de gyldene Aarer / da stillis deris flydelse. Pili leporis

Om mand strøer paa dem Bolus til Pulver støt / da stillis deris flydelse. Bolus armenus.

Terra sigillata saaledis bruget / giør oc det samme. Terra sigillata.

Aloes smeltet vdi sød Vin / oc d gyldene Aarer her met tone / oc her aff pa dem lagt / læger oc stiller de gyldene Aarer flydelse.

Auripigmentum. Oleum Rosaccum

Auripigmentnm blandet met Rosen olie / oc de gyldene Aarer der met smurt læger oc stiller deris flydelse.

Gallæ. Oleum oliuarum.

Eller mand maa støde Gallæ ti Puluer / oc blande det til Puluer met Lisse bons olie / oc giør Plaster her aff / da stillis deris flydelse oc de lægis.

Aloes. Thus album. Sanguis Draconis. Bolus. Aranea. molendini

Eller mand maa tage Aloes, hui Røgelse / Drageblod / Bolus Armenu Hare haar / vel smaa skaaret / aff huer halfft Lodt / Spindelueff som findis vd Moller / Alle disse skulle blandis met de huide aff Æg / oc her aff skal smøris pa steden / da stillis flydelsen / oc pinen sactis.

Millefolium.

Rølike saaden vdi Vin / oc den dru cket / stiller de gyldene Aarers flydelse.

Det xc. Capittel.

Ficus.

For de Bylder eller Vaarter som vaaxe paa Endetarmen Ficus kaldet.

Paa

PAa enden aff den sidste Bagtarm / eller ret ved Artzens indgang / der vaaxer stundem Bylder som er skabte lige som Vaarter / oc disse komme stundem aff offuerflødigt Blod / Oc huo denne breck haffuer / hand skal saaledis hielpis:

Lægedom.

Mand skal lade sla den Aare som sidder enduaartis paa Foden neden for Anckelen.

Om disse Bylder eller Vaarter ere nylige voxne / da skal mand verme Eissebons Olie / oc her vdi væde en blaa vlden Klud / en skal leggis offuer steden / Denne Lægedom hielper / om den offte brugis

Oleum oliuarum. Oleum Vitelli.

Men ere saadanne Bylder eller Vaarter store som Nødder / da skulle de skendis indtil grunden met it gloendis jern / oc siden lægis met Olie giort aff Eggeblommer.

Denne er oc en god Smørelse for saadanne Vaarter eller Bylder. Mand skal tage Osen aff Løg / Honnig / Blyhuit / Røgelse / Bucketelle / lige meget aff hvert / Her aff skal giøris en Smørelse / den skal vermis naar som mand aff den bruge vil.

Succus Cepæ. Mel. Cerusa. Thus.

Vitella ouorum. Oleum Chamomillæ. Sulphur.

Eller mand maa tage to Æggeblommer | Olie aff Chammilleblommer it halfft Lodt | Suogel smaa støt it Quintin | Her aff skal giøris en Smørelse.

Vitella ouorum. Oleum Rosaceum

Eller mand maa tage to Æggeblommer | Rosen olie | oc huid Vin | oc blande disse tilsammen | oc smøre der aff paa steden met en Fier.

Det xcj. Capittel

Om Bagtarmen vdgaar.

De exitu. Ani.

DET skeer tit oc offte / at Bagtarmen vdgaar | baade paa Mend oc Quindfolck/Maar som saa skeer da skal der met saaledis handlis:

Lægedom.

Mand skal vel verme Henderne vdi varm Vin | oc subtilige indsætte Tarmen vdi sin rette sted igien. Men er Tarmen hoffuen | da skal mand verme Vin oc vsaltet Smør tilsammen | Her vdi skal Bomuld vaadgiøris | oc den skal vindis om Tarmen oc saaledis der met badis/ indtil Heffuelsen forgaar.

Eller mand maa vaadgiøre Bomulden i varm sød Melck | oc der met handle som sagt er. Om mand haffuer icke Bomuld/

uld / da maa mand tage en bløđ Klud / oc legge hannem offte omkring Tarmen oc paa Artzen / da forgaar Hefſuelſen.

Eller mand maa ſiude Katteoſt i Gedemelck indtil hand bliffuer vel bløđ / och ſaa ſkal den leggis varm om Tarmen / da forgaar Heffuelſen oc Tarmen indgaar igien.

Malua.

Eller mand maa ſiude it halfft Pund Huideløg i Vand oc ſætte den Siuge off-uer ſamme Vand / ſaa at Røgen kand gaa vnder op til Tarmen / Her aff blødnis hand / ſaa at hand kand indſættis.

Allium.

Røgbad vnder op giort aff Liuſebrans vrt / oc aff Hønſebane / ſom ere ſaadne vdi Vand / hielper ſaare vel / naar ſom Tar-men vde er.

Tapſus barbatus. Burſa paſtoris.

Eller mand maa ſiude Egeløff / eller Egebarck vdi Vand / oc lade den Siuge ſidde der offuer / Eller mand maa legge diſſe vdi en Linpoſe / oc lade den Siuge ſidde der paa.

Folia quercei.

Karſefrø ſtøt til Puluer oc paa den vdgangne Tarm ſtrødt / kommer hand ind igien.

Semen Naſturtij.

Eller mand maa tage brent Hiorte-horn / Røgelſe oc Maſtix / lige meget aff

Cornu cerui. Olibanum. Maſtix.

huert / oc støð dem til Pulner / oc strø der aff paa Tarmen.

Cera. Olibanum Mastix. Mand skal oc tilgiøre Vox met huid Røgelse oc Mastix / Her aff skal gøris en trind Bold / den skal indstingis paa Tarmen och saa forbindis / Dette skal saaledis brugis / saa offte som mand haffuer veret til Stols / oc indtil Tarmen sidder fast oc icke vagaar

Tapsus barbatus. Arthemisia Er Bagtarmen vde / da maa mand finde Kongelius eller Lusebrands vrt oc Byncke vdi Vin / oc sætte den Siuge der paa / den stund det end varmt er / da gaar hand ind.

Succus prunorum. Sylue strium. Eller mand maa smør Tarmen met osen aff Slaan / da gaar hand ind igien.

Det xcij. Capittel.

For Nyernis breck.

DEN almectigste Gud / haffuer skabt tuende Nyrer vdi Menisken / it paa huer Side hos Leffueren / saa at de drage til dem den offuerflødige vædske / som kommer fra Blodet / Oc samme Blod kaagis oc siudis vdi dem / oc vorder til Piss / oc nedsiunckis fra

fra dem til Blæren. Oc samme Nyrer faa stundem breck oc pine aff Hede oc stundem aff Kuld. Huor aff den kommer, kand mand aff disse Tegn forfare.

Tegn.

Kommer Nyrernis Siugdom oc Breck aff Blodet / da er den Siugis vand farffuet som Blod / oc Pulsaareen slar fast / Hand haffuer oc de andre Blods ...ns tegn.

Aff Blodet

Lægedom.

Kommer Nyrernis breck aff Blodet / oc om Tiden oc Alderen sig saa schicke vilde / da skal mand sla Leffuer aaren / eller oc den Aare paa Foden neden for Anckelen / Saphena, aff Lægerne kaldet. Oc den Siugis Lender skulle smøris met Fiole olie / eller met Populeons Smerelse / Mand skal oc giffue den Siuge Afften oc Morgen Oxisaccharam, huer gang tre Skeder fulde / met tre Skeder fulde aff varmt Vand. Oc siden skal den Siuge rensis eller purgeris met Electuario de Succo Rosarum, oc met lit Scamonia, tilsammen blandede met varm Vin.

Saphena. Oleum Violaceum Vnguentũ Populeonis. Oxisacchara. Electuariũ. de Succo Rosarum Scamonea

Men er Nyrernis breck aff kuld / da skal mand tage Mynthe / oc vild Meyran oc

A... Kuld. Mentha. Origanum

siude disse i Vand / Her met skal mand Lenderne bade / Der effter skulle de smøris met den Smørelse Dialthea / Eller oc met olie aff Chammilleblommer.

Det xciij. Capittel.

For Lendeuerck.

Lendeuerck er en stor suar pine / oc giør Mennisket saare skrøbeligt / oc tager dem stundem aldelis aff dage / oc samme breck kommer stundem aff Hede / oc stundem aff kuld.

Aff Hede/ Kommer Lendeuercken aff Hede / da forsuinder vædsken paa den Siuge / oc hans Vand er røt / eller oc gult / lige som it Pomeransie Eble / oc huo denne Breck haffuer / hand skal saaledis hielpis:

Lægedom.

Malua. Dragantum. Mand skal giøre en Kaal aff Katteøst oc siude den i Gedemelck / oc vdi den skal ladis lit Dragantum, oc den skal mand giffue den Siuge at æde/ oc alt hues som hedmer det skal hand fly. Hand maa æde Byguelling som tilredt er met Smør/ Fordi at den køler oc blød ner saare vel.

Triasandalum. Mand maa oc giffue den Siuge Triasandalum.

Lendeuerck oc Ryguerck de komme oc stundem her aff/ at mand haffuer for meget bedreffuet Naturens spil oc leg met Quindfolck / oc haffuer hafft legemlig Samquem met dem / Huo som her aff haffuer faaet breck / hand skal vdi den maade intet beuare sig met Quindfolck. Oc om hand haffuer Hede eller stor Tørst / da skal mand giffue hannem Sucker Penidiarum, eller oc Sucker Candie / Hand skal oc fly alt hues som hedmer. Men haffuer hand icke Hede/ da skal mand giffue hannem det som hannem passelige verme kand / oc den Mad som lætelige fordøffuis eller fortæris. Den Siuge skal oc badis vdi Karbad / om saa er at hand haffuer icke breck paa sin Leffuer / Haffuer hun nogen breck / da skal hun førre rensis / oc hendis Hede leskis / før end den Siuge bader.

Er Lendeuercken aff Kuld / da haffuer den Siuge ingen lyst til Quindfolck / men hand haffuer suar pine vdi Ryggen / oc vdi sine Punge / Hans Vand er lige som andet Vand / Oc huo som denne breck haffuer / hand skal icke æde Olie / eller anden fed Mad / vere sig Kiød eller anden Fisk / oc ey bruge noget som Maffuen kand forkøle. Mand skal giøre Plaster aff denne Smørelse /

Aff Kuld.

Ordinantz

relse/ oc det paa Lenderne oc Ryggen legges/ saa het som den Siuge det hedist taale kand / oc det skal saaledis giøris.

Feniculum Apium.

Mand skal tage Fenickel oc Melck / saa meget som helfften kand vere aff it Menniskis Hoffuet / Disse skulle skæris eller hackis vel smaa / oc siden stødis vdi en Mortere / saa skal mand tage her til Dille frø / Olie aff Mastix / Oxetalg / aff huert fem Lodt / Disse skulle smeltis vdi en Pande / oc naar som de ere smeltede / da skulle forscreffne Vrter ladis her vdi / oc siden skulle disse leggis imellem tuende linet Klude / oc brugis som sagt er. Oc naar som det bliffuer kalt / da skal det vermis igien / oc brugis som førre. Brugis dette Plaaster saaledis vdi tre dage / da bedris det met den Siuge vden all fare oc pine.

Seminis Anethi. Oleum Mastichinum.

Denne er oc en god viss Lægedom for Lendeuerck som kommer aff Kuld. Mand skal tage Chammilleblommer / saa mange som der kunde gaa vdi en Kande paa en Paat / oc dem siude i Vin oc helfften Vand/ Oc naar som de ere vel saadne / skulle de tagis aff Saadet / oc stødis vdi en Mortere / saa at de bliffue som en Grød eller Velling / saa skal Saadde ladis paa dem igien / oc siudis indtil Saadder ind-

Aff Kuld. Chamomilla.

saaden

saaden er / Siden skulle de leggis i en Linpose / som er en halff Alne bred / oc halff anden Alen lang / oc den skal leggis offuer Lenderne saa hed som den siuge Hedist taale kand / Oc naar som Lenderne ere saaledis igien foruermede / da skal Posen tagis ffra dem / oc Lenderne tørris met en Klud / oc siden smøris met denne Smørelse saaledis tilgiort.

En Smørelse

Mand skal tage Oleum Benedicti, Olie aff Cammilleblommer / oc Spicanardi Olie / aff huert it halfft Lodt Lauer olie / den Smørelse Dialthea, aff huert it Lodt / Disse skulle ladis vdi it Stenkrus / oc sættis hos en Ild / at smeltis oc vermis / Her met skulle Lenderne smøris / oc forscreffne Pose skal brugis som faare staar vdi sex dage Morgen oc Afften / Oc naar som Posen er bleffuen kold / skal hand vermis igien i Vin oc Vand som varmt er.

Oleum Benedicti. Chamomillæ. Spicanardi Lauritum. Dialthea.

Eller mand maa tage Huideløg / oc Coriander / aff huert fire Lodt / oc dem siude vdi halffanden paat Vin / indtil tredie delen indsaaden er / Her aff skal mand giffue den Singe Afften oc Morgen at dricke

Allium. Coriandrum.

Eller mand maa tage Kørel / oc den hacke eller skære smaa / oc siude hannem

Singidium.

 vdi

vdi Miød / Her aff skal den Siuge dricke om Afftenen / Oc om Morgenen skal hand æde aff Vrterne fastendis.

Verbena. Saluia. Lauendula Mentha.

Eller mand maa tage Jernurt / Saluie / Lauendel oc Mynthe / aff huert to Henderfulde / Disse skulle siudis vdi fire paatter Vin vnder lucter saad / Der effter skulle disse ladis vdi en Balie / oc offuer den skal den Siuge sættis / oc vel omhengis trint omkring met Klæder / saa at Røgen eller Dampen her aff kand komme til Lenderne oc Ryggen / saa at hand kand vel suedis / oc Sueden skal siden afftørris met en lin Klud / Der effter skulle Lenderne oc Ryggen smøris met smeltet Marre aff Oxeben / oc vdi tre dage skal dette brugis / oc serdelis om Afftenen / naar som den Siuge vil sig nedlegge til søffns da forgaar Pinen / besynderlige om hun er kommen aff Kuld.

Mel Lac.

Eller mand maa tage Honnig oc sød Melck / lige meget aff huert / oc siude disse vdi en ny Leerpaatte / Her i skal vaadgiøris en lin Klud / oc den skal leggis paa Lenderne saa hed som den Siuge hediste tale kand / Oc naar som den bliffuer kaald / skal den vermis igien / oc brugis som føre / Her aff vddragis Pinen.

Met

Met denne Lægedom ere oc mange hulpne som haffue hafft suar Lendeuerck: Vdi ni samfelde dage skal mand om Morgenen / Middagen oc om Afftenen vel gnide oc vride Lenderne mit Vand / som brend er aff Kongeltus / eller Lusebrants vrt / mod en god Ild.

Aqua Tapsi barbati.

Der vaaxer oc stundē Bylder i Lenderne aff den vædske som flyder i Lenderne/oc Lenderne bliffue tunge/oc siunis den Siuge at de henge paa hannem / hand faar oc en stor suar Kaaldesiuge / Oc naar som Bylden bliffuer bløđ eller moder / da flyder den lættelige. Er saadan Byld paa den høyre Side / da skal den Siuge ligge paa den venstre Side. Er hun paa den venstre Side / da skal hand ligge paa den høyre. Mand skal oc vel tilsee oc forfare / om saadan Byld er aff hed eller kaalder Vædske / huilcket mand aff disse Tegn kand mercke.

Byld vdi Lenderne.

Er Bylden aff hed Vædske / da tørster den Siuge saare / hans Vand er røt / oc Vædsken er sterck / oc hand suimler saere.

Aff hede vædske.

Men er Bylden aff kold Vædske / da er Kaaldesiugen icke saa suar / som den er

Aff kold vædske.

som aff hede kommer / oc den Siugis vand er lige vdi farffuen som andet vand.

Lægedom.

Aff Hede/ Succus Solatri & Feniculi.

Er Bylden aff hed vædske / da skal mand tage Osen aff Natskade oc Fenickel Os / lige meget aff huert / oc siude dem vel tilsammen / oc siden sie dem igiennem en Haardug eller igiennem it andet Linklæde/ Her vdi skal mand lade Mandele olie oc Casia fistula, oc giffue den Siuge her aff at dricke. Men haffuer den Siuge Bug vred / oc kand icke vel gaa til Stoels / da skal mand sætte hannem dette Clistere bag inde / saaledis tilgiort.

Oleum Amigdalarum.

Clistere. Malua.

Mand skal siude Byg oc Katteost vdi Vand / oc siden sie Vandet der fra/ oc vdi samme affsiede Vand lade Fiole olie oc Rosen olie / lige meget aff huert. Oc her aff giøre Clister.

Mand skal oc giffue den Siuge den Mad som er aff Naturen vædskactig / oc køler. Alt hues som hedmer skal hand fly/ oc skal ey heller beuare sig met Quindfolck/ som førre sagt er.

Cerefolium. Fænum Græcum.

Mand maa oc støde Kørel oc Fænum Græcum tilsammen / oc blande disse met Honnig / oc legge her aff offuer Lenderne som it Plaaster.

Eller mand maa tage en Otting aff en Skeppe Byg / oc en god hob Katteost / oc siude disse vdi Vand / oc lade den Siuge bade her vdi / da bløduis Bylden oc bryster diss lættere.

It Bad
Hordeum.
Malua.

Om Byldens vædske vaare tyck oc ey vilde flyde / da skal mand tage Fenickel oes / Mercke Os / Malurte Os / lige meget aff huert / oc siude dem vel tilsammen / oc siden skulle de sies igiennem en lin Klud / Her aff skal mand giffue den Siuge om Morgenen it halfft Lodt met Horsemelck oc dricke / saa bløduis Bylden oc flyder vel.

Succus
Feniculi.
Apij.
Absynthij.

Der kommer oc stundem en hed vædske vdi Lenderne oc sætter sig der inde / indtil hun bliffuer til slim / oc skær Lenderne saare / saa at den Siugis vand bliffuer som Blod / Huo denne breck haffuer / hand skal saaledis hielpis.

Hed
vædske.

Mand skal tage Olie aff Nydder it halfft Pund / oc lige saa meget ferst Vand / Disse skulle vel blandis tilsammen / Her vdi skal en Suomp som Badskerne bruge paadgiøris / oc leggis paa den sted der som Pinen er. Mand skal oc lade Rosenblad støde til Puluer vdi forsagde Olie oc aff den skal smøris paa

en

en Kuld / oc hannem paa steden legge. Mand skal oc giffue den Siuge / den stund hand fastendis er / aff denne Lægedom at dricke / huilcken saaledis skal giøris.

Nuclei Cucumeri. Cuminum Semen Maluæ.

Mand skal tage Kierner aff Gresskar / Spisekommen / oc Katteostefrø / aff huert it halfft Lodt / oc siude disse vdi sød Melck / oc hannem bruge som sagt er.

Aff Kuld.

Oleum Chamomillæ. Violaceum. Rosaceum Mastichinum. Cera Vitellum ouorum.

Om Lendeuercken er aff Kuld / da maa mand tage Olie aff Chammilleblommer / aff Fioler / Rosen olie / Olie aff Mastix / aff huert it Lodt / Vox smeltet tu Lodt / Disse skulle vermis tilsammen / oc naar som de begyndis at kølis / skal mand der vdi lade to Æggeblommer / oc røre disse vel tilsammen / saa at det bliffuer en Smørelse / met den skal mand tysser om dagen smøre Lenderne / oc gnide dem vel met en varm Haand ned at.

Blødsaadne Æg / Melck / disligeste ocsaa Mandelmelck / tien dem vel som Lendeuerck haffue.

Det xciiij. Capittel.

For Nyrenis oc Blærens Steen.

DEr vaaxer Sten vdi Menniskens Legeme vdi fem steder / som ere: Vdi Lungen / vdi Tarmene / vdi Nyrene / vdi Blæren / oc vdi Ledemodens Lemmer / Jeg vil lade alle disse fare / aleniste her tale oc handle om Nyrenis oc Blærens Steen / huilcken stundem vaaxer vdi Blæren / oc stundem vdi Lenderne / oc den haffuer sin begyndelse / aff kaalder slimactig vædske oc Materie / huilcken som Maffuen icke fortære eller fordøffue kand / men nedsætter sig hos de varme Nyrer / oc bagis der tilsammen til en Steen / eller oc til Sand / oc giør Mennisken ont oc plager hannem saare.

Ordinantz.

Huo som haffuer breck aff Sten / hand skal holde denne Ordinantz / Hand skal icke æder røget Kiød / eller det som lenge haffuer veret saltet / ey heller Gedekiød / Suinekiød / Gaasekiød / ey heller aff de Fule som deris Reder oc Verelse haffue paa Vandet / oc ey heller den Fisk som

som icke haffuer skel / oc icke heller det som er baget eller stegt vdi nogen Pande / Men den Pandekage som er baget met Malurt/ oc icke er baget for hart maa hand æde / oc det for Malurtens skyld. Alt det som bagis aff Dey oc er vsuret skal hand icke æde / oc disligeste det Brød som vdi Vand er saadet / lige som det Huedebrød er / som her vdi vore Land bagis / Hand skal ey heller æde Melck / oc serdelis sur Melck / ey heller gammel Ost / oc ey heller det som stopper / lige som Risengryn / Amedam eller Stiffuelse / Huedemel giøre / Hand skal ey heller æde raa Eble / Perer / Castanier oc andre saadanne. Men hand maa æde oc bruge til sin Mad / vnge Høns / Haner / Kapponer / Kallekiød / vnge Kid / Lam / Harer / oc serdelis deris Nyrer oc Hiernen / oc allehaande smaa Fule / Æg blødsaadne / forlorne Æg tilredde met lit Edicke / Kaal som er red aff Persilie / aff Fenickel / aff Kørel / aff Dil / den maa hand æde / Olie vrt oc Ceppers maa hand oc æde / oc naar som den Siuge æder / da skal hand æde offte / oc føie tillige.

Huorledis mand kand kiende Lendernis Steen fra Blærens Steen.

Er Stenen i Nyrene eller i Lenderne/ da er Sanden rød / oc den Siuge haffuer ont i Lenderne oc i Ryggen / oc hand lader sit Vand vden pine.

Lenders nis. Steen.

Men om den er i Blæren / da er Sanden huid / oc den Siuge haffuer pine hos sin lønlige Lem / eller oc faare vdi Bugen / oc hand lader sit Vand fra sig met stor pine oc nød / stundem kand hand icke lade sit Vand fra sig.

Blærens. Steen.

Stenen vaaxer stundem aff Hede/ Da er den Siugis vand rødt / oc der ligger megen Sand nedre i det Kar som hand lader sit Vand i / Oc naar som det haffuer staaet stille i en Time / da er Sanden rød oc haard / om den gnidis imellem Fingerne / Huo som denne breck haffuer / hand skal ingen hed Lægedom bruge.

Aff Hede.

Er Stenen aff kuld / da spyer den Siuge offte / oc Sanden er huid som ligger nedre paa bonden / i det Kar hand lader sit Vand i / Oc hans vand det er stundem klart / stundem gulactig / eller oc farffuet som Osteualde / de Lægedomme som ere aff hed nature tieme hannem best.

Aff Kulde.

De som haffue Steen de hielpis i ... uende maade. Førstе at den vdskæris/

Huor-

Huorledis det gaar til | kand icke vel beſcriffuis | Oc huo ſom vil bruge den Kaanſt | hand ſkal baade ſee oc lære den aff en god forſtandig Meſtere oc Læge | Thi vil ieg her om intet mere handle eller ſcriffue. Men huorledis den ſandactige Steen | eller den ſom brydis eller ſmullis | ſkal vddriffuis vden all pine oc farlighed | vil ieg her ſcriffue oc lære.

Først ſkal mand vel tilſee | at den Siuge haffuer god Stolgang | Der effter ſkal den ſlimactige vædſke ſaaledis renſis met denne Syrup ſaaledis tilgiort.

Radices Apij. Petroſelini Feniculi. Milium. Scolopendria. Capillus Veneris. Polypodium.

Mand ſkal tage Mercke rødder | Perſilie rødder | Fenickel rødder | aff huert fire rødder | oc aff ſamme Vrters frø | aff huert tu Lodt / Huid Steenbrecke frø | halfftredie Lodt Hiortetungis vrtis blad | Steenrude ſom vaaxer paa Mure | Engelſøde | ſex Lodt | Alle diſſe Vrter oc rødder ſkulle ſkæris ſmaa / oc de ſkulle ſiudis i halffanden paatte Vin oc vdi lige ſaa meget Vand tilſammen blandede | indtil helfften indſaaden er | ſiden ſkulle de ſies oc kryſtis igiennem en Haardug | eller igiennem it andet ſterckt Linklæde | oc det ſom affſict er | det ſkal delis vdi tuende parter | vdi den ene deel ſkal ladis it Pund

Honnig |

Honnig / oc vdi den anden deel it Pund Sucker oc halff andet Quintin Cantarides, aff huilcke Hoffuederne affskaarne ere/ oc siden stotte til Puluer / Der effter skulle disse siudis igien indtil tredie delē indsaaden er / Oc aff denne Lægedom skal mand giffue den Siuge huer fierde dag try Lodt met sex Lodt vand huor vdi Mercke oc Persilie rødder ere saadne/ Oc aff den anden Syrup som met Honniget tilgiort er/ skal mand giffue den Siuge huer dag try Lodt Vand/huor vdi forsagde Vrter ere saadne. Om Stenen icke her aff bryster/da er hand saa stor oc haard at hand icke vddriffuis met Lægedom/ Men skal skæris vd.

Cantarides

It Bad huilcket som løser Stenen oc kommer hannem til at flyde / dog skal icke saadant Bad brugis for tit / fordi det løser vel Stenen/ mē offte bruget/giør det skrøbelige Nyrer / oc dette skal saaledis giøris/ Mand skal tage Byncke/ Chammilleblommer/Amur/ Saluie oc Katteost/disse skulle siudis vdi Vand oc brugis som sagt er.

Bad.

Arthemisia
Chamomilla.
Melilotum
Saluia.
Malua.

It Puluer huilcket Stenen sønderbryder/oc det skal saaledis giøris oc beredis: Mand skal tage en Gedebuck/ oc holde hannem ren / oc giffue hannem at æde vdi en

Feniculum. Anetum. petroselinũ. Hedera. Arthemisia.

Maanet Fenickel/Dil/Persilie/Vedbendel
oc andre saadanne Vrter / saa skal hand
thielslais/oc naar hand stingis/da skal mãd
lade lit aff Blodet bortløbe/ mẽ mellemblo-
det skal tagis oc sættis mod Solen i it glas
til at tørris/oc naar som det er tiurt/skal det
stødis til Puluer/oc blandis met nogle støt
Kanelebarck/ Her aff skal mand giffue den
Siuge lit om Afftenen met en drick Vin/

Semen Petroselini.

oc om Morgenen skal mand giffue hannem
lit persiliefrø/oc huid Stenbreckefrø støtte
til Puluer/paa it stycke Brød som vdi vin
bløt er/at æde/da forgaar Stenen/oc vaax-
er icke mere.

Miliũ solis. Grana Hederæ. Capillus veneris. Miliũ solis. Sabina. unio.

Denne er oc en god viss Lægedom for
Sten/oc er offte forsøgt. Mand skal tage
bærene som vaaxe paa dẽ Vedbẽde som va-
axer op met Mure/eller op til Træ vdi Sko-
uen / Stenrude oc Stenbreck / aff huert it
Lodt/Seuenbom/Perler/aff huert it halfft
Lodt/Disse skulle stødis til Puluer/Her aff
skal mand giffue den Siuge Afften oc
Morgen/it halfft Lodt met Miød at dricke.

Lepus.

Denne Lægedom loffuis oc hos Lægerne.
Mand skal tage en vng Hare oc thielsla
hãnẽ/oc strax vdtage Induollerne aff hannẽ
den stund hand end varm er/oc legge hannẽ
vdi en ny Leerpotte/ oc kline den vel tæt till/
oc sætte

oc sætte saa Pottẽ vdi en hed Bageron/ oc brende hannem der til Aske eller Puluer/ Her aff skal mand giffue den Siuge afften oc morgen it Quintin met Miød at dricke.

Somme berede forschreffne Lægedom saaledis. De druckne Haren leffuendis i Edicke/oc brende den siden som sagt er / met Hud/Haar/oc met alle Induoller/ saa tage de til huer try Lodt aff samme Puluer tolff Lodt Honnig/oc giøre her aff en Syrup/oc giffue den Siuge Morgen oc Afften aff den / huer gang saa meget som en Valnød kand vere stor til / Her aff brydis Stenen visselige.

Andre tage alenist Hareskind/der til ti eller tolff Agerne / oc en Haandfuld aff huid Stenbarck / oc brende disse til Puluer som sagt er/Oc naar som Maanen afftager da bade de den Siuge vdi det Bad som offuen faare screffuet staar / oc giffue saa den Siuge aff dette Puluer / it halfft Quintin til lige met ferskt Kilde vand at dricke/ eller met Miød.

Andre druckne Haren vdi Edicke/oc tage saa alenist blodet aff hannẽ oc tørre det/oc de giffue dẽ Siuge her aff met vin at dricke.

Hare nyrer brẽde til puluer oc smaa støtte/her aff afftẽ oc morgẽ it Quintin drucket

Renes leporis.

met Vand/ brent aff Persilie/ eller aff Peberrod/bryder Stenen veldelige.

Denne Lægedom bryder Nyrernis oc Blærens Steen vden all pine / oc stiller Nemmelse oc Spyelse/ Oc den giøris saaledis. Mand skal tage Peberrod otte Lodt/ oc smaa skære den/oc legge den vdi halffanden Paat aff den beste vin/ som mand kand faa oc bekõme/ Oc den skal saa staa dag oc nat/ Siden skal mand giffue den Syge aff samme Vin Afften oc Morgen/ huer gang otte Lodt at dricke. Somme graffue Kanden met Vinen ned vdi Jorden en Alen dybt/oc lade den saa staa Dag oc Nat/ førre end de her aff giffue.

Raphanus maior.

Eller mand maa tage de Bær som vaaxe paa Vedbende oc støde dem til Puluer/ Oc her aff skal mand giffue den Syge Afften oc Morgen / huer gang it halfft Lodt / met try Lodt Vin at dricke.

Grana Hederæ.

Eller mand maa tage skalerne som Bønner vdi vaaxe/oc brende dem til Puluer/ oc legge det vdi en Pose/giort som den mand lecker Clarete igiennem/ oc laade der saa Vin paa oc lade den løbe der igiennem lige som Clarete leckys/ Her aff skal mand giffue den Syge Afften oc Morgen/ huer gang tu eller try Lodt / Samme Lægedom

er viss / oc offte aff lærde Læger forsøgt.

Eller mand maa gøre it Electuarium met Sucker eller met Honnig aff disse efterfølgendis Vrter / Oc her aff skal mand giffue den Siuge Morgen oc Afften huer gang it Quintin met Vin at dricke / da brydis Stenen oc pinen sactis / oc giør vel at pisse. Mand skal tage Neglicker / Galiga / Stenbrecke / Lauerber / Persiltefrø / Fenickelfrø / Spisekommen / aff huer it Lodt lang Peber / Saffran / Nellefrø / aff huert it Quintin / Ingefær / halsel Løff / Kirsebere Kierne / af huert it halfft Lodt / Cardamomer / Cobeber / aff huert halff andet Quintin / Stersøde / Polleie / Veybredefrø / aff huert fire Lodt / Krabbe øyen / Locstøcke frø / Engelsøde / aff huert it Quintin / Disse skulle stødis til Puluer / oc der met handlis som sagt er / Somme tage her til it halfft Lodt brent Hiortehorn.

Gariophyli
Galanga.
Miliū solis
Baccelauri.
Seminis
Petroselini
& Feniculi.
Cuminum.
Piper.
Crocus.
Seminis
Vrtice.
Zinziber.

Electuarium Iustini Imperatoris, om Morgenen oc om Afftenen it Lodt til sig taget / met Vin huor vdi Persilie er saaden / bryder Stenen / Det samme giøre disse Electuaria / Electuarium ducis, Philantrophus, Diatrionpipereon, Lueutripon.

Huid Raff eller Brendesten stødt til Puluer / oc her aff den Siuge giffuet it

Karabé.

Quintin/ met Vand som brent er aff Peberrod at dricke/bryder Stenen.

Cercfoliũ. Kørvel oc Stenbreck saaden vdi vin/oc den drucket / bryder nyrenis oc blærens steẽ.

Miliũ solis Om nogen haffuer veret siugen lang tid aff Steen/eller aff Blærens vrenhed/huor aff hand ont haffuer offuer den lønlige lem eller nogen Byld der haffde / da skal hand saaledis hielpis / først skal hand bade vdi Karbad/tilred met Vrter som offuen faare før sagt er/ Der effter skal mand giffue den Siuge vdi tretten dage huer Morgen oc Afften/ Melck som met Æg velt er/huilcken wi her vdi vore Land kalde Eggemelck da faar mãd at see hues vreenhed fra dẽ Siuge ved Stolgangen gaar/oc ved hans Vand.

Det xcv. Capittel.

For Kaaldepiss.

NV vil ieg scriffue oc handle om Vandsens oc Pissens breck/oc først om kaaldepiss/ det er/naar som mãd pisser vdi droppe tal. Oc saadan breck kommer stundem der aff/at mand idelige bruger den Mad som aff Nature hed er/ Stundem der aff/at mand haffuer taget nogen Lægedom til sig/som Steen skulde bryde/Stundem

dem kommer den oc aff Leffuerens/nyrenis oc Blærens Bylder/Stundem aff den store hede eller kuld / som er vdi den sted som Menniskens Vand igiennem gaar/Stundem der aff/at mand dricker tuende haande slags drick. Oc huo som her aff breck haffuer hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Mand skal tage Katteost/Hældeløg/ aff huert en Haand fuld/Disse skulle skæris eller hackis smaa / oc siudis i halffanden paatte Vin/ indtil tredie delen indsaaden er/Her aff skal mand giffue den Siuge at dricke tre gange om dagen.

Malua. Allium.

Eller mand maa tage Kierner aff Persicker oc Agerne/lige mange aff huer/oc støde dem til Puluer / Her aff skal mand giffue den Siuge at dricke met Vin/Faar hand icke her aff bedre/da haffuer hand steē.

It gaat bad faar denne breck. Mand skal tage Chamilleblommer/Vandkarse/Katteost/Bethonie/Femfingris Vrt/oc den katteost Althea/aff huert en Haand fuld/Disse skulle siudis vdi Vand vnder lucter sød/oc her aff giøris it Karbad/oc vdi det skal den Siuge sættis offuer Nafflen/oc icke dybere/ Och saa skal mand giffue hannem aff denne Lægedom saaledis tilgiort.

Chamomilla. Nasturtiū aquaticum. Malua. Bethonica. Quinquefolium. Althea.

Lanciolata
Pulegium.

Mand skal tage aff de spisse Veybrede oc Polleie/aff huert en Haand fuld/oc dem siude vdi Vin / oc aff den skal mand giffue gen Siuge at dricke.

Seminis
Lactucæ.
Liquirizia.
Scolopendria.

Eller mand maa tage Lectygefrø it halfft Lodt / Skersøde smaa støt it Lodt/ Hiortetungis Vrtis blad/ en Haand fuld/ Disse skulle siudis vdi to paatter Vand/om den Siuge haffuer Hede / Haffuer hand icke Hede/ da skulle de siudis vdi Vin / Her aff skal mand giffue den Siuge at dricke.

Er denne breck aff Hede / kand mand saaledis forfare/den siuge haffuer stor Hede hos oc omkring den lønlige Lem / Dissligeste suar Pine oc tørst/ Men huo som denne breck aff Kuld haffuer/ hand haffuer icke disse forsagde Tegn.

Apium.
Leuisticum
petroselinũ
Feniculum.
Pulegium.
Absynthiũ
Pulegium.

Mand maa tage Mercke / Loestickе / Persilie/Fenickel/Polleie/ Malurt/Byncke/ Benedicta/lige meget aff huert/Disse skulle siudis vdi Vand vnder lucter saad/oc siden leggis paa den lønlige sted/saa het som mand hedist kand taale/ Mand skal oc siude en drick aff Vin met forsagde Vrter / der aff skal mand giffue den Siuge at dricke.

Ferst eller tør Polleie ædt/oc der paa en god drick Vin drucket/fordriffuer Kaaldepiss.

Abrød oc Mercke saaden vdi Vin/ met noget Sucker den drucket/ fordriffuer kaaldepiss. Abrothanum Apium.

Seuenbom vdi Vin saaden oc den drucket/ fordriffuer Kaaldepiss. Sabina.

Smedesinder gloendis giorde oc der offuer siddet/ oc vel tæt omkring sig tecket/ och saa Edicke paa Sinderet lat/ oc den damp eller røg vnder op anamet/ fordriffue Kaaldepiss. Scoria ferri

Det xcvj. Capittel.

Om mand kand icke pisse.

DEt skeer tit oc offte/ at mand faar den breck/ at mand vilde gierne lade sit Vand/ oc kand det icke giøre. Oc denne breck kommer stundem der aff/ at mand offte oc meget suedis. Stundem aff megen Bugløb. Stundem der aff/ at mand haffuer badet vdi kalt Vand/ eller oc aff anden vduaartis Kuld. Stundem aff Moderens oc andre induaartis Bylder. Stundem der aff/ at Stolgangen er forbrent i Tarmene/ oc kand icke

vdgaa/ Men dēne breck kōmer dog allermest aff Blærens skrøbelighed. Stundem oc der aff at mand sit Vād forlenge hos sig holder huor aff blæren bliffuer fuld/ oc der aff bliffuer hun offuen til vijd/ oc nedē til sneffuer saa at Vandet kand icke faa sin gang oc vdkomme for sneffuerhedsens skyld.

Thenasmō

Tegn.

Om nogen icke kand pisse oc det varer nogen stund/ oc kommer den breck oc Siuge Thenasmon der til / da der den Siuge inden den siette dag.

Aff Blærens skrøbelighed.

Om denne breck aff Blærens skrøbelighed er / kand mand forfare oc vide aff disse Tegn. Den siuge haffuer ingen lyst til mad/ men hannem siunis at hand er mæt/ oc Maden opfar oc vil offuen vd / Stundem er hand forhed/ Stundem forkolder/ soffuer icke heller rolige / oc plagis aff sit Vand/ bugen hoffnis/ oc haffuer pine vdi den/ oc huo dēne breck haffuer/ hand skal saaledis hielpis

Semen Foeniculi. Nuclei persici. Raphanus maior. Petroselinū Leuisticū. Pastenaca.

Mand skal tage Fenickelfrø/ Persicke kierner/ Peberrod/ Persilie/ Løbestock/ Morerødder/ lige meget aff huert / Disse skulle siudis i Vand / oc siden skal Vandet der fra sies igiennem en linet Klud/ oc i det Vand som er affsiet / skal ladis god huid Vin / och saa siudis igien/ saa at det faar en op sød/ mand skal

skal oc lade lit Peber her vdi/dē Siuge skal her aff dricke om Morgenen fastendis i siu dage/da rensis Blæren/ oc hand faar bedre.

Eller mand maa tage Peberrod / saa megē som tu Æg kunde sige til/oc hacke den smaa/oc siude dem saa i halff anden paatte ferskt Vand/oc sies igiennem en Klud / oc vdi det affsiede Vand skal ladis saa meget Honnig som tu Æg kunde vere/oc siudis igien/ Her aff skal mand giffue den Siuge at dricke naar som mand selff vil / da lader hand lættellige sit Vand fra sig.

Raphanus maior.

Eller mand maa tage Peberrod saa megen som to Hender kunde vere/Den skal skæris oc stødis smaa/Her til skal tagis tre gange saa megen Huedekled som Peberroden er/disse skulle siudis vdi sex paatter ferskt Vand/indtil Saaddet indsaadet er/ Saa skal det leggis paa Bugen saa het som den Siuge det hedist taale kand. Mand maa vel legge forscreffne Vrter vdi en Linposel oc den bruge som sagt er/ Oc naar som den kølis skal den vermis igien vdi Vandet oc brugis som førre.

Eller mand maa brende Vād aff de skaler sō Bønner vdi vaaxe/ dē stund de ere grønne oc ferske/Her aff skal mand giffue den Siuge afften oc morgē en passelig drick. Dett Vand

gior

giør icke aleniste at pisse / men det driffuer oc Lendernis oc Blærens Stene.

Oculi cancri

Krabbe øyen til Puluer støtte oc met Vin druckne/giøre vel at pisse.

Apium. petroselinū Feniculum.

Eller mand maa tage Mercke/Persilie/Fenickel/lige meget aff huert/Disse skulle skøris eller hackis smaa oc lit siudis/oc ladis noget Smør der iblant/Disse skulle leggis offuer Lenderne oc den lønlige Lem det hediste mand taale kand.

Apium.

Eller mand maa tage saa megen Mercke/som to Hender kunde vere / oc lige saa mange Huedekled / Disse skulle siudis vdi Vand indtil Vandet er indsaadet/ saa at de begynde at tørris / Der effter skal mand legge disse offuer Bugen oc den lønlige Sted/oc denne Lægedom eller Plaaster er serdelis god om Bugen er hoffuen.

Denne Lægedom giør vel at pisse/renser Blæren oc vddriffuer hendis wrenhed oc Stenen.

Allium. Malua.

Mand skal tage to Huideløge oc skale dem rene/ oc dem vel støde/ Saa skal mand oc her til lade en god Haand fuld Katteost/den ren to oc smaa hacke/Oc legge disse vdi en ny Leerpotte / oc der paa lade halff anden potte god Vin / oc disse siude / Oc naar som disse vel saadne ere/skal Vinen sies der fra / oc ladis vdi hannem

fire

fire Lodt Sucker/oc lit opsiudis igien / Her aff skal mand giffue den Siuge Afften oc Morgen en god drick/ oc lade hannem holde it stycke stegt Brød for Munden/paa det at hand gaar icke offuen vd igien.

Om nogen haffde icke lat sit Vand fra sig vdi nogle dage/oc hans Bug hoffnedis/ eller hand finge Tarmenis vred / den skal saaledis hielpis.

Mand skal giore en Pose aff smaa Læret/en halff Alen bred/och saa lang at hand kand gaa omkring den Siugis Liff. Saa skal mand tage en god hob Vand Karse/oc den saa skære eller hacke/oc saa megen Huedekled som Karsen er / oc disse skulle ladis vdi Posen / oc Posen skal sies met Traad bort oc igien/ saa at Vrterne løbe icke tilsammen/ Oc samme Pose skal siudis vdi en Kædel met vand/ Siden skal hand optagis oc lade Vandet rinde fra hannem / och saa skal hand leggis offuer Bugen oc Lenderne saa hed som mand hedist taale kand / Om mand kand icke faa vand Karsen / da maa mand bruge Kledene alene.

Nasturtiũ aquaticum.

Eller mand maa tage tu stycke Garn oc siude dem vel vdi Aske oc Vand/oc legge dem varme offuer Bugen oc Lenderne.

Eller mand maa siude it bløt Sengelagen

vdi

vdi vād oc aske/ oc der met handle sō sagt er.

Cuminum. Eller mand maa siude Spisekommen vdi Vin/tage saa en ny Tegelsten paa huilcken intet Vand er kommet siden hand bleff brent/ oc giøre hannem gloendis / oc sætte hannem vnder en Stoel met it hul / paa huilcken den Siuge skal sidde/ vel omkring teckt met Klæder / Saa skal der ladis aff Vinen paa den gloendis Tegelsten / saa at dampen eller røgen der aff kand vel opfare til den Siuge / da lader hand sit vand vden al pine eller fare.

Nasturtiū. aquaticū. Eller mand maa sætte Vandkarsen/som saaden er vdi Vin/ vnder Stolen / oc lade den Damp eller Røg opfare til den siuge.

Cicer. Eller mand maa siude fem eller sex Lodt aff de sorte cicer Erter/vdi halff andē paatte vand/indtil tredie delē ind saaden er/ Mand skal giffue den Siuge aff samme Vand at dricke met lit Spisekommen/da lader hand sit Vand inden tre eller fire timer.

Den inderste Kierne aff en Løg/stungen ind vdi Mandens lønlige Vandgang giør at pisse.

Eller mand maa tage den inderste Hud aff en Løg/ oc giøre den som en Vege / oc indstinge den vdi den lønlige Vandaare.

Om mand æder om afftenen/naar mand vil-

villegge sig til soffns/tre eller fire Jødekir-cker/da gjøre de vel at pisse.

Alkakengi Vesicaria.

Eller mand tage Muskater oc Lauerber lige meget aff huert/oc støde dē til pulver oc giffue den Siuge her aff met Vin at dricke.

Nux miristica. Bacce lauri

Om nogen finge denne breck/oc hand vaare paa den sted/der som mand ingen lægedom kunde faa eller bekomme/ da maa mand tage to eller tre store Lus/ oc indsætte dem vdi den lønlige Vandaare/ oc stinge saa en liden Væle derfaare/saa at de kunde krybe ind vdi Liffuet/ da lader den Siuge sit Vand.

Eller mand maa siude huid Stenbreck vdi Vin/oc giffue den Siuge den at dricke.

Miliū solis

Det xcvij. Capittel.

Om mand pisser om Natten vdi Sengen.

SOmme pisse om Natten vdi Sengen/huilcket stundem skeer/for di at de sener som skulle lycke blærē/ere bleffne for saare bløde/ saa at de kunde icke fuldkomme deris gierning oc inde holde Vandet. Stundem skeer det oc aff imaginerelsens krafft/ saaledis/ at mand siunis vdi søffne/ at mand er paa den sted der som mand vel pisse maa/ och saa pisser.

Oc om denne breck kommer aff blærens se-
ncrs skrøbelighed / da kand mand lettelige
hielpe den Siuge / Men kommer den aff
imagenerelsens krafft da hielpis hand met
stor nød / fordi at Aarsagens begyndelse
fordriffuis neppellige / oc serdelis paa gam-
melt Folck. Vnge Menniske faa denne
breck vdi deris Vngdom / naar som deris
Moder er lad / oc icke opuecker Børnene / oc
lader dem pisse / saa faa de der aff en sædua-
ne / at de stedse pisser vnder dem / Oc saadan
sæduane fordriffuis neppellige / Oc huo
som her aff breck haffuer / hand skal saaledis
hielpis.

Lægedom.

Mand skal brende Blæren aff en Ged
til Puluer / Her aff skal mand giffue den
Siuge at dricke / huor met mand selff vil.

Agerne støtte til Puluer / oc her aff
drucket met Øll eller Vin / hielper oc saare
vel.

Eller mand maa brende en Suine-
blære / eller aff en Vildbasse / eller aff en
Oxe / til Puluer / Her aff skal mand giffue
den Siuge met Edicke at dricke / om Affte-
nen naar som hand vil sig nedlegge til
Søffns.

Eller mand maa brende en Hanekam
til

Puluer/ oc bruge den som sagt er.

Eller mand maa støde Lectygefrø oc Dillefrø til Puluer/ oc giffue den Siuge her aff.

Eller mand maa tage den Sand som findis vnder en Slibesten/ oc blande den met Oxegalde/ oc der met smøre den lønlige Lem.

Det xcviij. Capittel.

Om nogen idelige pisser/ oc Vædsken er wfordøffuet/ oc er ligge som rødde.

HVO den breck haffuer at hand stedse pisser/ oc det hand pisser er wfordøffuet/ oc vdseer lige som det vaare Rødde aff en Byld/ eller som Vand huor i Kiød haffuer legit. Saadan brøst/ oc breck den kommer almindelige gierne aff Nyrenis offuerflodige Hede/ fordi de drage meget Blod til dem fra Leffueren/ oc de kunde icke holde det saa lenge hos dem at det rettelige fordøffuis/ som det met rette burde/ men flyder stedse fra dem i Vandens eller Pissens sted/ Oc de pisse stedse som den breck haffue/ oc tørste meget/ de haffue oc ont i Nyrene/ oc om

Nogen haffuer hafft/ denne breck nogē stund oc den icke stillis oc ophører/ da vdtørris oc forsuindis samme Menniskis Legeme/ oc døer saa.

Ordinantze.

Huo som denne breck haffuer/ hand skal bruge den Mad som icke snarlige fortæris eller fordøffuis/ lige som disse ere. Oxekiød/ Oxefødder/ Den Fisk som i Edicke er saaden/ Faaremelck som er saaden/ oc huilcken som er disse lige. Hans drick skal vere Vin som blandet er met Byguand/ oc huo denne breck haffuer/ hand skal saaledis hielpis.

Oc efftersi/ at denne Siugdom oc breck kōmer almindelige gierne aff Hede/ da skal den Siuge først rensis met it læt Clistere/ oc siden skal mand lade sla den Aare som sidder neden for Anckelen paa Foden/ oc der effter skal hand atterrensis met Cassia fistula, eller met Rhabarbaro, eller met nogen anden læt Purgatz. Mand maa oc vel giffue den Siuge Diaprunum, eller Diasandalum, eller nogē anden som disse lig er.

Diaprunū. diasandalū

Eller mand maa tage Skauegres/ oc Vedbende som ligger paa Jorden/ aff huert en Haand fuld/ Agerne støtte til Puluer fire lødt/ Agernehatte it lodt/ Disse skulle siudis vdi tre potter Vin/ oc vdi tre potter Vand

Equisetum. Hedera terrestris. Glans. Capita glādium.

tilsam-

tilsammen blandede / indtil fierde parten indsaaden er / Her aff skal mand giffue den Siuge at dricke om Morgenen/ Middagen oc om Afftenen / huer gang saa meget som der kand gaa udi to Æggeskaler. Oc denne Lægedom skal den Siuge bruge ind til hād faar bedre. Men Haffuer den Siuge ocsaa breck aff Steen / da skal mand tage til disse forscreffne Vrter / sex Lodt Cicer Erter/ naar som denne Lægedom findis.

Cicer.

Det xcix. Capittel.

Om nogen pisser Blod.

Stundem sætter sig i Lenderne en hed vædske/ huilcken der inde ligger indtil hun bliffuer til slim / oc skær Lenderne / saa at Menniskens Vand vorder som Blod. Oc huo som denne breck haffuer/ hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Mand skal tage Olie giort aff Nydder/ oc varmt Vand / aff huert it halfft Pund/ disse skulle slais oc røris vel tilsammen/ her udi skal vaadgiøris en Suomp som Badskerne bruge / oc den skal leggis offuer Lenderne der som pinen staar.

Der effter skal dette Plaaster/ huilcket

som skal vere en halff Alen bret oc langt / leggis paa samme sted / Oc det skal saaledis giøris. Mand skal tage Rosenblad oc Mel aff de Erter / Linsen kaldede/ Disse skulle røris oc blandis met Olie aff Nydder/oc her aff Plaaster giøris/ oc naar som det er tiurt skal det atter vaadgiøris i forsagde Olie / oc paa steden atter leggis/ Her aff stillis pinen.

Men skal oc giffue den Siuge at dricke aff denne Lægedom saaledis tilgiort. Mand skal tage Kiernerne aff Greskar/Spisekommen/Katteostefrø/ aff huert it Quintin / Disse skulle stødis smaa oc siudis vdi Melck.

Seminis Cucumeris Cuminum Seminis Maluæ.

Det skeer oc stundem at it Menniske pisser klart Blod/oc den breck kommer stundem aff Blæren/ Stundem aff Leffueren/ Stundem aff de Aarer som ere vdi Ryggen.

Tegn.

Aff disse Tegn kand forfaris hueden denne breck kommer/at mand pisser klart Blod.

Kommer denne breck fra Blæren / da lucter Vandet ilde oc er vklart/ oc Blodet er som rødde / oc den Siuge haffuer pine hos oc omkring den lønlige Lem.

Kommer

Kommer denne breck fra Leffueren/da er Blodet tynt / oc den Siuge haffuer ont vdi den høyre Side.

Fra Leffueren.

Kommer denne breck aff Lenderne/da haffuer de Siuge / ont vdi Ryggen oc vdi Lenderne.

Aff lēderne

Kommer denne breck aff det offuerflødige Blod/da ere den Siugis øyen store oc hand skal hielpis met Aareladelse/ saa at mand skal lade Leffuer aaren paa hans høyre Arm.

Aff det offuerflødige Blod.

Lægedom.

Kommer denne breck aff Blæren/ da skal mand giffue den Siuge huer Morgen it halfft Lodt Diacodion.

Aff blæren Diacodion

Det skeer oc stundem / at de Aarer som ere immellem Lenderne oc Blæren / opbryste / oc da pisser mand ocsaa Blod/ Oc huo den breck faar / hand skal saaledis hielpis.

Først skal Leffuer aaren ladis paa den høyre Arm. Oc der effter skal mand hannē giffue den Mad som køler / Oc alt hues som hedmer skal hand fly/oc icke bruge/hand skal en heller haffue legemlig Samquem met Quindfolck/Thi der aff kand hand faa stor skade oc forderffuelse.

Den alsombeste Lægedom til dem

Succus portulacæ.

 som

som pisse Blod/ er den/ at mand giffuer den Siuge Osen aff Portulake vrt.

Bursa pastoris.

Eller mand maa siude Hønsebane vdi rød Vin/ eller i Regnvand huor i gloendis Staal ni gange sluct er/ oc giffue den Siuge her aff at dricke.

Cuminum

Det er oc gaat at den Siuge bruger stædse oc idelige Spisekommen.

Aff Læge-dom.

Det skeer tit oc offte at mand pisser Blod/ naar som mand tager nogen Lægedō til sig/ som Steen driffuer. Huor om ieg vil sætte oc beschriffue her en liden Historie.

Historia.

Cantarides

Det skede paa en tid/ at der laa en Læge som icke haffde mange Penninge/ til Herbergis met en rig Mand / hand tog aff de Orme Cantarides kaldede/ oc støtte dem til Puluer/ oc lagde dette Puluer nogen stund vdi Vin / oc siede Vinen siden der fra / Oc da vaar hand klar lige som anden Vin/ oc samme Læge sætte sig ved Bordet oc lod hete sig en paatte Vin / oc som Husbonden gick op oc ned paa Gulffuet oc spatzerede/ kaldede Lægen hannē til sig/ oc sagde. Kiære Hosbonde/ dricker en gang met mig oc smager min Vin / oc gaff hannem den Vin som hand haffde førre tilgiort/ Anden dagen der effter pissede Husbonden Blod / oc hand kom til Lægen oc klagede sin nød faar

han-

hannem / oc sagde til hannem / at der som hand kunde raade hannem bod/da vilde hād skencke hannem alt hues hand hos hannem fortæret haffde/oc derforuden vilde hand oc giffue hannē aff sine Penninge. Læegen suarede at hād vilde giøre sit beste der til oc hielpe hannē / Saa tog Læegen ferske Agerne oc støtte dem til puluer/oc gaff Husbonden dē at dricke met Vin/oc hand fick bedre / Oc Læegen fick met sit skalckhed baade Kaast oc Penninge. Denne historie haffuer ieg oc saa derfor screffuet at mād dissbedre skulde mercke/at Agerne ere gode til dem sō pisse Blod.

Handler met quindsfolck.

Mand pisser oc stundem Blod/naar som mād haffuer formeget bedreffuet kierlighedsens oc Naturens leg met Quindfolck oc hafft legemlig Samquem met dem / oc huo som denne breck vederfaris / hand skal aldelis intet i saadan maade handle met Quindfolck / fordi at Leffueren bliffuer her aff skrøbelig/saa at Blodet gaar oc bag vd ved Stolegangen/Oc da kunde den Siuge icke hielpis/men maatte dø aff denne breck/ Huo som saadan breck faar/hand skal saaledis hielpis.

Hepaticum

Mand skal giffue den Siuge Leffueurt/som vaaxer vdi Brønde/ at æde / Oc aff den at dricke.

Stenrude / som vaaxer paa gamle Mure/er oc god for denne breck. Mand skal oc giffue den Siuge / den stund hand fastendis er/ Honnig smurt paa Brød/ Oc naar som hand tørster / skal mand giffue hannem Melck som vellet er met Æggeblommer. Til en paat Melck skal tagis en Æggeblomme.

Det c. Capittel.

Om mand mister sin Mandhed oc kand icke beuare sig met sin Hustru.

KJerlighedsens gierning oc legemlige samquem/ som Husbonden oc Hustruen bedriffue oc haffue tilsammen / formindskis i mange atskillige maade / oc stundem aldelis forgaar / For hues skyld somme Hustruer bliffue saare vtaalmodige / oc maa icke lide deris Husbonde. At Husbonden faar saadan breck/ det skeer for atskillige Sagers skyld. Stundem for den naturlige hedis brøst skyld/ Stundem for den naturlige vædskisbrøst skyld / Her om ydermere at tale gioris intet behoff fordi at dēne snack oc tale haffuer vdi sig nogen besynderlig lønlighed. Der-

for vil ieg her alleniste lære/huorledis mand skal Naturen hielpe/saa at Husbondē maa komme til sin mandhed igien/om hand den haffuer mist.

Ordinantze.

Forst skal hand holde en god oc skicke lig Ordinantz met Mad oc drick/oc hand skal bruge den Mad huor aff hans Nature oc Sæd kand forøgis/ lige som disse ere. Vngt ferskt fet Oxekiød/Lammekiød/Fule Hierner/blødsaadne Æg/ Melck/god Fisk. Aff Vrter/ Asparagus, Morre rødder/de Erter Cicer kaldede/huilcke som serdelis her til gode ere/Ingefær/Kanelebarck/karse Neldefrø/Skarlagnfrø/huid Senup/søde Mandele/Dadeler/Pine.

Lægedom.

Electuarium Diasatyrionis, it Lodt til sig taget / om Afftenen/ met en drick luncket Vin / hielper saare vel Huorledis dette Electuarium skal giøris oc beredis/ findis bescreffuet vdi min anden Vrte-gaards Bog.

Eller mand maa laade giøre vdi Apotecken denne efftersølgendis Lægedom/ Her aff skal mand tage til sig/om Morgenē fastendis/ eller oc om Afftenen for Afftens Maaltid/ it Quintin/ met en drick luncket

Vin / Oc den skal saaledis giøris aff Apotekeren.

Recipe Antidoti Dianthos, Pliris Arcotici, Diagalanga ana drag iij. Diasatyrion, drag vi. Nucum Pinearum, Amigdalarum dulcium, Pistaciorum, ana drag.ij. Satyrij drag. i. Radices Ari, Scrupu : i. Seminum Eruce, Vrtice, Nasturtij hortensis, ana drag. se. Nucis Indicæ, drag. i. Piperis longi, Zinziberis. drag. se. Scobis pudendi ceruini, Scrup : i. Serapi ementa, & Zacchari, quantum ad excipiendum satis est. Fiat Antidotum liquidum.

Det er oc gaat at mand smør den lønlige Lem met denne Smørelse huilcken oc skal giøris vdi Apotecken saaledis.

Recipe Olei Liliacei, Olei e Castoreo, ana vnci. se. Piperis, Nigellæ, Mirrhæ, Singulorum Scrup: i. Euphorbij gra. iij, Ceræ quod satis est. Fiat vnguentum.

Disse tuende forscreffne Lægedomme haffuer ieg icke fordansket / fordi den menige mand kand dem icke vel selff giøre oc berede endog der ere mange som den behøffue / oc serdelis de som Rige oc vel formuendis ere / Thi kand Apotekeren dem best berede.

Eller mand maa tage huid Senip / it Lodt. Muskateblommer/ Kanelebarck/ aff huert it halfft Quintin. Saffran saa meget som try Bygkorn veye. Sterterne aff Stinci Marini, it halfft Lodt / Disse skulle stødis til Puluer/ Her aff skal mand giffue om Afftenen it Quintin eller tu / met en drick luncket Vin.

Hørfrø støt til Puluer/ oc it Electuarium her aff giort met Honnig oc lit Peber / Her aff daglige dags ædt saa meget som en Valnød/ giffuer lyst til Quindfolck.

Seminis lini.

Eller mand maa tage Stenene aff Reffue/ Moderen aff Harer / som vel tørrere/ oc Bebergel. Aff huert it halfft lodt/ Ingefær it Lodt/ Galliga/ lang Peber/ aff huert it halfft Lodt/ oc lige saa meget Sucker som alle disse forscreffne veye/ Disse skulle stødis oc blandis tilsammen / Her aff skal mand tage til sig huer dag/ om Morgen oc Afften/ en Skee fuld / met den beste Vin mand kand faa.

Testiculi Vulpis. Matrix Leporis. Castoreum. Zinziber. Galanga. Piper longum.

Det cj. Capittel.

Huorledis wkyskhed skal borttagis oc fordriffuis.

Om mand mister sin Mandhed.

DEr ere oc nogle Mennisker til/ som saare vkyske ere/huilcke som dog begiere at leffue kyskelige/saa som de der ere indgiffne vdi Klaaster/disligeste Viduer eller Encker / Derfor vil ieg her oc schriffue nogle Lægedomme huilcke som vkyskhedsens begiering borttage oc formindske. Men ieg forseer mig dog / at det forscreffne Capittel skal vere teckeligere/ oc bedre anammis / end dette nærueerendis.

Vkyskheds begiering oc gierning forminskis oc borttagis mangelunde.

Først/ met de ting huilcke som borttage den lønlige steds Hede/lige som disse giøre/ Edicke/ Campher/oc huilcke disse aff naturelige ere.

Andet / met de ting som Været fortære/lige som Anis oc Kommen de giøre.

Tredie / met de ting som Menniskens Sæd oc Nature fortære oc vdtørre / lige som Agnus Castus giør.

Agnus Castus.

Fierde/at mand idelige oc stedse tencker paa guds ord/oc den hellige Scriffte/daglige beder Gud om kyskheds Gaffue / oc at mand legger Ilden langt fra Straaene.

Femte/met Arbeide oc Faste/ Her om vil ieg scriffue it føie Exempel.

Der vaar en vng Persone/som haffde stor

ſtor attraa oc begiering til en vng Quinde/ oc tenckte der paa dag oc nat / huorledis hand maatte komme vdi handel met hende oc fuldkomme ſin vilie / hand gick til hende oc beuiſte ſtor kierlighed mod hende / Men hun vaar from oc dydelig/ oc vilde foruare ſin ære/oc vilde intet gaat Suar giffue hannem i den maade/ Oc den tid hun fornam / at hand vilde icke afflade / bad hun hannem komme til ſig vdi it lønligt rom oc ſted/Oc der hand kom / ſagde den vnge Quinde til hannem : Min Ven / du ſiger at du elſker mig oc haffuer mig kiær/ieg vil det nu forſøge om ſaa er/ Vilt du at ieg ſkal fuldkomme din vilie oc begiering/da begierer ieg aff dig/ at du vilt vere min fange vdi tre dage / oc du ſkalt intet andet æde vdi ſamme tre dage / vden Vand oc Brød / Om du vilt dette giøre min ſkyld/ da loffuer ieg oc tilſiger dig/at ieg vil fuldkomme din vilie. Den vnge Perſone vaar glad oc ſagde ſtrax Ja/ at hand vilde det gierne indgaa. Da indeſlucte hun hannem vdi tre dage/oc gaff hannem intet andet end Vand oc brød i ſamme dage. Diſſimellem tilredde hun en ſkøn Seng / Sammeledis loed hun tilrede dit Bord / oc loed ſætte der paa atſkillige gode Rætter oc atſkillige kaaſtelig Drick/oc vd-

lad

lad den unge Persone effter de tre dage/ oc ledde hannem der ind som disse vaare saaledis tilrede/oc sagde til hannem. Vduel nu it aff disse / huilcket dig heldst lyster / tag oc handle met mig oc ulkom din vilie/eller sæt dig ned til Berds æd oc drick. Den unge Persone vaar glad oc sætte sig til Bords/oc fylte/sin Bug igien oc skøtte intet om Quinden. Met saadan Lægedom fordriffuis Wkysthed best. Eller lad dig giøre til en Capone/da est du oc fri.

Her vil ieg scriffue en forsøgt Lægedom som fordriffuer Wkystheds begiering / om mand tager it Lodt til sig om Afftenen. Mand skal tage Amedam / Portulakefrø/ frø aff Agno casto, aff huert it Quintin/ Disse skulle siudis udi Vand/ oc her aff giøris en Syrup met Edicke oc Honnig.

Lens palustris. Seminis Portulacę. Seminis Agni casti.

Mand skal oc smøre Nyrene oc den løn lige sted met Edicke / huor udi Campher oc Osen aff Portulake urt ere blandede.

Men det er raadeligt/at mand bruger icke formeget disse Lægedomme / Thi disse brugis icke foruden stor fare / Oc der kand komme meget ont her aff.

Acetum. Camphoræ Succus portulacę.

Det xij. Capittel.

Om Menniskens Nature oc Sæd gaar fra megen/imod hans vilie.

GOnorrhea er saa meget sagt / som Menniskens Naturis oc Sædis (sperma kaldet) flydelse imod Menniskens vilie. Oc denne breck kommer stundem der aff / at mand haffuer sidder paa en kaalder Steen. Stundem der aff / at de Kar (Vasa spermatica kaldede) huor inde den vædske foruaris / ere for Hede / eller oc Senerne oc Aarerne ere forbløde / eller Krampe drager dem. Stundem kommer denne breck oc aff andre Lemmer / som er / fra Hoffuedet / lige som det skeer met dem som haffue den Faldendesot. Det er openbare / at denne vædske oc Sæd kommer fra Hoffuedit igiennem de Aarer som der til ere skabte aff Gud. Stundem kommer den fra Nyrene.

gon

Tegn.

Aff disse Tegn forfaris hueden denne breck kommer.

Kommer denne breck aff Senernis eller Aarernis breck / da haffuer den Siuge ont hos den lønlige sted.

Kommer den aff Sædsens eller Naturens offuerflødighed / da vdtørris Mennisket / oc bliffuer maffuert.

Kommer den aff Hede / da haffuer hād stor oc suar pine / naar som Sæden gaar fra

fra hannem/ skelffuer oc rystis/lige som hãd haffde den Kaaldesiuge/ Hand haffuer stor Hoffuetuerck/ oc pine vdi alle Lemmer. Om denne breck varer lenge/da kommer der meget ont aff / Thi Mennisket foruisner oc bortsuinder. Mange forderffuis aff denne breck oc sot/ Fordi at de ere saa blue / oc tørre icke obenbare det for dem som her om Forstand haffue/oc her til Raad vide.

Lægedom.

Aff hede. Syrupus Rosarum. Aqua Nenupharis. Oleum Rosarum. Opium.

Er denne breck aff Hede/ da skal mand lade sla en Aare / oc giffue den siuge Rosen Syrup/met vand som brend er aff Aakandeblomster / Oc hans Mad skal vere Byguelling oc Lectyge. Den Siugis Lender oc lønlige Lem skulle smøris met Rosen Olie blandet met lit Opium.

It gaat Plaaster / huilcket som skal leggis offuer den lønlige sted.

Farina fabarum.

Mand skal blande Bønnemel met det huide aff Egget / oc det bruge som sagt er.

Aff Kuld. Verbena. Oleum de Mentha.

Men er denne breck aff Kuld/ da skal mand siude Jernurt vdi Vand / oc røge oc bade den Siuge vnder op der met/ Hans bug oc lønlige sted skulle smoris met Olie aff Mynthe.

Det ciij. Capittel.

Om den lønlige Lem er bullen eller saar.

Vdi Menniskens lønlige Lem kommer atskillige Breck oc Pine/ som ere disse: Byld/ Saar/ Rødde/ Heffuelse/ Hede/ Fistel. Oc saadanne breck de komme stundom aff slag/ fald/ Eller oc at mād haffuer hafft legemlig samquem met nogen Quinde/ hues Moder vaar vreen/ fuld aff Bylder/ aff Røde/ Eller at mand er induaartis fuld aff nogen anden forgifftig vædske/ huilcken som sig nedgiffuer til den lønlige Lem/ oc giør der pine. Denne breck er ond at hielpe/ fordi all vædske giffuer sig ned til denne Lem/ huor aff pinen forøgis. Oc denne Lems pine er større end nogen anden Lems/ for de Aarers skyld/ som gaa til denne Lem. Oc huo som saadan breck haffuer/ hand skal saaledis hielpis:

Lægedom.

Haffuer nogen breck paa sin lønlige Lem/ da skal mand/ om tiden oc leyligheden

 sig

Aff Hede. sig sa giffue vil/ lade den siugis Aare neden paa Fødderne.

Om der nogen Byld met Hede vaare/ da skal mand giøre en Pibe aff Sølff / oc stinge den ind vdi den lønlige Lem paa det/ at vædsken kand diß bedre vdflyde / och saa skal dette Plaaster leggis der offuer.

hiosciamus. Man skal siude Bulmeurt vdi Vand/oc støde den siden met Suine Ister / oc legge den der offuer som sagt er.

Succus portulacæ. Cera. Oleum oliuarum. Eller mand maa giøre en Smørelse aff Portulake Os / met Vox oc Olie / oc den bruge som sagt er.

Fœnum Græcum. Seminis lini. Er den lønlige Lem hoffuen / da maa mand tage Fœnum Græcum, oc Hørfrø oc siude disse i Vand/ oc legge her aff offuer Lemmẽ. Mand maa oc vel blande Fœnum Græcum, oc Hørfrø met Lissebons olie/oc der met handle som sagt er.

Seminis lini. Malua. Eller mand maa siude Hørfrø oc Katteost vdi Vand / oc der met handle som sagt er.

Succus solatri. Osen aff Natskade saaden met Byg miel / oc offuerlagt hielper oc saare vel.

Aff Klud. Er Bylden aff Kuld/da skal mand bruge dette Plaaster.

Mand skal tage den Katteost Althea kalder/ oc den almindelige Katteost / Lilie-

blad/

blad / Chammilleblommer / aff huert en Haand fuld/ Her aff skal giøris en Smørelse met Suine Ister.

Vdi denne breck maa mand vel bruge Olie aff Lilier / eller den Smørelse Dialthea.

Om der ingen Byld paa den lønlige sted er / men er dog hoffuet met stor pine oc Hede/ da skal mand bruge dette Plaaster da stillis pinen inden en stacket tid/ oc det skal saaledis giørts.

Mand skal tage saadne Bønner oc ferst Komøg / aff huert fire Lodt / wslucter Kalck it Quintin / Disse skulle blandis met Rosen olie / eller met Fiole olie / eller met Lectyge vand / Her aff skal leggis paa steden.

Om der er Saar/hul/ oc død Kiød i den lønlige Lem/ da skal mand tage Vinstẽ aff huider Vin/ wslucter Kalck/ Sebe/ lige meget aff huert / oc gnide disse vel sønder vdi god Lud som er giort aff god Aske/ som brent er aff Bønnestraa / Her met skal Saaret tois. Oc Saaret skal lægis met denne Smørelse saaledis tilgiort.

Mand skal tage Bygmel oc Bønnemel aff huert it Lodt/ Blommen aff it Æg/ Rosenhonnig tu Lodt/ Osen aff Jordrøgis vrt

Althea. Malua. Folia Lilij. Chamomilla. Oleum de Lilio. Dialthea.

Fabæ coctæ Stercus bouis. Calx uiua. Oleum Rosarum. Oleum violarum. Aqua lactucæ.

Tartarum album. Calx uiua.

Farina Hordei & fabarum. Vitellũ ouĩ

oc Chelidonie Os/ saa meget som her til behoff giøris.

chelidoniæ — Eller mand maa siude it Æg hart oc giøre det rent oc vdtage Blommen/ oc lade saa vdi det huide/ Spasgrønt smaa støt eller malet / oc lade det saa ligge i to eller tre Timer / siden skal det krystis igiennem en sterck linet Klud / oc det som vdkrystet er skal gemmis i it Glas/ Her aff skal ladis vdi Saaret.

Saluia. — Eller mand maa siude Saluie vdi Vin oc der met toe den lønlige Lem / Oc denne Lægedom er god for allehande slags oc breck som denne Lem kand vederfaris.

Tartarum. — Vinsten støt til Puluer oc vdi den lønlige steds Saar lat / fortærer det onde Kiød oc læger Saaret.

Alcopaticum. — Aleopaticum vdi Saaret lat/ den læger oc tørrer.

aristologia — Hulurt vdi den lønlige steds Saar lat/ læger oc tørrer.

Gallæ. — Saaret toet met varm Edicke/ oc der vdi Gallæ lat tørrer oc læger.

Snerling. Ruta. Alumen. Mel. — Haffuer nogen den Breck som kaldis Snerling / da skal mand siude Rude vdi Vand/ oc lade der vdi Alun oc Honnig/ oc her aff skal sprøttis vdi den lønlige Lem met en Sprøtte som Bartskererne bruge.

Om

Om nogen Quindis persone finge brøst eller breck i sin lønlige sted / fordi at hun haffde hafft legemlig Samquẽ met en wreen Mand / da skal hun tage Rosen vand / oc lade der vdi noget Sucker / oc røre disse vel tilsammen / oc her vdi skal hun vaadgiøre en Linklud oc tho sig der met / Der effter skal hun oc vaadgiøre en Linklud vdi Fløden aff sød Melck oc legge den paa steden. Mand maa vel vaadgiøre en lin Klud vdi Rosen olie / oc legge den paa steden.

Aqua Rosarum.

Er det Mand eller Quinde da maa de strax tho deris lønlige Lem oc sted met deris eget Vand / Eller det maa blandis met Edicke / som er tre sinde saa megen som Vandet / oc det bruge som sagt er.

Drageblod oc Røgelse til Puluer støtte / oc vdi den lønlige steds Saar lat / rense oc læge saare vel.

Sanguis Draconis.

Det ciiij. Capittel.

For Podagel oc Lemmernis Siugdom.

LEmmernis pine oc Siugdomme de ere aff mange haande slag / huilcke alle almindelige kaldis aff Lægerne /

Læggerne | Gutta artetica, det er saa meget sagt | en taar som vdi Lemmerne nedfalder. Oc denne Siugdom oc Pine haffuer atskillige Naffn effter Lemmens leilighed | huor vdi den falder. Oc denne Siugdom oc Pine kommer aff atskillige ting. Stundem aff offuerflødig Hede. Stundem aff stor Kuld | aff Orckeløshed | aff Fraadseri oc Druckenskaff | oc serdelis om mand dricker fastendis | aff Wkyskhed | Ocsaa der aff | at mand giør noget stort oc suart Arbeyde strax effter Maaltidet. Stundem kommer den aff de fire vædskers offuerflødighed. Stundem der aff at Ledemodet er vdi sig selff forkølit eller forsuagt oc skrøbeligt | saa at naar som nogen vædske sig der vdi sætter eller forsamler | da kand det icke for sin skrøbeligheds skyld saadan vædske fortære. Men denne Siuge haffuer sin rette begyndelse vdi Hiernen | naar som hand plagis aff megẽ groff vædske | oc sãme vædske flyder ned igiennẽ Ryggen vdi Benene oc vdi Fødderne | Oc denne Siugdõ begynder almindelige gierne først i Tõmeltæerne | oc faar da det Naffn at hun kaldis Podagra. Mẽ om samme vædske flyder ned vdi Lenderne | da haffuer hun it andet naffn oc kaldis da Sciatica. Men naar hun falder

Podagra.
Sciatica.

vdi

vdi Armene oc vdi Henderne/da kaldis hun Chiragra.

Chiragra.

Tegn.

Aff disse Jegn kiendis denne Siuge.

Aff Ledemodenis store pine / om hun varer lenge / vaaxer der knuder paa.

Kommer denne Breck oc Siuge aff Hede/ da er Ledemodet rød / oc den Siuge haffuer stor pine der vdi / oc hans Vand er rødt / Oc der siunis at vere megen støff vdi.

Aff Hede

Er dennne breck aff Kuld/da haffuer den Siuge icke saa stor pine / Ledemodet er icke heller anderledis farffuet / end som Legemet er / Men hans Vand det er lit farffuet. Mange Læger bedragis her vdi / Naar som de see den Siugis Vand at vere rødt / da mene de at det er saa aff Hede / huilcket dog er aff Kuld/oc aff den suare pine.

Aff Kuld.

Ordinantze.

Vdi denne Siugdom skal holdis it gaat oc skickeligt regimente met Mad oc Dricke/ oc skal bruge den Mad som tørrer oc den offuerflødige vædske borttager / Hand skal fly all Fraadseri oc druckenskaff/oc alt det sō opfar oc dāp i Hoffuedet giør/vere sig Vin oc anden sterck drick. Alle Læger sige/at den Siuge skal ingelūde dricke Vin/mē tynt øll

Hand skal icke heller æde aff mange haande slags Retter| men skal nøyis met en eller to Retter | oc skal icke æde det som meget surt er giort met Edicke / Hand skal ey heller æde den Kaal som aff Bede eller Spinas redt er|oc ey heller bruge Peber | Saffran|Kanelebarck|Løg|Huideløg. Men huad som redis aff Byggryn | Hirsegryn/ Risengryn|det maa hand æde vdaff|Dissligeste den Kaal som er redt aff Syrer | aff Veybrede met Saluie den maa hand æde. Men Anis | Fenickel | eller Spisekommen skal hand icke bruge. Gedder som saadne ere vdi helfften Vin oc helfften Vand | aff den maa hand æde | aff Caponer oc aff vnge Høns / Lammekiød maa hand æde/ Rusiner maa hand bruge til sin mad. Oc hus som denne breck haffuer hand skal saaledis hielpis:

Lægedom.

Effterdi at forsagde trende haande slags Podagel komme oc flyde aff en Kilde| da skal Hiernen først hielpis| at hand kand bliffue aff met den offuerflødige vædske | oc det skal saaledis skee.

Den første Afften vdi huer ny Maanet/ skal den siugis Hoffuet oc Hierne renskis eller purgeris|met Piller Cochie,oc met

Azariet, aff huer ſkal tagis it halfft Quintin oc tilſammen blande. Men om Sommeren / met de Piller ſine quibus eſſe nolo, oc Imperiales, Diſſe ſkulle oc blandis tilſammen oc brugis.

Den damp oc røg ſom opfar vdi Hoffuedet effter mand ædt haffuer / den ſkal nedtryckis met Coriander ſom er beredt met Anis. Diſſe ſkal mand æde aff effter Maaltidet.

Seminis Coriandri & Aniſi.

Det Herberge ſom den Siuge haffuer ſin verelſe vdi / ſkal vere oppe paa it Lofft fra Jorden / Vdi det ſkal giøris en god røg / oc ſerdelis om Afftenen / oc naar ſom det vædſkactigt Væder er / eller det regner / Oc det ſkal ſaaledis ſkee.

Suffitus boni.

Mand ſkal tage god Røgelſe / Maſtix / aff huert fire Lodt / Eneber it Lodt / Paradiſe træ / it Quintin / Diſſe ſkulle ſtødis / dog icke for ſmaa / Her aff ſkal leggis paa Gløer / oc der met røge.

Olibanum Maſtix. Bacce lauri Aloes.

Mand maa oc giøre en ſticket Huffue aff Silcke / at bære paa det bare Hoffuet / oc ſtrø forſcreffne Puluer imellem Huffuen naar den ſyes.

Eller mand maa giøre en røg ſaaledis.

Suffitus boni.

Olibanum. Cinnamomum. Nux Muscatæ. Macis. Styrax liquida.

Mand skal tage huit Røgelse/ Kanelebarck Muskater/Muskateblommer/Neglicker/aff huert it Lodt / oc støde dem til Puluer i en varm Mortere / Der til skal mand tage den bløde Gummi/Stiracis liquidæ, oc blande disse/ her met/ saa at de henge tilsammen/ Her aff skulle giøris smaa trillinge / oc mand skal legge en aff dem alle tillige paa Gløer.

Effter alle disse skal mand vel tilsee/ at mand kand fordriffue den vædske / som sig vdi Lemmerne haffue sæt / oc det skeer vdi trende maade.

Conserua Acori. Cõserua roris marini. Nux myristica. Mastix.

1. Først skal Legemet beskermis for saadan vædske oc materie / derfor skal den Siuge tage til sig huer Morgen/Conserua Acori, oc Conserua roris marini , tilsammen blandede met lit Muskater oc Mastix/smaa støtte til Puluer / met en drick luncket øl/ eller met nogen anden vædske.

2. Anden maade er / at mand tøsser om Aaret skal rense eller purgere Legemet. Men før at mand tager Purgatz til sig/ skal vædsken bløddis oc beredis / saa at hun kand vdgaa/ oc det skal saaledis skee.

Mand skal giffue den Siuge om Morgenen vdi fem dage fastendis Sirup

de

de Stecade, met Syrup de radicibus, tilsammen blanddede met Saluie vand / Vand aff Faa til Liffs oc met Meyran vand/ Her til skal oc tagis noget støt Kanelebarck. Oc siden skal hand der paa faste i tre eller fire timer.

Syrupus de Stæcade. Syrupus de radicibus. Aqua Saluie. Primulæ ueris. Maioranæ.

Der effter skal den Siuge rensis eller purgeris saaledis. Mand skal giffue hannem it Quintin Piller Artericæ, eller oc de Hermodactilis eller oc disse begge / saa at mand tager it halfft Quintin aff huert slag. Eller mand maa giffue hannem it Lodt/ Diacartamum, to Timer effter Midnatz tid.

Purgatz. Pilulæ artericæ. Pilulæ de Hermodactilis. Diacartamum.

3. Tredie maade er / at mand stiller pinen met Lægedõ/ huilcken mand vduaartis bruge skal met paaleggelse eller Smørelse / Huilcket skal skee met disse efterfølgendis.

En kaastelig dyrebar Smørelse/ aff Lægerne kaldet den Gyldene Smørelse/ huilcken saare god oc nyttelig er til alle dem som met Podagel oc Lemmernis pine plagis / vere sig vdi Henderne / Lenderne eller vdi Benene / om saadanne Lemmer her met smøris for end der vaaxer knuder eller knorter i dẽ/ Oc met denne ere mãge hiulpne som aff saadanne Lemmers brect haffue

En Smørelse.

ligge i

ligget til Sengs nogen stund/ Oc hun skal saaledis giøris oc beredis.

Mand skal tage en gammel fed Gase/ hand skal plockis oc rensis baade vden oc inden til/ oc skal inden til fyldis saaledis. Mand skal sønder hacke det fediste aff en Kat/ oc her til skal mand tage Suine Ister Røgelse/ Vox/ Smør giort aff Faaremelck om mand kand faa det/ da er det beste/ kand mand icke faa det/ da maa mand tage andet Smør/ Salt/ Bønnemel/ oc Bygmel/ lige meget aff huert/ Siden skal Gasen syes vel tæt til/ oc sættis vdi en hed Bagerovn/ oc stegis der inde/ Oc der skal sættis vnder hannem it Kar/ saa at hues som drypper aff hannem kand dryppe vdi samme Kar/ Oc det som saaledis aff Gasen drypper det skal giemmis/ oc her met skulle Lemmerne smøris/ da faar mand at see det som er vnderligt.

Cattus. Axungia porcina. Olibanum Cera. Butyrum. Farina Fabarum. Farina Hordij.

En anden dyrebar Smørelse.

En Smørelse.

Mand skal siude allehaande Diurs Ben (som mand kand faa oc bekomme) vdi Vand/ oc tage it Pund aff samme vdsaadne Fet/ Bebergel oc Euphorbium aff huert it halfft lodt/ Disse skulle stingis vdi en Ræff som reen er giort/ oc skal stingis paa it Spid oc stegis/ oc huad som aff hannem drypper/

Castoreum Euphorbiū

drypper / det skal foruaris vdi it Kar / Her met skulle Lemmerne smøris / naar som de haffue veret bait vdi Vand/huor vdi Saluie/Rude/ Malurt/ Lauerber/ Seuenbom/ Chammilleblommer/ Mynthe / ere saadne/ Da bedris det met den Siuge inden en stacket tid.

Saluia. Ruta. Absinthiũ. Bacce lauri. Sabina. Chamomilla. Mentha.

Denne Lægedom stiller Podagelens pine/som met hede er. Mand skal tage Rosenuand fire Skeder fulde / Husløgeuand/ eller Os fire Skeder fulde/Edicke to Skeder fulde/noget vsictet Bygmel/to Eggeblommer/oc lit Saffran / Disse skulle røris tilsammen/oc Plaster her aff giøris / huilcket der skal leggis varmt paa steden.

Aqua rosarum. Semper uiuum. Acetum. Farina Hordij. Vitellũ oui. Crocus.

En god Lægedom for Podagel oc Verck.

Mand skal tage Egeløff / Saluie/ Polleie / Rude / Isop / aff huert en Haand fuld/Disse skulle skæris eller hackis smaa/oc der paa ladis tre Paatter god Vin/ och saa skal dette saaledis staa vdi fiorten dage/ Der effter skal det brendis to gange igiennem en Hielm som mand brender Vand met/Oc naar som det brent er / skal der vdi ladis it halfft Lodt Bebergel. Her aff skal mand giffue den Siuge om Morgenen en Skee fuld eller to at dricke.

Folia querci. Saluia. Pulegium. Ruta. Hyssopus. Castoreum

En god Smørelse/huilcken som Ledemoderne

moderne vel styrcker / om de met hannem smøris oc vel gnidis / effter at pinen er stillet. Mand skal tage Regnørme / oc legge dẽ paa it lin Klæde / da rense de dem selff / i det at de krybe bort oc igiẽ / oc de skulle siudis i Laurerolie / indtil de bliffue haarde / saa skulle de krystis igiennem en Klud / oc siden bortkastis / oc Olien skal gemmis / oc brugis som sagt er.

Lumbrici terrestres.

Disse Olier ere gode til dem som aff Podagel oc Lemmernis pine plagis. Olie aff Chamilleblommer / Olie aff Terpentin / Olie aff Jordhumle / Den Smørelse aff / Dialthea, oc Ræffue Ister.

Oleum chamomillæ. Therebintinæ. hipericonis Dialthea. Axungia Vulpina.

Cornelius Cellus scriffuer / at naar som mand første gang føler oc fornemmer at Podagelẽ vil komme / da skal mand strax lade sla en Aare / da er mand fri for denne Siuge it Aar omkring. Det kand oc vel skee at hand bliffuer aldelis aff met hande.

Det cv. Capittel.

For Jcht oc Verck.

Denne Siugdom kommer almindelige gierne aff one grosse Blod / huilcket som er forstoppet

vdi Aarerne / saa at den naturlige Verme som kommer fra Hiertet / kand icke haffue sin rette gang til de Lemmer oc steder / som det met rette burde / oc derfaare lide saadanne Lemmer stor oc suar pine. Oc huo som her aff breck haffuer / hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Haffuer mand pine paa den høyre Side / da skal mand Aareladis paa den venstre Arm. Er pinen paa den den venstre Side / da skal mand aareladis paa den høyre Arm / om Tiden / Leyligheden oc Alderen sig saa skicke vil.

Der effter skal mand giøre it Karbad til den Siuge saaledis. Mand skal tage Eneber / oc Lusebraudzurt / oc dem siude vdi Vin / Oc den Siuge skal sættis vdi it Kar paa en Stol met it hul / oc vel omkring tectis / saa skal mand lade aff Vinen paa gloendis Stene / saa at den Siuge kand vel suedis. Men før end den Siuge gaar vdi saadant bad / skal mand giffue hannem it Quintin Theragelse / met varm Vin / huor vdi Bibergel / Saluie oc Rude ere saadne.

Grana Iuniperi.
Tapsus barbatus.

Theriaca.
Castoreum.
Saluia.
Ruta.

En subtilig oc kaanstig Smørelse / for allehaande Verck: Mand skal tage en fed Ræff oc flaa Skindet aff hannem / oc

Galbanum

tage

Thus. Mastix. Fœnum Græcum. Seminis Lini. Radix Althæ. Axungia ursina. Gallinacia. Anserina.	tage Induolerne aff hannem / oc kaste dem bort/ Der efter skal mand tage Galbanum, Armoniacum, Bedellium, Røgelse/ Mastix, aff huert it Lodt/ Fœnum Græcum, Hørfrø / Althæ rod / aff huert tu Lodt/ Biørne Ister / Hønse Ister/ Gaase Ister/ aff huert it halfft Lodt / Disse skulle mengis tilsammen/ oc stoppis i Ræffuen/ oc tæt til syes / oc sættis paa it Spid / oc skal stegis saa lenge som der drypper noget aff hannem / som Fettet skal dryppe vdi. Oc naar som hand er saa aldelis tør stegt / saa kast hannem bort / oc foruar Fettet vel/ oc smør aff det som Vercken er / Det hielper met Guds hielp som du skalt befinde.

Eller mand maa tage en paat Brendeuin / Osen aff Holtzurt fire Lodt/ huid Fenedisk Sebe ocsaa fire Lodt / Disse skulle vermis i en reen Paatte/ oc siden giemmis vdi it Glas eller Krus / Her met skal steden smøris der som Vercken staar/ hos en Ild. Mand maa oc vel tage her til om mand vil fire Lodt Eneber smaa støtte.

Raphanus. Enula Campana. Cynglossa. Hyssopus.	Eller mand maa tage peberrod/ Holtzurterod / Hundetungerod / Isop / Solsicker/ Polleye/ Hylleknopper/ Natskade/ Lemmickel Arue/ Nahel/ Kaarseurt/ Slaantornеløff/ lige

lige meget aff huert / Disse skulle smaa skæris oc stødis vdi en Mortere / Her til skal oc tagis gammel harsker Aal / oc gammel Suine Jster / oc Marren aff Suineben / Alle disse skulle siudis vdi to Paatter gammelt øl oc vdi en paat Vin tilsammen blandede / indtil disse ere vel saadne. Der effter skulle de krysis oc persis igiennem en Klud / oc giemmis. Her met skal steden smøris der som Vercken staar.

Calendula. Pulegium. Oculi sambucini. Solatrum. Anagallis aquatica. Morsus gallinæ. Brunelle.

Eller mand maa siude vdi Edicke / Hørfrø oc gammel Suine Jster / oc her aff giøre en Smørelse / oc steden her met smøre / da sactis pinen.

Acetum. Semen lini. Axungia porcina.

Eller mand maa tage Seuenbom / Rude / gule Skreppe blad / Salpeyter / aff huert en Haand fuld / Lauerber fire Lodt / Kanelebarck ocsaa fire Lodt / Disse skulle skæris oc stødis smaa / oc siudis vdi Maymaanetz Smor / oc sies igiennem en Klud / Oc steden skal her met smøris oc vel gnidis hos en god Jld.

Sabina. Ruta. folia lapatij. Nitrum.

Denne Lægedom er besynderlige god til dem som Jct oc Verck aff Paacker haffue. Mand skal tage Chamilleblommer / Dild / Saluie / Malurt / Disse skulle siudis vdi Vin / oc vdi den skal en Suomp vaad-

Chamomilla. Anetum. Saluia.

Absynthiũ — giøris/oc leggis varm paa steden / Oc det skal offte brugis.

Eller mand maa siude Huedeklid oc Chamilleblommer vdi Vin / oc det bruge som sagt er.

Furfures Tritici. Chamomilla.

For denne breck maa mand oc saa bruge de Olier oc Smørelser / som offuenfaare for Podagel oc Lemmernis pine screffne staa / Disligiste oc Æggeblommers Olie/ huilcket saaledis skal giøris. Mand skal tage fem oc tiue æg/oc siude dem haarde / saa skal mand vdtage Blommen/ oc gnide den vel sønder imellem Henderne / Her til skal mand oc tage to lodt Myrrhe smaa støt til Puluer/oc strø den vdi blant Æggeblommerne/oc stege disse i en Pande / Oc alt stedse skulle de rørris omkring / da kommer her aff en Olie / Den skal giemmis/ oc her met skal steden smøris / der som Vercken staar.

Æge olie

Myrrha.

Det cvj. Capittel.

Om Paacker eller Frantzoser.

Fortalen.

ANno Christi M. cccc.xciiii. indtog Carolus Gibbosus, Konge i Franckerige / det Kongerige Neapolis fra Kong Alphonso / Oc hand fordreff samme tid Kong Alphonsũ oc hans Søn Ferdinandum. Kong Alphonsus flyde sãme tid ind vdi Sicilien / oc hand døde der. Men hans Søn Ferdinandus flyde indtil Keyser Maximilianũ / oc søgte hielp / trøst oc bistand aff hannẽ. Thi opkom oc anammede Keyser Maximilianus samme tid / det wnyttelige skadelige oc forderffuelige Folck huilcke kaldis Landzknecte / som selge deris Helbrede / Liff oc Siæl faar Penninge. Met deris hielp oc bistand indsætte hand Ferdinandum / Kong Alphonsi Søn vdi sit Kongerige Neapolis igien. Anno Christi M. cccc. xcv. Oc der samme Landsknecte komme tilbage igien / fra Neapolis oc ind vdi Tydskland / da førde de samme tid først den Siuge hiem met dem / huilcken som kaldis Paacker. Oc denne Siuge er nu saare almindelig vdi atskillige Land oc Riger / oc besynderlige her vdi vore Land / saa at mãd seer stor ynck paa mange / Oc maa vel skee / at saadant skeer for vore store wtallige Synders skyld /

Thi Gud haffuer truet sine hellige Ords oc Guds foractere met saadan straff / som wi maa see vdi den femte Mose Bog / vdi det xxviij. Capittel. Oc efterdi at det er en besynderlig Guds straff oc heffn / da er det radeligt / at de som met denne Breck oc Stugdom ere befengde / først for alt bekiende deris Synd / oc bede Gud om hielp oc trøst (Thi hand er den ypperste Læge / som ocsaa Iohannes Mesue siger) oc siden bruge sig nogen aff disse efterføldendis Lægedomme.

For Paacker.

PAacker de haffue almindelige gierne deris begyndelse aff det forgifftige onde forbrēde Melancholiske blod(de komme oc vel iblant met aff de andre vædsker)huilcket som giffuer sig til Leffueren/Oc hun driffuer det fra sig veldelige ind imellem Huden oc Kiødet/ oc først til den lønlige Lem / oc faare Panden / næst op til Haaret/oc der giffue de dem almindelige gierne først tilkiende.

Tegn.

Aff disse Tegn kand mand forfare at mand haffuer Paacker. Mand faar stor

Hoffue-

Hoffuetuerck/ oc ont ydi Halsen/ pine vdi
Skulderne/ huilcken met tiden giffuer sig
ned vdi Armene oc vdi Benene/ oc omsier
vdi alle Lemmer/ oc faar saasuar pine at
mand gider icke rørt dem/ Huden siter paa
dem/ lige som hun vaare brent met Nelder/
Oc om Natten haffuer mand større Pine
end om dagen. Oc naar som nogen føler
oc fornemmer saadanne Tegn paa sig/ da
skal hand strax lade hielpe sig met det første
før end de aldelis tage offuerhaand/ Fordi
de hielpis da best.

Mad oc Drick.

Jeg vil her oc lære huad Mad oc
Drick de som denne Siuge haffue/ bruge oc
icke bruge skulle. Den Siuge skal intet
saltet eller røget Kiød æde/ ey Suineflesk/
Gaasekiød/ Andekiød/ eller aff nogen Fugel
som sin verelse paa Vandet haffuer. Oxe-
kiød aff vnge øxne/ Kalffuekiød/ Høner/
Caponer/ Lam/ Kid/ Vrhaner/ Agerhøns/
vilde Duer maa hand æde. Byggrød
eller Velling/ Haffregrød oc Velling/ som
kaaget er vdi Vand/ maa hãd æde/ oc ferske
Æg. Erther/ Melck/ eller Ost/ Kabuse-
kaal/ Løg/ Peber/ skal hand ey heller æde.
Men Kaal som er giort aff disse effterføl-
gendis Vrter maa hand æde/ som ere.

Spinas/Persilie/Borras/Fenickel/Hiertens fryd/Endiuia/Humle/ Cicorea/det er blaa Byncke/eller den store Jern vrt. Hand skal icke heller æde Induolerne aff noget Diur / vndertaget alleniste Leffueren oc Nyrerne aff vnge Harer. Hand skal ey heller æde Eble eller Pærer eller anden saadan Fruct. Oc ey heller dricke Vin / for end hand bliffuer helbrede igien.

Den Siuge maa bruge Canelebarck paa sin Mad. Eller hand maa bruge dette efterfølgendis/huilcket som styrcker Maffuen oc den kaalde Hierne/opuecker Sindene/oc giør en god Hukommelse / Oc det skal saaledis beredis.

Tag Danst kommen / Spisekommen / Ameos, Persilie frø / Mercke frø/ Fenickel frø/ Pollete/ Isop/ Spicanardus, Peber / aff huert tu Lodt : Meyran / Blad aff den slette Salute / Basilicon/ Cardamomer/Galliga, Sterstøde eller Liquiritz/aff huert it Lodt/ stød oc giør disse til Puluer / Her aff maa den Siuge bruge vdi sin Mad / oc den der met rede oc forbedre.

Carui. Cuminum. Ameos. Seminis Petroselini Apij. Fœniculi. Pulegium. Hysopus. Spicanardus Piper. Maiorana. Balsamita. Ozimum. Cardamomum.

Soffn.

Den Siuge skal icke soffue effter Middag/

dag/vden saa er/at hand icke haffuer kundet soffuet om Natten for suar pine. Sex timer ere en naturlig søffn.

Om den Siuge icke soffue kand / for stor oc suar pine / da giør hannem aff dette efftefølgendis it Eble eller Baald / oc lad hannem der til lucte saa faar hand søffn.

Tag Opium thebaicum, Saffran/ Barcken aff Mandragora, aff huert it Quintin / stød disse til Puluer/tag oc saa her til it halfft Lodt Vox/oc handle her met som sagt er.

Galanga. Liquirizia.

Opium. Crocus. Cortex Mandragoræ.

Lægedom.

Denne Siugdom hielpis met drick/ Bad/Smørelse oc Røgbad. Jeg vil her først begynde met de ringeste oc lættiste Lægedomme/ som skee vden Smørelse / met huilcke mange ere hiulpne.

Først skalt du giffue den Siuge vdi fem eller sex dage / eller oc lenger om du vilt / Morgen oc Afften / en drick aff en aff disse efftefølgendis Syruper/huilcken som du selff vilt oc bekomme kant/førre lit lunket giort.

Tag Osen aff Fumo terræ fire Pund/ siud oc klar den / oc lad der vdi halff tredie

Syrupus Fumi terræ.

pund Sucker/oc giør her aff en Syrup.

Syrupus Endiuiæ. Eller mand maa tage Endiuiæ Os som saaden oc klaret er / ote pund. Sucker halff siette pund. Disse skulle siudis oc giøris til en Syrup.

Syrupus lupuli. Eller mand maa tage Osen aff Humle tu Pund. Osen aff Jordrøgis vrt/it Pund. Sucker try Pund. oc her aff skal siudis en Syrup.

Purgatz. Piulæ Aureæ. Der effter skal den Siuge rensis eller purgeris met de gyldene Piller Aureæ kaldede/de rense Phlegma oc Cholera/oc styrcke Hoffuedet/Maffuen oc Leffueren/oc atskille Været

Eller mand maa rense den Siuge met Piller aff Fumo terræ, de rense oc vddriffue det forbrende onde Blod / oc anden ond vædske/huor aff Paacker oc anden Hudens wreenhed kommer.

Purgatz. Folia senæ. Mand maa oc bruge denne Purgatz oc den Siuge her met rense. Mand skal tage Seneblad fire Lodt/oc legge dem i bløt dag oc nat i halff tredie Pund Valde aff Melck / Siden skulle de vel siudis tilsammen / oc krystis igiennem en sterck linet Klud / Her aff skal den Siuge giffuis sex Lodt tillige.

Met denne Lægedom ere mange hulpne/ saa

saa at de haffue icke ladet smurt dem / oc
den skal saaledis giøris oc brugis som her
efferfølger. Tag ferske Lauerber vel rene
skalede / tolff lodt. Hulurt / tretten lodt.
Holtzurt / siu lodt. Stød alle disse til it
rent Puluer / Her aff skal mand giffue den
Siuge aarle om Morgenen / naar Klocken
er fem eller oc førre / om Afftenen to timer
effter mand æt oc drucket haffuer / saa me-
get som mand den Afften æde oc dricke vil /
it quintin met en drick varmt øl / Oc huer
gang naar mand haffuer det taget til sig /
skal mand legge sig ned vdi en Seng / oc
hølle vel Klæder paa sig / Oc aff forscreffne
Puluer skal mand saaledis bruge vdi sex
Vger / lenger eller steckere / effter Siugens
leilighed / oc den Siuge skal bade huer an-
den / tredie eller fierde dag / effter som hand
det taale oc fordrage kand / vdi it aff disse
efterfølgendis tørre Bad. Men er det
saa / at den Siuge saa siug oc skrøbelig er /
at hand gider icke badet / da skal hand sætte
sig hos en god varm Kackeloen / och saa dri-
cke aff forneffnde Puluer. Oc all den
stund den Siuge bruger denne Lægedom /
skal hand dricke gaat øll aff en Kande ale-
ne / Oc vdi samme Kande som den Siuge
dricker aff / skal hengis en Pose / met rød el-
ler

Baccæ lauri. aristologia rotunda. Enula campana.

ler brun Kaal som er sønder plocket/ mand skal oc henge vdi samme Kande en pose met it Quintin Suegel smaat støt til Pulver. Oc den Siuge skal all den stund hand bruger denne Lægedom/ lade det saaledis henge vdi Kanden/ Men dog skal Kaalen oc Suogelet forferskis huer fierde eller femte dag/ oc det som vdi Kanden hengde borttagis/ oc de andre hengis vdi steden igien/ Oc dē siuge skal intet andet øll dricke den stund hand bruger denne Lægedom/ oc der som den siuge rig oc formuendis er/ da maa hand oc vel tage her til it Lodt Muskater/ oc it halfft lodt Muskateblommer smaa støt/ huert serdelis bundet vdi en liden Linpose.

En anden Lægedom for den samme Siuge.

Bacce lauri
EnulaCampana.
aristologia
Absynthiū
Saluia.
Arthemisia
Ruta agrestis.
Sena.
Anisum.
Seminis Feniculi.

Tag Lauerber/ Holtzurt/ Hulurt/ aff huer it Lodt. Malurt/ laaden Saluie/ rød Byncke vild Rude/ aff huert en Haand fuld/ Sene blad tu Lodt/ Anis/ Fenickefrø/ aff huert it halfft Lodt. Siud disse vdi fire Paatter gaat øll vnder lucter fød fire Fingre bred ind / Giff den Siuge her aff Morgen oc Afften huer gang en passelig drick/ oc handle met hannem met Bad oc andet/ lige som her næst offuenfaare staar.

Jeg

Jeg haffuer kient en ærlig Quindis
persone her vdi Malmø (huilcken som nu i
Guds vaald er) som hialp mangen / met
denne efftersølgendis Drick oc Lægedom/
oc met de Bad/ huilcke ieg end her effter be-
scriffue oc sætte vil.

Tag Agrimonie oc Jernurt/siud disse vdi *Agrimonia Verbena.*
gaat gammelt øll vnder lucter søð/ som her
offuenfaare sagt er/ Giff den Siuge her aff/
Afften oc Morgen / huer gang en passelig
drick/ førre luncket giort.

Met denne Lægedom ere ocsaa mange
hiulpne vden smørelse/ oc ere komme til de-
ris Helbrede oc Sundhed igien/ Men den *Absynthiũ*
skal brugis nogen stund. Siud Malurt vn-
der lucter søð / oc brug det som her offuen-
faare om de andre sagt er.

Sammeledis ere der oc mange hiulpne
met denne efftersølgendis Lægedom. De
haffue drucket met en Drick luncket øll/ *Sulphur.*
Morgen oc Afften / it halfft Lodt Suogel/
huer gang smaa støt til Puluer.

Somme ere oc hiulpne met denne læge-
dom. De haffue tre gange om Vgen drucket
aff hannem Aarle om Morgenen / Oc skal *Aloes.*
den saaledis giøris Tag Aloes it lodt/
Honnig tolff lodt / ferskt Vand/fem pund/
Siud disse paa en sacter Ild / oc skumme
det

det stedse/saa at det bliffuer rent indtil fierde delen indsaaden er.

Vad som brugis til dem som Raapper haffue.

Paa det at Naturen kand diss bedre driffue den onde vædske fra sig / da brug it aff disse efterfølgendis Bad huilcket som du kant bekomme.

Tag Eneberrijs/ oc hug dem smaa/ Tag saa en stor Kædel paa en halff tønde/ met god skarper Lud / oc leg det hugne Ris der vdi/Oc lad det vel siude vdi samme Lud met lucter sød / Giør saa it Karbad/ sæt saa Kædelen met Lud oc Ris (saa som det sædet haffuer)vdi Karbadet / Teck det vel tæt til / oc giør it sæde offuer Kædelen / saa at det er it stort hul i samme sæde oc andre smaa hul / Sæt den Siuge paa samme sæde offuer Kædelen nøgen/ saa at all Lucten som kommer aff samme Kædel slar op omkring hannem / Lad hannem der i sidde (om hand ellers saa sterck er at hand det taale kand) saa lenge der er nogen verme vdi Kædelen / Oc hand skal vere vel beteckt omkring / saa at lucten oc vermen kommer ingen steds vd. Men

offuen

offuen paa samme beteckelse skal vere it Hul/der skal den Siuge haffue sit Hoffuet vdset eller vdholdet / den stund hand saale-dis bader / oc skal vel teckis omkring som forscreffuet staar / Dette skal saaledis bru-gis to eller tre gange om Vgen/effter Per-sonens styrcke oc leylighed / som mand seer oc formercke kand / at behoff giøris / da kommer den Siuge(om hand bruger nogle aff forscreffne Lægedomme oc dette Bad) næst Guds hielp til sin Helbrede oc Styrcke igien / Oc skal huercken fornemme Saar eller Verck der effter / Oc naar hand saale-ledis bad er / skal den Siuge vaacte sig / saa at der kommer intet Vand paa hannem.

Om du icke haffuer eller kant faa Ene-bereriis/da brug dette efterfølgendis Bad. Tag Malurt / Byncke / Katteost met rød-derne/Chamilleblommer/Agrimonie/ Eneb ber to eller tre Hender fulde / Siud oc brug disse / lige som offuen faare om Enebereriis screffuet staar.

Absynthiũ
Arthemisia
Malua.
Chamomil la.
agrimonia

Smørelse.

Her vil ieg sætte oc bescriffue nogle gode oc besynderlige Smørelser/ som bru-gis for Paacker aff lærde oc velforfarne Læger/oc først vil ieg sætte nogen som til-

giøris

giøris oc beredis vdē Quigsølff / oc siden de som sterckere ere oc met Quigsølff beredis.

Tag Lauerolie / huid Røgelse / nyt Vox / aff huert tu lodt / Suine ister som huercken for gammelt eller for ferskt er / it lodt oc it Quintin. Salt ij. lodt. Fume terræ, oc Veybrede Os / aff huert viij. lodt. Giør her aff en Smørelse.

Tag ferskt Smør / Terpentin / Hønse Ister / Fiole olie / aff huert fire lodt. Guldglæde / Brent Bly / Blyhuit. Aloes epatici, aff huert try lodt. Giør her aff en Smørelse.

(Oleum lauri. Thus albū Cera. Axungia porcina. Sal. Succus Fumi terræ. plantaginis Butyrum. Therebentin. Axungia gallinæ. Oleum Violarum. Lythargirium auri. Plumbum ustum. Cerusa. Aloes.)

Her effterfølge mange atskillige Smørelser / aff lærde oc forfarne Læger offte forsøgte.

Tag Suine Ister oc rense hende smuct rent / fra hud oc skind / oc leg hende vdi en Stenmortere / oc stød hende vel met en Træstødere / Kryst hende saa igiennem en Haardug / saa at det icke smeltis paa Ilden / Her aff tag it Pund / Quigsølff it halfft Pund / huid Røgelse try Lodt / Guldglæde it lodt / Blyhuit tu lodt. Først skalt du støde Isteret oc Quigsølffuet vel tilsammen vdi Steenmorteren met Træstøderen eller Kyl-len

(Axungia porcina. Argentum uiuum. Thus albū Lythargirium auri. Cerusa.)

en oc siden lad først det ene der vdi oc stød det vel / oc siden huer serdelis oc stedse skal det stødis ind til det bliffuer en Smørelse/ Her met skal den Siuge smøris som det sig bør huer dag / indtil mand fornemmer at Munden vil flyde paa den Siuge / Siden skal hand icke lenger smøris. Oc den stund hand saa smøris / skal hand vere vdi en varm Stue/oc skal hãdlis met hannẽ/lige som mandt van er at handle met dem som ned smøris. Mod Afftenen skal den Siuge smøris / oc icke om Morgenen.

Tag Suine Ister tolff Lodt/Aande Ister sex Lodt/Hønse Ister fire lodt / Rosen olie/ huid Lilie olie / aff huert it Lodt/ Quigsølff ti Lodt / Guldglæde / huid Røgelse / aff huert tu Lodt / Myrrhe it lodt/ stød disse vdi en Stenmortere met en Træ-kylle/oc handle der met lige som her offuenfaare sagt er/ saa at det bliffuer en Smørelse.

Axungia porcina. Anatis. Gallinæ. Oleum Rosarum. Oleũ Lilij. Argentum uiuum. Lythargirium. Thus albũ Myrrha.

Tag Suine Ister saaledis renset som offuenfaare sagt er/ Quigsølff aff huert sexten lodt / lauerolie tu lodt / Terragelse Andromachi eller Galeni, Mastix / Røgelse / Myrrhe / aff huert tu Lodt /

Axungia porcina. Argentum uiuum. Oleum Lauri. Theriaca.

Maſtix.
Thus albũ
Myrrha.
Succus Fumi terræ.
Lythargirium.
Cerusa.
Axungia porcina.
Argentum uiuum.
Thus albũ.
Oleum Iuniperi.
Aqua uitæ.
Axungia porcina.
Gallinæ.
Anatis.
Oleum lilij
Oleum Roſarum.
Oleum laurinum.
Thus albũ.
Maſtix.
Myrrha.
Saluia.
Stæchados
Lythargirium.
Dialthea.
Aqua uitæ.
Macis.

try Lodt/ Guldglæde/ Blyhuit/aff huert fi-
re Lodt/ ſtød oc blende diſſe tilſammen vdi
en Stenmortere ſom offuenfaare ſagt er/
ſaa at det bliffuer en Smørelſe.

Tag Suine Iſter renſet ſom ſagt er/
ote Lodt / Quigſølff fire Lodt / huid Rø-
gelſe tu Lodt / Eneber olie tiue Lodt aff
træet / brent Brendeuin tu Lod / ſtød
oc blende diſſe vdi en Stenmortere li-
ge ſom ſagt er/ſaa at det bliffuer en Smø-
relſe.

Tag Suine Iſter / Honſe Iſter/
Ande Iſter / aff huert tolff Lodt. Huid
Lilie olie / Roſen olie / Lauer olie aff
huert tu Lodt. Huid Røgelſe/ Maſtix /
Myrrhe / aff huert try Lodt. Saluie/
Stæchados, aff huert it lodt oc try Quin.
tin Guldglæde tu lodt. Dialthe Smø-
relſe fire lodt/ Brendeuin tu lod. Stød
oc giør her aff en Smørelſe lige ſom ſagt
er. Met denne Smorelſe maa mand oc
ſmøre Paackernis haarde Knuder ſaa vel
ſom Ledemodene.

En velluctendis Smørelſe faar de ri-
ge oc kræſne Menniſke.

Tag Muſkateblommer/ Kanelebarck/
Neglicker/aff huert it lodt. Paradiſekorn
ſex lodt. Røde Roſen / Citri Barck / aff
huert

huert it Lodt/ oc it Quintin. Muskater try Lodt. Stød alle disse til Puluer / leg dem saa i bløød vdi ferst Vand dag oc nat/ Lad saa vdi samme Vand fem Pund ferst Suine Ister / renset som offuenfaare sagt er/ Lad det saa siude indtil Vandet bortsaadet er / Kryst det igiennem en Haardug/ Tag saa aff samme Ister som saaledis vdsaadet oc vdkryst er / tu Pund / oc lad der vdi Quigsølff / fiorten Lodt. Huit Røgelse/ fire Lodt. Blyhuit / Guldglæde/ aff huert try Lodt / Stæchados. Myrrhe/ aff huert try Lodt. Desmer en halff Scrupulum, vel sønder gneden vdi Rosenolie. Stød oc rør disse vel tilsammen vdi en Stenmortere som offte sagt er.

Rosa purpurea.
Cortex Citri.
Nux Muscata.
Argentum uiuum.
Thus albū.
Cerusa.
Lythargirium.
Stæchados.
Myrrha.
Moschus.
Oleum Rosatum.

Her efterfølge nogle besynderlige Smørelser huilcke som atskille oc bløde Paackernis haarde Knaarter oc Knuder/ om de her met smøris.

Tag Hønse Ister/ Aande Ister/ Gase Ister/ aff huert tu lodt. Marren aff Kalffue laars ben / oc aff Suine laar / aff huert it Lodt. Olie aff Chamilleblommer / halff andet Lodt. Bland disse tilsammen / saa at det vorder en Smørelse / smør steden offte her met.

Axungia Gallinæ.
Anatis.
Anseris.
Medullæ cruris uituli & porci.
Oleū Chamomillæ.

Dialthea. Oleū Lilij. Axungia Gallinæ. Butyrum.

Tag den smørelse Dialthea kaldet/en Lodt. Huid Lilie olie/Hønse Ister/vsaltet Smør / aff huert it Lodt. Bland disse tilsammen oc Smør steden her met.

Althea.

Tag roden aff den Katteost / Althea kaldet/smaa skaaren tolff Lodt/ Siud hende vel vdi Vand oc stød hende / Tag siden der til lige saa meget Suine Ister/Stød dem vdi en sten Mortere / saa at det bliffuer en Smørelse / Smør oc leg her aff paa steden.

Radix Brioniæ.

Tag roden aff de Valske roer/Steg hende vdi en hed Ildmørre eller Aske / Tag saa der til lige saa meget Suine Ister/ Stød dem tilsammen vdi en Stēmortere / Kryst det siden igiennem en Haardug/Smør her aff paa steden.

Aff disse Smørelser skal giøris Plaaster oc leggis paa Saarene/den stund den singe smøris.

Olibanum Mastix. Lythargirium. Cerusa.

Tag huid Røgelse/Mastix/ Guldglæde/ aff huert it Lodt Blyhuit ti Lodt Terpentin fem Lodt. Suine Ister / eller Lissebons olie / saa meget som mand her til behøffuer.

Axungia porcina.

Tag Suine Ister/ Harpex/ Vox/aff huert ote Lodt. Smelt disse tilsammen oc

kryst

kryst dem igiennem en sterck lin Klud/ Tag saa der til huid Røgelse/ Myrrhe / Mastix/ Spansgrønt/ aff huert fire lodt. Giør her aff en Smørelse / oc leg her aff paa Saarene.

Resinæ. Cera. Thus album. Myrrha. Mastix. Es uiride.

Tag Bucketalg eller Ister/ Serapium, aff huert otte lodt/ smelt oc blande dem tilsammen/ met nogen Rosenolie / oc met det huide aff tu æg/ saa at det bliffuer en Smørelse.

Aruina Hirci. Serapinum. Oleum Rosarum. Album oui.

Tag Rosenolie fire lodt / Vox it lodt/ Blyhuit fem lodt/ Campher it halfft Quintin/ det huide aff tu æg / Mal oc gnid disse paa en Malere Sten/ saa at det bliffuer en Smørelse/ Smør her aff paa lin Klude/ oc giør Plaster her aff.

Oleum Rosarum. Cera. Cerusa. Camphora.

Tag Myrrhe/ Suogel/ Lauerber/ Krid/ igemeget aff huert Giør her aff en Smørelse / oc brug hende som her offuen sagt er.

Myrrha. Sulphur. Bacce lauri. Creta.

Røgbad.

Jeg sagge til forn/ at Paacker fordriffuis oc met Røg/ huorledis det skeer / vil jeg her oc lære.

Den Siuge skal sættis vdi it tørt Kar / dog saa at hand haffuer Hoffuedet oden for det / saa skal det vel til tættis met Kla-

Klæder / oc vdi samme Kar skal sættis it Becken met gloendis Ild / som vel tendet er/oc er vden Røg / paa samme vel tende Ild skal ladis it aff disse efterfølgendis Puluer / saa at Røgen her aff kand komme omkring den Siuge / oc den Røg skal saaledis brugis vdi tre eller fire dage / indtil mand seer at vædsken begynder at flyde/ Thi den Siugis Mund flyder paa somme lige som det giør paa dem som ned smøris/ Oc mand skal handle met den Siuge lige som hand vaare nedsmurt.

Røg Puluer. Røg Puluer giøris saaledis. Mand skal tage Senober støt til Puluer / tolff lodt. Auripigmentum fire lodt. Røgelse/ Myrrhe / rød Sandel / aff huert it lodt. Disse skulle stødis til Puluer / oc blandis vel tilsammen / Oc huer gang mand her aff bruge vil / da skal mand tage her aff tu lodt / oc lade dem paa Gløerne som før sagt er.

Cinabaris. Auripigmẽtum. Olibanum. Myrrha. Sandalum rubrum.

Eller mand maa tage Senober / sex lodt. Auripigmentum, tu lodt. Vesemund / Røgelse / Myrrhe / Aloetræ / aff huert it lodt. Her met skal handlis som sagt er.

Cinabaris. Auripigmẽtum. Marchasita Olibanum Myrrha. Aloe.

Eller mand tage Senober fire lodt Røgelse it lodt. Galliemuskate it halfft lodt Disse

Cinabaris. Olibanum

Disse skulle delis i fire dele/ oc mand skal der met handle som sagt er.

Eller mand maa tage Senober tu lodt/Mastix/huidRøgelse/aff huert it halfft lodt / Spisglas it lodt. Angelica oc Eneber / aff huert tu Lodt. Disse skulle gøris til Puluer / oc der met handle som sagt er.

Cinabaris. Mastiches. Olibanum. Antimonium. Angelica. Grana Iuniperi.

Munduand.

Mand skal tage/Veybreduand it Pund/ Rosenhonnig sex lodt / Her met skal Munden offte tois.

Aqua plantaginis. Mel Rosarum.

Eller mand maa siude Byg vdi vand oc tho Munden offte her met. Men er den Siuge faar vdi Munden / da skal mand tage her til Fiole Syrup/ eller Dyamorum.

Syrupus Violarum. Dyamorum.

Eller mand maa skylle Mundē met varm Faaremelck / eller oc met varm Komelck. Om den Siuge haffuer stor pine oc ve vdi Munden / da skal mand stinge vdi hans Mund it stycke saltet Smør / da sactis pinen.

Naar som den Siuge er bleffuen helbredet/da skal hans Maffue oc Leffuer styrckis met en aff disse efterfølgendis Lægedom-

me/som ere / Diarhodon abbatis, Aromaticum Rosatum, Triasandali, Diamoschum dulce, Letificans Almaseris vel Galeni, Confectio hamech.

Confortatiua.

De som icke saa formaaendis ere / at de kunde kiøbe vdi Apotecken nogen aff forscreffne Lægedomme / de skulle bruge de som offuensaare screffne staa / huormet de deris Mad berede oc forbedre skulle.

Det cvij. Capittel.

For Ringorm.

Mentagra.

RIngorm eller Spyorm kaldis Mentagra paa Latine / oc er en aff Hudens wreenhed / huilcken som kommer aff det onde Melancholiske Blod/ Oc de ere almindelige gierne Paackernis forløbere eller Sendebud / Thi vil ieg oc her om noget handle oc lære/ huorledis de fordriffuis / om mand bruger der til raad met det første/før end de tage offuerhaand.

Lægedom.

Først skal mand giffue den som her aff

aff breck haffuer vdi nogle dage / en aff de Syruper som her offuefaare vdi det Capittel om Paacker screffne staa / oc hannem siden purgere met en aff de Purgationes, som der oc hos screffne staa / Siden skal steden smøris met en aff disse efterfølgendis Lægedomme.

Tag Brendeuin / Vinedicke eller anden god sterck Edicke / aff huert en halff paat / Lad her vdi try Lodt Spansgrønt / Alun / smaa stødt til Puluer tu Lodt / Lad disse vdi en ny glassuret Leerpaatte / Sæt hende paa Ilden / oc lad hende siude en føye stund vnder lucter sødt / Tag det sa fra Ilden oc giem det / giør saa en liden Pensel aff træ oc en linet Klud / dyp samme Pensel vdi forscreffne Vand / oc stryg paa Ringormen / Holt den saa mod en god Ild / at det kand tørris / oc dette skal brugis tre eller fire gange om dagen / indtil at hand forgaar / Mand skal oc vel tilsee / saa at der kommer intet andet Vand paa Ringormen / før end hand er lægt.

Aqua uitæ. Acetum uini. Viride æris. Alumen.

Tag Guldglæde / Suogel / brent Alun / Kaaberrøg lige meget aff huert / Smør saa meget som her til behoff giøris / oc giør her aff en Smørelse.

Lythargirium auri. Sulphur. Alumen. Victriolū.

Bacce Iuniperi. Bacce lauri Zinziber. Gariophili. Carabe. Viridi eris. Alumen.

Tag Eneber/tu lodt. Lauerber/Ingefær/ Neglicker/ Raff eller Brendesten / Spansgrønt/Alun/aff huert it Lodt. Stød disse til Puluer /oc siud en Smørelse her aff met gammelt Smør / oc smør steden her met Denne Smørelse er oc god for Skab oc Klaade.

Atramentũ Sutorium. Zinziber. Alumen. Sulphur. Vermicularis erugo.

Tag Victril eller Kaaberrøg/Ingefær støt til Puluer/Alun/aff huert try Quintin Suogel / Spansgrønt / aff huert it halffe lodt. Tiære oc Smør/ aff huert en Skee fuld. Siud disse tilsammen oc giør her aff en Smørelse.

Det cviij. Capittel.

For Skab oc Klaade.

Scabies.

DER er en aff Hudens wreenhed til huilcken paa Latine kaldis Scabies, Om den vil ieg her oc noget handle denne kommer almindelige gierne aff den onde vædske som sig vdi Leffueren forsamlet haffuer / oc omuendis der til en ond damp oc røg / huilcken den vddriffuendis krafft vddriffuer til de yderste Lemmer. Stundem kommer saadan, Skab

aff

aff Blodet / oc da er samme skab rød oc vædstactig/ Oc de som denne breck haffue suedis meget / oc samme Sued lucter lide/ oc klaaer sig stedse / oc da bløder Skabben. Stundem kommer Skabben aff Cholera rubea, oc da er Skabben gulactig / reffner oc brender saare. Stundem kommer hand oc aff Melancholia / da er Skabben tør oc sort. Stundem kommer hand aff Phlegmate salso, da brender oc bider hand saare/ Effter hand haffuer klaact sig faar hand stor pine.

Lægedom.

Kommer Skabben aff Blodet/ eller aff Phlegmate, da skal den Siugis Leffueraare ladis/ Der effter giff hannem Morgen oc afften en god drick aff denne efterfølgendis Syrup / eller oc en aff de som her offuenfaare i det Capittel om Paacker screffuen staar.

Tag Osen aff Holtzurt oc Osen aff Malurt / lige meget aff huert / siud oc rense/ disse/ oc kryst dem siden igiennem en lin Klud/ lad Sucker her vdi oc siud det saa / at det bliffuer en Syrup.

Succus Enulæ. Campanæ & Absinthij.

Brug siden it aff de tørre Bad som

 offuen-

offuenfaare i det Capittel om Paacker screffne staa / oc smør dig saa i Badet met en aff disse efterfølgendis Smørelser / da tørris Skabben oc lægis.

Axungia porcina. Seuum Ceruinum. Bacce lauri Tartarum. Helleborus albus. Sal.

Tag Suine Ister/ Hiortetallig/ aff huert to lodt. Lauerber / it lodt Vinsten aff huid Vin/ huid Nyseurt/ Salt/ aff huert it quintin. Giør her aff en Smørelse/ oc smør dig her met.

Vnguentũ Cerusæ.

Den smørelse som giørs aff Blyhuit er saare god for denne breck / om mand sig der met smør

Ruta. Oleum Rosarum. Cerusa. Acetum.

Tag Rude/ Rosenolie/ Blyhuit/ oc Edicke giør her aff en Smørelse / smør dig her met vdi Badet.

Radices Lapacij. Sal. Acetum.

Skrepperødder/ Salt oc Edicke støtte tilsammen/ oc her met Skabben gnedẽ som saat er / læger hannem.

Vrtica. Sal. Acetum.

Neller støtte met Salt oc Edicke/ oc bruget som sagt er/ læger oc fordriffuer Skabben.

Det cix. Capittel.

For Vaarter.

Agermonie støt met Edicke / oc lagt paa Vaarterne som it Plaster/ fordriffuer dem. agrimonia

Basilicons frø støt til Puluer / oc paa Vaarterne strødt/fordriffuer dem. Semen Basiliconis.

Løg støt met Salt/oc paa Vaarterne lagt/fordriffuer dem.

Sker en rød Hane i sin Kam/oc lad det varme Blod komme paa Vaarterne / da forsuinde de.

Gnid Vaarterne paa en hed Egekost/ met huilcken mand haffuer feyet en Bageroffuen/naar som mand vil bage Brød.

Det cx. Capittel.

Om Spedalsk Sot.

DEn spedalske Siugdom er en forgifftig Siugdom / huilcken som sig vdspreder offuer det gantske Legeme oc forderffuer alle Lemmer. Oc denne Siugdom kommer aff atskillige ting / som ere / aff Leffuerens onde Complexie/som er hed oc tør/ Eller aff Leffuerens oc Miltens forstoppelse / Disligeste oc aff suedehullernis / Stundem aff onde Veder oc Luct / Stundem aff Mad oc

Drick som aff hed nature er/huor aff Blodet forgiffuis. Oc serdelis faar mand denne Siugdom / om mand æder Suinekiød som er tintet / Stundem bliffuer mand født met denne Siuge / oc det skeer fordi at en spedalsk Mand haffuer hafft legemlig samquem met en helbred Quinde / Eller en spedalsk Quinde haffuer hafft legemlig samquem met en helbred Mand/ Huad som aff disse vndfangis / det fødis met den Spedalske Siuge.

Tegn.

Ved disse Tegn kiendis den Spedalske Sot. Huo som den haffuer / seer ilde vd vnder Ansictet / oc i det er røde eller huide Plette/Øyenbrynerne hoffne oc bliffue store / oc øynene trinde / J øyenstenene seer mand røde Taare / oc øynenis Haar vdfalde/Næsen hoffnis / vduaartis er hun vid/oc induaartis sneffuer/ oc tal igiennem Næsen / Induaartis vdi Munden / hos Drøbelen oc paa Tungen/seer mand smaa Korn store som Hirsegryn aff atskillige farffuer / lige saa som mand seer paa de Suin som tintede ere / Saadanne Korn seer mand oc vnder Tungen / naar som

mand

mand opløffter hende | Tendernis kiød oc struben ere saare| Aanden oc det gantske Legeme lucter ilde | Neglene de ere farffuede som Bly oc reffne/ Kiødet imellem Tommelfingeren oc Pegefingeren forsuinder eller borttørris| Dissligeste ocsaa Leggene oc Knæene | Alle Lemmer ere tunge oc soffue| oc klø stedse| Den siuge soffuer føye oc drømmer stedse gruselige oc forførlige Drømme / hans Vand er klart oc skønt oc lit gult/ oc er offuen til at see som en Olie/ Oc mand seer der i mange Blærer | oc nedra paa Bonden sand. Oc om den Siugis Leffueraare ladis oc mand lader Blodet løbe i it Kar | oc om mand lader nogen Edicke paa samme Blod | oc det begynder da at siude|oc giffue Bobler aff sig| da haffuer den Siuge Spedalsk Sot. Oc om mand lader Salt paa samme Blod| da smeltis icke Saltet / Oc mand lader samme Blod vdi en linet Klud / oc toer det | da findis vdi Kluden sand | eller oc |smaa stycker kiød | lige som det vaare Sand.

Aff disse efterfølgendis Tegn kand mand forfare at mand skal faa Spedalsk Sot. Om mand stedse oc idelige haffuer suare oc forfærdelige Drømme|oc øynene

bliffue

bliffue trinde / oc Neglene paa Henderne reffne/ om mand bliffuer hees/ oc om Lemmerne ſtedſe ſoffue/ Diſſe ere den tilkommendis Spedalſke Sotis Tegn.

Der ere fire haande ſlag aff Spedalſk Sot til. Den første/ kaldis Tyria, aff den Hugorm Tyro, Oc huo ſom haffuer denne Sot / hans Hud er bløð / Oc iblant met aff ſkalis den vdi ſtycke tal / oc ſidder der paa ſamme Hud mange Smitter oc huide Vaarter.

[illegible]

Den anden Spedalſke ſot kaldis Alopitia, aff en Reff/ Huo ſom den haffuer/ hans Anſict er rød / hans Skeg oc Øyenbryners Haar falde vd.

Alopitia.

Den tredie Spedalſke ſot kaldis Elephanſia, aff Elephanter / Huo ſom denne Sot haffuer/ hans Anſict oc det gantſke Legeme er fult aff Knorter oc Knuder induaartis vdi Kiødet.

Elephanſia

Her vil ieg nu lære huorledis mand kand forfare om nogen haffuer ſpedalſk Sot. Den Siuge ſkal Aareladis / ſaa ſkal mand legge vdi Blodet it ny giort ferſk Æg/ Haffuer hand ſpedalſk Sot/ da bliffuer ſamme Æg hart lige ſom det haffde veret ſødet paa en Ild.

Tegn.

Eller

Eller mand maa tage en Synaal/oc stinge den Siuge met hende vdi en Aare vnder Knæene/Føler hand det icke da haffuer hand spedalsk Sot.

Eller mand maa Aarelade den Siuge/ oc naar som Blodet er bleffuet kalt/ skal det ladis vdi en Lænpose eller i en lin Klud / oc toe det vdi Vand lige som førre sagt er/ bliffuer der da Sand eller Kiød vdi Posen da haffuer hand spedalst Sot.

Lægedom.

Denne Siugdom kand icke vel hielpis / Oc fordriffuis nerpellige / vden saa er at mand bruger gode raad oc Lægedomme der til/met det første / før end Siugen befestis formeget i Menniskien oc faar offuerhaand/Huilcket saaledis skee skal.

Mand skal tage Jordrøgis vrtis Os try Pund/den siude oc klare/ oc lade der saa vdi saa meget Sucker som der til behoff giøris/ oc saa giøre her aff en Syrup. Aff denne Syrup skal mand giffue den Siuge Afften oc Morgen / huer gang en passelig drick.

Succus Fumi terræ.

Der effter skal den Siuge purgeris met Piller aff Fumo terræ, Aff disse skal mand giffue den Siuge it Quintin eller halffandet tillige.

Pillule de Fumo terræ.
Fumus terræ.
Scabiosa.
Melilotum
Chamomilla.

Der effter ſkal mand tage Jordrøgis vrt/ Scabioſe vrt / Amur / Chamilleblommer/ oc andre ſaadāne Vrter/ oc her aff ſkal giøris tørre Suedbad/ oc mand ſkal giffue den Siuge før hand gaar vdi Badet / it quintin Teragelſe.

Der effter ſkal den Siuge ſmøris met denne Smørelſe ſom ſaaledis er bered oc tilgiort. Mād ſkal tage Vin it pund/ ſuogel ſex pūd Sølffſkum it lodt/ Her aff ſkal giøris en Smørelſe / oc met denne Smørelſe ſkal den Siuge ſmøris / ſtrax effter hand haffuer badet

Vinum. Sulphur. Lythargirium auri.

Mand maa oc giøre en Smørelſe aff Suine Iſter / Suogel oc Smør / oc her met offte ſmøre den Siuge.

Det cxj. Capittel.

Om nogen brender ſig.

BRender ſig nogen aff Ild / het Vand gloendis Jern / eller aff andet / da ſkal mand bruge denne efterfølgendis Smørelſe / hun leſker oc vddrager heden. Mand ſkal tage ferſk Roſenolie fire lodt / Blommen aff ſex ferſke

Hønſe

Hønſe Æg / Diſſe ſkulle røris oc blandis vel tilſammen / ſaa at det vorder en tynd Smørelſe. Men haffuer hand ſom brent er ſtor oc ſuar pine / da maa mand lade her vdi lit Saffran ſmaat ſtøt til Puluer / Her aff ſkal ſmøris paa en lin Klud / oc den ſkal leggis paa ſteden. Til ſaadan Smørelſe maa mand oc vel iblant met tage lit Bolum Armenum.

Fernitze ſmurt paa den brende ſted / leſker oc ſaare vel.

Haffuer nogen forbrent ſit Anſict / oc reddis at øynene ſkulle lide ſkade der aff / eller om de der aff ere hoffne. Da ſkal mand tage Vand ſom brent er aff Jernurt / oc legge der vdi Kierner aff Queer til at blødis / Da giffue de en tyck ſlim fra dem / Saa ſkulle de kryſtis igiennem en Lin klud. Her aff ſkal mand ſmøre paa Anſictet oc paa de andre Lemmer.

Aqua verbenæ.

Om mand vil løſe den førbrende Roe ſom faſt ſidder / da ſkal mand tage Blyhuit / try Lodt. Campher / it halfft Quintin. Roſe vand / halffandet Lodt. Det huide aff it Æg. Diſſe ſkulle røris vel tilſammen vdi en Stenmortere / ſaa at her aff vorder en tynd Smørelſe.

Cerusa. Camphora. Aqua Rosarum. Albumen oui.

For den Kaaldesiuge.

Fortalen.

DEn Kaaldesiuge er intet andet/end en wnaturlig Hede / optent vdi Hiertet / huilcken sig vdspreder ved Aanden oc Blodet / igiennem Aarer oc Sener vdi det gantske Legeme.

Huer Kaaldesiuge haffuer fire Tider som ere: begyndelsens/ forøgelsens / stille staaendis/ oc tilbøyelsens tid.

Kaaldesiugens begyndelsis tid er/ naar som den naturlige hede begynder at gaa vild/ for den onde vædske skyld som er indplantet vdi nogen Lem.

Forøgelsens tid er/naar som Heden begynder at slaa imod den indplantede onde Vædske.

Stille staaendis tid er/naar som Naturen oc den onde vædske stride veldelige imod hin anden / oc mand seer da at Naturen faar offuerhaand.

Tilbøyelsens tid er/naar som Naturen haffuer fuldkommet striden met den onde vædske/ oc haffuer faaet offuerhaanden / oc den wnaturlige Hede forgaar oc Siugen lættis.

Nogle Regle.

Disse Regle skulle holdis vdi alle Kaldesiuger. Den første om den som Kaaldesiuge haffuer/haffuer store Aarer/gider ædt er løs vdi Liffuet oc haffuer ingen Bebindelse/ oc er ey formeget mactløs eller forstrøbelig/da skal hand Aareladis.

Anden Regel. Er Kaaldesiugen aff den vædske Cholera, da skal mand føye Blod vdlade tillige / Fordi at Blodet er Cholere Bitzel. Men er Kaaldesiugen aff nogen anden vædske /, da skal her lige tuert imod handlis.

Tredie Regel. Mand skal haffue act paa den Siugis Bryst / om Aanden dragis suarligen/eller lætteligen / Om den Siuge hoster / oc mand skal icke giffue den Siuge hues som surt er / som mand van er at giøre vdi saadanne Siugdomme/ paa det at den Siuge skal icke faa skade her aff.

Fierde Regel. Vdi Siugens begyndelse eller ende/skal mand icke giffue nogen sterck Lægedom som purgerer / fordi at den onde vædske eller materie som siuder ind i Aarerne/ røris saare her aff/oc der efterfølger Døden. Men sacte oc bløde Lægedõme maa mand giffue / Oc de skulle stedse

giffuis / to timer før end Siugen tager nogen.

Femte Regel. Om mand seer en Sky vdi den Siugis Vand/ da skal mand icke mene at det er Fordøffuelsens Tegn/ Fordi før end Fordøffuelsens Tegn siunis/ skal Vandet vere klart/ oc vædskens offuerflødigheds Tegn skal icke vere der vdi / Oc naar som det sønderbrydis / da seer mand først de rette Tegn der vdi.

Siette Regel. Naar som mand haffuer Aarelat i begyndelsen effter mand haffuer først faaet den Kaaldesiuge/ sammeledis oc purgeret/ oc den Siuge siden finge Hoffuetuerck / Da skal mand strax sætte faare paa hans Næse en Egel / oc faare paa hans Pande to eller tre.

Om den som haffuer den Kaaldesiuge / finge Bugløb eller Løsen / da skal hun icke strax stillis / vden saa vaare / at den Siuge bleffue formeget skrøbelig der aff.

Ottende. Mand skal oc vel tilsee / at den Siugis Tunge icke forbrendis oc bliffuer sort / derfaare skal mand giffue den Siuge Blommer som haffue leget vdi fersk Vand / eller oc Electuarium, som giort er aff Blommer / eller andre saadanne/

ne / som her til tiene oc køle.

Det cxij. Capittel.

For den Kaaldesiuge Ephemera kaldet.

DEn Kaaldesiuge Ephemera kaldet/den varer vdi tre dage vdi det lengste/ oc vdi det steckiste vdi fire oc tiue timer. Oc denne Kaaldesiuge haffuer sit naffn aff en Fisk som saa kaldis/ om huilcken Plinius vdi sin niende Bog scriffuer/ at dē samme dag som hand fødis paa/da døer hand / Ocsaa om hand leffuer lenger / da leffuer hand icke offuer tre dage/ Saaledis gaar det oc til met denne Kaaldesiuge/hun varer icke vden i tre dage/ oc siden faar mand effter hende / Suindesot/ Hectica kaldet / eller oc andre onde Kaaldesiuger.

Denne Kaaldesiuge kommer aff atskillige ting/ Stundem aff stor Hede/ saa som aff Solsens eller anden hede / Eller at mand bader for het/huor aff Suedehulerne tilstaappis oc lyckis. Kommer den aff Hede kand forfaris aff disse Tegn.

Er denne Kaalde kommen aff Sol-

sens eller aff anden Hede/da er den Siugis Hoffuet het oc vercker saare/sammeledis det hele Ansict er røt. Der flyder oc stundem en hed vædske ned aff Hoffuedet vdi Næsen/oc brender der inde / hans Pulsaare slar føie.

Aff Kuld. Denne Kaaldesiuge kommer oc stundem aff stor Kuld/oc da er Ansictet farffuet som Bly / Oc hans Legeme er vduaartis kalt / oc Hoffuedet tyngis saare paa den Siuge.

Denne Kaaldesiuge kommer stundem der aff/at mand haffuer brugt offuerflodighed Mad oc Drick/ Eller oc at mand haffuer taget til sig nogen Lægedom / som haffuer veret aff hed oc tør Complexie / lige som aff disse/gammel sterck Vin/Rødløg/Hutdeløg/Peber.. Euphorbium, oc de som disse ere lige/ Naar som mand saadāne wskickelige bruger. Oc ved disse Tegn kiendis denne Kaaldesiuge / Den siugis Vand er røt / oc haffuer stor Hede / oc suar pine v̄n den høyre side hos Leffueren.

Tegn.

Denne Kaaldesiuge kōmer oc stundem der aff/ at en rører sig formeget/ saa sō naar en løber saare fast/eller saare arbeyder/oc aff disse Tegn kiendis hun/Den Siuge haffuer all stedse paa sit Legeme stor hede / Hans Lemmer eller Ledemod, de vercke saare.

Tegn.

Den-

Denne Kaaldesiuge kommer oc stundem aff Hastighed/Vrede oc Fortørnelse/ Oc hun kiendis aff disse Tegn | Den siugis Ansict er rødt/øynene ere store oc røde / oc de krybe fast ind i Hoffuedet/ oc de løbe fast omkring.

Tegn.

Denne Kaaldesiuge kommer oc stundē/ aff Sorge/ Angest/ oc Modgang/ Oc hun kiendis aff disse Tegn | Den Siuge er bleg vnder Ansictet / øynene de krybe dybt ind i Hoffuedet / Puls aaren slaer sactelige oc føie.

Lægedom.

Aff Solsēs Hede.

Kommer denne Kaaldesiuge aff Solsens hede/ oc hun icke forgaar paa den anden eller paa den tredie dag / da skal den Siuge sættis vdi it luncket Karbad / saa at hand kand suedis / Effter at hand haffuer saaledis badet / skal hand sættis paa en kolder sted som strøt er met Pileløff / oc saa skal den siugis Næse smøris met Fiole olie. Der effter skal mand tage Rosen olie oc Vinedicke / lige meget aff huert / disse skulle blandis vel tilsammen / Her met skal mand smøre Panden/ Tindingerne/ Hendernis oc Fødernis Leder. Mand skal oc giffue den siuge om Morgenen/ Middagen/ oc om Afftenē/ naar som

Oleum Violarum. Oleum Rosarum. Acetū Vini

hand vil nedlegge sig til Soffns/Melck som er giort aff Valmuefrø oc aff Vand/huer gang en god drick. Mand skal oc iblant met giffue hannem/naar som hand tørster/ it stycke Brød som bløt er vdi kalt Vand/oc alt hues som hedmer skal hand fly. Hand maa vel dricke sur Vin/som er blandet met Vand.

Aff Kuld.
Chamomilla.
Anetum.
Basilicon.

Om denne Kaaldesiuge er kommen aff Kuld/oc om Siugen hannem noget forlader/da skal mand tage Chamilleblommer/ Dil/ oc Basilicon/ oc siude dem vel i Vand/saa skulle disse Vrter oc Vand ladis vdi en Ballie/ offuer hende skal den Siuge sættis/ saa at Røgen eller dampen der aff kand vel komme op omkring hannem/ Disligeste vdi hans Mund. Eller mand maa giøre it Karbad aff forscreffne Vrter oc Vand. Oc effter samme Bad skal den Siugis Pande/ Tindinger oc Handlet vel smøris met Olie aff Dil.

Aff sorrig oc Modgang.
Chamomilla.
Anetum.

Er denne Kaaldesiuge kommen aff Sorrig oc Modgang/ eller aff Tørhed/ da skal den Siuge saaledis hielpis. Mand skal tage Chammilleblommer oc Dil/ aff huert to Hender fulde/ oc siude dem vdi Vand/ oc siden ladis vdi en Ballie/ vdi

huilcken den Siuge skal sætte sine Fødder eller Been indtil Knæene / oc hand skal vel tæt tilteckis / saa at Røgen her aff kand komme omkring den siugis Legeme / oc vdi hans Mund / Den siugis Been skulle vel gnidis ned at/det giør hannem gaat. Der effter skal den Siuge gaa oc spatzere oc sig saaledis røre/ oc hand skal tage sig vare for Kuld/saa at hand icke forkølis. Oc hand skal æde den Mad som maadelige vermer oc vel fordøffuis/Hand skal oc leffue sparsommelige met Mad oc Drick.

Er denne Siuge kommen aff heder Mad oc Drick / da skal mand giffue den Siuge Oxisaccharum, met Melck som giort er aff Valmuefrø / oc om Siugen hannem forlader paa den anden eller tredie dag/da skal mand giffue hannem Aarle om Morgenen fastendis at dricke Veybrede vand/huer gang try eller fire Lodt. Mand skal oc tage Endiuie vand fire Lodt / Vand aff den store Jernurt / eller blaa Byncke/ tu Lodt / fersk Kildeuand it Lodt / Disse skulle røris vel tilsammen / oc her vdi skal vaadgiøris ren Hør / oc skal leggis offuer Leffueren.

Aff hed Mad.
Oxisaccharum.
Aqua plantaginis.
Aqua Endiuiæ.
Cichorea.

Ordinantz.

Den Siuge skal æde den Mad som

lættellige fortæris eller fordøffuis/ saa som disse: Vnge Kid/vnge Høns / Sunnefø-der vel saadne. Jngen salt Mad skal hand æde/Hand skal oc leffue sparsommelige met Mad oc Dricke / Oc naar hand haffuer faaet sig Mad/skal hand gaa oc spatzere paa den sted som god luct er / da bliffuer hand/ næst Guds hielp/helbrede igien.

Aff Sorig oc Angest.

Men kommer denne Kaaldesiuge aff Sorig/ Angest / Modgang eller Nød/ da skal den Siuge saaledis hielpis. Mand skal handle met hannem venlige oc kier-lige / oc giffue hannem gode oc venlige ord / oc komme hannem til at lee. Mand skal oc bruge Harpeleg/ Trompeleg/ eller andre saadanne/ huor aff hand kand glæ-dis. Hand skal icke heller vere lenge paa en sted / men paa den sted lystigt er. Hand skal oc stundem bade oc suedis / Men dog skal hand icke bade for het/ Oc naar som hand nogen stund haffuer huilet sig effter Badet/ da skulle alle hans Lem-mer eller Ledemoder smøris met Rosen-olie/ eller Fiole olie. Det giør den Siu-ge saare gaat/ om hand tois met varme Vand/ den stund hand vdi Baddet er/ oc naar som hand skal i føris vdi sine Klæder skal hand atter smøris lige som tilforn.

Oleum Rosarum. Oleũ Violarum.

Hand skal oc leffue reenlige oc kyskelige | oc hand skal bruge den Mad som køler oc vel fordøffuis | oc serdelis skal hand æde Byguelling| oc mod Afftenen dricke Byguand Her aff kølis hand vel | Hand skal ingen Vin dricke| oc ey heller bruge den Mad som hedmer.

Ordinantz

Det cxiij Capittel.

For den hede brendendis Kaaldesiuge Causon eller Sinochus aff Læ- gerne kaldet.

DEn hede oc brendendis Kaal- desiuge / huilcken nu i dette Aar M. D. Lvj. her vdi Dan- marckis Rige saare regeret haffuer | kom- mer alt stedse met hede / aff den vædske Cholera , naar som den indplanter sig i de Aarer / som ere hos Hiertet | Maff- uen | eller Leffueren. Denne Kaal- desiuge kommer oc stundem aff den rø- de Cholera , som er blandet met den salte Phlegmate, oc ved disse Tegn kien- dis hun.

Tegn.

Tegn.

Hoffuedet oc det gantske Legeme er hed/øynene ere røde/ hand kand icke soffue/ Tungen er tør oc tørster saare/ Hiertet røstis eller skelffuer/iblant met daaner eller besuimer hand/ Hans skel oc forstand for- mindskis/Hand kand icke gaa til Stols/el- ler oc haffuer megen Løsen/oc en tør Hoste Pulsen er liden oc slar fast/Hans Vand er røt oc subtiligt/ Oc huo som denne Kaalde- siuge haffuer/ faar oc almindelige gierne den Gulesot.

Huorledis den Siuge skal holdis met Mad/giøris føye behoff at scriffue/ Fordi at huo som denne Kaaldesiuge haffuer/ hand vil fast heller dricke end æde/ Dog maa mand giffue den Siuge Høns/ som saadne ere indtil Kiødet falder fra Bene- ne/ oc siden støt i en Mortere oc kryst met Saaddet igiennem en Haardug/ oc si- den samme Saad tilred met lidet Saff- ran. Ingen hede Vrter skal den Siuge bruge/ oc icke heller nogen sød Melck/ men Velling eller Grød som redt er vdi sur Melck met Bygryn/ Haffregryn eller Ri- sengryn maa mand giffue den Siuge/ Oc all den stund Kaaldesiugen holder den siu-

ge/da skal mand icke giffue hannem at æde/ men naar som Siugen hannem noget forlat haffuer.

Lægedom.

Huo som denne Kaaldesiuge haffuer/hand skal saaledis hielpis. Først om den Siuge saa sterck er/ oc tiden / leylighe-den oc Alderen sig saa sticke vil/da skal den siugis Leffuer aare ladis. Oc siden skal vædsken blødis met Electuario de succo Rosarum, eller met Diaprunis laxatiui, eller met Fiole Syrup. Mand maa saaledis bløde den onde vædske / Mand skal giffue den Siuge Fiole Syrup blandet met Endiuie vand / oc met it lodt Casſia fistula, som nylige vddragen er. Der effter skal den onde vædske vddriffuis met Piller eller andre laxatiua, om huilcke offte offuẽ-faare sagt er.

Electuariū de Succo Rosarum. Diaprunis. Syrupus Violarum.

Eller mand maa purgere oc rense den Siuge met denne Purgatz / huilcken som borttager Cholere mact/ oc forandrer Siugẽ/ oc holder Bugen aaben saa at den Siuge haffuer god Stolgang.

Purgatz.

Mand skal tage Seneblad / tu Lodt. Stersøde smaa skaaren / halffandet Lodt. Engelsødeit Lodt/ oc smaa skaaren. Rød-

der

Sene.
Glyciriza.
Polipodiũ
Cichorea.
Pruna damascena.
Passulæ Corinthiacæ.
Scolopendria.

der aff den store Jernurt / it halfft Lodt. Blommer damascene, fire Lodt / eller sex Lodt. Aff de smaa Rosiner it lodt. Hiortetungis vrtis blad/try Lodt. Alle disse skulle siudis i halff anden paat fersk Vand/indtil tredie delen er indsaaden/siden skal det sies igiennem en linet Klud oc i en mindre Leerpaatte / Oc saa skal der vdi ladis Sucker fire Lodt/oc lit Tormaanedz Fiols blomster/oc lade disse saa siude igien/oc siden atter igiennem sies. Aff denne Lægedom skal mãd giffue den siuge it lidet passeligt Glas fult til lige/førre varmt giort/Her paa skal den Siuge faste en to eller tre Timer. Men om den onde vædske vaare saa forbrent/at hun icke aff denne Lægedom flyde vilde / da skal mãd lade vdi forscreffne vdkryste Vãd it lodt Casśiam fistulam,eller oc it quintin Rhabarbara,huilcken aff dẽ mand selff vil.

Tørst.

For den store oc suare Tørst/som den siuge haffuer/maa mãd giffue hannẽ/om morgenen/Middagen/oc om Afftenẽ/Fiole Syrup/eller Rosen Syrup/blandet met tøsser saa meget Vand som tørre Blommer eller Suetsker ere saadne vdi. Mand maa oc giffue den siuge Rosen vand / Sure vand/ Borase vand/Oxetungis vrtis vand/ Portulake vand/Aakandeblomsters vand / Endiuie

Syrupus Violarum & Rosarũ.
Pruna Damascena.

nse vand/Jordbere vand huilcket som mand kand faa oc bekomme. Indsyltede Kirseber/ Ribes/ sure oc søde Pomerantzer/ Morber/ Jordber/ oc sure Kirseber maa mand giffue den Siuge / met Rosen vand som met Sucker er blandet/ Sure Eble de ere oc gode. Mand maa oc giffue den siuge Byguād at dricke / oc om mand legger vdi samme Vand to eller tre stilcke aff Blaabers vrt/ da lesker det diss bedre Tørsten.

Mand maa oc giffue den siuge iblāt met vdi Mundem at holde Rosensucker/ Syrup aff Blommer / aff Kirseber / aff Aakandeblomsters/ Alle disse ere oc gode/ Thi de køle/ oc slycke Tørsten.

For Hoffuetuerck. Oleum Rosarum. Syrupus Portulacæ.

For den store oc suare Hoffuetuerck som den Siuge haffuer / skal mand tage Rosen olie/ Osen aff Portulake vrt/ oc Edicke/ aff huert tu Lodt. Disse skulle blandis vel tilsammen / her vdi skulle linet Klude vaadgiøris / oc leggis lit lunckede paa Panden oc vdi Tindingerne.

Oleum Rosarum. Albumen oui. Acetum.

Eller mand maa tage Rosen olie/ det huide aff Æg oc Edicke/ oc røre dem tilsammen/ oc bruge dem som sagt er.

Eller mand maa tage Rosen olie/ Rød sandel/ oc Bygmel/ lige meget aff huert/ oc røre dem tilsammen met Rosen vand / oc

giøre

giøre her aff en Dey/oc legge den paa Pãden oc vdi Tinningerne som sagt er.

Semen papaueris.

Eller mand maa giffue den Siuge/ om Afftenen imod Natten / at dricke / Valmuefrø smaa støt/blandet met Vand. Mand skal oc her vdi vaadgiøre lin Kluder oc dem bruge som sagt er.

Eller mand maa støde Valmuefrø smaat/oc lade der paa it aff disse efterfølgendis/huilcket som mand kand faa oc bekomme / som ere: Rosen vand / Lectyge vand / Hyldeblomsters vand / Jernurte vand / Natskade vand / Aakandeblomsters vand / oc siden skal det krystis igiennem en lin Klud / Oc her vdi skulle Lin klude/vaadgiøris/oc vindis varm om kring Hoffuedet / da stillis pinen oc den Siuge faar ro. Rosen edicke/ Fiole edicke/Rosen olie/Fiole olie / haffue samme dyd oc krafft som før sagt er.

Søffn at giøre.

Om den Siuge kand icke soffue / da skal mand tage Lectygefrø / oc Mandele smaa støtte / oc Lectyge Des / aff huert tu Lodt / Disse skulle blandis met Rosen vand oc Rosen olie vel tilsammen / Her aff skal giøris Plaaster oc bindis om Hoffuedet / Oc naar som det bliffuer tiurt / da skal det vaadgiøris igien / oc brugis som

førre/

førre / Da stillis pinen oc den Siuge faar Søffn.

Eller mand maa tage Vedbende som vaaxer vd met Jorden / oc støde den vel met Edicke oc Rosen vand / oc binde den om Hoffuedet / Da stillis pinen / oc den Siuge faar Søffn.

Hedera Terrestris.

Mod Natten naar som den Siuge vil sig nedlegge til ro oc huile / da skal hans Fødder eller Been sættis vdi varmt Vād / gnides oc klaaes ved at / Siden skal den Siuge leggis til Søffn / oc hans Fødder skulle ligge bare neden til. Oc om hand bleffue om natten meget skrøbelig oc mactløs. oc vilde daane eller besuimme / da skal mand tage Rosenuand / oc helten saa meget Edicke / oc blande dem tilsammen / Her vdi skulle vaadgiøris to linKlude / huer saa stor som en Neffue / oc mand skal faa den Siuge en aff dem vdi huer sin Haand at holde indtil de bliffue varme oc tørre / Disse linKlude skulle offte brugis oc fornyis / da vddrage de Heden aldelis / oc styrcke den Siuge saare vel. Met dette forscreffne skal oc den Siugis Fødder smøris vnderneden. Eller mand maa vaadgiøre reen Hør her vdi / oc binde den vnder Fødderne. Om nogen siugelig

 Quinde

Quinde som er met Foster finge denne Kaaldesiuge / oc om det end vaare mod hendis yderste Fødsels tid / Da maa mand bruge til hende denne forscreffne Læge-dom / vden all sorrig oc fare.

Brynde vdi Munden.

De som haffue denne Kaaldesiuge / de faa oc ont vdi Munden oc vdi Halsen / aff den store Hede / oc de skulle saaledis hielpis: Mand skal tage it aff disse efterscreffne Vand / huilcket aff dem mand faa oc bekomme kand / som ere: Veybrede vand / Rosen vand / Rahels vand / Katteoste vand / eller oc vand som brent er aff den store Katteost / huilcken wi her vdi vore Land kalde Rosen / Oc mand skal legge aff samme Katteoste Rosen som tiurde ere / i it aff forscreffne Vand indtil Vandet bliffuer brunt / Met samme Vand skal Munden offte tois / oc disligeste her met klucke vdi Halsen. Eller mand maa lade vdi forsagde Vand / Osen aff Morber / eller Syrup som aff Morber giort er / oc der met handle som sagt er.

Mundens Saar.

For Mundens oc Halsens reffuer eller Saar / skal mand tage Kierner aff Queer / eller Basilicons Frø / eller det Frø Philiū, som findis vdi Apotecken / Aff disse skal leggis vdi forscreffne Vand / saa bliffuer der

uer der en slim paa Vandet / met den skal mand smøre den sted som sagt er.

Hiertet at styrcke.

Hiertet det pinis oc aff den store Hede / thi skal mand tage rød Sandel / lit Saffran oc Cardamomer / oc støde dem til Puluer / oc blande dem vel met it aff forscreffne Vand / oc vdi samme Vand skulle eit klude vaadgiøris / oc lit vermis / oc leggis offuer Hiertet / da styrckis oc køles Hiertet.

Onde Tegn.

Haffuer nogen denne Kaaldesiuge / oc faar her til Hickelse / som varer vdi fire oc tiue Timer eller lengre / det er Dødsens visse tegn.

Det cxij. Capittel.

For den daglige Kaaldesiuge.

Amphemerina Febris, eller Quotidiana Febris det er den daglige dags Kaaldesiuge / oc hun kommer aff den vadske Phlegma, hulcken som induaartis / eller oc vduaartis vdi Aarerne raadner / Oc kommer denne Kaaldesiuge almindelige gierne der aff / at

mand gaar Aarckeløs | oc stedse bruger vdi wiide den Mad oc Drick / som den Kaalde Phlegmatis vædske føder oc forøger | huilcken offte nedslyder aff Hoffuedet ind vdi Maffuen oc lige met vdtørrer. Børn de faa offte denne Kaaldesiuge / oc serdelis om Vinteren / oc mest her vdi vore Land som ere saare kaalde / frem for andre Land oc Riger | Oc om denne Kaaldesiuge er induaartis vdi Aarerne / da haffuer den Siuge stor Kuld | oc Siugen ryster hannem saare. Men er Kaaldesiugen vden for Aarerne | da frys den Siuge saare | oc haffuer stedse stor Kuld | Oc naar som Kulden forlader hannem / da ryster Siugen hannem icke saa saare. Oc denne Kaaldesiuge faar gammelt Folck allermest / oc serdelis de som ere kaalde aff Naturen | oc haffue en vædskactig Complex.

Tegn.

Denne Kaaldesiugis Tegn ere disse. Naar som denne Siuge nogen først tager | da tager hun hannem met stor Hede | Hans Puls aare er liden / oc siden dybt inde | Hans Vand er huit eller blegt. Oc efterdi at denne Kaaldesiuge er aff Phlegmatis vædske / da brugis oc til den atskillige

skillige Lægedomme / fordi at der ere at-
skillige slags Phlegmatis vædsker til.

Ordinantz.

Er denne Kaaldesiuge aff den na-
turlige Phlegmatis vædske / da skal den
Siuge holde en god skickelig Ordinantz /
baade met Mad oc Drick / gaat vngt fersk
Oxekiød maa hand æde / disligeste Høns /
blødsaadne Æg / oc aff disse Vrter maa
hand bruge / som ere: Fenickel / Galliga /
Neglicker / Canelebarck / Ingefær. Hand
skal ingen Vin dricke vden hand met
Vand blandet er.

Lægedom.

Mand skal stedse / ihukomme den
første Regel som offuenfaare screffuet
staar om Aareladelse / Siden skal mand
tage Chammillesblommer oc Dil / oc dem
siude vdi fersk Vand / Her vdi skulle den
Siugis fødder vel badis oc tois / klaais
oc gnidis vel ned at / oc naar som hand
haffuer saaledis toet oc badet dem / oc de
ere tiurde / skulle de vel gnidis vnder neden
til / met Salt oc Fiole olie tilsammen
blande.

Der effter skal den Siuge / om hand
er aff sterck Natur oc Complex (huilcket
mand stedse acte skal) saaledis rensis eller

purgeris / oc denne Lægedom maa brugis til allehaande slags Kaaldesiuger / oc skal saaledis giøris. Mand skal tage Hylderoed / oc toe hende reen / oc skaffue den øffuerste sorte Barck der fra / oc siden tage den huide mellembarck / aff samme mellembarck skal mand tage it halfft lodt / oc støde den vel vdi en Mortere / Siden skal hand leggis vdi saa megen Brēdeuin som der kand gaa vdi to Ægeskaler / der vdi skal hand saa ligge vdi tre Timer / eller oc lenger om mand vil / Siden skal hand krystis igiennem en linet Klud / oc giffue den Siuge der aff at dricke met Brendeuin. Oc om den Siuge gider icke drucket Brendeuin / da maa mand vdkryste aff Hylderødderne saa megē Ob som en fijre Valnød kand vere / oc giffue det den Siuge met Ertesaad som intet Salt eller Fet er vdi kommet / eller oc met en drick Øll. Som̄e siude denne Hyldebarck vdi Vand oc giffue den Siuge dette Vand at dricke. Denne drick vddriffuer den onde vædske huor aff Kaaldesiugen kommer / Oc naar som den Siuge haffuer taget denne Drick til sig / da skal hand gaa oc spadsere bort oc igien / oc der paa faste vdi sex timer / da vddriffuis den onde vædske baade offuen oc

Radix Sābuci.

neden

neden vd. Oc om Kaaldesiugen icke forlader den Siuge/da skal mand atter paa den siette dag giffue hannem forsagde Drick/ da forlader Siugen hannem/ oc hand bliffuer næst Guds hielp helbred. Denne samme Drick er oc god til dem som haffue ædt noget som vsunt haffuer veret/ oc Naturen det icke taale oc fordrage kand/ om de hannem til sig tage/ samme dag som de saadan vsund Mad ædt haffue.

Eller mand maa rense oc purgere den Siuge met it halt eller helt quintin Rhabarbara (effter Personens styrcke oc leylighed) smaat stødt til Pulver/ met saa megen god Brendevin som der kand gaa vdi en Eggeskal. — Purgatz.

Her skal mand mercke/ om saa skede at den Siuge spyde oc finge Løsen oc Bugløb aff sig selff/ paa den siuende dag effter at Siugen hannem først tog/ da er det it gaat Tegn der til at Kaaldesiugen vil forlade den Siuge.

For denne Kaaldesiuge maa mand giffue den Siuge om Morgenen/ den stund hand fastendis er/ oc før end Siugen hannem tager/ it halfft quintin Euphorbium stødt til Pulver met en æggeskal fuld aff Brendevin. Oc denne Lægedom skal brugis huer tredie dag/ ind til Siugen forlader — Euphorbium.

Asa fœtida.

Eller mand maa tage it lodt Asæ fœtidæ, oc siude den i Vin | oc siden sii oc kryste den igiennem en lin Klud | oc lade vdi det som vdkryst er / Sucker oc Honning | oc lade det saa faa en opsød igien / Her aff skal mand giffue den Siuge en god drick / før end Siugen tager hannem.

Regenfan | eller oc hendis Frø oc Blomster | saaden vdi Vin oc den drucket | fordriffuer allehaande slags Kaaldesiuger.

Mand maa tage Mesterurt en eller to Hender fulde | støde dem vel | oc lade der paa halff anden paat Vin. oc lade det saa staa en nat | siden skal Vinen sies der fra | oc mand skal saa lade anden Vin paa Vrterne igien | lige som førre | Aff denne Vin skal mand giffue den Siuge mod Natten en god Drick at dricke | Oc denne Vin skal saaledis brugis vdi fire eller fem Afftene | eller oc lengre om behoff giøris.

Agaricus. Succus Fami terræ.

Eller mand maa tage Agaricum (det er en liden hvid Rod | som vaaxer nedre ved Roden aff Granetræ) it lodt | oc Jordurtis Oes tu lodt. Disse skulle blandis tilsammen / oc denne Lægedom skal mand giffue den Siuge tre timer før end Siugen tager hannem.

Eller mand maa giffue den Siuge huer morgen it quintin aff Quesurte Rod / støt til Puluer / met Vand som brent er aff Jernurt. Eller mand maa siude samme Rod i ferst Kildeuand / oc giffue den Siuge det varmt at dricke.

Radix Pimpinellæ. Aqua verbenæ.

Eller mand maa giffue den Siuge Senep støt til Puluer / met Miød at dricke / en time før end Siugen tager hannem

Sinapium.

Eller mand maa giffue den Siuge / to timer før end Siugen tager hannem / it Quintin Andromachi eller Galeni Theragelse met varmt Vand at dricke / oc denne Lægedom skal giffuis huer fierde dag.

Theriaca.

Det cxiij. Capittel.

For den tredie dags Kaaldesiuge.

DEn tredie dags Kaaldesiuge kaldis aff Lægerne Febris Hemitrithea, eller Febris tertiana. For den skyld / at naar som mand haffuer hafft hende en dag / da er mand den anden dag fri for hende / oc faar hende igien den tredie dag / saa at mand er fri for hende en dag. Oc denne Kaaldesiuge

kommer almindelige gierne aff den vædske Cholera/ oc hun er aff twende haande slag. De ene kaldis Tertiana vera, oc hun kommer aff den røde Choleriske vædske / oc samme Kaaldesiuge holder den Siuge almindelige gierne vdi tretten timer / Oc den Siuge tørster saare / haffuer oc der til met stor Kuld oc stor Hede/ Hans vād det er gult oc skønt. Pulsaaren er liden oc slar fast. Den anden Kaaldesiuge kaldis Tertiana nota, oc hun er lige som Tertiana vera, vndertaget aleniste / at den Choleriske vædske er blādet met Phlegmatis vædske / Thi bruger mand til den Lægedomme huilcke som rense Cholera oc Phlegma. saa som disse giøre/ Mercke/ Fenickel/ Anis / Asparagus, oc andre saadanne.

Tertiana vera.

Tertiana.

Ordinantz.

Vdi denne Kaaldesiuge maa den Siuge æde Lammekiød / Kalffuekiød / vnge Caponer oc Høns/ vnge Kid/ Agerhøns/ Oxe oc Kalffuefødder/ saadne indtil Kiødet falder fra Benene / Blødsaadne Æg maa hand oc æde / Sød Melck skal hand icke bruge / Men sur Melck som er saaden met Salute maa hand ibland met bruge/ Mandelmelck / eller den som giøris aff Val-

Valmuer maa hand bruge. Vand som met Sucker saadet er/ Eller oc Byguand maa hand dricke / Thi disse køle oc slycke tørsten.

Lægedom.

Først skal mand / om tiden / Alderen oc leyligheden sig saa begiffue vil / da skal mand lade sla Leffuer Aaren / eller Mediannen / oc paa tredie dagen der effter Milt Aaren.

Der effter skal mand giffue den Singe offte aff denne Lægedom / saa offte som mand selff vil / oc den skal saaledis giøris. Mand skal tage den store Jernurtis Blomster oc rødder / aff huert en Haand fuld. Tu Blad aff Hiortetungis vrtis Blad / Disse skulle siudis vdi tre paater Vand indtil en paat er indsaaden / och saa skal det sies igiennem en Klud / oc der vdi ladis tu Lodt Sucker / oc det skal giemmis vdi it Krus Denne Lægedom renser Blodet/ slycker Tørsten / oc bløder den hede Cholerisfe vædske.

Cichorea. Scolopendria.

Tormentilla vdi Vin saaden / oc den drucket / fordriffuer den tredie dags Kaaldesinge.

Tormentilla.

Jernurt met rod oc alt / vdi Vin eller Vand saaden / oc det drucket / fordriffuer allehaande slags Kaaldesinger.

Verbena.

Hermoda-ctili.

Jeg haffuer seet oc vdi sandhed forfaret at der ere mange hulpne met denne Lægedom / endog at ieg om hannem vdi lærde Mends Bøger intet læst haffuer / oc hand giøris saaledis. Mand skal tage ti hoffueder aff Tydeløse som oc kaldis Paaske Lilier / oc dem siude vdi Øl / vnder lucter saad / Her aff skal mand giffue it sterckt Menniske en god drick luncket / oc vnge Børn en Ske fuld eller to / effter som mand kand formercke at de taale oc fordrage kunde / da vdspy de den onde vædske / huor aff denne Kaaldesiuge sin begyndelse haffuer.

Acetū vini. Sal.

En anden Lægedom til dem som aff sterck Nature ere. Mand skal tage Vin edicke oc røre der vdi en god haab Salt / oc giøre hende luncket / Her aff skal mand giffue den Siuge tre eller fire Skeder fulde at dricke / Spyer hand den strax igien / da forlader Siugen hannem.

Stercus hominis.

Eller mand maa tage Menniske møg / oc tørre det vel / Her aff skal mand giffue den Siuge vdi tre samfelde dage / huer tag it Quintin / blandet met Sucker / eller met rent skummet Honnig / eller met en drick luncket Vin.

Penthaphylon.

Eller mand maa siude Jemfingris

vrt vdi Vand oc Honnig / oc lade der lit Peber vdi / oc giffue det den Siuge at dricke / det fordriffuer allehaande slags Kaaldesiuger.

Eller mand maa siude Nardus / eller Siutiders vrt oc frø vdi Vin / eller vdi Miød / oc giffue den Siuge det at dricke. Denne Lægedom fordriffuer tredie dags oc fierde dags Kaaldesiuge. — Trifolium acutum.

Haffuer mand den tredie dags Kaaldesiuge / da skal mand tage Borras vrt / som haffue tre stilcker / met rod vrt oc Blomster / eller met frøet / oc støde hende oc kryste Osen der vd / den skal mand giffue den Siuge at dricke. — Borrago.

Haffuer mand den fierde dags Kaaldesiuge / da skal mand tage den som haffuer fire stilcker / oc handle met hende som sagt er. Eller mand maa siude samme Vrt i Vin / oc giffue den Siuge det at dricke. — Centaurea.

Eller mand maa giffue den Siuge it halfft Lodt Agerum støt til Puluer / før end Siugen tager hannem / oc der paa en drick Vin / for hendis beskheds skyld. Oc vdi de andre dage / den stund Siugen haffuer forlat hannem / skal mand giffue hannem om Morgenen den stund — Gentiana.

hand

hand fastendis er / aff Andromache eller Galeni Theragelse / saa stort som en Ert / oc der til en halff Valnød rent skalet / oc try Rudeblad / Her til skal mand oc giffue hannem fire Lodt Chelidonie vand / Oc den tredie dag her effter / om Siugen hannem forlat haffuer eller oc ey / skal mand atter giffue den Siuge it halfft Lodt Agerum lige som førre. Vdi otte dage skal der handlis met den Siuge som her nu sagt er / da vorder hand helbrede næst Guds hielp.

Eller mand maa giffue den Siuge Aarle om Morgenen it Quintin Enzian / støt til Puluer / met Byg vand at dricke.

Gentiana. Calamus. Zinziber.

Somme bruge denne Lægedom saaledis: De tage Enzian / Calmus / Ingefær / lige meget aff huert / oc skere deme i smaa stycker / oc legge disse i bløde vdi god Vin edicke. Her aff giffue de Aarle om Morgenen / en liden Ske fuld. Samme Lægedom fordriffuer allehaande slags Kaaldesiuger / oc renser den onde slim aff Maffuen.

Er Kaaldesiugen aff den Cholerike Phlegmatis vædske / da skal mand giffue den Siuge / om hand saare skrøbelig er / it halfft Quintin Rhabarbarũ, Er hand

sterck /

sterck / da maa mand giffue hannem it helt Quintin / støt til Pulner / met Erthesa-ad/vdi huilcket inter Salt eller Fet er kommet.

Eller mand maa giffue den Siuge om Morgenen/it halfft Lodt Diasenæ, oc it halfft Lodt om Afftenen / met Ertesaad/ som offuenfaare sagt er.

Purgas. Diasenæ.

Aff denne Lægedom skal mand giffue den Siuge at dricke. Mand skal tage fire Lodt Byg oc toe det rent / oc aff de sorte Cicer Erter tu Lodt/Skersøde smaa skaaren it Lodt/Fenickel den som tør eller grøn er / en Haand fuld / Hiortetungis vrtis blad / try eller fire smaa skaarne/ Malurte stielcker tre eller fire / To eller tre Quesenrte rødder/ Disse skulle siudis vdi fire Paatter ferst Kildeuand/ indtil en paat indsaaden er / saa skal det sies igiennem en lin Klud oc gemmis / Aff denne Lægedom skal den Siuge dricke dag oc nat / saa offte som hannem lyster at dricke / Men naar som Kulden tager hannem / eller hand venter hannem / Da skal hand huercken æde eller dricke / før end Siugen haffuer forlat hannem.

Hordeum. Cicer. Liquirizia. Feniculum. Folia Scolopendriæ. Absynthiũ. Pimpinella.

Mand maa giffue den Siuge tre eller fire taare / Eneber olie met Jernurte vand/

Oleum Iuniperi.

vand / eller met Cardo benedicte vand / da forgaar den tredie dags Kaaldesiuge / haffuer ieg offte forsøgt.

Aqua Pistologiæ.

Vand brent aff Huidued / oc her aff den Siuge tre eller fire Skeder fulde giffuet / effter Personens leylighed oc styrcke / fordriffuer vissilige den Kaaldesiuge: Vnge Børn giffuis en Ske fuld.

Aqua Flāmulæ.

Vand aff den vrt Flammula brent / oc bruget som det her næst offuenfaare screffuet staar / fordriffuer oc den Kaaldesiuge / Oc er en viss forsøgt Lægedom.

Gentiana Thus albū. Castoreū.

Eller mand maa tage Entzian / huid Røgelse / oc Bibergel / oc siude dem vdi Vin / eller vdi gaat gammelt Øll / Oc her aff skal mand giffue den Siuge at dricke / paa det lag som Siugen vil tage hannem.

Det cxvj. Capittel.

For den fierde dags Kaaldesiuge.

DEn fierde dags Kaaldesiuge aff Lægerne Quartana Febris kaldet / den fordriffuis met stor nød / som det almindelige ordsprock liuder: Læger indlegge sieldē ære aff de Vatersottige / oc aff dem som haffue den fierde

dags Kaaldesiuge. Dog hielpis de vel offte met Lægedom / Naar som de holde dem skickelige oc tilbørlige som dem bør.

Den fierde dags Kaaldesiuge er aff tuende haande slags. Den ene kaldis Quartana Febris vera, oc hun haffuer sin begyndelse aff det wrene Melancholiske Blod / Oc naar som Røgen aff samme wrene Blod gaar til Hiertet / da fordriffuer det Hiertens naturlige hede. Denne Kaaldesiuge kommer oc stundem aff en ond Maffue/ vdi huilcken saadan ond wrene forbrende vædske haffuer lenge leget/ huilcken som opfar til Hiertet / oc fordriffuer det gode Blod der fra. Oc aff disse Tegn kiendis denne fierde dags Kaaldesiuge.

Tegn.

Naar som denne Kaaldesiuge tager nogen første gang / da tager hun hannem met stor Kuld/ oc ryste hannem saare/ saa at hans Been skelffue oc ryste / hans Pulsaare ere liden / oc ere dybt indkryben / Oc naar som Siugen tager hannem / da slar Pulsaaren hastelige / Hans Vand det er huit klart oc skønt / Men stundem er det oc vel farffuet som Bly / Oc naar som Siugen lader aff at ryste hannem / da

foruandlis hans Farffue / oc bliffuer vnder Ansictet / som Bly / oc Læberne farffuet som Nydeskaler / Oc denne Kaaldesiuge holder en almindelige gierne vdi fire oc tiue timer / oc siden forlader hun hannem igien / oc staar stille vdi fyrre tiue oc otte timer.

Spaadoms tegn.

Spaadoms Tegn.

Haffuer nogen den fierde dags Kaaldesiuge met Leffuerens haardhed oc forstoppelse / det er Vattersotens oc andre onde Siugdommers tegn. Haffuer nogen hafft den fierde dags Kaaldesiuge vdi nogen stund / oc finge hastelige stor suar Hede / eller oc Hickelse / oc varede vdi to dage / da ere disse Dødsens visse tegn.

Quartana notha.

Den anden fierde dags Kaaldesiuge Quartana notha aff Lægerne saa kaldet / hun kommer aff den sorte forbrende Cholera, naar som den formeget vdi Aarerne er. Oc den kiendis aff disse tegn.

Tegn.

Denne Kaaldesiuge tager en met stor hede oc rystelse / oc den Siuge haffuer stor tørst / Pulsaaren er stor oc slar fast oc hastelige / Hans Vand er røt oc klart som Vin / oc stundem er den sort.

Ordinan-

Ordinantze.

De som haffue den fierde dags Kaaldesiuge / almindelige gierne gide de bedre ædt / drucket oc soffuet / end de som haffue de andre Kaaldesiuger.

Den Siuge maa æde Lamme kiød / vnge Kid / vnge Høns saadne met Percille / blød saadne æg / Lectyge / Geſſ / Ender / Harer / Oc alt hues som Bugen stopper / skal hand fly / Hand skal ey heller æde nogen Fruct / vere sig Eble / Perer / Nydder / eller nogen anden Fruct / Hand maa æde lit aff den Kaal som aff Bede eller Borras saaden er. Jngen Vin skal hand dricke / vden saa er / at hand blandis met Byguand. Denne Kaaldesiuge kommer paa vlige tider / stundem formiddag / oc stundem effter Middag / oc stundem haardere end stundem. Om Siugen tager nogen for Middagen / Da skal den Siuge intet æde / før end Siugen haffuer hannem forlat. Men tager hun hannem effter Middagen da skal hand icke æde / før end om Morgenen naar Klacken er sex.

Lægedom.

Naar som den Siuge først fornemmer denne Siuge / da skal hans Me-

dian Aare ladis / oc rensis eller purgeris met Rhabarbarum, eller met den Purgatz som om Hylderod screffuen staar. Der effter skal mand giffue den Siuge om Morgenen Aarle / huer gang it Quintin Angelica / stødt til Puluer / met Byg vand / eller met Vand som brent er aff Femfingris Urt.

Angelica.

Eller mand maa / paa det lag som mand formercker at Siugen vil tage den Siuge / giffue hannem aff denne Lægedom. Mand skal tage Fenickel en halff Haand fuld / try eller fire stycker aff Malurt / Disse skulle siudis vdi en paat Vin / paa en sacter Ild / indtil tredie delen indsaaden er / siden skal hand sies igiennem en lin Klud / oc der vdi ladis it Lodt Rosenhonnig / Oc naar som Siugen vil tage den Siuge / da skal mand giffue hannem her aff it lidet Vinglas fult / førre varmt giort / at dricke. Oc om hand saa sterck er at hand gider gaaet oc spadzeret / da skal hand gaa bort oc igien / Gider hand icke gaaet allene / da skal hand lade sig lede aff tuende Personer / indtil Kulden formindskis / Der effter skal hand nedleggis / oc skal høllis vel paa hannem / saa at hand kand suedis / saadan Hede skal den Siuge

Feniculum. Absynthiū.

Mel Rosarum.

taale

taale oc lide / Kand hand soffue / da maa hand soffue / oc naar som Heden hannem forlad haffuer / da maa hand staa op oc æde noget om hand gider ædt / Oc om den Siuge tørster den stund Siugen hannem end holder / da skal hand intet andet dricke end aff forscreffne drick oc Lægedom. Det skeer oc almindelige gierne / at naar som den Siuge første gãg dricker aff forscreffne Drick oc Lægedom / da tager Siugen hannem fast haardere end tilforn / Her faare skal hand icke forfærdis oc forlade samme Drick oc Lægedom. Men hand skal bruge den sex eller siu gange / da formindskis Siugen dag fra dag / oc hand bliffuer næst Guds hielp helbrede / om hãd holder sig tilbørlige met Mad oc Drick.

En anden Lægedom oc Drick for samme Siuge. Mand skal tage rent Byg it halfft Pund. Cicer Erter it Lodt / Fenickel / Stenrude / aff huert it halfft Pund Hiortetungis vrtis blad / Rude / Malurt aff huert it Quintin. Størsede eller Sødtræ / it halfft Lodt. Disse skulle siudis vdi tre paatter ferst Kildeuand / indtil en paat indsaaden er eller lit mere / siden skal det sies igiennem en Linklud / oc her aff skal mand giffue den Siuge at dricke / saa offte som

Hordium.
Cicer.
Feniculum.
Capillus veneris.
Scolopendria.
Ruta.
Absynthiũ.
Liquirizia.

te som hand tørster. Disse forscreffne Vrter / maa mand vel to gange siude / Oc da skal mand icke lade mere paa dem end halffanden paaa Vand / och saa bruge denne Drick som sagt er.

Eller mand maa giffue den Siuge vdi nogle dage Aaerum støt til Puluer / blandet met lit Myrrhe oc Sucker met Vin at dricke.

Centaurea. Myrrha.

Eller mand maa giffue den Siuge it Quintin eller tu ret Theragelse / met it Lodt Brendevin / som er blandet met Vin / huor vdi Mynte saaden er / Oc denne skal vere varm naar som den giffuis / oc den Siuge skal nedleggis / oc hollis vel paa hannem / at hand kand suedis.

Gentiana.

Eller mand maa giffue den Siuge Entzian / støt til Puluer / met en drick varm Vin / Somme siude Entzianen vdi Vin oc giffue den Siuge hende / andre tage her til huid Røgelse oc Bebergel / lige som offuenfaare vdi den tredie dags Kaaldesiuge sagt er.

Semen Hypericonis.

Jordhumlis frø / til Puluer støt / oc det giffuet met Vin fordriffuer oc denne Kaaldesiuge.

Oleum de Spica.

Mand maa giffue den Siuge vdi nogle dage / Aarle om Morgenen tre eller fire

ler fire taare Spick olie / huilcken oc kaldis aff somme Balsem olie.

Eller mand maa giffue den Siuge tre eller fire taare Eneber olie / met Vin at dricke.

Jeg haffuer kient en som haffde denne Kaaldesiuge ved halffandet Aar / oc haffde kaastet paa Lægedom mere end try hundrede Marck danske om sier bleff hannem raadt aff en frommer Mand / at hand skulle bruge denne Eneber olie / oc at hand skulde tage til sig huer gang it Quintin / huilcket hand oc giorde / Oc der hand haffde taget de try Quintin til sig / da bleff hand aff met denne Siuge / oc vaar aldelis fri for hende all den stund hand leffde.

Det cxvij. Capittel.

Om Graderne.

DEr findis offt i Lægebøger at den vrt / Gummi / oc andet saadant som brugis til Lægedom er hed / kaald / eller tør vdi den første / anden / tredie / eller fierde Grad / Huorledis det forstaaes vil ieg her forklare oc lære / huilcket saaledis skal skee.

Smager mand noget som føye bider paa Tungen / saa at mand det nøye føler / da dømis det at vere i den første Grad / saa som naar mand smager nogle aff de søde Mandele / aff deris sødme føler mand en føye verme / huilcken Smagen icke saare foruandler / Thi dømis de at vere hede i den første Grad / Det som er vdi den første Grad / det haffuer tuende parter aff Heden / oc en part aff Kulden.

Smagis noget som Smagen mere foruandler / oc er dog icke for saare het eller beskt / saa som naar mand smager Anis / eller Fenickel / de dømis at vere i den anden Grad. Oc det som het er i den anden Grad / det haffuer tre dele aff Heden oc en del aff Kulden.

Smagis noget som Smagelsen saare oc merckelige foruandler / saa som naar mand smager Neglicker eller Ingefær / da dømis de at vere vdi den tredie Grad. Det som er het i den tredie Grad / det haffuer fire dele aff Heden / oc en del aff Kulden.

Smagis noget som Smagen saare foruandler / och saa gaat som Smagen forderffuer / saa som Peber giør naar den smagis / det dømis at vere vdi den fierde Grad. Det som het er i den fierde Grad / det

det haffuer fem dele aff Heden / oc en del aff Kulden.

Det som meddelmaadeligt er / som er til lige varmt / kalt / vædskactigt/ oc tørt/ det sættis i ingen Grad.

Paa det mand diss bedre dette forscreffne forstaa / saa merck denne lignelse. Om mand tager en pot het Vand / oc lader der i en pot kalt Vand / da bliffuer det meddelmaade varmt oc kalt / oc sættis da icke vdi nogen Grad / Men om mand lader der vdi end en pot het Vand / da er det icke lenger meddelmaade varmt / men er varmt i den første Grad / Oc om mand lader end der vdi en pot het Vand/ da bliffuer det merckelig varmt oc er da varmt i den anden Grad / oc om mand lader end til en pot het Vand der vdi/ da bliffuer det saa het/at mand kand nøye taale/at mand holder Haandē der vdi / oc da er det varmt i den tredie Grad. Men lader mand der end en pot het Vand vdi / saa bliffuer det saa het / at mand kand ingenlunde taale det at mand føler der i met Haanden / oc da er det varmt i den fierde Grad.

Til Læseren.

FRomme Læsere siden det Capittel om Vattersot vaar prentet / er denne efterføl-gendis Lægedom mig kommen til haande/aff en from Christen Mand / met huilcken nogle ere hulpne som Vattersottige vaare / Thi vilde ieg icke iorde oc nedgraffue hannem/men dele han-nem met dem som hannem behoff haffue / huil-cken saaledis skal giøris oc beredis.

For Vattersot oc it hoffuet Liff.

Maiorana.
Iris.
Helleborus albus.
Flores Vio-larum.

MAnd skal tage Meyran/ blaa Lilierod/ aff huert it Quintin. Huid Nysenrt/ saa megen som ti Bygkorn veye. Fiole Blomster/ it halfft quintin/ Disse skulle stødis til Puluer/ oc skulle giffuis den Siuge met varme Erte-saad / vdi huilcket intet Salt eller Fet kommet er / det hediste den Siuge taale kand. Men haffuer Siugen storlige taget offuerhaanden / da maa mand tage her til lit Bebergel oc no-get Hualsrod. Er den Siuge saa sterck / at hand forscreffne Lægedom taale oc fordrage kand / da skal mand giffue hannem den paa en tid / Er hand icke / da skal den delis i tuende parter / och saa giffuis. Denne Lægedom skal brugis tre / fire eller fem gange / effter den Siu-gis leylighed. Mand skal oc siude Figen i Vin/ oc støde dem til en Oes / oc blande der vdi no-get Bygmel oc Malurt støt til Puluer / oc giøre her aff Plaaster oc legge det paa den Siugis Bug / paa den sted der som hand mest pine føler.

Register eller Taffle / paa alle de Siuger oc Legemlige breck / som i denne Lægebog neffnis / oc giffuis Lægedom til. Det danske Tal som staar først mercker Capitelet / det andet Ziffer tal som følger effter mercker bladdet / paa huilcket samme Capittel findis.

For

Ende paa denne Taffle.

Prentet i Lybeck / hos Assueri Krøgers Erffuinger.

Paa Lorentz Albrecht / Borgeris oc Bogeføreris der samme steds Bekaastning. Oc findis hos hannem til kiøbs.

Henrick Smids

fierde Vrtegaard / flitelige til-
sammen læst aff lærde Lægers Bøger/
faar Quindfolcks oc vnge Spæ-
debørns Siug-
domme.

Prentet i Lübeck.

ANNO

1598.

Erlig oc Velbyrdig Quinde / Frue Anne Claus Vrnis

til Belteberg / ynsker ieg Henrick Smid i Malmø Naade oc Fred aff vor HErre Christo.

RJere Frue Anne / ieg haffuer handlet vdi min tredie Vrtegaards Bog om atskillige Soter / Brøst oc Breck som baade Mend oc Quindfolck almindelige vederfaris. Men i denne min fierde Vrtegaards Bog / vil ieg aleniste handle om nogle Siugdomme som det ærlige Quindfolck vederfaris / oc først om det Quindfolck som Gud haffuer begaffuet met Foster / oc ere bleffne siuglige / huorledis de dem skicke skulle / oc met dem handlis skal. Der effter vil ieg handle om de andre quindfolckis Breck oc Soter som icke ere begaffuede met Lyffsens fruct / men haffue dog nogle besynderlige siugdomme / huilcke som Gud oc Naturen

ren dem til ſkicket haffuer. Oc paa
det ſidſte om unge oc ſpæde Børns
Siugdomme/ oc dette vil ieg giøre oc
handle det høffueligſte ſom mig mue-
liger / Eders Velbyrdighed eller no-
gen anden erlig Quindis Perſone
icke til nogen foractelſe / bluſel / eller
fortalelſe i nogen maade.

Kiere Frue Anne / ieg i ſandhed
veed / oc haffuer det offte forfaret/
at mangen erlig / from oc dydelig
Quindis Perſone haffuer ombaaret
oc miſt ſin Helbrede oc førlighed aff
ret forſømmelſe / huilcken mand vel
haffde kundet hulpet met en føye oc
ringe Lægedom / der ſom der haffde
veret nogen met det førſte ſom haffde
giffuet hende gode Raad / eller hun
dem ſelff viſt haffde. Somme quind-
folck ere oc ſaa blue/ at de tørre icke
obenbare deris Brøſt oc Breck faar
nogen Læge / men gaa heden indtil
Siugen bliffuer ſtadfeſt oc tager off-
uerhaand/ oc da nødis de til at oben-
bare den/ oc da er det forſilde oc ſtaar

icke vel til at hielpis/ Oc om de end hielpis / da skeer det met stor wmage oc bekaastning / Oc saadanne quind-folck handle som den Poete Horatius siger: Daarernis onde Blusel skiuler de Saar som ere wlægte. Men met rette skulde de handle oc giøre som den vise Mand Boetius lærer / der som hand saa siger: Vilt du at Lægen skal hielpe dig / da giørs det behoff at du obenbaret hannem Saarerne.

Kiere Frue Anne/ effterdi at Gud vor kiere himmelske Vader haffuer oc begaffuet eders Velbyrdighed met Liffsens Fruct / oc her i disse Land oc Riger er stor brystpaa ret forstandige Læger oc retsindige Jordemodre / som kunde giffue det quindfolck som Gud haffuer begaffuet met Foster/ eller oc ere beladne met nogen anden Siugdom/ gode Raad. Forden skyld haffuer ieg atter igiennem vandret de lærdiste Lægers Vrtegaarde/ oc haffuer (som ere deris Bøger) oc

der opsancket oc ti sammen lest de bæ-
ste Vrter / Blomster oc Gummer/
som quindfolck tiene for deris atskilli-
ge Soter / bryst oc breck / paa det at
eders Velbyrdighed oc andre / mue
nu selffue i eders nød oc trang hielpe
eder / oc eders vnge oc Spæde børn/
om mand icke kand bekomme nogen
forstandig oc forfaren Læge.

Kiere Frue Anne/ dette mit Ar-
beyde tilscriffuer oc skencker ieg eders
Velbyrdighed/Bedendis eder ydmy-
gelige oc kierlige/ disliggiste oc alle
godeærlige/dydelige/oc fromme quind-
folck som det see / høre eller læse / at
eders Velbyrdighed/oc de tage det til
tacke/ oc icke legge mig det til det ver-
ste i nogen maade / Thi saadan Ar-
beyde haffuer ieg giort eders Velbyr-
dighed oc dem alle til villie oc tieniste/
Her met eders Velbyrdighed / met
alt det i vel ville den euige Gud befa-
lendis. Scriffuet i Malmø den
xxii. Dag Aprilis S. Gre-
gorij Dag. M.D. Lvij.

Det første Capittel.

Om Quinden er singlig met Foster.

AT en Quindis Person er singlig / oc haffuer vndfanget Foster / der regnis oc aff Læ- gerne iblant Siugdommer- ne. Thi vil ieg her noget scriff- ue / huorledis Fosteret vndfangis / forua- ris / vaaxer oc forøgis i Moderens Liff. Oc først vil ieg sige huad Quindfolcks Moder er. Saa skal mand vide / at Mo- deren er en Lem giort aff Gud oc aff Na- turen / der til skicket / at vndfange Sæden vdi / saa at Fosteret vndfangis i hende / oc anamer der it Legemes skabning. Mode- ren er trind oc skabt fuldnær som en Blæ- re / hun er giort oc tilsammen sæt aff sen- actig Materie met mange Aarer / met huilcke Aarer hun er tilbunden Hoffue- det / Leffueren / Brystene oc Hiertet / Dis- ligiste oc meste parten aff alle andre Lem- mer. Disse Aarer ere hule / oc de kaldis aff somme læger Cotolonides, met huilcke de hinder som Fosteret vdi ligger i Mode- rens Liff til sammen holdis / oc Fosteret anammer sin føde igennem dem / Om huilcke

huilcke ieg her efter ydermere handle vil.

Jeg vil her nu først lære huorledis Fosteret vndfangis/ huilcket saaledis skeer. Naar som Manden oc Quinden haffue hafft legemlig samquem tilsammen / oc fuldkommer Naturens spil oc lag/ om da Mandsens oc Quindens Sæd til sammen blandis oc forenis / da vorder hun suanger oc vndfanger/ Men naar som det icke saa skeer/ da vndfanger hun icke / eller bliffuer suanger. Oc naar som Quinden haffuer vndfanget/ da tillyckis strax hendis Moder saa tæt / at mand skulde ick kunde stinge den skarpe ende aff en Naal der ind/ Uden mand vilde giøre det met vold. Oc Fosteret som vndfanget er/ skiulis oc forvaris siden i Moderens Liff/ met trende Hinder / saa at det vndfangne Foster vorder intet at skade/ aff den offuerflødige Quindens Tid eller Blomster/ som i Moderen er bleffuen / effter at hun haffde vndfanget / som intet tiente eller duelige vaar til Fosterens næring oc forøgelse. Oc samme Quindsfolck Tid oc vædske staar imellem Moderen/ oc den første hinde til Fosterens fødzels Tid/ oc da bryster same hinde aff sig selff sønder/ oc der sõ icke saa skeer / da obnis hun aff Jordemoderen/

ren / oc Fosteret vdriffuis da / met den Hinde som det vdi leget haffuer / Oc denne Hinde kaldis paa Latine Secundina, det er / Den anden Fødzel.

Secundina

Den anden Hinde kaldis Biles, oc den er omkring Fosteret / fra Nafflen oc saa fremdelis ned at / oc den er ryncket som it ryncket oc til sammen lagt linklæde. Vdi denne Hinde forsamlis al den vædske som kommer eller flyder fra Fosteret / vere sig Piss / Vand / eller Sued / oc al anden vrenhed / alt saadant bliffuer der inde indtil fødzelens Tid kommer. Paa det at saadan stercke oc skarp vædske / skal icke giøre Fosteret eller oc den første Hinde nogen skade. Oc al den stund Fosteret er vdi Moderens liff / da pisser det icke aff den lønlige Lem / men det flyder aff Nafflen igennem nogle Aarer / ind vdi denne Hinde som ieg nu omtalede.

Biles.

Den siste oc tredie Hinde / den gaar næst omkring Fosteret / oc beskermer det fra forsagde vædsker / oc for den første Hindis haarhed / Oc denne kaldis Armatura conceptus, det er / det vndfangne Fosters beskermelse.

Armatura conceptus.

Her vil ieg nu lære oc tilkiende giffue huorledis Fosteret voxer oc til tagar i

Moders Liff / vdi de ni Maande effter det er vndfanget.

J den første Maanet er det som forsamlet Blod. J den anden Maanet/ skickis det til it Legeme. J den tredie Maanet haffuer det it Legeme / oc er it leffuendis Foster / men dog rører det sig icke for sin skrøbeligheds skyld / oc da skal Fosterens Moder holde sig skickelige oc tilbørlige met alle ting/ellers kand hun det snarlige forsee oc bliffue aff met det / Om hun dantzer / springer / hopper eller løber fast/ Om hun forskreckis eller forfærdis/ Eller om hun æder eller dricker mere end hendis Nature taale oc fordrage kand/ oc aff andet saadant. J den fierde Maanet vaaxe Neglene/oc begynder da at røre sig. J den femte Maanet kand mand see om det er en Dreng eller Pige. J den siette Maanet haffuer det alle Aare som it ret fuldkommet Menniske bør at haffue. J den siuende Maanet haffuer det Marren i Benene/er befestet oc styrcket met Benene / oc tager saa dag fra dag til at styrckis ind til den niende Maanet. Det sker vel stundem for Moderens eller for Faderens skrøbeligheds skyld / at det fødis vdi den siuende Maanet. Oc det som saaledis fø-

dis / kand lengre leffue / end det som bliffuer født i den ottende Maanet / det som fødis i den ottende Maanet / leffuer sielden lenge / men dat døer inden faa dage. J den niende Maanet er det aldelis it fulkommet Menniske / oc Naturen driffuer det da vd aff Moderens Liff (om det er it Drenge Foster / Men er det Pige Foster / da fordrager sig det gierne ind paa den tiende Maanet) ind vdi denne vsle Verden.

Oc alle den stund Fosteret er i Moderens Liff / da haffuer det sin næring / Føde oc ophold igennem en Aare som gaar fra Moderens Bryst ind i Fosterens Naffle. Oc al den stund Fosteret er i Moderens Liff / da er det tilsammen krøbet som en trind Bold / saaledis at det haffuer begge sine Hender paa Knæene liggendis / Ansictet er bøyet fuldnær til knæene / Næsen oc Oyene ere indbøyede imellem Knæene / Ansictet oc Brystet ere vende mod Moderens Ryg / Naar som fødzelens Tid kommer oc til stunder / da vender Fosteret sig i Moderens Liff til vdgangen / S offuedet net / oc Benene op / oc da kommer Fosterens Ansict lige mod Moderens Ansict.

Det andet Capittel.

Huorledis mand kand forfare oc vide/ om en Quindis Persone er siuglig met Foster eller icke.

DEt kand mand forfare aff naturlige ting oc tegn/ saaledis: Om Quindē icke haffuer sin Tid oc Blomster vdi rette tide/ som hun van er at haffue/ Thi naar som hun haffuer vndfanget oc er bleffuen siuglig/ da foruandlis den vædske/ som flyder aff de Aarer som Quindens Tid skulde flyde vd oc aff samme vædske bliffuer den anden Hinde/ Vdi huilcken Fosteret ligger/ oc samme vædske giffuer sig icke mere ned/ men vp til Quindens Bryst/ oc foruandlis der til Melck. Men dette tegen feyler vel stundem/ for atskillig anden breck som Quindefolck faa.

Om hun faar Hoffuetuerck oc Svimelse oc hendis Ansictis farffue eller lyd foruandlis. Om Øyene dummis oc huad som hun seer siunis for hende at det løber omkring/ De Aarer huilcke som side imellem Øynene oc Næsen/ de siunis store oc ere fulde aff Blod. Om Brysternis Aarer bliffue sorte/ oc omsier blaa eller gule.

Om Brysterne hoffnis oc bliffue haarde/ oc Vaarterne røde/ Om hun dricker nogen Drick/ huilcken som er kaalder/ oc hun føler oc fornemmer den at løbe i Brystene saa kaalder/ om hun faar vemmelse/ spyer oc bryder sig offte/ Om Madens lyst forgaar/ eller hun faar lyst til atskillig vnaturlig Mad / eller til andet vnderligt oc selsomt ting/ Om hun faar Lendeuerck/ oc hun føler vret/ oc haffuer ont hos Nafflen / oc hos den lønlige Lem. Hendis Vand er skønt huit oc klart/ oc mand seer vdi det nogle ting som op oc ned far/ lige som Støff giør i Solen. J den første Maanet effter hun er bleffuen siuglig/ seer mand i Glasset paa Bonden aff hendis Vand noget liggendis/ lige som det vaare Sand / Meel eller Bomuld / oc naar som mand/ rører Glasset met Vandet / da skillet det at / oc flyder lige som det vaare reen Bomuld.

Hipocrates Læge siger: Om mand tager Vin / Vand oc Honning/ lige meget aff huert / oc giør her aff en Drick / oc om Quinden tager den til sig om Afftenen naar hun vil sig nedlegge til Søffns/ oc føler hun samme Nat sting oc pine vdi Bugen/ da er hun siuglig met Foster / men for-

fornemmer hun den icke / da er hun icke siuglig met Foster.

Somme de forfare det saaledis: De tage Quindens Vand i it Glas/ oc giøre det vel tæt til/ oc sætte det mod Solen i tre dage/ der effter sie de det igiennem en Linklud/ Oc findis der da smaa leffuendis ting/ lige som det vaare smaa Lus der vdi/ da skal dette vere it vist tegen der til at hun er siuglig met Foster / oc ere de samme smaa leffuendis Diur røde/da er hun met it Drenge Foster/men ere huide/ da er hun met Pige Foster.

Somme tage en Synaal oc legge hende i it Messings Becken/ i huilcket Quinden haffuer lat sit vand/ oc lade Naalen ligge der en nat/ Kommer der da paa samma Naal mange sma røde øyen eller sma plette/ da er hun siuglig met Foster/ Men røstis Naalen/ da er hun icke siuglig.

Det tredie Capittel.

Om Nogen Quindis Persone er met Dreng/ Pige/ eller met Tuillinge/ huorledis det kand forfaris.

ER Quinden siuglig met Drenge Foster/ da haffuer hun en skøn oc smuck lyd/ eller farffue vnder Ansictet/ det høyre Kindbeen er fast rødere end det venstre/ hun er lætsindig/ oc venlig at omgaas met. Oc naar som hun haffuer sidet paa nogen sted/ oc hun vil reyse sig/ da tager hun oc hielper sig mere met den høyre Haand end met den venstre/ oc naar som hun gaar aff sted/ setter hun stedse den høyre Fod først frem. Det høyre Bryst bliffuer haarder oc større end det venstre/ oc Vaartens farffue foruandlis/ Der gaar oc Melck aff det før end aff det venstre/ Om mand lader aff samme Melck vdi it Glas/ oc sætter det mod Solen/ da løber hun til sammen/ oc bliffuer lige som en trind Bold/ oc klar som en Perle/ Oc om mand lader aff samme Melck paa samme Quindis vand/ da siuncker den ned til bonds. Den høyre Side aff hendis Bug er høyre oc spedsactigere end den venstre/ Oc it Drenge Foster rører sig almindelige gerne i den høyre Side den lx. dag effter at det er vndfanget/ Men it Pige Foster icke før den xc. dag/ oc det skeer vdi den venstre Side mest.

Men seer mand paa nogen fiualig Quindis Persone de Tegen som ere lige imod disse forsagde / Da er hun fiuglig met Pige Foster.

Er nogen Quindis Persone fiualig met tuillinge / eller met tuende Foster / da er hendis Bug fuld aff knorter oc rynker / Hun haffuer en ond oc slem farffue vnder Ansictet oc seer ilde vd. Om hun er til lige met Dreng oc Pige / da leffuer Pigen nøye lenge.

Aristoteles scriffuer / At en Quindis Persone haffuer født tuende karske oc sunde Tuillinge / Oc den femte Maanet der effter fødde hun atter it Foster / men det vaar død.

Det fierde Capittel.

Huorledis mand kand vide oc forforfare om Fosteret er helbrede eller siugt / oc om Quinden skal føde flere Foster

ER Quindens Bryst haarde oc der flyder ingen Melck aff dem / som er vandactig da er Fosteret vdi Moderens liff starck oc helbrede. Men flyder saadan Melck aff dem som er vandactig / da er Fosteret siugt / Thi det

skulde

Orme i dem / da er samme Menniske wfructsommeligt.

Somme forsøge det saaledis. Hußbonden slar sit Vand eller piß paa en sted der som Neller eller Katost vaaxe/ oc Hustruen slar oc sit i en anden sted paa samme Vrter/ Oc hues Vrter først bortuißne eller tøris/ den skal vere wfructsommelig.

Hipocrates lærer / huorledis mand kand forfare oc vide om en Quinde eller Jomfru er wfructsommelig oc det skeer saaledis.

Quinden eller Jomfruen skal sættis paa en Stol som haffuer it hul mit vdi/ oc skal hun neden til tættis vel met Klæder/ oc skal giøris en Røg vnder op aff gode velluctendis ting / vere sig aff Nelicker/ Myrrha/ Aloes/ Træ/ Storax Calamita/ eller oc aff andre saadanne/ Føler hun at saadan god velluctendis Røg gaar vd aff hendis Mund oc Nese / da er hun icke wfructsommelig/ men Hußbonden.

Her vil ieg sætte nogle Lægedomme huilcke som Moderen rense oc giøre Quindfolck fructsommelige / oc de skulle brugis naar som Quinden haffuer hafft sin Tid vdi tre eller fire dage.

Byncke saadan i Vin eller i Øl oc

skal icke Dantze / Springe / Hoppe / Løbe / Ride / icke heller sig hasteligе nedsætte / oc ey heller opløffte noget som er tungt / ey heller giøre suart Arbeyde / oc ey raade høyt / Paa det at den Aare som gaar fra Quindens Bryst oc ind vdi Fosterens Naffle (igiennem huilcken Fosteret den stund det er i Moderens Liff / sin næring oc føde haffuer) skal icke sønderbrøste / huilcket lættelige skeer / om den siuglige Quinde icke holder sig skickelige oc tilbørlige / som sagt er.

Den Mad som lættelige fordøffuis eller fortæris skal den siuglige Quinde bruge / lige som disse oc deris lige ere: Gaat ferskt Oxekiød / Vnge fede Høns / Giedekiød / Kalffkiød / vilde oc tamme Fule / Blødsaadne Eg / Byggrød oc Velling / oc anden saadan Mad. Den siuglige Quinde skal icke nyde eller bruge / røget eller saltet Kiød / Bønner / Hirsegryn / Melck / Ost / eller raa Fruct / vere sig Eble / Pæter / eller anden saadan Fruct.

Forboden Mad.

Hipocrates lærer oc siger / at intet siugligt Quindfolck som met Foster er begaffuet / skal icke vdi de fire første Maaneder efter at hun haffuer vndfanget / bruge nogen Lægedom som stolgang giør / oc ey

heller Aarelads eller Koppesættis / vden saa er at det skeer met en god vijs oc vel forfaren Læges Raad.

Løsen.

Om siuglige Quinder forstoppis oc kand icke gaa til stols oc haffue sit mag / da skal hun bruge den Mad huilcken som Bugen bløder oc obner som denne efterfølgendis giør.

Beta. Oleum Hispanicum.

Hun maa æde aff vnge Høns som saaden ere met Bede.

Eller hun maa æde den Kaal som er giort oc beredt aff Spinas/oc met Smør vel fed giort.

Lactuca.

Eller hun maa tage Lectyge oc lade den saa en opsød/oc her aff giøre en Salat met Vinædicke oc Salt / oc den æde om afftenen naar som hun vil sig nedlegge til Søffns

Stegte Eble edne om morgenen met Sucker / oc der paa drucket en god drick Vin/ eller Eblemost som er giort aff søde Eble/obner bugen oc giør Løsen.

Figen saadne oc ædne giøre oc Løsen.

Folia Senę Alexandrinæ.

Om den Siuglige Quinde vore saa haardelige forstoppet saa at hun icke finge Løsen oc stolgang aff faareschreffne Lægedom/da maa hun bruge den Purgatz oc Lægedom oc som giøris aff Senebladt.

Eller

Eller hun maa bruge en aff de Tappe som bag indstingis oc Løsen giøre.

Eller mand maa sætte hende bag ind vden al Sorg oc fare it Clister/ som giort er aff ferst Oxekiødsaad / eller aff Hønsekiødsaad.

Clistere.

Om nogen siuglig Quindis Persone bleffue skrøbelig oc mactløs / oc hendis styrcke forsuinder / da maa mand giffue hende aff Electuario de Gemmis, eller Diamargariton, eller aff Leticia Galeni, huer gang it quintin met Mand aff Rosen/ oc aff Surer brent vel til sammen blende. Disse Electuaria styrcke Hiernen/ Hiertet/ Maffuen/ Leffueren/ oc Quindfolckernis fødsels Lemmer/ oc fordriffue Melancholiam / oc de som ere halff døde faa deris styrcke igien.

Electuarium de Gemmis. Diamargariton. Lætitia Galeni.

Mand maa oc vel giffue den siuglige Quinde it helt/eller it halfft quintin / aff Andromachi eller aff Galeni Theragelse / effter Personens styrcke oc leylighed/ Aff disse styrckis Quindens Moder oc Fosteret i Moders Liff.

Theriaca Andromachi vel Galeni.

Men den Theragelse Diatessaron/ eller den som kremerne i Kramboderne fal haffue/ skal den siuglige Quinde i denne tid ingelunde bruge/ Thi at hun oc Fosteret kunde forgiffuis aff dem.

Theriaca Dyatessaron.

At styrcke Hiertet.

Mand maa oc vel saaledis styrcke Hiertet. Mand skal tage Rosenuand/ Oxetungis vrtis Vand / disse tilsammen blende/ oc her vdi røre nogen Canelebarck/ Neglicker / oc Saffran smaa støtte til Puluer / Her vdi skal vodgiøris en lin Klud som fire gange er lagt tilsammen/ oc det vaade vdkryst / oc den skal offuer Hiertet liggis.

Cinamomum. Garyophyli. Crocus.

Om nogen siuglig Quinde finge pine oc stor vee vdi Liffuet/ saa at hende siuntis at hun skulde føde Fosteret før end hendis rette Tid kommer/

da skal der giøris en Røg vnder op aff gaat huid Røgelse / aff saadan Røg styrckis Moderen oc Fosteret.

Thus album.

Mand skal oc siude Holtzurt/ Gallas/ oc Consolide maioris rod/ i Vand/ Vin oc Edicke / her met skal den siulige Quindis Bug thois effter at hun er saaledis røget som sagt er.

Ennula. Galla. Consolida.

Om nogen siuglig Quinde finge Vemmelse til mad oc dricke /

Vemmelse til mad.

da skal mand giffue hende huer morgen at dricke aff denne Lægedom/ førre vel varm giort.

Mand skal tage Syrup aff Granate Eble it halt Quintin/ Desmer/ Moscus kaldet / Aloes træ/ aff huert tredie delen aff it quin-

Syrupus malorum. Granatorum. Moscus.

quindin | Canelebarck | saa meget som ti Bygkorn veye/ disse skulle blendis met sex lodt Sureuand.

Lignum Aloes. Cinnamomum. Aqua acetosæ.

Mand skal oc giffue den siuglige Quinde om morgenen / middagen oc om afftenen | huer gang effter hendis Maaltid| en aff de smaa Kager som stedze findis beredde i Apotecken | oc det kaldis Confectio Diambræ, her aff styrckis Hoffuedet| Hiernen | Hiertet | Maffuen oc alle induaartis Lemmer / Disligiste Fordøffuelsen oc Fødselens Lemmer.

Confectio Diambræ

Mand skal oc tage Mastix| Myrrhe| oc huid Røgelse|oc dem støde til Puluer/ oc blende dem met Lisebons Olie| Her met skal Maffuens mund eller indgang vduaartis smøris.

Mastix. Mentha. Olibanũ. Oleum Oliuarum.

Faar noget siugligt Quindfolck som er met Foster sin Tid før hun haffuer født|da skal mand slycke gloendis Staal offte i sød Melck | oc giffue hende den at dricke| Eller mand maa rede Grød eller Velling aff samme Melck oc giffue hende den at æde.

Quindens Tid.

Eller mand maa giøre it Karbad til den siuglige Quinde met / desse efterfølgendis Vrter saadne vdi Vand | oc sætte hende der i at hun kand vel suedis.

Bad.

Mand skal tage aff den store Veybredet/ Fem fingers vrt | Holtzurt | Duemøg/ Bønne straa | Haffrestraa | aff huert en Haand fuld/ disse skulle brugis som sagt er.

Plantago maior. Penthaphilon. Enula campana. Fimus columbarum.

Der ere oc nogle Quindfolck til | huilcke sielden gaa deris rette tid vd/ Men føde deris Foster for tilige | de skulle saaledis handle. Den stund de ere siuglige skulle de tage/ Stenrude/ Cammilleblommer | Dil / oc Salt | aff huert en haand fuld/ disse skulle siudis i Vand/ oc her aff giøris it Fødeuand | her vdi skal den siuglige Quinde huer dag bade sine Fødder/ om Afftenen før end hun giør sin afften Maltid/ Dislige saaledis tre timer effter sin Nadere | Siden skulle Fødderne vel gnidis oc tørris met varme lin Klude/ huer gang de saaledis ere tone oc bade.

Føde for tilige.

Capillus veneris Chamomilla. Anetum. Sal.

Denne ere oc en god/ forfaren oc offte forsøgt Lægedom faar forsagde breck: Mand skal tage det Skin/ eller den Hud som sidder i Maffuen paa Høns / Det skal torris oc stødis til puluer/ Her aff skal Quinden vdi nogle dage om morgenen tage til sig / saa meget som en Gylden veyer/ met en drick Vin.

Det siuende Capittel.

Nogl

Nogle tegen aff huilcke mand kand forfare/ at Fødselens tid tilstunder.

HEr vil ieg lære de vnge quindfolck nogle Tegen aff huilcke de kunde vide oc forfare at Fødselens tid tilstunder/ oc nogle Tegen aff huilcke mand kand forfare / om Fosteret skal fødis.

Første tegn Naar Fødselens tid kommer oc tilstunder/ da faar Quinden pine nedre i sin Bug vnder Nafflen/ Disligiste i Ryggen / i Rørrerne / oc den lønlige Lem hoffnis / Hun fornemmer oc nogen Vædske som nedrinder.

Gode Tegen.

Aff disse efterfølgendis Tegen kand forfaris oc vidis om Fosteret skal fødis oc komme til Verden: Om Fosteret rører sig i Moderens Liff/ Om pinen nedsættis til den lønlige Lem/ Om Quinden er helbrede oc fer / oc haffuer en sterck Aande / saa at hun kand arbeyde oc nedtryste Fosteret.

Onde Tegen.

Men disse ere onde Tegen om Quinden sueder kaalder Sued/ oc hendis Aarer sla saare fast oc hastelige / Om hun daaner / besuimer oc vorder mactløs / Disse ere Dødsens tegen.

Det

Det ottende Capittel/

Om Qvinde pinis met Fosteret oc kand det icke føde.

I Den niende Maanet er Fosteret aldelis fuldkommet oc voxer sterckt/ oc kand da icke lenger faa sin næring oc føde nock aff den Aare som gaar fra Moderen Bryst ind i Barnsens Naffle/ oc da rører sig Fosteret saare i Moderens Liff/ oc vender sig om til sin vdgang/ huilcket vel offte forhindris aff atskillige ting. Stundem aff Quindens Moder/ som er forsneffuer eller forliden/ eller er oc bullen/ oc met Vaarter eller andet om beset/ for hues skyld hun kand icke obnis nock oc skicke sig til Fosterens vdgang. Stundem er det hendis Blæris skyld/ eller de Gyldene Aares/ huilcke som sidde bag i Artzen/ oc ere besætte met Vaarter eller Bylder. Stundem er det Fosterens skyld/ huilcket stort er/ saa at det icke kand igiennem gaa Moderens Laase. Stundem oc for den skyld/ at Fosteret er singt/ lidet oc læt/ saa at det kand sig icke selff vende oc hielpe til sin Vdgang. Stundem oc fordi/ at der ere flere end it Foster/ eller om det haffuer flere Lemmer/

end

de til at prusse eller nyse met de ting som gøre at nyse/ vere sig Bertrem / Nyseurt/ Peber / eller andre saadanne smaa støtte til Puluer/ oc vdi Næsen lat/ hielper saare vel/oc giør Fødselen læt.

Pyrethrū. Hellebo-rus. Piper.

Tager mand en Skee fuld aff Honnig/oc to Skeder fulde aff Vand / oc vermer disse tilsammen/oc giffuer den siugligc Quinde det at dricke/da føder hun lætteligc.

Mel.

Giffuer mand den siuglige Quinde lit Lauerolie met varmt Vand at dricke/ da føder hun lættelige sit Foster.

Oleum Laurinium.

It eller tu Peperkorn ædne giøre Fødselen læt / oc vddriffue den anden Fødsel

Piper.

Steenrude som vaaxer paa Mure smaa støt oc blandet met Rosen Syrup/ Den siuglige Quinde her aff giffuet/ giør Fødselen læt Polleye saaden i Edicke oc Honnig/den siuglige Quinde her aff giffuet/giør Fødselen læt.

Capillus veneris. Pulegium.

Eller mand maa giffue Quinden Polleye støt til Puluer blandet met Rosen Syrup.

Colloquint smaa støt/oc blandet met Olen aff Rude / Bugen her met smurt giør Fødselen læt.

Coloquinthida.

Eller mand maa giøre en Tap aff Silcke oc fylde den inden til met Bomuld/oc vaadgiøre saa samme Tap vdi Osen aff Rude huor vdi nogen Scammonea er blandet/oc stinge den vdi den lønlige Lem.

Scammonea.

Eller mand maa siude Coloquint vdi Vand / oc tage saa aff samme Vand/oc røre der vdi lit Myrrhe / Bygmeel / oc Osen aff Rude/ oc giøre Plaster her aff/ oc legge det paa den siuglige Quindis Bug fra Nafflen oc ned paa i hendis lønlige Lem/ da føder hun snart.

Myrrhæ. Farina hordei.

Eller mand maa vaadgiøre Bomuld i Osen aff Rude/ oc stinge den vdi den lønlige Lem.

Succus Rutæ.

Legger mand den Gummi Oppoponacum oc huid Nyseurt vdi Bomuld / oc stinger den vdi den siuglige Quindis lønlige Lem / da gifffuer sig Fosteret ned / vere sig leffuendis eller døt.

Oppoponacum. Helleborus.

Barcken aff Casia fistula smaa støt/ oc der aff met Vin drucket lætt giør Fødselen.

Cortex Casiæ Fistulæ.

Giffuer mand den siuglige Quinde Vin som met Vand blandet er huor vdi it quintin Bebergel/ oc aff den Gummi Asæ Fetidæ saa stort som en Ert vel sønder gneden er at dricke/da føder hun strax

Castoreum. Asa Fetida.

Cane-

Canelebarck smaa støt oc met Vin drucket/ giør oc Fødselen læt.

Cinnamomum.

Om disse forscreffne Lægedomme ville icke hielpe / da giør en Røg vnder op saaledis. Tag Myrrhe/ Bebergel/ oc aff den Gummi Galbani, ligemeget auff huert/ oc stød dem til Puluer / rør disse tilsammen met Oxegalde/ oc giør her aff trinde smaa bløde Piller / tag saa her aff it quintin til lige / oc leg det paa Gløder oc lat Røgen gaa op i den lønlige Lem da giffuer Fosteret sig frem til Fødselen.

Myrrha. Castoreum. Galbanum.

Giør mand en Røg vnder op aff Duemøg / eller aff Høgemøg oc aff den Gummi Oppoponaci, hielper oc saare vel.

Stercus columbarū. Fimus accipitris. Opoponacum.

Trind Hulurt suøbt vdi Bomuld/ oc den stungen vdi den lønlige Lem/ giør Fødselen læt.

Aristolodia rotunda.

Det samme giør oc Luseurt/ om den brugis som om Hulurten sagt er.

Staphisagria.

Vand aff de huide Lillier brent / try lodt der aff drucket / driffuer Fosteret vd aff Moderens Liff/ oc alt andet huis inde i Moderen er/ Jordemoderne i andre Land oc Rige bruge almindelige gierne dette vand til at vddriffue Fosteret met.

Aqua lilij albi.

Vand aff Byncke brent try lodt

Aqua Artemisiæ. aff det drucket giør Fødselen læt oc vddriffuer Fosteret.

Det niende Capittel.

Huorledis den anden Fødsel skal vddriffuis.

DEn Hinde / vdi huilcken Fosteret laa i Moderens Liff / kaldis Secundina, paa Latine / oc aff Quindfolckene / Den anden Fødsel / hun kommer stundem vd met Fosteret / oc stundem bliffuer hun inde / oc kommer icke vd / Fordi at Quinder er siug oc skrøbelig / oc er icke sterck oc før at hun den vddriffue kand / eller at samme Hinde er fest ved Moderen / Eller oc fordi / at Vandet er vdløbet / oc hun er bleffuen tør inde i Moderen. Stundem oc fordi / at Quindens Moders vdgang er tilsammen dragen aff suar Ve oc Pine / oc er saa bleffuen sneffuer / eller hoffuen. Naar som denne Hinde inde bliffuer / oc icke vdkommer / da raadner hun inden faa dage / oc giffuer en ond luct aff sig / huilcken opfar ind vdi Maffuens mund eller indgang / oc til Hiertet / til Leffueren / oc vdi Hoffuedet / oc til den Hinde Diaphragma kaldet / paa

huilcken

huilcken Hiertet oc Lungen ligge. Saa vorder den siuglige Quinde trangbrystet/ Hun faar en stacket oc trang Aande/ Suimelse/ sueder kold Sued / oc ligger offte lige som hun vaare død / Om siet raadner den siuglige Quindis Moder her aff/ oc saa døer Quinden.

Først skal den siuglige Quinde styrckis med god Mad/ Mand skal giffue hende Vinsube / som ret er met idel Eggeblommer/ foruden det huide aff Egget/ oc her vdi skal ladis lit Canelebarck / Saffran oc Sucker.

Lægedom

Cinnamomum.
Crocus.
Sacharum.

Eller mand maa giffue hende Huedebrød som bløt er vdi Saadet aff Capuner/eller vdi Hønsekiøds Saad/paa huilcket mand skal strø støt Canelebarck/ Saffran oc Sucker.

Her effter skal Jordemoderen tage Bebergel/ Myrrhe/ Canelebarck oc Saffran/ støtte til Puluer/ saa meget aff huert som en Bøn eller to kunde vere / her aff skal hun legge paa gløer/ oc giøre en Røg vnder op / den stund Quinden end sidder paa Stolen/ oc hun skal tætte hende neden til vel met Klæder/paa det at samme Røg kand gaa vel ind vdi hende.

Castoreum.
Myrrha.
Cinnamomum.

Der effter skal mand komme den siug-

lige Quinde til at nyse eller pruste met nogen aff de ting som pruste eller nyse giøre/ om huilcke her offuen faare vdi det næste Capittel screffne staa. Hun skal holde sin Aande vel inde arbeyde oc kryste vel / ned at.

Oc om den anden Fødsel eller Hinde vilde icke giffue sig vd aff forscreffne Lægedomme / da skal mand tage it lodt aff Casſiæ fistulæ rødsskal / Canelebarck oc Saffran / aff huert saa meget som en Bøn / Disse skulle stødis smaa/ oc giffuis Quinden met Vin/som met Vand blandet er eller met Øl at dricke.

Casſia fistula.
Cinnamomum.
Crocus.

Eller mand maa tage huid Nyseurt oc den Gummi Oppoponacum, oc handle der met / som her offuenfaare vdi det næste Capittel staar / da giffue den anden Fødsel sig visselige vd.

Hellebo-rus albus.
Oppoponacum.

Vnguentum Baſiliconis, som findis i Apoteken / i Moderen ladt / vddriffuer den Hinde/vdi huilcken Fosteret laa.

Vnguentum Baſiliconis.

Abrød saaden vdi Vin met lit Myrrhe/oc den drucket / vddriffuer den anden Fødsel.

Abrotonum.
Myrrha.

Polleye brugt lige som om Abrød sagt er/giør det samme.

Sal Armoniacum.

Sal Armoniacum, it quintin met Vin drucket/ vddriffuer den andẽ Fødſel.

Calendula.

Solſickers vrt oc Blomſter tiurde/oc Ild vdi dem ſæt met it Voxliuſ/ oc den Røg vnder oplat / driffuer den anden Fødſel veldelig.

Ariſtolochia. Myrrha. Piper.

Hulurt / Myrrhe / oc Peber ſaadne vdi Vin/oc aff den drucket/ vddriffuer den anden Fødſel/al whumſkhed ſom i Moderen er / Oc de Quinder huilcke ſom ligge vdi Barſelſeng ſkulle offte bruge aff denne Drick/paa det de kunde deſbedre renſis.

Colloquinthida. Suecus Rutæ. Myrrha. Semẽ Lini. Fœnum græcum. Farina Hordei.

Om alle diſſe forſcreffne Lægedomme ville icke hielpe / da ſkal mand tage det lætte huide Eble Colloquint kaldet/ findis i Apoteken oc hos ſomme Kremmere falt/det ſkal ſiudis i Vand/ oc der i ladis Oſen aff Rude/ Myrrhe / Hørfrø/ Fœnum græcum, oc Bygmel/ aff huert en Ske fuld / Naar ſom diſſe ere vel tilſamen ſaadne / ſkal det ſtrygis ſaa varmt paa en lin Klud / ſom er dubelt tilſammen lagt/ Denne Klud oc Plaſter ſkal leggis paa den ſiuglige Quindis Bug vnder Nafflen indtil hendis lønlige Lem. Samme Plaſter oc Lægedom er offbrugt aff viſe oc forfarne Læger oc Jordemoder.

Det tiende Capittel.

Huorledis der skal handlis met det Nyfød Barn.

NAar som Barnsens Nafle er aff skaaren saa nær som ved fire fingre bret/ oc er toet oc renset / oc tiurt/ da skal Jordemoderen haffue tilstede it subtilige Puluer / aff huilcket hun skal strø paa den affskaarne Nafle / huilcket Puluer saaledis skal giøris oc beredis. Mand skal tage Bolas Armenus / Drageblod / oc Myrrhe / dem til Puluer. Mand skal oc legge paa Nafflen en liden linnet Pude / som giort er aff lin Klude nogle gange til sammen lagde/ oc der offuer binde it linnet Bendel. Saa stillis blodet oc Nafflen beskermis / saa at hannem vederfaris intet ont. Oc naar som Nafflen er aff falden / da skal der alligeuel strøes aff forscreffne Puluer paa den / da lægis Nafflen inden en stacket tid oc bliffuer skøn.

Der effter at saa er handler/oc det nyfødde Barn er lagt oc bundet i suøbe Klæder/ før end mand giffuer det at æde eller at dricke / skal Barnet ned leggis i

Sengen til Moderens venstre side / med
hendis Hierte / oc hun skal da giffue det at
dy / da drager hun alt det onde til sig som
Barnet haffuet i sig / huilcket siden gaar
fra hende igien / ved den vædske som fra
hende da flyder vden al hendis skade eller
forderffuelse. Oc handler mand saaledis
met det nyfødde Barn / da kommer det
Barnet til gode / saa at det faar icke den
faldendesot / eller spedalsk Sot / eller andre
saadanne onde Siuger. Naar som Bar-
net saaledis haffuer leget hos sin Moder
en time eller mere / da maa mand tage det
fra hende oc nedlegge det i sin Vogge / oc
der effter skal der offte leggis til Moderen
igien / vere sig dag eller nat / al den stund det
icke æder / men dier. Mand skal oc kiøbe i
Apoteken røde Correlsten som ere beredde /
oc blende dem met Sucker oc ferst vsaltet
Smør / her aff skal mand giffue Barnet
huer dag noget at æde / oc det skal strygis i
Barnsens Mund met en Finger / Da be-
skermis oc forvaris Barnet al den stund
det leffuer fra forsagde Siugdomme.
Mand skal oc henge om Barnsens Hals
oc Arme Peonie Stene / oc røde Correl-
stene / her aff glædis Barnet oc besker-
mis.

Hos huilcken side Barnet skal liggis.

Det ellefte Capittel.

Død Foster vd at driffue.

FØr end ieg her nogle Læge-domme sætter/huorledis det døde Foster skal vddriffuis / vil ieg her først sætte oc beseriffue tolff tegn/ aff huilcke mand kand forfare oc vide / om noget Foster død er vdi Moderens liff.

Første/ Om Quindens Bryst slagne oc bliffue bløde/huilcke som førre haarde vaare.

Andet/ Om Fosteret huilcket sig førre rørde/ nu icke mere rører sig.

Tredte / Om det falder bort oc igien vdi Moderens Liff / som en Sten / naar hun sig rører eller omuender.

Fierde / Om Quindens Bug oc Naffle / som varme haffue veret / bliffue kaalde.

Femte / Om der flyder aff Moderen nogen vædske som ilde lucter / oc serdelis/ om Quinden haffde førre nogen hed Siugdom.

Siette/ Om Quindens Øyen krybe dybt ind vdi Hoffuedet/ oc det huide aff dem bliffuer brunt/ om de oc Næsen rindel oc hendis Læber farffuis som Bly.

Siuende/ Om Quinden haffuer stor pine vnder Nafflen oc vdi sin lønlige Lem/ Om hendis Ansict foruandelis oc faar en ond farffue oc lyd.

Ottende/ Naar som Quinden begerer at æde oc dricke/ atskillige ting/ huilcke som icke sømmelige ere at brugis.

Niende/ Om hun icke kand soffue.

Tiende/ Om hun stedze haffuer Kaaldepiss/ haffuer attraa oc lyst til stolgang/ oc hun kand dog intet der giøre/ eller giør oc føye.

Ellffte/ Om Quindens Aande begynder at lucte ilde. Oc det skeer paa den anden eller oc paa den tredie dag/ effter at Fosteret er bliffuet død.

Tolffte/ Verm din haand vdi varmt Vand/ oc leg hende saa varm paa Quindis Bug/ rører Fosteret sig icke aff den verme/ da er det død.

Om Moderen skal leffue.

OM Moderen skal leffue eller ey som er met det døde Foster/ kand mand forfare aff disse efterfølgendis tegen.

Om hun daaner eller besuimmer/ oc bliffuer mactløs/ oc hun misser sin hukommelse/

melse/oc hendis Lemmer vorde lamme/saa at hun kand icke røre dem. Oc om mand taler eller raaber til hende/oc hun da føye eller intet suarer / Eller om hun taler sact om mand raaber til hende. Om Krampe tager hende oc hun gider intet ædet/ om hendis Aarer bliffue smaa / oc de sla fast/ oc Induaalerne i hende røstis / Om hun mister sit Skel/ Vittighed oc forstand/ oc bliffuer vilt. Disse forscreffne ere Dødsens Tegen / Oc naar mand disse Tegen seer paa Quinden / da skal mand befale hende Gud i Himmelen. Men seer mand icke disse tegen / da skal mand giørr sin flit der til met det første / at Quinden kand bliffue aff met det døde Foster. Det døde Foster vddriffuis vdi tuende maade/ Før/ met Lægedom / oc naar hand icke vil hielpe/ Da met Hager oc Tenger som der til bequemmer ere.

Lægedom.

Asa Fetida. Ruta Myrrhæ. Sabina.

Tag den Gummi Asa Fetida it halfft quintin/tør Rude try quintin/Myrrhe try quintin / Stød disse smaa til puluer / oc giff Quinden her aff/ huer gang it quintin met Vin at dricke/ Eller oc met Vand huor vdi Seuenbom saaden er.

Siud Figen/ Fœnum græcum, Ru-
de oc Kong/ vdi Vand/ oc giff Quinden
her aff at dricke / Heraff bliffuer Fosteret
glet / oc giffuer sig disnedre ned til Vd-
gangen.

Ficus. Fœnum græcum. Ruta. Origanũ.

Giøre en Tap aff Bomuld saa lang
som din lengste Finger/ vaad gør den vdi
Osen aff Rude som bland er met nogen
Scammonea / sting den vdi hendis løn-
lige Lem.

Succus Rutæ. Scammonia

Tag trind Hulurt/ Seuenbom/ Kar-
se / lige meget aff huert stød dem smaa til
Puluer / oc blande dem tilsammen met
Kogalde / Vadgør her vdi en Tap / oc
brug den lige som her offuen fare sagt er.

Aristolochia. Sabina. Nasturtiũ.

Giff Quinden aff en anden Quin-
dis Melck at dricke / da gaar Fosteret fra
hende.

Lac mulieris.

Giff Quinden it halfft lodt Diptans
rod smaa støt til Puluer/ met Vin at dri-
cke om hun haffuer icke hede/ Haffuer hun
hede/ da giff hende det met varmt Vand.

Diptan.

Tag Myrrhe it lodt/ Canelebarck/
Galbanum / Bebergel/ aff huert it halfft
lodt/ Oppoponacum it quintin / stød dis-
se til Puluer/ oc blande dem saa til sammē
met Kogalde / Giør Piller her aff / huer
paa it quintin leg / aff dem paa gløer/ oc
lad

Myrrha. Cinnamomum Galbanum. Castoreum. Oppoponacum.

lad Røgen fare vnder op paa Quinden/ Denne Røg vddriffuer Fosteret oc det forbrende Blod aff Moderen.

Opoponacum. Giør en Tap aff den Gummi Opponaco, saa lang som en Finger / Sting den ind vdi Quindens lønlige Lem.

Galbanum. Giff Quinden it quintin eller oc lit mindre/aff den Gummi Galbanum, met try eller fire lodt Gedemelck at dricke.

Theriaca Diatessaron. Giff Quinden aff den Theragelse Diatessaron it quintin/ Huorledis den giøris oc beredis / findis vdi min anden Vrtegaards Bog.

Thymus. Siud Thimian i Vin / oc giff Quinden den at dricke.

Cẽtaurreũ. Agerum saaden vdi Vin/eller vdi Øl/ oc den drucket / vddriffuer det døde Foster.

Gentiana. En Vege eller Tap aff Entzians rod ginrt/oc stungen vdi Quindens lønlige Lem / vddrager det døde Foster oc den anden Fødsel.

Arthemisia. Macis. Rød Byncke met nogle faa Muskateblommer saadne vdi Vin/ oc den drucket/ vddriffuer det døde Foster / oc all anden wreenhed som i Moderen er.

Tussilago. Hestehou aff somme Houblad kaldet/ saadne vdi Miød / eller vdi Vand oc

Hon=

Honnig/ oc det saa drucket/ vddriffuer det døde Foster.

Giff Quinden Vin at dricke huor i Mesterurt saaden er.

Ostrutium.

Giør en Vege aff de valske Roer/ sting den i Quindens lønlige Lem.

Brionia.

Giør en Røg vnder op aff Suogel/ da vddriffuis det døde Foster / oc Moderen rensis.

Sulphur.

Giff Quinden try eller fire lodt Vand/ som brent er aff de gule Fioler / Eller siud dem vdi Vand/ oc giff hende det at dricke/ da vddriffuis det døde Foster / Dissligiste den anden Fødsel / oc all anden wreenhed som i Moderen er.

Aqua cheyri.

Giff Quinden tu eller try lodt Vand som brendt er aff de huide Lilier.

Aqua Lilij.

Vand aff Camilleblommer brent oc drucket iij. eller iiij. lodt obner Moderens Laase / oc vddriffuer det døde Foster.

Aqua Chammomillæ.

Giff Quinden Vand aff Orcken Salute brent at dricke.

Aqua Saluiæ.

Rudeuand bruget / giør det samme.

Aqua Rutæ.

Om det døde Foster aff forscreffne Lægedomme icke vddriffuis/ da skal det vddragis met Hager oc Tenger oc andet Redskaff / som der til besynderlige skulle vere giorde / Gud giffue at alle Jordemo-

dre

vre vel viste huorledis de met saadan Red-
skaff rettelige handle kunde / da bleffue der
vel mangen erlig Quinde som vdi for-
sagde nød kommer / ved liffuet / som
ellers maa dø. Det giordis vel behoff det
vaare oc nytteligt / at ieg her screffue huor-
ledis at Jordemoderne skulle handle met
det døde Foster / paa det at Quinden som
Fosteret er / kunde bliffue leffuendis / Men
om ieg det giorde / maa vel ske / at ieg kun-
de saa snart fortiene vtack som tack aff det
vforstandige Quindfolck / Thi vil ieg lade
det fare / oc her sige oc lære / huorledis mand
skal skære det leffuendis Foster aff Mode-
rens Liff / om hun død er.

Døer Moderen oc Fosteret leffuer.

ER Moderen død / huilcket mand vel see oc forfare kand / aff de Tegn / som it døt Menniske haffuer met sig / oc mand haabis at Fosteret end leffuer. Da skal Quindens Mund / Moder oc den lønlige Lem obne holdis / paa det / at Fosteret kand faa luct oc aande til sig / som erlige fromme Quinder vel selffue vide / huorledis de her met skulle handle / Siden skal mand met en skarp

Rageknif opskære den døde Quinde langs at udi den venstre Side / Thi denne Side er mere tom oc fri / end den høyre / for leffuerens skyld som udi hende ligger / Oc naar som Quinden er opskaren / skal mand indtage met begge Hender / oc udtage Fosteret. Saaledis ere mange udtagne oc ere siden bleffne merckelige Mend oc Quinder.

Her effter vil ieg handle om atskillig breck oc Siugdomme / huilcke som Quindfolck hender / effter at de haffue født deris Børn.

Det xij. Capittel.

Om Quindens Tid.

DM Quindens Tid icke kommer / effter hun haffuer født Barn / saa som hun bør at komme. Da skal mand komme hende til hielp met de ting som komme den at flyde / huorledis det skal ske / vide mange erlige Quinde vel selffue / vere sig met Bad / Røg / offuen eller oc neden ind / met Plaaster at legge paa hendis Bug / aff saadne Vrter eller andet / Eller oc met Smørelse / effter Quindens oc Siugdommens leylighed.

Arthemisia. Salvia. Pulegium. Cerefolium. Anisum. Feniculũ. Grana Iuniperi. Ruta. Cinnamomum. Spicanardus.

Quinden skal oc rensis met varme ting/ huilcke som giøre at pisse. Thi alt huad som giør vel at pisse / det driffuer Quindens Tid / oc renser dem effter de haffue født/ Disligiste oc met de ting huilcke som komme Blodet til at flyde/ oc rømme Aarerne/ oc vædsken neddriffue. Lige som disse giøre/ Byncke / Seuenbõ/ Polleye/ Kørel/ Anis/ Fenickel/ Eneber/ Lauerber / Rude/ Canelebarck/ Spicanardus oc mange andre saadanne. Dog skulle de brugis met forstand / paa det at Heden icke forøgis.

Naar som mand vil komme den siuge Quindis Tid til at flyde / da skal mand komme hende til at nyse eller pruste / met nogle aff de ting som giøre at nyse / Hun skal holde for Munden oc Næsen/ oc holde Anden inde/ oc kryste vel nedat.

Hun skal oc lade sætte Kaapper inden paa Laarene/ hart hos hendis lønlige Lem.

Vngula equi.

Eller mand maa oc giøre en Røg vnder op / aff en Hestehou.

Om disse forscreffne vilde icke hielpe/ oc om Quinden saa sterck er / at hun det taale kand / oc skal hun lade sla oc obne den Aare / Saphena, som sidder induaar-

tis vnder Anckelen paa Foden | saa faar hun sin Tid.

Det xiij. Capittel.

Om Quinden finge den Kaalde siuge.

Om Quindē finge den Kaaldesiuge / det er | wnaturlig hedet efter hun haffuer født Barn | huilcken de almindelig gierne faa | for deris Tids forhindrelsis skyld / da skal hun ladesla oc obne den Aare neden for Anckelen | som her offuen faare sagt er. Oc mand skal giffue hende Byguand at dricke / Eller oc det Vand huor vdi de Erter Cicer oc Byg saadne ere. Mand maa oc giffue hende gaat Hønsekiøds saad at dricke. Her aff faar Quinden sin Tid | oc den wnaturlige hede kølis | oc Bugen som forstoppet er / bløbnis oc obnis.

Det xiiij. Capittel.

Om Bugen hoffnis.

Hoffnis eller opblæsis Quindens Bug | effter hun haffuer født Barn.

Da skal mand giffue hende Vand

Cicer. Ciminum. atdricke huor vdi Erter eller Cicer ere saadne/ met noget stød Spisekommen.

Diamargariton. Eller mand maa lade hente i Apotecken, Diamargariton, oc giffue hende her aff it quintin til lige met en dricke Vin.

Det xv. Capittel.

Ont i Bugen/ i Moderen/ eller i den lønlige Lem.

NAar Quinden ont i Bugen/ i Moderen/ eller vdi sin lønlige Lem/ effter hun haffuer født Barn. Da skal mand giøre Røg eller Bad til hende met de ting/ huilcken Pinen sacte/ som disse giøre/ Katteost/ den Katteost Althea kaldet/ den Vrt som wi kalde Nardus eller Siutider/ Fœnum græcum, Spisekommen/ Amur/ Cammilleblomer.

Malva. Althea. Trifolium odoratum. Fœnum græcum. Ciminum. Melilotū. Chamomilla. Oleum Amigdalarum. Theriaca. Andromachi. Arthemisia.

Det er oc gaat/ at mand smør hende met Olie giort aff de søde Mandele.

Haffuer hun icke for stor hede/ da maa mand giffue hende aff den Theragelse/ huilcken som Andromachus haffuer bescreffuet/ it quintin til lige met Vin/ huor vdi Byncke eller Matrem ere saadne.

Tag Polleye/ Pilurt eller Loppeurt/

oc sex blad aff Lauerbere Træ / siud disse vdi Vand / røg oc bad Quinden her met / om hun haffuer pine vdi sin lønlige Lem.

Matricaria. Pulegium. Pulicaria. Folia Lauri.

Tag Rude / rød Byncke / Abrød / lige meget aff huert / stød dem vel met Olie aff Polleye / oc vind dem saa i en lin Klud / oc lad Quinden stige disse vdi sin lønlige Lem / da forgaar den lønlige Lems pine som kommen er effter at Barnet vaar født.

Ruta. Arthemisia. Abrothonum. Oleum Pulegij.

Tag Cammilleblommer / Hørfrø / aff huert fire Hender fulde / stød disse vel tilsammen / oc leg dem i en lin pose / oc stød dem vdi huid Vin / leg dem paa Quindens Bug / saa hed som hun hedest taale kand / Dette borttager oc den lønlige Lems pine som kommer effter at Barnet er født.

Chamomilla. Semi. Lini.

Giffuer mand Quinden saa meget Desmer som tu Huedekorn veye met Vin at dricke / da stillis pinen.

Moscus.

Tag rød Løg / steg dem vel vdi hed Ildmørre / Skal dem saa rene / Stød oc bland dem vel met Maymaanets Smør som vsaltet er / giør her aff Plaaster / Leg det varmt paa Quindens Bug.

Cepe.

Giør en Røg vnder op aff huid Røgelse / oc aff den Gummi Storax.

Det xvj. Capittel.

Faar Quinden Ryguerck effter hun haffuer født Barn.

TAg Cammilleblommer to Hender fulde/ Malurt/ Abrød/ aff huert en haand fuld/ Byncke tre Hender fulde/ Canelebarck/ Muskater/ aff huert it lodt/ Siud disse vdi Vand/ vaadgiøren Suomp her vdi/ oc bad hendis Ryg her met/ det hediste hun taale kand/ Mand maa oc vel legge disse Vrter vdi en linpose/ oc binde den paa hendis Ryg/ saa hed som hun taale kand.

Om Pinen icke her aff forgaar/ da skal mand tage Balsemolie/ oc Olie aff huide Lilier/ aff huert try lodt/ Muskater smaa støt til Puluer it quintin/ Disse skulle blandis tilsammen/ oc her met skal Ryggen smøris.

Oleum Spicę. Oleum Lilij. Nux Muscatæ.

Eller mand maa tage Olie aff Dild/ aff Cammilleblommer/ aff huert tu lodt. Olie aff huide Lilier fire lodt/ Vaax it halfft lodt/ Her aff skal giøris en Smørelse/ oc Quindens Ryg skal her met smøris.

Oleum de Aneto. Oleum de Chamomilla.

Det xvij. Capittel.

Haffuer

Haffuer Quinden sin tid for-meget.

HAffuer Quinden sin Tid for-meget efter hun haffuer født Barn / saa at hun der aff siug oc skrøbelig vorder / da skal mand handle saa-ledis met hende.

Tag oc bint hart begge hendis Arme / saa hart som hun haardist taale kand / Mē hendis Been oc Fødder skulle icke bindis / sæt saa en stor Koppe eller it passeligt Vin-glas vnder hendis Bryst / Men der skal icke huggis hul paa den sted som Koppen staar / Leg saa paa hendis Bug vnder Nafflen / oc paa hendis lønlige Lem en Klud som vaadgiort er vdi god stercke Edi-cke. Mand skal oc stinge vdi hendis løn-lige Lem aff de ting som Blød stille / lige som disse giøre / Bolus Armenus, Ter-ra sigillata, Drageblod / Blodsten / Huid Røgelse / Gallas æble / røde Rosen / Aff disse skal mand tage / Huilcke mand aff dem kand faa / lige meget aff huert oc støde dem til it smaat Puluer / oc blan-de dem tilsammen met rød Vin / oc legget vdi en Linpose saa lang som en Finger / oc saa tyck som Tommelfingeren er /

Carabe.
Bolus Armenus.
Terra sigillata.
Hematites.
Thus albū.

Absynthiũ. Plantago. Prunorum immaturorum. Accatie imma. Pira agrestia. Rosa rubea. Cortices querci. Penthaphilum. Tormentilla. Calicum glandis. Glans. Gallæ. Bursa pastoris. Athanasia.

Mand skal oc binde om den ene aff samme Linpose it lidet Snore eller Traad/oc stinge den ind vdi den lønlige lem.

Giør Quinden dette Bad/oc lad hende sidde her vdi offuer Nafflen/ Det stopper saare vel. Tag Malurt / aff begge Veybred / vnge spirer som først om Aaret vdløbe paa Blaabers vrt / wmode Slaaen / wmode Skou Perer/aff huert to hender fulde / Røde Rosen tre hender fulde/ Egebarcke fire hender fulde / Femfingers vrt oc Rod / Tormentilla / aff huert en haand fuld / Agerne hatte / it gaat Fad fuld/Agerne oc Gallas æble/Hønse bane/ Bursa pastoris kaldet / to hender fulde. Stød oc skeer disse smaa / Siud dem vdi Vand/huor vdi tolff stycke gloende Smedesinder ere tre gange slucte/Oc naar som Quinden vdgaar aff dette Bad / da giff hende it halfft lodt Athanasia, met try eller fire lodt Veybrede vand at dricke.

Trochisci Carabe.

J Apotecken findis smaa Kager som ere giorde aff det gule Raff/Giff Quinden her aff it Quintin til lige met Veybrede vand.

Trochisci Boli armeni.

Eller giff Quinden aff de Kager/som ere giorde aff Bolo Armeno it quintin met Vand aff Veyebrede vand.

Det xviij. Capittel.

Byld/Saar/eller Røde i Modederen eller i den lønlige Lem.

NAar Quinden effter hun haffuer født Barn / Byld / Saar eller Røde vdi sin Moder/eller i den lønlige Lem / da skal mand der met saaledis handle.

Lægedom.

Tag Osen aff Nadskadeber/ Osen aff Veybrede/ Rosen Olie/ blend disse vel tilsammen/ Tag saa Bomuld/ vaadgiør den i forscreffne Lægedom / oc leg den paa steden der som skaden er/ da rensis Bylden/ oc pinen stillis oc lægis.

Vna Vulpis. Succus plantaginis. Oleum Rosarum.

Tag det huide aff it Æg / Quindemelck oc Portulake Oes / Blend disse vel tilsammen / oc handle her met som her offuen fore sagt er.

Albumen ovi. Lac mulieris. Succus Portulace.

Tag Rosen / Agerne oc deris Hatte/ Gallas æble/ Egebarck/ Tormentilla/ Femfingers Vrt oc Rod/ Siud disse vdi vand/ oc lad Quinden sidde der i offuer Nafflen/ oc bade sig her vdi/ Naar hun haffuer saa badet/ da smør hendis lønlige Lem oc Moder met en aff forscreffne Smørelser/ eller

Rosa rubea Calices glandium. Gallæ. Cortex querci. Tormentilla.

Pentaphilō eller met nogen anden Smørelse som køler.

Det xix. Capittel.

Om Bagtarmen vd gaar.

GAar nogen Quindis Bagtarm vd / effter hun haffuer født Barn. Da skal Jordemoderen verme sine Hender vdi varm Vin / oc subtilige indsætte Tarmen met sine varme Hender igien vdi sin rette sted.

Er Bagtarmen hoffuen / da skal Jordemoderen tage vsaltet Smør / oc smelte det vdi huid Vin / Her i skal hun vaadgiøre Bomuld / oc vinde den om Tarmen / oc bade hannem her met / indtil Heffuelsen forgaar / oc siden indsætte hannem igien.

Jordemoderen maa taage sød Melck oc varm giøre den / oc handle met Tarmen som sagt er.

Jordemoderen skal tage it stycke Vaax oc smelte det / oc røre der vdi noget Mastix / eller oc noget huid Røgelse / som er stødt til smaat Puluer / Oc naar som det er bleffuet kalt / da skal hun tage her aff / oc giøre det trint / oc opstinge det paa Tarmen

Mastix. Thus albū.

men/oc det forbinde / saa at det falder icke vd igien / oc saa offte som Quinden gaar til stols/ da skal der met handlis som sagt er / indtil saa lengen at Tarmen aldelis inde bliffuer / oc er stadfest igien som hand førre vaar.

Vil mand icke bruge det Vaax som offuen faare sagt er / da maa mand tage vdi den sted Bomuld / oc giøre den trind/ oc vaad giøre den vdi Olie aff Mastix/ eller vdi Spicke Olie/ huilcken oc Balsam Olie kaldis/oc den varm paa legge/oc saaledis forbinde som sagt er.

Oleum Mastichinum. Oleum Nardi spicati.

Mand kand oc saaledis hielpe samme Tarm: Mand skal tho hannem vdi Vand/ huor vdi de ting som tørre oc tilsammen drage saadne ere/ lige som disse giøre/ Gallas/ gult Raff/Mastix/Røgelse / Drageblod / Mand skal oc strø Hiortehorn paa Tarmen/ oc indsætte hannem som sagt er.

Gallæ. Carabe. Mastix. Olibanum. Sanguis Draconis. Cornu Cervi combusti.

Det xx. Capittel.

Om Moderen vdgaar.

Naar Quindens Moder vd effter at Barnet er født / da skal hun badis vdi varmt vand/ huor i disse Vrter ere saadne.

Læge-

Lægedom.

Nuces Cipresse.
Rosa rubea
Psidie.
Balaustiũ.
Calicum glandis.
Sorbe immature.
Prune immature.
Scatio immatura.

Tag alle disse/ eller oc huilcke som du kant faa oc bekomme som ere / Cipresse Nødder/ røde Rosen/ Spicanardus/ skalerne aff Granater Eble oc Blomsterne/ Agere oc deris Hatte/ aff huert tu lodt/ wmode Skoukrabber/ oc Skoupærer/ wmode Blommer oc wmode Slaan/ aff huert en haand fuld/ Huad som stødis skal/ det stød/ oc huad som skæris skal/ det skær/ Siud disse vdi Regnuand/ oc lad Quinden sidde her vdi i it Kar indtil Nafflen. Men er Quinden siug oc skrøbelig/ at hun icke kand taale oc fordrage Bad/ da maa mand vaadgiøre en suamp/ eller Bomuld her vdi / oc bade Moderen her met. Oc naar som Moderen er saaledis badet/ skal hun tørris met en blød linKlud/ oc skal strøis paa hende aff dette efterfølgendis Pulver/ huilcket som skal vere smaat støt oc sictet igiennem en lin Klud.

Olibanum.
Carabe.
Gallæ.
Psidie.
Nuces Cipresse.
Alumen.
Antimonium.

Mand skal tage aff disse huilcke som mand faa oc bekomme kand/ som ere/ Røgelse/ gult Raff/ eller Brendesten/ Gallas Eble / Granate Eble oc deris Blomster/ Cipresse Nødder/ Alun/ Spisglas/ Bolus Armenus, Mastix/ Her aff skal mand

strø

frø paa Moderen oc indsætte hende / oc den forbinde met varme lin Klude.

Er Moderen haard oc hoffuen / saa at hun kand icke indsættis / da skal det fordriffuis met Vin oc vsaltet Smør / lige som offuen faare om Bagtarmen sagt er / oc saa indsættis igien / Mand skal oc paa hendis Bug paa begge sider lit offuen faare hendis lønlige Lem sætte Kopper. Quinden skal oc ligge paa sin Ryg / vel høyt met Lenderne / oc dette Puluer oc bond skal brugis indtil Moderen aldelis inde bliffuer oc icke mere vdgaar.

Bolus armenus. Mastix.

Mand maa oc vel tage Milck oc Lissebons Olie / oc giøre dem varme bade Moderen her met som før sagt er.

Lac. Oleum Olivarum.

Eller mand maa tage Lissebons Olie / oc giøre den varm oc bade Moderen her met / Men dog skal mand haffue god tilsiun at Olien bliffuer icke for varm / paa det mand skal icke giøre Moderen skade.

Oleum Olivarum

Denne er en forsøct Lægedom / til at komme Moderen ind vdi sin sted igien naar som hun vdi er. Tag Huideløg stød den vel smaa / oc rør den siden vel vdi Vand / oc tho den vdgangne Moder vel met samme Vand.

Allium.

Det xxj. Capittel.

Om Nafflen vdgaar.

VDgaar Quindens Nafle efter Barn er født/ da skal mand hende saaledis hielpe.

Olibanum. Albumen ovi.

Tag huid Røgelse støt det smaat til Puluer / rør det saa met det huide aff it Eg/ saa at det bliffuer tyck som Honnig/ vaadgiør her vdi skaffuelse aff en lin-Klud/Leg det paa Nafflen/ oc opfylt hannem her met/ Bint saa en linKlud der offuer.

Det xxij. Capittel.

Om den part imellem Fødselens Lem oc Stolgangens Lem bryster.

DEt skeer oc stundom at Quinden vdi sin Fødsel lider stor nød oc pine/ saa at den part som er imellem hendis fødsels Lem/ oc hendis Stolgangs Lem/ bryster den ene Lem vdi den anden/oc Moderen vdgaar/ Oc det skeer fordi at Moderens vdgang er forsneffuer/ oc Fosteret er saare stort / Thi prynster mellem parten vd. Naar som saa skeer/ da skal Quinden saaledis hielpis:

Er Moderen vde oc er hoffuen/da skal hun thois oc badis / lige som offuenfaare sagt er ; om den vdgangne Moder / oc saa indsættis. Siden skal Saaret met fire eller fem sting effter som behoff giøris/ tilsyis oc hectis met en sterck Silcke-traad.

Mand kand oc hielpe hende / saa at mand syer icke Saaret eller Huden saa tilsammen/ huilcket saaledis skeer.

Mand skal tage stercke lin Klude/ huer saa lang som vdbrystet er/ oc huer saa bred som to Fingre/oc der skal ingen sømme vere paa disse lin Klude/Der skal smøris paa den god sterck Heffteſalue / som vel kleffuer oc henger ved / oc mand skal legge it aff disse Plaaster paa huer andre som it Straabret eller lit mere / Siden skulle samme Plaaster syis tilsammen met en sterck Traad oc dragis tilsammen / dog saa at Huden røris icke met Naalen/huilcket huer læge bør at vide / da kommer Saaret tilsammen / Saa skal der leggis oppaa bløt Beg eller Tiærre / Aff denne luct bliffuer Moderen inde oc gaar icke vd.

Mand maa tage Consolidam maiorem, oc tørre den vel / Spisekommen oc

Consolida maior. Cinnamomum.

Canalebarck lige meget aff huert/oc giøre dem til it subtiligt oc rent Puluer/ Her aff skal mand strø paa Saaret.

Det xxiij. Capittel.

Om Føddernes hoffne.

TAg Vin oc Edicke lige meget aff huert / verm disse/ Her vdi skal Quinden bade sine Fødder tit oc offte/da forgaar Heffuelsen.

Mand maa verme Salt/ oc legge det vdi en Linnepose / oc den legge paa Benene.

Om Quinde Bryst.

Fortalen.

DEn almectigste oc euige Gud haffuer skabt Quindens Bryst der til / at det nyfødde Barn skal spisis igiennem dem / ind til det stercke re oc groffuere Mad taale oc fordrage kand / de ere oc giorde aff Aarer oc Sener / iblant huilcke er it rom eller hul/ opfylt met bløt Kiød / vdi huilcket Blodet omuendis til Melck/ lige som Chilus

Leffue-

effueren giør Blodet røt. Brystene ere tilbundne Moderen / Thi spisis Fosteret i Moderens Liff aff det beste Blod / Oc naar som Fosteret er født til Verden / da flyder Blodet til de Aarer / som der til aff Gud ere skabte i Brystene / oc omuendis der til Melck / som sagt er. Thi op ammis oc Børn lætteligе / som Moderen selff op ammer / oc giffuer di. Her met vil ieg ende denne Fortale / oc vil begynde om Brystenis Siugdomme.

Det xxiiij. Capittel.

Om Quinden haffuer icke at di.

Aff mange ting formindskis Melcken i Quindens Bryst / stundem aff Blodsens tørhed / stundem aff Blodsens store flydelse / lige som skeer naar Quindens Tid flyder formeget / stundem aff stor Hunger oc Tørst. Stundem aff den vædske Cholera, oc da er Quindens Melck gul / stundem aff den Melacholiske vædske / da er Melcken tyck oc haffuer en graa farffue. Denne breck at hielpe / skal mand først giffue act der paa / huor aff Melckens formindskelse kommer

mer/oc den met lægedom som der til hø-
rer/ forbedre.

Ordinantz oc Lægedom.

Quinden skal bruge den Mad
oc Lægedom / huilcke som Naturen
oc Melcken forøge / lige som disse giøre/
Høns/ vnge Kid/ blødsaadne Æg/ de Er-
ter Cicer, Risengryn / Mandele / god
Melck aff sunde oc helbrede Diur / oc god
fersk Ost.

Cinnamomum. Macis. Cardamomum.

Quindfolck som icke haffue at di / de
skulle æde som sagt er/ oc sube aff Saadet
huilcket de skulle tilredde met Cannel-
barck / Muskateblommer / Cardamomer/
oc Æggeblommer.

Velling eller Grød redt i Melck/
Bønnemel / Risengryn / reffuet / Hued-
brød/ met Fenickelfrø oc Sucker/ den ædt/
giffuer Quindfolckene megen Melck.

Plaaster. Feniculus. Semen Anisi. Butyrum. Crocus.

Dette Plaaster paa Quindernis
Bryst lagt / forøger deris Melck. Mand
skal tage Fenickel / eller Fenickelfrø / en
Haand fuld / Anis tu lodt / fersk Smør
sex lodt/ Saffran trediedelen aff it quin-
tin/ Disse skulle siudis vdi Vand/ oc leggis
varmt paa Brystene.

Cuminum.

Eller mand maa tage Spisekommen

smaat

smaat støt/ try lodt / oc siude den vdi fire Pund fersk Vand i en ny Leerpotte/ind til tredie dele indsaadet er / saa skal der vdi ladis sex lodt rent skummet Honnig/oc opsiudis igien / Her aff skal Quinden offte dricke/ da forøgis Melcken.

Det xxv. Capittel.

Om Quindernis Bryst ere hoffne.

QVindfolckenis Bryst hoffnis offte aff Melckens offuerflødighed/ oc aff Melckens tilsammen løbelse/ huilcket stundem skeer aff Hede oc Tørhed. Kommer denne breck aff Hede oc Tørhed/ da haffuer hun stor hede / oc den Kaaldesiuge/oc de andre Tegn / som hede met sig haffuer. Men kommer denne breck aff Kuld/ da haffuer hun icke suar pine.

Om Brystene hoffne ere aff Melckens offuerflødighed / oc tilsammen dragelse eller løbelse / eller aff nogen Byld / kand saaledis forfaris. Kommer denne breck aff Melckens offuerflødighed / da ere Brystene hoffne oc klare. Men er den aff nogen Byld / da er pinen aleniste paa en sted.

Tegn.

Lægedom.

Plaaster.

Huorledis mand skal fordriffue Brystens heffuelse. Først skal mand acte oc forfare / huor aff saadan heffuelse sin begyndelse haffuer. Kommer den aff Melckens oc Blodens offuerflødighed / da skal Quinden bruge den mad oc drick som giffuer føye Blod / Hun skal oc lade slaa den Aare som sidder neden hos Anckelen Saphena aff Lægerne kaldet.

Om mand legger denne Lægedom paa Brystet som it Ploster / da stillis pinen oc fordriffuer heffuelsen inden en stacket tid / oc naar som det bliffuer tiurt / skal mand legge der it andet ferst Plaaster paa igien / oc samme Plaaster skal saaledis giøris: Mand skal tager Bønner en god Haand fuld / oc støde dem til Puluer i en Mordere / Kalck saa megen som en Valnød / Komøg helten saa meget som Bønnerne ere / Saffran it quintin / Chammilleblommer / Amur / aff huert en Haand fuld / Disse skulle siudis vdi Vand / oc siden vel stødis vdi en Mortere / oc saa der vdi ladis it halfft quintin Campher, siden skulle alle disse vel tilsammen blandis met det huide aff Æg / oc leggis offuer Brystet som sagt er.

Fabæ.
Calx.
Stercus bovis.
Crocus.
Chammomilla.
Melilotum
Camphora

Om

Om Melcken er tilsammen løben aff hede oc er bleffuen som Ostikand mand saaledis forfare / Er Melcken gul da er det aff Hede / oc da skal dette Plaaster brugis.

Aff Hede.

Mand skal tage Osen aff rød Kaal / off Coriander oc aff Portulake vrt / lige megen aff huer / oc giøre Ploster her aff met Rosenolie god Edicke oc Bygmel.

Succus Kramby. Coriandri & Portulace. Oleum Rosarum. Acetum. Farina hordei.

Kommer denne breck aff Kuld / da skal mand tage Regnorme oc støde dem smaa / oc blande dem met Rosenolie / oc smøre Brystene her met.

Aff kuld. Lumbrici. Oleum Rosarum.

For allehaande Brysternis Heffuelse.

Mand skal tage rent sictet Bønnemel / oc blande det met huide aff Æg / oc det paa Brystene legge.

Mel Fabarum. Albumen ovi.

Eller mand maa blande Edicke oc Vand tilsammen / oc her vdi vaadgiøre en Suomp / oc legge hannem paa Brystene.

Acetum. Aqua.

Holtzurtis blad støtte oc paa de hoffue Bryste lagde som it Plaaster / fordriffuer pine oc Heffuelsen.

Folia Enulę campanæ

Fenickel støt met gammel Suinister oc smurt paa en Klud / oc offuer Brystene

Feniculum Axungia porcina.

stene lagt / atskiller Melckens tilsammenløbelse.

Marubium

Den huide Marubium støt met Suineister / oc paa Brystene lagt stiller pinen.

Geddemøg saaden vdi gammel Vin / Plaaster her aff giort oc paa Brystene lagt / stiller pinen.

Stercus Capræ.

Det xxvj. Capittel.

For Byld i Quinde Bryst.

I Brystene vaaxe stundem Bylder / lige som i Lungen oc i andre Lemmer. Stundem aff Melckens offuerflødighed. Stundem aff anden vædske / som der indflyder aff andre steder.

Lægedom.

Kommer saadan Byld aff nogen hed vædske / da er Brøstet rød / oc Quinden haffuer en snar Kaaldesiuge / oc da skal hun saaledis hielpis. Om tiden oc leyligheden sig saa begiffue vil / da skal hendis Leffuer Aare ladis / der effter skal mand giffue hende huer morgen Oxisaccharũ, try lod met try lodt Endiuie oc Veybrede Vand / Siden skal hun rensis oc purgeris met it lodt Casßia fistula, oc met

Oxisaccharum. Purgatio. Casßia fistula.

net it halfft lodt Diacatholicon, vel tilsammen blandede.

Diacatholicon.

Der effter skal dette Plaaster leggis paa Bylden/ da driffuis vædsken til bage/ huilcket saaledis skal giøris. Mand skal tage Bygmel en haand fuld/ Edicke/ Rosenolie/ eller Osen aff Natskade/ eller oc aff Singrøn/ Disse skulle røris vel tilsammen/ oc her aff skal leggis paa Bylden.

Farina hordei. Acetum. Oleum Rosarum. Succus Solatri. Peruinca.

Oc paa det at saadan vædske skal icke indsla til Hiertet/ skulle her til brugis de ting som resoluere oc atskillie/ lige som disse giøre/ Cammilleblommer/ den Katteost/ Althea, Amur/ Hørfrø/ etc.

Chamomilla. Althea. Melilotum Seminis lini.

Dette Plaaster stiller pinen oc giør Bylden mod. Mand skal tage Fœnum græcum, Hørfrø/ Chammilleblommer/ den Katteost Althea, aff huert it lodt/ Disse skulle siudis i Vand/ indtil Vandet bliffuer tyckt/ siden skal det krystis igiennem en Klud/ oc her til skal tagis Morgen aff Kalffuen tu lodt/ en Æggeblomme/ oc der vdi ladis oc siudis til en Smørelse.

Fœnum græcum. Seminis lini. Chamomilla Althea. Medulla cruris. Vituli.

Er Brystens Byld met hede/ da skal vædsken blødes met Malurte Syrup/ Fenicke vand oc met Polleye vand tilsammen blandet/ Her aff skal hun dricke huer Morgen.

Aff Hede. Syrupus Absynthei. Aqua Feniculi & Pulegij.

 Der

Chamomilla. Origanũ. Arthemisia

Der effter skulle Brystene røgis oc badis met Vin / huor vdi Chammille-blomster / vild Meyran / Polleye oc Bynke ere saadne.

Radices Lilij. Apium- Fœnum græcum. Seminis lini. Farina tritici.

Naar som Brystene ere saaledis røgede oc badde / Da skal dette Plaaster leggis offuer dem. Mand skal tage Lillie Rødder / Mercke / aff huert tu lodt / Fœnum græcum, Hørfrø / Huedemel / Myrrhe / aff huert it lodt / Saffran it quintin / oc blande dem tilsammen met Honnig / oc giøre Plaaster her aff.

Ruta. Folia Persice. Fel tauri.

Naar mand vil at der skal gaa hul paa Bulden / da skal mand tage Rude / Blad aff Persike træ / oc dem vel støde / oc siden blande dem met Oxegalle / oc her aff paa Bylden legge.

Det xxvij. Capittel.

Om Quindens Bryst lucte ilde.

Somme Quindfolck naar som de bliffue varme eller de Naturens leg met Manden bedriffue / da kommer der en ond luct aff deris Bryst oc Armhuller / aff den onde fule vædske som er vdi dem / huor aff Mendene stundem faar stor vederstyggelighed til

deris

deris Hustruer / Oc det Quindfolck som saadan breck haffuer / det skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Mand skal tage Sølffglæde / oc den to vdi Rosenuand / huor i lit Campher er smeltet / oc lade den igien tørris / saa skal mand tage Galliga / Rosen / Muskater / lige meget aff huert oc støde dem til Puluer met forsagde Glæde / oc naar som mand vil bruge her aff / da skulle de blandis met Rosenuand / Her met skulle Brysterne oc Armhullerne smøris / Eller mand maa smøre her aff paa en Linklud / oc legge hannem paa stæden.

Lytargiriũ Argenti. Aqua Rosarum. Camphora Galanga. Rosa. Nux myristica.

Eller mand maa bruge denne Lægedom. Mand skal tage Spicanardus, Neglicker / Cannelebarck / aff huert it quintin. Dæsmer saa meget som try Bygkorn veye / Disse skulle blandis met Lauendele vand / oc brugis som sagt er.

Spicanardus. Gariophyli. Cinnamomum. Moschus.

Sølffglæde blandet met Osen aff Natskade / eller met Rosenuand / eller met fersk Kille vand / om mand kand icke faa oc bekomme de andre / Her met skal steden smøris.

Lytargiriũ. Succus Solatri.

Alun blandet met Vand Brystene /

 eller

Alumen.

eller Armhullerne her met tone fordriffuer deris onde luct.

Det xxviij. Capittel.

At Brysterne skulle icke vaaxe store paa Jomfruer eller Piger.

OM nogen Jomfruis eller Pigis Bryst ville vaaxe for store/ da skal mand tage Edicke oc vand/ oc verme dem tilsammen / Her met skulle de offte badis / oc der effter skal der leggis paa dem Blihuit / Bolus oc Terra sigillata tilsammen blandede.

Cerusa. Bolus. Terra sigillata.

Eller mand legge dette Plaaster varme paa Brystene / som er giort aff Quecer/ Slaantorne oesi/ Bolus / Veybrede frø/ oc Veybrede oesi oc Edicke.

Cydonia. Acatia. Bolus.

Eller mand maa tage / Figen/Rosiner / Spisekommen/ dem støde oc blande met varm Edicke / oc legge dem offuer Brystene.

Semen & Succus plantaginis.

Ere Quinde bryst haarde / da skal mand siude Huedekled vdi Edicke/ oc legge dem saa varm offuer Brystene en nat offuer.

Furfures tritici. Acetum.

Det xxix. Capittel.

Om Quindfolck icke haffue deris Tid.

HEr indtil haffuer ieg lært om atskillige Breck | Soter oc Siugdomme/ som siugelige Quindfolck tilkommer | som Gud met Foster begaffuet haffuer / huorledis de skulle hielpis: Men nu vil ieg her effter lære de andre Quindfolck | som icke ere begaffuede met Foster | huorledis de skulle oc hielpis vdi deris Breck | Sot oc Siugdomme. De først vil ieg handle om deris Tid om de icke haffue den som dem bør at haffue/ fire eller fem dage vdi huer Maanet | Oc denne deris Tid faa de almindelige gierne/ naar som de ere/ fiorten Aar gamle/ oc haffue den saa huer Maanet / indtil de bliffue fyrretiue Aar/ stundem lengre/oc stundem kortre. Vnge Piger eller Jomfruer/ faa den vdi det første korter aff Maaneden. De som ere fuldvaaxne/vdi det andet korter. De som ere tredive Aar gamle/ faa den i det tredie korter. Oc de gamle quindfolck faa den i det sidste korter. Oc effterdi saa er | at Gud haffuer det sa skicket/ at de saaledis vdi huer Maanet rensis aff den offuerflødige vædske | som dem kand vere skadelig | da er det icke raadeligt/ at de lade dem Aarelade/ vden saa er/ at nogen besynderlig nød dem der til storlige trenger.

Denn

Huor aff Quinders nis Tid stoppis.

Denne flydelse forstoppis offte aff atskyllige ting| Stundem der aff|at de holde dem met Mad oc Dricke wskickelige | oc leffue vdi Fraadseri | Stundem aff stor Kuld oc Vædske | aff Sorg | Drøffuelse| Hastighed | aff stor Hunger | aff Saar oc Bylder| som ere vdi Moderens indgang/ Stundem forstoppis den oc aff en ond Complexe|som kaald oc vædskactigt er| eller oc er kaald oc tør | stundem at Blodet er fortyckt| Eller at vdi Moderen forsamlet er offuerflødig Vædske | som der indfloden er aff de andre Lemmer | Oc naar som deris Tid saaledis er forstoppet nogen stund|følger der effter store oc suare Siugdomme / om ere: stort Ve oc pine hos Nafflen| Miltens forstoppelse | Nyrernis pine |Maffuens forderffuelse | vemmelse til Mad| Hoffuetnerck | oc Hoffuet suimmelse| Moderens opstødelse / en stacket oc trang Aande | Vattersot / Ledemoderne bortuisne| oc mange andre saadanne siugdomme/ Thi er det nytteligt oc gaffnligt/ at mand bruger her raad til vdi tide.

Tegn aff Kuld.

Tegn huor ved denne Siugdom kiendis | ere obenbare nock aff dem selffue. Men kommer det aff Kuld oc Vædske | da haffuer hun en ond farffue/

ne / hendis Lemmer eller Ledemoder ere tunge / hendis Vand er huit oc blegt / oc nedre vdi Bonden er stor huid Sand / Puls aaren er lang oc fuld. Kommer den forstoppelse aff Hede / da haffuer hun ve met sting / Puls aarer slar fast oc hastelige / Vandet er blegt / oc nedre paa Bonden er én groff rød Materie.

Aff Hede.

Huad Mad oc Vrter de skulle bruge / som her aff breck haffue. Den Mad som vel fortæris eller fordøffuis / lige som disse ere: vngt Oxekiød / Høns / Æg oc andre Fule / Ingen Hierne eller nogen Induaal skal hun æde / oc ingen Melck. Hun skal en heller bruge Edicke paa sin Mad / Rosiner / Persilie / Erter / Neglicker / Canelebarck / Muskateblommer / Galltga / disse maa hun bruge / Megen søffn giør hende ont / Det giør hende gaat at hun spatzerer bort oc igien / oc arbeyder lit / om hun gider oc saa sterck er / Om hun gider icke gaaet eller oc arbeydet / da skal mand gnide hendis Lemmer met Klude / sammeledis skulle begge hendis Arme offuen til / oc hendis Lægge bindis met it linnet Baand. Quinden skal oc vel vocte sig faar hastighed / vrede / forfærdelse / for sorg oc bedrøffuelse.

Ordinantz

Læge-

Lægedom.

Til denne Siugdom oc Breck / skal icke brugis nogen Lægedom / for end den tid vdi Maaneden kommer (huilcket huer Maanet en tid skeer) som hun er vand at faa sin Tid vdi. Naar den tid kommer / er det saare gaat at Quinden lader sla oc obne den Aare Saphena kaldet / Huilcken som sider induaartis paa hendis Fod neden for Anckelen.

Aff det groffue Blod.

Om denne forstoppelse kommer aff det groffue oc tycke Blod / da skal mand en gang vdi huer Maanet giffue Quinden Sirup giort aff Jordurtis røgs vrt / met Vin eller Vand / huor vdi Boras vrt oc hendis blomster saadne ere. Siden skal hun tage rød Byncke / Abrød / Kong / Polleye / Lauerber / aff huert en Haand fuld / oc siude disse vdi Vand / Her i skal hun bade. Oc naar som hun vil gaa vdi dette bad / da skal hun dricke aff forneffnde Sirup met Vand eller met Vin / huor i Røderne aff Rubea tinctorum, saadne ere.

Syrupus de fumo terræ. Arthemisia Abrothonum. Origanũ. Pulegium. Baccelauri. Rubea tinctorum.

Aff Phlegmatis kolde Blod.

Kommer denne forstoppelse her aff / at dette Phlegmatiske kaalde slimactige Blod er fortyckt / da skal mand giffue aff den Sirup aff Stæchade, oc aff Oximel diureticum, huer gang tre Steder fulde.

Syrupus de Stæchade. Oximel diureticum.

Der

Pilulæ fœtidæ. Pilulæ de Agarico, Trochisci de Myrrha.

Der effter skal hun rensis met Pilulis fœtidæ, Eller met Piller aff Agarico, Mand skal oc giffue hende huer morgen it quintin aff de Kager som ere giorde aff Myrrhe/ met fire lodt Vin/ huor i Eneber saadne ere at dricke.

Triphora magna.

Eller mand maa giffue hende it halfft lodt aff Triphora magna, met fire lodtvand aff Byncke brent/ eller met Vin/ huor in Byncke saaden er.

Cassia lignea. Aqua capilli veneris.

Dette er it vist oc offte forfarit stycke til at komme Quindfolcks Tid til at flyde met/ Tag aff den Boras huilcken som Guldsmederne bruge/ naar som de løde sølff tilsammen/ it quintin/ oc Cassiæ Ligneæ, oc it quintin/ Disse tuende skal mand giffue Quinden at dricke den første ny Maanedis dag som hand tendis/ met vand aff Mur rude brent.

Galbanum, Armoniacum. Asa fœtida Sauina.

Denne Tap kommer Quindens Tid til at flyde om den stingis om natten i den lønlige Lem/ oc den skal saaledis giøris. Mand skal tage Galbanum, Armoniacum, Asa fætida, Senenbom/ lige meget aff huer/ oc støde dem til Puluer/ oc giøre saa her aff en Tap met vox/ oc den bruge som sagt er.

Scammonea.

Eller tag Scamonea, huid Nyseurt

Neg-

Scammonea. Helleborus albus. Gariophyli

Neglicker / stød det til Puluer/ oc leg disse vdi en Linpose saa lang som en Fingert/ oc bind en sterck traad paa enden paa det at Posen gaar icke forlang ind i Liffuet/ lad Quinden stinge den ind vdi sin lønlige Lem/ oc kryste den vel tilsammen.

Iris.

Blaa Lillie rødder saadne oc Quinden her met vnden op røget oc badet / fordriffuer Moderens horde heffuelse / oc obner hendis forstoppelse. Mand maa oc støde disse rødder oc legge dem saa varme paa Quindens Bug / da giøre de oc det samme.

Vand aff blaa Lillie rødder brent/ oc huer gang try lodt drucket/ obner oc Moderens forstoppelse / oc kommer Quindens tid til at flyde.

Asaron.

Eller it quintin aff Haselurt Rod støt til Puluer / oc drucket met Miød / obner Moderen / oc kommer Quindens Tid til at flyde.

Vand aff Haselurt brent/ tu eller try lodt drucket / obner Moderen / oc driffuer vd hues der inde er/ vere sig leffuendis eller død Barn. Thi skulle de som siuglige met Foster ere/ ingeledis bruge denne Vrt/ før end deris Fødsels tid kommer.

Lupini. Mel.

De Bønner Lupini kaldede/ saadne/ oc det Saad blandet met Honnig oc

Myrrhe

Myrrhe/oc her vdi Bomuld vaadgiort oc lagt offuer Quindens lønlige Lem | driffuer deris Tid | Dissligiste oc Fosteret aff Moderens liff. Giør en Tap aff Malurt oc lit Myrrhe/ met Honnig/ Sting den ind i den lønlige Lem.

Laaen Saluie Saaden/oc den ædt/ driffuer Quindens forstoppede Tid | oc Fosteret aff Moderens liff | Thi skulle de Quinder som siugelige ere met Barn| icke bruge hende| Mand maa oc siude Saluie| oc bade Moderen vnden op.

Vand aff Saluie try elle fire lodt drucket/ driffuer Quindernis Tid | oc det døde Foster aff Moderens liff.

Tag Fenickel/Anis/Skersøde/Bibergel| lige meget aff huert/Siud disse vdi Vin eller Vand/ oc giff Quinden her aff at dricke.

Tag Canelebarck | Cardemomer| Cassiæ fistulæ barck / Mynte | Polleye| Saluie| Fenickel frø| lige meget aff huert/ Siud disse vdi Vin eller i Vand | oc giff Quinden her aff at dricke.

Merck her oc / om forstoppelsen her aff kommer | at Quinden er stor | fed oc sterck | da er her intet bedre raad oc Lægedom til / end dat Quinden leffuer spar-

Myrrha.
Absynthiū.
Myrrha.
Mel.
Salvia.

Feniculum.
Anisum.
Liquiritia.
Castoreū.

Cinnamomum.
Cardamomum.
Cassia fistula.
Menta.
Pulegium.
Salvia.
Feniculū.

sommelige oc ædruelige / baade met Mad oc Drick / oc at hun meget oc vel arbeyder oc offuer søye.

Aff Siugdom.

Forstoppelsen kommer oc vel her aff / at Quinder ere maffre / skrøbelige / oc er vdsottet aff nogen Siugdom / som hun nogen stund vdi leget haffuer / da skal mand igelunde komme hendis Tid til at flyde met Lægedom / Men mand skal giffue hende den Mad oc Drick / huor aff hun kand styrckis igien.

Aff stor Hede.

Stundem bliffuer oc Quindfolckenis Tid borte for den store naturlige hede skyld. Lige som det skeer met de store stercke oc føre Quindfolck / som ere saa stercke oc føre som Mend. Kunde taale oc fordrage tungt oc suart arbeyde / oc idelige røre dem / Den naturlige Hede er saa sterck vdi saadanne Quindfolck / at hand fortærer denne Quindernis tid oc flydelse. Da skal ey heller Lægedom saadanne Quindfolck til at komme deris Tid til at flyde.

Det xxx. Capittel.

Om Quindfolcks Tyd flyder formeget.

AF den offuerflødige oc wnaturlige Quindfolcks tids flydelse faa de oc offte atskillige farlige Siugdomme/ lige som effuenfaare sagt er/ om de icke haffue deris Tid.

Denne Quindfolckis Tids flydelse skal icke stillis for tillige/ den stund Quinden end helbrede oc smuck er / Men bliffuer hun skrøbelig/ oc hendis farffue forvandlis/ da skal mand giffue act der paa/ om hendis Tids flydelse kommer aff Blodsens offuerflødighed / Da skal mand strax lade sla Leffuer aaren Epatica kaldet/ Oc Quinden skal siden leffue sparsommelige met Mad oc Dricke/ oc fly de ting huilcke Blodet forøge / lige som ferst Oxe kiød / Lammekiød / høns / Æg/ oc Vin giøre.

Flydelse aff Hede.

Sirupus Rosarum.

Sirupus de Ribes.

Men kommer denne flydelse aff det hede subtilige Blod/ da skal mand giffue hende Rosen Syrup/ eller Syrup aff Ribes / huer gang to eller tre Skeer fulde met fire lodt Veybrede Vand/ vel tilsammen blandet.

Siden skal mand purgere eller bortdriffue Choleram, aff huilcken Blodens skarphed kommer saaledis: Mand skal giffue Quindẽ it quintin Triphora Saracenice,

cenice, met fire lodt Veybrede vand / vel tilsammen blandet.

Triasandalum.

Naar som Quinden er saaledis renset / skal mand giffue hende it quintin Triasandali.

Trochisci de Rosis.

Eller mand maa giffue hende aff de smaa Kager som giorde ere aff Rosen / Trochisci de rosis vdi Apotecken kaldede / at æde / oc giffue hende der paa fire lodt Veybrede vand at dricke.

Kommer denne flydelse fordi / at Blodet er formeget vandafftigt / da skal mand giffue hende vdi fire eller fem dage / aarle om Morgenen Rosen Honnig / blandet met Malurte vand at dricke.

Agaricus Trochiscatus. Triphora, Saracenica.

Her effter skal mand purgere oc rense hende saaledis: Tag halff andet quintin Agarici Trochiscati, oc it halfft lodt Triphore Saracenice, Giff hende det met Mynte vand oc met Malurte vand at dricke.

Tegn.

Aff disse Tegn kand forfaris / om denne flydelse er aff Vand eller aff Blodet. Bløød en linet Klud i denne flydelse / oc lad hannem tørris / Er hand rød / da er flydelsen aff det offuerflødige Blod. Men er Kluden lidt gulafftigt / da er Blodet formeget subtiligt. Oc er hand farff-

uet

uet lige ſom Vand / huor vdi ferſkt Kiød er thoet / da er Blodet formeget vandafftigt.

Om denne Quindfolcks tid begynder at flyde forfaſt/ oc paa det at naturen ſkal icke faa offuerhaanden/ ſkal mand den vdi tide ſaaledis ſtille. Tag aff de ſmaa Kager huilcke ſom giorde ere aff den huide Ambra / giør dem til Puluer / giff Quinden her aff Aarle om Morgenen it quintin/met fire lodt Veybred vand.

Trochiſci de Ambra.

Eller tag Drageblod/ Bolus Armenus, røde Korelſten/oc den huide Ambra/ ſtød diſſe til Puluer / oc giff Quinden her aff Aarle om morgenen it quintin met fire lodt Veybred vand.

Sanguis Draconis. Bolus armenus. Coralli. Ambra.

Eller tag fire lodt Conſeruæ Roſarum, ſom ſaare gammel er/ Veybred frø tu quintin/ Drageblod/ Bolus Armenus, aff huerthalffandet quintin / Huid Ambra/ rød Korelſten/aff huert it halfft quintin / Rør oc bland diſſe tilſammen met den Sirup / Sirupus Mirtilli, kaldet/ Her aff ſkal mand giffue Quinden morgen oc afften / huer gang ſaa meget ſom en Valnød kand vere ſtor til.

Conſerva Roſarum. Semen plantaginis. Sanguis draconis. Bolus armenus. Ambra. Coralli.

Det er oc gaat at mand ſætter en ſtor tør Koppe vnder Bryſterne to gange om

dagen | baade Morgen oc Afften | Men mand skal icke hugge nogle hul der som hun sættis.

Det er oc gaat at Quinden bær omkring sin halß eller om sine arme/eller oc at hun bær vdi sine hender røde Correlstene| Jaspis|Corniol|Amatist|huer aff disse dyrebare stene | oc serlestis Amatisten / De holde Blodet inde naar de bæris | Eller oc at mand støder nogen aff dem| oc dricker den met Vin.

Tag Egebarck oc Egeløff / hacke barcken smaa/ siud disse vdi Vand / oc lad Quinden sidde her vdi | offuer Nafflen| Oc naar hun aff Badet kommer / sætt hende paa en Stol met it hul | Giør saa en Røg vnden op aff Eggeløff oc Tormentille rod støtte til Puluer| Mand skal oc giffue Quinden huer morgen oc afften halff andet quintin Agerne støtte til Puluer met Veybrede vand| eller met Vand huor vdi Veybred saadne ere.

Bursa pastoris.

Naar Quinden saaledis haffuer badet / maa mand oc vel giffue hende Hønsebane saaden vdi gaat Øll at dricke | da stillis flydelsen | eller stød oc leg den paa Lenderne.

Siuder mand Risengryn eller Huedemel

demel vdi Gedemelck/ oc giffuer Quinden den at æde / da stillis flydelsen diß snarere.

Bomuld vaadgiort vdi Osen aff Hønse tarm eller Hønsegres / oc stunden vdi den lønlige sted/ stiller flydelsen. Succus proserpinate.

Giff Quinden it quintin aff Tormentille rod tillige met Vand aff Hønsebane eller met Vand huor vdi Hønsebane saaden er. Tormentilla. Aqua Bursæ pastoris.

Polleye saaden vdi Edicke oc Honnig/ oc det drucket stiller Quindernis tids flydelse. Pulegium.

Rosenuand morgen oc afften drucket / huer gang try eller fire lodt / stiller Quindfolcks vnaturlig Tids flydelse/ som aff hede kommer. Aqua Rosarum.

Vand aff de gule Lilier huilcke som vaaxe i Graffuer hos Vand / try eller fire lodt om Morgenen oc om Afftenen drucket / stiller Quindfolcks vnaturlige Tids flydelse. Aqua Acori.

Jsop Vand bruget som her offuen saare staar/ haffuer samme dyd oc krafft. Aqua Hisopi.

Bomuld vaadgiort vdi Osen aff Rølicke vdi Vand aff hende brent / oc vdi den lønlige Lem stungen/ stiller den vnaturlige flydelse. Millefoliū.

Vaadgiør en linKlud vdi Osen aff Natskade / sting oc leg den paa det lønlige Lem. Mand maa oc giffue Quinden Nadskade vand at dricke / oc vaadgiør en Tap aff Bomuld / eller aff smaat linet Klæde giort / oc stinge den vdi den lønlige Lem.

Gàlla.

Mand maa siude Gallas i Regnuand / oc blande der Siden nogen Veybrede Oes ibland / oc Lissebons Olie / Her vdi skal mand giøre en Tap vaad / oc stinge den vdi den lønlige Lem.

Sanguis Draconis. Bursa pastoris.

Stød Sanguis Draconis til Pulner / oc bland den saa met Osen aff Hønsebans oess / giør her i en Tap vaad oc sting den vdi den lønlige Lem / oc lad den bliffue der inde om natten.

Maiorana.

Den huide Quindfolckis Tid at stille. Mayioran saaden vdi Vin / eller vdi Vand / oc den drucket / stiller den huide Quindfolcks Tid / Mayioran vand drucket try eller fire lodt / giør det samme.

Arthemisia. Nux myristica.

Quinden skal badis vdi Vand / huor i Byncke saaden er / Hun skal oc siude Byncke vdi Vin / Vand / eller oc Øl / oc blande saa samme drick met støtte Muskater / oc dricke saa der aff.

Det xxxj. Capittel.

Vm det stycke Kiød / huilcket som i Moderen vaaxer/ aff Lægerne kaldet Mola Matricis, oc aff Quindfolck Maanets Barn.

DEt skeer tit oc offte at samme Quinder mene / at de ere siugelige met Barn/ effter siugelige Quinders tegn oc leylighed / oc de ere dog icke/ Men der er alleniste vaaxet vdi Moderen it stycke kiød/ aff Quindens hede Complexionis Sæd/ Som hun formeget haffte oc igen bleff i Moderen vbeblandet met Mandsens Sæd/ der de legemlig samquem tilsammen haffde. Eller som andre ville sige/ at det vaaxer aff Quindens offuerflødige Tids vædske / huilcken Tid oc vædske tilsammen bagis aff den hede Moder / oc bliffuer saa til it hart stycke Kiød.

Tegn.

Tegn aff huilcke mand forfare kand/ at saadant it stycke Kiød er vaaxet vdi Moderen/ De Tegn ere lige som den quindis Tegn ere som met Barn siuglig er/ vndertaget aleniste/ at det rører sig icke naar den tid kommer/ at det skal røre sig/ Oc om mand tager paa det met Haanden / da giffuer det sig aff sted/ Oc naar

mand tager Haanden der fra / da giffuer det sig tilbage igien til den sted som det først vdi laa / Saaledis skeer det icke met det naturlige Foster det viger icke bort / men bliffuer stedse paa sin sted. Quindens Bug er fast haardere end at hun vaare met Barn / hun føler oc sting den lige som mand stunge der met Naale / Hun vorder bleg vnder Ansictet / Hendis Øyen oc læber hoffne / Brysterne slagne / de bliffue icke trinde oc haarde / Hendis Arme oc Laar foruisne / oc bliffue blødere end de ere om hun vaare siugelig met naturlig Foster. Oc dette stycke Kiød som i Moderen vaaxet er / vil icke gierne lade sig fordriffue / men det bliffuer almindelig gierne hos Quinden vdi fem / sex eller siu Aar / oc siden døer Quinden der aff.

Lægedom.

Skal denne siuge Quinde som met Maanet Barn er / hielpis / da skal hun aldelis vere vdi Rolighed oc stille / oc intet Arbeyde giøre. Siden skal mand komme hende til at spy met Lægedom som giør at spy / hende purgere oc rense effter sagens leylighed / Oc mand skal bruge til hende Bad / Røg / Tappe / Plaaster oc Drick / huicke

huilcke offuenfaare screffne staa / Om død Barn oc den anden Fødsel vd at driffue. Om disse icke ville hielpe / da skal Jordemoderen smøre sin Haand met Peterolie / oc subtilige indtage med den ind vdi Quindens Moder / oc til see / at hun kand faa noget der aff / oc vdtage det / kand det icke ske / da skal mand befale Gud sagen / oc lade hannem raade met hende effter sin Gudmelige vilie.

Det xxxij. Capittel.

Om Moderen opstøder.

SVffocatio Matricis, er Moderens Squellelse oc opstødelse mod Hiertens hinde Diaphragma kaldet. Oc denne Siugdom kommer aff Moderens wrenhed / naar som Quindens Tid er forstoppet / oc icke flyder som det sig bør. Eller oc her aff / at Quindens naturlige Sæd / huilcken som icke tien oc duelig er at affle Foster met / indeholdis vdi Moderen / oc der inde raadner / Saadant vederfaris Encker / Iomfruer oc Nunder allermest. Oc naar som saadan Vædske i Quindens Moder raadner / da opfar den onde luct

som

som der aff kom̃er til de offuerste Lemmer/ som ere/ Lungen / Hiertet oc Hiernen/ Thi Moderen er tilbunden disse Lemmer / som førre sagt er. Oc da nedfalder Quinden lige som hun haffde den faldende Søt / oc kand intet røre sig. Men dog er her saadan skilssmisse imellem denne Sot / oc den faldende Sot. Der gaar ingen froe eller skum aff den nedfaldne Quindis mund/ som der gior aff dem som den faldende Sot haffuer / Oc naar mand raaber til hende / da hører hun det vel / Men hun kand intet suare der til/ Oc naar hun kommer til sig igien/ oc opstaar / da veed hun vel huad hende hent oc vederfaret er/ Hun slar icke heller Hender ne fra sig / som de giøre som den faldende Sot haffue / men de ligge hart hos hendis Bryst. Oc det Quindfolck som denne Breck haffuer oc saa nedfalden ligger / kand saaledis ligge vdi dre dage oc netter/ lige som hun vaare aldelis død / oc kand faa til sig igien/ Men det er sandelige vist/ at hun kand saa ligge nat oc dag/ som ieg forfaret haffuer aff den som det met sine Øyen seet haffuer. Paa det mand skal icke handle met saadanne nedfaldne Quindfolck som mand her til dags giort haffuer/ oc løbe til

Graffuen

Graffuen met dem / den stund der er end Liff vdi dem / vil ieg her lære / huorledis mand kand forfare / om der er end Liff vdi dem/eller oc ey.

At forfare om Quindener leffuendis eller ey. Mand skal legge faar den Siugis Mund lit skaffuelse aff smaa lin Klude/ eller it Bomuld / eller nogle smaa lætte Fiere / Røris disse / da er hun end leffuendis. Eller mand maa tage it Glas eller Begere / oc lade det fuld aff Vand / oc sætte det paa den Siugis Bryst/ Røris da Glasset eller Begeret / da er der end Liff vdi den Siuge. Eller mand maa tage en reen Stalspegel / oc holde den faar den Siugis Mund oc Næse / aff den Siugis aande suedis Spegelen / om der er end Liff vdi hende.

Lægedom.

Naar som den siuge Quindis persone nedfalden er / da skal mand tage Salt oc Edicke / oc dem vel tilsammen blende/Her met skal mand vel gnide hendis / Hender vduaartis oc Puls aaren / Disligiste hendis Fødder vnderneden. Siden skal mand binde begge hendis Arme oc Legge / vel hart met Baand aff lin-Klæde giorde / oc saa giøre en Røg faar

hendis Næse aff de ting som giffue en ond luct aff dem | lige som disse giøre: Den Gummi Dieffuels møg kaldet / brent Horn / fiere aff Ager Høns / Suine børster / Aff denne onde luct faar den leffuendis Aand til sig igien / oc Moderen giffuer sig ned. Mand skal vnderneden for hendis lønlige Lem giøre en Røg aff de ting som giffue en god luct aff dem / lige som disse giøre: Ambra | Paradise træ | Neglicker | Meyran / Mand skal oc komme den Siuge til at fnyste met de ting som giøre at fnyste | oc serdeleis tiene disse vel der til / Bibergeil | Peber | Senep | oc hutd Nyseurt | om de stødis til Puluer oc blæsis op i Næsen.

Asa fætida.

Ambra.
Lignum Aloes.
Gariophyli
Maiorana.
Castoreū.
Piper.
Sinapium.
Hellebo-rus.

Denne er en saare god Lægedom for forsagde Breck. At mand giffuer den siuge Quindis person it quintin Mithridatum, met try lodt Malurteuand / oc lade hende der paa faste vdi fire eller fem timer. Vdi denne Sod oc Siugdom maa mand bruge de Lægedomme | som screffne staa vdi min tredie Vrtegaards Bog om poplesie | oc om Hiertens siugdom oc breck.

Mithrida-tum.

Om disse forsagde Lægedomme ville icke hielpe / oc er det en Jomfru som denn

breck

reck oc siugdom haffuer/oc da skal Jorde-
moderen smøre sin Haand vdi Spice
Nardi Olie/oc indtage met Haanden om
Moderen/ oc røste hende bort oc vd igien.
Kommer denne Siugdom oc Breck
aff Quindens Tids forstoppelse / da skal
mand komme den til at flyde met de Læ-
gedomme som komme Quindens Tid til
at flyde/om huilcke offuen faare sagt er.
Er det en Encke eller Jomfru / som
denne Siugdom oc Breck haffuer aff
hendis Sæds offuerflødighed / da er det
den beste Lægedom som her til tien/ at hun
giffuer sig oc tager en Mand/ oc bruger
hannem vdi Lægedoms sted.
Er det en Nunde/ da maa hun bru-
ge de Lægedomme oc raad / huilcke som
bescreffne staa vdi det Capittel / huorledis
Wkyskhed skal bortdriffuis/ i min tredie
Vrtegaards Bog/ Hun maa oc vel lade
sætte Kopper induortis paa Laarene off-
uen faare Knæerne.

Det xxxiij. Capittel.

Om Moderen løber fra en sted oc til en anden.

Jeg

Jeg haffuer nu handlet om Moderens quellelse oc opstødelse: Nu vil ieg her handle om samme Moders breck oc siugdom/ huilcken aff Lægerne kaldis Precipitatio Matricis, oc er den/ Naar som Moderen giffuer sig aff hendis rette naturlige sted / enten ned/ eller hun løber fra en side oc til den anden/ oc saadant skeer for atskillige sagers skyld/ Stundem kommer saadan breck oc siugdom aff slag/ stød/ fald. Stundem aff de Aarer/ met huilcke Moderen tilbundē er de andre Lemmer oc ere skrøbelige. Stundem aff Vær som i Moderen er / huilcken som driffuer hende fra en sted oc til den anden / oc da hører mand Været/ huorledis det løber oc knurrer vdi Bugen. Stundem aff den onde vædske som vdi Moderen er/ oc hende neddriffuer.

Tegn. Huo som denne Siugdom oc breck haffuer/ hun haffuer suar pine vdi Siderne / oc hos Nafflen oc offuen faare / Hun føler oc en ting lige som det vaare et trind Bold / som løber fra den ene Side oc til den anden/ Thi sige somme Quindfolck / at de haffue vdi dem it leffuendis Diur/ Huo som denne Siugdom haffuer hun haffuer en ond Maffue / oc ingen ly

til Mad / Hun kand ey heller fortære den/ Oc naar som hun end fastendis er/da siunis hende at hun vilde gierne spy / hun kand dog intet spy/ Hun haffuer Hoffuetuerck/ Ryguerck / oc ont vdi alle Lemmer/ Oc stundem giffuer Moderen sig vd for hendis lønlige Sted. Denne siugdom oc Breck vederfaris offte Quindfolck/ Tager hun offuerhaanden oc bliffuer gammel/ da fordriffuis hun neppelige / oc met stor nød/ Huo som denne Siugdom oc Breck haffuer/ skal icke bruge vdi sin Mad/ Peber/ Løg/ Huidløg/ Edick/ Men de Vrter maa hun bruge som giffue en god luct fra dem/ lige som Neglicker/ Muskater/ Muskatteblommer giøre/ Hun skal oc idelige lucte til dem/oc til andre saadanne Vrter som giffue en god luct fra dem.

Gariophyli. Nux Myristica. Macis.

Lægedom.

Er Quinden sterck oc fuld aff Blod/ da skal hun lade sla en Aare paa den anden side tuert imod Leffueren/ oc der effter skal hun lade sætte Kopper paa same side.

Mand maa oc giffue den siuge quindis persone aff disse Electuaria, som ere: Diagalanga, Diamargariton, eller oc Acorus conditus.

Diagalanga. Diamargariton Acorus conditus.

Mel. Oleum oliuarum. Stød Spisekommen smaa/ oc siud det vdi Honnig oc Lissebons olie / vaadgiør her vdi Bomuld/ oc leg den paa Bugen.

Myrrha. Bacce lauri: Cornu Ceruí. Galbanũ. Armoniacum. Tag Myrrhe / Lauerber / oc brent Hiorte horn / lige meget aff huert / Siud disse vdi Vin / oc giff den Siuge her aff at dricke. Mand maa oc vel giøre en Røg vnden op aff Galbano oc Armoniaco.

Hiertens fryd saaden vdi Vin/ oc den drucket/ stiller Moderens wrolighed.

Grani peoniæ. Femten Peonie stene støtte til Puluer/ oc drucket met Miød / stiller den wrolige Moder.

Grana Iuniperi. Eneber saadne vdi Vin oc den drucket/ stille Moderens wrolighed.

Det xxxiiij. Capittel.

Om Moderen er bullen.

DEr vaaxe oc Bulder i Moderen / lige som paa andre Lemmer/ stundem ere de induaartis/ stundem paa en Side/ oc stundem i Moderens indgang. Disse Bulder komme stundem aff stød/ fald/ stundem aff Fosterens vdgang / oc serdelis om Jordemoderen icke rettelige handler met den siuglige Quinde som hende bør at handle/ Her om haff-

haffuer ieg offuen faare handlet. Stunderne komme de oc aff den naturlige sæds indholdelse / eller oc aff Quindens Tids forstoppelse.

Moderens Bylders tegn / ere lige som andre Bylders tegn. Men dog besynderlige haffuer det siuge quindfolck stor pine oc vee hos den lønlige Lem / Maffuens store vemmelse / en tung suar Aande/ De haffue oc Lendeuerck.

Lægedom oc raad.

Først skal mand lade sla leffuer Aaren/oc siden den Aare som kaldis Saphena, huilcken Aare som sider neden for Anckelen/inden paa Foden.

Ere disse Bylder aff Hede / da smør dem met Populeone smørelse. Men ere de aff Kuld/da smør dem met den Smørelse Dialthea kaldet.

Oleum populeonis. Dialthea.

Her efterfølger de vnge oc Spædebørns Vrtegaard/ oc først Taffelen til samme Vrtegaard.

Tafflen.

Hippocrates, Galle: Rasis, Auicenna, Averroes oc andre Læger/ de lære oc scriffue om atskillige Sotter oc Siugdomme/ som vnge oc spæde Børn faa oc plagis met/ huilcke her alle at opregne oc forklare forlangt vaaxe. Thi vil jeg aleniste her for mig tage de Sotter oc Siugdomme som saadanne Børn almindelige vederfaris/ paa det at de ocsaa skulle haffue nogen hielp oc trøst aff denne min Lægebog.

Det j. Capittel.

Børne hoffuet som stort er.

ER noget ny født Barns hoffuet stort eller lidet aff ret nature/ det kand icke affuendis met nogen Lægedom. Men er det haaffuet oc opblæst aff nogen vnaturlig vædske/ som nogle Børn gierne vederfaris den siuende dag effter at de til Verden fødde ere/ da skulle de saaledis hielpis/ som her nu efterfølger.

Moderen eller Ammen skal holde sig lige som hun haffde saadan brøst oc breck/ oc hun skal lade rense oc purgere sit Hoffuet ved de Lægedomme som der til høre/

Oc hun skal fly al den Mad huilcken som Maffuen opblæs/oc i Hoffuedet opfar.

Mand skal tage Saluie oc legge den vdi en Linpose/ oc den siude vdi det Vand som mand vil bade eller løbe Barnet vdi / Oc samme Pose met Saluien skal bindis om Barnsens Hoffuet. Barnet skal vere fastendis / naar det badis/ Oc effter badet skal mand smøre met en Fier ind vdi Barnsens Næse/ Olie aff de beste Mandele / blandede met Olie aff Dil/oc saa nedlegge Barnet til søffns/ før end mand giffuer det noget at æde eller at di.

Saluia.

Oleum Amigdalarum.
Oleum Auetin.

Tag Huidløg / steg den vdi en hed Ild mørre/ skale hannem siden ren/ oc stød den / oc bland der saa vdi blant it halfft lodt Huidrøgelse / saa at det vorder som en Smørelse / Leg saa her aff paa Barnsens hoffuet / oc bind det saa offuer en Huffue eller Hyllicke / Her aff vddragis det onde/oc Hoffuedet kommer til sin rette skick oc laue igien.

Thus albũ.

Hoffuedet hoffnis oc opblæsis stundem aff Vær / eller aff Vædske / Aff huilcket det er / kand mand saaledis forfare: Er det aff wnaturlig Vædske / da bliffuer der en hule igien/ naar mand met

Fingeren der paa føler / Men er det aff Vær / da bliffuer der ingen.

Origanum. Castoreũ. Cuminum.

Er Hoffuedet hoffuet aff Vær / da tag den vilde Meyran / som oc kaldis Kong Bibergel / oc Spisekommen / lige meget aff huert / Stød disse til Puluer / oc giff Barnet her aff met Vand aff Meyran brent / saa meget som try Bygkorn kunde veye. Haffuer mand icke Meyran vand / da maa mand blande forscreffne puluer met Rosen Honnig / oc smøre saa der aff vdi Barnsens Mund. Mand maa oc vel om mand vil / giffue Barnet den ene dag denne forscreffne Lægedom / oc den anden dag / lit god Theragelse.

Mel Rosarum. Theriaca.

Er noget Barns hoffuet vdslaget / oc flyder saare / saa leg Hoffblad der paa.

Personatia.

Det ij. Capittel.

Om Tendernis Siugdom.

SOinne Børns Tender vaaxe lættelige vden stor pine / oc de falde almindelige gierne snart vd igien. Men faa de dem met stor pine / da side de diss fastere. Oc naar som Tenderne først vaaxe / da faa Børne atskillige Siugdomme / Tandgærren oc Halsen hoffnis paa

dem / oc vorde løse vdi Liffuet / oc faa andre saadanne. Oc met dem skal mand saaledis handle.

Naar mand Tanden seer eller føler / da skal mand gnide Tandgæren met Honnig oc Salt tilsammen blandede / da stillis pinen / oc Tandgæren sterckis.

Oc naar som Tenderne vaaxe / skal mand faa dem noget som blød er / paa huilcket de kunde stedse tygge / vere sig Figen / eller oc it stycke Vaax / Men det som hart er / der paa skulle de icke tygge.

Om nogen Bulde vaaxe paa Tandgæren / eller induaartis vdi Munden / da skal samme Bulde sactelige krystis oc tørris met en Finger / oc siden skal Tandgæren eller steden smøris met denne Smørelse saaledis tilgiort.

Tag Hønse Ister / oc Hiernen aff en Hare / oc Olie aff Cammilleblommer / Honnig eller Terpentin / giør heraff en Smørelse / oc gnid Tandgæren her met / da stillis pinen.

Pinguedo Gallinæ. Cerebrum leporis. Oleum Chamomillæ. Mel. Terebinthina.

Bland Smør oc Honnig tilsammen / oc gnid Tandgæren her met.

Butirum. Mel.

Gnid Tandgæren met Hønse hierne / da vaaxe Tenderne vdi all pine.

Cerebrum Gallinæ.

Henger mand Tender aff it vnge

Føl / som Aar gammelt er / om Barnsens Hals / da vaaxe Barnens Tender vden all pine.

Chammomilla. Anetum.

Mand skal oc siude Dil oc Camilleblommer vdi Vand / oc holde det to Spander høyt fra Barnsens Hoffuet / oc lade det saa sactelige rinde ned paa Barnsens Hoffuet.

Det skeer oc stundem / at Kindbenene hoffne paa vnge oc spæde Børn / naar som deris Tender først vaaxe / da skulle Kindbenene smøris met denne Smørelse saaledis tilgiort.

Oleum Rosarum. Oleum violarum. Cera.

Tag Rosen olie oc Fiole olie lige meget aff huert / oc nyt Vaax / Smelt disse tilsammen paa en sacter Ild / Bint her aff paa Steden / met varme Klude / oc Steden skal varm holdis.

Furfures. Oleum Laurini.

Eller blend Klid met Lauer Olie / oc bint her aff paa Steden.

Det iij. Capittel

For en stacket oc trang Aande.

Naar som Barnet faar en stacket oc trang Aande / da brug disse Lægedomme.

Semen Lini.

Giør Hørfrø til puluer / oc bland det

det met Honnig / oc giff Barnet der aff.

Mand skal oc smøre Barnsens Øre/ oc bag Ørnene met Lissebons Olie.

Oleum Oliuarum.

Om det Barn som en stacket oc trang Aande haffuer / bleffue løst vdi Liffuet / eller finge Blodsot/ da stød Dadele/ oc siud dem met Huedemel oc melck / saa at det vorder som en Grød/ oc giff Barnet her aff.

Dactili.

Det iiij. Capittel.

Blegner som vaaxe vdi Munden eller paa Tungen.

DEr vaaxe stundem i Munden oc paa Tungen/ Blegner/ paa vnge oc spæde Børn/ huilcke komne ere aff Moderens eller aff Ammens skarpe Melck/ oc Barnsens Mund oc Tunge ere saare bløde oc subtilige/ Thi saar giøris de lættelige / Oc naar som de ere saar giorde / giør det da Barnet saare ont / Oc om samme Blegner ere sorte / oc icke bliffue vel mode/ da ere de farlige/oc Barnet kand dø aff dem. Men ere de huide eller gule / da ere de icke saa farlige oc onde. De som her aff breck haffue / met dem skal mand saaledis handle.

Viola. Stød Fioler / oc leg her aff i Barnsens Mund.

Viola. Rosa. Xylocaracta. Tag Fioler/Rosen/oc S. Hansis brød/ Xylocaracta kaldet/ stød disse tilsammen/ oc leg her aff paa Blegnerne.

Succus lactucæ. Solathri. Portulacæ. Tag Osen aff Lectyge aff Natskade/ oc aff Portulake/ Blend disse tilsammen/ oc smør her aff paa Blegnerne. Men ere saadane Blegner sorte oc icke mode/ da tag til forscreffne Os/ Osen aff Skersøde.

Myrrha. Galla. Olibanum. Mel. Ere Blegnerne fulde aff vædske / da tag Myrrhe / Gallas Eble / oc Røgelse/ stød disse til Puluer / oc blende dem met Honnig / oc smør her aff paa Barnsens Tunge.

Agresta. Mand maa oc kryste Osen aff de sure Vinber / som her vdi Riget vaaxe / oc smør der paa Tungen.

Galla. Eller mand maa tho saadanne Blegner met Vin / oc tørre dem / oc siden strø paa dem Gallas/ støt til Puluer.

Røe. Amedam. Ere Blegnerne røde som vaaxe paa Tungen/ oc vdi Munden paa Barnet/ da skal Moderen eller Ammen æde den Mad som aff kaald nature er. Oc skal tage Amedam eller Stiffuelse / oc blande den met

met Rosen vand / Her aff skal hun smøre paa Barnsens Tunge.

Eller hun maa smøre den met Osen aff Queer eller aff Skoufkrabber Erter.

Ere Blegnerne gule / da maa mand tage til forscreffne Oes / Osen aff Lectyge / oc Portulake.

Ere Blegnerne huide / da skal mand tage Saffran oc Myrrhe / aff huert it quintin / oc it halfft lodt huid sucker / blend disse tilsammen / eller blend den met Rosen Honnig / oc smør Blegnerne oc Tungen her met.

Succus Cidoniæ.
Succus malorum.
Maciano. rum.
Succus lactucæ & Portulacæ.
Huide.
Crocus.
Myrrha.
Mel rosarum.

Det v. Capittel.

Mund eller Læbe reffnede.

Børnsens Munde oc Læbe vdslas eller reffne / huilcket kommer aff Moderens vaarters skarphed oc haardhed / da skal mand tage Osen aff Veybred / eller wsaltet Smør / eller oc ferskt Hønse Ister / oc smelte disse alle tilsammen om mand vil / Saa skal mand her vdi vaadgiøre nogen Bomuld / oc legge den paa steden som faargiort er.

Succus plantaginis.
Butirum
Pinguede gallinæ.

Det vj. Capittel.

Byld

Byld som vaaxer vdi Børne hals.

FOr de Bylder som vaaxe vdi Halsen paa vnge oc spæde Børn / Skal mand oc giffue Barnet vand at dricke / huor vdi Fiole blomster saadne ere.

Flores violarum.

Mand maa siude Figen vdi Vand / oc lade Barnet her met klucke vdi Halsen.

Det vij. Capittel.

Ørnene om de flyde eller rinde.

ØRnene rinde eller flyde stundem paa vnge oc spæde Børn / huilcket som kommer aff Hoffuedens offuerflødige vædske / oc serdelis aff Hiernens / oc de som denne breck haffue / skulle saaledis hielpis.

Tag rød Vin / Honnig / lidt stødt Alun / eller oc Saffran / Bland disse tilsammen / oc vaadgiør Bomuld eller skaffuelse aff en linKlud her vdi / oc sting den vdi Ørnene / oc naar som samme Uld er dragẽ fuld aff ond vædske / da tag den vd / oc indsæt der en anden igien som vaadgiort vdi forscreffne.

Vinum rubeum.
Mel.
Alumen.
Crocus.

Mand maa oc lade vdi Øret rent skummet Honnig / blandet met Vand.

Mel.

Gallas

Gallas Eble støtte til skuluer oc blandet met Edicke / her aff i Ørnene ladet/ er oc gaat for saadan breck.

Galla.

Er saadan breck aff Vær / eller aff Vædske / Da maa mand siude Myrrhe vdi Lissebons Olie / Eller oc vild Meyran/ oc dryppe saa aff samme Olie/ førre lidet luncket giort/ vdi Ørerne.

Myrrha. Oleum oliuarum. Origanũ.

Mand maa lade tre eller fire taare aff god Miød i Øerne/ oc vende saa Barnet ned at/ saa at Miøden vdrinder igien/ Dette skal brugis tre eller fire gange/ ind til Miøden rinder smuct klart vd igien. Siden skal mand lade vdi Øerne tre taare Vin oc Miød tilsammen blandede/ huor i Myrrhe oc Gallas Eble støtte til puluer blandede ere.

Myrrha. Gallæ.

Det viij. Capittel.

Naar vnge oc spæde Børn icke kunde soffue.

NAar som vnge oc spæde Børn formeget vaage / oc icke faa søffn/ der aff faa de atskillige Siugdomme / Huilcke alle søffuen borttager oc fortærer. At de icke haffue deris naturlige søffn / kommer almindelige aff Moderens eller Ammens groffue oc onde

Melck

Melck/ hues onde damp opfar i Barnsens hoffuet / Oc huo som her aff breck haffuer/ skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Lac amagdalarum.
Lac papavaris.

Moderen eller Ammen skal dricke en god drick Mandelemelck / blandet met Valmue melck / om afftenen naar hun vil nedlegge sig til søffns.

Oleum lactuce.
Oleum papaveris.

Blend Hoffuederne aff Valmuer met deris frø met Lectyge Olie / oc Olie aff Valmuer vel tilsammen/vaadgiør her vdi lin Klude / leg dem fore paa Barnsens Pande oc vdi Tindingerne.

Oleum violarum.

Blend Fiole Olie met lit Edicke/ smør her aff vdi Barnsens Næsebor.

Oleum rosarum.
Succus lactuce.

Blend Rosen Olie met Lectyge Oes[?] Her met smør Barnsens Hoffuet oc Maffue.

Sirupus ex papauere.
Oleum violarum.
Crocus.

Giff Barnet Sirup giort aff huide Valmue frø: Oc smør saa Barnsens Pande oc Tindinger met Fiole Olie/ huor vdi lidet Saffran oc Opium ere vel søn- der gnedne.

Oleum populeonis.
Seme papaueris.
Hyosciamus.

Tag it lodt Populeons smørelse/ huit Valmue frø oc Bulme frø/ aff huer saa meget som ti Bygkorn veye / Blend disse tilsammen / smør Barnsens Pand

oc

e Tindinger her met/ oc bint saa en Klud
er offuer.

Tag Quinde melck som giffuer it
ige Barn at di/ oc bland den met det
uide aff Æg/ oc met Lectyge Oes/ Smør
er aff paa Barnsens pande oc vdi Tin-
ingerne/ Eller vaadgiør en lin Klud her
di/ oc bint paa Panden oc i Tindingerne.

Lac mulie-
ris.

Det ix. Capittel.

For den faldende Sot.

Unge oc spæ Børn faa oc
stundem den faldende Sot oc
Siugdom/ oc det skeer vdi tuende
maade. Først / Somme Børn
ødis met denne Siugdom/ huilcket skeer
or Hiernens onde vædske oc Kaaldhedz
kyld. Vdi anden maade kommer denne
Siugdom effter at Barnet er født/ aff
ndre Siugdomme.

Haffuer Barnet denne Siug-
om oc breck aff naturen/ da skal Moderen
c Barnet/ holde dem skickelig/ oc skulle de
ruge den Mad oc Dricke/ som vermer oc
ørrer.

Naar som den faldende Sot tager
oget vngt oc spæd Barn vdi sin Vng-

 dom/

dom / da forlader hun det icke gierne om det er it drenge Barn / før end det er fem oc tiue Aar gammelt. Oc om det er it pige barn/ naar som hun først faar sin Tid. Oc om denne Siugdom icke fordriffuis met det første met Lægedom/ eller oc naturen den icke selff fordriffuer/ da beholde de den almindelige gierne/ vere sig Dreng eller Pige/ all den stund de leffue her vdi Verden.

Men er denne Siugdom kommen effter Fødselen / aff nogen anden Siugdom/ da skal Moderen eller Ammen giøre all sin flit der til / at hendis Melck kand bliffue ret naturlig oc god. Oc om det giøris behoff/ skal Moderens eller Ammens Hoffuet rensis met Lægedom som der til hør oc bequem ere. Moderen eller Ammen skal fly all den Mad som aff nature kald oc vædskuren er/ oc Barnet skal icke giffuis mere di til lige end det vel fortære oc fordøffue kand.

Lægedom.

Oleum Castorei. Oleum Euforbij. Ruta. Asa fœtida.

Barnsens Næsebor skal smøris met Olie aff Bibergel/ eller met Olie aff Euforbio, Mand skal oc holde Rude/ eller oc den Gummi Asam fœtidam for Barnsens Næse/ oc lade det lucte der til.

Naar som Maanen afftager oc er vdi Nærerne / da heng om Barnsens hals Peonie kierner oc Peonie rød. Grana peonix.

Giff Barnet at dricke Løben aff en Hare/ met Fiole vand/ Oc samme dag skal det icke di nogen Melck. Coagulum Leporis.

Siud Blomsterne aff Fioler vdi fersk vand/ oc giff Barnet det at dricke. Flores Violarum.

Det x. Capittel.

Om Øynenis breck.

Børn faa stundem ont i Øynene / oc de hoffne paa dem / huilcket som kommer aff Hoffuedens vædske oc flydelse. Stundem er der hede vdi dem/ oc da ere de røde/ Men om der er icke hede vdi dem / da ere de huide.

Lægedom.

Er der hede vdi dem / da tag Vand som brent er aff Bønners Blomster/ Rosen vand / oc Bethonie vand/ lige meget aff huert / Blend disse tilsammen / vaadgiør her vdi en linklud / oc leg den offuer Øynene.

Camphora — Sønder gnid lid Campher met Quindefolck melck / her aff smør om afftenen en taar vdi Barnsens Næse.

Licium. — Ere Oyene hoffne / da tag den Oes Licium, blande den met Quinde melck/ vaadgiør en linKlud her vdi / oc leg den offuer Oynene. Der effter tho Oynene met Vand / huor vdi Cammilleblommer oc Basilicon saadne ere.

Chamomilla. Basilicon.

Ere Oynene icke hoffne eller røde/ oc Panden er ey heller hed / da tag Aloe/ Myrrhe / Rosen oc Saffran / smaa stød disse/der effter blande det met en god Vin/ vaadgiør en linKlud her vdi / oc leg den offuer Oynene.

Aloes. Myrrha. Rosa. Crocus.

Lad vdi Næsen om Afften en taar Ambram, vel sønder gnedet met Quinde melck.

Ambra. Succus solatri. Aqua solatri.

Om Børne Oyestene vaare røde der aff at det haffde meget græt/ da lad Natskade Oes vdi dem/eller oc Natskade vand.

Om Børns øyene laag vaare røde/ hoffne / eller vdslagne oc skabbede / der aff at det haffde græt meget/ da smør Natskade Oes paa dem.

Det xj. Capittel.

Pruster eller Nyser.

NYser eller pruster noget Barn formeget / huilcket kommer aff den Bulde som er vdi Hiernen / det skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Mand skal smøre eller oc legge de ting paa Barnsens hoffuet / huilcke som køle / Vere sig Smørelse / Olie eller Osen / oc saadanne andre ting.

Mand maa støde Basilicon / vere sig grøn eller tør / oc lade her aff vdi Næsen.

Det xij. Capittel.

For Hoste.

HOster noget Barn saare / oc Vædsken aff Hoffuedet nedfalder i Munden i Næsen / eller vdi Brystet / det skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Mand skal holde varmt Vand ved try quarter aff en Alen offuen offuer

Barnsens hoffuet | oc øse det met haanden ned paa Barnsens Hoffuet | huer gang mand dette giør | skal det giøris en halff time / Mand skal oc smøre Honnig paa Barnsens tunge/oc kryste saa sacteligę Tungen ned met en Finger/ paa det at Barnet kand vdspy den onde Vædske | oc faa saa bedre igien.

Amigdala.

Stød søde Mandele smaa / oc giff Baarnet her Morgen oc Afften met Fenickel vand.

Aqua Feniculi

Eller giff Barnet Fenickel vand/ blendet met Melck.

Om Barnsens Tunge oc Halsen induaartis ere saargiorde aff Hosten | da tag Kierner aff Queer to Steder fulde/ stød dem lit sønder | leg dem saa vdi sex Steder fulde aff varmt Vand | oc lad dem saa ligge der vdi / i to eller tre timer/ Kryst dem saa igiennem en linklud / Lad saa vdi det Sucker Penidiarum, met lit Mandele Olie / oc giør saa her aff it Electuarium, giff Barnet offte her aff.

Semen Cydonij.

Saccharum Penidiarū.

Haffuer Barnet Hosten met Hede/ da tag huit Valmue frø/oc aff den Gummi Dragantum, aff huert it halfft lodt| Kierner som vaaxe vdi Greskar it lodt rene skalene / Stød alle disse smaa | Siud dem

Semen papaveris.

Dragantū.

Granorum Curcubitorum.

dem saa vdi Vand huor vdi Rosiner saad-
ne ere/ giff Barnet offte her aff. *Passuli.*

Er Hosten kommen aff Kuld / da
stød lit Myrrhe / oc bland det met Hon-
nig / som vel saadet oc rent skummet er/
oc met lit Mandelolie giort aff de søde
Mandele/ giff Barnet her aff. *Myrrha. Oleum Amigdali.*

Det er oc gaat at mand smør Barn-
sens Bryst met den Smørelse Dialthea
kaldet/ oc met Smør.

Moderen eller Ammen skal sly de
ting som giøre at hoste/ lige som disse ere:
Edicke/ Nydder / salt Mad oc andre saa-
danne.

Det xiij. Capittel

Om Blegner vaaxe paa Bør- nenis Legeme.

DEr vaaxe stundem paa vn-
ge oc spæde Børns Legeme man-
ge atskillige slags Blegner. Ere
de sorte oc der er røde vdi dem/ da
ere de farlige/ oc Børnene kunde faa deris
død aff dem/ io flere de ere io verre de ere.
Men ere saadanne Blegner huide / eller
oc røde / da ere de icke farlige / Oc de som
her met plaffuis/ skulle saaledis hielpis.

Lægedom.

Rosa. Mirtus. Tamariscus. Oleum rosarum. Oleum Mirtinum. Oleum Tamarisci. Cerusa.

Mand skal siude Rosen / Mirtus oc Tamariscus vdi Vand/her vdi skulle Linklude giøris vaade/oc leggis paa Blegnerne.

Tag Rosen olie / Oleum Mirtinum, oc Oleum Tamarisci, blend disse tilsammen/smør Blegnerne her met.

Ere saadanne Blegner huide eller røde/ da lad dem moes / Oc naar de obne/ da smør Blyhuit paa en Linklud / leg den paa dem.

Siud Honnig oc Vand tilsammen/ smelt der vdi siden nogen Salpeyter / tho Blegnerne her met.

Det xiiij. Capittel.

For den huide Ild.

VNge oc spæde Børn faa oc den huide Ild / naar som Naturen vddriffuer det onde hede Blod/ Oc denne breck kommer almindelige gierne vnder Ansictet/ oc begyndis gierne paa Næsen først / oc vdspreder sig siden offuer det gantske Ansict.

Lægedom.

Om Barnet end dier / da skal Moderen eller Ammen holde sig met Mad oc Drick / lige som hun haffde den Kaaldesiuge / Hun skal oc lade sla Leffuer aaren paa den høyre Arm eller Haand / Oc om det ydermere behoff giøris / da skal hun rensis aff den offuerflødige vædske. Hun skal oc dricke vand som brent er aff den store Jernurt / eller Vand aff Rahels vrt.

Aqua Cichorei.

Naar som den huide Jld er vel vdslagen / oc icke vil tørris / da skal den offuerflødige Hede vdslyckis oc pinen fordriffuis saaledis: Mand skal vaadgiøre en Linklud vdi kalt Vand / eller i Vand som brend er aff Chammilleblomster / eller vdi Natskade Vand / oc der offuer legge. Men mand skal haffue god tilsiun der til / at mand det icke fortilige vdslycker / paa det at den skal icke indslas til de dyrebariste Lemmer. Mand skal oc giffue Barnet at dricke aff forscreffne Vand / paa det at de induaartis Lemmer kunde der aff styrckis.

Aqua Chamomille.

Aqua Solatri.

Det xv. Capittel

For de smaa Kopper.

For de smaa Kopper.

BOrnene faa den smaa Kopper aff Moderens hede / forbrende Blod / huilcken wrenhed Barnet til sig tager / oc endog at Barnet i Moderens Liff spisis aff det reniste oc beste Blod / alligeuel bliffuer Barnsens Blod wrent / saa at huert Barn skal en gang vdi met mindste rensis ved smaa Kopper før det døer. Men faa de dem mere end en gang / da skeer det faar den skyld / at Børnene holdis icke skickelige oc tilbørlige som dem burdis. Merck oc at smaa Børn faa almindelige gierne fra de ere tu eller try Aar gamle oc indtil de bliffue siu Aar disse Koper. De faa dem oc vel stundem førre / Disligeste oc siermere / effter huers Naturis leylighed.

Tegn.

Ved disse Tegn kand mand mercke oc forfare at Børn skulle faa smaa Kopper / men dog regere disse Tegen mere vdi somme / end vdi somme.

Naar de haffue stor hede / tørst / en stacket oc trang Aande / Hoffuetuerck / kunde icke soffue / Oynene vandis / haffue sting vdi alle Lemmer / naar de staa paa Benene / da skelffue de oc rystis / oc de spytte meget.

Oynene.

Naar mand fornemmer at Børn

faa

faa de smaa Kopper / da skulle disse fem Lemmer vel foruaris / før end de vdslas.

Aqua Rosarum.
Camphora

Mand skal tage Rosennand / oc røre der noget Campher vdi / Her aff skal ladis en gang en Taar i Oynene.

Der efftèr tag Rosen vand / Bethonie vand / oc Bønne blomsters vand / lige meget aff huert / Blande disse tilsammen / vaadgiør lin Klude her vdi / oc leg dem offuer Barnsens øyne. Næsen skal oc offte baade induaartis oc vduaartis smøris met Resen vand. Munden vduaartis oc Halsen skulle beskermis / Oc det skal mand giøre met den Oes som er giort aff Skoukrabber.

Næsen.
Munden.
Succus sorbe.

Eller mand maa siude Rosiner vdi vād / oc lade det vdi Osē aff de wmode / Morbær / Her met skal mand klucke vdi Halsen.

Passuli.

Lungen oc Brystet skulle beskermis met Sucker Candie / det skal holdis vdi Munden ind til det smeltis / saa skal det nedsiunckis.

Tarmene skulle oc beskermis met Trochisci de spodio, Her aff skal mand giffue Barnet en gang om Morgenen saa meget som tredive Bygkorn veye / met Rosen vand.

Termene.
Trochisci de spodio.

Du skalt vide / at de Sorte / Blaa

oc

oc Mørckafftige Kopper oc Blegner ere onde | Thi de Børn som dem faa| de dø almindelige gierne. Men de som ere Huide oc Røde/De lægis vel/ naar som foresagde Tegen mindskis | Oc om saadanne Tegen icke mindskis | Da er det it Tegen/ der til at de ere icke vel vdslagne. Oc om de snart vdslaes effter at Barnet er bleffuet siugt| som er paa den anden/fierde eller siuende dag / da er det it Tegen der til| at de lægis vel igien. Men vdslas de først paa den siuende dag / da ere de farlige. Jo flere der vdslas/ Jo bedre det er / Om de icke henge vdi her anden / men huer sider for sig selff. Men vdslas de / oc indslas siden igien | oc Barnet faa en stacket Aande oc stor Hede/ de Børn dø almindelige gierne/ vden saa er at de driffuis vd igien met stor flittighed. Naar som de smaa Kopper først vdsla / da bliffuer legemet rød/oc de siunis som det vaar smaa Hirsegryn.

Met denne Lægedom vddriffuis Kopperne. Tag sex Figen oc skeer dem smaa| Fenickel frø it quintin | Saffran saa meget som try Bygkorn veyer | eller lidet mere / Siud disse vdi fire potter fersk vand| indtil helten indsaaden er/ si det saa igien-

Carice. Semen Feniculi. Crocus.

nem

nem en lin Klud / Oc naar som det er bleffuet kalt / da giff Barnet her aff.

Børnene skulle holdis varme / oc mand skal legge it røt Sengklæde paa dem / det giør dem saare gaat / oc naar som de modne ere / oc de ville icke forgaa oc læggis aff dem selff / da maa mand røge dem met tørre Rosen / Mand skal oc strø paa deris Lagen Hirsegryn smaa støtte som Mel / eller oc Bønnemel.

Rosa.
Milium.

Det xvj. Capittel.

For Heffuelse hos den lønlige Lem.

DEt skeer oc stundem at Børnene faar nogen Heffuelse hos den lønlige Lem i liuskernel eller oc at der bryder noget hul vdi samme sted / huilcket der aff kom̃er at de meget græde oc skryge saaledis skal der handlis met dem.

Lægedom.

Stød Ameos smaat til Puluer / blende det saa met det huide aff Æg / giør Ploster her aff / oc leg det paa Heffuelsen / eller paa Hullet.

Ameos.

Tag Lupini amari, som brende ere / oc Myrrhe / siud disse vdi Vin / oc giør

Plaaster

Plaaster her aff oc leg det offuer Heffuelsen/ eller offuer Saaret.

Alumen. Gallæ.

Tag Alun try lodt oc Gallas try lodt / stød dem vel smaa / oc siud disse saa vdi rød Vin indtil det bliffuer tyckt / Leg saa her aff paa Saaret/vaadgiør ocsaa en suamp vdi Edicke som met vand er blandet/leg den der offuer/oc forny det offte.

Det xvij. Capittel.

For Hicke.

Vnge oc spæde Børn faa oc stundem Hickelse / Huilcket stundem der aff kommer at de haffue ædt eller diet formeget / Stundem kommer den aff stor hunger oc Maffuens tomhed.

Lægedom.

Oleum laurinum.

Kommer det aff Maffuens tomhed/ eller oc at hand er forkølet/da smør Maffuen met Laurolie/ eller met nogen anden Olie som vermer.

Seminis Aneti.

Stød Dillefrø til Puluer /· blende det saa met Osen aff Mynthe / leg her aff paa Maffuen.

Kommer Hicken aff en tom oc hungrig

g Maffue / da tag Fiole olie eller Rosen lie blende den met Osen aff vrter som kø- / oc met Quindemelck / smør Maffuen er met.

Olcum Violarum. Olcum Rosarum.

Tag den Nød som kaldis Nux Indica, smaa stød den / giff Barnet her aff at de met Sucker.

Nux Indica.

Giff Barnet melck eller nogen anden god drick at dricke / oc om det end gien vdspyer / alligeuel bliffuer der noget nde igien / saa at Maffuen bliffuer vod.

Det xviij. Capittel.

Om Børn offte spy.

AT vnge oc spæde Børn offte spy / skeer almindelige gierne for disse sager skyld. Først Om det dier formeget / oc kand icke fordøffue eller fortære det som det saa dier. Anden / naar som Melcken tyndis / vandafftig oc formeget vædskafftig er. Tredie / Naar som Melcken wren er. Oc serdelis spy de naar som de haffue en ond vædskafftig Maffue / oc de skulle saaledis hielpis.

Lægedom.

Giff Barnet lidet at di / giff saa act der

der paa/om det som det vdspyer lucter effter Maden/oc om det er huit da brug denne Lægedom.

Thus albũ. Ruta.

Tag huit Røgelse saa meget som otte Huede korn kunde veye / Rude som tør er saa meget som tiue Huede korn veye/ stød disse til Puluer/blende dem siden met Rosen Sirup/ giff Barnet heraff. Moderen eller Ammen skal tygge Spisekommen smaat/ oc her aff skal hun smørre vdi Barnsens Mund.

Syrupus Rosarum. Cuminũ.

Giff Barnet Sirup som giort er aff Granate æble met nogen støt Mynte.

Syrupus granatorũ.

Om det som Barnet spyer/haffuer en sterck Lucr eller lucter surt. Da giff Barnet Osen aff de sure Vinbær / eller oc Osen aff Queer.

Agresta. Succus Cydoniorum

Tag Bygmel/ oc de Spirer som først vdspringe aff Blaabers vrt / oc Skalerne aff Granate Eble / stød smaa / oc blend disse met Vand/ Leg her aff paa Barnsens Maffue som it Plaaster.

Cyntas Mori agrestis. Pzidion.

Haffuer Barnet en Vædsactig Maffue/ da smør Maffuen met Rosenvand / huor vdi lidet Dæsmer sønder gnedet er. Oc giff det Osen aff Queer/ oc lit støtte Neglicker blandet met Sucker.

Moscus. Succus Cydonij.

Giff

Giff Barnet tredie delen aff it quintin Galla Muſcata/met Queer Des.

Galla Muſcata.

Giff Barnet ſaa mange ſtøtte Neglicker / ſom fire Bygkorn veye.

Gariophili.

Tag Maſtix/huit Røgelſe / oc tørre Roſenblad ſtød diſſe til Puluer/ oc blande dem met Oſen aff Mynte. Men om ſaa er at Maffuen opſtøder meget / da tag lit Edicke her til / oc giør Plaaſter her aff oc leg det paa Barnſens Maffuens mund.

Maſtix. Thus albũ. Roſa.

Tag Rude ſom tør er/ huit Røgelſe helten ſaa meget/ Blende diſſe met Roſen Strup/eller met Vin / huilcken ſom blendet er met vand/ oc giff Barnet.

Ruta. Thus albũ. Syrupus. Roſarum.

Det xix Capittel.

For Drømme.

DEt ſkeer oc ſtundem at Børn ſaa ſuare drømme den ſtund de ſoffue oc forfærdis i ſøffne/ huilcket almindelige gierne ſkeer/ naar ſom de di formeget/ eller oc æde formeget / oc kunde det icke fordøffue eller fortære/de ſkulle ſaaledis hielpis.

Lægedom.

Naar ſom de haffue ædt eller diet/ da ſkulle de icke ſtrax nedleggis/ men nogen

gen stund oppeholdis / Saa skal mand giffue dem lidet Honnig at licke / paa det at hues i Maffuen er kand fordøffuis eller fortæris/ oc neddriffuis til Stolgangen.

Theriaca. Giff Barnet lidt Theragelse blendet met Melck.

Dyapliris. Diamoscũ. Giff Barnet huer dag siette parten aff it quintin Daypliris, eller Diamosco.

Det xx. Capittel.

For en trang oc stacket Aande.

DEt skeer oc stundem / at Børnene faa en trang oc stacket Aande/ Oc naar som de soffne / da rangler hand vdi Halsen / saa at mand kand høre den / Oc de skulle saaledis Hielpis.

Lægedom.

Semen Lini. Stød Hørfrø til Puluer/blende det saa met rent Honnig / som vel saadet oc skummet er/ Her aff skal mand offte smøre vdi deris Mund.

Cuminum. Haffuer Barnet stor Hede / da giff det Spisekommen/ beredt oc tilgiort / som om Hørfrøt screffuet staar.

Det

Det xxj. Capittel.

Om Barnet er løst vdi Liffuet/ oc faar Bugløb eller Blodsot.

DEnne Siugdom faa Børn almindelige gierne | naar som de først faa Tender / Disligiste oc naar som de icke vel fortære eller fordøffue kundet det de tære / Sammeledis oc aff den onde Melck | eller aff Kaald / eller oc aff anden ond vædske.

Lægedom.

Moderen eller Ammen skal huer dag fastendis dricke en god drick Gedemelck | i huilcken gloendis Kamperstene slucte ere / oc der paa faste vdi tre timer. Hun skal oc æde det som sterckt er| oc det som tørrer. Hun skal oc dricke aff det Øll| huor vdi gloendis Staal sluct er ni gange.

Tag Rosenfrø / Spisekommen/ Anis|eller oc Mercke frø|stød disse til puluer / giør Plaaster her aff / oc leg det paa Barnsens bug.

Anthera. Cuminum. Anisum. Semen Petroselini.

Om dette forscreffne icke hielpe vil| da giff barnet løben aff en Ged saa meget som

Coagulum hœdi.

Coagulum hœdi.

ſom ſiette parten aff it quintin kand veye/ Eller lidet mere met kalt Vand at dricke/ Oc ſamme dag ſom Barnet dette dricker ſkal det icke giffuis nogen Melck/ paa det at Melcken ſkal icke løbe tilſammen vdi Barnſens Maffue/ Men mand ſkal giffue det Blommen aff blødſaadne Æg/ eller reffuet Huedebrød ſaadet met Vand eller Huedemel ſaadet met vand.

Syrupus Roſarum. Syrupus Sorbe.

Er Barnſens Skarn eller Møg gul/ da ſkal mand giffue det Roſen Sirup/ eller Sirup giort aff Skonkrabber/ eller aff Granate Eble met lidet Mynte vandt.

Viola.

Tag Surdey/ ſøndergnid den vdi Vand/ Kryſt det ſaa igiennem en Klud/ Tag her til ſiette parten aff it quintin Fioler / oc tredie delen aff it quintin brent Fiſſben/ Gallas halfft andet quintin/ oc giff Barnet her aff at dricke.

Galla. Milium.

Giør Gallas til Puluer / oc ſiud det ſaa vdi Vand met noget Bygmel/ eller Mel giort aff Hirſegryn ſtøtte til Puluer/ giør Plaaſter her aff / oc leg det paa Barnſens bug.

Succus Acatiæ. Ceruſa.

Om diſſe forſcreffne Lægedomme ville icke hielpe/ da ſkal mand tage Ofen aff Slaan oc Blyhuit / aff huert it quintin/ oc

oc den Oes Opium, siette delē aff it quin-
tin/ Her aff skal mand giøre smaa Tappe/
oc stinge en aff dem ind vdi Barnsens artz.

Opium.

Er det saa/at der gaar huit fra
Barnet/ da skal mand giffue Barnet
otenden parten aff it quintin Galla Mu-
scata/ oc huit Rogelse tredie parten aff it
quintin/ met Osen aff Queer.

Gallæ Muscatæ. Thus albū. Succus Cydoniorum.

Tag Saffran/ oc tre gange saa me-
get Mirrhe/ stød disse oc blend dem tilsam-
men met rød Vin/ giør Plaaster heraff/
oc leg det paa Barnsens bug.

Crocus. Myrrha.

Tag Bygmel oc blende det met Osen
aff Veybrede oc met lidet Edicke/ giør
Plaaster her aff/ oc leg det paa Barnsens
bug.

Siud Rosen vdi Vand/ oc bad
Barnet der vdi.

Slyck it stycke gloendis Staal vdi
sød Melck/ giør saa en grød aff samme
Melck met Huedemel/ giff Barnet her aff
at æde.

Tag gammelt Rosen Sucker/ oc
Mynte smaa støt til Puluer/ it halfft
quintin/ Blend disse met Rosen Sirup/
oc smør her aff i Barnsens Mund.

Saccharum Rosarum. Syrupus Rosarum.

Tag to Potter sød Melck/ slyck gloen-
dis Staal der vdi/ lad der saa vdi it halfft

Ebur.

Ebur. Vitellum ovi. Nux Myristica.

lodt brent Filsbeen / eller Elephante been/ Giff Barnet her aff at dricke.

Tag en Egge blomme oc en halfft Muskate smaa skaaren / Bag her aff en Kage paa en hed Tegelsten / siud saa samme Kage vdi to potter Melck / huor vdi gloendis Staal sluct er/ Giff Barnet her aff at dricke.

Merck oc / at mand skal icke forsnart stille saadanne Bugløb oc flydelse/ vden saa vaare at det varede forlenge / oc Barnet der aff bliffue saare singt.

Det xxij. Capittel.

Om Børn kunde icke haffue deris Mag oc gaa til Stols.

NAar som vnge oc diendis Børn kunde icke gaa til Stols/ oc haffue deris Mag/ da skal Moderen/eller Ammen/bruge de ting som Løsen giøre / om saa er at hun oc er forstiffuet i Liffuet/oc kand icke gaa til Stols.

Lægedom.

Mel.

Mand skal siude Honnig ind til det bliffuer hart / oc giøre saa der aff Tappe/ huer saa lang som en halfft Finger / oc saa tyck som en Pen/ de skulle vaadgiøris vdi

vdi Olie/ oc stingis bag ind vdi Barnsens artz.

Tag Roden aff Bede / oc giør Tappe aff den / saa store oc lange som offuen fore sagt er / vaadgiør dem vdi Olie/ oc sting dem bag ind. [Radix Betæ.]

Saadanne Tappe maa oc vel giøris aff blaa Lilie Rødder / oc saa brugis som sagt er. [Ireos.]

Giff Barnet Honnig/ lidt mere end som en Ert kand vere stort til / gnid saa Barnsens bug met Bomuld/ som er vaadgiord vdi Lissebons Olie. [Mel. Oleum olibanum.]

Vaadgiør Bomul eller oc anden ren Uld vdi Oxe eller Kogalde/ oc leg den paa Barnsens Naffle. [Fel tauri.]

Er Barnet offuer tolff Aar gammelt/ da maa mand giffue det vden all fare tre Muselorte / vel sønder gnedne vdi sød Melck.

Tag Bladene aff Rosen / oc leg dem vdi en firekant Linpose/ Siud den saa vdi det Vand som Smederne slycke deris Tenger vdi/ met lit Edicke/ naar hun saaden er / kryst saa Vandet aff hannem / oc leg den saa varm paa Barnsens Naffue. [Rosæ.]

Tag Smør oc leg det vdi en Valnøddeskal / oc bind den paa Barnsens naffle;

oc smør ocsaa Barnsens Bug vel met Smør/saa faar det Løsen.

Tag Katost / oc Bladene aff den Katost / Althea kaldet Fænum græcum, oc Hørfrø/aff huert en Haand fuld/Alter rod fire lodt/thi Figen / Siud disse vel vdi Vand / stød dem siden saa at der vorder som en Grød/Tag her til fire lodt Smør/ oc Hønse Ister fire lodt / Saffran tredie delen aff quintin / Her aff giør it Plaaster / oc smør her aff paa en Klud/ saa tyck som en Pen kand vere/ oc leg det saa paa Barnsens bug luncket / Laad det saa der paa ligge dag oc nat / Oc om saa er / at Barnet faar icke her aff Løsen / da brug dette efftersceffne.

Malua. Althea. Fœnum græcum. Semen lini. Cariæ.

Tag Aloe it quintin/ Nyse vrt/ huid oc sort/aff huert fierde parten aff it quintin/ Stød disse til Puluer/rør dette Puluer vdi tre Steder fulde aff Oxegalde/ vaadgiør her vdi Vld / oc leg den paa Barnsens Naffle/saa bret som en Haand.

Aloe Helleborus.

Det xxiij. Capittel.

Om Bagtarmen vdgaar.

Stundem vdgaar oc Bagtarmen paa vnge oc spæde Børn/ stun-

ſtundem der aff / at de ere haarde vdi Liff-
uet / at de ſaa arbeyde oc kryſte / oc nøde
dem til Stolgangen / oc de ſkulle ſaaledis
hielpis.

Lægedom.

Siud Katteoſt vdi Vand oc bade Barnet der vdi oc inſæt Tarmen / vaadgiør ſaa en Linklud vdi Fiole olie / oc leg den offuer ſtæden. Det er oc ſaare gaat at mand binder offte varme Linklude bag paa Barnſens Artz.

Malva. Oleum Violarum.

Bad Barnet vdi Vand / huor vdi tørre Roſen blæd / Agerne / Slaan / Gallas ſaadne ere.

Folia roſa. Glandulæ. Acatia. Galla.

Det xxiiij. Capittel.

Om Barnet haffuer lyſt til at giøre ſit Mag oc kand dog icke.

DEt ſkeer oc ſtundem at Børn faa den Siugdom ſom kaldis paa Latine Tenaſmon, oc er den / naar ſom Barnet haffuer lyſt til at giøre ſit Mag / kryſter ſaare met ſtort arbeyde / kand dog intet eller føye giøre / oc denne breck kommer almindelige gierne aff kuld / oc de ſkulle ſaaledis hielpis.

Lægedom.

Seminis Nasturtij. Cuminum.

Tag Karsefrø/ oc Spisekommen lige meget aff huert stød disse til Puluer/ oc blend det saa met gammelt Smør/ giff Barnet her aff met kalt Vand at dricke.

Terebinthina.

Leg Terpentin paa Gløer/oc lad Røgen gaa vnden op paa Barnet.

Colophemia.

Leg Grekes Beg paa Gløer/ oc lad Røgen gaa vnden op.

Det xxv. Capittel.

For Spolorm.

DEr vaaxe stundem Orme bag i Artzen paa vnge oc spæde Børn/ saa store som Madke eller oc smære/ stundem vaaxe de induaartis i Liffuet/ Oc de skulle saaledis hielpis:

Lægedom.

Ere Ormene bag vdi Artzen/ Da giør Tappe aff Bomuld/ vaadgiør dem vdi Olie off Malurt/ eller Olie aff Rude/ eller vdi Olie aff Persicke kierner giort/ eller vdi Olie aff de beske Mandele/ oc sting den bag ind.

Cuminum. Fel bovis.

Spisekommen smaat støt oc blendet met Oxe galde/oc Plaaster der aff giort/oc paa Barnsens naffle lagt døder Ormene.

Giff Barnet Lissebons Olie at dricke/ da dø ormene alle som ere i barnsens liff.

Oleum Olivarum.

Tag Malurte Oc Coloquintida smaa støt til Puluer / Blend disse met Oxe galde oc met lidt Kumel / oc giør saa Plaaster her aff/ Leg det varmt paa Barnsens Naffle.

Succus Absynthei. Colocynthida.

Siud Malurt oc Gallas vdi Vand/ oc bad Barnet her vdi / oc lad det sidde her vdi offuer Nafflen.

Absynthiũ. Galla.

Tag aff de Bønner Lupini kaldede/ Lauerbær / oc Gallas / stød disse til Puluer/oc blende dem met Oxe galde/oc giør Plaaster her aff/ brug det som offuen fore sagt er.

Lupini. Baccæ lauri. Galla.

Giff Barnet sex Mandele at æde.

J Apotecken findis en fruct Sebesten kaldet / Siud den vdi Melck / oc giff Barnet aff den at dricke.

Sebesten.

Giff Barnet tre dage om Morgenen fastendis en god drick varm Melck at dricke / oc giff det paa den fierde dag it halfft quintin Orme frø/ oc lad det saa faste der paa vdi tre timer.

Aff alle disse tegn kand mand forfare om Børn haffue Orme vdi dem.

Naar de soffue dragis deris Bug tilsammen / oc naar de opuaagne/ da fløer

Næse

Næseborerne paa dem | De haffue oc om dagen stor tørst | oc deris Tunge er tørre| re om dagen/end om natten| Der gaar oc stundem Orme aff dem / Aff denne breck døer mange Børn.

Det xxvj. Capittel.

Om Børn vdslas eller vorde Hudis løse.

AT Børns Hud vorder saar/ paa Benene eller bag ved Artzen| det kommer aff pissens skarphed | oc skulle de saaledis hielpis.

Lægedom.

Ireos.

Giør blaa Lilie Rod til puluer| oc strø det der som det Hudeløse er.

Oleum Rosarum. Thus albũ. Camphora

Tag Rosen Olit tu lodt/huit Røgelse it quintin | Smelt disse tilsammen | lad der oc vdi Campher | saa meget som ote Bygkorn kunde opueye | oc giør saa her aff en Smørelse | oc smør den Hudeløse sted her met.

Vnguentũ album Vnguentũ rubeum. Vnguentũ Cerufo.

Den Smørelse Vnguentum albũ, disligiste oc den Smørelse Vnguentum rubium, eller oc den Smørelse som giøris aff Blihuit| ere oc saare gode til denne breck.

Naar som mand Barnet badet haffuer/ skal mand den sted som Huden aff er/ tørre / oc legge skaffuelse aff Linklude der paa.

Det xxvij. Capittel.

Naar Børn faa vdslæt eller bliffue skabbede.

Børn faa almindelige vdslæd/ eller bliffue skabbede / naar som de affuennis fra Patten oc icke opføddis met Barne mad / Men mand giffuer dem Fisk / Kiød / Vin / Øl eller andet saadant wskickeligt.

Naar som Børn ere saa vdslagne/ da skal det icke inddriffuis igien / Men mand skal saadan wreen vædske met stor flitighed vddriffue/ oc dem offte bade vdi varmt Vand/ oc dem siden vel varme holde / De skulle icke badis vdi Bastue eller i Bager Ovn / thi Suedebad er dem skadeligt.

Lægedom.

Saadanne Børn skal mand giffue at dricke / Vand huor vdi Figen saadne ere/ oc Figen at æde.

Mand maa oc giffue dem Fenickel vant/ Aqua feniculi.

Absynthij. Cichoreæ. vand/ Malurte vand / eller oc vand brent aff den store Jernurt.

Malua. Oleum Violarum. Naar som Skabben er vel vdslagen/ da skal Barnet huer anden dag badis vdi varmt Vand/ huor vdi Kattost saaden er/ Siden skal Barnet smøris met Fiole Olie / eller met Flød aff sød Melck.

Diachylon simplex. Men om der vaaxer Rødde vnder Skabben / da skal den icke opkystis / Men mand skal tage Diachylon simplex, oc giøre der Plaaster aff/ oc legge det paa den Skabbede sted / Denne Smørelse bløder oc læger.

Det xxviij. Capittel.

Om Børn bliffue mauffre.

BLiffuer noget vngt oc spædt Barn mauffuert/ saa at der siunis icke paa det/ vden Hud oc Been.

Lægedom.

Caput & pedes. Arietis. Mand skal siude Hoffuedet oc Benene aff en Væder vdi Vand / indtil Kiødet falder fra Benene / oc vdi samme Vand skal Barnet offte badis/ Oc effter at det badet haffuer skal det vel tørris/ Oc siden skal det smøris met denne Smørelse/ saaledis tilgiort.

Tag

Tag vsaltet Smør/ Fiole Olie/ eller Rosen olie/ aff huert try lodt/ Suine ister halff andet lodt/ Vox it halfft lodt/ smelt disse tilsammen/ oc giør her aff en Smørelse/ oc brug den som sagt er.

Tag Vox/ Suine Ister / Faaretelle/ vsaltet eller affklaret Smør / smelt disse tilsammen / oc sie det saa igiennem en Klud/ her met smør Barnet.

Butirum. Oleum. Violarum. Oleum Rosarum Axungia Porcina. Cera. Axungia porcina. Butyrum.

Det xxix. Capittel.

Om Børns Lemmer visne oc Lamme vorde.

Vorder noget Barns Lemmer lamme oc nedhenge/ saa at det haffuer icke mact til at røre dem/ Eller om det kand icke gaa vdi den tid som det skulde met rette lære at gaa. Om saadant Barn end diendis er / da skal Moderen eller Ammen bruge den Lægedom som vermer oc tørrer / Oc den Mad som lætteligen fortæris oc tørris. Oc mand skal bade Barnet fastendis vdi Vand/ huor vdi Chammilleblomster saadne ere / Oc mand skal giøre en smørelse aff huide Liliers Olie/ oc Olie aff Bebergel / met lidt Vox / Her met skal mand smøre Barnsens Rygbeen langs ned at.

Chamomilla. Oleum Lilij. Oleum de Castoreo.

Ere alle Barnsens Lemmer lamme/ da brug denne Smørelse. Tag Vox tu lodt / den Gummi Euforbium smaa støt til Puluer it quintin / Lissebons Olie saa meget so mand her til behøffuer / giør saa Plaaster her aff oc leg det langs ned paa Barnsens Ryg.

Cera. Euphorbiũ Oleum Oliuarum.

Tag Lissebons Olie tu lodt/ Euforbium it quintin/ Vox it halfft lodt/ smelt disse tilsammen paa en sacter Ild / smør her aff paa it stycke Semist Leder / leg det langs at Rygbenet.

Oleum Oliuarum. Euphorbiũ

Vorder noget Barns Lemmer lamme effter at det haffuer hafft den Kaaldesiuge vdi nogen stund/ oc det saare afftaget er/ oc er bleffuet manffuert / da skal mand siude Katost/ oc Fioler vdi Vand / oc her vdi skal mand Barnet bade/ mand skal oc giøre en Smørelse aff Fiolie Olie oc Vaax / her met skal mand smøre Barnsens Rygben / oc Hoffuet panden der som hun tilsammen kommer.

Malua. Viola. Oleum Violarum. Cera.

Det xxx. Capittel.

Om Børns Lemmer ryste/skelffue eller beffre.

Naar som Børns Lemmer ryste/skelffue/eller beffre/da vorde

e gierne lamme / eller de faa oc den faldende Sot / oc de skulle saaledis hielpis.

Lægedom.

Tag Rosen olie / oc den Balsem Olie / som oc kaldis Spica Olie / blend oc varm disse tilsammen / her met smør Barnsens Rygben / oc de Lemmer som skelffue oc ryste.

Oleum Rosarum

Oleum de Spica.

Eller tag Lauerolie / oc handle der met som sagt er.

Oleum Laurini.

Det xxxj. Capittel.

For Krampe eller Verck.

Unge oc spæde Børn / faa oc stundem Krampe eller Verck / oc saadant vederfaris aller mest fede Børn / naar de først faa Tender.

Lægedom.

Barnet skal smøris met Lilie Olie.

Oleum Lilij.

Om Krampen tager Barnet haardelig / at det vdrecker sine Lemmer fra sig / da skal mand bade Barnet vdi Vand / huor vdi den Urt Kongelius saaden er.

Tapsus Barbatus.

Tag Fiolie Olie / oc Olie aff de søde Mandele / blend disse tilsammen / oc smør Barnet her met.

Oleum Violarum

Oleum de Amigdalis dulcibus.

Oleum Oliuarum.

Haffuer Barnet stor hede/ da smø
det met Lissebons Olie / eller met Fio
Olie / vdi huilcket lit Vaax er smelte
Mand skal oc smøre Barnsens Hoff
uet vel met Fiole olie.

Oleum Violarum

Det xxxij. Capittel.

Faar Børn ont vdi Bugen.

Oleum Oliuarum.

FAar Børn ont vdi sin Bug/
oc det græder saare/ da smelt
bons Olie oc Vaax tilsamm
vaadgiør saa Bomuld / først
varmt Vand / oc siden vdi Olie / oc
paa Barnsens Bug.

Det xxxiij. Capittel.

Om Børn ere hoffne.

ER nogen Barns Lægomme
hoffuet/ eller oc nogen besynderlig
Lem/ oc om det icke hede haffuer/ da
tag den første grøe som paa Hyld
først om Aaret vdsprungen er / desligeste
ocsaa det som aff en vrt Sommerhyld/
kaldit/vdsprunget er/oc siud disse vdi Vin/
oc vind Barnet her vd.

Ebulus.

Om noget barns Bug vore hoffuit/

oc Barnet stor Hoffuernerck haffde da tag Myrrhe/ Aleopaticum oc Saffran/ blend disse tilsammen met Osen aff Bønner/ oc leg det paa Barnsens hoffuet.

Myrrha.
Aloe Epaticum.

Det xxxiiij. Capittel.

Om Nafflen hoffnis.

DEt hender sig offte at vnge oc spæde Børns Naffle hoffnis oc serdelis naar som hand er afskaaren / oc dem skal mand saaledis helpe.

Lægedom.

Tag Oleum Sisaminum Terpentin / oc Spicanardus / siud disse tilsammen/ vaadgiør her i Bomuld/ leg den paa Nafflen en Fingers tyck.

Oleum Sesaminum.
Terebinthina.
Spicanardus.

Er Barnsens Nafflen der aff Hoffuen at det haffuer græd meget / aff Hoste/ Fald / eller aff slag / tag rene Linklunde/ brent dem lige som mand brender Linklude til it Førtyg / tag saa der til de Bønner Lupini kaldede / oc støt dem til Pulner / blendt disse saa tilsammen met rød Vin/ smør her aff paa Hampe blaar / oc leg det paa Barnsens Naffle.

Lupini.

Det xxxv. Capittel.

For den Kaaldesiuge.

VAar som vnge oc spæde Børn faa den Kaaldesiuge / da skal Moderen eller Ammen icke bruge / Kiød / Fisck / Æg / Vin / oc andre ting som hedme / Men de ting som vedskafftigere ere oc køle / hun skal dricke Byguand / hun skal oc Aarelade sig / oc anden dagẽ der effter skal hun tage til sig it quintin god Theragelse / oc faste der paa vdi sex Timer.

Theriaca. Succus absynthei. Plantaginis. Malua. Semper viue.

Tag Osen aff Malurt / aff Veybrede / aff Kattost / aff Husløg / rør Bygmel her vdi / oc giør Plaster her aff / oc leg det paa Barnsens Bryst.

Oleum Rosarum. Oleum Oliuarum. Oleum populinum.

Tag Rosen olie / Fiolie olie / oc Populeons / Rør disse tilsammen / smør Barnsens Pande / Tindinger / Armhulerne oc Hendernis Ledemod / oc Føderne vnder Anckelen her met / oc denne Smørelse skal vere kaald naar hun brugis.

Rosa.

Tag tørre Rosen oc stød dem til Puiuer / oc Bygmel / blend disse met Rosen vand / giør Plaaster her aff / oc leg det paa Barnsens bryst.

Mand

Mand ſkal ſiude de Vrter ſom ere aff aald nature/ lige ſom diſſe ere | Lectyge| Portulake / Veybreder vdi vand / oc der di ſkal Barnet badis.

Lactuca.
Portulaca.
Plantaginis.

Det xxxvj. Capittel.

For Sten.

OM vnge oc ſpæde Børn haffue Sten eller kunde icke vel lade deris Vand | det kand mand forfare aff diſſe Tegen. Barnet iſſer offte met ſtor pine oc lidt tillige| haffer oc ſtor pine hos den lønlige Lem | de affue oc ſtedſe Haanden paa den | kløer aare / oc om det er it drenge Barn| da aar hans lønlige Lem ſtedſe | oc de ſkulle aaledis hielpis.

Lægedom.

Barnet ſkal icke badis vdi Vand/ or vdi den Kattoſt Altea / Hørfrø | oc S. Peters vrt ſaadne ere. Siden ſkal and giffue Barnet nogen Lægedom m lættelig giør at piſſe | oc naar ſom and vil nedlegge Barnet til ſøffns | Da al den lønlige Lem oc der omkring vel øris met Liſſebons Olie | mand ſkal oc

Althea.
Seminis Lini.
Oleum Oliuarum,
Parietarea.

giffue det Melck at dricke som blandet er met Vand/brendt aff Blaabers vrt.

Sanguis hirci. Scorpionis. Oleum lilij

Tag Bucke blod oc brende Scorpioner støtte til Puluer/ blend disse met Olie aff de huide Lilier/ giør Plaster her aff/ oc leg det offuen for den lønlige Lem.

Det xxxvij. Capittel.

For den Gulesot.

BØrn faa ocsaa stundem den Gulesot/ aff Moderens eller aff Ammens groffue ock tycke Melck/ aff huilcken Leffuerens oc Galdens vey forstoppes.

Lægedom.

Moderen eller Ammen skal lade sla Leffuer Aaren paa Haanden eller paa Armen/ oc hun skal giøre hendis Melck god met de ting som Melcken god giøre/ om huilcken førre sagt er. Mand skal oc bade Barnet i Vand huor vdi Jordbere vrt met rod oc alt saaden er/ Oc om Morgenen effter at det haffuer badet skal mand giffue det it quintin eller it halfft Triasandali/ vel sønder gnedet vdi Sirup Tistler/ oc lad det faste der paa vdi to Timer/ Moderen eller Ammen skal icke æde

Fisk/ Ost / eller det som baget er/ Barnet skal icke heller bæris vdi Lucten.

Det xxxviij. Capittel.

Om Børn kand icke lade deris Vand.

DEm noget vngt eller spædt Barn faar Sten eller for sand skyld/ kand icke lade sit Vand / Da skal mand tage en Haand fuld aff Agerne/ oc siude dem vdi halffanden potte fersk Vand indtil tredie delen er indsaaden/ saa skal det sies igiennem en linet Klud/ oc naar som det er bleffuet kalt / da skal mand giffue Barnet her aff at dricke saa meget som det selffue dricke vil.

Giff Barnet lidet Kreutttis Øyen støtte til Puluer met søt Melck at dricke.

Register eller Taffle offuer denne Bog om Quindfolcks Bryst oc Singdom.

Ende paa denne Taffle.

Prentet i Lybeck.

Paa Lorentz Albrecht/ Borgeris oc Bogeførers der samme steds Bekaastning. Oc findis hos hannem til kiøbs.

En skøn Nyt-
telig Lægebog indehol-

dendis mange atskillige skøne oc forfarne Lægedomme / huilcke som tiene Bartskerrerne/ oc dem som ville læge ferske oc gamle Saar. Dislio-giste oc om Bad/ Aareladelse oc Koppe sættelse / oc om de Lægedomme som findis i Apotecken fale. Fordansket

Aff

Henrick Smid vdi Malmø.

Anno M. D. Lxij.

Prentet i Lybeck/

ANNO

1598.

Erlig / Velbyrdig Mand oc Strenge Ridder / Her Mogens Gyldenstierne til Stierneholm / Vor kieriste naadige Herris Mand oc Raad. Ynsker Ieg Henrick Smid i Malmø / Naade oc Fred aff Gud vor Fader / oc aff vor Herre Jesu Christo / Disligiste myn ydmyge villige tieniste aff min fattige formue / nu oc altid.

Kiere Her Mogens / Herre oc Ven / wi læse i Historierne at Archagatus Lisanie Søn aff Peloponeso haffuer veret den første Chyrurgicus / det er den förste Læge eller Bartskerer vdi Romere stad / som haffuer handlet met obne Saar / huilcke hand kunde see oc komme til met sine Hender / oc dette skeede. M. M. M. D. C. C. xlvj. Aar efter at Verden vaar skabt / der L. Aemilius Paulus / oc M. Liuius Salinator vare Borgemestere i Rom / oc det vaar D. xxxv. Aar efter at Rommere Stad först bygdis. Huilcken Stad bygdis der Achas vaar Kong i Juda / oc Osea Kong i Israel / som vaar. M. M. M. C. C. xj. Aar efter Verden vaar skabt / oc vij. C. Lij. For Christi fødsel.

Denne Archagatus holdz met det første vdi stor ære oc værdighed / Men der hand begynte at rense Saarene / skar oc brende det onde Kiød aff dem / ville oc haffue omsier løn for sin Konst oc wmage / da bleff hand actet oc holdet saa gaad som for en Bødel.

Kiere Her Mogens / lige som det gick denne Læge Archagato / saa gaar det endnu daglige til. Thi at naar som nogen er Siug eller Saar giort / da lader hand kalde Doctoren eller Lægen til sig / oc hand actis da aff den Siuge

som

som en Gud / oc hand holder da Læ̈gens bud oc befalninger fast strengere end Guds befaling / Thi at hand venter oc haabis at hand met hans konstis hielp / skal komme til sin Sundhed oc Helbrede igien / Thi lige som Troen gior en salig paa Sielsens vegne / saa kand oc saa den Tro / Haab / oc Trøst / som it siugt Menniske haffuer til dem som hand begierer hielp aff vnder stundem mere trøste oc hielpe den Siuge end Læ̈gedommen gior. Thi aff Troen oc Haabet foruandlis mange ting. Oc naar som den Siuge fornemmer lidt bedre / Da acter hand Doctoren eller Læ̈gen for en Engel. Men naar som hand bliffuer aldelis til pass oc helbrede igien / oc Læ̈gen vil da haffue Penninge for sin bekaastning / konst oc vmage / da actis hand nøye for it Menniske / oc vere end en Bødel / ja hand bliffuer da saa gaat som en Dieffuel / thi mand skyer oc flyer for hannem / saadan tack oc løn faar hād da for sin bekaastning konst oc vmage.

Kiere Her Mogens / Lige saadan tack oc løn haffuer ieg offte annammet / den tid ieg brugede den dyrebare Læ̈gekaanst / i saa maade / at naar som ieg haffde kostet iiij. eller vj. marck paa Læ̈gedom til nogen / oc den Siuge vaar vorden helbrede igien / da fick ieg nøffue helfften igien aff det som ieg haffde kaastet paa den Siuge / for hues skyld ieg denne kostis rette grunduol / som er Theorica aldelis for lod / for ret vtacknemmeligheds skyld. Men dog vil ieg icke aldelis nedgraffue oc skiule den Penning som Gud haffuer giffuet mig / men vddele den iblant dem som den haffue behoff.

Thi

Thi det er it almindelig ordsprock / at huo som skiuler oc begraffuer sit eget Gods effter sin vilie/ hand giør ingen wskel vden sig selff/ men huo om skiuler oc begraffuer det som menige Mand kand komme til gode/ hand giør huer mand wskel oc wret.

Kiere Her Mogens/ ieg seer oc daglige forfarer/ at nogle groffue oc wforstandige Bartskerer (huilcke sandelig mange ere til) som vden all ret forstand oc konst/ handle met ferske oc gamle Saar/ i det at de forderffue mangen erlig Persone som kommer faar deris Haand met it lidet oc føie Saar til huilcke de bruge de Lægedommer som Saaret verre giør/ end det vaar før endt det kom til dem / oc saaledis skilie de mangen baade ved helbrede oc Penninge.

Kiere Her Mogens / Jeg haffuer kient en Bartskerer / oc hort hannem rose sig der aff/ at hand kunde giøre oc berede en Smørelse til Bønder som haffde onde Saar / oc naar som de kiøbte aff samme Smørelse / oc lagde aff dem paa deris Saar / da bleff det saa ont oc forderffuet inden faa dage/ saa at ingen/ kunde læge det / før end det kom til hans Haand igien / saa fick hand ti eller tolff Marck for it Saar / for huilcket hand ellers skulde icke haffue faaet ti eller tolff ß Oc lige som hand handele / sa gick det oc hannem før hand døde.

Kiere Her Mogens / paa det de fromme gudfrynctige Læger / som handle met ferske oc gamle Saar / oc gierne vilde hielpe deris christen Brøder som nogen breck faar/ met deris konst oc Handuerck/ der som de den rettelig

viste

vilke/ haffuer ieg dem oc alle som forstaa vort Danske tungemaal / til gode fordansket denne næruerendis Bog/ huilcken som er vddragen aff de visestе oc forstandigste Lægers bøger/oc indeholder mange skøne forfarne stycker som til saadan Handel tien.

Kiere Her Mogens / i det ieg i sandhed haffuer forfaret aff eders strenghed at i haffue en besynderlige lyst til Lægedoms konst/oc haffue der faare giort mig hielp oc bistand met rede Penninge oc andet gaat/ til at lade prente mine Lægebøger met/ thi skencker oc tilscriffuer ieg eders strenghed denne næruerendis lille Bog / bedendis eders strenghed ydmygeligen/ at i ville tage hende til tacke / oc mig hoss de vforstandigen som saadant arbeyde laste oc skende vden all skel oc brøde / ville forsuare til det beste. Her met eders Velbyrdighed met alt det i vel ville den euige Gud befalendis. Scriffuet vdi Malmø den Dag Junij M. D. Lvij.

Register

Register paa denne Bog.

Molli-

Det j. Capittel.

Huad den Læge som handler oc omgaaes met Saar / skal offueruege oc sig faaretage.

EN Bartskærer eller Læge som handler oc omgaar met Saar / vere sig ferske eller gamle / Hand skal bruge til dem / den Lægedom som vist oc offte forsøgt er / Hand skal oc haff-ue stedse til stede alle de ting som der til tie-ne oc duelige ere / Sammeledis oc vide / huorledis hand rettelige Smørelse oc Plaaster / som tiene oc duelige ere til hans Konst / giøre oc berede skal / paa det at hand viss bedre kand læge Saarene. Hand skal oc met det første offueruege / huorledis hand Decterne rettelige bruge skal vdi hugne Saar / saa at Saaret kommer igien til sin rette nature / som det førre haffde. Huil-ket som dog icke vel skeer / vden alenisste vdi de Saar / som ere alenisste vdi Kiødet. Thi de Saar som ere vdi de andre Lemmer / vere sig vdi Been / Aarer oc Sener / Hinder som gaar til Hiernen / forenis aldrig / eller allægis vden Aar. Thi deris begyndelse aff Sædet haffue / huilcket som en gang vor-der vdkastet / oc saargiort / kommer det al-

drig til laue igien. Men vdi ſamme ſte
vaaxer noget andet / huilcket ſom reffue
opfylder vdi den ſted ſom det andet før
vaar. End dog at nogle aff de lærde Læ
ger her imod ſige. Der ere oc nogle Læge
ſom ſcriffue her imod/ oc ville ſige/ at for
ſagde Lemmer vaaxe aldelis tilſammen vd
igien / vden all fare oc ſkade eller Aar.
Somme andre Læger necte det oc ſige/ at
det er noget andet ſom ſteden opfylder/ſom
ecket ligt er det andet. Men her om er min
mening ſaaledis/er Saaret ſtort / da er det
aleniſte it ſkin aff en befeſtelſe eller ſtadfe
ſtelſe/det er en tilſammen ſættelſe. Men er
Saaret lidet/da til lægis oc forenis det re
telig vd igien. Det er oc viſt/at Kiødet ſom
dag fra dag aff Mad oc drick vaaxer oc for
øgis / tilhaabe vaaxer lige ſom det først
vaar/ vden ſaa er at noget aff diſſe ſiu effter
følgendis det forhindrer oc der imod ſtaar
ſom ere / Om nogen Aare vaare igiennem
ſtungen oc ſaaret ginge ind paa benet/ Om
nogen Byld ſloge der til/ eller Complexien
det forderffuede/ Eller oc om Saaret vaare
hulſtunget/eller ſønderknuſet/eller det vaare
forgiffuet met Eder aff noget ont forgifftigt
Diur/ huer aff diſſe ville vere ſerdelis lægte
oc huer met en beſynderlig Lægedom / effter

Saarens leylighed / som du her effter skalt faa at høre.

Det ij. Capittel.

Om Saar som met Vaaben oc Verie stungē ere/ vere sig met Suerd eller Pil.

Aff de enfaaldige Saar vil ieg begynde / som icke nogen aff saaresagde tilfald haffuer. Først skalt du giffue vel act der paa / om Saaret er stungen met Kniff/ Spiud/Pil/ eller met andre saadanne Verie / Thi saadanne Saar de vaaxe inden en stacket tid tilsammen oc lægis / saa fremt at saadanne sting haffue icke rørt nogen Aare eller Sene/ Hinde/Mussi som aldernæst Benet er / Er det saa skeet/ det kand mand forfare aff Pinen.

Til saadanne Saar tør mand intet andet giøre/ end at mand legger der vdi en veyle som vaadgiort er vdi Rosen olie / oc Saaret saaledis obet holder en dag/oc samme dag skal den Saargiorde vere aldelis stille/ oc icke røre den Lem som saargiort er.

Oleum rosarum.

Men haffuer den som Saargiort er / stor oc suar pine / da er det icke Tegen der til at nogen Sene eller Aare Hinde eller Mussi er stungen / Er det saa/ da skalt du lade vdi Saaret Rosen olie som førre er varmet/oc vegen som stingis vdi saaret skal

ey vere for lang eller fortyck/ paa det at saa-
ret skal ey der aff lide nogen tuang eller pi-
ne. Vegen skal oc stingis vdi Rosen olie
som blandet er met det huide aff it Æg / oc
vduaartis paa Saaret skal leggis it Plaa-
ster som tilbage driffuer Repercussivum,
aff Lægerne kaldet. Eller oc leg dette ef-
terscreffne der paa.

Oleum Rosarum. Acetum Vini. Bolus Armenus.

Tag Rosen olie tu Lodt/ Vin Edicke
it Lodt/ Bolus Armenus/ saa meget som her
til behoff giøris / blende disse tilsammen/
brug det indtil Pinen stillis/ oc indtil
Saaret begynder at giffue rødde aff sig/ da
tørt/ du icke frycte at nogen Apostema/ det
er Byld/ eller Krampe der til slaer. Naar
som Saaret saaledis renset oc beskermet
er/ Siden leg der vdi en tør bløød Vege/ oc
aff det som renser / lige som dette efterføl-
gendis giør.

Mel Rosarum. Farina hordei. Terebinthina.

Tag Rosen-Honnig/ huilcket som rent
oc klart er sex lodt/ rent Bygmel tu lodt oc
lit Terpentin/ siud disse saa at det bliffuer en
bløød Smørelse / her met skalt du tillæge
Saaret.

Merck at Terpentinen skal icke ladis
her vdi føre end Rosen Honnig oc Byg-
melet vel tilsammen saadne ere/ oc det er ta-
get fra Ilden/ da skal Terpentinen først der
vdi ladis.

Men om saa skeede/ at forsagde Læge-
dom vil icke hielpe / oc pinen ey heller for-
gaar oc stilles / da lad en Aare tuert imod
Saaret/ Om den siuge saa sterck er at hand
det taale oc fordrage kand / Men er hand
icke/ da sæt hannem Kopper / oc giør han-
nem huer dag Stolgang met en aff de tap-
pe huilcke som Stolgang giøre/ huilcke off-
uenfaare vdi det Capittel som Stolgang
at giøre screffne staa/ oc lad hannem holde
en god Ordinantze vdi Mad oc Drick/
brug dette indtil du icke lenger seer eller for-
mercker nogle onde Tegn / See oc vel til at
du huer dag smører Saaret met Bolo
Armeno / Rosen olie / oc Edicke. Ingen
anden ting skalt du bruge til saadant
Saar/ huercken Fedme/ Vrter / eller varmt
Vand/ Thi her aff raadner Saaret oc for-
derffuis.

Bolus armenus. Oleum rosarum. Acetum Vini.

Det iij. Capittel.

Om Saar som hugne oc skaarne ere.

VAar som Saaret er skaaret
eller huget met Kniff eller Suerd
vdi lengden / Da see vel til met det
første/ om det giøris behoff at Saaret skal
tilsammen syes eller ey/ giøris det icke be-

hoff at mand det tilsammen syer eller hecter/ da leg i Saaret skaffuelse aff en Linklud vaadgiort vdi det huide aff it Æg/ oc forbint det/ intet andet tørt du her til bruge. Men er Saaret saa stort at det gørs behoff at hectes eller syes tilsammen/ da sy det tilsammen met en fire hiørnede synaael oc met vexit Traadt/ saa at hecterne komme lige tilhaabe eller tilsammens/ oc lad huer hecte eller sting vere en liden finger bred fra hin anden/ men nederst vdi Saaret skal it hul bliffue obet/ oc vdi samme hul skalt du legge eller stinge en vege paa det/ at Saaret kand rensis der igiennem. Oc naar som Saaret saaledis tilsammen syet eller hectet er/ strø saa aff dette effterfølgendis Puluer der paa.

Albumen ovi.

Tag huid Røgelse it lodt/ Drageblod tu lodt/ wslycter Kalck try lodt/ stød oc blend disse tilsammen/ somme dag alleniste den wslucter Kalck/ der effter legge offuer Saaret en Linet klud vaadgiort vdi det huide aff it Æg/ oc forbinde det/ paa det at det icke atskillies som tilsammen syet eller hectet er/ oc tillæge Saaret saaledis.

Thus albũ. Sanguis Draconis. Calx viva.

Men om saa skede/ at noget ont sloge/ til saaret/ som vel skee kand aff Luctens forandelse/ saa at der kommer rødde vdi eller

oc hectelsen met huilcke Saaret er tilsammen syet sønder ginge: Da tag rent Huedemel it lodt / Honnig tu lodt / oc try lodt Vand / siud disse tilsammen / her met rense Saaret / oc giør Plaaster her aff paa Saaret / Naar som dette saa skeet er / da leg det paa rene Blaaer vaade giorde vdi varm Vin.

Farina Tritici. Mel.

Det iiij. Capittel.

Om nogen Aare er sønder huggen eller skaaret.

DEt hender sig oc stundom / at Aarerne bliffue saargiorde / eller oc sønderhuggis / lige som paa Arme / Been / Hals / Hender etc. Da skal mand subtiligen begge ender aff samme Aarer igien tilsammen hecte eller sye / oc naar som saa skeet er / da skal mand der paa smørie Rosen olie / vdi huilcken de røde Madke aff Jorden saadne ere / oc mand skal haffue god til siun / at hecterne eller det som tilsammen syet er icke opbryster igien / saadant skal ick skee aleniste faar Aarens skyld / men oc saa / faar Saarens / saadan hectelse eller tilsam̄en syelse er god oc offte aff forstandige Læger forsøgt / Men der er dog somme som her imod si-

Lumbrici terrestres.

ge vden all skel. Om den Saargiorde haffuer pine/der aff skalt du icke forfærdis/fordi at saadan pine stillis inden en stacket tid/ om saa er / at mand smører Saaret met Rosen olie / om du saaledis handler / tørt du icke redis faar verck/om end saa vaare/at den hele Aare vaare sønder.

Oleum rosarum.

Det v. Capittel.

Blod hvorledis det skal stillis.

OM saa skede/at Blodet løbe formeget vdi saadan handling / da skal det saaledis stillis.

Tag Røgelse / oc Aloe/ stød dem til Puluer / oc blende dem met det huide aff it Æg / saa at det bliffuer som Honnig/ rør her oc vdi Hare haar smaa skaaret/ leg her aff paa Saaret som bløder/ sæt oc en Finger paa den Aaare som saa bløer / oc lad den staa der paa vden en Time / Du skalt oc icke heller tage det Plaaster som saaledis paa lagt er/ fortilige aff Saaret / saa fremt som du icke vilt giøre den Siuge stor skade. Oc om saa skeede / at samme Plaaster vaare haardelig baget vdi Saaret/ da leg it andet fet Plaaster der paa/ saa at Plaasteret her aff kand opblødis/ at Aaren

Olibanũ. Aloe.

ren icke obnis igien / om du saaledis met Saaret handler / da siger ieg dig foruist at dette er en skøn Konst oc Lægedom hues lige nøye findis.

Det vj. Capittel.

Om de Saar som ere vdi Kiødet oc vdi Benene.

NAar som Kiødet oc Benene ere Saargiorde tillige | da skalt du icke tillæge Kiødens Saaar/ førre end du haffuer hiulpet Benet som hugget er. At saadanne Been skulle aldelis lægis tilsammen igien som det førre vaar| er icke mueligt | met det vaaxer vel tilsammen igien met it hart Kiød| lige som det vaare tilsammen lægt| at saadant lægis tilsammen| det skal Naturen giøre| Thi skal Saaret icke tillægis før end du fornemmer at saa skeet er| ellers skulle Kiødens vædske forhindre det | at Benet skulle icke lægis tilsammen |. huilcket saare faarlige vaare | oc kunde der aff dø / oc serdelis om Hoffuet panden sønder vaare| oc Kiødet til lægtis.

Det vij. Capittel.

Om Hoffuet Saar/ oc om Hoffuet panden sønder.

Om der kommer nogget Saar vdi Hoffuedet oc Hoffuet panden vaare sønder / da see vel til / om stycкerne aff Hoffuet panden gaa ind eller vd / huilcket du kant mercke aff disse Tegn / Om den Siuge haffuer vemmelse / oc vilde gierne spy / om pinen er føie / om Øynene ere fulde aff Vand / oc brende / Ansictet er tilsammen draget / oc hand er vstadig. Eller du kandt det saaledis forfare huilcket som er it vist forsøgt stycke.

At forfare om Hoffuet panden er sønder.

Tag en dubbelt Traad / oc faa den som Saargiort er / den ene ende aff samme Traad vdi Munden oc bed hannem holde den ene ende imellem hans Tender / holt du saa den anden ende met din Haand / oc naar som du Traaden saaledis vdract haffuer / sla saa met din Nægel paa Traaden / saa at hand snurrer / giør dette offte / kand den siuge det taale / da er icke Hoffuet panden sønder / Men kand hand det icke taale at det saa snurrer / oc det giør hannem saare ont / da er Hoffuet panden sønder.

En anden konst til at forfare met om Hoffuet panden sønder er eller ey. Tag en lidē Quist aff it Pile træ eller aff Granne træ / oc sla der met paa Hoffuet panden

den oc giff vel act der paa / om der liuder klart eller domt / giffuer det en klar liud aff sig / da er Hoffuet panden hel / men giffuer den liud fra sig / lige som en brøden Klocke / da er Hoffuet panden sønder. Du maat forlade dig til disse Tegen / oc icke til de at hand gider vel soffuet / æd oc drucket / de Tegen / ere icke visse / men bedragelige.

Naar som du veedst foruist at Hoffuet panden sønder er / da giff act der paa om Saaret vdi Kiødet er mindre end som Saaret i Hoffuet panden er / er Kiødsens Saar mindre / da giør det saa stort som det andet induaartis er / Uden saa er / at du formercker paa den som Saargiert er / nogle Dødsens tegn / formercker mand dem / da skal mand lade det sa bliffue som det er.

Naar som du haffuer giort Saaret større / da see vel til / om Benene gaa ind / eller om nogle stycker aff dem røre paa Hiernens groffue hinde / dura Mater kaldet / Om saa er / da skalt du ieffne det som wieffnet er / oc vdtage styckerne met det Instrumente eller Redskaff / som der til hør / oc saaledis skalt du handle. For end du sætter Hoffuet pandē til laue vd igten / skalt du lade vdi Hoffuet panden Rosen Olie / Oc

den skal der vdi bliffue en dag / Oc vdi Saaret skalt du legge skaffuelse aff Linklude vaadgiorde vdi Rosen olie/ oc vdi det huide aff it Æg/ Oc paa den anden eller den tredie dag der effter / da sæt til rette huad som rettis skal/ met de Instrumenter eller Retskaff/ som der til høre / oc borttage huad som borttagis skal/ det sactigste du kant / paa det at du icke rører Hiernens groffue hinde/eller nogen anden Aare. Oc naar som du dette saaledis giort haffuer/ tag saa Rosen Honnig en del / oc tøsser saa megen Rosen Olie/ blende tilsammen/ vaadgiør her vdi en subtilig bløød Linklud/ oc nogen Lin skaffuelse / Oc leg den ind paa Hoffuet panden/som sagt er. Du skalt forbinde det yderste Saar som vdi Kiødet er/ met Linklude / vaadgiorde vdi Rosen olie/ oc det huide aff it Æg. Oc er det om Sommeren/da skalt du vaadgiøre vdi kalt Vand det yderste bond / oc om Vinteren vdi varmt Vand/ oc Vandet skal vel vdkrystis/ for det paa bindis. Eller du maat tage Rosen olie fire lodt/Edicke it lodt/ Bolus Armenus tu lodt / vaadgiør Vinden her vdi/oc brug dette all den stund at Saaret giffuer rødde aff sig. Siden strø paa Hoffuet panden Røgelse/ huilcket som giort

Mel rosarum.
Oleum rosarum.

Oleum rosarum.
Acetum.
Bolus armenus.
Olibanũ.

giort er til it rent subtiligt Puluer / leg der paa it Plaaster huilcket som vaadgiort er vdi Rosen Olie oc Rosen Honnig/ oc dette Plaster skal icke vere saa saare meget vaad/ som de andre/ om huilcke forre sagt er. Men vdi Kiødsens Saar / skalt du legge skaffuelse aff rene Linklude / oc der paa it Plaaster som renser / som skal vere giort aff Rosen Honnig oc Bygmel / oc trindt omkring Saaret strø Bolum Armenum/ paa det / at Saaret skal icke til lægis før end Hoffuet panden lægt er / der effter maat du Saaret til læge.

Oleum rosarum. Mel rosarũ

Mel rosarũ Farina hordei. Bolus armenus.

Vdi alle andre Hoffuet pandens fare eller sønderbrydelse/ tort du intet andet giøre/ end at du lader vdi Saaret Rosen olie blendet met Rosen Honnig / oc vdi Kiødens Saar Rosen olie / oc det huide aff it Æg / oc vden omkring Saaret Bolum Armenum indtil Saaret vdrønder. Siden skalt du der met handle lige som offuenfaare sagt er.

Oleum rosarum. Mel rosarũ Bolus armenus.

Det vij. Capittel.

Om allehaande Hoffuet Saar/ huilcke som ere vden Hoffuet pandens sønder brydelse.

Huert

Hvert Hoffuet saar som er vden Hoffuet pandens sønderbrydelse/ met det skal handlis lige som met it andet Saar. Mand maa Saaret til sy eller hecte/ oc det læge lige som offuen saare sagt er met Kalck/ alleniste vndertaget at mand icke skal bruge Rosen Olie der til/ eller Rosen Honnig/ men aleniste det huide aff it Æg/ indtil Saaret begynder at drage oc giffue rødde aff sig. Siden maat du vel renset met Rosen Honnig oc Bygmel/ oc omkring Saaret skalt du smøre Bolus Armenus/ paa det/ at det skal icke hoffnes eller nogle Blegner opløbe/ oc om saa skeer da er det farligt oc ont/ Thi det er Dødsens tegen/ oc en begyndelse til Aarernis krampe/ effter huilcken Døden følger. Alt saadant kand Bolus Armenus affuende. Den Singe skal oc holde en god Ordinantz met Mad oc Drick saaledis.

Ordinantz

Er det om Vinteren/ da skal mand tage Krummen aff Brød/ oc der paa skal mand lade fem gange het Vand oc siden tre gange kalt Vand/ der effter skal samme Krummer blendis met huid Rosen Sucker. Men om Sommeren skal mand lade kalt Vand der paa. Hand skal oc æde Byguelling oc Mandelmelck/ til redde

Saccharum Rosatum.

met

met Rosen Sucker / oc met Sucker Penidiarum. Men dog brugis icke Melck gierne vdi Hoffuet Saar/thi hendis damp opfar i Hoffuedet. Men om den Saargiorde vaare saare siug/eller hand haffde en ont Maffue / da maa mand giffue hannem vnge Høns til redde met Agrest (der en Oes som vd persis aff de wmodne Vinbær) vngt Gedekiød/ Suine fødder til redde met Granaters Ebles oes / eller met Agrest oc giff den Siuge at dricke aff denne drick saaledis til giort.

Saccharum Rosarum. Saccharum Penidiarũ.

Tag Byg støt eller mal det smaa fire lodt / Krummen aff Huede brød tu lodt / Rosen Sucker tu lodt / siud disse vdi ti Pund ferst Vand indtil helfften indsaaden er / si det igiennem en reen Linet klud / oc naar som det er bleffuet kalt / da giff den Siuge her aff at dricke.

Om den som Saar er / er it vngt Menniske oc fult aff Blod / da lad hannem en Aare paa den anden side tuert imod Saaret / Men er hand siug oc skrøbelig / da sæt hannem Kopper / oc kom hannem at gaa til Stols met de tappe som dag indstingis vdi Artzen / alle disse faar sagde mit Bolo Armeno beskerme Saaret / saa at der ingen onde tilfald tilslar/

vere

vere sig Bylder eller nogen vædskis tilslu[d] oc siden met tiden skal den Stuge venn[is] til sterckere Mad oc Drick/ Men er den siu-ge saar vdi Hoffuedet eller induaartis vdi Induollerne/da skal mand icke giffue han-nem Vin at dricke/vden det skeer for Maff-uens skrøbeligheds skyld/eller oc hand bleff-ue forskrøbelig oc mactløs/ da maa mand giffue hannem lit Vin/ som met Vand blandet er/ Fordi at ingen ting forderffuer Hiernen snarere end Vinen/ Thi giffuer mand dem ingen Vin som vdi Hoffuedet ere Saar giorde/ førre end Saaret er vel lægt.

Vin for-biudis.

Men om saa skede/at der vaaxte nogen Byld eller Apostema paa Saaret/ som du haffuer icke kundet affuent/ huilcket stun-dem kommer aff Luctens foruandelse/stun-dem oc der aff/ at Saaret icke vel oc rette-lig tilbindis/stundem oc aff Saarens brect oc skrøbelighed. Er nu saadan heffuelse induaartis i Induollerne/ huorledis du der-met handle skalt haffuer du hørt/ men er den vdi Kiødet/ da giør it Plaaster saa-ledis.

Byld paa Saaret.

Byld i Kiødet.

Tag Lissebons olie oc Bygmel en del/ oc fire sinde saa meget ferst Vand/ giør her aff en Smørelse/ oc leg her aff paa

Oleum. Oliuarum.

Bulden

Bulden / dette skal brugis indtil heffuel-sen forgaar oc pinen stillis/ oc Saaret rød-der. Siden leg paa Saaret it Plaaster som renser/ giort aff Honnig/ Mel oc vand/ indtil det er vel renset. Det skal icke heller til lægis før end det vel renset er/ oc Byl-den oc pinen ere forgangne.

Tilfald aff en ond Complexie

Men vore saadant Saar tilfald aff en ond Complexie / oc aff naturens forderff-uelse/ da skalt du hielpe den met de ting som ere der imod/ det er/ kalt met varmt oc det som varmt er met kalt etc. Indtil Natu-ren kommer til rette laue igien.

Saar hult oc dybt.

Det skeer oc stundem/ at Saaret hult oc dybt er / det Saar skal icke tillægis/ før end det induaartis aff grunden lægt er/ der vdi vaaxer ellers dødt Kiød oc Rødde/ oc vil det Siden opskæris eller huggis igien. Men leg vdi Saaret Røgelse smaat støt til Puluer / eller andre ting som komme Kiødet til at vaaxe / Oc naar som Kiødet vel vd vaaxet er/ læg det saa.

Thus albũ.

Faldne Saar.

Saar som faldne ere paa Stock eller Steen/ eller oc støtte/ de skulle icke strax til lægis/ thi der vaaxer ellers Rødde vdi dem/ oc de maa siden opskæris igien/ effter at det lægt er/ oc saa haffuer mand dubbelt Arbey-de der met. Men du skalt det førre mod

Lidet Saar.

giøre oc rense / oc opfylde det met Kiødt om det dybt er / oc der effter det til læge. Men er Saaret lidet / da maat du smøre det met Rosen olie / oc met Puluer Mirtillorum, oc det rense met Rosen Honnig / oc det saa til læge.

Det ix. Capittel.

Vorder nogen biden aff en gallen Hund.

Hunde vorder oc stundem galne / oc bide de da noget Menniske / da kommer det fra sine sind / oc bliffuer galen / vden saa er / at mand bruger der raad til vdi tide / met Lægedom som der til høre.

Vorder nogen biden aff en Hund / oc mand veed icke om hand vaar galen eller ey / da kand mand det saaledis forfare. Tag it lidet stycke Brød / dyp det vdi Blodet Som aff Saaret kommer / oc kast det for en Hønne / æder hun det oc dør icke / da vaar Hunden icke gallen. Andre de forsøge det saaledis / de legge it stycke Brød nogen føie stund paa Saaret / oc giffue saa en anden Hund det at æde / æder hand det / da vaar Hunden icke gallen.

Aff disse Tegn kand mand forfare / om

Gallen Hundis tegn.

om en Hund er Gallen. Hand løber ale-
ne for sig selff/ oc kiender icke sin Husbonde/
hans Hoffuet oc Øren henge ned / hans
Mund staar oben/oc der henger huid skum
for den / Øynene ere røde / oc gøer for sin
egen Skugge / oc andre Hunde sky oc fly
for hannem.

Lægedom.

Strax mand vorder biden/ skal sæt-
tis en Koppe paa steden/ oc der met vddra-
ge Forgifft oc Eder. Siden skal Saarens
Læber brendis met it gloendis Jern. Som-
me brende saadanne Saars Læber met it
stycke Guld. Der effter skal mand giøre
en Smørelse saaledis.

Cineres Cancrorũ. Altea. Menta. Gentiana. Aristologia. Bacce lauri. Bolus Armenus.

Tag Aske aff brende Kreffueter / Alte
rod / Mynte / Entzian/ Tring/ Hulurt/ aff
huert tu lodt/ Lauerber / Bolus Armenus,
aff huert it lodt / stød oc blend disse tilsam-
men met Olien aff Mynte / giør Plaaster
her aff / met denne samme Smørelse ere
mange hulpne.

Somme Læger holde Saarret obet
vdi xl. dage / oc de giffue den Syuge huer
dag aff denne Lægedom saaledis tilgiort.

Cineres Cancrorũ. Gentiana. Terra sigillata.

Tag Aske aff brende Kreffueter fem
lodt / Entzian fire lodt/ Terra sigillata sex

lodt / stød disse til Puluer / her aff giffuer mand den Siuge huer dag fire lodt / vdi en hel Maanet / oc siden tillæge de Saaret.

Det x. Capittel.

Om Byld eller Bulde / Apostema kaldet.

BYld eller Bulde komme aff tuende ting somme ere aff vduaartis / oc somme aff induaartis / aff slag / fald / eller aff Saarens foruandelse. Induaartis aff Blodsens offuerflødige Vædske som er aff Cholera, Phlegma oc Melancholia. Her om ydermere at tale / giørs intet behoff / Men ieg vil her lære / huorledis mand skal handle met saadanne Bylder.

Det xj. Capittel.

Huorledis mand skal læge Bylder eller Bulde.

ER Bylden eller Bulden kommē aff slag / stød / eller fald / da er det den beste Lægedom / om den Siuge vng oc sterck er / at mand lader en Aare sla tuert imod Saaret. Men er hand siug oc skrøbelig / da sæt hannem Kopper. Der effter smør Saaret met Rosen olie / oc strø

Oleum rosarum.

strø der paa Puluer Mirtillorum, Denne er den beste Lægedom/om saa er/at det fald eller slag er icke formeget stort. Men om dette icke vilde hielpe/ oc der megen rødde vdflyder / da giort det moed/ oc sla hul der paa / oc rense det met Honnig / Bygmel/ oc Vand / som offuen faare førre sagt oc lært er/oc brug saa de ting/huilcke som komme Kiødet til at vaaxe. Mand skal oc stedse smøre omkring Saaret / Bolus Armenus, Rosen Olie oc Edicke/ paa det/ at det sunde oc gode Blod skal icke forderffuis.

Puluerís Mirtillorū.

Bolus armenus. Oleum rosarum. Acetum.

De andre Bylder eller Bulder som komme aff induaartis ting/for end de stadfestis / skalt du sla en Aare lige tuert imod Bulden/ eller sætte Kopper. Oc giør den Siuge en god Ordinantz met Mad oc Drick / aff de ting som køle / Thi alle induaartis Bylder komme aff den offuerflødige vædske.

Bylder aff induaartis ting.

Ordinantz

Naar som du Bylden renset haffuer/ saa driff Materien eller vædsken tilbage/oc styrck Ledemoder saa at der ingen offuerflødig vædske tilslar / vden saa er / at nogle aff disse siu ting det forhinder/ huilcke icke skulle driffuis tilbage / som ere/ Om noget Barn haffde saadan Byld eller Bulde / eller it gammelt Menniske / eller oc vden som no-

Vædske som icke skal driffuis tilbage

gen stund haffuer veret siug / oc det begyndis at bæris met hannem / om Materien eller Vædsken icke er formeget vdspredet/ oc om den icke er paa den sted / igiennem huilcken naturen sig renser/lige som Struben oc den lønlige sted ere/ paa samme steder skal den icke tilbage driffuis.

Solatrum.

Saadan Materie eller Vædske skal tilbage driffuis met Osen aff kaalde Vrter/lige som Natskade er. Denne Oes atskil/ tilbag driffuer oc stiller pinen. Eller met disse: Portulace vrt / Stenrude som vaaxer paa Mure/Rosen olie/ Edicke/ Bolus Armenus, eller oc met andre Smørelser/ som tilbage driffue.

Portulaca. Capillus Veneris. Oleum Rosarum. Acetum. Bolus Armenus.

Men om saa er / at Materien eller Vædsken vil icke lade driffue sig tilbage igien / om den for groff / for tyckt eller for megen er / naar som du den vdrenset haffuer / da lad vdi forsagde ting som tilbage driffue / noget aff det som atskil / vere sig Honnig eller andet som der til brugis.

Men om saa skede / at naar som du vilt tilbage driffue / at Bylden eller Bulden da rønder / Huilcket stundem er it aff de onde tilfald/ da skalt du met det snariste modgiøre hannem / oc hannem obne effter Byldens leilighed / oc Rødder vel

vdkrystis/ Men om Materien eller Vædsken er formegen / da skal hun icke paa en tid vdladis/ men met tiden / oc serdelis om den som Bylden haffuer/ er siug / oc naar som dette er skeet / da renss den / oc opfyld den met Kiød / oc læg hannem/met de Lægedommer / huilcke som end her efterfølge. Du skalt oc hiude / at du saadanne Bylder skalt icke fortilige obne / før end de ere vel modne / vden saa er / at hand sider paa nogen serdelis Lem/der som hand icke vel sider/ vere sig vdi Artzen eller nogen anden sted/ Om saa er / da skal hand obnis før end hand bliffuer aldelis mod / oc der paa leggis Plaaster / som renser oc modgiør / lige som offuenfaare offte sagt er.

Du skalt oc vel tilsee / at naar som du bruger de ting som atskillie /imodgiøre oc rense/at de icke ere forstercke eller aff for hed nature/ men at de ere ret skickede/ som dem bør met rette at vere/eller forøgis pinen/oc Bylden bliffuer verre.

Bylder aff Blod.

Du maad oc vide/at de Bylder som ere fulde aff Blod / til dem tør mand icke bruge nogen tilbage driffuelse / men det huor aff de kunde moes. De som er aff Cholera vedtørffue megen tilbage driffuelse/ oc føye atskillelse. Oc lige som Blodbylder

rensis met Aareladelse/saaledis purgeris oc rensis de som aff Cholera komme / vdi de Choleriske. Men de Bylder som aleniste komme aff den forbrende Vædske/vedtørffue aleniste/ at de tilbage driffuis før end de Bulne/Oc naar som de ere bulne/ da skalt du intet kalt paa dem legge/ men du skalt smøre dem trint omkring met Bolo Armeno paa det/ at det sunde Kiød kand beskermis/oc at det sig icke mere ind æder.

Bolus armenus.

Det xij. Capittel.

Huorledis brendendis Bylder skulle lægis/ vere sig Carbunckel/ eller Pestilentzis Byld.

AT læge Carbunckel oc andre brendendis Bylder haffuer en besynderlig skick oc maade/som er/ at naar som de ere rensede eller purgerede / da skal leggis Plaaster paa dem/oc mand skal spise den Siuge met den Mad oc Drick som Hiertet styrcker / oc serdelis dem som haffue den forgifftige Byld Antrax.

Den Siugis mad oc drick skal giøris aff de ting som køle. Om det hannem muueligt er/da skal mand intet andet Kiød æde / vden alleniste vnge Høns huilcke til redde ere met de ting som køle. At mand

Den Siugis mad.

bruger til saadanne Bylder Theragelse er faare gaat.

Om den Siuge daaner eller faar befuimelse/saa at hand ved icke huor hand er/ da skal hand opueckis met Pibe oc Trumme / eller mand skal raabe høit til hannem oc neffne hans Naffn/ oc offuer den Siugis hierte skal leggis dette efftersølgendis.

Daaner den Siuge

Tag Sandalum citrinum, Røde Rosen / aff huert tu lodt / Bygmel fire lodt/ Campher it halfft lodt/ blende disse tilsammen met Rosen vand / eller met Osen aff sure Eble.

Sandalum citrinum. Rosa rubea. Farina hordei. Camphora

Er Bylden faare paa Brystet hos Patterne/da leg dette Plaaster bag imellem Henderne eller Skulderne.

Byld aff Brystet.

Oc for alle ting glem icke Theragelsen/endog at den er aff hed nature / haffuer den alligeuel saadan dyd/ at den fordriffuer all Pestilentzis forgifft oc Eder. oc borttager all Pestilentzis forgifft oc Eder. Her om ydermere at handle/ giørs intet behoff paa denne tid.

Naar som Hiertet er stuncket / oc Materien eller vædsken vddreffuen/ da mod giør Bylden / saa du her effter skalt faa at høre.

Lige saaledis lægis alle andre forgifftige brendendis Bylder / det skal saa for-

staaes / at ledemodet oc Hiertet skulle først styrckis / oc Bylden skal siden til lægis lig som Bylder bør at lægis.

Trochisci. de thurbit.

Men kaalde Bylder de skulle rensis met Trochisci giorde aff Thurbit / som du her effter end høre skalt / oc naar som de rensede ere / da modgiør oc atskil Materien eller Vædsken.

Det xiij. Capittel.

Om gamle Saar oc Bylder

DV skalt vide at der er skilsmisse imellem it gammelt oc it ferskt Saar. Ferskt Saar er det som nylige hugget / faldet / slaget / støt eller skudt er. Men det er it gammelt Saar det som gamelt er / vdi huilcket rødde eller død Kiød er oc ilde lucter / er der gul eller rødactig rødde vdi / da skal det does met kaalde ting som stoppe / lige som Alune vand eller Byg vand giøre / Men er Ledemodet kalt / da skal det does met Honnig oc Vin.

Affodillus. Vnguentū. Pastorali.

Men om der er vaaxen nogen Roe offuer Saaret / oc der vnder vaare død Kiød eller rødde / da rensis det met Puluer giort aff den Vrt Affodillo, eller oc met Vnguento Pastorali, eller met en grøn smørelse.

Men

Men æder Saaret omkring sig / da skil det met Bolo Armeno, smør den omkring Saaret / oc leg saa paa Saaret it Corrosiff, det er / det som det onde Kiød bort æder. Naar som dette saa skeet er / det er / naar som Saaret renset er / da kom Kiødet til at vaaxe / oc tillæg det / saaledis som du end her effter høre skalt.

Det xiiij. Capittel.

Om Kræfft.

Kræfft er en ond Melancholiske Byld / oc den kommer aff den onde Phlegmatis false Vædske / eller aff Cholera adusta.

Vide maat du / at Kræfft kand icke aldelis lægis / vden saa er / at hand tagis aldelis aff sin Rod / Thi skal mand den icke brende met Ild eller Jern / vden saa er / at hand sider paa den sted / huor som mand hannem aldelis kand fordriffue. Om saa er / at Kræfften er icke oc brøden eller der er til paa hannem / oc hand sider paa den sted / som fuld aff Sener eller Aarer er / eller vdi Musen / vdi Næseborerne / vdi Halsen / paa Patternis eller Brystens Vaarter / eller vdi nogen sted / som disse lig er / da

da skal hand huercken modgiøris eller skæris / eller brendis / Men først skal mand purgere oc rense den Melancholiske vædskel oc siden skal mand giøre den Siuge en god Ordinantz vdi Mad oc Drick / oc forbiude hannem at bruge all Melancholiske Mad oc Drick / lige som disse ere: Bønner / de Erter Linsen kaldede / Geß / Ender / Harer / Oxe kiød / Ost / Peber / Senip / Løg / oc huilcken disse lig ere. Omkring Saaret skal mand smøre denne efterfølgendis Smørelse.

Tutia. Cerusa. Oleum rosarum. Aqua Portulace.

Tag Tutiam som beret er vdi Apotecken oc Blihuit / lige meget aff huert / blende disse met Rosen olie / eller met Vand brent aff Portulake vrt / eller met noget andet Vand som køler / giør her aff en Smørelse / oc smør steden her met.

Men om Krefften er paa den sted / huor hand met roden fordriffues kand / da skeer hannem vd met rod oc alt oc lad hannem vel bløde / oc vdkryst vel det Melancholiske Blod / brent saa steden met it gloendis Jern / leg saa der paa it Plaaster som er giort aff Honnig / Bygmel oc Osen aff Mercke / rens den saa / oc som Kiødet til at vaaxe / oc tillæg den.

Mel. Farina hordei. Succus Apij.

Den Kreffuet som er oben oc frem-

kryber oc æder omkring sig/ kand mand icke vel hielpe/ mand maa brende hannem oc forsøge om mand hannem fordriffue kand met den Lægedom som offuenfaare staa/ oc smørie paa hannem den Smørelse som giort er aff Tutia.

Det xv. Capittel.

Om Fistel.

FIstula er en Siuge som vel betient er/ lægis fuldnær met den Lægedom som Kreffuit lægis met/ mand brender den met brendendis Læge-domme / paa det mand kand vdtage det haarde oc døde Kiød/ Siden skal hullet smøris met Smør/ eller andet fet/ paa det at Roen som der paa vaaxen er/ hand affalde. Der effter renser mand Saaret/ oc handler der met lige som met andre Saar som skulle tillægis.

Det xvj. Capittel.

Huorledis Been eller andre Lede-moder som aff lede ere skulle indsættis.

NAar som it Ledemod er kommet aff sin rette sted fra hin andet/ da indsæt det igien/tag saa Mel aff Cicer

Farina Cicerum

Farina Ciceris. Cicer/ Erther / blendet met det huide aff it Æg / vaadgiør en ein klud her vdi / oc leg den der offuer/ tilbint det saa sactelig at det kand bliffue hoss huer andet. Somme bade Ledemodet førre vdi varmt Vand / her met handlis icke rettelige/ Thi der aff vaxe Bylder paa Ledemodet.

Haffuer den Siuge stor pine / da smør Rosen olie der paa.

Men er Ledemodet hoffuet / oc haffuer lenge veret aff lede/ da er det gaat at det badis vnden op met varmt Vand/ huor vdi Chammilleblommer / Fœnum Græcum, Hørfrø / oc den Kattost Altea saaden er/ oc indsæt det.

Chammomilla. Fœnum Græcum. Seminis Lini. Althea.

Det xvij. Capittel.

Om it Been er sønder brøt.

ER noget Been sønder/ da sæt det tilsammen som sig det bør / oc som det førre vaar/ Siden vaadgiør en ein klud i Rosen olie oc vint den der omkring. Giør saa it Plaster aff Mel aff Cicer / eller aff Mølle støff som henger i Møller paa Veggen met det huide aff it Æg/ leg det der paa / Siden læg der omkring Blor som ere vaade giorde vdi det huide aff it Æg/ oc saa der omkring

Oleum Rosarum. Farina Ciceris. Violatile Molendinæ.

kring skinnerne/bint det fast til saa at hand icke kand røre Lemmen / indtil den tiende dag/ uden saa er/ at hand haffuer stor pine/ eller det saare kløde/ eller der vaaxte Bylder paa samme Ledemod / da maat du opløse det oc smørie samme Ledemod met Rosen olie/ oc der lige tuert imod lade den Aare paa huad sted som dig best siunis. Giør hannem en skick huilcken hand met Mad oc Drick holde skal / saa at hand icke æder formeget / indtil at vædsken fordrager sig/ bint saa Lemmen som sig bør.

Oleum Rosarum.

Ordinantz

Men kløer Ledemoder saare / da bint det op oc toe det met varmt Vand / bint det saa til igien / indtil det dragis tilsammen oc helt vorder. Jngen skal fordriste sig til at handle met saadant oc som dette lig er/ uden hand haffuer det seet oc lært aff en forstandig lærder oc velforfaren Læge/ thi det er icke vel mueligt at nogen kand handle met saadan breck rettelig som sig det bør / uden den Siugis store skade oc forderffuelse / den saa er at hand det met hans Øyen seet haffuer/ huorledis der met handlis skal.

Det xviij. Capittel.

Om Øynernis breck oc siugdom.

De

DE Læger som omgaa oc handle met Saar | vdi blant alle Soter oc Siugdommer er ingen dem saa vbekient som Øynenis breck oc brøst er | Fordi de ere saa vnderlige skabte oc gierde aff Gud / som mand kand see vdi deris Anatomia | huilcket oc mange lærde Læger om dem scriffue / at deris breck oc brøst kand icke vel vdgrundis oc bescriffuis. Thi vil ieg icke alle deris breck oc brøst her sætte / men aleniste nogle aff dem huilcke offte for deris Hender komme som met Saar handle oc omgaa| som ere / Naar de bulne ere | kløirinde| skabede bliffue | hinde eller plet paa dem vaaxer.

Naar Øynene bulne ere.

AT Øynene bulne/det kommer aff mange atskillige ting / stundem aff Solskin| Hede| Støff / Røg/ aff stor Vect etc. Aff disse kommer almindelig gierne hede vdi Øynene| da skal den Siuge holde en god skick met Mad oc Drick | Oc da skal mand sla det huide aff it Æg vel|oc lade det saa klaris| her aff skal ladis vdi Øynene. Denne Lægedom maa mand bruge til Øyernis breck huor som hede vdi er.

Om Oynene ere hoffne/ oc de ere røde oc rinde/ oc ere hede vdi dem/ oc der flyder vædske aff dem som aff it Saar/ da skal mand først lade sla Hoffuet Aaren oc Hoffuedet rense/ oc den Syge skal bruge den Mad oc Drick som aff kaald nature er. Oc siden skal hand bruge den efterfølgendis Lægedom.

Tag Quinde melck som dier it Pigebarn/ oc lad her aff vdi Oynene. Du maat oc vel giøre it Plaaster til dem saaledis.

Lac Mulieris.

Tag rød Sandel/ røde oc huide Rosen/ aff huert tu lodt/ Bygmel fire lodt/ Campher it quintin/ blende disse tilsammen met Rosen vand.

Sandalum. Rosa rubea & alba. Farina hordei. Camphora. Aqua Rosarum.

Naar Oynene lade aff at fly eller rinde/ da Røg/ oc Bad dem vnden op met Rosen vand oc lit Salt. Om denne Lægedom vilde icke hielpe/ da brug den Oyen Smørelse/ som giøris aff Røgelse/ paa det at den Materie eller Vædske kand bliffue mod/ oc siden rens dem met Puluer Citrinum.

Pulueris Citrini.

Det skeer oc stundem/ at der vaaxer en Bleg eller Byld vdi Oynene effter saadan heffuelse/ da skalt du det fordriffue/ oc pinen stille met den huide Oyen Smørelse. Oc om der gaar hul paa den/ da tillæg

det met den Smørelse som giøris aff Bly.

Men bliffuer der noget maal paa Oyet igien / da fordriffuis det met Pinsuine møg/ om mand giør der aff en Oyen smørelse.

Huid Oyen smørelse.

Cerusa. Sarcocolla. Amilum. Dragantũ. Opium.

DEn huide Oyen Smørelse skal saaledis giøris. Tag smuct rent Blyhuit halfft tredie lodt/ Sarcocolla, try quintin/ Amedam eller Stiffuelse it halfft lodt / Dragantum it quintin/ Opium it halfft quintin/ støt disse til smaat Puluer/ blent dem met Regen vand/ gnid dem siden vel paa en Malere sten/ giør Piller her aff/ huer saa stor som en halff Ert/ oc naar som du vilt nogen her aff bruge/ da tag en aff dem / oc gnid den sønder met Quinde melck/ lad saa her aff vdi Oyet.

Oyen Smørelse aff Røgelse.

DEn Oyen Smørelse som giøris aff Røgelse/ den modgiør Oynenis Bylder / oc den skal saaledis giøris.

Thus albũ. Antimonium. Sarcocolla. Crocus. Aqua Fœni Græci.

Tag Røgelse halfft tredie lodt/ Spisglas / Sarcocolla aff huert fem quintin/ Saffran it halfft lodt / blend disse tilsammen met Vand aff Fœno Græco, saa at det bliffuer en Smørelse

Øyen Smørelse aff Bly.

DEn Øyen Smørelse som giøris aff Bly/ renser oc læger Øynenis Bylder/oc den skal saaledis giøris.

Tag brent Bly / Spisglas / Tucia, Kaaberstén / Gummi Arabici, Dragantum, aff huert tu lodt / Opium it halfft quintin.

Er Øyet hoffuet / oc du redis at det vil gaat vd/ da tag Spisglas / Blodsten aff huert it quintin/ Osen aff Slaan fire quintin/ Aloe it quintin/ Giør disse til Puluer/ oc blende dem tilsammen met Jern vrte Vand / oc giør Piller her aff / huer saa stor som it Peber korn/oc naarsom du vilt bruge nogen aff dem/da tag en aff dem/oc sønder gnid dem i met det huide aff it Æg/ lad saa her aff vd Øyet.

Plumbum ustum. Antimonium. Tucia. Aes ustum. Gummi Arabici. Dragantū. Opium. Antimonium. Hæmathites. Acatia. Aloe. Aqua verbenæ.

Om Øynene de klø.

TAg huid Vin/ oc Aloesuccocitrinum, smaat giort til Puluer/ blend disse tilsammen/ vaadgiør en Klud her vdi/ oc leg den offuer Øynene.

Aloe succo citrinum.

Skabede Øyen.

ERe Øynene skabede / eller nogen Roe vaaxen i dem / da tag Kaaberrøg / eller Victril, leg den i huid Vin/lad eller leg her aff i Øynene.

Myſy.

Om Oynene rinde.

Tucia.
Coralli.
Osium mirabolanorum.
Aloes.

RInde Oynene / da tag Tuciam ti quintin/ Correlsten / Osium mirabolanorum, Aloes succotrini, aff huert it quintin / Peber it halfft quintin/ Giør disse til it reent subtilige Puluer/ lad her aff i Hiørnet i Oyet.

Maal paa Oyet.

Stercus Erinacis.
Spuma maris.
Baruch.
Chelidonia.
Radix Acori.

TAg Pinsuine møg / Spuma maris, Baruch, Sacchari rubei, aff huert ti quintin/ smaa giør disse til puluer/ tag saa Chelidoniam, oc gule Lilie rod/ aff huert ti quintin / siud disse i it halfft pund Vand / siud Chelidoniam, oc de gule Lilie rødder der i / indtil helten indsaaden er / met dette Vand skal Pulueret brendis/ oc saa her aff ladis i Oyet.

Hinde offuer Oyet.

Vaaxer der nogen Hinde offuer Oyet/ huorledis den skal fordriffuis / kand icke vel bescriffuis / ingen skal vnderstaa sig at afftage den / vden saa er / at hand det førre seet oc lært haffuer. Men der som den icke for gammel er/ oc haffuer taget offuerhaanden/da kand mand den fordriffue/ om Hoffuedet rensis met Piller Cochlis oc Hi era-

cra,

cra, oc der met at mand holder it gaat Regimente met Mad oc Dricke/oc icke bruger den ſom dampactig er/ oc i Hoffuedet opfar.

Øyen Smørelſe giort aff Fule galde/ ſom leffue aff Roff/ vere ſig Glente/ Høg/ ꝛc. ſom vel tør er/ x. Dragma, Euphorbinm, Coloquint, Serapinum, aff huert en Dragmam, tilgiør diſſe met Fenickel oes.

Det xix. Capittel.

Om Lægedom ſom tien til alle haande ſlags Saar.

Repercuſsiua.

Det er/ Lægedom ſom tilbage driffuer.

Naar ſom du vilt driffue nogen Materie eller Vædske tilbage/ oc er den ſterck oc veldig/ da rens den først met Aareladelſe/eller Koppeſætelſe/ om den Siuge ſkrøbelig er. Her met rens oc purgere den Siuge.

Tag ti Blommer/tørre Fioler it quintin/ſiud diſſe vdi it halfft pund Vand/indtil helten inſaaden er/ ſiud ſaa vdi det vand ſom igien er/ Tamariſcus, Manna, Caſsia, fiſtula, Cortices Mirabolani Citrini, aff huert it halfft quintin/ ſtøtte til puluer/ lad

Prune Damaſcenæ. Viola. Tamariſcus. Manna. Caſsia fiſtula. Cortices Mirabolant.

det staa tilsammen en nat/ si det saa igiennem en Lin klud/varm oc drick det.

Eller giff hannem aff disse Piller huer gang tre/saaledis tilgiorde.

Tag Mirabolani Citrini, røde Rosen / aff huert it quintin Aloe succocitrini tu quintin/ giør Piller her aff.

Lægedom som tilbage driffuer vden Sued/ Hulernis forstoppelse ere disse: Rosen olie/ Natskade.

Disse stoppe lidet: den store Jern vrt/ Endivia, Vmbilicus veneris, Bladløse.

Disse stoppe oc tilbage driffue: Greskar/ Husløg/ Fabaria, Crassula maior.

Disse tilbage driffue oc døde Lemmens pine/ oc de skulle brugis/ vden saa er / at det storlige giøris behoff: Lectyge oes / Mandragora, Valmuer/ Valmuers oes/ Opium kaldet.

Lægedom som tilbage driffuer / oc den skal stødis til Pulver / Rosen / Sandel/ Spodium, Bolus Armenus, Terra sigillata, Vilt du at de skulle snart indgiffue dem/ da giør dem til met lidt Edicke.

Tilsammen sæt Lægedom som snarlige tilbage driffuer: Tag Natskade oes tu quintin/ Rosen olie/ tu lodt/ Edick it lodt.

Eller tag Rosen olie fire lodt / Bolus Armenus

Mirabolani. Rosa purpurea. Aloe succocitrini. Oleum rosarum. Solatrum. Cichorea. Endivia. Vmbilicus veneris. Crassula. Cucurbita. Barba Iovis. Fabaria. Crassula maior. Succus lactucæ. Mandragora. Papaver' Opium. Rosa. Sandalum. Spodium.

Armenus, it quintin / Edicke tu lodt.

Bolus Armenus. Terra ſigillata. Succus Solatri. Oleum roſarum. Bolus Armenus.

Diſſe Lægedomme ſom ſaaledis tilbage driffue / maat du bruge til alle Ledemod / der ſom du redis at nogen hed Materie eller Vædſke ſkal flyde ned vdi Saaret. Men vaaxer der nogen Byld vdi Saaret / da ſkalt du icke legge dette paa Saaret / men der omkring.

Ingen Materie eller Vædſke ſom kaald er / ſkal driffuis tilbage men den ſkal vdrenſis / oc Ledemodet ſtyrckis / paa det / at mand icke ſkal haffue ſaadan tilbedriffuelſe behoff.

Evacuatorium. Turbith. Hermodactili. Diazinziber.

Saadant Evacuatorium, det er det ſom renſer / ſkal ſaaledis giøris. Tag Turbith albi Gummoſi it quintin / Hermodactilorum alborum, it halffe quintin / Diazinziberis it quintin / her aff giøre en liden Kage met Fiole Syrup.

Diſſe ere kaalde ting ſom tilbage driffue: Naiſkade / Veybrede / Virga Paſtoris, er den Vrt ſom Klæde kardis met Hønſebane / Roſen / Baulaſtie, det er / Granate blomſter / Hippoquiſtitis, er en Des / Mynte / Ofen aff de vmade Slaan / Sumach er it frø / Myrtillus, Pærer / Quærer / Neſpilus, Agerne / Galla, Bolus Armenus, Terra ſigillata, Cimolia, er

Solatrum. Plantago. Virga Paſtoris. Burſa Paſtoris. Roſa. Balauſtie. Hippoquiſtitis. Menta. Acacia. Sumach. Myrtillus. Pira. Cidonia.

den Sand som kommer aff Elibesten/ En stor part aff disse skulle kiøbis vdi Apotecken/ Aff disse kaalde ting maat du tage try eller fire til lige / oc blende dem tilsammens / oc dem saa bruge.

Nespilus. Glans. Galla. Bolus Armenus. Terra sigillata. Cimolia.

De hede som tilbage driffne ere disse.

Alun / Cipresse Nødder/ Salt/ Squinantum, Blatta Bysantia, Mel aff de Bønner Lupini kaldede / Disse findis oc vdi Apotecken.

Det xx. Capittel.

Confortatiua.

Lægedom som Lemmerne eller Ledemoderne styrcke.

DIsse efftersølgendis Olier styrcke Ledemoderne / Rosen olie/ Mastix olie/ Oleum Myrtinum, Rød Sandel / Malurte oes / Disse maa mand blende tilsammen / oc saa steden der met smørie.

Oleum Rosarum. Oleum Mastichinũ Oleum Myrtinũ. Sandalum rubeum. Succus absinthei.

Eller tag Marubium, Centaurium, Malurt / Abrød / Squinantum, Spica, Saffran / Mastix / Rosen/ Stød disse til Puluer/ oc sind dem i en dubbelt Kar i Rosen olie oc Vin/ Leg her aff om Ledemodet.

Det xxj. Capittel.

Attractiua.

Lægedom som til sig drager.

ATtractiua, er Lægedom som til sig drager / Pil / Been/ eller Jern. De enfaaaldige ere disse / oc aff dem maa mand tage saa mange som mand selff vil.

Frøer brende til Puluer/lang Hulurt/ Polleie/ Vand karsse / Calamentum, Bertram, Costus, Røgelse/ Myrrhe/ Xilobalsamum.

Rana. Aristologia longa. Pulegium Nasturtiū. aquaticū. Calamentum. Pyrethrū. Costus. Olibanum. Myrrha. Xilobalsamum.

En Smørelse huilcken som vddrager Pil/Been / Jern/ Torn/ oc all anden Metal. Tag aff de Kierner som ere vdi Palmer / Baruch, Sal, Armoniacum, lang Malurt/ Cucumeris Asini, Terpentin/aff huert ti lodt / Sort Peber/Gummi Armoniacnm, Amomi, Xilobalsami, aff huert fem lodt/ Røgelse/ Myrrhe / huit harper/ Colophonia, Pindsuine skind / aff huert fem lodt / Melck aff Morbertræ/ halfftredie lodt/ Vox try lodt oc try quintin/ Osen aff huide Løllier / saa meget som her til giøris behoff/ Giør her aff en Smørelse / Leg her aff paa Saaret / da vddiffuer sig alt hues

vdi Saaret er. Meste parten aff alt dette forscreffne findis vdi Apotecken.

Det xxij. Capittel.

Resolutiva.

Altea.
Chammilla.
Melilotū.
Anetum.
Malva.
Beta.
Parietaria.
Fumus terræ.
Cambre.
Vrtica.
Sambucus.
Farina hordie.

RESolutiva, Rarefactiva, eller Vaporativa medicina, Er den Lægedom som atskil oc subtilig giør/ oc det skeer met Bad eller met Røg / huor aff Suedehullene obnis / oc de enfaaldige som her til brugis ere disse: Den Katost Altea/ Chammilleblommer. Aff de enfaaldigste Vrter er Chammilleblomster den beste.

Den kaalde Materie eller Vædske atskil disse enfaaldige Lægedomme / Amur/ Dil / Kattost / Bede / S. Peters vrt/ Jordrøg/ Kaal/ Melder/ Hyld / Bygmel/ Bønnemel/ Krummen aff Brød/ Spisekommen/ Mynte/ Røgelse/ Mastix/ vilt Meyran/ Ebulus, det er Sommer hyld.

Disse Olier atskille: Olie aff Chammilleblommer/ Olie aff Dild / Olie aff huide Lillier/ Olie aff Mandele/ Nardus olie/ oc den Olie Costinum kaldet.

Det xxiij. Capittel.

Mollificativa.

Molli-

MOllificativa medicina, er den Læ-gedom som blød giør. De lættiste oc enfaaldigste ere disse: Bucke tallig/ Gosse Jster/ Hunde Jster.

Disse ere sterckere/ Suine Jster/ Hiorte marg/ Kalffue marg.

De allsomsterckeste ere/ Galbanum, Bdellium, Storax, Armoniacum, ferske Figen ere saare gode/ huid Lillie rod/ Kattost/ Fœnum Græcum, Hørfrø/ oc de som disse lige ere.

Sepum Hircinum
Axungia Anserina.
Galbanū.
Bdellium.
Storax.
Armoniacum.
Fici.
Radix lilij.
Malua.
Fœnum Græcum.
Seminis lini.

En tilsammen sæt Lægedom som saare vel bløder.

Tag Gedemøg/ Valske roer/ Figen/ More røder / aff huert tu lodt/ Bdellium, Galbanum, Nespilus, Viscus quercinus, Bønnemel / aff de beske Mandele støtte til Mel / aff huert it lodt / Gammel Berme aff Olie/ Suine Jster saa meget som mand her til haffuer behoff/ Aff disse forscreffne maat du tage saa meget som du selff vilt/ oc giøre her aff en Smørelse.

Om noget Ledemoder bliffuer hart effter at det er lægt / da skal det saaledis blødis. Først siunis mig gaat at vere/ at samme Ledemod eller Lem vel badis met gode Vrter saadne vdi Vand/ oc siden steden vel smøries met Olie eller anden smørelse/ oc

Althea. Aristolo-gia. Radix aco-ri. Dactili. Caricæ. Fœnum Græcum. Seminis Lini. Axungia porci. Afeni. Taxi. Gallinæ. Anseris. Anatis. Ceruí. Storax Calamita. Bdellium. Hysopi humidi. Axungia Porcina. Anserina. Anatis. Gallinacea. Terebin-thina Cera. Fœnum Græcum. Sem; lini.

oc saa der paa legge Plaaster giort aff Mus-cilagine, det er aff slimactige ting / vere sig aff Gummi/ ister eller Olie/som her ef-terfølger. Dette skal mand først giøre met Komelck huor vdi nogle aff disse efter-følgendis saadne ere/ Aff dem maa mand tage tu eller try stycke effter som mand selff vil / Oc de mand kand faa oc bekomme/ som er den Katteostis rod Althea kaldet/ Holzurt / Roden aff de gule Lillier/ Dade-len / Figen / Fœnum Græcum, Hørfrø. Oc naar som du saaledis haffuer Ledemo-det badet / da tør det hos en god Ild som giort er aff saff Spaaner. Oc om en time der effter at det saaledis tiurt er/ da smør det igien met samme Smørelse.

En Smørelse til at bløde Lede-moder met.

Tag Suine Ister sex lodt/ Gaase Ister/ Ande Ister / Hønse Ister / Terpentin/ Vox aff huert tu lodt. Lissebons olie otte lodt Fœnum Græcum, Hørfrø støtte til Mel aff huert tu lodt. Bdellium Opo-ponacum, aff huert it lodt / Bløød disse Gumer i Vin/siden smelt Isterne oc Vi-nen/ Gummerne/ Vaaxet oc olien tilsam-men / oc kryst det saa igiennem en Linet klud/

klud / Rør saa det støtte Puluer der vdi/ saa atdet bliffuer en smørelse.

Diaquilon molle, er en Smørelse som saare vel bider oc den findis vdi Apotecken/ beredt / eller giør den selff saaledis.

Tag Glæde støt til it reent Puluer tolff lodt/ Lissebons olie/ Olie aff Dild/ Olie aff Chammilleblommer/ Olie aff blaa Lilie rødder / aff huert fire lodt/ Altea rod / Fœnum Græcum, Hørfrø / Osen aff blaa Lilie rod/ aff rød Løg/ Mispelen/ aff huert fire lodt / Terpentin otte lodt/ nyt Vaax fire lodt / Bdellium, Armoniacum, Serapinum, Tag aff disse Gumer saa meget som du selff vilt / Giør her aff en Smørelse.

Bdellium. Opopocum. Diaquilon molle Littargyrũ Oleum oliuarum. Oleum de aneto. Oleum Chamomillæ. Oleum de Ireos. Althea. Fœnum Græcum. Sem: lini. Nespilus. Terebinthina. Cera. Bdellium. Armoniacum. Serapinum

En anden Smørelse som oc bløder.

TAg rød Løg / huid Løg / Althea rod/ blaa Lilie rod/ Hørfrø/ Fœnum Græcum, siud disse i Vand / Men Fœnum Græcum oc Hørfrøt skulle stødis til puluer/ Tag Suine ister her til/ oc giør varmt/ oc lad saa det støtte Puluer her vdi / oc giør her aff en Smørelse.

Cepa. Allium. Althea. Ireo. Sem: lini. Fœnum Græcum.

En anden god Smørelse.

TAg Valske Roe rod/ Skrepper/ Bøørne kløø/ Kaal/ Hørfrø/ Fioler/ Rosiner som Stenene er vdtagne/ Smør/ Honnig/

Radix Grioniæ.

Lapatiũ. Branca vrsina. Caula. Sem: lini. Viola. Galbanũ. Armoniacum. Opoponacum. Cera. Oleu Olivarum. Litargyririum. Olibanum. Myrrha. Viride æris. Aristologia longa. Mastix. Bdellium. Farina tritici. Vitellum Ovi. Mel. Succus Apij. Mel. Terebinthina. Myrrha. Sem: lin. Fœn: græ:

nig/ ferskt Jster/ giør her aff en Smørelse/ hun skal leggis varm paa steden.

En anden Smørelse.

TAg Galbanum halfft tredie lodt / Armoniacum sex lodt Opoponacum tu lodt / nyt Vaax it halfft lodt / Lissebons Olie halfft andet lodt / Guld glæde it halfft pund / Røgelse fire lodt / Myrrhe it halfft lodt / Spansgrønt / lang Hulurt / Mastix / aff huert tu lodt / bløð Gummerne vdi Edicke / oc rør saa det andet Puluer her vdi / sa bliffuer det brunt.

Det xxiiij. Capittel.

Mundificatiua.

ABstersiva oc Mundificativa Medicina, Er den som renser oc tørrer / oc atskil det gode fra det onde / lige som disse giør.

Tag Huedemel / Eggeblommer / oc lidt Honnig / blent disse tilsammen / oc leg her aff paa steden.

Eller tag Osen aff Mercke it pund / Honnig fire oc tiue lodt / Huedemel eller Bygmel otte lodt / siud disse ind til det bliffuer tyckt / lad det saa vdi Malurte oes / Oc om der er hede vdi Saaret / da lad oc her vdi lidt Veybrede oes / Du maat oc vel lade her vdi Fœnum græcum støt til Pul-

uer

ner eller til Mel / eller oc Mel aff de Bøn-
ner Lupini kaldede.

Eller tag huid Harpex/ Honnig/ Ter-
pentin / aff huert otte lodt, Myrrhe Sarco-
colla, Hørfrø / Fœnum Græcum, aff
huert it lodt smaa støtte til Mel/ blend disse
tilsammen / oc brug det som offuensaare
sagt er.

Vnguentum Apostolorum, Denne
Smørelse er oc god / baade til ferske oc
gamle Saar.

Tag Terpentin/ huid Vaax/ Harpex/
aff huert halffierde lodt / lang Hulurt/
Røgelse/ aff huert halfft andet lodt/ Opo-
ponacum, Florum æris, aff huert it halfft
lodt/ Armoniacum halffterde lodt / Myr-
rhe/ Galbanum, aff huert it lodt / Bdelli-
um halfft andet lodt / Sølff glœde tu lodt
it quintin/ Leg Gummerne en nat vdi Edi-
cke / der aff leg Gummerne saa i Lissebons
olie/ oc lad disse siude / der effter lad det an-
det oc her i/ oc giør en Smørelse her aff.

Astrologia longa. Olibanũ. Opoponacum. Flores æris Armoniacum. Myrrha. Galbanum Litargyrium. Mel- Acetum. Aeris viridi.

Vnguentum Ægyptiacum.

Tag Honnig it pund / Edicke it halfft
pund/ Spansgrønt tu lodt / Alun it lodt/
Rør alle disse tilsammen/ oc siud det saa ind
til det bliffuer rød / saa bliffuer det gaat.
Denne Smørelse renser allehaande Saar/
oc er offte forsøgt.

En anden god Smørelse som oc vel renser.

Tag Æggeblommer / oc lige saa meget Terpentin/rør disse vel tilsammen / leg der aff vdi Saaret met skaffuelse aff Linet klude / denne Smørelse renser saare vel/ vden saa er at Saaret er forsaare wrent.

En anden god Smørelse.

Tag Sloentorne blad vdkryst Osen aff dem / Hundetungis rod / Honnig oc Bygmel/gjør her aff en Smørelse / denne Smørelse renser oc saare vel.

Det xxv. Capittel.

Sedatiua dolorum.

SEdatiua dolorum, Er den Lægedom som pinen stiller. De enfaaldige ere disse: Gaase Ister/ Ande Ister/ Hønse Ister/Lissebons Olie/Olie aff Dil/Æggeblommer/Hørfrø/oc de som disse lige ere.

En tilsammen sat Smørelse. Tag Krummen aff Huede brød som hart er/ leg den vdi siudendis het Vand / oc naar som det vel bløt er/ kryst saa Vandet vel der aff/ tag saa it Pund aff samme Huede brøds Krumme/ oc tre Æggeblommer/ oc Rosen olie saa meget som her til behoff gjø-

ris / eller tag Olie aff Valmue frø / stød disse vel tilsammen / lad det vdi it quintin støt Saffran / oc giør her aff en Smørelse / leg her aff paa steden varmt / samme Smørelse er god oc er offte forsøgt.

En anden Smørelse.

Tag den Kattost Altea kaldet / Biørne kløues vrt / Fioler den vrt Volubilis, S. Peters vrt / Bulme vrt / siud alle disse i Vand / siden stød dem i en Mortere met gammel Suine Ister / leg det varmt paa steden / denne Smørelse bløder / oc stiller pinen / Du maat oc vel tage her til Huedemel / Bygmel / Mel aff Hørfrø / eller aff Fœno Græco, huilcken aff disse som du selff vilt / det bliffuer da diss bedre.

Altea. Branca Vrsina. Viola Volubilis. Parietaria. Hyoscyami.

En anden Smørelse / huilcken som kaldis Vnguentum Maturatiuum, findis i Apotecken / hun bløder oc stiller pinen / den maat du selff saaledis berede eller giøre om du vilt. Tag Vnguentum Agrippe, Kørrel / Oleum Moschelinum, Oleum de Been, Oleum Nardinum, giør her aff en Smørelse / smør steden her met. Men er der formeget Blod hos steden / da lad en Aare / eller sæt Kopper / effter som dig selff best siunis.

Oc om pinen icke stillis aff denne smørelse / oc nøden dig der til trenger / da er det bedre at mand bruger det som lidt skade giør / at straffe den sted met / paa det / at det Mennniske skal icke dø aff pine / oc bruge da de som sterckere ere oc pinen stille / som disse efterfølgendis / thi de aff Naturen ere kaalde. Tag Mandragoram, Opium, Valmue frø / den store Natskadis rod / Bulme frø / oc naar som du vilt bruge nogle aff disse / da forbedre dem met Saffran / eller met Myrrhe / eller met Storax / huilcket som er en Gummi / eller met lit Bibergel.

Mandragora. Opium. Seminis papaveris. Radix Solatri. Mortalis. Seminis Hyoscyami Crocus. Myrrha. Storax. Castoreũ.

Søffn at giøre.

Disse Trochisci, det er / smaa Kager / de ere saare gode for Colica passio, det er Tarmernis veer oc vred / naar som it Menniske ligger som det vaare dødt / Her aff skal mand giffue den Siuge to eller tre / naar som pinen lit stillet er / oc de giøris saalédis.

Tag huid Bulme frø it quintin / Opium it halfft quintin / Lectyge frø / Citrulli frø / aff huert it lodt / Portulake frø it halfft lodt / giør her aff smaa Kager.

Seminis Iusquiami. Opium. Seminis Lactucæ. Citrulli. Portulaci.

Piller som giøre Søffn.

Tag

Tag Opium it halfft quintin/ Dia-
argariton, eller oc Species Diagalange
quintin | aff Mandragore rod| tredie de-
n aff it quintin | stød alle disse saa nær
om Opium til smaat Puluer | men den
kal stødis i god Vin / indtil Vinen fuld-
ær indsaaden er | Da skal det støtte Pul-
uer der vdi ladis| oc røris saa at det bliffuer
om en Grød| her aff skal giøris Piller huer
aa stor som en Ert / oc der aff skal mand
giffue den Siuge en| men haffuer hand stor
oc suar pine / da giff hannem to / da soff-
uer hand for ro.

Opium. Diamargariton. Diagalanga.

Denne Lægedom giør oc Søffn.

Tag Opium tu Grana, Phylonium tre-
die parten aff it quintin| Terragelse| Man-
na | aff huert it halfft Quintin / Fenickel
Vand| Natskade Vand| aff huert tu lodt|
sønder gnid Opium først i Vandet/ oc si-
den Phylonium oc Terragelsen | oc blend
dem tilsammen saa at det vorder en Drick/
drick den |, saa soffuer du | oc føler ingen
pine.

Opium. Phyloniū. Theriaca. Manna.

En skøn Smørelse | at smøre i Tin-
dingerne / naar mand stor pine haffuer.
Tag Requies Medicinæ it lodt | Opium
saa tunge som fem Bygkorn veye / Casia

Requies medicinæ. Opium. Casia lignea.

lignea, huid Valmue frø/ Lectyge frø/ aff huert it halfft quintin/ Olie aff Mandragora, Rosen Olie / Populions smørelse / aff huert it lodt / Rosemarin / smaa støt til Puluer/ giør her aff en Smørelse/ alle disse findis vdi Apotecken.

Seminis papaveris. Oleum Mandrogoræ. Oleum rosarum. Vnguentum Populeonis. Anthos.

Det xxvj. Capittel.

Incarnativa.

MEdicina incarnativa, er den Lægedom som kommer Kiødet til at vaaxe. Der hører til trende haande ting til Saar oc Bylder. Det første at mand kommer Kiødet til at vaaxe / Det andet at det kand vorde sterckt / Det tredie at det forseglis oc til luckis der som det hud behøffuer oc denne Lægedom kaldis fordi Medi-Cina aggregatiua, eller oc Consolidativa, thi den tørrer/ tyckgiør oc stopper.

Enfaaldige Lægedomme som komme Kiødet til at vaaxe ere disse. Drage blod/ Aleopaticum, Sarcocolla, Terra sigillata, Bolus Armenus, den store Veybred/ Cipresse Nødder/ Bønne blomster/ oc huilcke som disse ere lige.

Sanguis Draconis. Alcopaticum. Sarcocolla. Terra sigillata. Bolus Armenus. Plantago. Olibanum.

Medicina incarnatiua, er den som kommer blodet i Saarene/ huilcket omuendis til Kiød oc saadant skeer i trende maa-

e / først met de ting som føye stercke ere/ [an]dē met sterckere/tredie met de allsomster=kiste. De som føye stercke ere/ ere Røgel=se/ Mastix / Aloe / Colophonia/ Bygmel/ Fœnum Græcum, aff disse skal mand bru=ge til Vædskactige Lemmer. Disse ere ster=ckere/ Hulurt/ Blaa Lilie rod/ Gullillie rod/Lupine/ Fugle erter. Disse ere allsom=sterckiste/ oc de allerbæste som tiene til dybe Saar oc Bylder. Centaurea/ Snegle hus/ brent Bly/Spissglas/ Sort oc brent Big/ Myrrhe / oc disse komme Kiødet til at vaaxe vdi dybe Saar/aff dem maa mand tage til lige saa mange som mand selff vil.

Her effter følge mange skøne Smø=relser som komme Kiødet til at vaaxe

Tag Terpentin fire lodt/ Honnig it halfft lodt/ Barcken aff Røgelse/ Saffran/ aff huert tredie delen aff it quintin/ Rosen olie/ oc Vox/ saa meget som her til behoff giøris/giør her aff en Smørelse.

Disse efterfølgendis Smørelse kom=me oc Kiødet til at vaaxe/ oc de findis vdi Apotecken til kiøbs. Vnguentum fuscum, Vnguentum aureum, Vnguentū viride.

Vnguentum de lino, er oc en god Smørelse/ oc den giøre saaledis. Tag skaffuelse aff Linet klude it lodt/ Opopona=

Mastix. Aloe. Colophonia. Farina hordei. Fœnum Græcum. Aristologia. Ireos. Acornu. Lupini Orbi. Centaurea. Blaciebea. Plumbum ustum. Antimonium. Pix. Myrrha. Terebinthina. Mel. Cortex Thurus Crocus. Oleum rosarum. Vnguentū fuscum.

cum, Honnig / Rosen olie / Vin / aff huert fem lodt / Glœde / Aleopaticum, Sarcocolla, aff huert it lodt / giør her aff en smørelse.

Vnguentum de Ireos.

Tag Oxe tallig it halfft pund / Rosen olie otte lodt / Vox fire lodt / blaa Lilie rod tu Lodt / Røgelse / Aloe / Sarcocolla, Mastix / Hulurt / aff huert it lodt / Terpentin saa meget som her til behoff giøris / giør her aff en Smørelse.

En anden Smørelse. Tag Terpentin vel toen i huid Vin fire lodt / Æggeblommer / lit Bygmel oc lit Honnig / giør her aff en Smørelse.

En anden Smørelse.

Oleum Vitellorum. Oleum de Frumento.

Tag Olie / giort aff Æggeblommer / Oleum de Frumento, denne Olie giøris aff Huede / aff huert it lodt / Honnig oc lit Vox / oc giør her aff en Smørelse.

En anden Smørelse.

Tag Margen aff Oxebeen / Rosen olie / Terpentin / Vox / lige meget aff huert / smelt disse tilsammen / tag dem saa fra Ilden oc rør dem vel tilsammen / oc naar som det er bleffuet fuldnær kalt / saa lad det huide aff

aff tu Æg der vdi/ eller oc mere om du giør mere.

Det xxvij. Capittel.

Cicatrisantia.

MEdicina Cicatrisantia, er den Lægedom som Saaret offuen til tører | oc giør der paa en roe / paa det | at intet andet ont skal der tilsla | oc det beskerme indtil der vaaxer en naturlig hud der offuer | oc det giøre disse efterfølgendis.

De enfaaldige ere disse | Vnguentum Ægyptiacum, Blihuit / brent Bly | Sølffskum / den Sand som findis vnder Slibesteen / Bolus Armenus, Alun | Kaaberrøg | men disse tuende ere oc Corrosiuer. Men disse som nu efterfølge ere icke Corrosiuer saa at de saa bide eller bort æde | men brendis de | da faa de en skarphed / huilcke ere: Centaurea, de store Veybrede | Hulurt | Skosaaler til Puluer brendte | Egebarck | Hammerskel | Røst aff Jern.

It gaat Puluer som her til gaater.

Tag Granaters Eblers blomster | Aleopaticum, Sanguis Draconis, Sølffskum | brent Kaaber | aff huert it lodt.

En anden god Smørelse som giøris aff Kalck.

Slyck Kalck vdi ferst Vand ni gange / saa at den taber sin skarphed / tag aff Kalcken oc Rosen olie lige meget aff huert/ blend disse tilsammen / oc brug det denne er offte forfaren.

En anden Smørelse for det samme.

Litargyrium.

Tag Glæde smaa støt til Puluer/Rosen olie oc Edicke/ vrid disse tilsammen vdi en Mordere/lad det saa staa indtil det bliffuer tyckt/ lad saa der vdi disse efterfølgendis smaa støtte til Puluer: brent Spisglas/ brent Bly / brent Alun/ Sølffskum/ Regn orme / aff huert it lodt/aff disse maat du tage huilcke som du kant faa / Rør disse vel tilsammen vdi en Mordere / om det bliffuer for tyckt / da lad der mere Rosen olie vdi / oc giør her aff en Smørelse er gaat for onde forgifftige Saar oc Bylder som icke ville lægis.

Vnguentum album.

Tag it stycke Bly / sla det bret oc saa stort som Saaret er/oc tho Saarsens bredder vel met Alune vand / oc leg Blyhuit offuer Saaret/bint det fast til/ dette vircker

vnder-

vnderlig / oc er offte forsøgt oc forfaret/ oc dette er serdelis gaat til gamle Saar.

En anden til gamle Saar.

Tag Glæde it pund / Lissebons olie fire lodt / brent Kaaber try lodt / Harpex try lodt / Biørne Ister fire lodt / Mastix fire lodt / Maymaanedz Smør tolff lodt / det fede aff Oxekløffue sex lodt / Vox fire lodt / Hiorte Telle / Oxe Marge / aff huert it lodt / giør her aff en Smørelse. Lytargyrium.

Det xxviij. Capittel.

Corrosiva.

MEdicina Corrosiva, putrefactiva, oc Caustica, er den Lægedom som hul paa Kiødet oc Huden bider. De lete ere disse: Hampe-Blaar / Hermodactili, brent Alun / Vnguentum Apostolorum, Men er Kiødet stort / da brug disse: Kaaberrøg / Spans grønt / Vnguentum viride, Vnguentum Ægyptiacum.

En tilsammen sæt Lægedom: Tag vsluctet Kalck saa meget som du selff vilt / rør den met Honnig saat at hand bliffuer som Grød / brent den siden i en Degel eller i en Leerpottel saa at den tørris igien / men dog icke at det brendis til Puluer / giør Ka-

ger

ger her aff / oc naar som du vilt bruge nogen aff dem / da stød den til Puluer / oc strø der aff vdi Saaret.

En anden Corrosiua, Tag Osen aff Affodillo tolff lodt / wsluct Kalck fire lodt / Auripigmentum tu lodt / rør disse tilsammen oc giør Kager her aff / oc lad dem tørris mod Solen vdi Augusti Maanet.

Skede vand met Mercurio sublimato, giør det samme.

Mercurius sublimatus giør det samme.

Realgar, Arsenicum, Auripigmentum, de giøre oc det samme / du maat blende dem tilsammen om du vilt.

Calx viua. Antimonium. Tartarum combustū.

En anden Corrosiuum. Tag wsluct Kalck it pund / Spißglas sex lodt / Brender Vinsten it pund / god sterck Lud halff tredie Pot aff dem som Sebemagere bruge / lad det forscreffne vdi Luden oc rør det vel tilsammen / lad det saa staa vdi fire dage / men huer dag skal det tre eller fire gange røris / oc alt dette forscreffne skal vere støt til Puluer / lad saa Luden her aff / oc siden skal det siudis saa at det bliffuer som det vaare en Sten / oc det skal siden giemmis vdi it Glas som offuen til skal vere tet tilstoppet met Vox.

Her

Her vil ieg lære huorledis Mercurius calcionatus, beredis / det er it rødt Puluer / huilcket aff samme Læger kaldis Engle Puluer / for sin store dyders oc kraffters skyld / oc mange mene at en aff Guds Engel haffuer obenbaret Mennisken det / oc iblant alle Corrosiuer, findes intet som dette er ligt / thi at det vnderlige bort æder oc fortærer aff Saarene / det onde oc forgifftelig Kiød vden all Pine / vere sig Paacker eller andre gamle Saar / oc det skal saaledis beredis oc til giøris.

Mand skal tage Quigsølff it Pund / oc Skede vand som Guldsmeder bruge / naar som de skille Guldet fra Sølffuet / oc it Pund / Disse skulle ladis vdi it lidet Glas / huilcket som kaldis Kolue aff dem som brende Vand vdi Balneo Mariæ, dette Glas met Quigsølffuet oc Vandet skal sættis i en Gryde / oc trint omkring Glaset skal leggis god reen sictet Aske / saa skal Gryden sættis paa en god klar sacter kul Ild / der effter skal samme Ild forøgis større oc større saa lenge indtil mand seer at Vandet er aldelis fortæret oc bort røget / huilcket mand seer oc forfarer her aff / naar som mand seer at der kommer ingen røg mere aff Glasset / oc da er Quigsølff-

Mercurius calcionatus.

sølffuet bleffuet rød / siden skal det stødis
til it subtiligt Puluer / oc brugis som sagt
er / oc om saa skede at der bleffue nogle sty-
cker igien vdi Glasset som icke vaare bleffne
røde nock / de skulle leggis vdi en Kaaffuer
Sleff om mand den haffuer / eller vdi en li-
den Glasurit potte oc sættis paa Ilden at
tørris indtil det bliffuer som det andet er.

Det xxix. Capittel.

Putrefactiva.

PVtrefactiva Medicina, Er den Læ-
gedom som complexien oc Kiødet for-
derffuer / Thi den ødelegger Kiødens onde
Vædske / som brent oc slimmig er / oc ilde
lucte / lige som det vaare det Herpestome-
nos eller S. Anthonij plage / oc serdelis det
som aff offuerflødig Kuld oc Tørhed kom-
mer / oc disse efterfølgendis ere de beste i-
bland alle.

Realgar, Arsenicū.

Realgar, Arsenicum, for mand den
bruger / skal deris skarphed betagis dem /
ellers ind æde de dem formeget.

Arsenicum, skarphed skal saaledis be-
tagis / mand skal støde den til Puluer / oc
saa den tre eller fire gange blende met Osen
aff Kaal / eller met Natskade vand / oc saa
giøre smaa Kager der aff. Saaledis skal

oc handlis met Realgar oc met Mercurio sublimato.

It Aqua fortis.

Tag Auripigmentum, Cytonium, Kaaberøge/ Spansgrønt/ aff huert lige meget/ giør disse til Puluer/ oc lad dem vdi it Alembico, oc giør den vel tet til/ oc brent det met en sacter Ild/ lige som mand brender Skedeuand. Met dette Vand kand mand fordriffue Kiødens onde Vædske/ Oc naar som mand her aff vdi Saaret lader/ da skal det induaartis smøris trint omkring met Vnguento albo, eller met Edicke/ eller met Osen aff kaalde vrter/ lige som aff disse: Natskade/ Hussløg/ Kaal/ oc met de som disse lige ere. Men er pinen stor/ da skal steden badis oc røgis vnden op met god sød Olie/ som er met Lissebons Olie/ Olie aff Dil/ Olie aff Fioler/ eller met de som disse lige ere/ oc Olierne skulle vere varme/ siden smør Saaret met Smør eller met Ister/ paa det at det forbrende kand vdfalde/ oc da vircker dette Vand saare vel.

Det xxx. Capittel.

Caustica eller Ruptoria.

RVptoria eller Caustica Medicina, er den som Huden sønder bryder oc forderffuer/ eller er den huilcken som Huden oc Kiødet met sin complexie forbrender/ tørrer oc giør stor pine/ Thi kaldis deris Operatio eller Virckelse seen oc langsommelig/ fordi at somme aff dem ere saa skrøbelige/ at de alenisse sønder bryde Huden/ oc giøre Blegner / lige som disse giøre.

Flammula. Lupulus. Cantarides Anacardus. Lupini.

Flammula, Humle/ Cantarides, Anacardus, oc er it Træis fruct/ de Bønner Lupini, oc de huilcke disse lige ere/ Aff disse maat du bruge huilcke du wilt / eller du maat tage tre eller fire aff disse / oc blende dem tilsammen.

It andet Causticum.

Cantarides

Leg Cantarides vdi god sterck Edicke/ tag dem aff Edicken oc tør dem/ oc stød dem til Puluer/ tag saa Surdey oc strø aff samme Puluer der paa/ oc leg det paa steden/ da bliffuer der en Bleyen.

Tag Flammulam/ stød den oc leg den der som du wilt haffue en Blære/ da løber der en op.

Den Vrt Per Carui giør det samme.

Det xxxj. Capittel.

Con-

Conglutinatiua.

CONglutinatiua Medicina, Er den Læg edom som tilsammen drager oc saare læger / lige som disse efterfølgendis giøre.

Tag Mølle støff / Huede mel / Røgelse / Mastix / Sarcocolla, lige meget aff huert / Giør her aff en Smørelse met det huide aff it Æg / leg det paa Saaret / eller du maat tage nogle aff disse / oc giøre it Puluer aff dem til forsagde breck.

Volatile molēdini.
Farina tritici
Olibanum.
Mastix.
Sarcocolla.

It andet Conglutinatiua.

Tag Aloe / Myrrhe / Bolus Armenus, Røgelse / Osen aff Slaan / Cipresse Nøder / Gummi Draganti, Mølle støff aff huert it lodt / giør disse til it smaat Puluer / blent dem saa met det huide aff it Eg / leg her aff paa Saaret.

Aloe.
Myrrha.
Bolus Armenus.
Thuris.
Acatia.
Nucis Cipresfsi.
Dragantū.

Det xxxij. Capittel.

Confortatiua.

MEdicina Confortatiua, Er den Lægedom som styrcker Ledemoderne / efter at de ere lægte / oc den Smørelse skal saaledis giøris.

Tag

Rosa purpurea. Absinthiũ.

Tag røde Rosen / Malurt / oc den huide Mos som vaaxer paa Egetræ / aff huert en Haand fuld / mere eller mindre / effter som du det behøffuer / siud disse vdi Vin / oc vint det offuer steden / saa het som du hedest taale kand.

Denne styrcker oc saare vel.

Tag Rosen olie otte lodt / Harpex sex lodt / Vaax fire lodt / Colophonia, Mastix / Røgelse / aff huert it lodt / Terpentin it lodt / Edicke it halfft pund / Smelt Gummerne oc Edicken / oc siden Terpentinen oc Vaaxet / oc de andre ting / oc giør her aff en Smørelse.

Det xxxiij. Capittel.

En merckelig Smørelse.

EN merckelig oc subtilig smørelse hues lige noye findis / oc den tien baade til ferske oc gamle Saar / hun tørrer / renser oc giør gaat Kiød / oc læger alle saar aff grunden / mere i otte dage / end en anden giør vdi en Maanet / fordriffuer det onde oc døde Kiød / oc beskermer for alle onde tilfald ! er god for Bylder oc Saar / etc. Vddrager aff Saar / Træ / Jern / Bly / oc all Forgifft oc onde

Væd-

Vædske / vden all pine / tien oc til mange atskillige andre Siugdomme / huilcke alle her at forklare for langt vaare / oc skal den saaledis giøris.

Tag Galbanum tu lodt / Armoniacum, Bdellium, aff huert tu lodt / Vaax sexten lodt / Liissebons olie halff andet pund / Guld glæde it pund / Lauer olie it quintin / Myrrhe / hujt Røgelse / Spansgrønt / trind Hulurt / Mastix / aff huert tu lodt / Lapis Galmeæ. Huad som skal stødis til puluer / stød det / oc huad som smeltis skal / smelt det / oc giør saa en Smørelse her aff. Først skulle de føre Gummer stødis til smaat Puluer / ocsaa ladis vdi en ny glassuret Leerpotte / oc der paa ladis god sterck Edicke / oc lade det saa staa en dag oc nat / oc siden siudis paa en sacter gøder Ild / saa smeltis Gummerne / siden lad Edicken oc Gummerne i en sterck Linpose / oc vdpersse det / det beste du kand / oc hues vrenhed som vdi Gummerne vaar / det bliffuer vdi Possen igien / vere sig huadsomheldst det vaar / lad saa det som vdpersset er oc Edicken vdi Leerpotten igien / vdi huilcken det førre vaar / siud det saa paa en sacter Ild indtil Edicken fra Gummerne fortæret er / oc Gummerne bliffue tycke / saa er det nock saadet / lad

Galbanum.
Armoniacum.
Bdellium.
Cera.
Oleum oliuarum.
Litargium.
Oleũ Laurini.
Myrrha.
Olibanum.
AErugo æris.
Aristologia rotunda.
Mastix.
Lapis Galmeæ.

saa Gummerne aff Leerpotten den stund de end varme ere paa it Tintallercken eller vdi en glassuret Pande / saa bliffue de haarde/ oc giem dem saa rene/ oc den stund Gummerne siudis / da skal mand stedse røre vdi dem met en Træspade / paa det de skulle icke tilbrendis. Siden smelt Voxit oc Olien vdi en stor glassurit Potte / lad saa Guld glæden der vdi / men lit tillige / oc stedse skal det røris / paa det at Glæden skal icke giffue sig ned paa Bonden for hendis suarheds skyld / oc saa forbrendis / oc lad det saa sacteligen siudis indtil det bliffuer brunt/ siden lad de fire Gummer / aff huilcke Edicken er bort saaden der vdi / huer gang saa meget som en halff Bøn kand vere/ oc det skal stedse røris/ indtil alle Gummer ere der vdi / oc naar som du begynder at lade aff Gummerne vdi Potten/ da skalt du haffue hoss dig staaendis en stor reen Mullu met kalt Vand / paa det / om saa skede at denne Materie vilde løbe offuer (som lættelig ske kand) at du da kand sætte Leerpotten der vdi / oc om der løbe noget aff Potten vdi Vandet / lad det bliffue kalt der vdi / tag det saa aff Vandet oc lad det tørris / oc leg det vdi Leerpotten igien / oc lad det lit siude / saa er det lige gaat igien/ lad

Litargyrij auree.

lad det saa vdi Lapis Galmeæ, vel smaat giort til Puluer / der effter Myrrhe / saa Mastix / oc Røgelse / oc siden den trinde Hulurt / oc der effter Spansgrønt / oc paa det allersidste Lauer olien / oc lad disse siude sactelig / oc wafladelig skal det røris indtil det bliffuer brunt. Oc om det noch saadet er / kand du saaledis forfare / lad lit der aff met Spanden paa kalt Vand / oc tag der paa met Fingrene / henger det ved Fingrene / da haffuer det noch / Men er det for-tynt / da lad det siude indtil det henger ved Fingrene / saa haffuer det noch / oc naar som det noch saadet er / da lad det saa varmt vdi en Mulln eller Becken met kalt Vand / oc lad det ligge saa lenge der vdi / at du kand handle det imellem dine Hender / oc icke lenngre / Tag det saa aff Vaandet / oc smør dine Hender vel met Olie aff Chammille-blommer / valck det saa imellem Henderne en halff time / eller oc lengre / oc naar som det bliffuer vel smidigt / da haffuer det noch / leg det siden vdi Raaskind / der vdi foruaris det best / oc forderffuis icke / oc saaledis kand den foruaris vdi L. Aar lige gaat. Oc naar som mand vil bruge aff samme Smørelse / da skal mand smøre aff den paa it stycke Raaskind / der paa tien det best / oc om mand

smører det paa en Klud / da henger det forfast ved Saaret oc vil icke aff taten. Oc om mand vil bruge denne Smørelse til ferske Saar / da tør du icke lade Spansgrønt der vdi / oc om du vilt haffue det der vdi da tør du icke tage mere end it halfft lodt. Mand maa oc om mand vil tage her til otte lodt Terpentin / oc lade den der vdt strax mand haffuer lat de fire Gummer vdi Leerpotten.

Det xxxiiij. Capittel.

Oleum Hypericonis.

Huad dyder Jordhumles Olie haffuer.

FØrst er hun god til dem som røris aff Poplesie / oc til dem hues Lemmer forsuinde oc lamme vorde / hun skal vermis / oc Ledemoderne der met smøris / da faa de bedre inden en stacket tid.

Anden / Hun er oc god for Krampe om Lemmerne her met smøris.

Tredie / Hun fordriffuer oc Hendernis skelffuelse / om mand gnider dem her met.

Fierde / Hun læger alle ferske Saar inden en stacket tid / om den leggis varm paa Saaret.

Femte / Hun læger Hare skaar inden fire oc tiue Timer / naar som det er skaret oc forbundet som sig det bør.

Siette / Hun læger vnderlig allehaande sting om hun ladis varm vdi Saaret.

Siuende / Hun læger alle gamle kaalde oc forbrende Saar.

Ottende / Hun stiller all pine som komme til Saar eller Sting

Niende / Hun stiller oc Tandeuerck / om mand legger aff hende paa steden som pinen er / met en linet Klud.

Jordhumles Olie.

Jordhumles olie giøris saaledis. Tag Hypericon / det er Jordhumles vrtis blomster otte lodt / leg dem vdi rød Vin vdi fiorten dage / siud dem siden / oc kryst det igiennem en linet Klud / tag siden end otte lodt aff samme Vrtis ferske blomster / leg dem vdi det som vdkryst er / sæt det saa mod Solen vdi otte dage / siud det saa end en gang / oc vdkryst det lige som førre / tag saa Terpentin try lodt / Kiffebons Olie it halfft pund / Saffran it halfft quintin / Mastix

Hypericon.

Terebinthina.

Oleum oliuarum.

Crocus.

Mastix.

Myrrha.
Olibanum.
Opoponacum.
Sarcocolla.
Rete.
Succus Millefolij.
Lumbrici.

tu lodt/ Myrrhe/ Røgelse/ aff huert it lodt/ Opoponacum, Sarcocolla, aff huert it halfft lodt oc it quintin / Rete den Rod try quintin/ Ofen aff Rølicke fire lodt/ Regn Orme fire lodt / hues som skal stødis / stød det smaat. Siden tag den Lissebons Olie/ Osen aff Rølicke / oc den Vin / vdi huilcken Jordhumles vrtis blomster er saaden/ huilcken siudis skal indtil Vinens Vædske indsaaden er / lad saa først Regn Ormene der vdi/ oc der effter Mastix / Myrrhe/ Opoponacum, Sarcocolla, oc den rod Rete/ vel smaa støtte til Puluer ; oc allersidst Saffranen oc Terpentinen/ lad disse sacteligе siude / indtil Vinen oc Oserne ere indsaadne / da er den ret giort / oc hun er god for faareneffnde Soter oc Breck.

Det xxxv. Capittel.

En Balsam.

EN skøn oc kaastelig Balsam til ferske Saar / Oc den skal mand saaledis giøre.

Flores Hypericonis.

Tag Blomsterne aff Jordhumle en Haand fuld eller tu / støt dem lit i en sten Mortere / met en Stødere som er giort aff

Træ/

Træ / lad der paa god sterck Vin / lad det saa staa i it Glaß / vel tedt tilstoppet i fire dage / siud det siden paa en sacter Ild / indtil Vinen er indsaaden / kryst det saa igiennem en Klud / lad saa i det som vdkryst er / andre ferske Blomster / som oc støtte ere / lad det saa staa i fire dage / der effter tag der til Terpentin sex lodt / gammel Eissebens Olie it halfft pund / Saffran it halfft quintin / Mastix halff andet lodt / Myrrhe / Røgelse / Sarcocolla, Opoponacum, aff huert halfftredie quintin / Jordhumles Blomster fire lodt / aff den rod Rete it lodt / Osen aff Rølicke fire lodt / Regn Orme fire lodt / lad her mere Vin paa / oc lad det saa staa i nogle dage / der effter siud det / oc kryst det igiennem en lin Klud.

Terebinthina. Oleum oliuarum. Crocus. Mastix. Myrrha. Olibanum. Sarcocolla. Opoponacum. Flores Hypericonis. Rete. Succus Millefolij. Lumbrici.

Det xxxvj. Capittel.

Ledeuand huorledis det skal stillis.

MEt det første skal mand giffue act der paa om den som Saar er / om hand er vng eller gammel. Er hand vng da skal hand ingen Vin dricke. Men er hand gammel / da skal hans Vin blandis met Vand /

thi aff Vinen kommer stor pine vdi Aarerne oc vdi Ledemoderne. Siden see vel til om hullet er stort eller lidet / er det lidet / saa giør det større / paa det at du kand dissbedre der til komme met Lægedommen til den sted huor som Ledeuandet sin begyndelse haffuer / da kand Lægedomen haffue mact. Til det andet skalt du oc vel tilsee om vdi samme sted Heffuelse eller stor pine ere (som almindelige gierne skeer) den skalt du met den Lægedom som der til hør / stille.

En Smørelse til at stille Ledeuand met.

Oleum Rosarum.

Tag Rosen olie oc Terpentin som reen thoen er / smelt disse tilsammen / leg her aff varmt vdi Saaret met Bomuld / da stillis det / denne Smørelse er offte vorsøgt.

Cineres querci. Alumen. Litargyriũ.

Tag god Aske som brent er aff Eg / Alun / Glæde / lige meget aff huert / brent disse tilsammen / oc stød dem til Puluer / oc blend dem met det huide aff it Æg / oc leg det offuer Saaret / naar som du haffuer strøet aff forsagde Puluer vdi Saaret.

Karabe. Sulphur. Anthera. Mercurius sublimatus.

Tag Raff eller Brendesten / Kul / Suogel / det gule som sidder inde i Rosen / aff huert tu lodt / giør disse til Puluer / tag her til oc saa meget Mercurium sublimatum,

tum, som forneffnde ere/ strø her aff i Saaret/ Er Saaret forlidet/ da giør det større som offuenfaare sagt er.

Tag Skorpen aff Rubrød/ filing eller skaffuelse aff Oxehorn/ Honnig oc Vin/ siud disse vdi en ny Leerpotte/ Smør her aff paa en Klud/ oc leg her aff varme paa Saaret.

Mølle støff/ Sod aff en Skaarsten/ oc Honnig/ blend disse tilsammen/ oc giør Plaster her aff/ oc leg det paa Saaret.

Volatile molēdine.
Fuligo.
Mel.

Tag Saffran/ huit Røgelse/ kreffuets Øyen/ Mastix/ Victril/ aff huert it halfft lodt/ stød disse til Puluer/ oc giff den som saargiort er/ her aff tre eller fire gange at dricke.

Crocus.
Thus albū.
Oculi Cancri.
Mastix.
Victriolū.

Den sidste Lægedom er/ om disse forneffnde ville icke hielpe/ at mand brender Aarerne/ om mand kand komme til dem/ Thi at Ledeuandsens flydelse stoppis suarlige/ om den flydelse stor er/ oc aff saadan Ledeuands flydelse kommer gierne Suinde sot/ huilcken som Blodet oc Vædsken fortærer/ som hører til samme Lem.

Det xxxvij. Capittel.

Drick til dem som ere saargiorde.

 Denne

DEnne Drick er gaat til dem som ere saargiorde / hand læger Saaret vnderligen / Oc samme Drick kaldis aff Bartskærne Vundendranck / oc den skal saaledis giøris.

Nux Myristica.
Zinziber.
Baccæ lauri.
Olibanum.
Sulphur.
Chalcitis.

Mand skal tage en stor Muskate/eller oc tu smaa Ingefer it lodt / Disse skulle stødis smaa / oc bindis i en Linklud / Mand skal oc tage her til tiue Lauerber eller oc flere / try stycke huit Røgelse / huert saa stor som en Hasel nød / Suogel saa meget som tu Hasel nødder / oc lige saa meget huit Kaaberrøg / Alle disse skulle stødis til Puluer / oc huert aff dem skal bindis for sig selff vdi en Klud / Rahels som er optagen før end hun blomstris / en Haand fuld / rød kaal saa meget som it Æg kand vere / Disse skulle stødis oc bindis i en Klud / alle disse skulle hengis i fire Potter gaat gammelt Øl / vdi en Tinkande eller vdi it Kruss / somme stoppe samme Kande eller Kruss offuentet til met rød Kaal. Den som saargiort er / skal icke dricke aff nogen anden Drick / vden alenisté aff denne / ind til hand bliffuer lægter oc helbrede. Oc saa offte som mand giffuer den Siuge her aff at dricke / skal Kanden fyldis igien / paa det at samme

me Drick kand beholde sin krafft oc dyd/ vdi Saaret skal ingen Smørelse ladis / eller nogen Vege der ind stingis / Men mand skal aleniste legge der it Kaalblad paa. Om Saaret tu Hul eller to Munde haffuer/ da skal der leggis tu op paa. Om Vinteren skulle samme Kaalblad fornyes to gange om dagen / oc om Sommeren tre gange. Oc huer fiorten dage skal denne Drick fornyis oc forferskis met ferske Vrter. Somme tage oc til denne Drick huid Hunde lort / oc den binde de iblant Kaalen. Om Kiødet vaaxer for saare i Saaret / da skal der hengis mere Kaaberrøg i Dricken. Eller mand maa tage aff samme Drick saa meget som den Siuge kand dricke tre gange / oc her vdi skal siudis huid Kaaberrøg til den smeltis.

Album græcum.

Eller mand maa tage Muskater/ Neglicker / Ingefær / Myrrhe / huid Røgelse/ aff huert it lodt/ Lauerber xxiiij. Queseurte rod it halfft lodt/ Disse skulle huer besynderlig stødis smaa / oc huer skal bindis i en Klud. Her til skal oc tagis Rahels vrt oc rød Kaal / oc lige saa her met handle som offuenfaare screffuit staar.

Nux Myrystica. Gariophyli. Zinziber. Myrrha. Olibanum. Bacce lauri. Radix Pimpinellæ.

Eller mand maa tage Muskater/ Ingefær/ huit Røgelse/ aff huert it lodt/ Neglicker

licker it halfft lodt/ Lauerber fire lodt/ Suo-gel / oc Kaaberrøg / aff huert it halfft lodt/ huert skal stødis besynderlig for sig selff / oc bindis vdi sin Klud / her til skal oc tagis Rahels vrt oc rød Kaal / oc lige saa der met handle som før sagt er. Jeg haffuer kient en som lægte mangen Mand met denne drick / hand toede oc Saaret to gange om dagen met samme drick/ det knippe met kaalen forferskede hand huer tredie dag.

For leffret Blod.

Falder nogen oc slaer sig saa at Blodet løber aff hans Mund oc Næse / da skal mand tage Mummia, Bolus, Terra sigillata, aff huert tu lodt / oc støde disse til pulver / Her aff skal mand giffue den som falden er it Quintin / met tu lodt Veybrede vand at dricke / da vddriffuis det leffret Blod / oc Blodens flydelse stillis.

Mummia. Bolus. Terra sigillata.

Eller mand maa tage gaat gammelt Øll oc Edicke/ oc her vdi siude it lodt Bibergel / oc it quintin Valrød / disligeste oc it lodt Sucker / her aff skal mand giffue den Syge at dricke/ Morgen oc Afften/ oc steden skal smøres vduaartis til met den Smørelse Dialthea.

Castoreum Spermaceta.

Dialthea.

Eller

Eller mand maa siude Nellerødder oc Singrøn i gaat gammelt Øll / oc giffue den Siuge Afften oc Morgen her aff at dricke. Radices vrticæ.

Det xxxviij. Capittel.

Om Bad.

Udi disse Tegn skal mand icke bade / som Veder / Løue / Skyttel Tiur / Iomfru oc Gedebuck.

De Mennitske som æde oc dricke meget / oc icke arbeyde / paa dem vaaxer en Vædske imellem Huden oc Kiødet / Thi skulle de bade suede Bad. Men de som meget Arbeyde / eller ride vdi hede / saa at sueden ligger paa deris Hud / de skulle bade vdi Karbad.

Det er gaat at bade naar som Maanen aff tager / oc naar som Maanen er vdi noget aff disse Tegn / som ere / Scorpius / Fisken / Vandet / Krabbe / Veyskaal oc Tuilling.

Naar som mand er vdi Bastuen / skal mand sætte sine Fødder oc Been vdi vand huor vdi Chammilleblommer ere saadne / her aff styrckis Hoffuedet / Hiernen / Øynene /

nene / oc om mand toer saaledis sine Føder oc Been en gang eller tysser om Vgen / da styrckis forsagde Lemmer saare vel / Hoffuedet skal thoes den stund mand er fastendis / eller oc en god stund effter Maaltidet / oc det skal skee huer femtende dag en gang / eller vdi det lengste huer tiuffuende dag. Regn vand eller det vand huor vdi Jern er slúct / er best til Lud / oc mand skal siude Chammilleblommer vdi den.

Mand skal icke bade den stund Maden vfordøffuet er i Maffuen / men tre eller fire timer effter Maaltidet er skeet / vdi Badet skal mand intet dricke / thi Leffueren faar her aff stor skade. Mand skal icke heller æde eller dricke strax effter Badet / men mand skal tøffue indtil mand er bleffuen vel kolder. Mand skal ey heller Bade for het eller for kalt / thi bader mand for kalt / da obnis icke Suedehullerne retteltg som dem bør / oc Sueden bliffuer da inde imellem Huden oc Kiødet. Bader mand for het oc for lenge / da vddragis den naturlige vædske for meget / madens oc drickens lyst forgaar / dissligeste oc søffuen. Mand skal icke heller for snart forkølis effter Badet / thi det giør Hoffuedet / Hiernen / Benene oc margen i Ryggen saare ont / oc faar der aff

krampe

krampe oc verck. At bade fastendis giør Menniſket mauffuert/ de ſom ere mauffure de ſkulle bade naar ſom madē halff fordøffnet er. For meget at bade giør intet gaat.

De ſom haffue Snue/ Hoffuetuerck/ Tandeuerck / onde Oyen / oc ferſke Saar/ ſkulle icke bade / oc ey heller de ſom haffue veret vdi ſtor hede eller kuld / oc ey heller de ſom haffue Verck / eller den Kaaldeſiuge. Oc før end mand gaar vdi Badet / ſkal mand gaa til Stols / oc ſig ſiden vel røre eller ſpatzere. Effter Badet ſkal mand intet æde ſom hedmer / vere ſig/ Peber/rød Løg/ eller huid Løg / thi her aff kommer almindelig gierne Suinde ſot.

Bad om det rettelig brugis / da er det gaat oc meget nytteligt / Men om det vanbrugis / da kommer der meget ont aff / thi alle Lemmers ſtyrcke forgaa/ oc der ſlar megen offuerſlødig Hede til Hiertet / ſaa at mand ſiunis at Hiertet vil forbrendis / mand faar oc Hickelſe / oc ſtundem følger døden der effter.

Om Aareladelſe.

Fortalen.

OM saa er at Aareladelse brugis / baade aff karske oc helbrede Mennisker / disligeste aff de Siuge for en Lægedom / siunis mig at det er nytteligt / at ieg her noget om handler/ oc først vil ieg her beskriffue huordan den Bartskere bør met rette at vere som skal sla nogens Aare. Hand skal haffue gode klare Oyen / subtilige Hender / som icke røste/ hand skal icke heller vere ingen dranckere eller Ollgeck / thi saadan en kand icke skille den ene Aare fra den anden / oc om hand saae en huid Hund / da skulde hand vel mene at det vaare en møllere Suend/ saadanne dranckere kunde lætteligt igiennem sla Aaren / huor aff meget ont kunde komme/ saa at mand bleffue vanfør/ eller oc miste Liffuet.

Det xxxix. Capittel.

Naar mand haffuer Aareladelse behoff.

PHlebotomia, kaldis aff Lægerne Aareladelse / oc den skal skee naar som Blodet er offuerflødig vdi Menniskent / oc tager offuerhaand / oc naar som Ansictet er rød/ Aarerne ere store oc fulde/ naar som

mand

mand saadanne Tegen fornemmer / da maa mand lade en aff de merckeligste Aarer / vere sig Hoffuedens / Hiertens / eller Leffuerens.

Mand maa oc Aarelade / naar som Phlegma eller Melancholie vædsker regere vdi nogen / paa det at de kunde formindskis / oc Naturen kand diss bedre regere det andet Blod. Met Aareladelse kand mand oc vddriffue de andre vædsker.

Naar som mand formercker at Blodet er forhet / da maa mand Aarelade / oc det hede Blod saaledis køle.

Oc naar som mand formercker at Blodet drager sig heden til en besynderlig sted oc der formeget bliffuer / da maa mand oc Aarelade / paa det at Blodet kand atskillies oc sig vddele som det sig bør.

Om nogens Næse bløder formeget / da maa mand Aarelade nedre paa Føderne.

Om nogen vædske sætter sig vdi Lenderne oc pine der vdi giøre / da maa mand oc Aarelade neder vnder Anckelen.

Det xl. Capittel.

Vdi huad tid om Aaret mand skal lade sig Aarelade.

Aaret delis vdi fire Tider/ efter tolff Himmeltegens løb som er/ Vaar/ Sommer/ Høst oc Vinter.

Vdi Vaar skal mand Aarelade/ thi Legemet er da fult aff vædsker/ er oc da tilbøyelig til Siugdomme.

Om Sommeren skal icke Aareladis/ thi vdi den tid ere alle vædsker meget tynde/ oc da skal icke det onde Blod bort løbe/ men det gode.

Om Høsten maa mand Aarelade/ thi Blodet rensis da fra den tyckhed som det haffuer draget til sig om Sommeren.

Om Vinteren skal icke Aareladis/ thi da henge vedskerne tilsammen/ oc flyde icke/ thi naturen drager da dem til sig den naturlige hedis forøgelse.

Naar som mand vil sig Aarelade / da skal mand oc giffue act paa Tegnene / Thi naar som Maanen er i it vandactige oc iorderig Tegen / da er det icke gaat at lade nogen Aare/ lige som disse ere: Tiuren/ Iomfruen/ Gedebuck/ Krabbe/ Scorpion/ Fisk eller middelmaadeligt / Oc naar som Maanen er vdi noget tilhengendis Tegn/ som

som er: Tiuren / Tuilling / Løuen / etc. Men naar som Maanen er i Veyskaal / i Skytte / oc vdi Vand / da er det gaat at Aarelade / dog met saa skel / at mand icke lader vdi det Ledemod som samme Tegn regerer offuer / det er / Naar som Maanen er vdi det Tegn Veder / da er det gaat Aareladelse / men icke Hoffuet Aarens / oc saa er det oc fremdelis met de andre Tegn. Mand skal ey heller Aarelade naar som ny Maane tendis / oc icke før end hand er kommen tolff grader fra Solē. Naar som Maanen er fuld / skal mand ey heller Aareladis tolff Grader faare / oc tolff Grader effter.

Maanen delis oc vdi fire korter. Det første er varmt oc vædskafftigt / oc da skulle vnge Menniske Aareladis. Det andet korter er varmt oc tørt / da skulle de som ere tredive Aar gammel Aareladis. Det tredie korter det er kalt oc tiurt / oc vdi det skulle de som ere L. Aar gamle Aareladis. Det fierde korter / det er kalt oc vædskactigt / vdi det skulle de gamle Aareladis / om de det behoff haffue.

Naar som mand vil nogen Aarelade / da skal mand giffue act paa Veret / om det er klart eller toge / er Veret vklart / da giffuer det sig ind vdi Aarens hul / oc giør

Blodet wklart / oc der effter faar mand onde Kaalde siuger/oc andre onde Siugdomme. Mand skal oc icke lade nogen Aare naar Synden Væder blæss / Thi Blodet forderffuis aff samme Væder. Om Himmelen er klar oc skøn / oc Norden Væder blæss / da er det alsombest at Aareladis.

De som ere yngre end tolff Aar / de skulle icke Aareladis / oc ey heller de som ere halffierdesinds oc firesinds tiue Aar gamle.

Naar som mand vil nogen Aareladel da skal mand giffue act paa Menniskis styrcke / paa det mand kand vide / huor meget Blod mand skal til lige vd lade / thi den naturlige krafft oc styrcke bortgaar met Blodens vdladelse.

Om nogen som icke van er at Aareladis / finge nogen Siugdom oc breck paa Alderdommen / saa at hand haffde Aareladelse behoff / da skal mand vel til see / at mand saadan breck anderledis fordriffue kand / vden Aareladelse.

Den som van er til Aareladelse / hand skal den icke aldelis forlade / end dog hand er vorden gammel/men met tiden / saaledis / om hand vaare van at Aarelade sig fire sinde om Aaret / oc hand vil det forlade / da skal hand vdi det andet Aar tre gange Aarela-

rela-

reladis / oc vdi det tredie Aar to gange / oc saa de andre Aar fremdelis / ind til hand met tiden saaledis affuennis.

Det xlj. Capittel.

Aareladelse huorfaare den skal skee.

HEr vil ieg sætte oc bescriffue de almindeligste Aarer / huorfaare de skulle obnis / end dog der ere mange flere atskillige Aarer til / som mand maa oc lade sla / for atskillige Siugdomme / Men de ere farlige til at sla / oc Bartskærerne her vdi vore Lande haffue ingen forstand paa dem / Men bedre paa it Vortaffel oc Kardenspil / end paa Arerne / Jeg vil lade dem fare / oc vil først begynde paa de almindelige Aarer / som side faare paa panden.

Den Aare som faare vdi Panden sider / lat / er god for den Hoffuetuerck som er bag vdi Hoffuedet / oc for Øyernis breck.

Vnder Tungen ere tuende Aarer / de ere gode ladne for Halsens Bylder.

Paa begge Arme vdi Albuen ere oc

tuende/ Den øffuerste ladt/ stiller Hoffuet-uerck. Den mellemste Aare paa begge arme ladt / er god for Lungens oc Hiertens sing-dommer. Den nederste Aare paa begge Arme ladt / er god for Leffuerens oc Miltens siugdomme/ oc for den gule Sot/ men samme Aare er farlig at lade / Thi vnder den ligge en aff Liffsens Aarer / oc rager mand den/ da kommer der aff meget ont/ Ja offte følger Døden der effter / Thi skal icke huer Bartskærer fordriste sig til at lade samme Aare / vden saa er / at hand vel veed/ huorledis hand met den handle skal / der er dog faa Bartskærer til/ som vide at handle met denne Aare.

Paa Henderne hoss Tammel fingeren er oc en Aare / den ladt/ er god for Hoffuet-uerck / thi hun haffuer hendis begyndelse aff den rette Hoffuet Aare.

Der ere oc paa begge Hender hoss den lille Finger nogle Aarer / naar som de ere paa den høyre Haand ladis / da styrckis Leffueren / de ere oc gode ladne for Vatter-sot. Den som er paa den venstre Haand ladne / ere gode for Miltens forstoppelse oc fuldhed.

Paa huer Fod ere trende Aarer som almindelig ladis. Det første er induaartis

vnder Anckelen| oc den er god at lade| naar som Quindfolck icke haffue deris tid | oc er god for de Bylder som vaaxe induaartis vdi Moderen. Den anden er vduaartis vnder Anckeckelen | oc den ladt fordriffuer Lendeuerck oc Nyernis Bylder.

Leffuerens| Hiertens oc Miltens Aarer de skulle ladis den stund mand er fastendis | Thi den stund mand er fastendis | da ere de Aarer fulde| oc da bliffuer den som sig da Aarelader icke forskrøbelig oc mactløs. Men Hoffuedens oc Føddernis Aarer / de skulle ladis tre Timer effter mand haffuer ædt / om de ladis den stund mand end fastendis er| da giffue de icke Blodet fra dem. Oc før at mand lader sla nogen Aare | da skal mand gaa til Stols / oc disligeste lade sit vand fra | oc skeer det icke | da kand der meget ond aff komme.

Naar som mand haffuer Aareladt| da skal mand æde den Mad som giør god vædske / som er: Høns| Haner oc Lamme kiød| Ost / Melck | oc Kaal skal mand icke æde. Oc effter mand haffuer Aareladt | skal mand icke soffue formeget / thi der aff faar mand lættelig den Kaaldesiuge| mand skal en heller arbeyde | ey æde formeget oc dricke sig drucken| oc ey heller skal mand haffue le-

gemlig samquem met Quindfolck. Jeg haffuer kient nogle her vdi Malmø som her imod handlede/ oc drucke dem druckne strax effter at de vaare Aareladt / oc finge saa den Kaaldesiuge / huilcken inden faa dage slog deris Hierte sønder oc tog dem aff dage.

Det xlij. Capittel.

Huad skade der kand komme aff Aareladelse.

PAa det at mand skal icke lættelige løbe til oc lade sig Aarelade/ som somme vforstandige giøre/ dem selff til stor skade oc forderffuelse vil ieg her giffue tilkiende / huad skade aff Aareladelse kommer/ om den vanbrugis.

Aareladis nogen som det icke behoff haffuer / der aff bliffuer Hiertet skrøbeligt/ Madens lyst forgaar / oc mand faar oc stundem her aff Vattersot/ Ledemoderne de skelffue oc bliffue lamme / mand faar oc atskillig flydelser / en ond Siun / Krampe/ Poplesie / oc saaledis forkorter sin Liffs tid/ mand seer ilde oc gammel vd vnder Ansictet / oc andet saadant følger der effter.

Det xliij. Capittel.

Om nogen Aare igiennem huggis.

OM nogen Aare vorder igiennem slagen vdi Aareladelse / oc Blodet kommer imellem Huden oc Kiødet oc Armen der aff hoffnis. Da skal mand finde Rude i Lissebons Olie/ oc legge dem varme paa Armen / oc denne Lægedom skal brugis tre eller fire gange om dagen.

Eller mand maa tage Blodet aff it Menniske som er Aarelat / Bygmel/ Salt oc Edicke/ disse skulle vermis tilsammen/ oc her aff leggis paa steden.

Hoffnis nogens Arm effter Aareladelse / da skal Armen smøris met Lissebons Olie / da forgaar heffuelsen oc Armen lægis.

Eller mand maa tage Osen aff Rude oc aff Malurt / oc aff det Blod som er vdlat / Spisekommen / Bønnemel oc Vin/ disse skulle røris vel tilsammen / oc der aff leggis paa steden det hedeste mand taale kand.

Det xliiij. Capittel.

Huorledis mand skal dømme om det vdladne Blod.

NAar som mand seer noget Blod som rød oc skønt / icke for tyckt eller for tynt / oc der paa noget Vand som haffuer en skøn farffue / oc det huercken formeget eller for lit er / oc om blodet vel lucter / det Menniske dømmis at vere helbrede.

Om mand seer nedre paa Bonden megen ond materie / oc Blodet er tørt / oc lucter surt / da haffuer den Melancholiske Vædske taget offuerhaanden / oc samme Menniske er bedrøffuet / oc føye glad.

Seer mand nogen huid slim / da haffuer Phlegma offuerhaanden.

Om mand seer en subtilig Gul skum naar som mand holder Blodet mod dagen oc er megen / da haffuer Cholera offuerhaanden.

Mand skal oc giffue act paa Vandet som paa Blodet staar / oc det skal ladis vdi it Vand glas / oc der paa dømmis / lige som om andet Menniskens Vand.

Mand

Mand skal oc giffue act der paa huad som vdi Blodet er / Det Blod som meget huid skum haffuer / oc er kommen aff Medianen / mercker Lungesot.

Huid skum

Er skummen gul naar som det holdis mod dagen / da mercker det den Gulesot.

Gul skum.

Findis der Sand i Blodet/da haffuer det samme Menniske den Spedalske Siuge/ oc samme Sand er stundem graa/ stundem huid/ stundem smaa / oc stundem saa stor som Erter.

Sand.

Naar som mand seer slim paa Blodet farffuet som Bly / eller oc at Blodet er farffuet som Aske / da er det wrent aff den saltede Phlegma/oc aff den forbrende Cholera / huor aff Krefft kommer. De som Paacker eller verck haffue/ deris Blod er oc saaledis farffuet.

Slim.

Det xlv. Capittel.

Om nogle wlyckſalige dage.

DE vise forfarne Mend i Ægipten / de holde nogle dage faar wlyckſalige / oc mene / at om nogen toge til sig vdi de dage nogen Lægedom/ eller lode sla nogen Aare / at hand skulde

dø/

dø / eller oc ſaa der aff ſtor ſkade. Somme foracte aldelis denne mening | oc ſomme holde meget her aff | det lader ieg ſaa ſkee. Men det er viſt at der haffue veret vdi Egipten mange viſe oc lærde Mend vdi Stiernernis konſt | lige ſom diſſe | Ptolomeus den Egiptiſke Kong ſom ſcreff Almagiſtum, Coſmographiam, Centiloquium, Halirodoa, Abenragel, Albubater, Albumazar, Meſahala, oc andre flere| thi vil ieg ſamme dage her indføre | oc lade huer om dem holde ſom hannem lyſter.

Den førſte dag om Aaret er den ſyttende dag Januarij. Huo ſom da Aarelladis/ hand døer vdi ſamme Aar | eller hand bliffuer ſtarblind effter deris mening.

Om noget Menniſke fødis den ſidſte dag Januarij | det raadner ick effter at det er død.

Den anden dag er| den tredie oc tiuffuende dag Februarij / lader mand da nogen Aare | da døer den | eller Krampe tager hannem.

Den tredie dag er | den ſidſte dag Februarij.

Den fierde dag er | den tredie dag Aprilis/ huo da nogen Aarelader|hand døer den

den tredie dag der effter / eller hand faar oc en ſuar Kaaldeſiuge.

Den femte dag er/ den ſiuende dag Maij oc den tredie oc tiuffuende dag / huo ſom nogen Aarelader vdi de dage / hand faar ſuar Hoffuetuerck / bliffuer gall oc Vilder.

Den ſiette dag er/ den tredie dag Junij/ Huo da Aarelader/ hand faar den Faldende ſot / eller den Spedalſke ſot.

Den ſiuende dag er/ den tredie dag Julij/ Huo da Aareladis/ hand døer/eller miſter ſin hukommelſe / lige ſaaledis vederfaris hannem / oc om hand lader ſig paa den femte oc tiuffuende dag vdi ſamme Maanet.

Den ottende dag er/ den femtende dag Auguſti/ huo da ſom Aareladis/ hand døer den femte dag der effter.

Den niende dag er/den ni oc tiuffuende dag Septembris / Huo ſom ſamme dag Aareladis / hand døer i ſamme Aar / eller vorder Blind / eller oc Vilter / oc kommer fra ſine Sind / lige ſaaledis ſkeer det oc om mand Aareladis den tredie dag vdi ſamme Maanet.

Den tiende dag er/ den førſte oc tiuffuende

uende

uende dag Octobris. Huo som da Aareladis / hand døer eller bliffuer Vilter.

Huad ydermere om disse dage screffuet staar / vil ieg paa denne tid lade fare / ieg haffuer her alleniste indført det som hører til Aareladelse.

Det xlvj. Capittel.

Om Kaappesættelse.

VEntosa, kaldis Kaappe aff Lægerne / oc den menige Mand her vdi disse vore Land lade dem offte sætte Kopper / siunis mig gaat at vere / at ieg her oc om noget handler. Saa skal mand vide at mand lader sætte Kaapper for otte haande Sager skyld.

Den første / at mand kand drage Blodet fra en sted oc til en anden.

Den anden / Om mand haffuer nogen Byld som sider dybt inde / at mand kand vddrage den / paa det / at den Lægedom som der til skal brugis kand diss bedre komme til den sted.

Den tredie / paa det at mand kand drage nogen Byld som haffuer sæt sig paa en farlig sted til en anden / som er icke saa farlig.

Den fierde paa det at mand kand stille den pine som aff Veder kommer / lige som det skeer met Tarmenis veder oc vred.

Den femte / paa det at mand kand vddrage forgifft oc Eder / lige som det skeer met Pestilentzis Bylder.

Den siette / Paa det at mand kand drage it Lem som er aff sin rette sted / i sin sted igien / lige som det skeer met Quindfolckens Moder / naar som hun opfar / nedfar / eller hun giffuer sig til en side.

Den siuende / At mand kand drage den naturlige hede til it Lem igien som er forkølet.

Den ottende / At mand kand rense Menniskens Hud / thi den rensis mere aff Kaappesettelse / end aff Aareladelse.

At Kopper sættis det skeer vdi atskillige maader / thi kommer der oc aff atskilligt gaffn oc skade. Somme de sættis saaledis saa at der huggis ingen hul met Aare iernet / oc paa somme huggis hul. Somme Kopper som sættis ere store / oc somme ere smaa.

Om mand vil sætte Kopper / da skal det skee vdi it gaat Tegn / som disse ere / Krabbe / Veyskaal / Scorpion / Skytte / Vand

Vand oc Fisk | det skal ey heller skee naar som Maanen er ny.

Merck her | paa huad sted mand skal sætte Kopper. Mand maa sætte Kopper paa Hoffuedet | faare vdi Panden vnder Kindbenet | bag vdi Nacken | paa begge Skuldre | paa Laarerne | offuen oc neden faare Anckelen | vnder Brystet.

Jeg vil her oc lære huorfaare mand skal sætte Kopper oc huer paa sin sted.

Kopper sæt paa Hoffuedet | fordriffuer Sindernis tilfald | oc den Suimelse som kommer faar Øynene / oc faar onde Øyen / oc som somme ville | at Haaret skal icke vorde graat | Men de giøre en ond hukommelse.

Kopper faare paa Panden sæt / fordriffue den Hoffuetuerck som er bag vdi Hoffuedet | men dog giøre de / Skel Sind oc Forstand | skade.

Kopper vnder Kindbene eller vnder Hagen sætte | fordriffue de Blegner som vaaxe vdi Munden | de ere oc gode sætte faar Tendernis kiøds heffuelse / de fordriffue oc Ansictens smitter / oc rense aldelis Ansictet.

Kopper bag vdi Nacken sætte / ere gode for Tandeuerck | oc for Ansictens heffuelse oc opblæselse.

Kop-

Kopper paa Skulderne sætte/ de ere gode for Brystens Siugdommer oc de giøre en liden Aande/ oc fordriffue Hiertens beffuelse/ som kommer aff Blodet. Men paa den sted sætte giøre Maffuen ond.

Kopper paa Lenderne sætte/ fordriffue de Bylder som vaaxe vdi Læggenis tycke Kiød/ de rense de Gyldene Aaris Blod/ stille Ryguerck/ oc Moderens pine.

En stor Koppe paa Naflen sæt/ stiller Tarmenis vred Colica kaldet.

Kopper sætte paa Laarene oc nedre hoss Knæene/ de stille Lendeuerck/ oc Moderens gamle Siugdomme/ oc kommer Quindernis tid til at flyde om de sættis bag oppaa. Men sættis de faare paa/ da rense de Fødselens Lemmer aff den wnaturlige flydelse oc wrene vædske.

Kopper paa Fødderne sætte giffue Quindfolck deris tid/ de ere oc gode faar Lendeuerck/ oc for Nyrernis Bylder/ oc faar Hoffuetuerck.

Mand skal her oc mercke/ at naar som mand vil lade sætte Kopper/ da skal Legemet før rensis/ oc mand skal sætte Fødderne vdi varmt Vand offuer Knæene/ da bliffuer Blodet smidigt oc giffuer sig diss lættere vd.

Her efterfølger en Taffle paa atskillige Lægedom / som skal kiøbis i Apotecken / thi den ingen anden steds findis til kiøbs.

Henrick Smidt i Malmø / etc.

Tafflen paa denne Lægedom / som findis vdi Apotecken.

Henrick Smidt i Malmø hilser Læseren.

FRomme Læsere / i denne nærwerendis Bog / oc disligiste i de andre Lægebøger / huilcke ieg nu haffuer ladet vdgaa paa vort danske Tungemaal / findis iblant met nogle besynderlige wbekiendte Lægedomme / huilcke den menige Mand icke kiender / som ere: Electuaria, Confectier, Conditer, Loch, Syruper, Iuleb, Rob, Robub, Trochisci, Piller, Olier, oc nogle besynderlige Gummer / fremmede vdlendiske Vrter / Rødder / Træ / dyrebare Stene / huilcke

huilcke ingensteds til kiøbs findis / vden alenste i Apotecken / Apotekeren veed oc kand best berede oc tilgiøre saadanne Læ-gedomme / thi at hand er Lægernis Kock. For den skyld haffuer ieg giort denne efter-følgendis Taffle / paa de ting oc Lægedem-me / som i Apotecken findis / oc mand dem der kiøbe skal. Thi det er icke vel muelígt/ at mand alle de ting som i Lægedommen brugis saa fordanske kand / at den menige Mand dem rettelige kand forstaa / oc alle Lægedom selff berede. Men de Electuaria, Loch, Siruper oc Olier, som den menige Mand kand selff giøre oc berede/aff de Vr-ter / Blomster oc Rødder / som her i vore Lande vaaxe / haffuer ieg førre fordansket/ oc paa vort Tungemaal vdsat / huilcke som findis i min anden Vrtegaards Bog / som ved Prenten er vdgaaet Anno 1546. Oc nu i menige Mands hender er / huilcken ieg oc acter i fremtiden met Guds hielp at forøge oc forbedre.

Paa det mand kand diss bedre forstaa denne Taffle/vil ieg først lære oc sige/ huad Electuarium er / som oc kaldis Latuerge paa Tydske / oc siden om de andre Læge-domme som i Apotecken stedse berede fin-dis.

Electuarium, eller Latuerge / oc giøris aff Urter smaa støtte til Puluer met Sucker / eller met Honnig / eller met begge tilsammen / oc er icke for hart eller for bløt saadet / lige som mand seer at Theragelse er giort.

Confectio, eller Confect / er den Lægedom som haardere er giort / oc den giøris aleniste met Sucker / vere sig Electuarium eller andet.

Conditum, Er den Lægedom som er indsyltet met Sucker eller met Honnig / oc er icke hart saadet / lige som syltet Ingefær oc Calamus ere.

Loch, er det Electuarium, som er giort met Sucker eller met Honnig / oc er tynd saaden / oc den holdis lenge i Munden / oc ladis langsommelige ned gaa / oc saadan Lægedom brugis almindelige gierne til Lungens oc Brystens siugdommer.

Syrupus, eller Sirup/siudis met Sucker eller met Honnig/ oc er passelig tyck.

Iuleb, siudis aleniste met Sucker / oc er tyndere end Syrup / saa at den kand drickis.

Rob, Er den Lægedom som siudis aff nogen Urtis oes.

Robub

Robub eller Sapa, er den Oes som tørris mod Solen / eller hoss Ilden.

Pillulæ eller Piller/ Er smaa trind Lægedom giorde som Erter.

Trochisci, Ere smaa flade Kager.

Miua, Er den Lægedom som siudis met Sucker / eller met Honnig/ aff nogen Træis fruct.

A.

Agaricus, Er en læt huid løss Rod.

Agrest, Er den Oes som vdkrystis aff de wmode Vinbær.

Aloes lignum, Xyloaloes, Agellochum, Aloes træ/ kaldis oc Paradise træ.

Aloe, Er en besker tør Oes aff en Vrt / oc føris til oss aff Indie Land / oc er aff trende haande slag. Den øffuerste Oes som er tiurt mod Solen / kaldis Aloe succotrinum, oc den er klar imellem parten aff samme Oes / kaldis Aloepaticum, oc den er icke saa klar som den første / men den Oes som ligger nedre paa Bonden / lige som Berme i enØlltynde / den kaldis Aloe Cabellium, oc brugis aleniste til Heste.

Ambra, Er en Grøe i Haffuet / huilcken som opslugis aff en Fisk/ huilcken siden fangis oc opskæris / oc tagis aff hannem / oc den findis trende haande slags. Somme

Læger sige / at det er Valrod / oc den bruge de i Ambre sted. Ameos eller Ammi, er it huid frø / oc det føris aff Alexandria hid til oss. Amomum, er it frø / oc det føris aff Armenia hid til oss. Anacardus, kaldis paa Tydske / Elephantelus / oc er it Træis fruct / som vaaxer paa Biergene i Sicilia / oc vdi Apulia / oc er Forgifft.

Anacardina, Er it Electuarium, her aff bruget / giør en god Hukommelse / oc it subtiligt vorstand / thi brugis den offte aff vise oc forstandige Mend. Tien oc dem saare vel / som haffue Hoffuetuerck bag i Hoffuedet / oc for en forkølet Maffue.

Aromaticum Rosarum Gabrielis, Er it Electuarium, giort aff Rosen / men det giøris almindelige gierne som smaa Kager / Oc brugis for Maffuens offuerflødige vædske / styrcker Hiertet oc Fordøffuelsen / oc tien serdelis til de Mennniske / som nogen stund haffue leget siuge / oc ere opkomne aff Siugen igien.

Aromaticum Moschatum, Er it velluctendis Electuarium, tien saare vel til dem som offte bliffue mactløse / thi det styrcker hoffuedet oc hiertet / tien oc til dem som haffue den faldende sot / oc til den opfarendis moder / giffue oc i munden en god smag.

Armoniacum eller Ammoniacum, Er it Træis Gummi/ lucter vel/ oc er farffuet lige som en blomme i it saadet Æg / oc føris hid til oss aff Cyrene Lybie.

Arsenicum, kommer aff it Bierg/ oc er forgifft/ met huilcken Røtter forgiffuis.

Assa dulcis, Er en kaastelig velluctendis Gummi.

Asa fœtida, Dieffuels møg/ Er en Gummi/ som føris hid til oss aff Sirieland/ oc haffuer en ond lucte.

Asphaltum eller Betumen Iudaicum, Er en Gummi/ som kommer aff det røde Haff/ somme sige at den skal vere it slag aff sten Kul.

Auripigmentum, Er den gule farffue som Bogebinderne farffue Bøger met.

Aurea Alexandrina, Er it Electuarium, er gaat for all Hoffuetuerck som kommer aff kuld / fordriffuer oc all den flydelse/ huilcken som aff Hoffuedet nedflyder i Øynene/ i Ørnene / oc i Tenderne / oc i alle andre Lemmer.

B.

Baulaustica, ere blomsterne aff Granate Eblers træ.

Bdelliũ, er en Gummi/oc flyder aff it

Træ vdi Hispanien/ men den beste kommer aff Indie Land.

Benzoe, Ben Indicum, eller Assa dulcis, er en kaastelig velluctendis Gummi.

Ben, Behem, eller Behenum, ere tuende haande slags rødder: huide oc røde/ haffue en god luct / oc de føris til oss aff Armenia.

Benedicta, er it Electuarium, oc kaldis det velsignede Electuarium aff alle Mennniske/det er gaat til dem som Podagel haffue/ som aff kold vædske kommer/ renser oc Lendernis oc Blærens wrenhed oc vædske / oc aff den maa mand tage til sig it lodt eller tu til lige.

Blattæ bilantiæ, Conchula Indica, vngues odorati, ere it slags snegle Huss.

Bolus Armenus, er en rød Jord som føris hid til oss aff Armeniæ Land.

C.

Camphora, eller Camphura, er Campher / somme siger at det skal vere en Gummi / Andre ville at det skal vere en Vrtis Oes / men huor aff den giøris er end vist her i vore Land.

Cantharides, Er it slag grøne fluendis Orme oc skinne som Guld.

Karabe, Succinum, eller Electrum, Er Brendesten eller Gul oc huid Raff.

Carpobalsamum, Er Balsams træis fruct.

Casia fistula, eller Siliqua Aegyptia, Er it stort sort rør indtil fuld aff Marg oc Kierner i den som Kiernene ere løse i oc rangle i de due intet til Lægedom.

Casia lignea, Er barcken aff Casiæ træ i oc icke Casiæ fistulæ Skal eller Barck i oc lucter som Rosen.

Cibeta, Er en velluctendis ting som kommeer aff it Diur.

Colocynthis, Colocyntida, eller Coloquintida, Er it hutt læt Eble.

Colophomia, Pix Græca, Pix Hispanica, Er it sort beg lige som Harpex i oc føris hid aff Greter Land.

Conditum de Acora, Er it Electuarium, styrcker Hoffuedet i den forkølede Maffue i Leffuer oc Nyrer / oc er god til dem som Vattersot haffue.

Conditum de Zinzibere, Er indsylttet Ingefær i styrcker Maffuen oc fordøffuelsen/ oc nedtrycker den onde damp oc røg som aff Maffuen opfar.

Confectio Hamech, Er it Electuarium, tien for alle Siugdomme i som kom-

 me

me aff den forbrende Cholera / oc aff den salte Flegma / lige som disse ere: Krefft / Spedalskfot / Fistler / Skab / Pocker / oc for all anden Hudens wreenhed.

Casſia extracta, Er den marg som vddragis aff Casſiæ fiſtulæ rør / driffuer vdaff Maffuen alle Cholere vædske / bløder den haarde Bug / besker Tørsten / oc renser Blodet.

Coſtus, Er en fremmet vdlendiske rød / oc den er aff trende haande slag. Den ene er hvid oc læt / oc giffuer en god luct aff sig. Den anden er sort / Den tredie er farffuet lige som Busboms træ / oc føris hid til oss aff Arabia.

Cortex Citri, Er barcken aff Citri træ.

Cortex Casſiæ fiſtulæ, Er Casſiæ fiſtulæ barck.

Cortex Myrabolani, Er barcken eller skalen aff Myrabolaner.

D.

Meſue. Dia Ciminum, Er it Confect som styrcker Maffuen oc fordøffuelsen / oc stiller vemmelse oc spyelse.

Meſue. Diaboraginatum oc Diabuglosſatum, er Borase oc Oxetungis sucker / Disse ere gode til de vilde Melancholiske Menniske / oc til de vanmectige Menniske / de styr-

styrcker Hiertet som rystis skelffuer oc beffuer.

Diamoscum dulce, Er it Confect, giort i smaa Kager / de ere gode for Hoffnedens suimmelse / oc til de Melancholiske tungsindige Mennniske / for Poplesie / for en kroget Mund / for den faldende sot oc Lungens siugdomme. Mesue.

Diagalanga, Er it Confect, vermer Maffuen oc den kaalde Leffuer / nedtrycker Maffuens veder / oc den sure røg som aff den opfar. Mesue.

Diaciminum, Er it Confect, vermer Lemmerne / atskil Maffuens oc Tarmenis veder / styrcker fordøffuelsen / tien saare vel til dem som haffue Tarmenis vred. Mesue.

Diambra, Er it Confect som styrcker Hoffuedet / Hiertet / Maffuen / oc alle Lemmer / som lide nogen breck aff kuld / tien oc saare vel til Quindfolck / som lide nogen breck aff Moderen. Mesue.

Diarhodon abbatis, Er it Electuarium eller Confect, Er god for den Guleсot / for Leffuersot / for Lungens Bylder / oc til dem som haffue en hed sterck brendendis Kaaldesiuge. Nicolai.

Diatragantum frigidum, Er it Electuariũ, oc er god til dem som haffue Suindesot / Nicolai.

desot / Ribbens bylder gammel Hoste / for Mundsot oc Strubens induaartis Siugdom / om mand holder der aff i Munden.

Nicolai. Diadragantum calidum, Er it Electuarium er god for Hoste som aff kuld kommer / for en trang oc stacket Aande / oc for anden Lungens oc Brystens siugdommer / som aff kuld kommer / oc tien oc dem som spy eller vdspytte rødde.

Nicolai. Diacalamentum, Er it Electuarium er god til gammelt Folck som Hoste haffuer / oc for Hoffuedens oc Brystens siugdommer / oc for den fierde dags Kaaldesiuge / styrcker Maffuen / oc sønderbryder Lendernis Steen / oc kommer Quindernis tid til at flyde / oc tien til atskillige Siugdomme som komme aff kuld.

Mesue. Diacodion, Er it Electuarium oc er god til dem som vædsken aff Hoffuedet nedfalder i Brystet.

Mesue. Diatrionpipereon, Er it Confect, styrcker Maffuen oc fordøffuelsen / vermer alle forkølede Lemmer / bryder Blærens steen / giør vel at pisse / tien oc de Quindfolck som icke haffue deris tid.

Mesue. Diacurcuma, Er it Electuarium, fordriffuer gammel Vattersot / Leffuersot oc Maffue breck / som forkølet er aff kaalder

Vædske

Vædske / er oc god for Lendeuerck oc Blærens siugdom / giør vel at pisse / kommer oc Quindfolckers tid til at flyde / oc renser Moderen.

Dialacca, Er it Electuarium, er god for en forkølet Maffue oc Leffuer / obner deris forstoppelse / er oc god til dem som ere Vattersottige / bryder Lendernis oc Blærens sten / oc giør vel at pisse. Mesue.

Diasatirion, Er it Electuarium, oc giør baade Mend oc Quindfolck lystig til naturens spil oc leg / er oc god til dem som Suindesot haffue. Mesue.

Diaris, Er it Confect, er god for Hoste / oc til dem som haffue mist deris Røst. Nicolai.

Diapenidion, Er it Confect, tien dem saare vel / som haffue Lungesot / oc megen Hoste / disligeste oc dem som Bylder haffue i Brystet / eller vdi Ribbernis hender / oc til dem som haffue en suar oc trang Aande / oc kunde icke vel vdspytte. Nicolai.

Diaolibanum, Er it Electuarium, tien saare vel til dem som rindende Øyen haffue / eller anden flydelse som ned aff Hoffuedet flyder / stiller Blodspyelse oc Maffuens vemmelse / disligeste oc den naturlige Sæds offuerflødige flydelse Gomorrhea

morrhea kaldet / disligeste Quindfolckers nis Tids offuerflødige flydelse.

Dia Sulphur, Er it Electuarium, tien saare vel for den daglige oc fierde dags Kaaldesiuge / som kommer aff kaalder vædske. Er oc god for gammel Hoste / oc for Rødde som er i Brystet / thi den renser Brystet saare vel / bløder den haarde Milt / oc er god til de Vattersottige / bryder Lenderuis steen / oc giør vel at pisse.

Nicolai. Dia papauer, Er it Electuarium, tiener for alle Lungens oc Brystens siugdommer / oc serdelis for den vædske som nedfalder i Brystet.

Nicolai. Dia Catholicon, Er it Electuarium, renser eller purgerer Cholerã, Phlegmam oc Melancholiam, oc obner den haarde forstoppelse / oc er god for Trangbrystighed / oc for Tarmenis vrede / Cholica kaldet.

Nicolai. Diasene, Er it Electuarium, oc er god til dem som ere vilte / oc komme fra Sinde / aff den Melancholiske vædske.

Johannis Mesue. Diaphænicon, Er it Electuarium, renser eller purgerer sactelig den Vædske Phlegma, er god til dem som lenge haffue hafft den Kaaldesiuge / oc til dem som haffue Tarmenis pine / aff kaalder wfordøffuet Vædske.

Dia-

Diaprunum solutiuum, Er it Electuarium, oc er god til dem som plagis met hede Kaaldesiuger/ thi den sacter Heden/ oc slycker Tørsten. Nicolai.

Diachartamum, Er it Electuarium, oc er god til at fordriffue den Vædske Phlegmam met/ oc andre kaalde wfordøffuelige Vædsker.

Diaconidion, Er it Electuarium, oc stiller Bugens flydelse / vere sig met Blod eller anden wnaturlig Vædske. Nicolai.

Diacastorium, Er it Electuarium, oc tien for Hoffuedens siugdommer/ som komme aff kaalde vædske/ vere sig Faldende sot/ Hoffuedens Suimmelse/ Poplesie/ Krampe/ Er oc god for Leffuerens oc Miltens siugdomme/ om de lide breck aff kaalder Vædske. Nicolai.

Diaprassium, Er it Electuarium, oc læger alle Brystens siugdomme/ oc tien serdelis for den kaalde flydelse / som ned aff Hoffuedet flyder/ huor aff Hoffuetuerck oc Hoffuedens suimmelse kommer/ stiller oc Tandeuerck.

Diathamaron, Er it Electuarium, oc er god for trangbrystighed/ for Hoste/ for Lungesot/ er oc god til dem/ som icke ere Nicolai.

mectige

mectige til at handle Naturens spil oc leg met Quindfolck.

Diamoron, Er it Electuarium, oc tien til allehaande Mundens induaartis Siugdommer / oc for drøbelens breck.

Dia Anthos, Er it Confect, er gaat til de Melancholiske vilde Mennisker / styrcker Hoffuedet oc Hiertet / oc fordriffuer de effuentyrlige Phantasier.

Nicolai el-ler Auicen-næ.

Diamargariton, Er it Confect huilcket som styrcker Maffuen oc Fordøffuelsen / er oc gaat til de som ere Tungsindige/ for Lungesot oc en stacket oc trang Aandetten oc til de Quindfolck som plaffues aff Moderens breck.

Diagridium eller Diacridium, er en vrtis Oes / oc brugis til Purgatz.

Draganrum, Er en Gummi oc er aff trende haande slag / Den ene er huid oc klar / oc den er den bæste / Den anden er rød / Den tredie er som en Jord.

E.

Mesue.

Elaterium, Er en tør Oes aff en vrt

Ebur er Elephante been.

Electuarium de Gemmis, Er it Electuarium huilcket som styrcker Hoffuedet/ Hiernen / Maffuen / Leffueren / oc Quindfolckenis Moder / er oc god for Hiertens beff-

beffuelse eller rystelse / oc giffuer det gantske Legeme en god farffue.

Electuarium Indum, Den store oc smaa. Dette Electuarium renser Maffuens offuerflødige onde Vædske oc slim / fordriffuer Maffuens oc Tarmenis veder / som mand faar i Cholica passione, oc Lendeuerck / renser Lemmernis onde vædske oc beuarer dem for pine. *Iohannis Mesue.*

Electuarium dulcis, styrcker Maffuen / oc fordriffuer det veder som indluct er i de smaa Tarme / oc sønderbryder Lendernis Steen. *Nicolai.*

Electuarium de Succo Rosarum, Dette Electuarium vddriffuer lættelig Cholere vædske / er oc god til dem som haffue den tredie dags Kaaldesiuge / disligeste oc dem som haffue den daglige Kaaldesiuge aff den vædske / Phlegma salsum kaldet. *Nicolai.*

Electuarium Pliris Arcoticon, er god til de bedrøffuede Melancholiske Menniske / fordriffuer den Faldendesot / styrcker Hiernen oc Siderne / oc fordriffuer suimmelse. *Nicolai.*

Electuarium Philoantropos, Dette Electuarium er oc god for Nyrernis / Lendernis oc Blærens steen / oc sønderbryder den. *Nicolai.*

Nicolai. Emplastrum Apostolicum, Dette Plaaster er gaat til at legge offuer heffuelse| thi det vddrager rødde/ Torn / Pil/ læger oc renser alle onde fulu Saar|stiller oc Nyrernis pine | om det leggis offuer dem.

Emplastrũ Exicroceum, dette Plaaster er gaat til brødne Been | vere sig Arm/ Skinnebeen | Rebben eller andre Been.

Emplastrum Diaphænicon, Dette Plaaster lagt paa Maffuen/oc paa Leffueren / styrcker disse Lemmer vnderlige.

Emplastrum Diaquilon, Det Plaaster bløder oc modgiør alle Legemens Bylder | om de leggis paa dem.

Euphorbium, er en Gummi som flyder aff it træ i Indie Land | oc er en aff de allerhediste Gummi iblant alle Gummer.

G.

Galbanum, Er en Gummi | oc den som er ret klar er den beste / oc henger ved Fingrene naar som mand tager paa den/oc føris hid til oss aff Syrie land.

Galla Muscata, er it Confect, som selden brugis allene | men met andre Confecter. styrcker Hoffuedet/Hiertet| oc giør en god smag i Munden.

Glaucum, er en tør oes| som føris aff Syrie land til oss.

Gum-

Gummi Arabicum, Er den almindelige Gummi som der brugis til blick.

H.

Hematites, Blodsten.

Hypoquistidos, eller Hypocistis, er en tør Des giort aff nogle fremmede vdlendiske Vrter.

Hermodactilus, er en rod som er induaartis oc vduaartis huid.

Hierapigra eller Hierapicra Galeni, er it Electuariũ, oc er gaat for hoffuedens/ Maffuens/ Leffuerens oc Ledemodernis siugdomme/ vddriffue oc Moderens vnaturlige kaalde vædske.

Hiera simplex Galeni, er it almindeligt Electuarium, huilcket som offte brugis/ for Hoffuedens/ Maffuens/ Leffuerens oc Ledemodernis kaalde siugdommer.

Hiera composita Galeni, dette Electuarium renser Hoffuedet/ Øynene/ Ørnene/ Maffuen/ Leffueren/ Milten oc Quindfolckernis Moder aff den offuerflødige kaalde vædske/ er oc gaat for Lendernis oc Blærens siugdomme.

Hieralogodium, Dette Electuarium er gaat for Hoffuetuerck oc for Hoffuedens suimmelse/ vildelse/ disligeste oc for den Faldende sot/ Poplesie/ for Øyne oc Auicennæ.

Grneuerck / obner Maffuens oc Leffuerens forstoppelse / oc vddriffuer den onde vædske. Giør en læt Aande oc kommer Quindfolckernis tid til at flyde. Er oc gaat til dem / som haffuer den fierde dags Kaaldesiuge / oc Ledemodernis pine / vere sig Podagel eller anden Lemmernis breck / oc er gaat for Hudens wreenhed / vere sig Skab / Bylder / eller den tørre Spedalske sot.

Iuleb Rosarum, Er en tynd Syrup / aff den drucket / lesker den wnaturlige Hede / hede brendendis Kaaldesiuger oc Tørsten / dissligiste oc Brystens oc Maffuens hedis Vædsker.

Iulep Violarum, Er en tynd Drick giort aff Fioler / Er god til dem som haffue ont i Halsen aff Hoste / som kommer fra Lungen oc Lungens bylder / oc om de der til met haffue nogen Kaaldesiuge.

K.

Katarticum Imperiale, Dette Electuarium renser eller purgerer de fede Menniske som i Liffuet forstoppede ere / er oc gaat for maffuens oc Tarmenis veder eller vred / renser Hoffuedet oc vddriffuer aff det gantske Legeme den Choleriske vædske.

L.

Lacca

Lacca eller Lacha, Er en Gummi/ oc flyder aff it Træ i Arabia.

Lapis,Lazuli, Er Lazursten. Laudanum, Er en sorter tør velluctendis Gummi.

Lætificans Rasis, Er it Electuarium, oc er gaat til de tungsindige Melancholiske Mennisker/ Thi det styrcker Hiertet/ oc kommer den Siuge til rolig Søffn.

Læticia Galeni, Er it Electuarium, eller det er oc giort i smaa Kager / styrcker vnderlige Hiertet/ oc alle andre Lemmer/ oc serdelis er det gaat til de Mennisker/ som offte daane eller besuimme.

Licium, Er en tør Des / aff en Vrt/ oc føris hid til oss aff Capadotia.

Lignum Aloes, Xyloaloes, Agalochum, Aloe træ/ kaldis oc Paradise træ.

Litargyrium auri, Guld glede.

Litargyrium argenti, Sølff glede.

Lithontribon, Dette Electuarium bryder Lendernis oc Blærens steen.

Loch sanum & expertum, Er it gaat Electuarium, huilcket som renser Brystens oc Lungens slim/ oc er gaat for Hoste oc en trang Aande.

Loch de Pulmone vulpis, Dette er it gaat Electuarium, til dem som haffue

en ſtacket Aande oc Lungeſot / oc ſpytte blod oc Rødde.

Loch de papauere, Er it gaat Electuarium, for Hoſte oc Bryſtens bylder / ſom er met hede / thi det mod giør dem / oc kommer dem til at de opbryſte.

M.

Manna, Himmels brød / Er en ſød dug ſom nedfalder aff Himmelen paa Libanie Bierg / oc den ſom er ret huid / er den beſte.

Mercurius ſublimatus, Er Quigſølff ſom er beredt oc til giort aff Alchemiſterne.

Mirabolani, Er en haarder fruct / oc der ere fem haande ſlags til / oc føris hid til oſſ aff Arabia / aff Judea oc aff Blaamende Land.

Myrrha, Er en Gummi oc føris hid til oſſ aff Indie Land aff den Ø Farrico, men den allſombæſte kommer aff Arabia / oc aff Trogloditarum Rige / oc er den rette Myrrha / men den føris ſielden hid til vore Land.

Mithridatum, Er it kaaſteligt dyrebare Electuarium, for Peſtilentzie / oc for allehaande Hoffuetuerck / for rindende Øyen/

nen ! oc for Tandeuerck | disligeste oc for den fierde dags Kaaldesiuge.

Miua Cydoniorum, Er det som giøris oc beredis aff Quæers Oes.

Mumia eller Pissasphalū, er tørt menniske kiød | som føris til oss aff Indie land.

Muscus, Er Desmer oc kommer aff it Diur.

N.

Nux Cipresse, Cipresse Nødder.

Nux Indica, Er en stor Nød som føris til oss aff Indie Land.

Nux vomica, Er en liden haard ting flad som en liden Kage.

O.

Opium, er en tør Oes giort aff sorte Valmuer.

Opoponacum eller Opoponax, Er en beske Gummi giort aff en rod.

Oleum de Absynthio, Malurte Olie | styrcker Maffuen | oc vermer alle Lemmer | døder de Orme som Børn i dem haffue | om mand smør aff den paa Barnsens naffle.

Oleum de Aneto, Olie aff Dil | denne Olie vddriffuer sneden | thi er den god til dem som den Kaaldesiuge haffue met skyld/om mand smør Rygbenet met hende |

stiller Hoffuetuerck / gior oc rolig Søffn/ dissligeste oc vel at pisse/ atskil oc Bylder.

Oleum de Amigdalis dulcibus, olie aff de søde Mandele / Denne Olie stiller Lungens oc Strubens skarphed.

Oleum de Amigalis amaris, Olie aff de beske Mandele Denne Olie obne forstoppelse / fordriffuer det Veder som induaartis i Liffuet staar / stille Ørenerck / oc giør vel at høre / renser Ansictens hud / oc giør Senerne smidige / naar som de met den smøris.

Oleum Chamæmelinum, Chamilleblommers Olie/ Denne Olie atskil oc stiller all pine som aff kuld kommer / stiller oc den onde vædske som flyder fra it Ledemod til det andet.

Oleum Costinum, Den Olie giøris aff en fremmet vdlendisk Rod / Denne Olie vermer Aarerne oc Senerne/ oc obner deris forstoppelse/ styrcker Maffuen oc Leffueren.

Oleum de Iunipero, Eneber Olie/ som brendis aff Træet/ fordriffuer Hudens wreenhed/ vere sig Skab eller anden wreenhed / disligiske oc de sorte Blegner / som vaaxe paa skinebenene/ er oc god for Krefft oc andre saadanne Siugdommer.

Oleum

Oleum de Lilio cum speciebus, Lilie Olie til redet met Vrter. Denne Olie er god til dem som haffue Brystuerck / hun stiller oc Quindfolckernis moders pine/som er aff offuerflødig kaalde Vædske.

Oleum Masstichinum, Mastix Olie/ Denne Olie styrcker Maffuen oc Leffueren / oc stiller Ledemodernis pine/ oc modgiør Bylder.

Oleum de Mentha, Olie aff Mynte/ Denne Olie obner Maffuens oc Leffuerens forstoppelse / som aff kaalder Vædske er kommet/ styrcker fordøffuelsen/ oc døder Ormene.

Oleum Myrtinum, Denne Olie lesker Maffuens onde hedis Vædske / oc fordriffuer den Choleriskis vædskis spyelse/ oc andre onde Vædsker.

Oleum Nenupharium, Aakande Olie / Denne Olie lesker all hede / oc kommer den Singe til rolig Søffn / Læger Brystens oc Lungens hoste.

Oleum Rosarum, Rosen Olie/Denne Olie stiller oc lesker all ond Hede / stiller oc spyelse oc andre vnaturlige Vædskers flydelse.

Oleum de Ruta, Rude Olie / Denne Olie vermer Lenderne/ Nyerne/ Blæren

ren oc Moderen / oc stiller samme Lemmers pine.

Oleum de Spica, Spicanardi olie/ Denne Olie er god for alle siugdommer/ huilcke som kommer aff veder oc kuld/oc serdelis om saadan pine er i Maffuen / i Leffueren / i Milten / i Nyrerne / i Blæren / i Quindfolckis Moder/etc. Stiller oc Hoffuetuerck / oc Orernis suselse / oc giør it skønt rent Ansict.

Oleum Scorpionum, Scorpioner olie / Denn olie bryder Nyrernis oc Blærens sten/ oc vddriffuer den.

Oleum violarum, Fiolie olie/ Denne Olie stiller Brystens oc Lungens pine / oc lesker den wnaturlige hede.

Oleum vulpinum, Reffue olie/ denne Olie er en kaastelig dyrebar olie / oc tien til de Lemmer som plaffuis met verck / vere sig Podagel eller Lendeuerck.

Omphacomelus, Er den Sirup som giøris aff de wmodne Vinbær. Oxisaccharum, er en Sirup/ aff den drucket/lesker Leffuerens wnaturlige hede/ disligeste hede/ disligeste oc den tredie dags oc andre wnaturlige kaalde siugers hede. Oximel simplex, er en Sirup / aff den drucket / atskil Maffuens oc Leffuerens groffue oc wnaturlige vædske.

Oxi-

Oximel Compositum, er en Sirup/ Aff den drucket atskil oc løser Cholere oc Flegmatis vædsker som de ere beladne met som lenge haffue hafft den Kaaldesiuge/ obner oc Maffuens / Leffuerens oc Miltens forstoppelse / oc giør vel at pisse.

Oximel Squillkticum, er en Sirup/ aff den drucket / løser oc atskil all den tycke oc groffue vædske som sig i Maffuen indsæt haffuer.

P.

Pillulæ de Agarico, disse Piller rense Brystet oc vddriffue den groffue vædske oc slim/ oc ere gode til dem som ere trangbrystige oc haffue en stacket Aande.

Pillulæ Aggregatiue, Disse Piller ere gode til dem som lenge haffue hafft den Kaaldesiuge / de rense Hoffuedet / Maffuen / Leffueren / oc vddriffuer Cholerae oc Phlegmatis onde rødne vædske. Mesue.

Pillulæ Aureæ, Disse Piller kaldis de gyldene Piller / fordi at lige som Guld offuergaar all anden Metall / saa giøre oc disse Piller. De rense Hoffuedet / oc giøre Siunen klar / oc hørelsen god / ere oc gode for Maffuens oc Tarmenis veder / de purgere eller rense Mennisket vden all fare. Nicolai.

Pillu-

Auicennæ.

Pillulæ Assaieret, Disse Piller rense Hoffuedet.

Pillulæ Bechice, Aff disse Piller vnder Tungen lagt/ stiller Hosten / oc den flydelse som aff Hoffuedet nedfalder i Brystet / de gjøre oc vel vd atspytte / oc en læt Aande.

Rasis.

Pillulæ Cochiæ, Disse Piller rense Hoffuedet oc Maffuen / aff den onde vædske som der inde er forsamlet.

Pillulæ Alephanginæ, Disse Piller rense Maffuen oc vddriffue Phlegmam oc anden groff vædske som vdi den er forsamlet / rense Hoffuedet / Stunen / Hørelsen/ oc styrcker Fordøffuelsen.

Mesue.

Pillulæ Fœtide, Disse Piller ere god til dem som verck vdi Ledemoderne haffue aff nogen groff slimactig vædske / huilcken icke vil vel lade sig fordriffue / tien saare vel til dem som haffue Hoffuetuerck / Podagel / den Faldendesot / oc andre saadanne Siugdomme / som komme aff nogen groff vædske.

Auicennæ.

Pillulæ de fumo terræ, Disse Piller vddriffue den forbrende vædske / oc anden vædske / huor aff Hudens vreenhed kommer / vere sig Skab / Paacker/ Spedalsk-

sot/

sot / de ere oc gode til dem som haffue den Gulesot.

Pillulæ de Hermodactilis maioribus, Disse Piller ere god til dem som haffue Podagel / oc for alle Ledemodernis pine som kommer aff hed vædske. Mesue.

Pillulæ de Hermodactilis minorib9, Disse Piller ere god til dem som haffue Podagel / oc for alle Ledemodernis pine som kommer aff hed vædske. Mesue.

Pillulæ Inde, Disse Piller rense det onde Melancholiske blod / aff huilcket blod Krefft / Spedalskfot deris begyndelse haffue / de ere oc god til dem som haffue den fierde dags Kaaldesiuge / de obne Miltens forstoppelse / oc fordriffue den Gulesot. Mesue.

Pillulæ Imperiales, Disse Piller rense Maffuen / oc styrcke fordøffuelsen. Nicolai.

Pillulæ de Lapide Lazuli, Disse Piller rense det Melancholiske blod / oc den forbrende.

Pillulæ Mastichine, Disse Piller beskerme Maffuen for alt ont / rense den / oc lade ingen ond oc ful vædske bliffue i hannem / oc huo som dem ideligen bruger / hans Hoffuet oc Stun beskermes fra atskillig Stugdom / de rense oc Quindfolckis moder aff den slim som i hende er. Petrus de Abana.

Pillu-

Pillulæ de Mezereo, Disse Piller ere gode til dem som haffue Vattersot | thi de visselige vddriffue det gule vand.

Auicennæ. Pillulæ Pestilentiales, Disse Piller beskerme Mennisken for Pestilentze oc anden ond luct.

Mesue. Pillulæ de Rhebarbaro, Disse Piller ere gode til dem som lenge haffue veret plaffuet aff Kaaldesiuge / huilcken som kommen er aff atskillige onde vædsker | de rense oc Leffueren | ere saare gode til dem som begynde at faa Vattersot.

Nicolai. Pillulæ sine quibus esse nolo, Disse Piller rense Hoffuedet / Oynene oc Ørnene| de drage Hinden fra Oynene oc giør dem klare.

Mesue. Pillulæ de Serapino, Disse Piller ere gode til dem som haffue Podagel| oc for anden Ledemodernis pine | de ere oc gode for Moderens pine| oc komme Quindfolckens tid til at flyde.

Philonium Maius, Er it Electuarium, Her aff drucket met Vin / er gaat til de Lungesotige | oc til den som haffuer gammel Hoste | oc til dem som ere trangbrystige oc haffue en stacket Aande | stiller oc Moderens oc Ledemodernis pine.

Psilium, Er it slags fremmet frø| huil-

huilcket skal icke brugis induaartis i Liff-
uet / thi det er forgifft.

Psidie, Ere Granater træis blomster.

Pistacia eller Phistici, Er en fremmet
vdlendisk Nød.

R.

Requies Nicolai, Er it Electuari- Nicolai.
um, oc er gaat til dem som haffue den
Kaaldesiuge/ det stiller pinen oc kommer til
rolighed.

Rete, Er en fremmet vdlendisk Rod.

Rob nucum eller Diachridion, er
den Oes som vdperssis aff de grøne Val-
nøders skaler.

Rubea Trociscata, Er it Electua- Nicolai.
rium, er gaat til dem som plaffuis met den
daglige oc fierde dags Kaaldesiuge / oc her
aff skal den Siuge giffuis en time før end
Siugen tager hannem.

S.

Sal Hammoniacū, Er it slags Salt.

Sal Gemme, Er it slags Salt.

Sal Alculi, Er it slags Salt.

Sal Nitrum, Salpeter.

Sandaraca, Er en Gummi.

Sandalum eller Santalus, Er it træ/
oc der ere fire haande slags til.

Scam-

Scammoneum eller Scamonea, er en tør Ves / oc føris hid til oss aff Indie Land.

Sanguis Draconis, Drage blod / er en Gummi som giøris aff en vrtis Ves / somme sige at den kommer aff it Træ.

Sarcocolla, Er en best Gummi / oc flyder aff it Træ i Persie land.

Sebesten, Er en liden tør Fruct / lige som en liden tør Blomme.

Sene Alexandrine, Ere bladene aff Sene træ.

Serapinum, Sagapenum eller Sagapium, Er en Træis Gummi / oc haffuer en sterck luct / oc føris aff Media hid til oss.

Sirupus de absynthio, Denne Sirup er god til dem / som haffue en kolder Maffue oc Leffuer / fortærer de onde wfordøffuelige vædsker / oc giør fordøffuelsen gaat.

Sirupus Acetosus simplex, er en Sirup aff Surer / Denne Sirup er god baade til hede oc kaalde vædsker / subtilige oc groffue / thi den inddriffuer andre Lægedomme til de steder / til huilcke de icke ellers kunde komme.

Siru-

Sirupus acetosus compositus, Er en
Sirup aff Surer / tilgiort met andre Vr-
ter / Denne Sirup atskil oc løser all groff
vædske / obner Leffuerens / Miltens oc Ny-
renis forstoppelse.

Sirupus de acetositate Citri, Denne
Sirup lesker Colere / Rubee oc onde hede
vædske / er oc god til dem som ere befengde
met Pestilentze.

Mesue.

Sirupus de Arthemisia, Sirup aff
Byncke / denne Sirup obner Moderens
forstoppelse som aff kolder vædske er forstop-
pet / giffue Quindfolck deris Tid igien /
fordriffuer Moderens opstødelse / oc giør
dem fructsommelig.

Sirupus de Cichorea, Denne Sirup
er god for all ond forgiffitig vædske / thi den
lesker all vnaturlig hede / vere sig Pestilen-
tzis eller andre onde forgifftige bylders / er oc
god til dem som haffue den Gulesot / lesker
oc Leffuerens hede / oc giør vel at pisse.

Sirupus de Endiuia, Denne Sirup
obner Leffuerens forstoppelse / lesker Kaal-
desiugers hede oc tørsten.

Mesue.

Sirupus de Eupatorio, Denne Si-
rup er god til dem som lenge haffue hafft
den Kaaldesiuge / obner Leffuerens oc

Maffuens forstoppelse / er oc god til dem som begynde at faa Vattersot.

Sirupus de Fumo terræ, denne Sirup styrcker Leffueren/ oc obner hendis forstoppelse / renser Hudens wrenhed / oc serdelis som kommer aff den salte Phlegma/ oc aff den forbrende Cholera.

Sirupus de Hysopo, Denne Sirup renser Brystet oc Lungen / giør Aanden let / oc fordriffuer Sidernis sting oc pine.

Sirupus de Iubebis, Denne Sirup er god til dem som ere hese oc haffue der til met Hoste / oc til dem som haffue bylder i Brystet.

Sirupus de Liquiritia, Denne Sirup bløder Hosten oc renser Brystet.

Mesue. Sirupus de Mentha, Denne Sirup styrcker oc vermer Maffuen / oc stiller Bugløb.

Mesue. Sirupus de Prasio, Denne Sirup er god til gammelt Folck / som ere aff kaald nature oc haffue Hoste oc Bryst bylder/ oc til dem som ere trangbrystede / oc haffue en stacket Aande.

Sirupus de Succo Rosarum, Denne Sirup er god til at bruge i alle hede Kaaldesiuger / oc renser Bugen vden all fare.

Siru-

Sirupus de Stæchade, Denne Sirup er god til Ledemodernis siugdom | som aff kolder Vædske kommer | vere sig Poplesie | Krampe / eller den Faldendesot.

Sirupus violarum, Denne Sirup er god for Hoste oc for Brystens bylder | lesker Kaaldesiugers hede | oc giør at soffue.

B. Mesue.

Sirupus de Epithomo, Denne Sirup er god til Brystens / Lungens | Maffuens oc Leffuerens siugdomme | som ere aff kaalder vædske.

A. Mesue.

Spodium, Tage Apoteckerne forbrent Elephanteben | men der i fare de vild | det er den røg som giffuer sig ned ved Jorden / der som Messing smeltis.

Squinantum, Er en fremmet vrt.

Stæchados, Er en fremmet vrt.

Storax Calamita, Er en velluctendis Gummi.

Storax liquida, eller Styrax liquida. Er oc en Gummi | oc den er blød som Terpentin.

Storax Rubea, Thymiana, Er en sorter velluctendis Gummi.

Succus liquiritiæ, Er Osen aff skersøde.

T.

Tamarisci lignum, Er it Træ.

Tamarinde, Er en sur Fruct.

Tragantum eller Tragagantum, Er en Gummi.

Terra sigillata, Er en huid Jord.

Andromachi. Tyriaca eller Theriaca magna, Er Terragelse / er en kaastelig dyrebare Lægedom for allehaande slags Siugdomme som komme aff kaalder vædske / lige som disse ere: Den Faldendesot / Poplesie / Krampe / Trangbrystighed / Vattersot / Tarmenis vred / er oc god til dem som spytte eller spy Blod / renser Quindfolckers tid / er oc god til dem som haffue Spedalsksot / oc vddriffuer all Eder oc Forgifft.

Den samme dygd haffuer oc Galeni Therragelse / men den som Kremmerne almindelig fal haffue er icke den rette Therragelse / oc haffuer ey heller saadan Krafft som disse tuende faaresagde haffue.

Trochisci, Det ere trinde smaa flade Kager.

Trochisci de Agarico, Disse Kager vddriffue Phlegmam oc den røde Choleram / oc andre vædsker / rense Hiernen / Oynene / Ørnene / Brystet / Lungen / Moderen oc Senerne.

Trochiſci alhandal, Diſſe Kager brugis ſielden ſaa ſom de ere tilgiorde / men de blandis iblant anden Lægedom / de renſe Maſſuen aff den offuerflødige Phlegma. Meſue.

Trochiſci de Camphora, Diſſe Kager ere gode for den Kaaldeſiugis hede Brynde / ſlycke Tørſten / oc nedtrycke den røde Choleriſke vædſke / de ere oc gode til dem ſom haffue Leffuerſot / Lungeſot / Guleſot / Suindeſot.

Trochiſci de Lacca, Diſſe Kager obne Leffuerens oc Miltens forſtoppelſe / ere oc gode for den Guleſot oc Vatterſot.

Trochiſci de Myrrha, Diſſe Kager renſe Moderen / oc komme Quindfolckis tid til at flyde / fordriffue oc Moderens opſtødelſe.

Trochiſci de Spodio, Diſſe Kager ere gode for en hed Maſſue oc Leffuer. Meſue.

Trochiſci de terra ſigillata, Diſſe Kager er gode for Peſtilentze oc Eder / de ſtille all Blodens flydelſe.

Turbith, Er en rod.

V.

Vnguentum, Smørelſe.

Vnguentum aureum, denne Smørelſe Meſue.

relse læger allehaande Saar / fordriffuer oc de aar som aff Saar komme.

Vnguentum album, Denne huide Smørelse er god for den Hoffuetuerck som er met stor hede.

Vnguentum Aregon, Denne Smørelse er god for de Siuger som komme aff kuld.

Vnguentum Agrippæ, denne Smørelse vermer de forkølede Lemmer / oc om Bugen Smøris met den / da giør den Stolgang oc vel at pisse.

Nicolai. Vnguentum Apostolorum, Denne Smørelse tien til Fistler oc rindende Saar / renser Saarene oc fordriffuer det onde Kiød.

Vnguentum citrinum, denne Smørelse renser Ansictet / oc de maal som paa Legemet vaaxe / er oc god til de røde bulne Øyen.

Nicolai. Vnguentum Martiatum, Denne Smørelse er god for all pine som kommer aff kuld / hun er oc god til de Lemmer som rørde ere aff Poplesie / for Podagel / hun nedtrycker heffuelse / hun er oc god til dem som haffue Vattersot.

Vngu-

Vnguentum Populeon, Denne Smørelse er god at bruge i hed Kaaldesiuger | thi hun kommer den Siuge til rolig Søffn | hun lesker Leffuerens oc Nyrenis hede | er oc god til hede Bulder oc Saar.

Vnguentum Dialthea, denne Smørelse værmer Ledemoderne | oc stiller deris pine | bløder alle haarde Saar | oc nedtrycker heffuelse | oc brugis offte til Saar.

En liden Bog om Menniskens Vand/ oc anden Naturlig Affgang/

Huorledis de skulle besees / oc der om dømis / Screffuen oc tilsammen dragen aff Doctore Laurentio Frisio.

Fordansket

Aff

Henrick Smid vdi Malmø/

Anno M. D. Lvij.

Prentet i Lybeck.

Erlig oc velbyrdig Mand Herloff Trolle til Hyllerødzholm / Ynſker ieg Henrick Smid vdi Malmø naade oc fred aff Gud vor kiære Himmelſke Fader / Met min villige tiæniſte oc ydmyge Hilſen vdi vor HERRE Chriſto.

HJere Herloff wi finde ſcreffuet i Lægebøgerne / at der ere trende haande ſlags Læger til. Det ene kaldis Rationales, oc de ere de rette Læger oc Naturens tro methielpere oc tiænere / Diſſe ere begaffuede aff Gud met en beſynderlig naade oc forſtand / ſaa at de vide met deris konſt at holde det Menniſke ſom er helbredet ſund ved ſin ſundhed / Oc om det bliffuer ſiugt / vide de raad til at hielpe det igien / om ſaa er at Lægen oc den Siuge elſke oc frycte Gud den Himmelſke Læge oc Apoteckere / huilcken ſom vil oc hielpe ved de middel ſom hand der til ſticket haffuer (ſom er Bøn oc Lægedom) om hannem der om bedis / eller er Lægems kaanſt oc hielp forgeffuis. Thi ſiger Iheſus Syrach vdi det xxxviij. Capit: Mit Barn / naar ſom du eſt ſiug / da acte det intet / men bed HERren / ſaa ſkal hand helbrede dig / etc. Saa giorde Kong Ezechias der hand laa ſiug / oc Gud vorlengde hans Liffs dage i femten Aar / ſom vi læſe i den anden Kongers Bog vdi det xx. Capit: Oc Eſai. i det xxviij. Capittel.

Kiære Herloff vi finde oc screffuet at de rette første Læger som denne dyrebare oc hellige kaanst først lærde oc paa bane kom/ vaar Apollo oc Aesculapius / huilcke som for deris store Vijsdom oc konstis skyld actedis for Guder / aff den menige Mand. Oc effter deris død vaar denne dyrebare kaanst fuldnær vndergaaet oc bleffuet til intet. Da opuacte Gud selff Hyppocratem Comi, som vaar en frommer lærder Mand / Huilcken der screff nogle nyttelige Bøger i Lægedoms kaanst / vdi hans tid vaar der en stor suar Pestilentze vdi Attica Land / oc serdelis i Athene Stadt / huilcken som mange aff dage tog / da paa fant Hypocrates en subtilig Lægekonst / met huilcken hand mange fride oc hialp / Thi lode de aff Athene Stadt / hannem til en hukommelse oc ære opsette en Guldstytte/ oc der maatte ingen gaa frem for den / vden hand giorde den ære. Oc denne Hypocrates vaar til try tusinde femhundrede oc tredive Aar effter at Verden vaar skabt / oc tryhundrede oc atten Aar effter Rommere Stadt først bygdis / oc det vaar cccc. lxv. Aar for Christi fødsel.

Oc effter denne Hyppocrate kom Galenus Pergamensis / hand vdlagde oc forklarede Hyppocrates scriffter oc Bøger / hand screff oc i samme Lægekaanst som Tortellius scriffuer CL. Bøger.

Effter Galeno kom Nicomachus Aristotelis Fader / Hand vaar aff Galeni Slect / oc vaar Kong Ammynte Læge/ som vaar Kong i Macedonia / Huilcken som vaar den store Kong Alexandri Fader. Der effter komme Auicenna Ra-

sis

ſis Hali, Iohannes, Meſue, Auerrois, Rabi Moſes / oc andre ſaadanne.

Nu vdi denne vor tid / Gud ſke loff / haffue vi her i vore Land / viſe / lærde oc forfarne Mend i denne Konſt / oc beſynderlig Docter Chriſtiern Morſianum / ſom obenbarlige læſer oc lærer de vnge Studenter denne Konſt ſom lyſt til den haffue i Kiøbenhaffns høye Schole. Vor kiæriſte naadige Herre / Kong Chriſtian / giør oc ſtor flidt der til / ſom ieg haffuer forſtaaet / at hans Kongelige Maieſtet ville det gierne ſaa ſticke / at i huert Biſcops Stict her vdi Riget ſkulde vere en Lærder oc forfaren Doctor i Lægekonſt / til huilcken mand kunde haffue ſin tilfluct om nogen finge nogen Siugdom / oc met hans Konſtis hielp beredde ſit Liff / om det vaare Guds gode vilie. Lige ſaa ſom hans Kongelige Maieſtat haffuer giort vdi Ottens Stad vdi Fyn / Huor ſom den Vellærde Mand Doctor Cornelius er / oc tien alle der met ſin Konſt ſom den behoff haffue. Her aff haabis ieg oc mange andre met mig / at Lægekonſt ſkal oc komme i værdighed her i vore Land / lige ſom hun er i andre Land. Om ſaadanne Læger ſcriffuer Jeſus Syrach i det xxxviij. Capittel: Oc ſiger / Hedre Lægen met tilbørlig ære / at du kand bruge hannem i din nød.

Det andet ſlags Læger kaldis Empirici, oc det ere de ſom ſætte all deris ting i forfarelſen / oc mene at de ere viſſe paa deris handel / oc haffue icke behoff nogen ydermere konſt / oc diſſe Læger ere mange / lige ſom Bartſkerer / Paackelæger / oc andre ſaadanne / ſom handle met

met Plaaster oc Smørelser/oc giffue iblant met induaartis Lægedom / oc den første Læge aff dette slag vaar Creontes Agrigentinus aff Sicilia / som Plinius siger vdi sin xxix. Bog i det første Capittel. Disse vide noget / men icke den rette grund / det er / de giøre oc handle alt deris ting vden forstand/de vide huercken Siugdommens aarsage eller begyndelse. De ere oc saare Næse vise / menendis at de kunde icke fare vild/ De acte icke Cornelij Celsi ord / huilcke som hand scriffuer i begyndelsen aff den tredie Bog/ der som hand saa siger: Naar som Naturen staar imod Lægedommen / da arbeyder Lægen forgeffuis.

Det tredie slags Læger kaldis Methodici, aff det ord Methodus, huilcket som mercker Gienuey / eller Giensti / Huilcken som de mene at vandre / oc de ere dog langt fra den sande Gienuey / eller Giensti / Saadanne Læger ere atskillige oc mange til / lige som disse: Wlærde Muncke / Prester / fordærffuede Kiøbmend/ Therragelse oc Olie tremmere / som opsluge Eder Kopper / paa det de diss bedre kunde bedrage den menige simpel Almue/ oc der met selge deris Vare diss dyrere. Disse bedragere vide raad til alle Siugdomme som dem faare komme / Men ve den som deris Lægedom forsøger. Disse kunde oc see i Menniskens vand / end dog det haffuer veret lat to eller tre dage siden / eller det er ført femten eller tiue Mile til land / huad for en Siugdom den Siuge haffuer / huilcket icke mueligt er effter ret naturlig kaanst / som mand her effter skal høre / Men de bruge deris Herre Dieffuelen til hielp / huilcken som dem det obenbarer.

barer. Om saadanne Læger vil ieg sætte her en viss oc sand Historie/ huilcken ieg selff seet oc hørt haffuer. J Androp Stadt vdi Brabant vaar en Bogeprentere ved naffn Johan Thebalt/ hand forlod oc offuergaff sit Embede oc Handuerck/ oc gaff sig vd faar en Docter oc Læge/ hand fick stor tilløb aff det menige vforstandige Folck/ som nogen Siugdom haffde/ de sende deris Vand til hannem at hand skulde det besee/ oc sige dem huad Siugdom de haffde/ Thi det vforstandige oc daarlige Folck vide icke andet end at en Læge kand see i Menniskens Vand alle Siugers begyndelse/ tilfald oc pine/ huilcket icke er muligt / at denne Johan Thebald haffde saadan tilløb aff den menige Mand/ det fortrød nogle Læger/ thi ginge tre eller fire til aff dem/ oc lade aff deris Vand vdi it Glas/ oc sende det til hannem at hand skulde det besee/ oc der hand fick samme Glas i sin Haand/ holt hand det mod dagen/ der effter gick hand heden til en sted/ der som hand haffde Globum Mundi staaendis (Det er en trind Bold paa huilcken Verden staar affmalet) hand saae paa den/ siden gick hand atter oc saae paa Vandglaset mod dagen/ det giorde hand tre gange/ der effter sagde hand til den som Vandglaset frem bar: Hui komst du hid at friste mig/ it vil ieg sige dig som ieg vdi Vandet seet haffuer/ bær du det icke igien det du stalst paa den sted/ da bliffuer du visselige heng/ da forskrack hand som haffde Vandet frembaaret/ oc sagde: Kiere Her Docter ieg beder eder for Guds skyld/ at i icke røbe mig fattige Mand/ oc sagde at de sende mig til eder/ oc huorledis der vaar handlet met Vandet.

Da sagde samme Thebalt: Gack oc sig dem huis ieg haffuer dømt om deris Vand. At hand dette kunde see vdi Vandet vaar icke mueligt / Men Dieffuelen obenbarede hannem det/ huilcken hand oc hans lige bruge til deris konst.

Jblant disse Læger ere oc Troldkarle oc Troldkoner / som met deris læsning oc primsignelse vnderstaa dem at helbrede siuge Mennisker. Der ere oc nogle Mennisker til/ at naar som Gud legger sit hellige Kaarss paa dem / som er Siugdom / dem til gode / oc til bod oc bedring/ paa det de skulle leffue euindelig met hannem/ da foracte de det / Paakalde icke Gud / oc bruge ey heller de middel til deris helbrede som dem burde/ men indfly til Troldkarle oc Troldkoner/ som bruge deris Konst met dem / oc det skeer vel stundem aff Guds tilladelse / at de bliffue helbrede paa Legemens vegne / men Siælen bliffuer siug / oc døer euindelig/ thi saadan helbrede er icke aff Gud / men aff Dieffuelen. Kong Ahasia / huilcken oc Assa kaldis / forlod Gud der hand vaar siug/ oc søgte hielp oc trøst aff Beelzebub den Gud vdi Ekron / Thi maatte hand dø / som vi læse i den anden Kongers Bog i det første Capittel.

Kiære Herloff / Den store ære oc dygdt som eders kiære Fader/ Her Jacob Trolle/ Disligeste oc eders Velbyrdigheds kiære Syster/ Fru Margrete Claus Vrnis nu salig met Gud i deris Liffs tid mig beuiste / dog vforskyldet i alle maade / huilcke deris store Velgierninger ieg aldrig kand eller vil forglemme / men altid staa mig for øyen som en Spegelbog/ etc. Oc

effter-

effterdi at ieg altid haffuer hørt/ oc hører dagli-
ge meget gaat om eders Velbyrdigheds from-
hed / oc om eders kiære Hustru/ Frue Brigitte/
huorledis at i oc hun elske oc frycte Gud / oc
haffue hans hellige guddommelige Ord oc Or-
dens tienere kiære aff eders gantske Hierte/ fordi
oc forfremme det aff all eders formue / oc hielpe
til at Scholerne mue bliffue ved velmact / aff
huilcke Guds ords Tienere skulle komme / haff-
uer oc eders Velbyrdighed / som ieg haffuer i
sandhed forfaret / giort oc lagt en ærlig oc euig
rente til Helsingiørs Scholes tienere / oc vaare
vel at ynske at nogen anden eders Velbyrdig-
heds lige vilde her vdi effterfølge eders Exem-
pel / huilcket Gud vdi sin tid skal vel belønne/
naar som hand skal sige : Kommer hid mine vd-
ualde / etc.

Kiære Herloff / faaresagde velgierninger
haffue giffuet mig en Aarsage at tilscriffue oc
skencke eders Velbyrdighed denne næruerendis
lille Bog / Huilcken den vise oc vellærde Mand
Doctor Laurentius Frisius , haffuer tilsammen
draget aff lærde Mends Bøger / huilcken ieg
fordansket haffuer / oc paa vort Tungemaal vd-
sat / dog icke ord fra ord som hand dem screffuet
haffuer / men stundem frataget oc tilsæt / effter
som mig best siuntis at hun kunde vere vore
Lands Indbyggere nyttelig / i huilcken mand
kand rettelige see oc dømme paa Menniskens
vand / oc anden naturlig affgang. Oc denne
Bog loed ieg vdgaa vnder eders Velbyrdigheds
Naffn / paa det hun kunde teckis andre diss-
edre oc komme dem til gaffns / Bedendis
eders Velbyrdighed ydmygeligen oc gierne/
at i

at i tage dette mit føye Arbeyde til tacke / oc mig hoss de Auensiuge / som stedse laste oc skende en andens Arbeyde / forsuare til det bæste. Her met eders Velbyrdighed vdi all lyckselig-
hed oc velfart den euige Gud
befalendis.

Register eller Taffle paa denne Bog.

Om Stolgang.

Ende paa denne Taffle.

Det j. Capittel.

Huad Menniskens Piß eller Vand er.

FØrst skal mand vide/ at Pißset er intet andet vden it Vand/ huilcket som aff klaret er fra Blodet oc de andre Vædsker / oc haffner sin begyndelse igiennem en Aar / huilcken som er vdi Leffueren / der som hun hællest er. Paa det at mand dette diß bedre forstaa kand / da skal mand vide / at naar som Maden oc Dricken er fordøffuet eller fortæret / da drager Leffueren hendis føde til sig/ oc deler den vd igien vdi fire deler igiennem fire Aarer/ huilcke vddelde ere/ som ieg nu sige vil.

Først deler hun den subtilige lætte Damp op at vdi Gallens huß / huor aff den Vædske Cholera kommer. Den suare oc tunge part deler hun ned at til Milten / oc den er Blodsens bolig som kaldis Melancholia. Den vandafftige vædske dragis ned til Nyrerne oc Blæren / oc det er Pißet. Siden deler Blodet sig allesteder vdi Aarerne til Legemens opholdelse / naar som det før renset er aff den offuerflødige væd-

ske | dette kand mand subtiligen see vdi d[et] prentede Breff | som giorde oc malede er efter Menniskens Legemens Lemmer o[c] Induaaler.

Vdi Menniskens Piss skulle fire ting vdi det første actis | Det første er farffuen Det andet Substantien | Det tredie hua[d] der vdi findis / Det fierde vdi huor mang[e] dele det delis.

Pissens farffue rettelig der om at tale ere icke vden tuende/ som ere: Huid oc sort huilcke Complexien mercke | met atskillige der om at tale/ da ere der tiue haande slags Farffuer til/ om huilcke mand her effter skal høre. Substantien mercker den vædske som regerer | oc den sker ved disse tuende qualiteter som ere: Vædske oc tørhed/aff huilcke Pisset bliffuer tyndt eller tyckt. Mand seer oc vdi Pisset mange haande ting/ som ere: Sand | skel | rødde / blod / etc. Huor aff saadant kommer | skal mand her effter faa at høre.

Pisset delis oc vdi trende deler. Først nederst oc kaldis ipostasis, imellem delen| vdi den øffuerste deel Nubes eller Circulus kaldet. Den vnderste eller nederste deel met sin tilhenggelse | den dømis Legemens vnderste part neden for Ribbenene. Mellem

delen|

len / den middelste part / øffuerste del Hoffuedet. Paa det at mand kand dette diss edre forstaa / vil ieg her sætte sex Regle før nd ieg noget ydermere om faaresagde ting handle vil / Huorledis mand om Menniskens Vand dømme skal / paa det at mand skal icke fare vilde der vdi.

Det ij. Capittel.

Sex Regle som huer bør at vide / som noget dømme vil om Menniskens Vand.

DEn første Regel er. Før end mand beseer Pisset / skal det ladis vdi it rent oc klart Glaß / vden trint som en Blære / lige som Vandglaß vaane ere at vere / Dette siger Isaac de vrinis i det tredie.

Den anden Regel er. At naar som mand haffuer lat Pisset vdi saadant Glaß / da skal mand det icke holde / naar som mand vil det besee / vdi den sted som Solsens skygge skinner imod den som det vil besee / eller vdi den sted som mørck er / fordi at naar som Solsens skin skinner vdi Glaset / da forhindris Sinnen / oc Siunsens Aand atskillies der aff / oc saa kand mand intet

dømme om den lilde Materie som nedre i Bonden aff Pisset er. Saaledis skeer det oc i den sted som mørck er/ thi mørckheden foruandler farffuen. Her aff følger det oc/ at den bedragis oc som Pisset beseer/ om hand holder det for nær eller for langt fra sig/ som Auicenna secunda primi siger: Jo nærmer du Pisset til dig holder/ i tyckere det vorder / oc ey lengre du det fra dig holder/ i klarer bliffuer det. Fordi fare de vild som Pisset om Afftenen mod Liuset besee.

Den tredte Regel er oc Auicennæ vdi faaresagde sted / At mand skal anamme Pisset om Morgenen naar som fordøffuelsen fuldkommen er/ skeer det icke saa/ da foruandlis farffuen oc alle de andre ting. Fordi siger Auicenna saaledis: Somme sige at mand kand intet vist dømme om Pisset naar sex timer ere forgangne effter at mand det lat haffuer/ men ieg siger (siger Auicenna) At naar en time forgangen er effter mand det anammet haffuer / at man siden intet vist dømme kand. Aff disse ord forstaar mand vel at mand kand intet vist dømme paa det Piss huilcket som sendis offuer fem eller sex Mile til en Læge.

Den fierde Regel. Naar som mand vil besee noget Vand som er nylig taget/ da

skal

skal mand giffue act der paa / om det er skønt eller tyckt / mand skal lade det nogen stund staa vel tæt tilstoppet / oc saa giffue act der paa om det foruandlis / Thi somt Vand er skønt naar som det pisses / oc bliffuer siden wklart / somt er wklart naar som det pisses / oc bliffuer siden klart / somt bliffuer lige som det er pisset / somt foruandlis / oc naar som mand holder det vdi hed vand / da bliffuer det skønt igien / oc aff samme Vand kand mand intet vist dømme / Thi aff saadan hede forgaar Substantien oc farffuen.

Femte Regel. Før end mand noget om Pisset dømmer / skal mand vdspørie oc forfare huor gammelt Menniskeт er som Pisset haffuer / thi Vandet foruandlis efter Alderens leylighed. It vngt Barns vand skal vere farffuet som Melck ret naturlige / thi at offuerflødigheden er lig met Føden. Børnenis vand skal vere blegactig oc icke aldelis huid / de som ere aff middelmaadis alder / det skal vere subtiligt oc gulafftigt. De gamlis Vand skal vere huid oc subtiligt / fordi at den naturlige hede er icke sterck nock vdi sig selff / thi er Vandet huid / oc aff kulden forstoppis de veye huor igiennem offuerflødigheden skulle gaa / fordi er det klart.

Paa det at mand kand dette diß bedre forstaa / saa merck dette Exempel Om mand lader dig see it Vand aff en vng persone som er tiuffue Aar gammel / oc samme Vand er huid oc tyckt / oc du vist icke huor gammel hand er / da skulle den vel saaledis der paa dømme / at samme Vand vaare aff it Barn / oc der vaare helbrede. Men veed mand Alderen / da veed man at det er icke naturligt / oc dømmer da der saaledis oppaa at den Siuge er siug / aff Maffuens kyld oc Vædske / eller aff noget andet. Det er oc meget nytteligt at mand ved den siugis Complexie / thi det ene Menniske haffuer en bedre Complexie end det andet / der effter foruandlis Vandet oc saa.

Den siette Regel. Før end mand dømmer noget om Menniskens Vand / giøris det behoff at mand veed huorledis samme Menniske haffuer holdet sig met Mad oc Drick / oc met de andre ting som icke naturlige ere. Thi Vandet foruandlis effter som disse brugis / Haffuer mand ædt Saffran / da er Vandet visselige der effter farffuet Item / haffuer nogen ædt Salat / da er Vandet om Morgenen grønt. Haffuer mand ædt meget / eller fastet forlenge / da foruandlis oc Vandet der effter. Haff-

uer nogen veret fortørnet / arbeydet / eller badet) der effter foruandlis Vandet.

Det giøris vel behoff / at mand vel veed forscreffne Regel / om mand rettelige vil dømme om Menniskens Vand.

Det iij. Capittel.

Om Vandens farffuer.

Endog at Vandet rettelige icke haffuer mere end tuende farffuer / som ere: Huid oc sort / alligeuel delis de samme vdi tiue farffuer / som mand her skal faa at see.

Disse trende mercke at Vædsken er forbrent. Sort som blick / Sort som Horn / Graat som Bly.

Disse fire mercke at fordøffuelsen er forstor. Huid som it klaret Horn / Huid som Kiernemelck / Blegt som it Kamel er.

Disse tuende mercke middelmaadig fordøffuelse / Blegt som Vand huor vdi Fisk er saaden. Blegt som Saaddet aff Kiød / naar som Kiødet er halff saadet.

Disse tuende mercke en fuldkommelig fordøffuelse / Gult som it skønt Quæe Eble / Gult som it blegt Eble.

Disse mercke en begyndelse aff fordøffuelsen. Røt som det Guld som er blegt/ røt som skønt Guld.

Disse trende mercke en ond fordøffuelse. Røt som Saffran som icke vel farffuer/ Røt som Saffran / Rød som Luen aff Ild,

Disse mercke at fordøffuelsen afftager. Leffuer farffue farffuet som tyck Vin. Grønt som Osen aff grøne vrter.

Det iiij. Capittel.

Om sort Vand.

AT Vandet haffuer en sort farffue / det skeer for trende Sager skyld. Først at det er forbrent/ Anden at den naturlige krafft afftager / Tredie at det er beblandet met nogen sort Materie. Paa det at mand kand diß bedre her om dømme / da skal mand mercke disse otte Regel.

Den første. Sort vand i huilcket nedre paa Bonden megen sort Materie er/ oc den Siuge haffuer en stor oc suare Kaaldesiuge / det mercker Hoffuetuerck oc Sindens forstørelse.

Den anden Regel. Sort Vand som giffuer en suar Luct fra sig / det mercker at Brystet oc Lungen ere befengde / oc er almindelig gierne dødsens Tegn.

Den tredie Regel. Det Vand som først er grønt / oc bliffuer siden sort / mercker Døden / huilcket som kommer aff offuerflødig kuld / som den naturlige Hede vdslycker.

Den fierde / Det Vand som Pissis i drøppetal / oc er sort / mercker Døden.

Den femte Regel. Det Vand som kommer aff en Quindis persone / som offuen til klart er / oc vnderneden sort / mercker hendis Tids wnaturlige flydelse.

Den siette Regel. Vand som sort er i begyndelsen aff nogen Kaaldesiuge / oc det bliffuer saaledis farffuet til den siuende dag / det mercker at den Siuge skal vorde helbrede igien.

Den siuende Regel. Sort Vand som kommer fra den som haffuer den fierde dags Kaaldesiuge / det mercker at den siuge skal bliffue helbred igien.

Den ottende Regel. Er Vandet sort i nogen Kaaldesiuge / oc om den Siugis Hoffuet / Hals / eller Rygsuedis / det er it tegn der til at Døden er tilstede.

Det

Det v. Capittel.

Vand farffuet som Bly.

HEr vil ieg sætte it Regle om det Vand / som farffuet er som Bly.

Den første Regel. Huert Vand som aldelis farffuet er som Bly / mercker Døden.

Den anden Regel. Det Vand som farffuet er som Bly / oc er der til lit sort / huilcket som førre haffuer veret grønt / mercker Døden.

Den tredie Regel. Det vand hues øffuerste deel farffuet er som Bly / mercker den Faldende sot / oc andre onde Hoffuedens Siugdommer.

Den fierde Regel. Det Vand som nogen stund haffuer staaet oc bliffuer saa farffuet som Bly / det mercker Vattersot.

Den femte Regel. Vand som farffuet er som Bly / oc der vdi er mange smaa Korn eller Blærer / mercker Lungesot / eller oc en Byld vdi Brystet.

Den siette Regel. Vand farffuet som Bly oc er føye / oc er fet som Olie / mercker den naturlige vædskis opløselse.

Den siuende Regel. Vand som farffuet er som Bly / oc er føye oc offte pisser / mercker den kaalde Piss / oc Blærens forstoppelse.

Den ottende Regel. Vand som er farffuet som Bly vdi den Siuge Phrisis, det er / i Suinde sot / mercker Døden.

Den niende Regel. Vand farffuet som Bly / oc mand seer der i mange smaa stycker / mercker Ledemodernis suare pine.

Den tiende Regel. Vand som farffuet er som Bly vdi den Siuge Phrenesis, det er / i Vildelse / mercker Døden.

Det vj. Capittel.

Om grønt Vand.

JEg vil her sætte fire Regle om det grøne Vand.

Første Regel. Grønt Vand vdi stercke kaalde Siuger / mercker Døden.

Den anden Regel. Grønt Vand som er aff it Barn / mercker Krampe / oc offuerflødige kaald Vædske i Senerne.

Den tredie Regel. Er Vandet grønt / oc det Mennisk som Vandet er aff / føler

ond

vnd omkring Massuen | oc om det er nedre paa Bonden aff Vandet/megen Sky| det mercker at det Mennisfe haffuer drucket Eder oc Forgifft.

Den fierde Regel| Grønt Vand met en grøn Circkel i den siugdom Phrenesis, det er / Vildelse | mercker Døden.

Det vij. Capittel.

Om huid Vand.

MErck her / sex Regle om det huide Vand.

Den første Regel. Huid vand som er skønt | mercker Miltens forstoppelse | Ansictens blege farffue/ oc Legemens tunghed.

Den anden Regel. Huit Vand met en Circkel farffuet som Bly| mercker Hiernens forstoppelse| oc den Faldendesot.

Den tredie Regel. Huit slimactigt Vand/ mercker den groffue vfordøffuede vædskis offuerflødighed.

Den fierde Regel. Huid Vand som helfften farffuet er som Bly/oc der er røde vdi/mercker Nyrenis Byld| oc i den sted som Vandet haffuer sin gang igiennem.

Den

Den femte Regel. Huid skønt Vand oc er lit farffuet som Bly | mercker Lendernis oc Blærens steen. Men om mand vil vide om samme Steen er vdi Lenderne eller vdi Blæren | da skal mand giffue act der paa huad som mand finder nedre paa bonden / findis der smaa Sand|oc den er rød| da er Steenen vdi Nyrerne / men er hand huid | da er Steenen vdi Blæren.

Den siette Regel. Huit Vand som tyckt oc fet er/mercker Suindesot Hectica kaldet.

Det viij. Capittel.

Om røt Vand.

DEt Vand som er røt / mercker almindelig gierne hede. Men dog skal mand vide at det icke stedse aff hede er | thi det skeer offte vdi en kaalder Siugdom|at den Siugis vand er røt/aff stor rørelse oc pine|som offte skeer vdi Tarmenis vred | som kommer aff kuld. Her vdi fare oc mange Læger vild i det at naar som de see det Vand som er røt / da dømme de Siugdommen at vere aff Hede|oc giffue saa raad der til|at mand

skal bruge til den Siuge kaald Mad oc Læ-gedom / huor aff den Siuge da stor skade faar. Somme som omgaa met den Siu-ge/naar som de see at hand rørster/oc mun-den er tør / oc Vandet er rød / da tro de icke at Siugen er aff kuld / oc da giffue de den Siuge de ting som køle/huor aff hand da faar stor skade.

For huad Sag skyld at Van-det er rød.

Der ere mange haande Sager til/for hues skyld vandet er rød vdi kaalde Siug-dommer / som ere / aff den Hindis forstop-pelse som er imellem Gallen oc Tarmene aff kaald Phlegmatiske vædske / for hues skyld den røde Cholera kand icke haffue sin gang vdi Tarmene/ men den driffuis tilba-ge ned til Nyrerne / huor aff Vandet bliff-uer da rød. Dette giffuer ieg tilkiende for den skyld / om mand vil lade besee den siu-gis Vand / at mand da skal giffue tilkien-de dem som det besee skal / den Siugis ley-lighed / paa det den Siuge kand diss bedre hielpis oc icke forsømmis.

Jeg vil her sætte otte Regle om det røde Vand.

Den første Regel. Rød Vand som bliffuer røt i Lendernis siugdom / mercker at i samme sted er en hed Byld.

Den anden Regel. Vand som er røt oc bliffuer saaledis / oc sig icke nedsætter til Bonden/vdi nogen stor oc suar Kaalde-siuge / mercker Døden.

Den tredie Regel. Røt Vand som er blegt / mercker en Byld paa Leffueren.

Den fierde Regel. Røt Vand som farffuet er som olie / oc det er føye / oc lucter ilde / mercker Døden.

Den femte Regel. Det Vand som røt er / oc bliffuer siden farffuet som Bly / mercker Brystens Bylder oc Lungesot.

Den siette Regel. Røt Vand som er blandet met sort / mercker Leffuerens store hede.

Den siuende Regel. Røt Vand som er saa røt som it Rosen mercker den kaalde-siuge Ephemera.

Den otende Regel. Røt Vand som er tyckt / oc om det er gult i Glasset naar som det røris / som Saffran / det mercker den Gulesot.

Her til haffuer mand nu hørt huor-ledis mand dømme skal om de almindeliske farffuer / vnder huilcke alle de andre ere be-

grebne / huor aff mand lættelig om de andr dømme kand (om mand ellers lyst der ti haffuer) Thi huo som kinder de tuend yderste deler / hand finder lættelig mellen delen som der imellem er.

Det ix. Capittel.

Om de ting som ere i Vandet.

Ofuenfore er lært oc sagt / at mand skal giffue act paa trende ting som ere i Vandet huilcke ere / Farffuen / Substantien / oc huad som mand der inde seer oc finder. Om Farffuen oc Substantien er en part handlet iblant farffuerne / den anden part skal her effter høris iblant andre ting / thi Substantien i sig selff / Huercken giffuer eller tager noget. Paa det mand kand diss bedre forstaa de ting som sees oc findis i Vandet / vil ieg de almindeligste her tilkiende giffue / oc siden huert besynderligt forklare met sine Regle / Oc sexten ting ere de som i Vandet sees. Det første / er Circkelen. Det andet / skummet. Det tredie / er Blod. Det fierde / er sand. Det femte / er Mandens eller Quindens naturlige Sæd. Det siette / er smaa blærer eller Bobler.

[...]er. Det siuende / er smaa Korn. Det otten[...]de / er en tyck hinde lige som taage. Det [...]niende / er en ting lige som det vaare Haar. Det tiende / er som Fiskeskel. Det ellffte/ nogen ting som Kled. Det tolffte / nogen ting som støff. Det trettende / nogen ting som er groffuere en Klidlige som Huedekorn. Det fiortende / er rødde. Det femtende / er nogen ting som sætter sig nedre paa Bonden. Det sextende / Er nogen vfordøffuet vædske som er i Vandet.

Det x. Capittel.

Om den Circkel som er om Vandet.

CIrckelen er intet andet vden Vandsens øffuerste deel / oc mercker intet andet end Hoffuedens breck oc brøst. Her om vil ieg sætte siu Regle.

Den første Regel. Vandens groffue oc tycke Circkel mercker/ At bag i Hoffuedet er pine aff den vædske Phlegma vitrium kaldet.

Den anden Regel. Den Circkel som farffuet er som Fiole/ oc er groff i sin Substantz / mercker at Hoffuedet lider induaartis pine/ aff offuerflødige Blod.

Denne tredie Regel. Den Circkel som er bleg / oc subtilig i sin Substantz / mercker at Hoffuedet lider pine i den venstre Side aff den Melancholiske vædske.

Den fierde Regel. Den Circkel som er gul / oc haffuer en subtilig substantz / mercker at Hoffuedet lider pine aff den Choleriske vædske.

Den femte Regel. Den Circkel som er farffuet som Bly / oc haffuer en tyck substantz / mercker den Faldendesot / thi han mercker Hiernens forstoppelse / vere sig megen eller liden.

Den siette Regel. Den Circkel som er grøn / oc subtilig vdi store Kaaldesiuger, giffuer tilkiende / at mand skal faa den siugdom Phrenesis.

Den siuende Regel. Den Circkel som skelffuer eller rystis / den mercker Poplesie, oc Hoffuedens slydelse.

Det xj. Capittel.

Om Vandens skum.

Vandens skum er intet andet / vden en sey Vædske / oc giøris aff den Hede som vircker i den seye Vædske /

ke | saa som mand see kand paa Bredden aff Vandet | huor som der ligger megen sey Materie | oc Solen skinner der paa | eller Vandet er der aff het / at det er rørt bort oc igien | da bliffuer det til Skum | saaledis gaar det oc til met Menniskens vand. Oc før mand det beseer | skal mand lade det nogen stund stille staa | oc tilsee / om det er bleffuet skumactigt | for det haffuer veret rørt oc baaret.

Fire Regle skal mand her mercke i Vandens skum.

Den første Regel. Naar som der er Skum paa Vandet | oc er tyck | oc ideligen der paa bliffuer | disligiste at Vandet er oc tyck | mercker Væder i Liffuet | at mand icke fordøffue kand.

Den anden Regel. Vandens subtilige skum som bleg er | mercker Lungens hede | disligeste Hiertens / Brystens oc Leffuerens.

Den tredie Regel. Vand som haffuer en sorter Skum / som er atskilt | mercker den sorte Sot Ictericia nigra kaldet / som kommer aff den Melancholiske vædske | thi der er en forstoppelse imellem Leffueren oc Milten | saa at den kand icke haffue sin

 gang

gang til Milten / men gaar tilbage til Nyrerne / igiennem Vandet.

Den fierde Regel. Den skum som er grøn oc atskilt / eller oc gul som Saffran / mercker Leffuerens store hede / oc den Gulesot / oc pine vnder Ribbebenene i den høyre Side.

Det xij. Capittel.

Blod i Vandet.

Stundem skeer det / at der er Blod i Vandet / oc det samme Blod er stundem klart / oc stundem blandet / Her om vil ieg sætte fem Regle.

Den første Regel. Naar som Blodet i Vandet er tyckt oc er trint / oc giffner en sterck luct fra sig / oc pinen vnder den lønlige sted er / det mercker at samme Blod kommer aff Blæren.

Den anden Regel. Om Blodet er tringt / oc falder ned paa Bonden / mercker Quuindfolcks Tid.

Den tredie Regel. Om der er i Vandet Blod / som icke er tringt / oc der ligger sort ting nedre paa Bonden / det mercker at samme Blod flyder fra Nyrerne.

Den

Den fierde Regel. Er Blodet klart i Vandet/ lige som det fiøde aff it Saar/ oc mand haffuer pine i Ryggen / det mercker at samme Blod flyder aff den Aare Ehilis.

Den femte Regel. Om der er klart Blod i Vandet / oc mand haffuer pine oc sting i den høyre Side/ mercker at det Blod kommer fra Leffueren.

Det xiij. Capittel.

Om der er Sand i Vandet.

OM den Sand som er i Vandet vil ieg sætte fem Regle.

Den første Regel. Om der er rød Sand i Vandet / oc mand haffuer Rygeuerck / det mercker Lendernis Sten.

Den anden Regel. Hart Sand i Vandet som er rød / oc Lendernis pine factis/ mercker at Lendernis sten er atskilt oc sønderbrøden.

Den tredie Regel. Huid hart Sand som siuncker ned paa Bonden/ oc om mand haffuer pine hoss den lønlige sted / mercker at Stenen er i Blæren.

Den fierde Regel. Den Sand som rød er som Blod i Vandet / oc mand haffuer nogen Kaaldesiuge / mercker at vædsken er forbrent.

Den femte Regel. Den Sand som er rød i Vandet / oc mand haffuer den Kaaldesiuge / oc haffuer pine i Lenderne / mercker Leffuerens oc Nyrernis hede.

Det xiiij. Capittel.

Vand i huilcket Mands eller Quindis Sæd sees.

STundem skeer det at Mands eller Quindens naturlige Sæd er i Vandet / her om vil ieg sætte tre Regle.

Den første Regel. Om den naturlige Säd er i deler atskilt i Vandet / mercker at Mand oc Quinde haffue hafft legemlig samquem tilsammen / oc lægt den læg som Adam oc Eua først begynte.

Den anden Regel. Om mand seer i Vandet den Sæd som tyckt oc trint er / det mercker at det Menniske haffuer leffuet kyskelig / oc icke bedreffuet vkyskhed / huor aff stundem meget ontkommer / oc mange atskillige Siugdomme efterfølge.

Den tredie Regel. Om mand stedse seer i Vandet Menniskens Sæd / da mercker det den Siugdom Gonorrhea, efter huilcken gierne kommer Suindesot / Huilcken som den naturlige vædske fortærer.

Det xv. Capittel.

Om de Bobler som sees i Vandet.

Vi Vandet see stundem Bobler eller noget som ligt er Blærer / oc er dog icke nogen skum. Her om vil ieg sætte tre Regle.

Den første Regel. Om mand seer en stor Boble paa Vandet / eller om der ere mange vdi / naar som Vandet haffuer nogen tid staaet stille / mercker at Siugdommen bliffuer languarende.

Den anden Regel. En stor Buble eller Blære paa Vandet / oc om mand heller vand Glasset ned til den ene side / oc om Bublen falder tilsamme side / mercker at der er meget Veder i Liffuet / aff huilcket stor pine kommer.

Den tredie Regel. En stor Buble paa

Vandet / den mercker Maffuens pine / oc pine i de smaa Tarme aff groff Vædske oc Veder.

Det xvj. Capittel.

Om der ere smaa Korn eller Bobler vdi Vandet.

JEg vil her sætte to Regle om det Vand vdi huilcket ere smaa Korn eller Bubler.

Den første Regel. Om mand seer øffuerst i Vandet smaa Korn / mercke Hoffuedens flydelse.

Den anden Regel. Om mand seer Korn mit vdi Vandet / mercker at der flyder nogen vædske ned aff Hoffuedet vdi brystet / oc vdi Ledemoderne.

Det xvij. Capittel.

Om nogen sky er vdi Vandet.

HEr skal mand mercke to Regle om nogen sky er i Vandet.

Den første Regel. Naar som mand seer i Vandet en sky som er farffuet

som

som Bly/ oc den er nederst i Vandet mercker Suindesot Hectica kaldet.

Den anden Regel. Det Vand som haffuer skyer oc skum / oc det er grønt eller gult / det mercker Leffuerens store hede / aff den offuerflødige vædske Cholera.

Det xviij. Capittel.

Om der siunis eller mand seer Haar i Vandet.

VAnd seer stundem i vandet Haarlocke/ stundem ere de groffue/ stundem subtilige / stundem mange / oc stundem faa/ Her om vil ieg scriffue fire Regle.

Den første Regel. Røde Haarlocke i Vandet eller gule / mercke Nyrenis offuerflødige hede.

Den anden Regel. Haarlocke i det Vand som er fet/ mercke at Nyrene smelte.

Den tredie Regel. Haarlocke vdi vandet som ere groffue / oc om de forgaa naar som Glasset røris/ mercke Nyrenis forstoppelse / aff tyck oc sey vædske.

Den fierde Regel. Haarlocke vdi vandet som farffuede ere som Olie / de mer-

cke at de ganske Legeme forsuinder oc afftager | aff den Siuge Hectica.

Det xix. Capittel.

Om Fiskeskel sees i Vandet.

VAar som mand i Vandet seer nogen ting | lige som det vaare Fiskeskel | Her om vil ieg sætte to Regle.

Den første Regel. Seer mand Skel i Vandet | oc den som Vandet lod | haffuer icke nogen Kaaldesiuge | da mercker det Hudens vreenhed.

Den anden Regel. Om der sees Skel i Vandet | oc det Menniske som Vandet haffuer ladt / haffuer pine hoss den lønlige sted | mercker, at Blæren er skabbet eller bullen.

Det xx. Capittel.

Om mand seer Kled i Vandet.

IDi Vandet seer mand offte nogen ting lige som Kled| Her om vil ieg sætte trende Regle.

Den første Regel. Seer mand Kled i Vandet / oc Vandet er aff en Quindes person | det mercker at hun haffuer ont i Moderen aff offuerflødige vædske | oc at hun haffuer den huide flydelse.

Den anden Regel Om det Vand lucker | vdi huilcket Kled sees | mercker Blærens byld / oc at der er Steen i Blæren.

Den tredie Regel. Om mand haffuer den Kaaldesinge | oc mand da seer Kled i Vandet / det mercker Suindesot Hectica.

Det xxj. Capittel.

Om der sees i Vandet støff.

I Vandet seer mand offte nogle smaa ting / lige som støff imod Solen. Her om vil ieg sætte tre Regle.

Den første Regel. Naar som mand seer nedre paa Bonden aff Vandet megen Grand eller Støff | da maa mand saa der paa dømme | at det Menniske haffuer pine i Ledemoderne | eller i Ledemodernis Lemmer | lige som er Podagel oc andre saadanne.

Den anden Regel. Seer mand saadan

van Støff mit i Vandet / da mercker det Lungens siugdom / oc en suar Aande.

Den tredie Regel. Det Vand som er klart / oc haffuer en sky / vdi huilcken sky mand seer Støff som op oc ned faar / lige som Solens støff / mercker at en Quinde er siug met Foster. Men dog skal mand icke aldelis sætte Troen her til / thi det skeer offte at en Quinde er siugelig met Foster / oc mand dette eller noget andet i Vandet seer / fordi (kand skee) at hun haffuer en ond Complexie / eller hun holder it ond Regimente. Men det er offte vist / at mand aff forscreffne Tegn forfare kandt / at en Quindis persone er siugelig met Foster / endog det stundem feyler / som sagt er.

Det xxij. Capittel.

Om der er nogen groff ting eller Materie i Vandet.

DEt skeer oc offte / at nogen groff Ting / støre end Kled / er i Vandet / her om vil ieg sætte tre Regle.

Den første Regel. Om mand seer nedre paa Vandsens bond nogen saadan henge tilsammen / som store Korn / det mercker

cker at en Quinde haffuer icke hendis tid/ men er stoppet.

Den anden Regel. Om mand saadan ting seer nedre paa Glassens bond / oc om den samme er sort / det mercker at Quindens tid haffuer taget offuerhaand.

Den tredie Regel. Om mand saadan ting seer nedre paa Bonden / som henger tilsammen oc haffuer en graa Farffue/den som det Vand lod / haffuer en ond Milt.

Det xxiij. Capittel.

Om der er Rødde i Vandet.

Jeg vil her sætte fire Regle om Rødde som er i Vandet.

Den første Regel. Vand vdi huilcket lit Rødde er / det mercker en Byld i Nyrene.

Den anden Regel. Det Vand i huilcket meget Rødde er / oc lucter ilde/ det mercker Blærens Byld. Men er saadant Vand aff en Quindis Persone / da haffuer hun en Byld i Moderen.

Den tredie Regel. Rødde vdi vandet / oc om den som Vandet lat haffuer/haffuer

ner pine vnder Ribbenene vdi den høyre Side | det mercker Leffuerens Byld.

Den fierde Regel. Om der er rødde i Vandet / oc Mennisket spytter Rødde / eller haffuer nogen Byld i Brystet | det mercker at den Siuge skal bliffue helbred igien.

Det xxiiij. Capittel.

Om den ting som er nedre paa bonden / oc er lig en toge ipostasis kaldet.

OM denne toge vil ieg sætte fem Regle.

Den første Regel. En graa wlige sky som toge nedre paa Glasens bond | mercker at Siugen er wh ørig oc gienstridig | oc vil icke lætteligе lade sig fordriffue.

Den anden Regel. Om togen som er nedre paa Bonden er farffuet som Bly/ det mercker at den naturlige hede vdslyckis / oc faa Døden.

Den tredie Regel. En sort toge neden vdi Glasset | mercker Døden.

Den fierde Regel. Er Toge vdi Vandet/ huilcken sig vddeler i mange deler/ mercker Tarmenis vred.

Den femte Regel. En toge nedre paa Bonden som lig er / neden til bred / oc offuen til / spisactig / oc om samme Vand haffuet en passelig farffue / det mecker helbred.

Det xxv. Capittel.

Om der er i Vandet wfordøffuet Vædske.

DET skeer offte at Læegerne oc de som Menniskens vand besee bedragis / i det at naar som de see nedre paa Bonden / mit eller øffuest i glasset / en huid wfordøffuet vædske / oc de mene at det er toge / om huilcken føre sagt er. Her om vil ieg sætte tre Regle.

Den første Regel. Vand i huilcket vdi den øffuerste del en raa wfordøffuet vædske sees / mercker Brystens siugdom/ oc Aandens tranghed.

Den anden Regel. Vand huor som mit vdi flyder en raa wfordøffuet vædske/ mercker Maffuens oc Tarmenis pine / Kuld oc Veder som er vdi dem.

Den tredie Regel. En raa vædske nederst vdi Vandet/mercker at der er en Byld Nyrene oc i Lenderne.

Om Stolgang.

Til Læseren.

HER til haffuer ieg handlet huorledis mand rettelige handle oc dømme skal om Menniskens Vand eller Piss / her efter vil ieg scriffue oc handle huorledis mand dømme skal om Stolgangen eller om det som fra Menniskē bag vdgaar / Thi mand kand oc her aff dømme huor aff Siugen hendis begyndelse haffuer / Men Doctores eller Læger besee denne ret icke gierne / fordi at hand icke saa vel smagendis er vdi deris Asiun oc Næse som Menniskens Vand er / oc vil ieg nu begynde her om at handle.

Det xxvj. Capittel.

Fire ting skulle actis i Stolgangen.

PAa fire ting skal mand giffue act/ naar som mand vil dømme om Menniskens stolgang / Det første om den er megen eller føye / oc om den ligner den Mad som ædt er. Thi det Menniske som

som haffuer megen oc stor Stolgang / oc
æder føye / det Menniske haffuer vden all
tuiffuel megen ond vædske i sig. Det skeer
offte i en gammel Stuge / at it Menniske
æder aldelis intet / oc haffuer alligeuel me-
gen Stolgang / saa at de som den see / de
forundre dem der paa.

Haffuer nogen føye Stolgang / oc
hand æder meget / det er it Tegn der til at
hand føye vædske i sig haffuer / oc at Na-
turens vddriffuende krafft er skrøbelig. Thi
skal mand vijslige oc skickelige handle met
saadanne / Naar mand dem rense eller pur-
gere vil / oc icke met dem handle som nogle
vforstandige gøre / oc som dem purgere
all den stund der noget aff dem vdkomme
kand / huor aff de stor skade faar / De vfor-
standige oc vlærde Prester / Muncke / Nun-
der oc fordærffuede Kiøbmend som dem
for Læger vdgiffue / de holde icke aff nogen
Purgatz / vden hand giør femten eller tiuff-
ne Stolgang / de rense oc purgere mangen
fra helbred oc Liffuet.

Det xxvij. Capittel.

Om den Lød oc Farffue som i Stolgangen findis.

Huid. DEn første Farffue er den huide. Huid Stolgang mercker Phlegmatis vædskis offuerflødighed / Gipseum kaldet. Men er Farffuen huid / da mercker den at den vædske Cholera haffuer icke sin rette flød i Tarmene / huor aff mand dømme maa / at Gallen er forstoppet / mercker oc offte den Gulesot.

Gul. Den anden Farffue. Er Stolgangen lit gul / det mercker sundhed oc en fuldkommelig fordøffuelse / dog met saa skel / at den er icke for vod / eller for tør / eller oc blandet met nogen anden ting.

Rød. Den tredie Farffue. Er Stolgangen rød / den mercker at den røde Cholera offuerflødige flyder vdi Tarmene. Huor aff almindelig gierne følger Leffuerens flydelse.

Røst. Den fierde Farffue. Er Stolgangen farffuet som røst / det mercker at den vnaturlige vædske Cholera eruginosa haffuer offuerhaand. Er hand grøn / da mercker

Grøn. hand den grøne Cholera. Men mand skal oc vel tilsee / at mand icke anseer Phlegmam vitreum / for Choleram viridem.

Sort. Er Stolgangen sort / den mercker stor forbrendelse / men dog icke at Siugen kommer stedse aff hede / Thi at Stolgangen bliffuer offte sort aff lang forstoppelse oc aff

stor

stor rørelse / lige som det skeer naar mand haffuer Tarmenis vred / Cholica pasio kaldet.

Bly. Naar som Stolgangen er farffuet som Bly / det mercker almindelig gierne Døden.

Det xxviij. Capittel.

Om Stolgangen eller Menniskens møgs luct.

DEn tredie ting som mand vdi Stolgangen acte skal er Lucten / Thi somt Stolgang lucter intet / oc det kommer aff stor Kuld / oc mercker den offuerflødige vædske Phlegma insepidum kaldet / Somt Stolgang haffue en sterck oc sur luct / lige som Edicke / eller noget andet som saltet er / mercker oc som sagt er.

Det xxix. Capittel.

Om den fierde ting.

DEn fierde ting som vdi stolgangen actis skal / er at mand skal haffue act der paa / huorledis det skicket er som vdkommet er / Thi some

haffuer skum paa sig / oc mercker hede/ som opererer i den offuerflødige Vædske / effter Stolgangis farffuis leylighed.

Somt Stolgang vdgaar met stor Væder / oc mercker stundem Tarmenis vædske oc kuld. Stundem aff den Mad som Væder fra sig giffuer / lige som Bønner oc Roer giøre.

Fed. Somt Stolgang er fed som Smør eller andet Fed / den mercker at den naturlige Fedme bortflyder aff de øffuerste Lemmer.

Blod. Stundem gaar der Blod vd met stolgangen / saadant kommer stundem aff alle Lemmer / Stundem aleniste aff en sted/ eller oc aff tuende steder/ lige som fra Leffueren/ eller aff de Aarer som i samme sted ere/ huor i Tarmene ere vundne. Stundem kommer den fra Milten. Stundem aff de gyldene Aarer som ere bag i Artzen. Her om er ydermere handlet / i det Capittel om Blodsot.. Stundem vdgaar der store stycker / lige som det vaare sort Kiød / oc saadant kommer stundem fra Leffueren / oc stundem fra Tarmene. Stundem kommer der vd / huide slimactige stycker/ oc er intet andet end Tarmenis skaffuelse / Stundem kommer der oc store stycker fra Tarmene.

Stun-

Stundem gaar der rødde vd met Stolgangen / oc det mercker at der er nogen Byld sønderbrøt er i Leffueren eller vdi Tarmene.

Rødde.

Der vdgaar oc stundem met Stolgangen Steene / somme saa store som Haselnødder / de mercke Ledemodernis øffuerflødige stor kuld oc vædske / oc den visse Død / met en languarendis Siuge før end Døden kommer.

Steen.

Ende paa denne Bog.

En liden Bog

om Pestilentzis Aarsage/ foruaring oc Lægedom der imod/ tilsammen dragen aff Lærde-mends Bøger / aff Henrick Smidt vdi Malmø / oc først vdgaaet ved Prenten / Anno M. D. xxxv. Nu offuerseet/ forøget oc forbedret.

Anno 1557.

Prentet i Lůbeck.

Erlig oc velbyrdig Mand Claus Vrne til Belteberg/ Proveſt vdi Lund/ Kongelige Maieſtats Mand oc Raad/ ynſker ieg Henrick Smid vdi Malmø lycke oc Salighed / Desligeſte min ydmyge vilie tieniſte / aff min fattige formue/ nu oc altid.

VJere Claus / ſynderlige gode Ven oc Fadder / J vide vel at der findis mange ſteder vdi den hellige Scrifft / oc ſerdelis vdi den ij. Moſe Bog / vdi det v. oc ix. Cap. Oc vdi den iij. Moſi Bog / vdi de[t] xxvj. Cap. Oc vdi den iiij. Moſi Bog / xxviij. Capit. Diſligeſte oc vdi d[en] j. Kongernis Bog / vdi det viij. Cap. At Peſtilentze er en beſynderlig Guds ſtraff oc Vredel met huilcken hand ſtraffer / dem ſom hannem oc hans hellige Ord foracte / oc hannem vdi all vgudelighed met ſtore groffue Synder høylige fortörne. Oc effterdi at denne er en beſynderlig Guds ſtraff / da fordriffuis hand tuende maade. Førſt at mand giffuer ſig aldelis ind til Gud/ oc bekiender oc angrer ſin Synd/ dog icke ſom Cain / Judas/ oc andre haffue giort/ Men mand ſkal oc forlade ſig paa Guds Naade oc Miſkundhed / ſaa at hand vil vere oſſ naadig oc barmhiertig for hans elſkelige Søns Jheſu Chriſti ſkyld / ſom er vor Frelſere oc Talſmand hoſſ Gud. Det andet er/ at mand ſkal ſætte alle

ting vdi Guds Haand / oc bruge saa de middel som hand der til skafft haffuer / som er Lægedom. Oc naar som wi saaledis handle / da gaar det vel til / J huorledis det gaar til met oss / naar som det gaar effter den euige Guds forsiun oc vilie.

Kiære Claus synderlige gode Ven / før end ieg noget ydermere handler vdi denne min Bog / vil ieg her bescriffue huad Pestilentze ere / som Lægerne hende bescriffue. Pestilentze er en ond Kaaldesiuge / som kommer aff ont forgifftige Væder oc Luct / aff huilcket Menniskens nature oc Blod forderffuis / oc naar som Menniskenn drager den onde forgifftige Luct ind vdi sig ved sin Aande / da gaar hun indtil Hiertet / det bliffuer saa der aff forgiffuet oc befenget / oc naar som it Menniske er saa befenget / da forgiffuer siden det ene det andet.

Kiære Claus synderlige gode Ven / Huorledis det ene befengde Menniske forgiffuer det andet / Oc huorledis de som befengde ere / skulle skicke oc holde sig / scriffuer Doctor Morthen Luther saare herlige vdi denne Bog / om mand maa fly for Døden oc Pestilentze / huilcket hans Raad oc Lærdomme saare nyttelige ere / thi vil ieg dem her indføre / oc dem bruge til en fortale vdi denne min Lægebog om Pestilentze oc Eders hues Ord saa liude:

Doctor Morthen Luthers raad om Pestilentze. Somme synde for saare paa den høyre side / oc ere formeget dierffue oc dristige / friste oc forsøge Gud / oc lade alting staa oc fare / oc foracte det som de skulle hielpe dem met mod døden eller Pestilentze oc anden Siugdom / som ere:

Vrter oc Lægedom / oc ville icke bruge dem / oc de sky huercken sted eller Personer / som ere besengde oc forgiffne met Pestilentze/ men de dricke doble oc collatie met dem / oc der met ville de beuise at de ere frimodige/ dristige oc vforfærede/ Oc de sige saa : Det er Guds straff / vil hand beuare mig for Pestilentze/ da gior hand det vel/ vden alle Vrter oc Lægedom.

Saadant er icke at lyde oc tro Gud/ men at friste oc forsøge hannem. Thi Gud haffuer skafft Lægedom / oc giffuet oss Fornufft til at forestaa vort Legeme:/ oc der met beuare/ at det kand vere karst oc helbrede / oc leffue saa lenge Gud vil. Huo som nu saadant icke bruger / der met hand vel maatte oc kunde / vden sin Næstis skade oc forsømmelse / hand forkaster selff sit Liff / oc see sig vel til / at hand findis icke at vere sin egen Mandrabere faar Gud.

Thi met denne vijss maatte oc nogen met samme skel forsmaa oc foracte Mad/ Øll/ Huss oc Klæder / oc vere dristig i sin tro oc sige : Vil Gud beuare mig for Hunger / Tørst / Kuld oc Frost/ det kand hand vel giøre / vden Mad/ Øll oc Klæder / oc vilde lade det saa bliffue/ oc huercken aade eller drucke / Ja visselige vaar saadan en sin egen Mandrabere.

Oc der met saa meget mere / oc er end grueligere / at en saadan forkaster selff sit Liff / i det at hand icke skyer Pestilentzen / eller hielper til saa meget som hannem mueligt er / at stilie det som mand kand fare ilde aff / Men forderffuer oc forkaster mange flere met sig / som aff saadan Siugdom forgiffuis / som ellers vel bleffue leffuendis / om hand haffde røctet sit Le-

gems

geme som hand er plictig / oc er saaledis skyldig i sin Næstis død / oc er offte en Manddrabere faar Gud.

Sandelige saadanne Menniske ere lige som / naar Ild vaare løs i it Huss / eller nogen By brende / oc ingen hiulpe eller reddede / men lode Ilden faa fremgang / saa at den gantske Stad opbrende / oc dissimellem sagde. Vil Gud / saa frier hand vel denne Stad vden Vand eller at syncke.

Ney icke saa min kiære Ven / det er icke saa vel flyt / men brug Lægedom / tag til dig huad som dig hielpe kand / brent Eneber oc andre gode velluctendis Vrter / oc giør røg aff dem vdi din Stue / oc alle steder / baade i Hussene / Gaard oc Stræder / sky Personen oc steden som er befengt / om din Næste dig icke behoff haffuer eller du icke forens hannem beplictig est / eller hand dig icke tilliuder / oc giør lige som den der gierne ville dempe voffue Ild. Thi huad er Pestilentze andet / end en Ild / som icke brender Halm / Huss eller Straa tag / Træ eller Tømmer / men forderffuer Liff oc Krop. Oc tenck saaledis / den onde Aand vor Wuen haffuerført paa oss aff Guds tilladelse / en suar forgifftig oc dødelig Siugdom. Thi vil ieg først bede Gud om sin naade / at hand vil miskunde sig offuer oss. Dernæst vil ieg see mig vel faare oc foruare mig / oc giøre Røg mod den onde forgifftige Luct / Jeg vil giffue oc tage Lægedom oc Vrter til mig / oc fly steden oc Personen / huor som mand haffuer mig icke behoff / paa det / at ieg icke selff skal forkaste mit Liff / oc maa vel skee mange andre flere met mig / der ieg kunde vere en stor aarsage til deris

Død /

Død / met min forsømmelse/ naar ieg dem saa-ledis forgaffue. Vil min HERre oc Gud / her offuer haffue oc kalde mig / da finder hand mig alligeuel / Da haffuer ieg giort mit der til / saa meget som Gud gaff mig naade oc lycke til/ oc er ieg icke skyldig vdi min egen / eller vdi nogen an-den Mands død met min forsømmelse.

Men der som min Næste haffuer mig al-delis behoff / da vil ieg ingelunde forsage eller forsømme hannem / oc da vil ieg huercken sky hans Huss eller Persone i nogen maade/ men ieg vil gaa frit til hannem / oc hielpe hannem / som førre sagt er.

See/ dette er en retfindig gudfryctig Tro/ der huercken vreuels eller fortrøden er/ oc ey hel-ler der met frister Gud.

Ydermere/ den som haffuer hafft Pestilen-tze/ oc er bleffuen noget til pass igien/ dog icke al-delis / men saa at hand kand noget behielpe sig/ hand skal fly oc holde sig fra Folcket/ oc icke strax vil vere i omgengelse met andre / vden saa er at det giøris behoff. Thi lige som mand bør at see hannem til gode / oc hielpe hannem i sin nød/ naar som hand ligger oc kand icke hielpe sig selff/ som førre sagt er: Saa bør hannem oc at vere saa from dydelig oc æractig aff sig/ men hand er nu hiulpen aff sin nød oc trang/at hand skal icke strax giffue sig til huer mand i omgengelse / oc besynderlig det som hannem driffuer ingen nød eller trang til. Paa det at ingen skal met hans vilie komme vdi lige saadan fare/som hand haff-uer veret i / eller vere andre aarsage til døden eller Pestelentze / fordi saa som Vismand siger: Huo som elsker Voffuen eller Faren / hand fal-

der

der oc forderffuis gierne i hende. Om nogen i en Stad vaare saa fast i sin Tro / oc sætte sig derfaare i sit Sind / at hand vilde bliffue tilstede/ om hand kunde der met vere hans Næste til gaffn oc hielp. Oc her lige imod saa forsiunlig/ at det som ingen nød er til / at hand da hiulpe met alle andre saa meget som mueligt er / at affuerge oc stille saadan forgifft huor met hand kunde / da skulde det / maa vel skee / sactis i den Stad / oc ick saa mange døder / som der giør/ naar som ingen vil tage vare / eller hielpe at redde.

Men naar som det gaar saa til/ at en part ere saa forfærdede oc forskreckede/ at de strax fly oc skytte intet der om / huor det gaar deris Næste / oc lade hannem ligge for sig selff vdi den store nød oc trang. En anden part ere formeget dristige oc køne / oc skytte intet om det / men de lade aldelis tilstaa / huercken verie eller redde dem selff eller andre / men snarere formerer oc hielper til at Helsoten oc Pestilentze kommer flux nu mere oc mere paa gangs / der haffuer Dieffuelen gaat at giøre/ oc hand kand saalunde lempelig nock kaste oss paa / baade Død oc huad wlycke hand vil. Thi her met fortørnis paa begge sider baade Gud oc Menniskenn storlige/ her met fristelse/ i det at de friste vor HErre oc Gud/ der met mistrøst/ tuiffuel oc vantro/ i det at de icke tro vor HErre/ oc ey beuise deris Næste den kierlighed oc tienstactighed som dem burde saa ieg er ingen dem som flyer / vden Dieffuelen / oc beholder alligeuel saaledis den som bliffuer / oc den som flyer/ saa at ingen vndgaar hannem.

Her offuer ere nogle end fast slemmere oc ar-
gere / saa at naar de ere betende met Pestilentze/
da holde de den saa hemelige oc lønlige met dem
selff/ oc vdgaa iblant Folckene/ oc de haffue saa-
dan meninge At huor som de kunde der met he-
tende oc forgiffue andre/ da skulle de selffue bliff-
ue fri oc helbrede igien / oc de gaa faar den skyld
paa Gaden oc vdi Hussene / paa det at de maat-
te komme Pestilentzen fra dem oc paa andre /
oc de skundem deris egne Børn / eller deris
egne Tieniste Tynd / eller oc andre henge om
deris Halss / oc der met ville de redde dem
selff. Oc de tro icke at Dieffuelen hielper der
til oc driffuer det Spil / at det saaledis skeer oc
gaar.

Jeg haffuer end vel hørt/ oc det er mig sagt
at nogle ere vel saadanne fortuifflede Skalcke/
at de for det ene gaa iblant Folcket / eller løbe i
Hussene met deris Pestilentze / fordi at det for-
tryder dem oc er dem leet / at Pestilentze haffuer
der icke ocsaa byt / oc fordi ville de føre den der
ind/ lige som denne sag vaare saadant it skimpt/
som det er / at naar som nogen vil giøre en an-
den it skalckhed / oc sætter Lopper i en andens
Stindkiortel / eller en neffue aff Fluer i en an-
dens Stue. Jeg veed icke om ieg skal troet / at
saadant skal vere sand/ er det sand da ved ieg icke
huorfaare ieg skal holde saadanne / enten faar
Menniske eller faar Dieffle Men sandelige
mand finder stedse forgifftige onde Menniske.
Saa er oc dieffuelen icke lad til it snedigt skalck-
hed at komme aff sted ved saadanne sine Com-
paner oc Staalbrødre. Men det vaare mit
raad/ at huor mand funde saadanne / at Byfo-

gedem

geden eller Dommeren toge dem ved derl
Halſſ / oc antuorde Bødelen dem i Hender / o
lode hannem handle met dem / lige ſom met de
der met fri vilie myrder oc ihielſlar ſin Broder
Thi huad ere ſaadanne Menniſke andet / en
rette lønlige glubmordere vdi en Stad elle
By / ſom løbe oc omkring / førſt her ocſaa der
oc lønlige myrde en anden / oc det ſkal dog hed
at ingen haffuer det giort. Lige ſaa gaa oc diſſ
her omkring / beſmitte oc forgiffue her it Barn
der en Quinde / oc ingen ſkal haffue det giort / o
der til met gaa de oc lee oc gniſe / lige ſom de haff
de giort fuld vel. Det vaare faſt bedre at man
i ſaadan maade boede iblant vilde Diur oc w
ſkellige Creatur end hoſſ ſaadanne Myrdere.
Jeg veed intet at predicke for diſſe Mandrabe
re / thi de acte ingen Predicken. Jeg vil befal
Øffrigheden dem / at de til hielpe at raade dem
bod / dog met ingen anden Lægedom / end met
Bødelens.

Gud haffuer ſelff i det gamle Teſtamente be-
falet / at de ſom Spedalſke vaare / ſkulde vere ſkil-
de fra andre Menniſke / oc maatte icke heller bo
i Stederne hoſſ andet Folck / men de ſkulle bo v-
den for Stederne / paa det / at de ſkulde icke be-
ſmitte andre. Huor meget mere ſkulle wi ocſaa
giøre vdi den farlige Peſtilentze / eller vdi andre
forgifftige Siugdommer / de ſom ſaa ſnart oc
end ſnarere fenger oc betender end nogen Spe-
dalſke ſiugdom giør. Huo ſom heldſt der bliffuer
forgiffuen / eller betent met ſaadan Siugdom /
hand ſkal ſtrax veluillige holde ſig fra Folcket / oc
ſtrax lade hielpe ſig met raad oc Lægedom.
Mand ſkal gierne hielpe hannem vdi ſin nød /

ſom

som ieg tilforn aldelis nock haffuer giffuet tilkiende / paa det / at saadan Forgifft kand vdi tide nedtryckis oc fordempis / icke alleniste for en eller tuende Personers skyld / men den gantske Menighed maatte snart bliffue forgiffuen / om mand lode hende faa sin fremgang / ocsaa komme vdi blant andre. Thi saaledis er det nu met denne Pestilentze som nu her vdi Vittemberrig regnerer / hun er alleniste kommen aff saadan besmittelse / oc aff ingen anden ting. Thi at Lucken / Gud vere loffuet / er end nu sund oc reen / Men ellers aff forfengeligt Hoffmod oc ret forsømmelse er saadan Pestilentze hid kommen.

Her endis Doctor Morthen Luthers raad om legemlig Lægedom: Oc følger her nu effter hans Raad om Siælens oc Samuittighedens Lægedom.

FØrst skal mand formane Folcket at de gaa til Kircken / oc høre Predicken / oc lære aff Guds Ord / huorledis de skulle leffue oc Dø / Thi skal mand giffue act paa dem som groffue oc vforstandige ere / saa at de slæt oc aldelis foracte Guds Ord / oc skytte intet om det / den stund de leffue oc ere karske oc helbrede. Lige her imod skal mand lade dem ligge i deris nød oc Siugdom / oc intet mere skytte om dem / met mindre end at de diss aluerligere met Hiertens suck oc graad beuise oc tilkiende giffue deris anger oc bod. Thi at den som icke anderledis leffuer end som en Hedning eller Hund / oc haffuer det icke obenbarlige angret oc fortrødt / den ville wi icke heller giffue Sacramentet / oc ey heller acte hannem for en Christen. Men lige som hand leffde / saa maa hand oc dø / oc see sig selff fore. Thi wi skulle icke kaste Perler for Suin / oc ey heller Helligdom for Hunde. Mand finder vel / diss vær / mange groffue forstockede oc fortredne Menniske / som huercken men de leffue eller naar som de Dø / sørge eller befinde dem noget til deris Siæl / de gaa saa hen indtil de bliffue Siuge / oc Dø saa hen

ligs

lige som en Stock / som huercken Sind eller vid er vdi.

Det andet er / At huer skal i tide skicke oc berede sig til Døden / met Scrifftemaal oc Syndernis bekiendelse for Gud / oc gierne anamme Sacramentet huer Otende eller Fiortende dag en gang / forsiune oc forlige sig met sin Næste / oc giøre sit Testamente / paa det / om vor Herre klappede paa hastelige / oc tiden bleffue forstacket / før end Sogne Herren eller Cappellanen kunde komme / at hand da kunde selff hans Siæl noget besørge oc faarestaa / oc icke for den skyld forsømme sig selff / Men kunde alligeuel befale oc giffue sig Gud i vold. Thi det er icke heller vel mueligt / at huor som stor Død er / oc der ligge mange Siuge / oc det icke heller ere vden tue eller tre Predickere eller Cappellaner / at de kunde komme til alle / oc da først lære oc vnderuise huer serdelis / i alle de ting som it Christet Menniske bør at vide / før hans Døds tid kommer.

De som her i ville vere lætsindige oc forsømmelige / da skal det vere deris egen skyld / oc maa de det selff forsuare oc giøre Regenskaff der faare / om mand kand icke huer dag holde en besynderlig Predickestoel oc Altere til rede for deris Seng / men de haffue forsmaat det almindelige Altere oc Predickestoel / til huilcket Gud haffuer dagligc kaldet oc esket dem.

Til det tredie. Der som mand nu endelig vil haffue oc begere Sogne Herren / eller nogen Capellan til sig / da skal hand kalde dem til sig met det allerførste oc i tide / før end Siugen tager formeget offuerhaand / oc den Stund

hand haffuer sit Sind oc Fornufft til at befindẽ/ oc kand forstaa sig noget. Dette siger ieg for den skyld / thi der ere mange til som ere saa forsømmelige / at de sige icke til før end Siælen sider saa gaat som yderst paa Tungen / oc de kunde saa gaat som intet tale / oc der er føye skel oc vid i dem. Oc da bede de som der hoss ere: Kiære Herre siger oc læser hannem noget gaat faare etc. Nu ville de at mand skal giøre det / Men den tid den siuge bleff først siug / oc kunde end da noget skøde / da yndstede hand icke en gang at mand skulde gaa til hannem / men hand sagde: Ey det haffuer ingen nød / ieg haabis det bliffuer vel bedre. Huad skal en from Sogne Herre giøre met saadanne Folck / som huercken sørge for Liff eller Siæl / men de leffue oc dø som it Suin / eller som it andet wskelligt Diur / oc nu skal mand icke sige hannem Euangelium faare / oc giffue hannem Sacramentet før end vdi det sidste Øyne blick / Lige som de her til dags haffue giort vdi Paffuedommet / den tid de huercken spurde huad Tro de haffde til Gud / oc om de viste noget at sige aff Euangelio / men de stoppede dem Sacramentet i Halsen / lige som vdi en brødstock.

Ney icke saa / men den som icke kand talẽ / eller giffue Tegen fra sig (oc serdelis om hand det met vilie forsømmer) Huad hans Tro er om Euangelio / Oc huorledis at hand begerer Sacramentet / da ville wi ingelunde giffue hannem det. Thi oss er befalet / At wi skulle icke giffue de vantro oc wgudelige Mennniske det hellige Sacramente / Men dem som tro / huilcke som kunde bekiende oc opregne deris Tro. De

andre maa fare deris vey / lige som de tro. Wj
re aarsagede oc wskyldige der vdi / fordi at der
r ingen brøst paa vor Predicken / Lærdom /
Formaning / Trøst oc besøgelse.

Kiære Claus synderlig gode Ven / Eders
Velbyrdighed dragis vden tuil vel til minde /
at Anno M. D. xxxvj. vaar her vdi Riget en
stor suar Pestilentze / som tog mange aff dage /
oc serdelis vdi Malmø / lige som hun oc gior-
de i Kiøbenhaffn. Anno M. D. xlvj. Oc disli-
geste / Anno M. D. liij. Huilcken Pestilentze
ieg acter at vere oss paa kommen / lige som Doc-
ter Martinus Luther scriffuer om den Vittem-
berske Pestilentze / Thi mand haffuer icke forfa-
ret at Lucten haffuer veret wren siden Suede-
siugen vaar / Anno M. D. xxix. Huilcken vis-
seligen vaar en forgifftig ond Luct / som igien-
nem saa mange Land fløg / oc mange aff dage
tog. Jeg lod i faaresagde / M. D. xxxvj. Aar /
der Pestilentzen her i Riget saa regerede vdgaa
ved Prenten en liden Bog om Pestilentzis aar-
sage / Foruaring oc Lægedom eders Velbyr-
dighed til vilie oc tieneste / oc menige Rigens
indbyggere til nytte oc gaffn / thi paa den tid
vaar ingen her i Riget som noget haffde screff-
uit paa vort Danske Tungemaal om saadan
handel. Samma Bog haffuer ieg nu offuer-
seet / forøget oc forbedret met nogle besynderlige
Capitteller om atstilligt Eder oc Forgifft / huor
aff mand see kand / huor flittig de gamle vise oc
forfarne Læger haffue veret / i det at de met all
flidt haffue offueruegzet oc betractet alle de ting
som Menniskens legeme skade eller forderffue
kunde i vere sig Siugdom / Forgifft / Eder el-

 ler no-

ler noget andet / dem haffuer ieg effterfuldt / oc tilsammen læst de Legedomme som tiene til dem som met Eder forgiffne vorde/ paa det at de skulle haffue noget / met hwilcke de dem hielpe skulle om de bliffue forgiffne.

Men den Kaanst at forgiffue sin Næste met Eder brugis sielden (Gud stee loff) her vdi vore Land/ Men vdi somme andre Land er den almindelig / Det Eder som wi bruge mod vor Næste/ er Kniff / Swerd oc Spiud / her met forgiffues mangen / diss vær / oc serdelis naar som wi ere druckne oc fulde etc.

Kiære Claus denne effterfølgendis Bog vil ieg atter lade vdgaa paa Prenten / vnder eders Velbyrgighed beskyttelse oc beskermelse/ oc beder eders Velbyrdighed ydmygeligen / at i ville tage dette mit Arbeyde til tacke / lige som i føre giorde met mine andre Bøger / oc mig hoss de auindtz Singe / som stedse laste oc skende it fremmet Arbeyde/ oc selff kunde intet gaat giøre beskytte oc beskerme. Her met eders Velbyrdighed met alt i vel ville den euige Gud befalendis.

Screffuet i Malmø / den v. dag Junij
som vaar Pintz afften. Anno
M. D. Lvij.

Register eller Taffle paa denne Bog.

Ende paa denne Taffle.

Det

Det j. Capittel.

Om Pestilentzis aarsage oc be-
gyndelse.

HVad Pestilentze er / oc huorle-
dis den aff Læegerne bescriffues / er
offuen faare sagt: Nu wil ieg tale
om Pestilentzis aarsage som er tuende. Den
første er som alle naturlige Mestere sige:
nogle besynderlige Stierners indflydelse /
huilcke som Vandet / Jorden oc Lucten for-
giffue / lige som almindelige gierne skeer /
naar som Solens oc Maanens formør-
ckelse skeer / Oc naar som de øffuerste Pla-
neter / Saturnus / Jupiter oc Mars kom-
me tilsammen vdi Jomfruen eller vdi Tuil-
linge / oc Herren aff det opfarendis Tegn
er samme tid vdi Øster / oc Maanen er da
befengt met nogen wlyckfalighed.

Anden aarsage er ond damp oc røg / som
met Lucten beblandet er / som aff Jorden
opfaren er aff Hullet / Graffuer oc Steder /
der som forgifftige Diur ligge i / eller aff
den sted huor som døde Menniskes Kroppe
offuer Jorden wiordede eller wbegraffne
ligge / den kand oc vel komme aff den sted
som de Jordede ligge. Thi skulde mand
haffue en besynderlig sted vden faar huer

Kiøbsted vnder den obne oc klare Himmel/ huor som mand skulde iorde døde Menniskers kroppe / Huor som Solen oc Lucten saadan ond damp (vden Menniskens store skade oc fordærffuelse)kunde fortære. Saadanne steder haffde Jøderne vdi det gamle Testamente. Ja i Tydskland oc i Franckerige findis endnu mange saadanne steder. Her om scriffuer Doctor Morthen Luther i denne Bøg/ om mand maa fly for døden oc Pestilentze. Vor naadige Herre Kongelige Maiestat / haffuer oc her om ladet vdgaa it almindeligt bud oc befalning / at for huer Kiøbsted her i Riget skulle vduelgis oc tilskickis en sted / huor som Døde Menniskis kroppe skulle iordis.

Lucten forgiffuis oc aff det Vand/ vdi huilcket døde Fæ / Hør / Hamp / oc andre saadanne ting ligge / som giffue ond lucht aff dem Fisken vdi saadanne Vand forgiffuis / dißligeste oc Fæet som dricke aff samme Vand.

Lucten forgiffuis oc aff fule Rendestene/aff døde Hunde/Katte/Suin/Høns/Røtter / aff Suinemøg / aff Menniskens møg / som paa Gaderne oc vdi Stæderne ligger/ Øffrigheden skulle haffue god act oc til siun at saadan wreenhed bleffue icke lagt

paa Gaderne oc vdi Strœderne. Det vaar Israels børn bødet at de skulde giøre it hul vdi Jorden | naar som de vilde giøre deris Mag | oc siden skulle de skrabe Jord der paa som wi læse. Deutro: xxiij.

Hipocrates Læge siger | at Menniskene oc alle Diur opholdis aff try ting | som ere: Mad | Drick | oc aff Lucten | men Lucten er det alsom snariste for alle ting / aff huilcken wi snarist foruandelis thi den indragis igiennem Lungen | til Leffuerens brøn | som er: Hiertet / aff huilcket alle Legemens leffuende Aander deris opholdelse haffue. Inddragis den som reen oc wbesmittet er | da vddelis den oc saaledis vdi de andre Lemmer. Men er den wreen | besmittelig / oc forderffuelig | da vorder Hiertet oc alle Legemens aander forgiffne / besmittede oc wrene. Thi samtycke alle Læger endrecteligе / at den største oc ypperste Aarsage aff denne Siugdom | er ond Luct / huilcket som aff ret Nature er Hiertens Wuen oc Fiende. Thi skal mand (om det mueligt er oc skee kand) fly met det første aff den sted / som ond forgifftig Pestilentzis luct er | til den sted | huor som god sund oc reen Luct er / oc huor som Pestilentze icke haffuer regeret it halfft Aar tilforn / mand skal ey

heller

heller for snart komme tilbage igien til den sted aff huilcken mand flyde.

Pestilentze kommer oc stundem aff Aarsens fire tider / som ere: Vinter / Vaar / Sommer oc Høst / naar som de icke haffue deris skick som dem bør at haffue vdi kuld / verme / vaat oc tiurt.

Det ij. Capittel.

Pestilentzis luctens Tegn.

AFF disse Tegn kan mand forfare oc vide at Lucten offte foruandelis / nu regner det / oc strax skin Solen igien. Naar som Solen skin oc der gaar for hende en tyck Tage / huilcken hun icke kand fortære / oc Lucten siunis at vere fuld aff Støff. Naar som der skeer stor oc mangfaaldig foruandling vdi Lucten paa en dag. Naar som der vaaxer vduarlis paa Menniskens Legeme atskillige slags Bylder. Naar som de Fugle som van ere at haffue deris bolig oc verelse paa Slettē / forlade deris Æg / Vnger oc Rede / oc fly op paa Biergene. Oc de som haffue deris værelse oc Reder paa Biergene / fly ned paa Sletten / lige som Gøgen / Starre de giøre / Spurge haffue serdelis saadan nature / som

som lærde Mend om dem scriffue / ieg haff-
uer oc vdi sandhed det forfaret aff dem som
her paa haffue giffuet act / Oc naar som
Lucten haffuer veret forgifftelig / at de haff-
ue da føye Spurge seet.

Sammeledis oc / naar mand seer at
Orme / Muluarper / Jordmus / Hugor-
me / Ogler oc andre saadanne Diur / krybe
oc løbe aff deris bollger oc huler / det er it
Tegn der til / at de fly Jordens forgifftelse.
Naar som de Diur som deris verelse paa
Jorden oc vdi Vandet haffue / krybe aff
Vandet / eller at de ligge døde hoss Vandet.
Naar som det er Regn Veder / oc at der da
ned regner frøer / det er it vist Pestilentzis
tegn. Naar sō siuglige Quindfolck icke læt-
telige føde deris foster til verdē / eller om de /
eller Fosteret døer / det er oc vist Pestilentzis
tegn. Der ere end mange andre atskillige
tegn til / aff huilcke mand kand forfare at
Lucten er forgifftelig / alle her at scriffue
vaare forlangt / thi vil ieg lade dem fare /
oc her lære / huorledis mand skal holde oc
skicke sig / naar som Pestilentze regerer / paa
det at hun icke snarlige skal faa mact off-
uer en.

Det iij. Capittel.

Huors

Huorledis mand skal holde sig naar som Pestilentze regerer.

MAnd skal haffue sin bolig oc verelse vdi it Kammer eller Stue/ huilcket som er vel høygt imellem Gullet oc Lofftet / oc samme bolig skal vere tør oc icke sygt eller dampactigt. Thi at der er ingen vere oc skadeligere ting til / naar som Pestilentze regerer / end at haffue sin bolig vdi sygge oc dampactige boliger / vdi huilcke Lucten kand icke forttandelis oc rensis. Oc Vinduene aff samme Kammer oc bolig / skulle vere imod Norden / oc om det haffde nogne imod Synden / de skulle tillyckis vel tet / oc de Vindue som ere vdi Norden / paa it aff dem skal giøris it hul / saa stort som en Rude er / baa det at den onde Damp kand fare vd. J samme Bolig oc Kammer skal giøris en god Jld aff Egetræ / om der er nogen Skorsten i det. Mand skal oc giøre i samme Bolig tre eller fiere gange om dagen en god Røg aff velluctendis ting / lige som aff disse: Paradise træ / Ambra / Mastix / Mayran / Neglicker / Canelebarck / Muskate Blommer / Røgelse / Myrrhe / vild Mayran / Lauerber skaler / E-

neber / Eneber træ / Saluie / Rosemarin / Lauendel / Egeloff / tør Rude / maa mand tage aff disse / huilcke mand kand faa oc bekomme / Oc her aff skal mand legge paa Gløer i den Ildsted / eller i it andet Kar / oc her met røge i samme Bolig / oc dette skal giøris serdelis naar som Regn væder eller Toge er. Det er oc saare gaat / at mand legger i samme Kammer eller Stue gode vellucrendis grøne eller tørre Vrter / lige som disse ere: Saluie / Isop / Lauendel / Spicanardus / oc andre saadanne.

Om Sommeren naar som stor hede er / da er det gaat at mand strøer Gulffuet met bladene aff Vintræ / met Rosen / met Pileloff eller met Aakande blad oc Blomster. Det er oc gaat at samme strødde blad / Loff oc Blomster offuerstenckis met Rosen Edicke / eller met Edicke oc Rosen vand tilsammen blandede. De fattige som icke haffue Rosen vand / oc icke formaa at kiøbe det / de skulle tage Aakande blomster / eller Rosen / oc siude dem i Vand / oc lade dem saa kølis / oc saa lade Edicke paa dem / oc dem bruge som lige som offuen saare sagt er om de andre Vrter.

Oc naar som nogen dør aff Pestilentze / da skal den Stue eller Herbergs vegge

rensis

rensis | oc alt andet hucs der inde er skuris
oc thois | vere sig Bord | Bencke | Træseng |
skamle | thi den onde forgifft kand giffue sig
paa en veg eller vdi en reffue | eller vdi noget
som der inde er / oc der inde side en lang tid /
oc naar som da nogen komer ind vdi samme
kam̃er eller stue som aff naturen tilbøgelig
er til Pestilentze hand befengis strax / her om
vil ieg sætte nogle sande Historier. Salig
Lector Anders Liung | som vaar en aff de
første her vdi Riget som for lod Paffuens
regimente | oc bleff Sogne Herre vdi Landz
krone i xj Aar. Oc bleff siden der fraa kalde
til Malmø at vere der Sogne Herre / huo
som hand lærde oc Predickede Guds ord
reent oc purt vdi xiiij. Aar oc hand død
vdi samme Stad | Anno M. D. Lv. den
xxiiij. Dag Nouembris | Hand sagde for
mig oc for mangen erlig Mand | at den tid
hand vaar vdi Landzkrone Closter / død
en aff Brøderne i samme Closter aff Pe
stilentze | it halfft Aar der effter kom en an
den Broder i samme Herberge som den an
den vaar vd død | oc fant der inde hengen
dis it Bøste flesk som vaar spege | det tog
hand der vd oc aad der aff | oc bleff strax be
fengt met Pestilentze | oc døde | saaledis
bleffue der siu Brødre døde | som haffde

udt aff Bøstet / om siger bleff mand det
vaar / at de som haffde ædt aff samme Bø-
ste bleffue saa befengde / saa kaste de samme
Bøste for en Hund hand aad det / oc dø-
de der aff.

Anno Christi M. D. xj. Der vaar en
Stad vdi Valland vaar bestoldet / kom
der en stor suar Pestilentze vdi de Tydskes
Leyre / oc der døde en Stridz knecht aff
Pestilentze / hand haffde it Sengklæde paa
sig / oc samme Sengklæde kom siden til xxv.
Stridz knechte / oc strax de finge samme
Sengklæde paa dem / bleffue de befengde
met Pestilentze oc Døde / oc der de andre
Stridz knechte formerckte / at de som haffde
hafft samme Sengklæde vaare bleffne dø-
de / brende de det Denne Historia scriffuer
Doctor Jodocus Villichius i den Bog
som hand haffuer screffuet om Pestilentze.
Oc i samme Bog scriffuer hand oc at der
laa it Hiune eller Pude i it Hus huor som
Pestilentze haffde førre regeret i en vraa vdi
sem Aar vtoet oc vrenset aff forsømmelse
skyld / vmsier kom der en som rørde ved sam-
me Pude eller Hiunde / oc bleff befengt / oc
Pestilentzen regerede der paa nylige som
hun haffde førre giort. Antonius scriffuer
Porte. iij. Titulo. xxij. Capit. xij. At An-

no Christi M. ccc. xlviij. vaar der i Flo-
rentze Stad en stor suar Pestilentze / oc vd
samme Pestilentze døde it fattigt Mennisk
som haffde ligget paa nogle gamle Klude,
oc der hand vaar død / kastedis samme gam
le Klude paa Gaden / oc der komme ij
Suin oc rodede / som deris art oc natur
er / iblant samme gamle Klude / oc de bleff
ue strax befengde met Pestilentze / oc de lø-
be bort oc igien indtil de nedfulde oc døde.
Thi giøre de aff Flanderen / Brabant oc
Holland / disligeste de i Schotland ret i det
at de sky saadanne forgifftelige Steder / de
lade oc toe oc rense alle ting som i saadanne
Huss ere ved deris Skrubbers / det er / ved
nogle besynderlige Menniske som sig til saa-
dan handel giffuet haffue / oc derfaare tage
deris løn / som indsæt er aff Øffrigheden
for deris wmage. Her aff kunde wi see at
den forgifftige Pestilentzis onde forgifftelse
kand lenge vere i it wreent Huss oc i wreene
Klæder. Her aff kunde wi oc see huor suar-
lige at somme rige Menniske synde i det / at
naar som deris tienste Tiunde bliffue siuge
(om de end icke haffue vden den Kaaldesiu-
ge) da skude de dem vd aff deris Huss / oc
legge dem heden paa de steder som andre ere
døde / oc da bliffue de forgifftne oc dø / huil-

cke maa

cke maa vel skee de haffde kunde leffuet vdi mange dage.

Paa det at den flyende forgifftige Pestilentze skal icke giffue sig ind vdi nogen reffue eller Væg/ skal mand haffue staandis i den Stue eller Herberge som de Siuge vdi ligge/ nogle Spande eller Bøtter met lunckt Vand / da giffuer sig den flyende Forgifft ned paa Vandet / oc Vandet bliffuer til at see lige som der vaare en Taage paa/ eller som Støff vaare der vdi faldet. Om mand vil giøre at forsagde Vand skal veldelige drage Ederet til sig / da skal mand kaste en Haand eller tho fulde aff Kaaberrøg i samme Vand/ oc effter Karernis storhed. Mand skal oc kaste en gloendis Tegelsten/ eller gloindis Jern / eller staal i samme vand/ da drager samme vand Ederet diß bedre til sig/ dette skal icke giøris en gang men offte.

Om mand legger wslucter Kalck vdi den Stue eller Herberge / som den Singe i ligger / den drager oc Ederet til sig.

Det iiij. Capittel.

Om Mad oc Dricke.

Brød.

DEt Brød som mand skal æde den stund Pestilentze regerer / det skal vere aff god Ru eller Huede/ vel su-

vel suret / saltet oc baget. Oc huer tredie dag skal mand haffue (om saa skee kand) ferskt nybaget Brød. Om Vinteren skal mand bage i Brødet danskt Commen / Anis eller oc Coriander / som er beredt / saa at den haffuer leget en nat i Edicke / oc siden tiurt.

Kiød. De Diuris Kiød som hente deris føde hart hoss Bierg / huilcke som icke ere forfede eller for maffre / disse ere serdelis gode at æde aff / naar som Pestilentzen regerer / oc de beste aff saadanne Diur ere / Lam / vnge Kiød / Kalffue / aff vilde Diur / vnge Raaer / Harer. Aff Fugle / Høns som

Fugle. karske oc sunde ere / fordi at Høns befengis oc offte met Pestilentze / vnge Hane / Capuner / Agerhøns / Starer / Solsorter / oc andre saadanne Fugle / som deris omgengelse oc verelse i Skoffue haffue. Men deris Induaaler / Fødder eller Hierne de skulle icke ædis vdi den tid som Pestilentze regerer. Alle de Fugle som deris bolig oc Reder haffue paa Vandet / vere sig Gess / Ender / Suane oc andre saadanne / de forbiudis aff Lægerne vdi saadan tid.

Fisk. Den Fisk som er fangen vdi rindendis Vand / oc skæl paa sig haffuer / den maa

mand æde vdi denne tid/ lige som ere/ Ged-
der/ Brasen/ Horck oc andre saadanne/
disse maa mand siude eller stege / effter som
mand selff vil / Men dog leffue Lægerne de
som ere stegte mere end de som ere saadne.

Melck.

Huad som beredis aff Melck ronder
lættelig/ oc forderffuer snart en ond Maff-
ue/ thi er den icke at bruge i saadan tid.
Men Sur Melck/ eller Oste Valde maa
mand oc bruge.

Ost.

Mand skal ingen gammel raaden Ost
æde / men sidst effter mand haffuer ædt el-
ler fuldnær giort sit Maaltid/ da maa
mand vel æde lit aff en god fersker Faare el-
ler Gede Ost.

Æg.

Æg som ere blødsaadne/ eller slagne
paa Vand maa mand æde. Men haarde
saadne eller stegte Æg/ eller oc det som ba-
get er aff Æg forbiude Lægerne/ thi de stop-
pe/ oc naar som Pestilentze regerer/ skulle de
ting brugis som løsen oc Stolgang giøre.

Fruct.

Aff Fruct maa mand æde tørre Blom-
mer/ Persinger/ Valnødekierner som no-
get stund haffue ligget i Edicke/ de loffuis
serdelis vdi denne tid. Mand maa oc vel
iblant æde Haselnøddee / Ribes/ Mørske
Eble / saadne Pærer/ Quæer/ Om Vin-

teren maa mand bruge | Mandele| Figen/ Rosiner| Cappers| Oliuer| Pomerantzer.

Ingen fruct skal afftagis aff Træerne Aarle om Morgenen | den stund end nogen taage er paa dem.

Kaal. Kaal giort aff Persilies vrt oc Rødder | aff Boras | Spinas | Bede / Milder| Surer / eller aff Roer maa mand æde. Men Kabusekaal er vsund vdi saadan tid| mand maa bruge Mandelemelck| oc Erthesaad vdi denne tid.

Velling. Byg velling/ Haffre velling| eller velling aff Risengryn | met Edicke sur giort| maa mand æde.

Senip. Oc men saa er at Leffueren hedmis aff Senip | da er det icke gaat at mand bruger den. Men met disse Vrter maa mand rede oc forbedre sin Mad met| som ere: Ingefær| Canelebærck | Saffran. Eller mand maa bruge dette efterfølgendis| huilcket saaledis skal beredis. Mand skal tage Canelebarck it Lodt/ Muscateblommer it halfft Lod/ Cardomomer it Quintin| Ingefær try Quintin/ Spisekommen it lodt | røde tørre Rosen/ Anis/ rød oc gul Saffran/ aff huert it halfft quintin| disse skulle stødis til Puluer| Oc naar som mand her aff bruge vil | da skal mand lade Vin der paa / oc bruge det

Cinnamomum. Macis. Cardomomum. Zinziber. Cuminum. Rosa rubea. Sandalum. Crocus.

vdi den sted som mand er van at bruge Se-
nip. Mand maa oc vel tage her Sucker til
saa meget som mand selff vil.

Om Sommeren naar som stor hede
er | da skal mand icke bruge hede Vrter.

Edicke.

Det er god oc nytteligt / at mand bru-
ger Edicke vdi alle Rætter som kaagis.

Mange rætter.

Læ gerne forbiude oc at mand skal icke
bruge mange atskillige Rætter | naar som
Pestilentze regerer. Thi lige som Oxekiød | oc
Kalffuekiød / kunde icke vel til lige siudis i
en Gryde saaledis kunde icke heller mange
haande slag Rætter vel fordøffuis eller for-
tæris i en Maffue | men raadne oc forderff-
uis / huor aff atskillige Siugdomme kom-
me | oc serdelis om mand æder Kiød oc
Fisk tilsammen offuer it Maaltid.

Om drick.

De som ere vane vid Øll | de skulle dri-
cke gaat gammelt Øll | huilcket som icke er
forsterckt | de maa oc henge i deris Øll |
Holtzurt | aff somme S. Elline vrt kaldet.
Eller oc støtte Lauerber.

Enula campana. Bacce lauri.

De som ere opuande met Vin / de
maa dricke god klar huid Vin / som er blan-
det met saadet Vand | eller de maa blande
dem met Rosen vand | eller met Endiuie
vand om Sommeren | oc om Vinteren met
Cardabenedicte Vand. All offuerflødig

drick skal flyes / om Sommeren skal mand dricke den drick som køler / oc om Vinteren den som værmer.

I denne tid skal mand dricke den Vin som er tilgiort met Saluie / Eneber / Holtzurt / Bethonie. Men Gammelt Folck de skulle gierne dricke den Vin som er tilgiort met Malurt.

De som er befengde skulle aldelis ingen Vin dricke / vden alleniste den / huilcken som de tage til dem met nogen besynderlig Lægedom. Malmesie / Clarete / Miød / Brendeuin / oc anden saadan heder oc sterck drick de skulle icke brugis i denne tid / Thi at de hedme Blodet / oc naar som det er hedt / kand det lættelige befengis.

Vand. Vandet huor i mand skal kaage Maden / det skal vere ferskt Kildeuand / som vdspringer vnder den klare Himmel.

Søffn. Efter Middags Maaltid / skal mand icke nedlegge sig til Søffns / thi aff saadan søffn vorde alle Lemmer tunge / mand faar der aff Hoffuetuerck / den Kaaldesiuge / oc Madens lyst forgaar. Men vil mand nu soffue da maa mand sidde rette offuer ende / oc soffue en liden stund. Om Afftenen effter Afftens Maaltid skal mand icke fortilige nddlegge sig til Søffns / før end to eller

tre

tre Timer ere forløbne. Siu timer er en ret naturlig Søffns/ huad som mand der offuer soffuer det kommer Menniske til skade.

Naturlig Søffn.

Skeer det ocsaa/ at mand sueder i Søffnen/ eller om Natten/ da skal mand vel stryge Sueden aff sig met it rent Linklæde.

Sued.

Strax effter Maaltidet skal mand icke Arbeyde/ thi her aff forhindris fordøffuelsen i Maffuen/ oc føden faar icke hendis rette natůrlige gang i de Aarer som den skalde/ Leffueren/ Milten/ oc Nyrerne forstoppis/ huor aff store oc suare Siugdomme komme. Men de som ere opuand aff Barndom til arbeyde/ de vnder tagis aff denne Regel.

Arbeyde.

At bade i denne tid forbiudis aff Lægerne/ thi aff Suedebad giøris Hierte siuge/ oc mand bliffuer mactløß/ oc tørster effter Badet/ oc bader mand lenge/ da beredis vædsken til at ronde. Men huo som van er til at bade/ hand maa bade en liden stund/ oc icke i stor hede/ paa det at Suedhullerne skulle icke forstoppis/ huor aff meget ont kand komme/ naar som vædsken vdi hannem rønder/ som mand vel kand see vdi en Møg hob / io tettere hand ligger tilsam-

Bad.

men lage / io mere hand rønder. Oc en ti-
me før mand gaar ind i Badet / skal mand
tage til sig it Quintin aff Galeni / eller aff
Andromachi Therragelse / eller oc Methri-
datum, eller aff Electuario Liberantis,
om Vinteren met en Skeefuld aff Vin.
Oc om Sommeren met Rosen vand aff
Surer / eller met Scabiose vand / eller met
Vand aff Hiertens fryd / eller oc met Vin
Edicke. Ingen tid skal mand bade met en
fuld Maffue / men naar som Maden er
fuldnær fordøffuet eller fortæret. At bade
fastendis er alsombest. Disligeste skal mand
oc vel smørie oc gnide sig allesteder i Ba-
det met Olie aff Chammilleblommer eller
oc met Vin / da obnis Suede hullerne / oc
den onde vædske giffuer sig vd. Det er oc
saare gaat at mand gnider Fødderne vn-
derneden til met Salt oc Edicke. Oc eff-
ter at mand vdgaar aff Badet skal mand
sig nedlegge / oc saa atter suedis.

Oleum Chamomillæ.

Stolgang

Huer dag skal mand voddriffue Lege-
mens offuerflødighed oc wreenhed ved stol-
gangen. Mand skal oc icke heller forlenge
holde sit Vand. Oc om Stolgangen vil
icke komme aff sig selff / da skal mand bruge
til dem som ere vande til Clistere sacte Cli-
stere / som giorde ere aff Fioler / aff den Kat-
teost /

Viola.

Katteoſt | Althea | oc aff Biørne kleffuers yrt | met Liſſebons olie. Eller mand maa bruge aff de Piller ſom kaldis Peſtilentziales, oc de findis berede i Apotecken. Da fattige mue bruge / Tappe huilcke de ſkulle ſtinge bag ind | ſom ere giorde | aff Alun | aff huid Sebe | aff Fleſt | aff en Bederod.

Altea. Branca vr-ſina. Oleum oliuarum.

Mand ſkal oc vel vaacte ſig for haſtighed | vrede / fortørnelſe | ſorg | angeſt | bedrøffuelſe | fryct | forfærdelſe etc. Mand ſkal vere lætſinnig / oc glæde ſig met ſine Venner / oc bruge Sang | Harpeleg | Trompe / Pibe / oc andre ſaadanne Leg oc lyſtighed.

Efftersi at naturens leg oc legemlig ſamquem / ſom Mand oc Huſtru bedriffue tilſammen | giøris icke alleniſte alle Lemmer ſtrøbelige | men ved den gierning vdføris oc Liffſens aand | thi er det raadeligſt | at mand bruger den maadelig.

Legemlig ſamquem.

Det v. Capittel.

Om Aareladelſe.

Der ſom mand det føler | at det ſtinger aldermeſt | vere ſig bag i ørnene / vnder Armene | eller vdi Rørerne

der vil

Hiernen. Hiertet. Leffueren.

der vil forgifftelsen sig sætte oc vdbryde. Thi naar som Hiernẽ røris oc befengis aff forgifftelsen/ driffuer Hiernen den fraa sig bag Ørnene. Hiertet vnder Armene. Leffueren i Rørerne. Thi skal mand met Aareladelse saaledis handle som her efterfølger.

Halss. Øren.

Er mand hoffuen i Halsen/ eller bag Ørnene/ oc samme Menniske er offuer xiiij. Aar gammelt/ da skal mand lade sla Hoffnet aaren offuen i Albukrogen/ eller imellem Tommelfingeren oc Pegefingeren/ it Fingers bred neden faare paa samme side/ som mand befengdt er/ oc i saadan tid skal mand icke ansee eller acte/ om Maanen er i it gaat eller i it ond Tegen/ om hand er ny eller gammel/ om det er aarle eller silde.

Er Heffuelsen vnder Armhullerne/ da skal mand lade sla Medianen eller en gren aff hende/ imellem Pegefingeren oc den lange Finger paa samme side som Heffuelsen er.

Siden.

Er heffuelsen nedre paa siden/ eller der hoss/ da skal mand sla Leffuern Aaren/ eller Basilicam/ eller en gren aff den ved den lille Finger.

Røren.

Huilcken som hoffuen er vdi Røren/ eller der neden faare/ hand skal lade den Aare som heder Saphena/ oc den er neden ved Anckelen inden paa foden.

Er Heffuelsen i begge røre / da skal mand lade paa den høyre Side / oc icke paa den venstre / paa den venstre / paa det at forgifftelsen kand dragis fra Hiertet.

Vdi begge Rører.

Huilcken som frycter sig at haffue Pestilentze / oc haffuer dog ingen visse Tegn / hand skal lade sla Medianen / oc er det om Vaaren eller om Sommeren / da skal hand lade sig paa den høyre Side / oc om Vinteren paa den venstre. Mand skal acte i Aareladelse / at mand drager det forgifftige Blod fra Hiertet / oc icke til / derfaare huer som hoffuen er vdi fire Røre / oc lader nogen Aare sla paa Armene / hand kommer vdi stor fare.

Ingen tegen.

Haffuer nogen Aareladet sig / før end hand folde nogen Heffuelse / oc om nogen Heffuelse gaffue sig tilkiende effter mand haffuer Aareladt / da skal mand strax lade sla en Aare igien / paa samme side som Heffuelsen sig tilkiende giffuer.

Siuglige Quindfolck som ere begaffnede met Foster / skulle icke Aareladis / før end fire eller fem Maanede effter at de ere bleffne siuglige / der effter maa de Aareladis / oc giffuis Lægedom lige som andre der ere befengde. Mand skal sætte dem Kopper i den sted som de skulle Aareladis / oc hugge

Siuglige Quinder.

hugge hul paa steden. Mand maa oc sætte Kopper paa vnge oc spæde Børn/om de ere offuer try eller fiere Aar gamle / men de skulle ingen hul huggis. De som aldelis siuge skrøbelige oc mactløse ere / de skulle icke Aareladis / der som saa skeer / da vorde de end siugere oc aldelis mactløse. De som xxiiij. timer haffue veret befengde / oc de paa søffnet / de skulle icke heller Aareladis Thi naturen haffuer da dreffuit forgifftelsen til en sted / Oc er stadfest / Oc om de Aareladis / da vdløber det gode Blod oc det onde forgifftige Blod bliffuer inde igien.

Spæde Børn.

Strøbelig oc mactløs.

Befengt oc Søffnet.

For den som icke maa Aareladis. Den som icke maa Aareladis / hand skal lade sætte sig Kopper / Burde hannem at slaa Hoffuet Aaren / da skal hand lade sætte Kopper bag vdi Nacken. For Median paa Skuldern. For Leffuer Aaren paa Lenderne. Paa Knæene for den Aare som sidder vnder Anckelen.

Lade sætte Kopper.

Det vj. Capittel.

Legedom for Pestilentze.

Jes

IEg vil her først sætte oc beskriffue nogle Lægedomme som her i vore Land vaare / Huilcke visselige Mennisken beskermer for Pestilentze/ oc fattige mue bruge dem som icke formaa oc kiøbe fremmede vdlendiske dyrebare Lægedomme.

Angelica.

Angelice rod i Edicke lagt oc it stycke aff den vdi Munden baaret / dissligeste oc it stycke lagt i en Lin klud oc der til luctet / beskermer Mennisken for Pestilentze. Eller mand maa støde den til Puluer / oc strø lit aff samme Puluer paa it stycke Brød som bløt er vdi Edicke / oc det saa æde.

Er nogen befengt met Pestilentzis Kaaldesiuge / eller met Suedesot / eller Rosen siuge. Hand skal tage it halfft quintin aff Angelica rod smaat støt til Puluer / oc it quintin ret god Therragelse. Men haffuer mand icke Theragelsen / da skal mand tage it halfft quintin aff Angelice rod / oc try lodt Vand som brent er aff Angelice rod. Haffuer mand icke Angelice Vand / da maa mand dricke det met Vin. Oc legge sig saa ned til at suedis / da beskermis hand aff faaresagde siuger. Denne Lægedom er viss oc offte forsøgt.

Aaron. Mand maa tage Aarens Urt / huilckin aff samme Munckesands vrt kaldis/ Rød eller frø/ Hutlcket som mand aff denne vrt bekomme kand / er hun fersk oc grøn/ da skal hun vel stødis / Oc Osen vdkrystis vel met Edicke/ saa skal mand tage aff samme vdkryste Oeff iiij lod/ Theragelse it quintin / Disse skulle blendis vel tilsammen / oc giøris lunckct / oc saa drickis / oc der effter skal mand sig nedlegge oc der paa suedis / da vddriffuis forgiftelsen. Denne Lægedom er viss oc offte forsøgt. Haffuer mand icke Theragelsen / da maa mand alligeuel dricke Osen met Edicken / da vddriffuis forgifftelsen neden vd ved Stolgangen.

Betonica. Bethonie stød til Puluer met Sucker bland oc ædt / er god for Forgifftelse/oc for Hoffuetuerck / som mand almindelig gierne faar / naar som Pestilentze regerer. Eller mand maa dricke om Morgenen Fastendis it halff quintin met en drick Vin eller met Vand som brent er aff Bethonie.

Gentiana, Zinziber. Ruta. It quintin Entzian met lit Ingefær oc tør Rude til Puluer støtte / oc Aarle om Morgenen met en drick Vin drucket/ beskermer Menniskcn for all Eder oc Pestilentze.

Entian skaaren i stycker / oc en nat lagt i Edicke / oc om Morgenen it stycke til sig taget / oc it stycke holdet for Munden / beskermer Mennisken for Pestilentze oc for Pestilentzis onde luct.

Semen leuistici.

It quintin Loestilcke frø oc it quintin Theragelse tilsammen blandede / oc det til sig taget met iij. eller iiij. Skeder fulde aff Vin oc Edicke tilsammen blandede / oc førre lit luncket giort oc sig nedlagt oc der paa suedet / vddriffuer veldelig Pestilentzen.

Bacce lauri.

Tu eller try Lauerber Aarle om Morgenen fastendis ædne de ere gode / thi de styrcke Hiertet / disligeste den kaalde Maffue / oc Hiernen beskermer Mennisken for den onde Pestilentzis luct.

Ostrutium.

It stycke eller tu aff Mester Vrt om Morgenen fastendis ædt met Salt / styrcker den kaalde slimactige Maffue / oc beskermer Mennisken for Pestilentzis onde luct. Er nogen befengt met Pestilentze / hand skal tage it quintin eller lit mere aff Mester vrt som er stød til Puluer / oc det skal mand dricke met en drick varm Vin / eller met it aff de brende Vand / om huilcke her offuenfaare sagt er. Haffuer mand Theragelse / da skal den tagis der til.

Aristologia.

Eller mand maa tage Hulurt / rød

Myrrha. Castoreum — Myrrhe / Bibergel / aff huert it quintin/ oc støde dem til Puluer / disse skulle siudis vdi hvid Vin / oc vdi helfften saa meget Edicke som Vinen er / Her skal mand dricke en god drick den stund det end varmt er / oc sig ned legge oc der paa suedis.

Scabiosa. — Er nogen befengt met Pestilentze / hand skal tage Scabiosam den stund hun fersk oc grøn er met rod oc alt oc støde den met Edicke / oc kryste den igiennem en Klud / oc tage her til it quintin Theragelse / oc dricke denne Lægedom. De effter skal mand dricke i nie Dage Van som brent er aff denne Vrt / eller oc Van huor i denne Vrt er saaden. Men om mand kand icke faa denne Vrt den stun hun er Fersk oc Grøn / da maa mand støde den tør til Puluer / oc Dricke saa halfft Lodt aff hende met Vin oc Edicke som denne Vrt er saaden i / oc denne Lægedom oc Drick er serdelis god til den som Pestilentze haffuer taget met hede.

Ruta. Grana Iuniperi. Enula campana — Eller mand maa tage tør Rude / Eneber / Holtzurt / Valnøde Kierner reenskalede / lige meget aff huert / disse skul stødis tilsammen met Rosen Edicke / man maa oc vel tage her til noget Rosen Honnig / her aff skal mand tage om Morgene

en S

en Eke fuld / oc da beskermis mand den
dag for Pestilentze.

Men er nogen befengt met Pestilentze/
da skal mand tage Osen aff Rude tu lodt/
oc it quintin Theragelse / disse skulle blan-
dis tilsammen ; oc luncket giøris / oc siden
drickis / der skal mand sig nedlegge oc der
paa suedis. Oc aff denne Lægedom skal
mand giffue den Siuge tre gange inden fi-
re tiue timer. Met forscreffne Lægedom
ere mange hiulpne oc ere fride for Pesti-
lentze. Om mand siuder Rude oc Rude
frø vdi Vin / oc Dricker den / da haffuer
hand den samme dygd som forscreffne Læ-
gedom haffuer.

Ruca. Seminis Rutæ.

Acetosa.

Sex eller siu blad aff Surer / rene
toffne / den stund de fersk oc grøne ere / oc
ædt / er en god Lægedom for Pestilentze.
Men om mand kand icke faa den grøne oc
ferske / da maa mand tage de som tiurde
ere / oc dem sønder gnide eller støde / oc
tage der tillige meget Sucker som Surer-
ne ere / oc disse tilsammen blende / saa bliff-
uer det it kaasteligt Puluer til at bruge for
Pestilentzis onde forgifftige luct. De som
ere komne til deris laue Alder / de skulle ta-
ge her aff it quintin / oc vnge Børn noget
mindre. Denne Lægedom maa huer mand

bruge / vere sig Børn / eller siuglige Quindefolck.

Aqua acetosæ.

Vant aff Surer brent / oc det drucket / beskermer oc for Pestilentze.

Er nogen befengt met Pestilentze / hand skal tage frøet aff Surer it quintin støt til Puluer / oc it quintin Theragelse / disse skulle blandis tilsammen / denne Lægedom skal mand dricke met Sure Vand / eller met Scabiose Vand / ocsaa sig nedlegge oc der paa suedis.

Tormentilla.

Osen aff Tormentilla drucket met Vin / vddriffuer all Eder oc Forgifft aff Menniskens / vere sig kommen aff Pestilentze eller aff andet.

Er nogen befengt met Pestilentze / eller met nogen anden forgifftelig Suge / oc om hand icke kand faa oc bekomme Osen aff Tormentilla / da skal mand tage it quintin Tormentille rod støt til Puluer / oc den dricke met en Drick luncket Vin / Mand maa oc tage her til it quintin Theragelse / om mand kand den faa oc bekomme.

Tormentille Vrt oc Rod vdi Vin saaden oc drucket giør det samme. Oc om mand tager it quintin Theragelse her til / oc dricker den met forsagde Vin / oc legger sig ned / oc der paa suedis / da vddriffnis

gis all Eder oc Forgifft / Denne samme Lægedom er offte forsøgt.

Grøn oc ferst Malurt om Morgenen fastendis ædt / eller oc Vand aff hende brent / oc drucket / beskermer Menisken for Pestilentzis onde luct. Absinthium.

Malurte Knopper eller Blomster / besprengde met Salt oc nedslagede / beskerme oc Menisken for Pestilentze.

Femten Eneber aarle om Morgenen fastendis aadne / oc der til kiernen aff en Valnød / som haffuer legget i Edicke / om mand den haffuer / loffuis saare for Pestilentzis onde luct. Grana Iuniperi.

Mand maa tage en Løg / oc vdhule hannem / saa at mand kand lade i hannem it quintin god gammel Theragelse / eller saa meget som en Haseinød kand vere / saa skal Hullet tilstoppis igien met noget aff det som vdhulet er / oc suøbis i vaade Blaar / oc sættis i hed Aske / eller Ildmørre / oc Hullet skal vendis op at / paa det at Theragelsen skal icke løbe vd / Oc naar som Løgen stegter oc blød er / skal hand vel stødis i en Mortere / oc der paa ladis fire eller fem Skede fulde aff god Vin Edicke føye varmit giort / Disse skulle vel gnidis tilsammen met Støderen / oc siden krystis igiennem Cepe.

en lin Klud / da bliffuer det som er vdkryst it sort Vand / det skal vermis igien / ocsaa Drickis aff den som er befengt / oc skal nedleggis oc suedis / da frelsis hand næst Guds hielp aff denne Sot oc Breck. Men kand mand haffue Vand aff surer / eller aff Scabiosa, da er det bedre end Edicken.

Egeloff som vaaxne ere paa Sommer Tenen / eller Quist tiurde / oc støtte til pul-uer/met Sucker blandede/oc ædne / de ere saare gode for Pestilentze / de kunde icke nock loffuis / fordi at de driffue den onde vædske aff Legemet.

Folia Rutæ. Grana Iuperi. Nux.

Mand maa tørre Rudeblad oc tage it Lodt aff dem / Eneber oc Figen aff huert it halt Lodt / Valnøde kierner rene skalede tu Lod / god Edicke fire Lod / Disse skulle stødis tilsammen / oc her aff skal mand tage noget til sig om Morgenen / før end man gaar i Lucten. Somme tage lige meget aff huert / oc handle der met som sagt er. Andre kryste denne Lægedom igiennem en Klud / oc lade det vdi it Glaß / oc sætte det vdi nogle dage mod Solen / oc naar som de ville tage her aff noget til dem / da tage de aarle om Morgenen en Skee fuld.

It stycke aff en Suomp vaadgiort vdi forscreffne Lægedom / oc den holdet for

Næsen / oc til den lucter / beskermer Menniskennisken for Pestilentzis onde luct.

Mand maa tage Rude / Knopperne aff Malurt / Saluie / Figen / huid Senip / oc Valnøder kierner / lige meget aff huert / Disse skulle stødis tilsammen met god Rosen Edicke / eller met anden god sterck Edicke / saa at det vorder som it Electuarium / Heraff skal mand tage til sig aarle om Morgenen saa meget som en føye Valnød.

Ruta
Absinthiũ.
Saluia.
Eruca.
Nuclei Iuglandis.

Eller mand maa støde tine Rudeblad oc tu Valnøder kierner tilsammen met lit Salt / oc æde her aff.

Tag to Valnøder tu Figen til it gammelt Menniske / helfften saa meget til it vngt Menniske met Salt ædne / loffuis oc saare.

Eller mand maa tage Boli Armeni, som beredt er it quintin / Rosen Vand fire Lod / Vin Edicke tu Lod / disse skulle røris tilsammen / oc gjøris lit varmt / oc skal giffuis den som er befengt / om hand kaster det op da skal hand skølle sin Mund / oc tage det anden gang til sig lige som forscreffuet staar / dislgeste tredie gang / dette skal brugis indtil den Siuge beholder det hoss sig / beholder hand det hoss sig / da er Hiertet icke forgiffuet.

Bolus Armenus.

Bolus Armenus, oc Terrasigillata, brugis offte i Lægedommen/ Thi vil ieg her lære/ huorledis de skulle rettelige beredis/ før end de skulle brugis vdi Lægedom. Mand skal tage it aff disse/ huilcket aff dem som mand vil bruge oc støde det til Puluer/ oc toe det saa vdi den beste Vin som mand kand faa/haffuer mand icke Vin da maa mand tage Rosen Vand/ Sure Vand/ Malurte Vand/ eller huilcket som mand aff disse kand faa/ oc naar som det saa thoet er/ oc er siuncket ned til Bonden vdi igien/ saa skal mand lade Vinen eller Vandet løbe der fraa/ oc lade det siden tørris. Saaledis skal mand her met handle tre eller fire gange/ siden skal det stødis smaat igien oc beuaris vel. Huo som vil bruge her aff allene vden nogle andre Vrter/ oc om hand er aff hed nature/ da skal hand tage it quintin her aff met god Edicke/ Rosen Vand/ eller Sure Vand/ o met lit Vin. Er hand aff Kaald nature da skal hand tage det met Vin allene. Saa tidt oc offte som mand vil bruge Bolus, e ler Terram sigillatam, vdi Lægedom/ d

skul

skulle de vere tilgiorde oc beredde som sagt er.

Mand maa tage Angelice rod tu lodt| Tormentilla | Holtzurt oc Diptam/ aff huert it lodt| Bolus Armenus,try lodt / disse skulle stødis til Pulver oc blandis met lige megen god Theragelse | om mand kand den bekomme| her aff skal mand giffue it quinein lige som føre om andre Lægedomme sagt er.

Angelica. Tormentilla. Enula. Diptamus. Bolus Armenus.

Det vij. Capittel.

Om fruglige Quindfolck oc Børn.

Naar som Pestilentze regerer / da regerer hun offuer de fruglige Quindfolck som ere begaffuede aff Gud met Foster / Oc offuer vnge oc spæde Børn | Huilcke som icke kunde bruge nogen sterck Lægedom vden deris skade oc forderffuelse| Paa det de skulle icke forladis| vil ieg her sætte nogle Lægedomme som de bruge mue vden all skade oc fare.

Er nogen Quindis persone fruglig met Foster | da maa hun æde it stycke stegt

Brød

Brød som haffuer ligget vdi Vin Edicke/ mand maa oc giffue Vnge Børn der aff fastendis.

Eller hun maa æde Valnøde kierner som haffue ligget vdi Vin edicke.

Radix Pimpinellę.
Hun maa ede fastendis Queseurte rod / eller Pimpinelle Rod som er indsyltet.

Folia Scabiosę
Acetosę.
Rutæ.
Om Sommeren maa hun bruge Scabiose blad / Surer oc Rude / met nogen Vin edicke.

Carica.
Tormentilla.
Cortex maliarantij.
Om Vinteren maa mand tage Figen Tormentilla/ Pomerantzier skaler/ Valnøde kierner/ oc Rude/ Disse skulle stødis tilsammen / oc giøris her aff it Electuarium met Honnig oc Salt / her aff skal hun tage til sig om Morgenen saa meget som en god stor Haselnød kand vere.

Suecinum.
Vnge oc spæde diendis Børn / dem maa mand giffue tredie delen aff it quintin / huid Raff eller huid Brendesten / met vand aff Surer/ eller met Melck.

Cortex malis. Arantij.
Eller mand maa giffue dem tredie delen aff it quintin Pomerantze skaler.

Eller mand maa giffue det Bolas som er beret som offuenfaare lært er.

Cortex mali. Arantij. Cornu Cerui.
Eller mand maa tage / Skalerne aff Pomerantziers Eble / brent Hiorte horn/ Huid Raff eller Brendesten/ aff huert halff

andet quintin/ Enhørnig it halfft lodt/ diſſe ſkulle ſtødis til Puluer/ her aff ſkal mand giffue Barnet tredie delen aff it quintin/ oc det ſaa nedlegge at det kand ſuedis.

Succinum. Monocerotis.

Mand maa oc giffue de Børn ſom ere yngre end ſiu Aar / Jordrøgis Urtis vand/ eller to eller tre Skeder fulde aff Angelice vand/ oc om de haffue ſtor Hede / da maa mand lade vdi ſamme Vand ſaa meget Campher ſom it byg korn veyer. Mand maa oc vel giffue dem Roſen Vand/ Siture Vand/ Jorbere vand/ Men ingen Vin ſkal mand giffue dem. Børn ſom ere tolff Aar / dem maa mand giffue it halfft quintin Theragelſe met Jordrøgis vrtis vand.

Aqua Fumiterre.

Det viij. Capittel.

Huor til mand ſkal lucte naar ſom mand vdgaar aff Huſet.

MAND ſkal icke vdgaa om Morgenen / for end mand haffuer taget nogen aff forſcreffne Lægedomme til ſig/ oc naar ſom mand vil vdgaa/ da/ ſkal mand bruge en aff diſſe efterfølgendis Lægedomme.

Mand

Radix Levistici. Mand maa holde vdi Munden it stycke Loestilcke rod / dissligiste oc saa lucte til den

Radix Valerianæ. Eller mand maa bruge it stycke aff Valeriane Rod / Lige som her faare sagt er.

Zeduaria. Eller mand maa holde vdi Munden it stycke Sedefer / Mand skal oc om Morgenen æde aff den fastendis.

Eller mand maa tage Rude blad / oc Knopperne aff Malurte / lige meget aff huert lit Meyran / Sedefer it halt quintin / Angelice rod / it quintin. Alle disse skulle stæris smaa / oc bindis vdi en ren lin Klud / oc den skal leggis vdi blæd / vdi god sterck Edicke / oc siden skal den leggis vdi en liden Bøsse som er suaret aff Eneber træ / den skal bæris vdi Haanden / oc der til luctis.

At mand lucter om Vinteren til Vibergel / loffuis saare.

De andre Lægedomme / til huilcke mand skal lucte / de ere offuenfaare bescreffne vdi atskillige steder.

Vdi Apotecken findis til kiøbs nogle besynderlige Eble / giorde aff atskillige vellnctendis Vrter oc Gummer / de maa de Rige kiøbe / oc lucte til dem. om de icke fornøyis met forscreffne.

Det ix. Capittel.

Lægedom for de Rige.

HEr vil ieg sætte oc beskriffue nogle Lægedomme for de Rige oc formuendis / som icke ville lade dem nøye met forscreffne simple oc enfaaldige Lægedomme / som her vdi vore Land vaaxe / huilcke huer mand met en ringe ting oc bekaastning kand bekomme. Disse Lægedomme maa mand bruge baade til forwaring / at mand skal icke bliffue befengt disligeste oc om nogen befengis at bortdriffue Forgifft met. Disse maa de selff giøre / eller oc lade dem berede vdi Apotecken saaledis som her nu efterfølger

Om Morgenen før end mand gaar vd vdi Lucten / skal mand tage til sig to eller tre Pestilentze Piller. Thi de purgere sactelig oc langsommelig / styrcke alle Lemmer / beskerme for Forgifft / oc lade icke vædsken raadne / oc disse Piller giøris saaledis.

Aloes citrini
Myrrha,
Crocus.

Mand skal tage Aloes Citrini it halfft lodt / Myrrhe / Saffran / aff huert it quintin / disse skulle stødis oc her aff skal giøris Piller / met den beste Vin som mand kand faa.

faa. Som̃e tage her til lige saa meget Bolas/som de haffue Aloes/oc noget Mastix.

Aloes. Gummi Armoniaci. Crocus.

Eller mand maa giøre samme Piller saaledis. Mand skal tage Aloes it halfft lodt | Gummi Armoniaci, oc it halfft lod| Saffran it quintin | disse skulle stødis til smaat Puluer / oc her aff giøris en god Dey met god Vin / oc saa her aff giøris Piller | huer saa stor som en føye Ert / her aff skal mand tage til sig it Quintin.

Aloes. Myrrha. Crocus. Mastix.

Andre de giøre disse Piller saaledis. De tage Aloes stød til Puluer try Quintin | Myrrhe / Saffran | Mastix | aff huert it quintin. Her aff giøre de Piller met Vin som sagt er. Aff disse skal mand tage huer dag naar som Pestilentze regerer siu eller ote | oc den som er befengt / skal tage it quintin met det snariste. Disse Piller ere saare gode| Thi Aloe vddrager all vnaturlig vædske | Saffran styrcker Hiertet| oc giør gaat Blod. Myrrha renser Hoffuedet| oc beuarer det gantske Legeme| at intet skal der vdi forfuldis| Mastix renser Maffuen aff all slimhed.

Theriaca Andromachi.

Denne er oc viss oc forfaren Lægedom| mand skal tage til sig Aarle om Morgenen it quintin Theragelse Andromachi | om Sommeren met Rosen vand / eller met

Sure

Sure Vand. Oc om Vinteren met Vin ſom blandet er met Scabioſe vand / eller met Cardebenedicte Vand/ eller met vand aff Hiertens fryd/ oc her paa ſkal mand faſte vdi ſex eller ſiu Timer. Denne Lægedom maa oc giffuis met Angelice vand/ lige ſom før er ſagt.

Methridatum.

Metridatum ſaaledis bruget ſom om Therragelſen ſagt er ; er oc en viſſ oc forfaren Lægedom. Men vnge Menniſke ſkal mand icke giffue mere end it halfft quintin/ aff diſſe tuende forſcreffne Lægedom.

Aloes. Myrrha. Agaricus. Rhabarbarum. Sandalum. Roſa purpurea. Corrallus. Diptanus. Gentiana. Zeduaria. Tormentilla.

Eller mand maa tage Aloes tu lodt/ Myrrhe / Saffran / aff huert it halfft lodt/ Agarici preparati, Rhabarbarum, aff huert it quintin/ Sandel rød oc Gul/ Røde Roſen/ Corril/ aff huert it quintin/ Diptan / Entzian / Zedeſær / Tormentilla / aff huert it quintin / her aff ſkal giøris Piller met Syrupe / Acetoſitatis Citri, ſaa ſtore at tre aff dem veye it Quintin. Aff diſſe Piller ſkal mand tage en om Afftenen naar mand vil gaa til Sengs / til en beuaring imod Peſtilentze / oc den ſom er befengt / ſkal tage tre aff dem met det ſnariſte.

Denne er oc en kaaſtelig dyrebare Læ-

gedom

gedom / huilcken Keyser Maximilianus pleyde at bruge / den styrcker Hiertet/oc beskermer Mennisket for Forgifftelse. Oc er nogen befengt met Pestilentze/ da vddriffuis den / om hun brugis vdi tide / for end Ederet tager offuer haanden / som er inden tolff timer / Oc skal saaledis giøris.

Mand skal tage it nyt giort Æg / oc giøre it lidet hul der offuen i / oc lade det huide løbe vd/ siden skal Ægget fyldis fuldt aff wstøt Saffran / oc hullet skal lyckis igien met en Skal aff it andet Æg / Saa skal det stegis langsommelig / indtil Skalen bliffuer sortactigt / Dog skal mand vel tilsee / at det icke forbrendis / Siden skal det stødis smaat i en Mortere / met Skal oc alt / indtil Skalen intet mere kiendis / saa skal mand tage saa meget huid Senip som Ægget veyer met Saffran / oc smaat støt til Puluer. Der effter skal mand tage Diptamum, Tormentillam it halfft quintin aff huert / Nuces vomicæ, aff somme Trane Øyen kaldet / De skulle filis smaa met en Fil/ thi de lade dem icke stødis smaa / it quintin / Angelice rod it halfft Lodt / Queseurt / aff somme Backe rod kaldet it quintin/ Zedefer halfft andet quintin/ Campher it quintin / Alle disse skulle stødis til

Eruca.
Diptamus.
Tormentilla.
Nuces vomicæ
Angelica.
Pimpinella
Zeduaria.
Camphora

til puluer. Siden skal mand tage saa
megen god Theragelse | som alt dette for-
screffne veyer | oc skulle blandis tilhaabe | oc
stødis vel tilsammen i en Mortere i tho ti-
mer | Saa at det bliffuer som it ret Electu-
arium bør at vere | oc siden skal det giem-
mis vdi it rent Kar. Denne Lægedom kand
forwaris vdi xxx. Aar lige god. Her aff ta-
ger it Menniske som karskt er | saa meget
som en Haselnød er met Vin / da bliffuer
hand fri den dag for Pestilentze / Men den
som befengt er | hand skal tage it quintin der
aff met Vin som blandet er met Cardabe-
nedicte Vand / om Siugen tager nogen
met Kuld. Tager hun met hede | da skal den
giffuis Surevand | met Rosen Vand | som
er blandet met lit Edicke | siden skal den siu-
ge legge sig ned / oc saa suedis der paa vdi
fem eller sex Timer. Vnge Menniske som
ere xv. Aar | oc indtil de bliffue xx. Aar /
skulle giffuis it halfft Quintin.

Eller mand maa tage gode ferske Val-
nødder smuckt rent skalede xx. Gode ferske
Figen xv. Rude | Malurt | aff huert en
haand fuld | lang oc tring Hulurt / aff huert
it lodt | Tormentilla Pimpinella, Que-
seurt kaldet | Diptam, Lauerber rene skalede
aff huert halff tredie quintin | Entzian | Va-

Nuclei Iuglandis.
Ficus.
Ruta.
Absinthiũ.
Aristologia longa & rotunda
Diptam.

Bacce lauri. Gentiana. Valeriana. Os de corde cerui. Bolus Armenus. Terra sigillata. Macis. Cinamomum. Garyophylli. Aloes. Zeduaria. Grana Iuniperi.

leriane rod / aff huert it quintin / Det Ben som findis i Hiorte-Hiertet it quintin / Boli Armeni, Terra sigillata, aff huert tre quintin Muskate blommer / Canelebarck / Neglicker aff huert it quintin / Mastix it halfft quintin / Paradise træ / Zedefer aff huert it quintin / gode ferske Eneber try quintin / Alle disse skulle stødis til Puluer / saa skal mand tage her til try lodt god Theragelse / Rosen Edicke it lodt / Vin sex lod / Salt it quintin / disse skulle blandis oc vel stødis tilsammen / saa at det vorder it Electuarium / her aff skal mand huer anden dag tage til sig Aarle om Morgenen saa meget som en Haselnød er stor til / oc siden der paa faste fem eller sex timer.

Ruta. Saluia. Pimpinella. Gentiana. Cardamomum. Grana Iuniperi. Nux Iuglandis. Bacce lauri. Tormentilla. Bolus.

Eller mand maa tage Rudeblad en Haand fuld / Salnie en halff Haandfuld / Disse skulle vel tørris saa at de kunde stødis til Puluer. Queseurte rod it lodt / Entzian it quintin / Cardamomer it lodt / Eneber tu lodt / Valnødde kierner reen skalede tu lodt / Lauerber it lodt / den Rod Columbrina it halfft lodt / Tormentille rod it halfft lodt / Bolus it lodt / alle disse skulle stødis til Puluer / oc mand skal tage her til Theragelse tu lodt / Rosen Edicke it lodt / Disse skulle stødis oc blandis vel tilsammen.

Disse

Her aff skal mand tage om Morgenen saa meget som en Haselnød er stor til / oc siden skal mand der paa faste vdi tre eller fire Timer / oc denne er en god viss forfaren Lægedom.

Eller mand maa tage Brendeuin som brent er aff god Vin en halff Pot / her vdi skal ladis fire lod ret god Theragelse / Zedeser / Angelica / aff huert it halfft quintin smaa støt til Puluer / disse skulle faa staa vdi nogle dage. Her aff skal mand tage to eller tre raare / oc dem holde nogen stund vdi munden / oc siden ned sluge dem / mand skal oc stryge her aff vdi Næseborerne / for mand gaar vd i Lucten.

For dem som ere vande till Brendeuin.
Zeduaria.
Angelica.

Eller mand maa tage Boli Armeni, it halfft lodt / Terræ sigillatæ, rød Corelsten aff huert it quintin / Barcken aff Citro, Zedesær / Saffran aff huert it halfft quintin / Rosen Sucker / aff røde Rosen tolff lodt / Sirupus acetose citri xx. Lodt / alle disse skulle stødis vel tilsammen / her aff skal mand tage it quintin til en foruaring met Vin / eller met Rosẽ vand / eller for sig selff / om mãd kand icke faa disse / oc den sõ besengt er / skal strax tage it quintin der aff / oc it quintin god Theragelse / oc menge det vel met Scabiose Vand / Sure vand /

Bolus.
Terra sigillata.
Corallus rubeus.
Cortex Citri.
Zeduaria.
Crocus.
Saccharum Rosarum.

eller met Rosen vand / oc strax legge sig vdi Sengen at hand kand suedis.

Camphora. Zinziber. Os de corde cerui. Diptamus. Tormentilla. Doronicũ. Euphorbium. Theriaca.

Eller mand maa tage Campher it halfft Lodt / Jngefer it lodt / det Ben som findis vdi Hiorte hierte / Diptam / Tormentilla / aff huert it quintin / Doronici, det er / Krane Øyen / smaat filede it lodt / Euphorbium it quintin / god Theragelse tu lodt / alle forscreffne skal stødis til Puluer / oc blandis vel tilsammen met Theragelsen / her aff skal mand giffue den Siuge it quintin met Vin / eller met it aff de vand som offuenfaare offte om talet er.

Doronicũ. Bolus. Diptamus. Terra sigillata. Tormentilla. Melissa. Acetosa.

Eller mand maa tage Doronici, det er Krane Øyen smaa filede / Bolus Armenus, Diptam, Terræ sigillatæ, Tormentilla aff huert tu lodt / Hiertenfryds blad / Surer aff huer en halff Haandfuld / Saffran / Aloes træ aff huert it quintin / god Theragelse saa meget som alt forscreffne veyer / disse skulle tilsammen blandis / her aff skal mand giffue it quintin met Vin / eller oc noget aff offuenfaare screffne vand.

Det x. Capittel.

Er nogen befengd / huorledis det kand forfaris.

AFF disse tegn kand mand for-
fare om nogen er befengd. Om
mand formercker sig at vere Hoffuē
vdi sine Rører / Hals / eller vnder Armhu-
lerne / eller oc ved Ørerne / eller paa nogen
anden sted. Om hannem siunis at der pre-
ger oc stinger alle vegne vdi hannem. Om
hand formercker stor hede induaartis/oc der
til haffuer tørcke oc tørst. Dog faa oc man-
ge Pestilentze met stor kuld. Naar mand
siunis at ville suede oc kand dog icke suedis.
Om mand begynder snarlige at faa en suar
Aandefang. Om mand formercker Hoff-
netuerck / thi der sielden begyndis Pestilen-
tze vden Hoffnetuerck. Stor begiering til
Søffn / men somme haffue saa stor hede oc
Forgifft vdi dem at de kunde intet soffue.
Naar som Øynene foruãndlis oc stiffte
farffue / wsæduandlig smag vdi Munden
som er besk eller Sur. Om mand bliffuer
suar oc wbequem til at røre sig. Disse ere de
almindelige Tegen / aff huilcke mand maa
kiende om it Menniske er befengt. Endog
der findis ocsaa mange andre Tegen.

Det xj. Capittel.

Farlige onde Tegen.

DIsse ere farlige Tegen / om mand offte kaster op eller spyer / Om mand faar atskillige farffuer vdi Ansictet / besynderlig om det bliffuer blaat eller sort. Om mand sueder offte kaalder Sued ; Om nogens Aande / eller andet som Naturlige fra Mennisken gaar lucter ilde. Om Krampe tager nogen.

Det xij. Capittel.

Hworledis der handlis skal met dem som er befengt.

HVilcken som formercker sig at vere befengt aff forscreffne Tegen. Hand skal met det allerførste begiere hielp oc trøst aff Gud vdi Himmerige (thi at Pestilentze er en besynderlig Guds straff som førre saat er) oc naar hun det giort haffuer / da skal hand strax Aareladis / paa de steder som oftuenfaare i det femte Capittel screffne staa / om saa er at hand er sexten Aar / siden skal hand tage en aff de Lægedommer til sig / som oftuenfaare oc screffne staa / huilcke Mennisken for Pestilentze beskerme / skal sig saa nedlegge

oc ho-

oc hylle vel paa ſig / at hand kand ſuedis vdi fire eller fem Timer / eller oc lengre / om hand det taale oc fordrage kand / oc hand ſkal vel vaacte ſig ſaa / at hand kaſter icke Klæderne aff ſig / ſaa at Lucten rører hannem / paa det at Sueden icke igien indſlas til de Lemmer fra huilcke hand er vddreffuen / oc naar hand haffuer ſuedet / ſkal ſueden aff tørris met varme lin Klude / oc de Lagen paa huilcke den Siuge laa ſkulle borttagis / oc rene leggis vdi ſteden igien.

Oc om den Siuge kand icke Suedis / da ſkal mand ſuøbe hede Tegelſtene vdi lin Klude oc legge den vnder Sengklæderne til den Siuge / en aff dem ſkal leggis mod Bryſtet / oc den anden neden vnder Føderne.

Icke kand ſuedis.

Eller mand maa lade hed Vand vdi Vinflaſcher / oc her met handle ſom ſagt er.

Mand ſkal oc vaadgiøre it ſtycke aff en Suomp vdi Roſen Edicke / i huilcken lit Saffran er lagt / oc den ſkal holdis for den Siugis Næſe / det ſtyrcker den Siuge meget.

Eller mand maa tage Oſen aff Rudel / oc blande den met Roſen Edicke oc lit Campher / oc bruge det ſom ſagt er / denne Lægedom ſtyrcker hiertet ſaare vel.

Succus Rutæ.
Acetum Roſarum.
Camphora.

Tørster den Siuge.
Aqua Rosarum.
Acetosæ
Borraginis

Naar som den Siuge haffuer vel sued/ oc er bleffuen kaald igien/ oc hand da saare tørster / da skal mand giffue hannem denne drick saaledis tilgiort. Mand skal tage Rosen Vand | Sure Vand lige meget aff huert/ Boras vand helfften saa meget | vdi disse vand skal sønder vrides / it halfft lodt Rosen sucker| oc Theragelse tredie delē aff it quintin/her aff skal mand giffue den Siuge noget vdi tre eller fire dage om Morgenen førre lit luncket giort | oc der paa skal hand faste vdi tre timer. Aff denne Lægedom styrckis hiertet | oc driffuer det onde der fra.

Hiertet styrcke.

Denne Lægedom styrcker oc Hiertet saare vel.

Aqua Rosarum.
Acetosæ.
Borraginis
Acetum Rosarum.
Crocus.
Camphora

Mand skal tage Rosen vand tolff lod| Sure Vand | Borrase vand | aff huert sex lodt / Rosen Edicke | fem lodt | Saffran saa meget som en Blaffert kand veye| Campher saa meget som en Bygkorn veye | disse skulle vel tilsammen blendis / her vdi skal vaadgiøris en fire hiørnet lin Klud som er en spand lang | oc den skal leggis paa det venstre Bryst luncket | oc den skal saaledis der paa ligge vdi ti Timer. Men vil den siuge æde noget før / da skal samme lin Klud afftagis | oc to Timer effter at den Siuge haffuer ædt | skal den igien paa leggis.

Naar

Ederet vd at drage.

Naar som den Siuge haffuer vel sued/ da skal mand tage vnge Høns/ eller oc vnge Haner/ oc plocke fierene vel aff dem hoff Artzen/ oc siden vride samme sted vel met Salt/ saa skal mand holde samme sted aff Høns eller Haner paa Pestilentzens byld indtil at Hønset eller Hanen døer. Naar som den er død/ da skal mand tage en anden/ oc den bruge som sagt er/ io flere saaden/ io bedre det er/ thi de drage Ederet til dem. Dette met Hønerne eller met Hanerne maa brugis til Vnge oc spæde Børn/ som ere befengde met Pestilentze/ her met ere mange hiulpne som haffue veret befengde met Pestilentze.

Der effter skal mand tage gode Egler som tagne ere vdi ferske Søer (vdi huilcke mange Frøer ere) som ere trinde røde/ eller Leffuerfarffuede/ oc haffue smaa Hoffuet/ kand mand faa disse/ da ere de bæst/ disse vddrage det onde Blod/ thi de det aff naturen haffue/ at de heller vddrage det onde Blod/ end det gode/ Før end de sættis paa steden/ skal steden gnidis met Salt indtil den bliffuer Rød/ oc siden thoes met luncket Vand/ Oc saa skal samme sted smøris met gaat Blod aff en

Hønne eller Due / saa henge Eglene diß bedre ved. Oc naar som mand vil at de skulle icke lengre drage / da skal mand kaste Salt eller Aske paa deris Hoffuet / da falde de fra steden. Det er oc gaat at mand sætter en Koppe paa samme sted igien / paa det at det onde Blod som igien inde er bleffuet kand vddragis Oc om det vilde bløde formeget / oc Blodet vilde icke stillis / da skal mand brende Gallas til Puluer / oc strø der aff paa Saaret / da stillis det.

Gallæ.

Der effter skal den Siuge rensis eller purgeris met Clistere bag ind / eller met andre Lægedomme som purgere oc Stolgang giøri.

Det xiij. Capittel.

Om Heffuelse eller Pestilentze Byld.

FOrste skal mand giør all sin flid der til at forgifftelsen kand vddragis som sagt er. Mand skal icke heller legge paa Bylden Repercussiua, det er kaalde ting / thi Forgifftelsen driffuis der aff inden Hiertet. Men mand skal

legge

legge dette Plaaster paa Bylden / huilcket
som vddrager Forgifftelsen.

Tag en Løg / oc giør it Hul vdi han-
nem / oc opfyld Hullet vd igien met The-
ragelse oc stød Entzian / giør saa Hullet
til igien / vind samme Løg vdi bloer / oc steg
hannem vel vdi hed Aske eller Jlmørie / ska-
le oc stød hannem siden vel met det som vdi
hannem er / oc bint hannem paa Bylden /
Oc naar som Byldens forgifftelse er vd-
dragen / leg hannem met den Smørelse
som giort er i Honnig / Bygmel oc aff Ag-
geblommer. Eller som mand selff vil / oc
som huer bæst siunis.

Paa det at den onde forgifftige vædske
som er vdi Bylden skal icke videre vdsprede
sig / da skal mand tage Rosen vand to Ske-
der fulde / Vin Edicke en Skefuld / her vdi
skal røris noget Bolus / her aff skal smøris
om kring Bylden.

Aqua Rosarum.

Plasterne eller andet hues som mand
bruger til saadanne forgyfftige Bylder / de
skulle offte fornies / der skal oc vere it føye
Hul met paa Plasteret / paa det at den on-
de forgifftige damp kand dragis der vd. Oc
om mand haffuer icke bruget Egler / som ieg
offuen faare lærde / da skal mand icke for-
hale met Pestilentzis Byld / oc tøffue /

saa lenge til hand blødis aff sig selff / oder der gaar Hul paa hannem / oc hannem siden rense / oc læge som offuen faare sagt er.

Absinthiū. Ruta.

Mand maa tage Malurte / Rude / lige meget aff huert / oc støde disse til Puluer/ oc blande dem met Mennistens Møg eller Skarn / saa meget skal der aff tagis lige som Vrterne ere store til / her aff skal giøris Plaster/oc leggis paa Bylden/da gaar der snart Hul paa hannem. Siden skal mand smøre Smør paa it Linklude/oc legge det paa Hullet/dette skal offte om dagen fornyes / otte eller ti sinde/ oc dette skal brugis all den stund der er Rødde vdi Bylden/ oc siden tillægis som sagt er.

Eller mand maa tage Blommen aff it Æg / oc røre den vel met Salt / oc den paa Bylden legge / oc huer Time skal det fornyes.

Eller mand maa legge paa Bylden huid Lilie rod.

Mand maa tage Figen oc Rosiner som gode ere / aff huert it lodt / Disse skulle stødis vel tilsammen/her til skal tagis it quintin Salpeter støt til Puluer / oc blandis der iblant / her aff skal giøris Plaster met Olie aff Cammille blommer / oc dette skal leggis varmt paa Bylden.

Mand

Mand maa støde Hylde blad oc Se-
nip tilsammen/ oc legge det paa Bylden.

Mand maa blande Surdey met Lisse-
bons Olie / oc det paa legge.

Eller mand maa giøre en Grød aff
Huedemel oc Honnig/ oc aff en stegter Løg/
oc dette paa Bylden legge / dette Plaster er
offte forsøgt.

Om nogen forferder sig der aff at
mand hugger eller brender hul paa saadan-
ne Bylder / da skal mand tage Gøsemøg
oc blande det met Lissebons Olie / oc legge
det paa Bylden / da gaar der hul paa han-
nem.

Om mand haffuer stor Pine vdi saa-
danne Bylder / da skal der icke leggis paa
den Lægedom som tilsammen drager / men
den som modgiør oc pinen stiller / thi pinen
drager den Materie selff tilsammen. Men
mand skal vaadgiøre Bomuld eller en
Suomp vdi Lissebons Olie/ Olien førre lit
varmt giort / oc den paa steden legge.

Olium Oliuarum.

Eller mand maa vaadgiøre en suomp
vdi Vand / huor vdi Chammilleblommer
saadne ere / oc den passelig varm paa legge.

Det xiiij. Capittel.

Forgiffuis nogen met Eder.

Den

DEn Konst at forgiffue hin-anden met Eder / brugis (Gud vere loff) sielden vdi disse Land som første sagt er / Men om saa skede / at nogen bleffue forgiffuen (det Gud naadelig affuende) At mand da kunde vide / Huorledis mand hannem hielpe skulde / vel teg her oc noget der om røre / oc først skal mand vide at der ere mange atskillige Lægedomme til / baade enfaaldige oc tilsammen satte / huilcke mand maa bruge om nogen bliffuer forgiffuen met Forgifft oc Eder / huilcke som Ederet borttage / om de brugis vdi tide før end Ederet tager offuerhaand / oc serdelis tiæne disse effter følgendis her til: Rude / Diptam / Tormentilla / Entzian / Krusemynte / Hiertens fryd / Terra sigillata, Bolus Armenus, Krane øyen Doronici kaldede / Lauerber / Kræffts øyen / Figen / Valnødder / Hulurt / Holtz vrt (aff somme S. Eline rod kaldet) Jordhumle / Peberrod. Alle disse forneffnde fordriffue Eder oc Forgifft / aff deris rette nature / Huorledis disse skulle rettelige brugis / haffuer teg her offuen faare giffuet tilkiende / der som teg haffuer handlet om Pestilentzis Eder oc Forgifft.

Disse

Disse tilsammen sætte Lægedomme fordriffue Forgifft oc Eder / oc de findis vdi Apotecken beredde: Theragelse Andromachi, oc Galeni, Mitridatum, Aurea Alexandrina, &c.

Det xv. Capittel.

Om mand reddis at mand haffuer taget Forgifft til sig.

Forgiffte aff hed nature.

MEen nogen at hand haffuer taget Forgifft eller Eder til sig / da skal hand giffue god act der paa / om Forgifftelsen haffuer veret aff hed eller kaalder Nature. Haffuer den veret aff hed Nature / da er den Siugis Tunge tør oc reffnis / oc haffuer stor tørst / oc vorder macteløs / oc faar sting til Hiertet / vemser saare / stundem faar mand oc store Bugløb.

Lægedom.

Fornemmer nogen saaresagde Tegn / da skal hand strax tage Bolus oc Terram sigillatam, oc støde disse til puluer / oc dricke her aff it quintin met Gedemelck / oc st-

oc st-

melck | oc siden skal hand bruge en drick som giør at spy / da gaar Ederet fraa hannem.

Forgifft aff Kaald nature.

Haffuer Ederet veret aff Kaald nature | da soffue alle hans Lemmer / oc Krampe tager hannem | oc Tungen bliffuer lam/ saa at hand icke kand vel tale.

Lægedom.

Mand skal strax giffue den Siuge ie quintin ret god Theragelse | eller døer hand aff Forgifftelsen.

Det xvj. Capittel.

Forgifftige Diur oc Orme / huorledis de skulle fordriffuis.

DEt skeer tit oc offte at Forgifftige Orme giffue dem ind i en Mands Huß oc Bolig | eller oc vdi hans Gaard oc Haffue | oc paa den sted som mand idelige gaar oc handler / oc de forgiffue mangen mand met deris Forgiffte oc Eder / stundem met deris Stiun/ stundem bide oc stinge en / stundem vdspy de deris Forgifft oc Eder vdi Kar oc Fad | som mand haffuer sin Mad oc Drick vdi/ stun-

fundem forgiffue de en met deris Aande oc onde Luct.

Lægedom.

Vil mand fordriffue saadanne for-gifftige Orme oc Diur aff sin bolig / Huss eller Gaard / da skal mand tage Rude / den Gummi Galbanum, oc Hiorte Horn / aff huert en haand fuld / her aff skal mand giø-re en røg / da fly de / vere sich Hugorme / Ogler / Scorpion / Ederkoppe etc. Huor som mand planter Rude oc Benedicte vrt / did komme icke forgifftige Orme.

Ruta. Galbanum Cornu cervi.

De rige oc store Herrer de skulle haff-ue vdi deris Gaarde oc Haffuer / Paafug-le / Storcke / Kraner / thi at alle forgifftige Diur fly for disse aff ret Natur.

Det xvij. Capittel.

Bidis nogen aff en Hugorm.

Bliffuer nogen Biden eller stungen aff nogen Hugorm eller Snog / da skal mand tage vnge Ha-ner eller Høns / oc holde dem paa steden / oc der

oc der met handle lige som om Pestilentzis Byld sagt er. Oc naar som mand haffuer bruget Hanerne eller Hønsene / siden skal der sættis en Koppe paa steden / oc lade den vddrage Ederet / Der effter skal mand giøre en Smørelse / oc her met skal Saaret smøris / mand skal oc giøre Plaaster aff samme Schmørelse / oc legge det paa Saaret.

Galbanũ. Serapinũ. Myrrha. Asa fœtida. Oppoponacum. Piper. Sulphur. Ruta.

Mand skal tage disse Gummer Galbanum, Serapinum, Myrrha, Asam fœtidam, Oppoponacum, Peber / Suoel / Rude / lige meget aff huer / disse skulle stødis til Puluer / oc blendis met Vin / saa at det vorder til en Smørelse / oc brugis som sagt er.

Om den som stungen er dricker en god drick Vin Edicke / da giffuer Ederet sig vd.

Mand maa oc vel bruge de Lægedomme som her offuenfaare vdi denne Bogs sexte Capittel screffne staa / thi de vddriffue Forgifft oc Eder.

Det xviij. Capittel.

Eder Koppes sting.

STinger en Eder koppe no-
gen / da skal Saaret smøris met
Osen aff Endiuia / oc siden skal
mand holde it kalt Jern paa Saaret.

Det xix. Capittel.

Om Bi oc Bremse.

BIer oc Bremser de haffue en
Forgifft vdi dem / oc dem de stinge
nogen / da skal mand strax holde it
kalt Jern / eller en kaalder Sten paa ste-
den. Siden skal mand tage Bolus oc
Campher / oc røre disse vel tilsammen met
Rosen vand / oc smøre der aff paa steden
som stunget er.

Roden aff den Katost Althea kaldet/
stød met Edicke oc lagt paa Saaret / hiel-
per strax.

Det xx. Capittel.

Bides nogen aff en Kat.

WOrder nogen biden aff en
Kat / eller aff en Affue / da skal
mand blande Hønse møg / oc

Bolus tilsammen met Olie aff Mynthe/ der aff skal leggis paa steden som er biden.

Det xxj. Capittel.

Bides aff Røtte.

Worder mand Biden aff nogen Røtte/det er saare farligt. Da skal mand tage en Tosse / oc legge den vdi en ny Leerpotte oc brende den til Puluer / aff det Puluer skal strøes vdi Saaret / Samme Puluer maa oc brugis til andre saadanne Forgifftige bid.

Det xxij. Capittel.

Om it fastendis Menniske Bider nogen.

Worder nogen Biden aff it fastendis Menniske / huilcket oc saare farligt er / Thi der aff vaaxe onde forgifftige Bylder / paa saadanne bid skal leggis den Lægedomme som offuenfaaet om Katte bid screffuet staar.

Det xxiij. Capittel.

Om nogen forgiøris aff nogen Quinde.

HAffuer nogen Quindis Perso-ne det saa skicket oc giort met Konst/ at mand skal ingen elske vden hende allene/ oc om mand vil giøre hendis Konst/ til intet / Da skal mand saaledis handle.

Mand skal tage Perler oc Jordhum-le / aff huert it quintin / Disse skulle stødis til Puluer / oc drickis met vand som brent er aff Hiertens fryd / oc mand skal henge it stycke aff en Segelsten om halsen / saa at hand henger paa det bare Bryst.

Margarite.
Hypericon
Magnes.

Det xxiiij. Capittel.

Haffuer nogen ædt forgifftige roddet Kiød.

HAffuer nogen ædt noget rod-det Kiød / eller rodden Fisk / da skal mand komme den til at spy som det ædt haffuer / der efter skal mand giffue hannem at dricke Vin oc Peber blandede tilsammen.

Her i disse Riger oc Land vaaxe oc atskillige slags Vrter oc Rødder / huilcke som Forgifft oc Eder i dem haffue / oc om ieg screffue dem her (maa vel ske) at der tore vere de til som dem maatte vanbruge oc forgiffue nogen der met / Thi vil ieg lade dem fare paa denne tid / oc her met ende hues ieg om Pestilentze oc andet Eder scriffue vil.

Der som mand elsker oc frycter Gud / oc paakalder hannem met en ret fast oc stadig Tro / holder oc sticker sig effter denne min scriffuelse / Da bliffuer mand fri fra Pestilentze / oc døer icke aff hende / uden saa er / at den euige Allmectigste Gud vil serdelis haffue hannem til sit euige Rige / eller oc vil straffe hannem.

Prentet i Lybeck / aff Asweri Krøgers Arffuinger /
Paa Laurentz Albrects / Borgeris oc Bogeførers samme steds bekaastning / Oc findis hoss hannem til Kiøbs.

ANNO M. D. XCIX.